

Міністерство освіти і науки України
Саарландський університет
Університет в Палермо
Турецький Гіресунський університет
«ARTIFEX» Університет в Бухаресті
Державна вища технологічно-економічна школа
ім. Броніслава Маркевича в Ярославі
Конінський державний університет прикладних наук
Європейський гуманітарний університет у Вільнюсі
Інститут обліку і фінансів НААН України
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
Державний біотехнологічний університет
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Полтавський державний аграрний університет
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут»
Львівський національний університет природокористування
Кафедра обліку та оподаткування

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ: ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ТА УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТИ

МАТЕРІАЛИ VI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ
27-28 БЕРЕЗНЯ 2024 РОКУ

ЛЬВІВ 2024

УДК 330.341.1:005.92

О-17

Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти: матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 27-28 березня 2024 р. Львів: ЛНУП, 2024. 579 с.

ISBN 978-617-8231-65-1

Організаційний комітет:

Людмила ГНАТИШИН – д.е.н., професор, завідувачка кафедри обліку та оподаткування, Львівський національний університет природокористування;

Станіслав ВАСИЛІШИН – д.е.н., професор, САРА, провідний науковий співробітник відділу обліку та оподаткування, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», директор, ТДВ «Інститут обліку і фінансів» НААН, м. Київ;

Наталія КАЩЕНА – д.е.н., професор, завідувачка кафедри обліку, аудиту та оподаткування, Державний біотехнологічний університет;

Катерина ПИЛИПЕНКО – д.е.н., професор кафедри економіки та готельно-ресторанного бізнесу, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького;

Тетяна ЧЕРНЯВСЬКА – д.е.н., професор Конінського державного університету прикладних наук, Польща;

Рафаел ЧЛОЧІ – професор, декан факультету економічного інжинірингу та бізнесу, Технічний університет Молдови;

Оксана ПРОКОПИШИН – к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування, Львівський національний університет природокористування, відповідальний секретар конференції;

Наталія ЖИДОВСЬКА – к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування, Львівський національний університет природокористування;

Ольга МАЛЕЦЬКА – к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування, Львівський національний університет природокористування;

Наталія ТРУШКІНА – к.е.н., старший дослідник, докторант, старший науковий співробітник, Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України;

Любов ДРАНУС – к.е.н, доцент, завідувачка кафедри менеджменту, Чорноморський національний університет імені Петра Могили;krav

Наталія КАНЦЕДАЛ – к.е.н., доцент, завідувачка кафедри обліку і оподаткування, Полтавський державний аграрний університет;

Ольга ЛЕГА – к.е.н, професор кафедри обліку і оподаткування, Полтавський державний аграрний університет;

Ірина ГУМЕНЮК – к. е. н., доцент, декан факультету економіки, управління та діджиталізації, НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»;

Марина ПОЛЕГЕНЬКА – к.е.н., доцент кафедри економіки, Дніпровський державний аграрно-економічний університет.

У збірнику представлено матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти». Результати наукового пошуку можуть бути використані для подальших наукових досліджень та формування нових наукових ідей.

Усі матеріали подаються в авторській редакції

За вигляд, зміст, достовірність та відсутність плагіату у тезах відповідають автори.

© Львівський національний університет природокористування, 2024
Кафедра обліку та оподаткування, 2024

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1		
ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ТА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ		
Pylypenko K. Pukas Y.	EUROPEAN PARLIAMENT AS EU FOREIGN POLICY ACTOR	14
Беженар І. М.	РОЗВИТОК СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ НА ЗАСАДАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ІНКЛЮЗИВНОСТІ ТА СТАЛОСТІ	19
Бержанір А. Л.	НАВЧАННЯ І РОЗВИТОК ПЕРСОНАЛУ КОМПАНІЙ	22
Герчанівська С. В.	ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ "РОЗВИТОК"	24
Дрозд В. О.	АДАПТАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРАКТИКИ АГРОСТРАХУВАННЯ ДО ПОТРЕБ УКРАЇНИ	26
Думін Р. Я. Линдюк А. О.	ДЕТЕРМІНАНТИ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ	28
Ксенофонтов М.М. Бузівський В. В.	АСПЕКТИ РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ ЯК КРИТЕРІЮ ОЦІНКИ АГРОЕКОЛОГІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ СИСТЕМ	31
Кудлатий О. М. Андрушко Р. П.	НОВІ ЗАВДАННЯ ТА ВИКЛИКИ ДО ПРОФЕСІЇ ЕКСПЕРТА СУДОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ	33
Марченко О. А. Пилипенко К. А. Рунчева Н. В.	АГРОТУРИЗМ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ УКРАЇНИ	35
Пархоменко Л. М.	ОБГРУНТУВАННЯ ОПТИМАЛЬНИХ ПАРАМЕТРІВ РОЗМІЩЕННЯ СИРОВИННОЇ ЗОНИ ЦУКРОВОГО ЗАВОДУ	37
Патика Н. І.	КОНЦЕПТУАЛЬНА ДИСИПАТИВНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ І ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ	40
Пилипенко К. А. Бригіна С.	ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА РІВЕНЬ КОМФОРТНОСТІ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА НА ПРИКЛАДІ КАВ'ЯРНІ	43
Сидоренко О. С.	ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ	46
Чермянін А. В. Островська О. А.	ЕВОЛЮЦІЯ СУЧАСНОГО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА	49
Чопенко В. М.	ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ	51
Шумерук Д. Д.	РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	53
РОЗДІЛ 2		
ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ		
Kolodiy A.	PUBLIC CREDIT AND PUBLIC DEBT OF UKRAINE: ASSESSMENT OF THE STATE AND DIRECTIONS FOR FURTHER IMPROVEMENT	57
Li Yan	STRATEGIC DIRECTIONS OF ANALYSIS AND PLANNING OF CHINESE TOURISM ENTERPRISES	60
Serediuk V. Krasnozhon S.	ENHANCING STOCK MARKET INSTRUMENTS FOR THE ACTIVATION OF INVESTMENT ACTIVITIES	62
Аберніхіна І.	СТРАХУВАННЯ НЕРУХОМОСТІ: ВИДИ, УМОВИ ТА ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ НА ХАРАКТЕР СТРАХОВИХ ВИПАДКІВ	64

Андрушко О. М. Андрушко М. О.	ЕНЕРГЕТИЧНА ЕФЕКТИВНІСЬ ВИРОЩУВАННЯ ГОРОХУ СОРТУ МАДОННА	67
Бабко Н. М.	ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ	70
Бабко Н. М. Колеснікова А. С.	ОСОБЛИВОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ	73
Барабаш Л. В.	ЗМІНА ПРІОРИТЕТІВ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ВЕКТОР АКТИВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	75
Барило О. М.	ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В СИСТЕМІ АГРОБІЗНЕСУ УКРАЇНИ	78
Бондар Ю. А. Заславська А. В.	ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ФАКТОР АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙ В БІЗНЕСІ	81
Бугріменко Р. М. Смокова Л. М.	ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА: КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ	84
Варфалюк В. В.	ПОНЯТТЯ ГАЛУЗЕВОЇ СТРУКТУРИ ТА ВЕРТИКАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ВЕЛИКОТОВАРНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	86
Вахновська Н. А.	ССО ЯК ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ БІЗНЕСОВОЇ АКТИВНОСТІ	88
Вільчинська Є. М.	ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	90
Гримак А. В. Кравців І. К. Урбан І. Р.	СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА	93
Грицина О. В. Шолудько О. В.	ІНСТРУМЕНТИ ЗЕЛЕНОГО ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ	95
Гуменюк М. М. Неміш Д. В.	ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ ФЕРМЕРСТВА В УКРАЇНІ	98
Дранус В. В. Степанов І. О.	СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	101
Дранус Л. С. Ялинська Д. В.	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА	104
Зозулюк Н. О. Зозулюк О. Б.	ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ В РЕГІОНІ	107
Делгермаа З.	ОСНОВНІ СКЛАДОВІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВА	110
Збанко О. О. Роженюк Д. С. Марухненко І. Я.	ДІЯЛЬНІСТЬ ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	112
Калайтан Т. В.	ТУРИЗМ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	115
Квасній З. В. Гонак І. М.	ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ	118
Квасній Л. Г. Паславська В. В.	ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ	120
Майорова Т. В. Урванцева С. В.	ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	123
Недзельська У. В.	ЗНАЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЛЯ РЕПУТАЦІЇ БРЕНДУ ТА ЙОГО РОЗВИТКУ	126

Олійник М. М.	ОСОБЛИВОСТІ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК УПРАВЛІНСЬКОГО ТА ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ В ПІДПРИЄМСТВАХ	129
Подаков Є. С.	ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	132
Радченко О. Д.	ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРІЇВ В УМОВАХ ВІЙНИ	135
Райтер Н. І. Мацьків Г. В.	ДИВЕРСИФІКАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО АГРОБІЗНЕСУ ЯК СПОСІБ ЗНИЖЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ РИЗИКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ	138
Ревуцька А. О.	КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ	141
Романюк І. А.	ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСОВИХ МЕХАНІЗМІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ КОМПАНІЙ	144
Рубай О. В. Синявська Л. В.	БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	147
Садовий Д. Ю.	ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ БІЗНЕСУ	149
Семисал А. В.	ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИРОБНИКІВ МОЛОКА В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ В КРАЇНІ	152
Синчак В. П.	БЮДЖЕТНЕ ВІДШКОДУВАННЯ ПДВ В УМОВАХ ЧИННОГО ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА	155
Синявська Л. В.	ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	158
Столярчук Н. В.	СУЧАСНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ТАРИФНОЮ ПОЛІТИКОЮ АВІАКОМПАНІЙ	161
Східницька Г. В.	СТРАХОВИЙ РИНОК: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ВИМОГ У ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИКІВ	163
Тимошенко О. В.	МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ КАПІТАЛЬНИХ АКТИВІВ У РОЗРАХУНКАХ ВАРТОСТІ БІЗНЕСУ	166
Хамініч С. Ю. Дранус В. В.	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ	169
Ханас В. А.	ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	171
Хірівський Р. П. Хірівський П. Р. Линдюк А. О.	АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	174
Чебан Ю. Ю. Жуковська І. Ю. Козак А.О.	ОСКАРЖЕННЯ В ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ: ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ СКАРГИ	177
Черемісіна С. Г.	НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ СКЛАДОВОЇ ЗЕРНОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	179
РОЗДІЛ 3		
ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ		
Andrushko R.	FEATURES OF IMPLEMENTATION ELECTRONIC DOCUMENT FLOW TO ENSURE STRATEGIC BUSINESS DEVELOPMENT	183
Posternak I.	CALENDAR MANAGEMENT PLAN FOR THE CONSTRUCTION	186

Posternak S. Posternak O.	OF SOLAR POWER PLANTS	
Nikolaieva A.	INFORMATION AND ANALYTICAL MODELS OF CASH FLOW MANAGEMENT IN ENTERPRISES	189
Бержанір І. А.	ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА	191
Бірченко Н. О.	РОЛЬ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ	193
Василішин С. І.	ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ РЕЛОКАЦІЇ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ	195
Велічко Р.	ОПЕРАЦІЙНІ ДОХОДИ: ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОЇ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ	199
Волошина О. В.	СУЧАСНЕ ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗЕРВІВ, УМОВНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА НЕПЕРЕДБАЧЕНИХ АКТИВІВ	202
Гавриленко Н. В.	ПОВЕРНЕННЯ ТОВАРІВ ТА ЙОГО ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ НЮАНСИ У ПРОДАВЦЯ	205
Гальченко Д. М. Скорнякова Ю. Б.	ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ	207
Дуда Г. Б.	ЕЛЕКТРОННИЙ ЦИФРОВИЙ ПІДПИС: СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ ДІЇ ТА ПОРЯДОК ОТРИМАННЯ	209
Єрмолаєва М. В.	ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГОВИХ ОПЕРАЦІЙ В ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНІ: ОБЛІКОВИЙ ТА ПОДАТКОВИЙ АСПЕКТИ	212
Жидовська Н. М.	ПЛАНУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ	214
Лега О. В. Яловега Л. В. Прийдак Т. Б.	РИЗИКОВІСТЬ ПЛАТНИКА ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ	217
Коркушко О. Н.	ОПОДАТКУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	221
Красовський В. В. Скорнякова Ю. Б.	ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА	223
Кушнір Л. А.	ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	225
Меліхова Т. О. Разнатовський І.Ю.	КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ СТАТУТНОГО ТА ДОДАТКОВОГО КАПІТАЛУ	227
Мирончук З. П. Колач С. М.	БУХГАЛТЕРСЬКИЙ КОНСАЛТИНГ В СФЕРІ ІТ	230
Нежид Ю. С.	ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ	233
Нестеренко І. В.	ФОРСАЙТ-МЕТОДИ В АНАЛІТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ БІОКЛАСТЕРІВ	236
Остапчук С. М.	РОЗУМНИЙ ВУЛИК ЯК СКЛАДОВА ІНТЕГРОВАНОГО ОБЛІКУ У БДЖІЛЬНИЦТВІ	239
Рагуліна І. І. Комишанченко А.	ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА	242
Сарахман О. М.	ОБЛІКОВА СТАВКА-КЛЮЧОВИЙ МОНЕТАРНИЙ ІНСТРУМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	245
Синиця Ю. С. Чернов К. Я.	ДО ПИТАННЯ ПОКРАЩЕННЯ УМОВ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЗАРОБІТНУ ПЛАТУ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА	248
Сиротюк Г. В.	СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ	

Янковська К. С.	СИСТЕМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	251
Смоленко О. Г.	КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В ЧАСТИНІ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ	254
Смоленко С. Г.	ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЯК ОСНОВНИЙ ПРИЙОМ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ПІДПРИЄМСТВА	256
Стемковська І. В.	АУДИТ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	258
Тітаренко А. В. Атаманюк А. Ю.	СУЧАСНА ПРАКТИКА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ	261
Тютюнник Ю. М. Тютюнник С. В.	ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ ФІНАНСУВАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА	264
Хилько І. І. Мерзлікіна М. О.	МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ПРОЦЕСІВ У ФІНАНСАХ, БАНКІВСЬКІЙ СПРАВІ ТА СТРАХУВАННІ	267
Хомин П. Я.	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЗНЕСМЕНІВ ОБЛІКОВОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ, ЧИ ЛОХОТРОН?	270
Ціцька Н. Є. Мирончук З. П.	АВТОМАТИЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА	272
Чебан Ю. Ю. Бригадир А. В. Тушницька С. М.	ОРГАНІЗАЦІЙНО-ОБЛІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДОЧІРНЬОГО ПІДПРИЄМСТВА	275
Шерстюк О. Л.	ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	277
Шкроміда В. В. Кузишин І. М.	МІЖНАРОДНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ БІЗНЕСУ	280
Шурпенкова Р. К.	АНАЛІТИКА ТА СТРУКТУРА ЕКСПОРТУ/ ІМПОРТУ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ	282
Юматов Ю. С. Возна І. Р.	РОЗВИТОК УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ.	285
Ясишена В. В. Пилявець В. М.	ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА СИСТЕМУ ОБЛІКУ	288
Розділ 4		
СУЧАСНИЙ БІЗНЕС: УПРАВЛІННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ		
Halynska A. Bingxu Zhao	OPERATION STRATEGY AND ANALYSIS OF SMART UNIVERSITY GYMNASIUM IN CHINA.	291
Kravchenko S.	DEVELOPMENT OF PRODUCTION OF GRAINS AND OILSEEDS BY BUSINESS ENTITIES IN UKRAINE IN WARTIME CONDITIONS	293
Levkovets N. Varkholyak V. Nazipova A.	THE ESSENCE OF ENTERPRISE COSTS AS A BASIC ECONOMIC CATEGORY	295
Balawejder M. Zhydovska N.	TAX SYSTEM IN UKRAINE AND POLAND: A COMPARATIVE ANALYSIS	298
Барищенко Д. Кальницька А. Храпач К.	ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	301
Башинська Ю. І.	ВИКЛИКИ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ	304
Бінерт О. В. Хотинський Н. А.	ПЕРЕВАГИ Й НЕДОЛІКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ЙОГО ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ У МАЙБУТНЬОМУ	306

Бугріменко Р. М. Смірнова П. В.	ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	309
Верзун А. А Войничка Л. Й.	ВПЛИВ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ НА ОПТИМІЗАЦІЮ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	311
Вітер М. В. Сейсебаєва Н. Г.	УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ, ЯК УМОВА СТАЛОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ	313
Вольська А. О. Бачинська М. В.	БІРЮЗОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ УПРАВЛІННЯ	315
Гнилянська Л. Й. Замостний В. В.	ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	318
Гордня Н. Д.	ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ АДАПТАЦІЇ ТА КОПІНГ- СТРАТЕГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ	320
Дранус Л. С. Матвєєва В. М.	ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	323
Дранус В. В. Пилипчук О. А.	УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	326
Дригін А.	УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ МОТИВАЦІЇ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ	329
Желавська Н. В.	ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ	331
Ільчина Л. І.	СУЧАСНИЙ БІЗНЕС: УПРАВЛІННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ.	333
Квятко Т. М.	СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ	335
Колесніков А. В.	ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ФЛОРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	337
Кузьома В. В. Руденко С. В.	БІОЕКОНОМІКА ЯК ФОРМА ЦИРКУЛЯРНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН У АГРОПРОДОВОЛЬЧІЙ СФЕРІ	339
Кучмієва Т. С. Грабовська К. А.	ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ	341
Кушнір В. О.	РОЗВИТОК ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ У АГРОПРОМИСЛОВОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ З ПОЗИЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	343
Малюга В. В. Магнушова О.	ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	345
Нестерук С. Д.	ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЛІСОВОЇ ТА ДЕРЕВООБРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ	347
Орехова А. І.	АДАПТИВНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК ОСНОВА УПРАВЛІННЯ КОМАНДОЮ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ	350
Орлов В. В.	УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ МІНЛИВОСТІ ТА НЕВИЗНАЧЕНОСТІ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА	352
Осіпова А. А.	ВЕДЕННЯ АГРОБІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ	355
Роздайбіда Н. М. Бойчук О. З. Отчич Н. М.	ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	358

Рябов М. О.	ВПЛИВ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЇ	361
Патика Н. І. Списовський С. С.	ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ	363
Печко В. С.	ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО: ШЛЯХ ДО СИНЕРГІЇ ДЕРЖАВИ, ВИНОГРАДАРСЬКО-ВИНОРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ	366
Прокапович О. О. Патика Н. І.	УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ АГРОБІЗНЕСУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ	370
Скабенюк М. Г.	ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	372
Станько Т. М.	УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА	374
Старук Т. М.	ЦІЛЬОВІ ОРІЄНТИРИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	376
Тараненко Я. І.	ВИМОГИ РИНКУ ПРАЦІ ДО ФАХІВЦІВ З ЛОГІСТИКИ	379
Ткачук Н. М.	ГРОШОВІ ПОТОКИ ПІДПРИЄМСТВА: АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА	383
Томашівська М. В. Марутяк Г. С.	РОЛЬ ДЕРЖАВИ У СТИМУЛЮВАННІ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ	386
Ярмоленко Ю. Ю.	НОВАЦІЇ У ЗАКОНОДАВСТІ З БЮДЖЕТНОГО ВІДШКОДУВАННЯ ПДВ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ	388
Ярова В. В. Тучак А. З.	ДИНАМІКА НАДХОДЖЕНЬ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	391
Розділ 5		
ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ		
Horodetskyi I. Guner F. Mazur I.	DEVELOPMENT OF INFORMATION SYSTEM OF SAFETY MANAGEMENT FUNCTIONS	395
Markovych N.	THE IMPACT OF MODERN INFORMATION SYSTEMS AND TECHNOLOGIES ON BUSINESS PROCESS OPTIMIZATION AND COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES	398
Wang Ruijie	THE APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN CONTEMPORARY MANAGEMENT	401
Галанець В. В. Колодій А. В.	ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРОВИРОБНИЦТВІ	404
Гнатишин Л. Б. Рихлевич А. М.	РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ	406
Гнилянська Л. Й. Матолінець І. А.	РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ВІДНОСИНАМИ З КЛІЄНТАМИ В ЗБУТОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	409
Гришина Л. О.	УМОВИ ТА ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В ЕКОНОМІЦІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ	411
Давиденко О. А. Обухова Н. В. Дружинін А. В.	ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ПРОЄКТАМИ БУДІВНИЦТВА	414
Іваницький І. Є.	ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ	417
Іванов С. А.	ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЕЛЕКТРОННІЙ КОМЕРЦІЇ	420

Квасній Л. Г. Шульжик Ю. О. Кондра О. Р.	ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ НА ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ УКРАЇНИ	423
Колодій І. В.	ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РОЛЬ CRM - СИСТЕМИ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ЧАСУ РОБОТИ МЕНЕДЖЕРА	425
Костирко О. І.	ВИДИ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ ПІДПРИЄМСТВ ТА ПРОБЛЕМИ ПОВ'ЯЗАНІ З ЇХ ВИКОРИСТАННЯМ	427
Замкова І. В. Мацьків Г. В.	ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН В ОБЛІКУ ТА АУДИТІ	433
Лиса О. В. Мідик А.-В. В. Андрушко Т.	ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ У КОНТЕКСТІ БАЛАНСУ МІЖ ЦИФРОВІЗАЦІЄЮ ТА СТІЙКІСТЮ	436
Мазур Ю. П. Прус Д. А.	ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ	439
Мазур Ю. П.	РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ	441
Малецька О. І. Любка В. В. Коцюк В. М.	ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ	443
Мацьків Г. В.	ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОБЛІКУ	445
Мідик А.-В. В.	ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ	448
Сай Л. П. Поріцький Ю. А.	ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІТ-РИНКУ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ	452
Томашевський Ю.М.	ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ ТА ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ ДЛЯ ВИБОРУ ВДАЛОЇ СТРАТЕГІЇ ПРОСУВАННЯ БІЗНЕСУ	455
РОЗДІЛ 6 МЕХАНІЗМИ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ		
Kot S.	THE IMPORTANCE OF INTEGRATING AI IN UNIVERSITYCULTURAL STUDIES COURSES	459
Polehenka M.	INNOVATIVE VECTOR OF NATIONAL AGRIBUSINESS DEVELOPMENT	461
Березівський З. П. Кривов'яза В. О.	ОСОБЛИВОСТІ ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ	464
Гутман Є. М.	МЕХАНІЗМИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ	466
Дерев'янка Б. В.	РОЛЬ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕНЕРГЕТИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ДЕРЖАВИ	469
Діхтяренко Н. В.	РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВПРОВАДЖЕННІ ЕКОЛОГІЧНО СПРЯМОВАНИХ ПІДХОДІВ ДО ВЕДЕННЯ АГРОБІЗНЕСУ	473
Дранус Л. С. Маринич Д. В.	ПОКРАЩЕННЯ РЕКЛАМИ ТОВАРІВ ЩОДО ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ	476
Євчу С. А.	ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОЄКТІВ МІЖНАРОДНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ В СИСТЕМІ ВІТЧИЗНЯНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО	479

	ДОРАДНИЦТВА	
Жовнич П. І.	ПРОБЛЕМИ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ВАНТАЖІВ ПІДПРИЄМСТВА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ КОНСИГНАЦІЙНИХ УГОД	481
Зеліско Н. Б.	ЕКОЛОГІЧНЕ МАРКУВАННЯ ЯК КРИТЕРІЙ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ТОВАРУ СПОЖИВАЧЕМ	484
Іщук Л. І.	Ф'ЮЧЕРСНІ КОНТРАКТИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ	487
Красножон С. В. Калашнікова Ю. В.	МАЙБУТНІ НАСЛІДКИ EUDI ДЛЯ УКРАЇНИ ТА РЕШТИ ЄВРОПИ	490
Ковальчук О. С.	КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	493
Когут У. І. Пилипчій О. Я. Іщук А. Ю.	СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ У РОЗВИТКУ ЕКОЛОГО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	496
Кожель П. О. Войнич Л. Й.	КЛАСТЕРНА СПІВПРАЦЯ ЯК КАТАЛІЗАТОР ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ	499
Кульпач О. В.	ІНДУСТРІАЛЬНІ ПАРКИ ЯК ОДИН ІЗ МЕХАНІЗМІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	502
Лісюк О. В. Балаш Л. Я.	ПРІОРИТЕТНИЙ РОЗВИТОК ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНИХ ГАЛУЗЕЙ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ	505
Могильна Л. М. Воробйов І. О.	РОЛЬ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ У СТИМУЛЮВАННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ	508
Мороз О. С.	ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ	510
Мостов'як М. І.	ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛОГІСТИЧНИХ МАРШРУТІВ ЕКСПОРТУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ З УКРАЇНИ	513
Мудрак Р. П.	РИЗИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО АГРОБІЗНЕСУ	516
Пилипенко К. Чернявська Т.	ЛОГІСТИКА, ЯК ШЛЯХ ВИРІШЕННЯ СТАТЕГІЧНИХ ПИТАНЬ ТА РИЗИКІВ	519
Селезньова Д. О. Піддубний В. А.	БІРЖОВИЙ ПРИБУТОК: ШЛЯХ ДО УСПІХУ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ	522
Слободян Т. А.	СТРАТЕГІЧНІ БІЗНЕС-МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	525
Смолій В. О.	ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКСПОРТНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	528
Стець А. Р.	ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ	530
Томарева- Патлахова В. В. Кокоріна В. І.	ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ МІЖНАРОДНОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ СУБ'ЄКТАМИ СЕРЕДНЬОГО І МАЛОГО БІЗНЕСУ ТА КРАЇНАМИ ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ	560
Чіобану Г. Рихлевич А.	РОЛЬ І МІСЦЕ ПІСЛЯВОЄННОЇ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНОМУ СПІВТОВАРИСТВІ	533
Шуплат О. М.	СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНТЕХУ В СФЕРІ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ	539

РОЗДІЛ 7		
СТРАТЕГІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ		
Ciloci R. Trushkina N. Prokopyshyn O.	STRATEGY OF DISTANCE LEARNING BASED ON THE PRINCIPLES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT: “EDUCATION FOR SUSTAINABLE LIVING”	544
Bochko L Maletska O. Filimonova O.	INTELLIGENCE IN EDUCATION: DIGITAL LEARNING FOR STUDENTS	547
Ishchenko O.	TAKING STEPS TO SUCCESSFUL DISTANCE EDUCATION	550
Rumyantsev O. Dranus L.	DISTANCE LEARNING AS A MODERN FORMAT OF EDUCATION	552
Panchyshyn S. Опур М. Myronenko N.	EXPLORING THE PROS AND CONS OF DISTANCE LEARNING	554
Гуменюк І. Л. Гераймович Б. В.	ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ	557
Гуцуляк І. Т. Гуцуляк М. М.	МЕТОД ПРОЕКТІВ, ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ, ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	559
Сидоренко Є.В.	ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА НА ЗАСАДАХ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ	562
Сільченко М. В. Красюк Ю. М.	ЦИФРОВИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ	564
Хачатурян О. С.	ПОБУДОВА ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	567
Чижик Л. П.	ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА – ЗАКОНОМІРНИЙ ПРОЦЕС РОЗВИТКУ ТА АДАПТАЦІЇ ОСВІТИ ДО СУЧАСНИХ УМОВ	570
Шувар Б.І.	РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЛАТФОРМ ТА ВІРТУАЛЬНИХ СЕРЕДОВИЩ У ДИСТАНЦІЙНІЙ ОСВІТІ	573
Мирвода А.Г. Нікітюк Д.В.	КРЕДИТНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ АГРОСЕКТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	576

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ТА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

UDC 327

Yelyzaveta PUKAS
student of the world politics and economics program,
EHU, Vilnius, Lithuania
Scientific tutor: Kateryna PYLYPENKO
doctor of economic sciences,
Professor of the Department of
Economics and Hotel and Restaurant Business,
Bogdana Khmelnytsky Melitopol state pedagogical unaversitey
Zaporizhzhia, Ukraine

EUROPEAN PARLIAMENT AS EU FOREIGN POLICY ACTOR

Introduction. In international relations, the European Parliament (EP) is a key institution within the European Union (EU), exercising influence in a wide range of policy areas. However, the role of the EP in EU foreign policy remains a subject of debate and scrutiny. The importance of understanding the European Parliament's involvement in EU foreign policy cannot be over emphasized, especially given the EU's aspiration to become a more coherent and assertive presence on the global stage. Therefore, this research paper will delve into the nuanced dynamics of the European Parliament as an EU foreign policy actor, aiming to shed light on its evolving role, impact, and challenges.

When we are trying to underling relevance of the topic, we definitely should mention things that are written bellow.

The role of the European Parliament in shaping EU foreign policy is crucial for several reasons. First, as the EU's only directly elected body, the European Parliament represents the democratic voice of European citizens, giving legitimacy and accountability to its decisions and actions. Second, the Treaty of Lisbon has greatly expanded the Parliament's powers in foreign affairs, granting it authority over international agreements, trade policy, and the budget of the European External Action Service. Understanding how Parliament exercises these powers and influences the outcome of EU foreign policy is essential to understanding the EU's broader democratic functioning. Moreover, as the EU seeks to establish itself as a global actor in an increasingly complex and multipolar world it is essential to examine the role of parliaments in the formulation and implementation of foreign policy [1].

Also in writing this paper it is important to answer the question “Why understanding the Parliament's role in EU foreign policy is crucial”. In the next few paragraphs you will find short statements and explanation about their importance.

- Democratic Legitimacy. The European Parliament is the only directly elected body in the EU that represents the interests and preferences of EU citizens. Therefore, the European Parliament's involvement in foreign policy decisions enhances the democratic legitimacy of the EU's actions in the international arena. Understanding how the Parliament contributes to the shaping of foreign policy allows us to assess the extent to which the EU's foreign policy is consistent with the democratic will of European citizens.

- Transparency and accountability. The Parliament serves as an important forum for debating and scrutinizing EU policies, including foreign policy. Its deliberations and decisions are subject to public scrutiny, contributing to greater transparency and accountability in the EU's external actions. Examining the role of the Parliament in foreign policy enables a better understanding of how EU decisions are made and implemented, and promotes accountability to both EU citizens and international partners.

- Enhanced Effectiveness: The Lisbon Treaty expanded Parliament's powers in foreign policy, granting it authority over international agreements related to external action, trade policy, and the EU budget. Understanding the role of Parliament in these areas is essential for assessing the effectiveness of the EU's foreign policy initiatives. Analyzing the Parliament's contribution can help identify opportunities to improve the coherence, consistency, and influence of the EU's external actions.

- Balance of Interests: The European Parliament represents the diverse political perspectives and interests of the EU member states as a whole. The involvement of the European Parliament in foreign policy decision-making ensures that a broad range of perspectives are taken into account and balanced in the EU's external actions. Examining how the Parliament coordinates competing interests and priorities in foreign policy can shed light on the complexity of the EU's decision-making process and the difficulty of achieving consensus among member states.

- Promoting Democratic Values: The EU often emphasizes the promotion of democratic values, human rights, and the rule of law in its external relations. As a bastion of democracy within the EU, the Parliament plays an important role in supporting and promoting these values in EU foreign policy. Understanding parliamentary involvement in human rights issues, democracy promotion, and the rule of law abroad provides insight into the EU's commitment to fundamental principles and its role as a normative actor on the global stage [2].

Now let's describe main objective of the Research Paper.

The main objective of this research paper is to provide a comprehensive analysis of the role of the European Parliament as a foreign policy actor in the EU. By examining institutional mechanisms, decision-making processes, and the interaction between the European Parliament and other EU institutions such as the European Commission and the Council of the European Union, it aims to determine the extent of the Parliament's influence on EU foreign policy outcomes. It will also identify the factors shaping the Parliament's involvement in foreign affairs and assess the challenges and opportunities it faces in effectively fulfilling its role. Ultimately, this study aims to contribute to a deeper understanding of the evolving dynamics of EU foreign policy governance and the role of democratic institutions within it.

Main part. Let's start our main body with history part. It is obvious that everything has its own beginning and when we are speaking about Common Foreign Policy we keep in mind that it was established in 1993 by the Treaty of European Union. The aims of doing so were more than clear, because some agreement should provide the opportunity of preserving peace, strengthening international security, promoting international cooperation and developing and consolidating democracy, the rule of law and respect for human rights and fundamental freedoms. Threw the time

possibilities in the field of foreign policy were changing. For instance, the 1999 Treaty of Amsterdam improved the quality of decision-making process, which was also developed in the Treaty of Nice.

It is hard to overestimate the influence of Treaty of Lisbon. In the quote below, which is taken from Fact Sheets on the European Union we can find out an important information about changes, that were established after mentioned treaty. «The Treaty of Lisbon, which entered into force on 1 December 2009, provided the Union with legal personality and an institutional structure for its external service. In addition, it eliminated the pillar structure introduced by the TEU in 1993. The Treaty created a range of new CFSP actors, including the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy who also serves as Vice-President of the Commission (VP/HR), and the new permanent President of the European Council. Moreover, it created the European External Action Service (EEAS) and upgraded the Common Security and Defence Policy (CSDP), which forms an integral part of the CFSP» [3].

From time to time the role of European Union in the global arena got a tendency to increase. Becoming a strong actor in the global arena made the EU one of the most attractive place for endless numbers of migrants, who appeared in the result of wars or instability in their own countries. Described reasons were not the last in the performing the EU (especially European Parliament) as significant actor in international relations or in foreign policy.

«EU foreign policy strategy is designed primarily to monitor and mitigate the root causes of insecurity through an integrated approach, bringing all the EU stakeholders concerned together, both at headquarters and in the field. To address the impacts of global insecurity on its soil, the EU has undertaken to step up its defence policy and counter terrorism instruments. At the same time, the EU is a fierce advocate of a multilateral approach to the global environmental, economic, and political challenges that are the root causes of instability. This new approach has also inspired changes in development cooperation and humanitarian aid policies, also taking on board international frameworks devised with an active EU contribution, such as the United Nations' sustainable development goals» [4]. In other words, foreign policy of the European Parliament based on intersectional approach with involving different opinions and perspectives of main actors. It helps to stay up to date and allows to use variety of methods and tools.

Now we will describe the legal and financial framework of European Union. If we want to underline the main aspect of EU external policy, we will definitely named development cooperation. «It's main objective 'the reduction ... of poverty' – should be a guiding principle for all other EU foreign policies in developing countries (Article 208 TFEU) [4]. There is no doubts that all of European Union institutions together with Member States are responsible in the implementation global development aid. Of course, we also should not forget about another significant aid, which is called Humanitarian aid. Here the responsibility again lie on mentioned before EU institutions and Member States. They are successfully protecting one of the main humanitarian law: 'impartiality, neutrality and non-discrimination» (Article 214 TFEU).

If we want to cover a financial question of the European Parliament, we should

keep in mind that its budget are always planning ahead and approximately 80% of it is divided by four domains: Development Cooperation instrument, European Neighbourhood Instrument, Instrument for Pre-Accession Assistance and Humanitarian Aid Instrument.

The last but not least part of this research paper deals with European Parliament's reaction on full-scale Russian invasion in Ukraine, as one of the latest world event that was need to be discussed in the global arena. On the 24 of February 2022 the European Parliament published a Statement where unanimously condemned aggression as perfidious action that influence stability in Europe and region. It was declared that Ukraine is independent and sovereign country and its borders can not be changed [5].

Later in summer, the EP provided a number of declaration and some of them were about Ukraine and its security. Maybe one of the most powerful step was a decision to give Ukraine a status of candidate to European Union. Apart of this, they also provided a resolution of 8 June 2022 on security in the Eastern Partnership area and the role of the common security and defence policy. It recommendation of 8 June 2022 to the Council and the VicePresident of the Commission / High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy on the EU's Foreign, Security and Defence Policy after the Russian war of aggression against Ukraine, resolution of 19 May 2022 on the social and economic consequences for the EU of the Russian war in Ukraine – reinforcing the EU's capacity to act, resolution of 19 May 2022 on the fight against impunity for war crimes in Ukraine [6]. This decisions shows us inclusion of European Parliament in world politics as a foreign policy actor.

Conclusion. In conclusion, this research paper has delved into the evolution of the role of the European Parliament as a key actor in EU foreign policy. A comprehensive analysis of its institutional development, powers, and practices reveals that the European Parliament has emerged as an important force in shaping the EU's external actions. By exercising its oversight, legislative, and budgetary functions, the European Parliament contributes to the transparency, accountability, and democratic legitimacy of the EU's external policy decisions.

Moreover, the European Parliament's involvement in international diplomacy, its influence in trade negotiations, and its global commitment to upholding human rights and democratic values underscore its growing importance as a key player in international relations. In the face of challenges such as inter-institutional dynamics and the interests of member states, the Parliament has demonstrated its ability to assert its influence and promote coherence in EU foreign policy. Looking ahead, it is imperative that the European Parliament continue to strengthen its role and capacity in foreign affairs, especially in light of new global challenges and geopolitical changes. This will require further institutional reforms, enhanced cooperation with other EU institutions and external partners, and a firm commitment to the promotion of EU values and interests on the international stage.

In short, as the European Parliament continues to evolve and assert its role as the EU's foreign policy actor, it embodies the EU's commitment to democratic governance, multilateralism, and effective global engagement. Through its actions and initiatives, the European Parliament not only shapes the EU's foreign policy, but also contributes to promoting peace, stability, and prosperity in an increasingly interconnected world.

References:

1. Jorgensen, K. E., Aarstad, A. K., Drieskens, E., Laatikainen, K., & Tonra, B. (2015). The SAGE Handbook of European Foreign Policy. In Google Books. SAGE. https://books.google.lt/books?hl=ru&lr=&id=4fiICwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA291&dq=+The+European+Parliament+as+an+EU+Foreign+Policy+Actor&ots=fcqSqjyyXu&sig=4xStS6Yin1SVI6p2ckXLHJemCNs&redir_esc=y#v=onepage&q=The%20European%20Parliament%20as%20an%20EU%20Foreign%20Policy%20Actor&f=false
2. European Parliament. (2019a). European Parliament. European Parliament. <https://www.europarl.europa.eu/portal/en>
3. European Parliament. (2019b, April). Foreign policy: aims, instruments and achievements | Fact Sheets on the European Union | European Parliament. Europa.eu. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/158/foreign-policy-aims-instruments-and-achievements>
4. Pichon, E., & Dobрева, A. (2019). BRIEFING EU policies -Delivering for citizens. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635534/EPRS_BRI\(2019\)635534_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2019/635534/EPRS_BRI(2019)635534_EN.pdf)
5. Statement on Ukraine by European Parliament's leaders | News | European Parliament. (2022, February 24). Www.europarl.europa.eu. <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20220224IPR24001/statement-on-ukraine-by-european-parliament-s-leaders>
6. European Parliament's response to the Russian aggression against Ukraine - Overview of actions and statements 1. (n.d.). Retrieved February 29, 2024, from https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/250683/Overview_EP_actions_Ukraine_update_1%20July%202022.pdf

УДК 338.4:330.3 (477)

Інна БЕЖЕНАР

*к.е.н., старший дослідник, старший науковий співробітник
відділу підприємництва, кооперації та агропромислової інтеграції,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ*

РОЗВИТОК СІМЕЙНИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ НА ЗАСАДАХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ ІНКЛЮЗИВНОСТІ ТА СТАЛОСТІ

В Україні склалася багатоукладна структура форм господарської діяльності, серед якої найбільшу частину складають фермерські господарства. Різноманітність форм у цілому забезпечує можливості для реалізації підприємницької ініціативи та розвитку сільських територій.

Фермерське господарство та сімейні фермерські господарства мають великий потенціал для подальшого розвитку аграрного сектору України. З огляду на велику кількість особистих селянських господарств - 3,9 мільйона, і їхній потенціал для трансформації у сімейні ферми, Україна має всі можливості стати активним учасником Десятиліття сімейних фермерських господарств та сприяти розвитку цього сектору. Проте структура господарських формувань наразі свідчить про недостатню частку малих формувань, сімейних засновники яких найбільш зацікавлені у розвитку сільських територій як місць їх проживання і господарської діяльності. Політика сільського розвитку у пріоритетах удосконалення визначена як така, що має передбачати першочергове стимулювання малих підприємств і особливо сімейних форм як базових. Україна, хоч і має великий потенціал у сільському господарстві, імплементувала сімейне фермерство в своє законодавство лише у 2016 році.

Виявлено, що особливість функціонування сімейних фермерських господарств полягає в тому, що вони одночасно є виробничою та споживчою одиницею, а, отже, поєднують дві мети – виробничу (максимізація доходу) і споживчу (зростання добробуту всіх членів домогосподарства). Встановлено, що на основі сімейної організації праці формується мала локальна економіка «сімейна ферма», особливостями якої є: подвійність цілей розвитку, тобто реалізація підприємницької здатності її членів господарювати на землі і максимізація доходу; відтворювальний процес залежить від сформованої системи неформальних інститутів; до визначальних норм поведінки її членів належать: вірність традиціям і культурній спадщині, соціальна спрямованість, інноваційність, стійкість, довіра і передбачуваність дій членів домогосподарства; поєднання різновекторних, суперечливих процесів; поєднання технологічних, економічних і культурних умов функціонування сімейної ферми, що визначають синергетичний ефект.

Слід констатувати що дослідження іноземного досвіду доводять, що сімейні ферми можуть стати ефективним інструментом у створенні нових робочих місць. Спочатку вони забезпечують зайнятість родини, адже власники залучають не тільки свою сім'ю (дружину, дітей, зятів і невісток), а і інших родичів братів,

сестер, племінників тощо. А згодом при розширенні діяльності своєї товарної ферми і – місцевих жителів.

Сімейні ферми, за нашими дослідженнями, окрім виробництва сільськогосподарської продукції, у роботі можуть мати різні напрями: сільський туризм, переробка сільськогосподарської сировини і збут сировини та одержаних товарів, лісництво в регіонах, де це є можливим.

Упровадження самозайнятості, як правило супроводжується і необхідністю побудови рекреаційних зон, виникненню туристичних об'єктів (наприклад, розвиток зеленого туризму через створення зелених садиб), це сприяє всебічному розвитку сільських територій. Також сімейні ферми допомагають створенню аграрних династій (започаткування родинного бізнесу, який можна передавати з покоління в покоління (а ще це вирішення проблеми відтоку молоді із села, яка наразі постає гостро у багатьох ОТГ)).

Розвиток сімейних фермерських господарств (СФГ) відкриває перед Україною унікальну можливість досягнення численних важливих цілей і завдань. Перш за все, він сприяє забезпеченню продовольчої безпеки країни, оскільки сімейні ферми можуть бути важливими виробниками якісних продуктів харчування. Паралельно з цим, розвиток СФГ надає можливість забезпечити засобами до існування багато сімей, покращити їхні соціально-економічні умови та зробити їхній життєвий стандарт стабільнішим і вищим. СФГ також сприяють раціональнішому використанню природних ресурсів, оскільки вони зазвичай практикують більш сталий та екологічно чистий метод сільськогосподарського виробництва. Заохочуючи розвиток сімейних ферм, ми також сприяємо охороні навколишнього середовища, оскільки вони більше схильні до сталих та екологічно чистих практик. Все це разом сприяє досягненню сталого розвитку, особливо в сільських районах України, де сімейні ферми можуть відігравати ключову роль у забезпеченні економічного зростання та покращенні якості життя населення.

Розвиток сімейних фермерських господарств на засадах соціально-економічної інклюзивності та сталості має ключове значення для сталого розвитку сільських територій. Забезпечуючи рівні можливості та підтримку для фермерів, держава сприяє підвищенню продуктивності та конкурентоспроможності аграрного сектору в цілому. Підтримка соціально-економічної інклюзивності сімейних фермерських господарств сприятиме забезпеченню сталості, збереженню традиційних методів сільського господарства та підтримці сільських громад у досягненні економічного процвітання та добробуту.

Визначено, що важливо надати їм належну підтримку та сприяти їхньому перетворенню, щоб вони стали вагомим гравцем на аграрному ринку та сприяли економічному розвитку країни.

Підтримка сімейних ферм узгоджується з кількома Цілями розвитку ООН, такими як нульовий голод (ЦІР 2), гендерна рівність (ЦІР 5), гідна праця та економічне зростання (ЦІР 8), а також відповідальне споживання та виробництво (ЦІР 12). Підтримка сімейних ферм сприяє також економічній децентралізації шляхом розподілу економічної діяльності в різних сільських районах. Це

допомагає зменшити регіональні відмінності та забезпечує більш збалансований розвиток між міськими та сільськими регіонами.

Розвиток сімейних ферм на принципах соціально-економічної інклюзивності та стійкості потребує формування інклюзивної політики. Політику слід розробляти в консультаціях із сімейними фермерами, місцевими громадами та іншими зацікавленими сторонами, щоб забезпечити її ефективне впровадження та узгодження з місцевими потребами.

Інвестиції в сімейні ферми можуть бути ефективною стратегією для зменшення бідності в сільській місцевості та сприяння інклюзивному економічному зростанню. Рівний доступ до ресурсів і підтримки може дозволити сімейним фермерам покращити свої засоби до існування та зробити позитивний внесок у місцеву економіку.

Підсумовуючи, концептуальні положення розвитку сімейних ферм на основі соціально-економічної інклюзивності та стійкості ґрунтуються на ідеї, що розширення можливостей малих сімейних фермерів може призвести до соціально інклюзивних, екологічно відповідальних та економічно стійких сільськогосподарських систем. Політики, зацікавлені сторони та суспільство в цілому повинні визнати численні переваги сімейного фермерства та працювати разом, щоб забезпечити необхідну підтримку та ресурси для забезпечення його сталого розвитку для кращого майбутнього.

УДК 331.108

Анатолій БЕРЖАНІР

*к. соц. н., доцент кафедри соціальних і правових дисциплін,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань*

НАВЧАННЯ І РОЗВИТОК ПЕРСОНАЛУ КОМПАНІЙ

Одним з головних пріоритетів діяльності сучасних підприємницьких структур є навчання і розвиток персоналу, який стає їх стратегічним активом. Нові знання, уміння і навички колективу підприємства повинні бути спрямовані на підвищення ефективності його економічної діяльності, але, разом з тим, також і на забезпечення повного використання людського капіталу.

Навчання персоналу організації розуміють як процес систематичного удосконалення професійних знань і компетенцій, необхідних для високопрофесійної, творчої діяльності. Такий підхід також виступає чинником стратегії формування цілісної системи управління персоналом компанії.

Навчання, стверджує Д. Касьмін, як складова технології розвитку персоналу підприємства, спрямоване на забезпечення більш ефективної праці у відповідності з інтересами підприємства та стратегіями особистісного розвитку його працівників, являє собою низку заходів, спрямованих на підвищення професійних та управлінських навичок працівників підприємства. У системі навчання персоналу класично виділяється три основних види:

1. Підготовка персоналу – отримання працівником нових компетентностей, необхідних для реалізації конкретних завдань в рамках певної посади.

2. Підвищення кваліфікації персоналу – отримання працівником додаткових знань, вмінь та навичок через зміну вимог до професії або кар'єрного просування.

3. Перепідготовка персоналу – це придбання працівником нових компетентностей через зміну професії або докорінної зміни до вимог в рамках посадової інструкції [1].

Українська компанія IT-Enterprise забезпечує виконання усіх дій з розвитку персоналу і включає такі інструменти з планування навчання та перекваліфікації персоналу, контролю і аналізу результатів: формування програм навчання, циклів, груп; підбір викладачів, облік викладачів сторонніх організацій; облік відвідування та успішності працівників за заняттями, атестацій; формування даних про підвищення кваліфікації за результатами проходження навчання.

Співробітники компанії можуть самостійно проаналізувати плани і програми навчання і подати заявку на проходження цікавих для них курсів [2].

Системну діяльність із розвитку персоналу здійснює компанія Кернел, де реалізуються такі три напрями:

1. Корпоративний мінімум. Щороку компанія оцінює компетенції співробітників та формує програму розвитку для кожного. Проєкт «Корпоративний мінімум» передбачає внутрішнє, зовнішнє, дистанційне та спеціалізоване навчання. Цей напрям має такі піднапрями: «Розвиток компетенцій» та «Професійне зростання».

2. Кадровий резерв – навчальний проєкт, спрямований на пошук проактивних співробітників та розвиток внутрішнього кадрового потенціалу компанії.

3. Програми самовдосконалення, до яких входять «Клуб переговорів» – практичні тренінги для вдосконалення навичок ведення ділової комунікації та перемовин; «Speaking club» – щотижневі курси англійської мови з акцентом на мовлення; «Cash Flow» – моделювання бізнес-процесів у формі корпоративної гри [3].

Л. Федоришина і Л. Герасимчук вважають: «Розвиток персоналу в системі менеджменту підприємства займає важливе місце, оскільки компетентні та вмотивовані працівники є одним з найцінніших ресурсів і мають прямий вплив на успішність і конкурентоспроможність підприємства. Розвиток персоналу охоплює широкий спектр дій та стратегій, спрямованих на підвищення знань, навичок, компетенцій і мотивації працівників, а також на створення сприятливих умов для їхнього особистого і професійного зростання. І тут визначальним фактором досягнення конкурентних переваг є персонал, адже від того, які працівники працюють на підприємстві, і залежатиме ступінь повноти реалізації функцій менеджменту. Як власники/керівники спланують діяльність, організують її, змотивують працівників на досягнення показників роботи, проконтролюють ступінь їх досягнення (в кількості, якості і часі), залежатиме успіх в конкурентній боротьбі» [4].

Ефективним є застосування сучасних методик і технологій навчання персоналу – дистанційне навчання (Skype-навчання, вебінари), екшн-навчання кейс-навчання, майстер-класи, відеонавчання тощо.

Отже, в умовах ринкової економіки підвищення рівня фахових і комунікативних компетентностей, загального розвитку персоналу стає одним із пріоритетів менеджменту підприємств різних форм власності та господарювання. Формування і зміцнення кадрового потенціалу слугує одним із значущих чинників зростання конкурентних переваг компаній.

Список використаних джерел:

1. Касьмін Д. С. Розвиток персоналу як необхідна умова розвитку підприємства. *Innovative Solutions In Modern Science*. 2021. № 3(47). С. 26–57. URL: <https://naukajournal.org/index.php/ISMSD/article/view/2288> (дата звернення: 1.03.2024).

2. IT-Enterprise Розвиток персоналу. URL: <https://www.it.ua/products/personal/razvitie-personala> (дата звернення: 2.03.2024).

3. Кернел. Розкриваємо потенціал людей. URL: <https://career.kernel.ua/life/drive-your-mind/> (дата звернення: 2.03.2024).

4. Федоришина Л., Герасимчук Л. Розвиток персоналу в системі менеджменту підприємства. *Modeling the development of the economic systems*. 2023. №2. С. 189–196. URL: <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-8-25> (дата звернення: 2.03.2024).

УДК 65:33

Світлана ГЕРЧАНІВСЬКА

*к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і менеджменту,
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України «Бережанський агротехнічний інститут»,
м. Бережани*

ЕКОНОМІЧНИЙ ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «РОЗВИТОК»

Поняття «розвиток» пройшло тривалий шлях еволюції. Даному питанню в різні часи приділяли увагу багато науковців. Зокрема, перші спроби дослідити дане поняття зустрічаються ще в працях давньогрецьких філософів: Анаксимандра, Емпедокла, Демокріта, Аристотеля. Поняття «розвиток» широко використовується в науковому обігу із середини ХХ ст. і не має однозначного тлумачення. Спочатку під розвитком розуміли ідею пристосування, виживання в умовах обмеженості ресурсів і соціальних конфліктів. У 50–70-х роках з'явилися гіпотези вчених про циклічність такого розвитку і наявність відповідних його стадій, а саме поняття набувало все більшу різнобічність. У науковій літературі того періоду розвиток розглядався як найважливіший критерій прогресу, як ускладнення, збагачення якостей і потреб людини, розширення ступенів свободи її вибору і поведінки [4].

Основою для розуміння поняття економічного розвитку є загальнонаукове, філософське трактування, а також розуміння природних законів розвитку. Розвиток як філософська категорія – це незворотні, спрямовані й закономірні зміни матеріальних та ідеальних об'єктів. Філософія визначає три обов'язкові умови розвитку: незворотність, спрямованість і закономірність [1, с. 147]. Дані основоположні ознаки якнайкраще виражають сутність економічного розвитку.

Усе різноманіття поглядів на категорію «розвиток» можна представити у вигляді чотирьох груп: перша група вчених пов'язує розвиток з реалізацією нових цілей, цілеспрямованістю змін; друга розглядає його як процес адаптації до навколишнього середовища; третя – підміняє розвиток його джерелом – суперечностями системи; четверта – отожднює розвиток з однією з його ліній – прогресом, чи ускладненням систем, або з однією з його форм – еволюцією [2].

Розвиток як економічна категорія – це сукупність цілеспрямованих, закономірних, незворотних кількісно–якісних змін соціально–економічної системи, що формують нові властивості даної системи, посилюють її опірність негативним впливам зовнішнього середовища, підвищують результативність функціонування.

Вивчення думок вчених щодо розуміння понять «ріст» і «розвиток» дало можливість зробити висновок, що поняття «розвиток» ширше, ніж поняття «ріст», і включає в себе останнє. Розвиток містить в собі якісні зміни (збільшення потенціалу, здібностей, ефективності, якості продукції, зміну структури, соціальний, економічний, екологічний ефект) і може як включати, так і не включати кількісні зміни (збільшення обсягу, розміру, числа, масштабу). Ріст становить собою лише кількісні зміни.

Розвиток як загальнонаукову категорію розглядають із трьох сторін: як закон, як принцип та як явище. Розвиток як закон характеризує перехід від одного буття до іншого, причому наступний стан буття буде іншим за попередній за кількісними або якісними характеристиками. Традиційно вважають, що наступний стан буття буде кращим за попередній. Розвиток як явище є протилежним до буття, яке знаходиться в незмінному стані. Розвиток як принцип є іманентною рисою буття, його невід'ємною характеристикою, що також зумовлює можливість подальших змін буття [4].

Зазвичай, коли мова йде про розвиток, мається на увазі прогресивний розвиток, за якого якісні зміни системи, організації позитивні. Цей стан об'єктивно може бути більш досконалим чи здаватися таким за критерієм новизни. Розвиток асоціюється з прогресом, тому що такою є універсальна тенденція еволюції природи та суспільства. І саме в цьому розумінні можна говорити про розвиток як перехід від простого до складного, від нижчого до вищого.

Життєвий цикл організації включає в себе як прогресивний (створення, ріст, зрілість), так і регресивний (спад, ліквідація) розвиток. І прогрес, і регрес мають свої протилежності: при швидкому прогресі можна втрати стійкість й обережність; при регресі можна позбутися відмерлих частин організації. У цьому випадку розвиток виступає найяскравіше як прояв діалектичного закону єдності й боротьби протилежностей. Будь-яка організація знаходиться між прагненням до прогресу і регресивними зупинками та відступами, викликаними внутрішніми і зовнішніми деструктивними перешкодами, між постійною роботою по організації і дезорганізуючими обставинами та рутинною [3].

Отже, розвиток – це постійне проведення змін. Потрібне системне та цілісне розуміння спрямованості розвитку. Існує кілька концептуальних напрямків економічного розвитку, кожен з яких має свою специфіку: інноваційний, сталий, стратегічний, економічний, екологічний, соціальний, управлінський, організаційний та інші.

Список використаних джерел:

1. Раєвцева О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми, моделі. Х.: ВД «ІНЖЕК», 2006. 496 с.
2. Гудзинський О. Д., Судомир С. М., Гуренко Т. О. Теоретико-методологічні засади результативного управління розвитком сільськогосподарських підприємств: монографія. К.: ЦП «Компринт», 2017. 411 с.
3. Судомир С. М., Герчанівська С. В. Стратегічне управління розвитком підприємства. Агросвіт. 2011. № 13/14. С. 33-35.
4. Сірко А. Ю. Сутність та визначення поняття економічного розвитку підприємства. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Випуск 14. С. 541-544. URL : <http://global-national.in.ua/archive/14-2016/110.pdf>

УДК 368.5:63(327)

*Владислав ДРОЗД
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Уманський національний університет садівництва, м. Умань*

АДАПТАЦІЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРАКТИКИ АГРОСТРАХУВАННЯ ДО ПОТРЕБ УКРАЇНИ

Сільськогосподарське страхування відіграє ключову роль у пом'якшенні ризиків, пов'язаних з сільськогосподарським виробництвом, яке за своєю природою схильне до різних невизначеностей.

Сільське господарство є важливим сектором економіки України, який робить внесок у її ВВП та забезпечує зайнятість значної частини населення. Однак, сектор є дуже вразливим до таких ризиків, як екстремальні погодні умови, шкідники та хвороби, що робить сільськогосподарське страхування критично важливим інструментом управління ризиками.

Розвиток інституційного середовища для сільськогосподарського страхування в усьому світі пов'язаний зі складною взаємодією факторів, які суттєво відрізняються в різних країнах. Ці особливості формуються історичним, економічним, соціальним та екологічним контекстом.

Роль держави в секторі сільськогосподарського страхування дуже різна. В деяких країнах уряди надають значні субсидії на оплату страхових премій, прагнучи зробити страхування більш доступним для фермерів. Політичні рамки можуть також диктувати типи ризиків, що покриваються, наприклад, втрата врожаю через стихійні лиха, волатильність цін або спалах хвороби

Інституційне середовище охоплює різні моделі страхування. Розвинені країни часто мають складні страхові продукти, включаючи страхування врожаю від багатьох ризиків і страхування доходів, які покривають широкий спектр ризиків. Країни, що розвиваються, можуть більше покладатися на індексне страхування, яке передбачає виплати на основі настання конкретних, вимірюваних умов, а не фактичних збитків, щоб мінімізувати потребу в дорогому та логістично складному оцінюванні збитків [1].

Використання технологій в аграрному страхуванні дуже різниться. У країнах з розвинутою економікою можуть використовуватися супутникові знімки, безпілотники та аналітика великих даних для точної оцінки ризиків і верифікації страхових випадків. На противагу цьому, в регіонах з обмеженою технологічною інфраструктурою страхові процеси можуть бути більш ручними і базуватися на традиційних методах оцінки ризиків.

Доступність продуктів сільськогосподарського страхування залежить від каналів дистрибуції, які можуть включати банки, кооперативи, постачальників сільськогосподарських ресурсів або прямі продажі страхових компаній. У деяких регіонах інноваційні канали дистрибуції, такі як мобільні технологічні платформи, значно розширили доступ фермерів до страхових продуктів.

Методології оцінки ризиків та ціноутворення на продукти сільськогосподарського страхування є різноманітними. У регіонах з великою

кількістю історичних даних і розвиненими аналітичними можливостями страховики можуть більш точно встановлювати ціни на продукти. На противагу цьому, в регіонах з обмеженими даними, ціноутворення може бути більш узагальненим і потенційно менше відображати фактичний ризик, що впливає як на стійкість страховика, так і на фінансову доступність для фермерів.

Порівняльний аналіз показує, що успішна система сільськогосподарського страхування вимагає міцної інституційної бази, ефективного державно-приватного партнерства та зосередження на інклюзивності. Зокрема, США мають одну з найрозвиненіших систем сільськогосподарського страхування, яка характеризується значною роллю держави в андеррайтингу ризиків і субсидуванні страхових премій. Федеральна корпорація страхування врожаю керує програмою, пропонуючи фермерам різноманітні страхові продукти [2].

В Індії використовується програма PMFBY (Pradhan Mantri Fasal Bima Yojana) – це субсидована урядом схема страхування врожаю, спрямована на захист фермерів від втрат від стихійних лих, шкідників і хвороб.

Бразильська система сільськогосподарського страхування вирізняється різноманітністю продуктів і покладається на приватні страхові компанії, які отримують державну підтримку у вигляді субсидій на виплату страхових премій.

Досвід досліджуваних країн свідчить про те, що державна підтримка у формі субсидування страхових премій та перестраховування має вирішальне значення для забезпечення життєздатності та доступності сільськогосподарського страхування. Розвиток різноманітних страхових продуктів, що відповідають специфічним потребам різних типів фермерів, сприяє підвищенню рівня використання сільськогосподарського страхування.

Особливості розвитку інституційного середовища сільськогосподарського страхування у світі відображають динамічну взаємодію місцевих і глобальних факторів, що вимагає індивідуальних підходів для ефективного задоволення різноманітних потреб фермерів та інших зацікавлених сторін в аграрному секторі.

Міжнародний досвід сільськогосподарського страхування пропонує цінну інформацію для України, яка прагне розробити більш ефективну та інклюзивну систему сільськогосподарського страхування. Переймаючи передовий досвід країн з успішними моделями сільськогосподарського страхування, Україна може підвищити стійкість свого аграрного сектору до ризиків, тим самим сприяючи стабільності та зростанню своєї економіки.

Список використаних джерел:

1. Артимонова І. В., Ткаченко К. В. Інструменти державного регулювання ринку агрострахування. Економіка АПК. 2021. № 7. С. 95–102.
2. Карнаушенко А. С., Петренко В. С. Боровік Л. В. Сучасні тенденції та перспективи розвитку європейського ринку страхування. Гроші, фінанси і кредит. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка». 2022. Вип. 14. С. 85–94.

УДК 352.07:316.4.066

*Роман ДУМІН
аспірант напрямку «Менеджмент»,
Андрій ЛИНДЮК
к.е.н., доцент, завідувач кафедри
міжнародних економічних відносин та маркетингу,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

ДЕТЕРМІНАНТИ МЕХАНІЗМУ ФОРМУВАННЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ

Сучасні процеси державного реформування потребують вирішення питання створення ефективного механізму формування кадрової системи в органах державної влади та місцевого самоврядування.

Вивчення детермінант механізму формування кадрової політики в органах влади та місцевого самоврядування – це багатогранний та динамічний процес, що потребує ретельного та системного підходу. Його ефективність ґрунтується на дотриманні комплексу взаємопов'язаних умов та узгодженому виконанні заходів у науково-методичній, законодавчій, політичній та організаційно-управлінській сферах. Дослідження теоретичних та організаційних засад формування кадрової політики в органах влади має значну наукову та практичну цінність. Його результати можуть бути використані для вдосконалення кадрового менеджменту в державному та місцевому самоврядуванні, що сприятиме підвищенню ефективності роботи та реалізації стратегічних цілей України.

Питанням розробки та реалізації кадрової політики в органах влади приділяли значну увагу багато українських науковців, таких як В. Авер'янов, Г. Атаманчук, В. Борденюк, З. Гладун, Я. Жовнірчик, А. Крусян, Г. Леліков, В. Луговий, В. Маліновський, Т. Мотренко, П. Надолішний, С. Серьогін, В. Олуйко, Т. Пахомова, О. Оболенський та інші. Також серед закордонних дослідників економічної сутності й принципів формування кадрового потенціалу можливо виокремити Гр. Мартина та С. Хетрик [4], які зробили вагомий внесок у висвітлення цього питання.

Незважаючи на значний внесок науковців у розробку теорії, методів та практики дослідження проблем кадрової сфери, все ще залишаються невивченими питання формування кадрового потенціалу України в умовах війни. Тлумачення поняття «детермінанта» зводиться до причини, що визначає виникнення явища, або ж є визначальною ознакою якогось об'єкта. Також обґрунтовується визначення поняття «детермінант», тобто будь-яка причина або така, що передує, умова чи засіб; визначник [1, с. 289]. В нашому дослідженні розглядатимемо поняття детермінанти, як фактори, що визначають особливості управлінських підходів до формування механізму кадрового потенціалу.

Сучасні науковці трактують сутність кадрового потенціалу економіки (суспільства) як інтегровану сукупність [3]:

1. Здібностей осіб, зайнятих у суспільному виробництві.

2. Зареєстрованих безробітних, які мають: професійну підготовку; певну кваліфікацію; відповідні компетенції; творчі здібності.

Кількісні та якісні характеристики кадрового потенціалу забезпечують можливість здійснювати економічну діяльність з максимальною ефективністю для національної економіки та кадрової безпеки.

Розвиток кадрового потенціалу включає кілька етапів змін. Першим з них є процес формування, який є основою для забезпечення сталого розвитку економіки. На думку вітчизняних науковців, формування кадрового потенціалу – це комплексний процес, що охоплює планомірне та цілеспрямоване забезпечення підприємств і організацій країни кадрами, у необхідній кількості, з необхідними професійними здібностями, також розвиток кадрів та підвищення їх кваліфікації, що відповідає потребам суспільного виробництва [3].

Однак, вчені Г. Мартин та С. Хетрик, розглядаючи принципи створення кадрового потенціалу, підкреслюють важливість створення умов для подальшого використання та розвитку цього потенціалу через підвищення рівня освіти працівників та стимулювання систематичного оновлення знань і навичок [4].

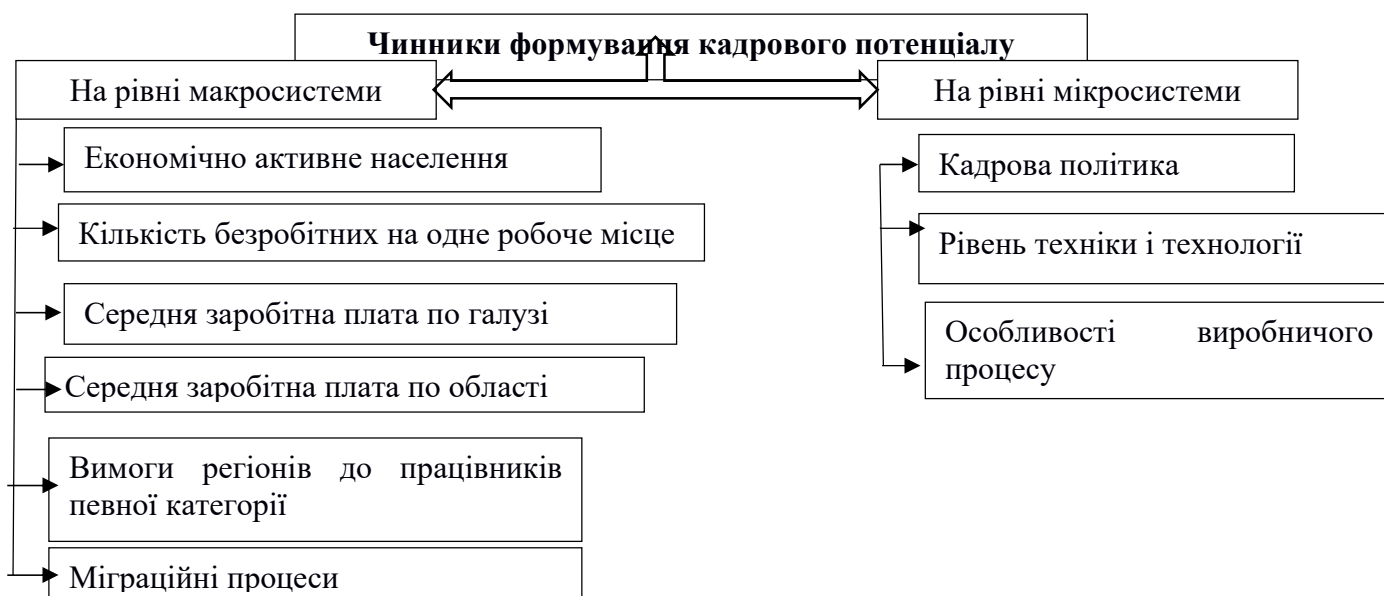

Рис. 1. Детермінанти формування кадрового потенціалу

Основними факторами, що впливають на формування людських ресурсів на макрорівні, є чисельність економічно активного населення та населення працездатного віку, оскільки вони забезпечують пропозицію робочої сили та виробництво товарів і послуг. На рівні мікросистеми основним фактором, що впливає на формування робочої сили, є кадрова політика підприємства. Основними складовими якого є механізм залучення кваліфікованого персоналу, доступність навчання, розробка ефективної системи оплати праці, створення організаційної культури, підтримання позитивного клімату в організації (рис.1). Як стверджує Т. Є. Кагановська, «розробка та реалізація науково обґрунтованої кадрової політики в органах влади та місцевих громад є нагальною потребою українського суспільства, найважливішою передумовою успішної реалізації в державній та місцевій стратегії інноваційного розвитку, спрямованої на

економічне зростання та досягнення високого рівня життя» [2, с. 32]. Ця система повинна базуватися на принципах, що забезпечують її ефективність. Можна виділити такі принципи, які відповідають поточним глобальним процесам соціального розвитку та демократичним стандартам (рис. 2) [2].

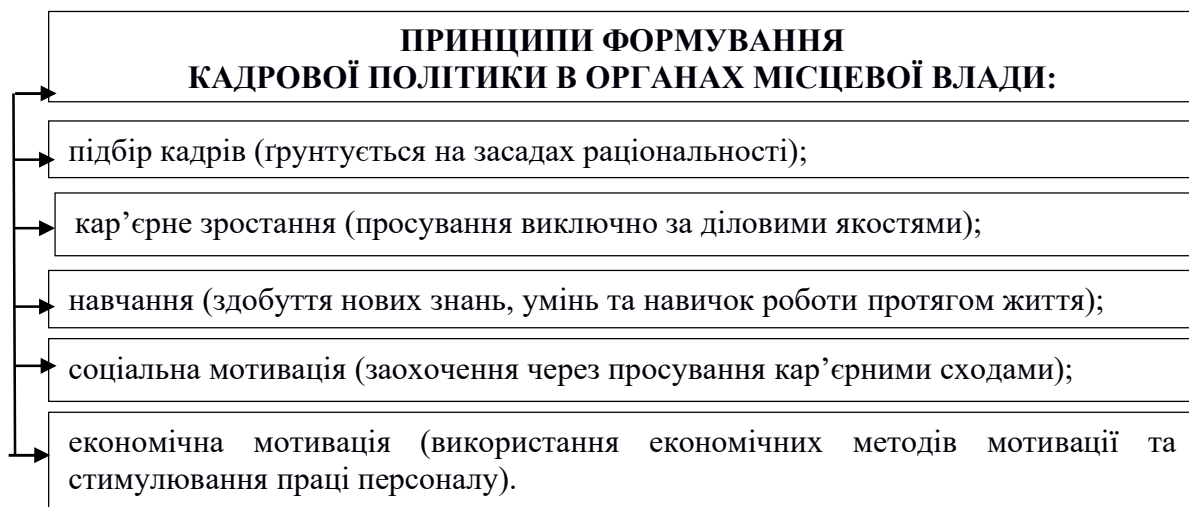

Рис. 2. Принципи формування кадрової політики в органах місцевої влади.

Головна мета кадрової політики в органах влади та місцевого самоврядування полягає в забезпеченні наявності кваліфікованих кадрів на кожній посаді як у поточний момент, так і у майбутньому.

Детермінанти механізму формування кадрового потенціалу повинні бути спрямовані на розвиток високого рівня професіоналізму та культури управління, а також на впровадження технологічних процесів кадрового забезпечення у всіх сферах громадської діяльності й обслуговування. При цьому мотиваційний аспект та створення привабливого іміджу державних службовців мають пронизувати всі підсистеми і супроводжувати кожен елемент системи кадрового управління. Удосконалення служби місцевих органів влади, що включає оптимізацію її кадрового забезпечення, є ключовим фактором для успішного вирішення завдань суспільного розвитку та зміцнення української державності.

Список використаних джерел:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.)/ уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К.: Ірпінь: ВТФ „Перун”, 2005. – 1728 с.
2. Кагановська Т.Є. Кадрове забезпечення державного управління в Україні: моног. Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2020. 330 с.
3. Федорова В. А., Карпенко Т. В. Формування та використання кадрового потенціалу національної економіки. 2011. № 3. С. 24–28.
4. Martin, G., Hetrick, S. (2006). Corporate Reputations, Branding and People Management: A Strategic Approach to HR. Butterworth-Heinemann.

УДК 338.43:631.1:331.2

Михайло КСЕНОФОНТОВ
к.е.н., с.н.с., старший науковий співробітник
відділу економіки і політики аграрних перетворень,
Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
Валерій БУЗІВСЬКИЙ
аспірант,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

АСПЕКТИ РОЗПОДІЛУ ДОХОДІВ ЯК КРИТЕРІЮ ОЦІНКИ АГРОЕКОЛОГІЧНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧИХ СИСТЕМ

Останні десятиліття в розвитку світової економіки характеризувались переважанням споживчого підходу до використання природних ресурсів. Наслідки використання даного підходу проявляються в зменшенні рівня родючості земель, посиленні процесів ерозії ґрунтів, зміні клімату, що спричиняє все більший вплив на навколишнє середовище та стан здоров'я населення планети. В контексті зазначеного актуальним на даному етапі є розробка різних механізмів досягнення цілей сталого розвитку ООН, одним з напрямів досягнення яких є здійснення агроекологічної трансформації агропродовольчих систем.

Підтримання територіального розвитку та комплексної агроекологічної трансформації агропродовольчих систем забезпечує розгалужена організаційна структура аграрного сектора економіки. В цілому в аграрному секторі економіки за даними Держстату (на останню звітну дату) виробництво сільськогосподарської продукції здійснювали понад 73 тис. суб'єктів господарювання, з яких 49,5 тис. сільськогосподарських підприємств. Серед фермерських господарств кількість статистично активних становить 30242 одиниці, з яких 26 629 одиниць мають в обробітку 4,9 млн гектарів сільськогосподарських угідь. За даними Міністерства юстиції України та інформації від ДП «Національні інформаційні системи» станом на 13.12.2023 до Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань внесені 1215 сімейних фермерських господарств без набуття статусу юридичної особи. Одночасно, близько 4 млн особистих селянських господарств також є учасниками аграрного ринку, проте – не є суб'єктами підприємницької діяльності і реалізують надлишки виробленої (вирощеної, переробленої) продукції поза межами організованого аграрного ринку та є потенційними сімейними фермерськими господарствами [2].

Слід відмітити важливість формування системи моніторингу та регулювання доходів різних груп товаровиробників для забезпечення стабільності функціонування національної агропродовольчої системи. При

цьому слід відмітити, що розрив у доходах між різними типами сільськогосподарських виробників в Україні вищий, ніж у більшості країн ЄС: диференціація між доходами середніх та великих підприємств сільського господарства та харчової промисловості у 2022 році становила близько 15 разів, а між доходами малих та великих підприємств – 345 разів у сільському господарстві та близька 440 разів у харчовій промисловості. Динаміка зростання середніх доходів на одне підприємство за період 2010 – 2022 років свідчить про більш інтенсивне зростання доходів саме малих та середніх підприємств: їх доходи зросли за цей період у 17 та 10 разів відповідно у сільському господарстві, у 7 та 5 разів відповідно у харчовій промисловості, у той час як доходи великих підприємств зросли приблизно у три рази. Ця тенденція позитивно впливає на зменшення диференціації між доходами різних типів підприємств. При цьому система оцінки доходів і ефективності діяльності фермерських господарств знаходиться на початковому етапі і потребує подальшого удосконалення для розширення доступу до програм державної підтримки для різних типів суб'єктів підприємництва [3]. В контексті дослідження даних проблем Киристюком С.В. та Риковською О.В. [1] виявлено ознаки нерівномірного розподілу вигід у сільському господарстві, що проявляється як на міжсекторальному рівні між корпоративним та індивідуальним секторами, так і усередині зазначених секторів на внутрішньосекторальних рівнях, для подолання чого важливим є здійснення заходів макроекономічного регулювання.

Забезпечення сталості агропродовольчих систем є комплексним поняттям, яке охоплює крім екологічних заходів організаційну сталість даних систем. В Україні існує тенденція витіснення малих виробників з галузі, одним з наслідків якої є обезлюднення сільських територій. Відповідно чого важливим є задіяння заходів щодо збереження багатокладності вітчизняного аграрного сектора, в якому запорукою забезпечення стабільності виступають малі та середні виробники агропродовольчої продукції. При цьому доцільним є використання такого критерію оцінки агроекологічної трансформації агропродовольчих систем як розподіл доходів між різними групами товаровиробників галузі.

Список використаних джерел:

1. Киристюк С.В., Риковська О. В. Розподіл доходів у сільському господарстві в контексті інклюзивного розвитку. Економіка АПК. 2019. № 8. С. 36-49.
2. Сільський розвиток. Міністерство аграрної політики та продовольства України. URL: <https://minagro.gov.ua/napryamki/rozvitok-silskih-teritorij>
3. Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року. Проект. URL: <https://www.cci.zp.ua/app/uploads/2024/03/strategia-agro-2030-v10.docx>
4. Dwayne Benjamin, Loren Brandt (2002). Agriculture and Income Distribution in Rural Vietnam under Economic Reforms: A Tale of Two Regions. University of Toronto. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/9307152.pdf>.

УДК 657

Остан КУДЛАТИЙ
завідуючий лабораторією товарознавчих та економічних досліджень,
Львівський науково-дослідний інститут судових експертиз, м. Львів,
Руслана АНДРУШКО
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів

НОВІ ЗАВДАННЯ ТА ВИКЛИКИ ДО ПРОФЕСІЇ ЕКСПЕРТА СУДОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Сучасна економічна ситуація в Україні, швидкі технологічні зміни та збільшення кількості судових справ, ставлять перед експертами-бухгалтерами нові завдання та виклики.

У науковій літературі судово-економічну експертизу розглядають як процесуальну форму дослідження на основі спеціальних знань у різних сферах економіки, господарського аналізу, ревізії та контролю первинних облікових документів, бухгалтерських та податкових реєстрів та фінансової звітності суб'єктів господарювання різних форм власності з метою вирішення широкого кола питань, що виникають при розслідуванні економічних злочинів та судовому розгляді господарських суперечок [1].

Судовими експертами згідно із статтями 9, 10, 16 Закону України «Про судову експертизу» можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності та внесені до державного Реєстру атестованих судових експертів [3].

Порядок присвоєння кваліфікації судового експерта фахівцям чи позбавлення кваліфікації судового експерта фахівців, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, визначається Міністерством юстиції України. З цією метою при Міністерстві юстиції України створена Центральна експертно-кваліфікаційна комісія, яка діє відповідно до Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів [4].

Відтак, охарактеризуємо основні виклики, які впливають на професію експерта судово-економічної експертизи. Одним із чинників у сфері кадрового забезпечення є залучення кваліфікованих спеціалістів. Фахівці, які мають намір отримати кваліфікацію судового експерта з економічного виду досліджень повинні мати глибокі знання у галузях економіки, фінансів, бухгалтерського обліку та інших відповідних сферах. Крім того вміти застосовувати нормативно-правові механізми, які супроводжують проведення судово-економічних експертиз та пов'язані з отриманням статусу експерта.

Не менш важливим викликом є збільшення вимог до професійної етики та незалежності експертів. У судових процесах, довіра до результатів експертизи грає вирішальну роль, тому експерти повинні вести себе об'єктивно, недвозначно та етично.

Також, експерти повинні мати широкий кругозір та розуміння різних галузей економіки. Завдяки глобалізації та зростанню міжнародних справ, експерти повинні мати знання про міжнародні економічні системи, правила торгівлі та фінансову логістику.

Крім того, важливим викликом є збільшення кількості фальсифікаційних схем та різновидів економічних злочинів. Експерти повинні бути вмілими у виявленні ознак фінансових маніпуляцій та аналізувати складні фінансові документи для їх виявлення.

Одним із суттєвих викликів є інформаційне забезпечення роботи експерта. Завдяки широкому доступу до інформації та постійному розвитку інформаційних систем і технологій, експерти мають бути ознайомлені з новітніми програмними засобами, комп'ютерними моделями та аналітичними методами [2].

На даний час існують й законодавчо-правові виклики, зокрема:

-адаптація законодавства до сучасних вимог і технологій у сфері судово-економічної експертизи;

-забезпечення правової охорони та незалежності експертів, а також захисту їх результатів роботи;

-удосконалення процедур проведення судово-економічної експертизи для забезпечення її об'єктивності та достовірності.

Отже, вище вказані виклики вимагають постійного професійного розвитку, навчання новим технологіям, вдосконаленню методики та використання сучасних інструментів для успішного виконання поставлених завдань до експерта судово-економічної експертизи.

Список використаних джерел:

1. Дікань Л.В., Понікаров В.Д., Кожушко О.В. Судово-економічна експертиза: навчальний посібник. Х.: Вид ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. 432 с. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/bitstream/123456789/7964/1/%...%BA.pdf>

2. Панченко І.А. Організація судово-бухгалтерської експертизи: теоретико-практичні аспекти : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.09. Держ. акад. статистики, обліку та аудиту Держкомстату України. К., 2007. 21 с.

3. Про судову експертизу : Закон України від 25.02.1994 р. № 4038-ХІІ : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text> (дата звернення: 21.03.2024).

4. Про затвердження Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів : Наказ М-ва юстиції України від 03.03.2015 р. № 301/5 : станом на 23 червня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0249-15#Text> (дата звернення: 21.03.2024).

УДК 338.48-53:63

Оксана МАРЧЕНКО

*д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки
та готельно-ресторанного бізнесу,*

Катерина ПИЛИПЕНКО

*д.е.н., професор, професор кафедри економіки
та готельно-ресторанного бізнесу,*

Наталія РУНЧЕВА

*д.е.н., професор, професор кафедри економіки
та готельно-ресторанного бізнесу,*

*Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького, м. Запоріжжя*

АГРОТУРИЗМ У ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ УКРАЇНИ

Наразі в Україні, як і в інших країнах, фермерські господарства зіштовхуються з викликами економічної конкуренції та нестабільності доходів. З метою забезпечення стійкості та розвитку аграрного сектору важливо розглядати нові стратегії, серед яких важливе місце посідає агротуризм [1].

Об'єднавши агротуризм та фермерські господарства, ми отримаємо стратегію розвитку регіону, посилимо зацікавленість щодо партнерства, інвестування та розвитку інфраструктури не лише громад, а й України в цілому.

Втім існують кілька ключових проблем, які потребують уваги та дослідження. До їх складу насамперед можна віднести наступні:

- низька дохідність фермерських господарств;
- відсутність інфраструктури для агротуризму;
- низький рівень обізнаності та розуміння агротуризму;
- виклики щодо підтримки та державного регулювання;
- потреба у вивченні ринкових та культурних особливостей.

Зазначені проблеми вимагають уважного дослідження та розробки конкретних рекомендацій для фермерів, урядових органів та інших зацікавлених сторін з метою підвищення ефективності агротуризму як стратегічного інструменту для підвищення рівня доходу фермерських господарств в Україні.

Сучасний стан українського аграрного сектору зумовлює необхідність пошуку нових, ефективних стратегій для підвищення рівня доходу фермерських господарств та стимулювання розвитку сільських територій. Однією з перспективних галузей, яка може сприяти цьому процесу, є агротуризм [2].

Проте, незважаючи на потенційні переваги, які може принести агротуризм, існують значущі проблеми та виклики, які потребують докладного вивчення та системного підходу до їх вирішення [3]. Перелічимо основні з них.

Брак інформованості та підготовки: чимало фермерів можуть бути неінформовані щодо можливостей агротуризму, а також не мати достатньої підготовки для ефективного впровадження цього напрямку. Відсутність навичок у

сфері гостинності та туризму може стати перешкодою для успішної реалізації проєктів.

Інфраструктурні обмеження: у сільських територіях часто буває недостатньо розвинена інфраструктура для прийому туристів. Відсутність комфортного житла, добре розвинутої транспортної системи та інших сервісів може обмежувати привабливість агротуризму.

Питання забезпечення безпеки та якості обслуговування: забезпечення безпеки та високої якості обслуговування є критичним аспектом успіху агротуристичних проєктів. Вирішення цих питань вимагає уваги до стандартів та розробки ефективних систем управління.

Правові та регуляторні аспекти: відсутність чіткого законодавства та регулятивних механізмів для агротуризму може стати перешкодою для розвитку цього напрямку. Потрібне дослідження правових аспектів, які впливають на впровадження агротуристичних проєктів та визначення шляхів їх удосконалення.

Економічна вигода для фермерів: важливим є розгляд економічної вигоди для фермерів у контексті агротуризму, забезпечення сталої та значущої прибутковості, яка стимулюватиме фермерів в інвестуванні у розвиток агротуристичних проєктів.

Вирішення окресленого кола питань допоможе створити ефективні та конкурентоспроможні агротуристичні проєкти у контексті розвитку діяльності фермерських господарств, а націлені зусилля на розв'язання цих проблем та висвітлення напрямів оптимізації агротуризму можна вважати елементами стратегії для підвищення рівня доходу фермерських господарств в Україні та розвитку сільських територій.

Список використаних джерел:

1. Improving the System Management of Farms and Agricultural Enterprises on the Basis of Controlling, Accounting and Information Frameworks / L. Antoshkina, M. Ihnatenko, A. Postol, Y. Hurbyk, K. Pylypenko. International Journal of Management. 2020. № 11(7). P. 556-565. URL : <http://www.iaeme.com/IJM/issues.asp?JType=IJM&VType=11&IType=7>.
2. The Influence of Social Infrastructure on Increasing the Employment of the Population in Agricultural Production / K. Pylypenko, M. Ihnatenko, L. Hnatyshyn, O. Prokopyshyn. Review of Economics and Finance. 2022. Vol. 20. P. 633-638.
3. Financial And Taxation Aspects Of Tourism Activities Development / L. O. Marmul, O. A. Marchenko, K. A. Pylypenkom, T. G. Velychko, V. G. Granovskaya. International Journal of Management (IJM). 2020. № 11 (3). P. 287-293. URL : <http://www.iaeme.com/IJM/ issues.asp?JType=IJM&VType=11&IType=3>.

УДК 664:1

Людмила ПАРХОМЕНКО
к.е.н., провідний науковий співробітник,
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ОБҐРУНТУВАННЯ ОПТИМАЛЬНИХ ПАРАМЕТРІВ РОЗМІЩЕННЯ СИРОВИННОЇ ЗОНИ ЦУКРОВОГО ЗАВОДУ

Сировинна зона цукрового заводу – це сукупність бурякосійних підприємств, що виробляють сировину, територіально наближені до заводу і мають з ним стійкі виробничо-економічні зв'язки. Сировинна зона повинна мати раціональне розміщення посівів цукрових буряків по бурякосійних підприємствах, цілком задовольняти потреби цукрового заводу у сировині під час усього виробничого сезону, забезпечувати мінімальні витрати на транспортування коренеплодів та мінімальні втрати цукрових буряків у виробництві.

Нині у сфері виробництва необхідно вирішити два основних питання: створення сировинних зон, оптимально віддалених від цукрових заводів та вибір найефективнішої форми організації виробництва.

Для вирішення першого питання необхідно, насамперед, наблизити сировинні зони до цукрових заводів та збільшити обсяг виробництва цукрових буряків у підприємствах цієї зони за рахунок концентрації й інтенсифікації виробництва. Це дозволить скоротити транспортні витрати і втрати при зберіганні та транспортуванні сировини.

Визначити стан організації сировинної зони цукрового заводу можна на основі розрахунку середньозваженої відстані доставки буряків на завод залежно від його потужності, рівня урожайності та частки посівів у загальній площі. За розрахунками науковців, у правильно організованій сировинній зоні при середньозваженій урожайності цукрових буряків 30-40 т/га середня відстань їх доставки на цукровий завод потужністю 3 тис. т становить 22-25 км, а на завод потужністю 6 тис. т – 29-33 км [1].

У підприємствах, розміщених від заводу на відстані 11-20 км, концентрація посівів цукрових буряків має становити до 20 %, на відстані 21-30 км і більше – до 10 %. Такий підхід дозволить значно скоротити радіуси доставки цукрових буряків на завод, знизити на 35-40 % транспортні витрати, на 15-20 % зменшити втрати сировини [2].

Основним критерієм в оцінці ефективності сировинних зон цукрових заводів є максимальний прибуток бурякосійних підприємств, що досягається за рахунок досягнення високої урожайності та якості цукрових буряків при найменших витратах матеріально-технічних ресурсів, задіяних на виробництво коренеплодів.

Схема формування ефективного функціонування сировинної зони у системі бурякоцукрового підкомплексу України повинна складатися з наступних параметрів:

1. Аналіз ефективності використання виробничого потенціалу бурякосійних підприємств сировинної зони і цукрового заводу шляхом оцінки рівня ефективності бурякосіяння по підприємствах сировинної зони, шляхом співвідношення між урожайністю цукрових буряків у кожному підприємстві і середньою урожайністю цукрових буряків по сировинній зоні та співвідношення між середньою собівартістю по сировинній зоні і собівартістю по бурякосійних підприємств сировинної зони.

2. Розподіл посівів цукрових буряків у сировинних зонах цукрових заводів по підприємствах різних виробничих типів з урахуванням віддаленості підприємств від цукрових заводів, фондозабезпеченості та технічного оснащення, фактичних обсягів виробництва цукрових буряків. Урожайність коренеплодів залежить від кількості опадів та характерних ґрунтових умов. Родючість ґрунтів відіграє важливу роль для вирощування коренеплодів з високим вмістом цукру. При цьому, залежно від типу ґрунтів, цукристість може коливатися від 15,5 % до 20,5%.

3. Визначення диференціальної ренти в буряківництві. Вартість ріллі придатної для вирощування солодких коренеплодів по кожному з аналізованих підприємств сировинної зони визначається з урахуванням додаткового прибутку, який визначається як різниця у продуктивності праці при різновеликих витратах на середніх і кращих (по місцезнаходженню або родючості) або при додаткових вкладеннях капіталу на одній і тій же земельній ділянці. Джерело диференціальної ренти у бурякоцукровому підкомплексі - надлишок додаткової вартості, що створюється працею працівників бурякосійних підприємств над середнім прибутком, що виникає внаслідок вищої продуктивності праці на відносно кращих землях.

4. Аналіз ефективності розміщення та виробництва сировини передбачає аналіз динаміки посівних площ за 10-20-річний період; вплив радіусу доставки коренеплодів від бурякосійних підприємств до цукрових заводів, на обсяги виробництва сировини з 1 га та собівартість у підприємствах сировинної зони.

5. Аналіз ефективності переробки цукрових буряків включає в себе аналіз використання виробничих потужностей цукрових заводів і результатів їх фінансово-економічної діяльності.

6. Оцінка тих, що склалися та удосконалення договірних економічних відносин між цукровим заводом і бурякосійними підприємствами.

7. Оптимізація сировинного забезпечення цукрових заводів передбачає розрахунок розмірів і структур їх сировинних зон з виділенням зон концентрації посівів цукрових буряків та визначенням сезонних обсягів їх виробництва.

8. Обґрунтування ефективності інвестування у бурякоцукровий підкомплекс: розрахунок критеріїв привабливості інвестицій; визначення розміру інвестицій у підприємствах сировинних зон цукрових заводів та їх окупність.

9. Оцінка стану взаємовідносин та розробка перспектив взаємодії бурякоцукрового підкомплексу та банківського сектора: визначення необхідного обсягу кредитування товаровиробників сировинної зони і цукрового заводу та

умов надання кредитів; прогноз підприємницьких ризиків, втрат у результаті неврожаю, стихійних лих, та інших обставин та заходів щодо їх зниження.

10. Удосконалення організації виробництва і доставки цукрових буряків: організація збору коренеплодів у визначені оптимальні строки; включення до сортового складу цукрових буряків сортів гібридів ранніх та середніх термінів дозрівання; максимальне вирощеного урожаю та його технологічних якостей за рахунок удосконалення доставки коренеплодів на цукрові заводи; розробка комплексу заходів, направлених на скорочення втрат цукрової сировини; вибір оптимального способу збору цукрових буряків.

11. Удосконалення організаційно-управлінських структур бурякоцукрових об'єднань вимагає створення бурякоцукрових формувань із єдиним технологічним ланцюгом починаючи від виробництва цукрових буряків та закінчуючи реалізацією готової продукції – цукру.

12. Удосконалення системи насінництва цукрових буряків передбачає обґрунтування розмірів і кількості насінневих підприємств, спроможних забезпечити насіння солодких коренеплодів сировинні зони цукрових заводів.

13. Розвиток матеріально-технічної бази бурякоцукрового виробництва вимагає: проведення технічної модернізації бурякосійних підприємств та цукрової промисловості, впровадження прогресивних технологій, результатів науково-технічних досягнень; визначення потреби сировинної зони у сільськогосподарській техніці та устаткуванні; впровадження ресурсозберігаючих і екологічних технологій.

14. Комплексна переробка цукрових буряків передбачає переробку відходів бурякоцукрового виробництва.

15. Удосконалення системи матеріальних стимулів до підвищення продуктивності праці у бурякоцукровому підкомплексі шляхом впровадження оплати праці у виробництві цукрових буряків і цукру за кінцеві результати (продукцію, валовий прибуток).

Список використаних джерел:

1. Мороз П. Цукрова галузь України 2010 року / П. Мороз // Агропрофі. – 2011. – №12 (142). – С. 12-13.
2. Борисюк П. Г. Невідкладні питання діяльності цукрової промисловості України / П. Г.Борисюк // Цукор України. - 2004. - № 1 -2. - С. 2-4.

УДК 338.43.02:316.42:631

Наталія ПАТИКА
доктор економічних наук, професор,
завідувач відділу соціально-економічного розвитку сільських територій,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

КОНЦЕПТУАЛЬНА ДИСИПАТИВНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ І ПОВОЄННИЙ ПЕРІОДИ

Набуття Україною статусу кандидата у члени Європейського Союзу, що відбулося 23 червня 2022 року, вимагає адаптації вітчизняної аграрної політики до Спільної аграрної політики Європейського Союзу (САП), в центрі уваги якої знаходяться такі питання, як підтримка рівня доходів фермерів та їх добробут, раціональне використання природного потенціалу (земельного, водного, лісового), збереження і відтворення природних ресурсів, біоенергетичні технології, інвестиційна привабливість тощо. Важливим напрямом САП є розвиток сільських територій через регулювання та підтримку агросектору, диверсифікацію бізнесу у сільській місцевості, стимулювання нових робочих місць; а як результат таких дій – поліпшення якості життя сільського населення. Державна підтримка у цій сфері концентрується на стимулюванні розвитку малого бізнесу та ремесел у сільських регіонах; розвитку туризму; збереженні ландшафтів; розвитку освіти для потреб багатопрофільної сільської економіки; модернізації сільської інфраструктури; створенні умов для інноваційного використання поновлюваних енергетичних джерел із використанням аграрної продукції тощо.

Подальше продовження російсько-української війни вплине на економіку та соціальний стан як в державі, так і в аграрному секторі, що відповідно позначиться на формуванні державних, регіональних та місцевих бюджетів, а в кінцевому рахунку на соціальній розбудові сільських територій. А відтак, традиційна система соціальної розбудови сільської поселенської мережі та прилягаючих до неї територій, яка в основному відбувалася в мирний час за рахунок державного та місцевих бюджетів територіальних громад, у повоєнний та післявоєнний періоди, вимагатиме суттєвих змін, а стратегії та моделі формування соціуму на селі і збереження людності в поселенській мережі потребуватимуть корегування.

В ході дослідження було розроблено концептуальну (дисипативну) модель формування соціуму на селі та розвитку аграрної економіки України у воєнний і післявоєнний періоди (рис.).

Основними елементами моделі є: мета, завдання, сукупність принципів, концептуальних засад, об'єкт та суб'єкти, стратегічні напрями, методи, механізми, інструменти, що використовують державні й недержавні інститути в процесі своєї діяльності та взаємодії для забезпечення сталого розвитку сільських територій через вжиття економічних, організаційних, правових, інституційних, галузевих, інвестиційно-інноваційних, підприємницьких та інших заходів.

Рис. Концептуальна (дисипативна) модель формування соціуму на селі та розвитку аграрної економіки України у воєнний і післявоєнний періоди
Джерело: Власні розробки автора

Метою в моделі визначено забезпечення розвитку сільських територій України у воєнний і післявоєнний періоди (забезпечення високої якості життя та добробуту сільського населення) шляхом усунення виявлених проблем та нарощування наявного потенціалу в умовах євроінтеграції та на засадах сталості. У запропонованій моделі ключовими аспектами визначено комплексний підхід, наявність можливостей щодо досягнення стратегічних цілей розвитку сільських територій і здатність до адаптації до змін внутрішнього і зовнішнього середовища. Важливим також є визначення основних джерел розвитку сільських територій на основі прямих та зворотних зв'язків між інституційними, фінансовими, інвестиційно-інноваційним та мотиваційними аспектами.

Дисипативність моделі передбачає відсутність рівноваги, тобто нестабільність і нестійкість системи, що в результаті, під дією певних чинників, зокрема регулюючого впливу, можуть сприяти впорядкованості в системі. А для ефективного управління за таких умов важливим є не кількість і потужність впливів на модель, а форма цих впливів.

Сьогодні на урядовому рівні за означеними напрямками, опрацьовано План відновлення України [1]. Обґрунтовані першочергові заходи для відновлення та модернізації інфраструктури до 2032 р., що включають 17 ключових напрямків, а також необхідні початкові обсяги фінансування для відбудови країни в 750 млрд грн. Відбудова буде відбуватися за 852 проектами, та 75 заходами [2]. Розв'язання цих завдань в контексті Плану відновлення України вимагає переорієнтування сучасної стратегії державної політики на безпосереднє задоволення життєвих потреб селянина, надання йому повного права бути господарем на своїй землі, мати гарантовану в екологічному відношенні

безпечну роботу з належною оплатою і користуватися послугами соціальної інфраструктури відповідно до соціальних стандартів і нормативів.

Особливу увагу при розбудові соціуму на сільських територіях слід приділяти завчасному створенню сільського фонду захисних споруд цивільної оборони безпосередньо в місцях проживання і праці сільського населення та місцях частого відвідування – закладів освіти, охорони здоров'я, спорту, магазинів тощо як колективних сховищ не лише для селян, а й при можливих різних стихіях, військових діях і для тимчасового перебування населення з прилягаючих міст; а також діючих сховищ сільськогосподарської продукції (зерносховищ, наприклад) і складів продуктів харчування тощо.

Фонд захисту населення у сільській місцевості України необхідно уже сьогодні створювати шляхом нового і швидкого відновлюваного будівництва житла та об'єктів соціальної інфраструктури на принципах територіальної самоорганізації (дисипативності, нелінійності), як незворотного рушійного чинника, завданням якого є виробити у воєнний та відбудовний період як за змістом, так і за якістю каркас соціальної та економічної розбудови сільської мережі та прилягаючих до них територій.

Враховуючи, що сьогодні кожне село, район, область, регіон в умовах ведення війни будуть мати свої досить суттєві відмінності щодо відновлення інфраструктури та створення належного соціуму, а також гострий дефіцит фінансових ресурсів, дуже важливо опрацювати максимально виважений підхід, врахувавши при цьому інтереси всіх селян кожної сільської територіальної громади. Означене зумовлює необхідність впровадження черговості відновлення зруйнованих активів, в тому числі соціальної та економічної розбудови села, започаткувавши її не «зверху», як це десятиліттями відбувалося до війни, а «знизу», виходячи безпосередньо з потреб населення сільських територіальних громад кожного села.

Запропонована модель буде носити тимчасовий структурно-стійкий характер, поки система розбудови села і територій не набуде врівноваженого стану і не досягне відповідності з нормативними вимогами щодо захисту і безпеки на випадок стихійних і воєнних дій.

Список використаних джерел:

1. План Відновлення України. Національна рада відновлення. Липень 2022. URL: https://uploads-ssl.webflow.com/625d81ec8313622a52e2f031/62c19ac16c921fc712205f03_NRC%20Ukraine%27s%20Recovery%20Plan%20blueprint_UKR.pdf

2. З чого починати відбудову України? Першочергові заходи для відновлення та модернізації інфраструктури. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/07/21/689447/>

УДК 338.46

Катерина ПИЛИПЕНКО
д.е.н., професор, професор кафедри економіки
та готельно-ресторанного бізнесу,
Софія БРИГІНА
здобувач вищої освіти ОП Готельно-ресторанне господарство та
туристичний бізнес,
Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького, м. Запоріжжя

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА РІВЕНЬ КОМФОРТНОСТІ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА НА ПРИКЛАДІ КАВ'ЯРНІ

Комфорт - це багатогранне і невичерпне поняття, яке поєднує в собі фізичні, емоційні, психологічні та соціальні фактори, що формують загальну атмосферу ресторанного господарства, а в нашому випадку - кав'ярні [1]. У широкому сенсі його трактують як відчуття приємності та відсутності стресу або дискомфорту.

Науковці виділяють десять чинників комфортності та розділено їх на дві групи: екологічно-гігієнічні та соціально-психологічні. До екологічно-гігієнічних чинників віднесено: коливання будівлі, атмосферний тиск, хімічний склад повітря, освітлення та інсоляція приміщень, озеленення в середині, зовні та території навколо. До соціально-психологічних чинників віднесено: візуальне оточення, акустичний режим, спостереження за дітьми, площу інженерних, комунікаційних та конструктивних елементів, а також експлуатаційні витрати. В ході свого дослідження ми спирались на такі види комфорту, на яких хотіли б зупинитись (рис. 1).

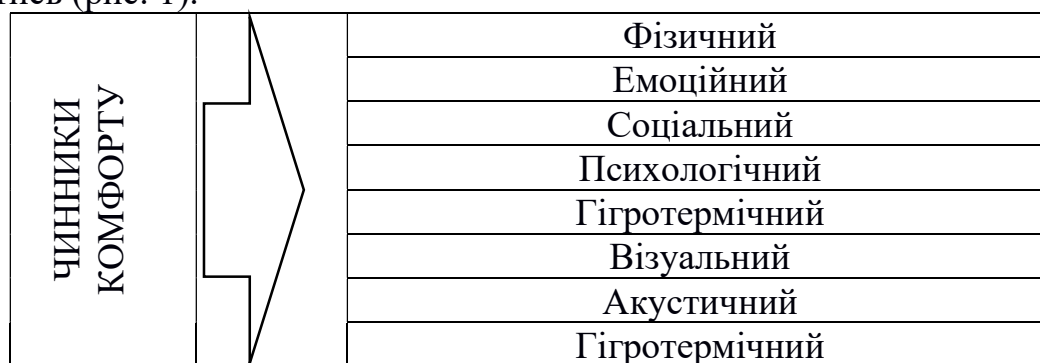

Рис. 1. Чинники комфорту в ресторанному бізнесі

Фізичний комфорт пов'язаний з відчуттям зручності, яке виникає у людини за рахунок наявності оптимальних фізичних умов для її перебування у конкретному середовищі.

Емоційний комфорт - це відчуття спокою, задоволення, яке виникає внаслідок впливу на емоційний стан зовнішніх чинників. В цьому випадку провідну роль грає привітний персонал, який дає змогу гостю почувати себе бажаним і важливим.

Соціальний комфорт полягає у зручності і безпеці в соціальних взаємодіях. Це означає, що людина почувається комфортно в оточенні інших відвідувачів і відчуває себе не напруженою.

Психологічний комфорт проявляється у відчутті безпеки, спокої, відсутності тривожності або стресу. Психологічний комфорт завжди залежить від емоційного стану та внутрішнього самопочуття. Крім того, вчені розрізняють такі види комфорту:

Гіротермічний комфорт - спричинений тепловими параметрами, коли організму не потрібно активно регулювати температуру для підтримки життєво важливих функцій.

Акустичний комфорт - відповідає за те, щоб шуми, спричинені діяльністю людини, не заважали відпочинку, спілкуванню та здоров'ю.

Візуальний комфорт - сприймається як ідеальний рівень природного або штучного освітлення, необхідний для різних видів діяльності людини. Візуальний комфорт може позитивно впливати на психофізіологічний стан людини [2].

Відчуття комфорту є суб'єктивним поняттям, і залежить від індивідуальних уподобань і потреб кожної людини. Тому кав'ярні слід заздалегідь подумати, як саме треба оформлювати свій внутрішній простір для того, щоб якомога краще задовільнити потреби у комфорті своєї цільової аудиторії, і створити сприятливі умови для неї.

Атмосфера кав'ярні грає ключову роль у створенні комфортного середовища для відвідувачів. Вона містить в собі такі складові, як: дизайн інтер'єру і меню, зручність меблів, внутрішній простір, освітлення, музичний супровід, температурний режим, клімат всередині закладу, ставлення персоналу, якість обслуговування і звичайно смакові якості страв [3].

Наведені вище аспекти впливають на сприйняття та задоволення від відвідування і формують імідж закладу.

Дизайн інтер'єру і меню має відображати загальну концепцію закладу, а для створення затишної атмосфери слід обирати приємну і не дуже гучну музику.

Освітлення має бути м'яким і не занадто яскравим, воно служить допоміжним інструментом в організації і формуванні простору та поділу на певні зони. Зонування за допомогою світлодизайну, підкріпленого локально-точковим освітленням, гарантує баланс індивідуально-інтимної атмосфери з достатньою освітленістю [4].

Якщо основною цільовою аудиторією кав'ярні є жінки з дітьми, то має сенс створити окремі зони для дітей, де вони можуть гратися та розважатися, щоб дорослі могли насолоджуватися їжею в спокої. В таких зонах має бути більш яскраве освітлення.

Привітний персонал створює атмосферу гостинності та зручності для відвідувачів. Вони допомагають відчути себе комфортно, приємне спілкування з персоналом може збільшити задоволення від їжі та створити позитивний досвід від відвідування.

Також грає роль запах всередині приміщення, оскільки понад 75% щоденних емоцій людини пов'язані саме з запахами. Відомо, що під впливом

приємних запахів, настрої покращується на 40%, а спогади, що пов'язані з запахом, відтворюються на 15% більше, ніж спогади, які пов'язані з візуальним зображенням. Людина запам'ятовує 35% запахів, при цьому лише 1% того, що вона торкається, та тільки 2% того, що чує [5].

Тому постає необхідність в аромамаркетингу, як потужного інструменту впливу на емоції та поведінку. Він дозволить створити приємні асоціації з закладом, залишити приємні і ностальгічні спогади.

Ще одним важливим аспектом, що підвищує рівень комфортності закладу, є наявність ціннісних пропозицій. Наприклад, програма лояльності для постійних клієнтів, у яку може входити накопичувальна бонусна система. Чим більша сума покупок гостя - тим більший відсоток бонусу він отримує. Бонусами можна оплачувати всі позиції меню чи лише конкретні категорії [6].

Сезонне меню можна теж віднести до ціннісних пропозицій, оскільки гості знають, що певна страва доступна лише на деякий час, і поспішають спробувати її. Тому обмеження доступності деяких страв до певного сезону може стимулювати попит і сприяти збільшенню продажів. Варто згадати і про те, що це можливість експериментувати з новими рецептами та продуктами, створюючи унікальні та цікаві страви для гостей.

Проведення майстер-класів і тематичних заходів та вечорів ще одна ціннісна пропозиція, що дозволяє утримати старих і залучити нових клієнтів, і справити неповторне враження на них.

Підсумовуючи, можна виділити такі чинники впливу на рівень комфортності закладу:

- загальна атмосфера, що поєднує в собі безліч факторів (доброзичливий персонал, інтер'єр, запах всередині, музичний супровід, оформлення і освітлення внутрішнього простору, якість страв);

- ціннісні пропозиції, які справляють яскраве враження на гостя, і підвищують його зацікавленість кав'ярнею.

Список використаних джерел:

1. Комфорт це Український психологічний ХАБ / ПСИХОЛОГ. URL:<https://www.psykholoh.com/post/%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D1%84%D0%BE%D1%80%D1%82-%D1%86%D0%B5>
2. Що таке комфорт? URL: <https://translations.com.ua/komfort.html>
3. Ботштейн Б.Б., Гринченко О.О. Як відкрити ресторан. Харків : ХДУХТ, 2017. 217 с.
4. Світлодизайн як елемент залучення відвідувачів у ресторан. URL:https://his.ua/article/svitlodizayn-yak-element-zaluchennya-vidviduvachiv-u-restoran_2021-02-25
5. Аромамаркетинг: Короткий гайд з ароматизації приміщень. URL: <https://midsun-aroma.com/blog/korotkij-gajd-po-aromamarketingu>
6. Як залучити гостей до кафе чи ресторану? URL:<https://smartcafe.com.ua/uk/infocenter/kak-privlech-gostej-v-kafe#2>

УДК 364:351.77(327)

Олександр СИДОРЕНКО
здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти,
Уманський національний університет садівництва, м. Умань

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Децентралізація, що визначається як передача повноважень і відповідальності за виконання державних функцій від уряду підпорядкованим державним організаціям та/або приватному сектору, є складним процесом, який суттєво впливає на ефективність, доступність та якість соціальних послуг, що надаються населенню.

Децентралізація набула широкого поширення в усьому світі як стратегія, спрямована на посилення реагування держави на місцеві потреби, розширення участі громадськості у прийнятті рішень, а також підвищення ефективності та результативності надання послуг. Мета дослідження полягає у винесенні уроків і кращих практик, які можуть допомогти у розробці більш ефективної та чутливої соціальної політики в рамках децентралізованих управлінських структур.

Тематичні дослідження показують, що децентралізація може підвищити оперативність та ефективність соціальної політики, надаючи місцевим органам влади можливість адаптувати послуги до потреб громади.

Так, скандинавські країни, зокрема Швеція, Норвегія та Данія, відомі своїми великими соціальними державами та децентралізованими структурами управління. Місцеві органи влади в цих країнах відіграють вирішальну роль у наданні соціальних послуг, включаючи освіту, охорону здоров'я та соціальне забезпечення.

Децентралізована модель дозволяє розробляти соціальні програми, що відповідають місцевим потребам та уподобанням, спираючись на потужну фінансову спроможність і високий ступінь автономії. Успіх скандинавської моделі полягає в її здатності поєднувати децентралізацію з прихильністю до соціальної рівності та широкого суспільного добробуту.

Підхід Сполученого Королівства до децентралізації, відомий як деволюція, призвів до значних відмінностей у соціальній політиці в країнах, що входять до його складу – Англії, Шотландії, Уельсі та Північній Ірландії. Кожна з них отримала різний ступінь законодавчої та виконавчої влади над соціальними послугами. Шотландія, зокрема, проводить окрему соціальну політику, таку як безкоштовна університетська освіта та рецептурні ліки, демонструючи потенціал децентралізації для сприяння інноваціям та вирішенню місцевих пріоритетів у межах єдиної держави.

В Італії органи місцевого самоврядування мають автономію у встановленні власної структури податків і зборів, які слугують життєво важливими фінансовими ресурсами для задоволення місцевих потреб. Країна вирізняється широким спектром місцевих зборів, що охоплює різні прямі та непрямі податки, такі як податки на майно, доходи, продажі та акцизи, а також специфічні мита та

збори. Італійський підхід до управління виявився надзвичайно успішним, підвищивши бюджетну ефективність, якість послуг та регіональний економічний динамізм [2].

У Канаді провінції мають значну автономію у сфері соціальної політики, включаючи охорону здоров'я та освіту. Така децентралізація призвела до розмаїття політичних підходів, пристосованих до унікальних демографічних, культурних та економічних умов кожної провінції. Наприклад, комплексна програма догляду за дітьми в Квебеку виділяється як модель провінційних інновацій у соціальній політиці. Однак, ця децентралізація також створює виклики у забезпеченні рівного доступу до послуг та підтримці національних стандартів.

У деяких сучасних країнах процес децентралізації характеризується значною залежністю від центрального уряду, і ця тенденція є очевидною в Австралії. Тут місцева влада часто опиняється в тіні потенційного державного нагляду, керуючись суворими правилами та прямим управлінням [3].

Зарубіжний досвід реформ свідчить про те, що децентралізація має вирішальне значення для демократизації та трансформації суспільства, сприяючи індивідуальній та громадській ініціативі та відповідальності. Цей рух набирає обертів у різних секторах, включаючи адміністрацію, політику, фінанси та соціальні послуги, сприяючи людському розвитку, якості послуг та суспільній єдності, вирішуючи при цьому багатогранні проблеми.

Таким чином, для успішної децентралізації необхідна сприятлива правова та фінансова база, чіткий розподіл обов'язків між рівнями влади, а також механізми координації та підзвітності. Крім того, досвід досліджуваних країн підкреслює важливість балансу між місцевою автономією та дотриманням національних стандартів і справедливості у наданні послуг.

Війна, що триває, вимагає повного перегляду державної регіональної політики, запровадження нових територіальних типологій і податкових стратегій. Водночас місцеве самоврядування продемонструвало стійкість: багато органів влади продовжують функціонувати і навіть мобілізувати ресурси в умовах окупації. Це підкреслює успіх реформи децентралізації, навіть попри те, що вона зіштовхується з проблемою адаптації до нових реалій воєнного часу та мінливих потреб територій і громад [1].

Зарубіжний досвід децентралізації та формування соціальної політики пропонує цінну інформацію для політиків, які прагнуть покращити надання соціальних послуг в умовах децентралізованого управління. Основні уроки включають важливість місцевої автономії, необхідність міцних міжурядових відносин і потенціал децентралізації для сприяння інноваціям у соціальній політиці.

Список використаних джерел:

1. Безгін В. Як війна змінить регіональну політику в Україні: децентралізація, громади, податки, економіка. AgroPolit.com. 2022. URL: <https://agropolit.com/blog/503-yak-viyna-zminit-regionalnu-politikuv-ukrayini-detsentralizatsiya-gromadi-podatki-ekonomika> (дата звернення: 16.03.2024).

2. Пігуль Н. Г., Люта О. В. Зарубіжний досвід проведення децентралізаційних реформ. Гроші, фінанси і кредит: Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. 2016. Вип. 9. С. 684-688.

3. Хрущ С. В. Зарубіжний досвід розвитку територіальних громад в умовах децентралізації. Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління. 2020. (4(10), 208-216. [https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-4\(10\)-208-216](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2020-4(10)-208-216) (дата звернення 12.03.2024)).

УДК 658.14

Антон ЧЕРМЯНИН
здобувач освітнього рівня магістр
ОПП «Фінансовий менеджмент і контролінг»,
Ольга ОСТРОВСЬКА
к.е.н., доцент, доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана м. Київ

ЕВОЛЮЦІЯ СУЧАСНОГО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕДУР БАНКРУТСТВА

Першим вітчизняним нормативно-правовим документом, що визначав поняття банкрутства, був Закон України від 14 травня 1992 року «Про банкрутство». В редакції Закону від 1992 року було частково визначено порядок розгляду підприємств-банкрутів арбітражними судами стосовно їхньої ліквідації. Даний документ не містив інформації щодо можливості фінансової санації таких компаній, не передбачалося втручання в судову справу арбітражних керуючих, та не було чітко визначено інституцію, яка би займалася питаннями державного регулювання процедур банкрутства.

Через чотири роки питання регулювання процедур банкрутства знову піднялося та було частково вирішено затвердженням постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.1996 року № 990 Положення про Агентство з питань запобігання банкрутству підприємств та організацій [1]. Згідно з п. 3 Положення, основними завданнями Агентства були реалізація заходів щодо запобігання банкрутству підприємств та організацій, а також проведення за участю міністерств, інших центральних органів виконавчої влади аналізу фінансово-господарського становища підприємств та організацій, майно яких перебуває у державній власності з метою визначення неплатоспроможних підприємств та організацій. Однак створення Агентства кардинально не змінило регулювання процедур банкрутства в Україні.

30 червня 1999 року приймається Закон України від «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [2]. Порівняно із нормативними документами, що на той час втратили чинність, зазнали суттєвих змін: підстави для порушення справи про банкрутство, строки провадження справи, визначені судові процедури, які застосовуються до боржника, з'явився арбітражний керуючий та ін. Значимим у Законі [2] стало те, що з'явилася можливість відновлення платоспроможності господарюючого суб'єкта. Також передбачено застосування ліквідаційної процедури, повного або часткового задоволення вимог кредиторів. Термін «банкрутство» в Законі [2] вживається у значенні визнання господарським судом неспроможності боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури. На рівні цього закону також закріплено існування Державного органу із питань банкрутства та його повноваження.

Після низки законодавчих удосконалень, які суттєво не вплинули на ефективність регулювання процедур банкрутства, у жовтні 2018 року Верховна Рада України ухвалила Кодекс України з процедур банкрутства (КУзПБ) [3]. Новий Кодекс, положення якого перекликаються зі світовими стандартами, отримав позитивну оцінку з боку експертів Світового банку та Міжнародного валютного фонду. Принциповою відмінністю стало те, що за старим законодавством тільки суб'єкти підприємництва могли бути визнані банкрутами (щодо фізичних осіб – процедури банкрутства не застосовувалися) – і з введенням Кодексу це змінилося. Арбітражний керуючий згідно з КУзПБ здійснює управління активами боржника, і його дії контролюються кредиторами та судом. Згідно чинного Кодексу кредитор більше не потрібні докази безспірності його вимог, розмір яких для відкриття впровадження у справі про банкрутство не має значення (раніше встановлювалась обов'язкова вимога – не менше 300 мінімальних розмірів заробітної плати). Не визначено чітких строків санації згідно з КУзПБ: вони визначаються відповідним планом санації підприємства. Окрім цього, з'явився обов'язок подання доказів неплатоспроможності боржника.

Отже, підсумовуючи вище зазначене, можна зробити висновок, що Кодекс України з процедур банкрутства – чинний документ, що є значним кроком вперед у врегулюванні процедур банкрутства.

Список використаних джерел:

1. Постанова «Про Агентство з питань запобігання банкрутству підприємств і організацій» від 22 серпня 1996 року №990. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990-96-п#Text>
2. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.92 №2343-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2343-12#Text>
3. Кодекс України з процедур банкрутства: Закон України від 18.10.2018 р. № 2597-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2019. 10 трав. (№ 19). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>

УДК 631:351.755.61

Валерій ЧОПЕНКО

*кандидат економічних наук, старший науковий співробітник
відділу соціально-економічного розвитку сільських територій,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» НААН,
м. Київ*

ВПЛИВ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА РИНОК ПРАЦІ УКРАЇНИ

Повномасштабна російсько-українська війна, що продовжується вже третій рік, спричинена нею масова міграція громадян за кордон та мобілізація, яка увесь цей час триває, все більше змінюють ринок праці в Україні. Суттєва нестача кадрів спостерігається за різноманітними видами економічної діяльності (на будівництві, у промисловому виробництві, в агросекторі, на транспорті, у торгівлі тощо). Значна частка вакансій за професіями, які раніше традиційно вважалися переважно "чоловічими" (будівельники, електрогазозварники, слюсарі, електромонтери, водії, трактористи), заповнюється нині жінками. Крім того багато вузькоспеціалізованих спеціалістів та кваліфікованого персоналу зі знанням іноземних мов виїхали ще на самому початку війни, а замінити їх складно.

Протягом 2023 року найбільш затребуваними і найбільш дефіцитними професіями в Україні були продавці-консультанти, касири, охоронці, керівники магазинів, заступники керівників, вантажники та водії [1].

Необхідно зауважити, що незважаючи на війну, у 2023 році зарплати в Україні помітно зросли. Так, у січні 2023 року охоронцю в середньому пропонували 11154 грн, а у грудні – вже 14220 грн. (+27,5%). Зарплата касира у січні 2023 року становила 12434 грн, а у грудні – 15690 грн (+26,2%). Керівник магазину в січні 2023 року отримував в середньому – 25942 грн, тоді як у грудні того ж року – 27100 грн. (+4,5%) [2].

В Україні через війну, масову еміграцію та мобілізацію все більше жінок працюють на колись традиційно майже виключно "чоловічих" професіях. Це будівельники, водії, електрогазозварники, слюсарі, токарі, електромонтери, трактористи, машиністи на шахті. Через дефіцит чоловіків роботодавці на такі вакансії все частіше згодні брати жінок. Перед початком роботи компанії пропонують жінкам відповідне навчання.

Так, у Києві в грудні 2023 року оголосили набір на навчання машиністів електропоїздів метро із подальшим працевлаштуванням. Серед кандидатів розглядають як чоловіків, так і жінок. Вказана також і максимальна зарплата (для машиніста I класу) – 38519 грн.

Слід зазначити, що після скасування у 2017 році "Переліку важких робіт і робіт зі шкідливими та небезпечними умовами праці, на яких забороняється застосування праці жінок" українки отримали можливість працювати машиністками, зокрема потягів метро. Проте, як зазначили в управлінні кадрової роботи метрополітену Києва, жінкам на посаді машиніста електропоїзда може

бути важче, оскільки робота потребує ґрунтовної технічної освіти й реальних знань та навичок, наприклад, добре розбиратись у електросхемах [3].

За інформацією в.о. директора Департаменту реалізації політики зайнятості Державного центру зайнятості Олени Мельник у зв'язку із мобілізацією чоловіків на військову службу також суттєво змінилася структура зареєстрованих безробітних за статтю. До війни на обліку згідно даних Державної служби зайнятості було таке співвідношення чоловіків і жінок: жінки – 55%, чоловіки – 45%, а на початок 2024 року жінки вже становили 75%.

У зв'язку з цим виникають труднощі із укомплектуванням вакансій за професіями, які традиційно затребувані серед чоловіків. Сьогодні підрозділи Державного центру зайнятості працевлаштовують жінок на підприємствах усіх видів економічної діяльності, включаючи галузі, в яких традиційно працювали чоловіки.

Так, наприклад, у 2023 році зросла кількість працевлаштованих жінок у будівництві – 1200 жінок. Це 38% від працевлаштованих у цій галузі, тоді як у 2021 році частка жінок була 20%.

У добувній промисловості також у 2023 році працевлаштовані понад 1200 жінок, у виробництві машин і устаткування – 444 жінок, у металургійному виробництві – 245 жінок.

У переліку професій, куди працевлаштувалися жінки також такі: машиніст насосних установок – 159 жінок, машиніст крана – 119 жінок, верстатник деревообробних верстатів – 105 жінок. Працевлаштувалися жінки 2023 року і водіями, і вантажниками, і слюсарями з механоскладальних робіт [4].

Таким чином війна зруйнувала поширений стереотип про суто "чоловічу" та "жіночу" роботу. Нині все більше "чоловічих" професій набувають жіночого обличчя, змінюючи уявлення щодо підхожої роботи відповідно до статі.

В той же час очевидно, що замінити чоловіків жінками можна все ж не завжди і не скрізь. Наприклад, у сільському господарстві, оскільки там багато важкої фізичної роботи і на деяких посадах жінки можуть просто не витримати фізично або ризикують підірвати здоров'я, що ставить під загрозу генофонд нації.

Вирішити питання нестачі кадрів всередині країни повинно допомогти раціональне врегулювання питання бронювання співробітників, зрозумілі правила мобілізації. Маючи прозорі та зрозумілі правилами гри бізнес зможе точніше передбачати на що слід розраховувати, і тоді навіть під час війни можливо ефективно планувати свою майбутню діяльність.

Список використаних джерел:

1. <https://www.rbc.ua/rus/news/brak-lyudey-ta-zhinki-cholovichih-posadah-1709640534.html>
2. <https://www.dcz.gov.ua/analytics/69>
3. <https://www.rbc.ua/rus/styler/metro-kieva-zaprosuyut-robotu-platyat-38-1701263628.html>
4. <https://www.rbc.ua/rus/news/olena-melnik-skoro-profesiy-pritamannih-cholovikam-1708435812.html>

УДК 361.115

*Данило ШУМЕРУК
здобувач вищої освіти,
Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Львів*

РОЛЬ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Сучасний світ зазнає періодичних криз, фінансових та економічних збурень, які ставлять під загрозу стабільність бізнесу. Державне регулювання може вплинути на ці процеси, спрямовуючи економіку на шлях сталого розвитку. Без належного контролю та регулювання діяльності підприємств може відбуватися забруднення навколишнього середовища, експлуатація природних ресурсів та викиди шкідливих речовин. Державне регулювання може встановлювати стандарти, обмеження та вимоги до підприємств, які зменшують їх негативний вплив на довкілля. Держава може сприяти впровадженню соціально відповідальних практик у бізнесі, зокрема створювати сприятливі умови для створення робочих місць, захисту працівників та вирішення соціальних проблем. Підприємства, які ведуть діяльність з урахуванням принципів сталого розвитку, можуть мати перевагу на ринку завдяки позитивній репутації та попиту на їхні продукти чи послуги. Державне регулювання може сприяти розвитку таких підприємств та стимулювати їхню конкурентоспроможність. [3]

Державне регулювання у забезпеченні сталого розвитку бізнесу - це сукупність заходів, які приймаються державою для сприяння сталому розвитку підприємств і галузей економіки. Основні завдання такого регулювання включають забезпечення економічної стабільності, соціальної справедливості та охорони навколишнього середовища. Державне регулювання в цьому контексті орієнтується на вплив на різні аспекти бізнес-середовища, такі як фінансові умови, ринкова конкуренція, стандарти якості, податкова політика, правила експлуатації ресурсів тощо, з метою забезпечення сталого розвитку.

Це означає, що держава може встановлювати законодавчі норми, розробляти стратегії та програми, контролювати діяльність підприємств і вживати заходів щодо стимулювання бізнесу в напрямку сталого розвитку. Таке регулювання може включати в себе сприяння інвестиціям у зелені технології, створення сприятливих умов для розвитку секторів з екологічно чистою виробництвом, підтримку малих та середніх підприємств, що працюють у напрямку сталого розвитку, та регулювання діяльності, що може негативно впливати на навколишнє середовище.

Узгоджене та ефективне державне регулювання може допомогти збалансувати інтереси бізнесу, суспільства та довкілля, створюючи умови для сталого розвитку та покращення якості життя. Однак важливо забезпечити відповідність регулювання сучасним викликам і врахувати потреби різних галузей та типів підприємств, зокрема малих та середніх підприємств, щоб забезпечити максимальну ефективність і підтримку сталого розвитку. [4]

Державне регулювання відіграє ключову роль у забезпеченні сталого розвитку бізнесу через ряд механізмів та інструментів, а саме:

1. Держава може встановлювати стандарти та правила, що регулюють діяльність підприємств у сфері охорони навколишнього середовища, використання ресурсів, безпеки праці та соціальної відповідальності.

2. Державні органи можуть надавати фінансові стимули, такі як зниження податків або надання фінансової підтримки для бізнесів, що впроваджують практики сталого розвитку.

3. Через регулювання ринків держава може забезпечити конкурентність та вирівнювання умов для бізнесу, сприяючи тим самим розвитку сталого бізнесу.

4. Держава може впроваджувати соціальні програми та політики, спрямовані на підтримку розвитку малих та середніх підприємств, робочих місць, освіти та підвищення кваліфікації працівників.

5. Державні програми досліджень та розвитку можуть стимулювати інноваційну діяльність у бізнесі, спрямовану на зменшення негативного впливу на навколишнє середовище та впровадження енергоефективних технологій.

6. Держава може встановлювати обов'язкові екологічні нормативи та вимоги до дозвільної документації, що регулюють викиди, скиди та використання природних ресурсів.

Важливою складовою державного регулювання є баланс між підтримкою бізнесу та захистом навколишнього середовища та соціальних інтересів. Ефективне регулювання може стимулювати стале підприємництво, що приносить користь суспільству та довкіллю, забезпечуючи економічний зріст без шкоди для природи та людей. [1]

Роль державного регулювання спрямована на збалансоване врахування інтересів економічного зростання, соціальної справедливості та охорони навколишнього середовища. Проте, існують як проблеми, так і перспективи, пов'язані з цією роллю.

Проблеми:

1. Недостатня ефективність регулювання. Часто державні регулятори стикаються з проблемою недостатньої ефективності в реалізації політик та законів, спрямованих на сталий розвиток бізнесу. Це може бути пов'язано з корупцією, недостатнім контролем або недостатніми ресурсами.

2. Перешкоди для бізнесу. Деякі форми регулювання можуть стати перешкодою для розвитку бізнесу, особливо для малих та середніх підприємств. Надмірне адміністративне навантаження, складність процедур, високі податки або обмеження доступу до ресурсів можуть гальмувати підприємництво.

3. Нерівномірність регулювання. У багатьох випадках регулювання може бути нерівномірним за територією або галузями, що може призвести до несправедливого конкурентного середовища.

Перспективи:

1. Стимулювання інновацій. Державне регулювання може стимулювати інновації у бізнесі шляхом встановлення стимулів для розвитку технологій та практик, що сприяють сталому розвитку.

2. Захист навколишнього середовища. Ефективне регулювання може допомогти у збереженні природних ресурсів та зменшенні негативного впливу бізнесу на навколишнє середовище через впровадження екологічних стандартів та підтримку зелених технологій.

3. Створення сприятливого бізнес-середовища. Державне регулювання може сприяти створенню сприятливого середовища для розвитку бізнесу, включаючи заохочення підприємництва, забезпечення правової стабільності та зменшення адміністративних бар'єрів.

4. Соціальна відповідальність бізнесу. Регулювання може сприяти підвищенню рівня соціальної відповідальності бізнесу шляхом встановлення вимог щодо етичної поведінки, відносин з працівниками та взаємодії з громадськістю. [2]

Отже, державне регулювання має як проблеми, так і перспективи у забезпеченні сталого розвитку бізнесу. Ключовою є вирішення проблем та максимальне використання переваг для підтримки сталого інклюзивного економічного зростання.

Список використаних джерел:

1. Практичні аспекти публічного управління в контексті сталого розвитку: монографія / [В. М. Бабаєв, М. М. Новікова, С. І. Чернов та ін.]; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. Харків : Друкарня Мадрид, 2019. 238 с.

2. Слюсаренко В.Г. Особливості державного регулювання у забезпеченні сталого розвитку бізнесу / Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. №10. 2023. С.232-236.

2. Цілі сталого розвитку: Україна. URL: <chrome-extension://efaidnbmninnibpcjpcglclefindmkaj/https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/natsionalna-dopovid-csr-Ukrainy.pdf> (дата звернення: 18.03.2024)

4. Сталий розвиток як концепція суспільного прогресу. URL: <file:///C:/Users/Merar/Downloads/13458-Article%20Text-26503-1-10-20190728.pdf> (дата звернення: 18.03.2024)

РОЗДІЛ 2

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ

UDC 336.227.24 (477)

Andriy Kolodiy

Ph.D. in economics, associate professor of the department of finance, banking and insurance, L'viv national environmental university, L'viv

PUBLIC CREDIT AND PUBLIC DEBT OF UKRAINE: ASSESSMENT OF THE STATE AND DIRECTIONS FOR FURTHER IMPROVEMENT

The implementation of systemic reforms in the country is inextricably linked with the need for significant capital investments. Transforming its economy according to market principles requires the state to have a significant amount of financial resources, thanks to which it can implement relevant development projects. These projects make it possible to minimize economic losses in the transition period, which further contributes to sustainable economic growth.

However, it is impossible to ensure the financing of large-scale projects that require significant capital investments solely from budget funds. Revenues from taxation, economic activities of the state and the provision of public services are not sufficient for this.

Here it is also worth bearing in mind that the state must simultaneously perform its main functions related to management, social security, protection of the territory and law and order, which it cannot refuse.

As a result, there is a need to apply the state credit mechanism. With its help, additional financial resources can be attracted, which in the future authorities direct to the implementation of various investment projects. In the course of applying the credit mechanism for the financing of projects, the state debt is formed.

It is important to note that public debt has both risks and opportunities. On the one hand, a high level of debt can lead to macroeconomic instability. On the other hand, effective use of the funds raised can stimulate economic growth and, in the long term, lead to a reduction in the debt burden. Thus, state credit is an important tool for implementing systemic reforms and development projects. However, its use requires a responsible approach and careful risk analysis.

Looking retrospectively at the situation in 2018-2023, it is worth highlighting the following key points. Thus, in 2018-2019, the budget deficit and state debt gradually decreased. Thanks to favorable economic conditions and the government's strict fiscal policy, Ukraine's budget deficit gradually decreased from 3.4% of GDP in 2018 to 2.5% of GDP in 2019. Public debt also decreased from 60.2% of GDP in 2018 to 50.4% of GDP in 2019. Against this background, GDP growth and macroeconomic stability also improved. In particular, Ukraine's economy grew by 3.3% in 2018 and by 3.2% in 2019, and the inflation rate decreased from 10.9% in 2018 to 9.8% in 2019. During this period, there was also a successful placement of Eurobonds on foreign markets for a total amount of \$5.5 billion. This allowed the government to refinance old debt and raise funds to finance the budget deficit.

The next time period concerns 2020-2021. During this period, the COVID-19

pandemic took place, which negatively affected the economy of Ukraine. The budget deficit has risen sharply to 5.9% of GDP in 2020 and to 7.4% of GDP in 2021. Public debt also increased significantly to 64.4% of GDP in 2020 and 84.1% of GDP in 2021. Accordingly, there was a fall in GDP and a recession in the economy. In particular, Ukraine's economy fell by 3.8% in 2020, but already in 2021 it grew by 3.4%, but this did not compensate for the fall in 2020. In addition, during this period there was an increase in foreign aid in order to prevent default. Ukraine received significant foreign aid from the IMF, the World Bank and other international organizations. This helped the government prevent default and finance the budget deficit.

Later, the situation changed radically, as the war with Russia became a key challenge for the economy and finances of Ukraine. It led to significant destruction of infrastructure, a drop in production and exports, as well as an increase in budget expenditures. Thus, in 2022-2023, there was an increase in the budget deficit, which also affected the increase in the size of the state debt. Since the beginning of the full-scale conflict, the external public debt has increased almost 2.5 times (from UAH 1,300.2 billion as of the beginning of 2022 to UAH 3,050.34 billion as of July 2023) [4, c.163].

In order to understand in more detail the dynamics of the total size of the national debt of Ukraine for the period 2009-2023, let's consider the relevant digital data in the table. 1.

Table 1 – State debt of Ukraine from 2009 to 2022 (million UAH)

Year	External debt	Internal debt	Total debt	Changes relative to the previous period, %
31.12.2009	211751.7	105132.9	316884.6	
31.12.2010	276745.6	155489.8	432235.4	+36.4%
31.12.2011	299413.9	173707.7	473121.6	+9.5%
31.12.2012	308999.8	206510.7	515510.6	+9.0%
31.12.2013	300025.4	284088.7	584114.1	+13.3%
31.12.2014	611697.1	488866.9	1100564.0	+38.4%
31.12.2015	1042719.6	529460.6	1572180.2	+42.9%
31.12.2016	1240028.7	689730.0	1929758.7	+22.7%
31.12.2017	1374995.5	766678.9	2141674.4	+11.0%
31.12.2018	1397217.8	771409.3	2168627.1	+1.3%
31.12.2019	1159221.6	839053.8	1998275.4	-7.9%
31.12.2020	1518934.8	1033000.8	2551935.6	+27.7%
31.12.2021	1560230.0	1111597.6	2671827.6	+4.7%
31.12.2022	2610945.6	1460737.5	4071683.1	+52.4%
31.12.2023	3862987.6	1656496.3	5519483.9	+35.6%
29.02.2024	3324714.5	1665383.9	5490098.4	-0.5%

As can be seen from the table, there is a tendency towards a constant increase in the liabilities of our country during the period under study. According to experts, the forecast volume of the state debt for 2024 will amount to 8.18 trillion UAH. It is clear that the income of its own nature is not enough as of today. Therefore, funds that are not enough are compensated thanks to international financial organizations or partner countries. Borrowings are mainly loans, and there is also a separate part in the form of grants.

Ukraine's economic prospects largely depend on the course of the war with Russia. According to the calculations of the Ministry of Finance, the Ukrainian state spends approximately 10 billion USA dollars during the month of hostilities. Every month, Ukraine allocates 130 billion UAH (4.4 billion USD) to the maintenance of the Armed Forces. Before the war, the annual budget of the Ukrainian army amounted to 156 billion UAH (5.28 billion US dollars) [1, c.264].

If the war ends soon, Ukraine's economy may begin to recover in the coming years. However, if the war drags on, Ukraine's economy may continue to decline.

Thus, among the measures (which should be comprehensive) aimed at improving the financial situation in our country, the following should be singled out:

- increase in revenues to the budget due to taxes, duties, military bonds;
- reduction of budget expenditures due to reduction of subsidies and capital investments;
- attraction of foreign aid from the IMF, the World Bank and other international organizations;
- carrying out reforms to improve the business climate and stimulate economic growth.

Provided the reforms are successfully carried out and the war ends, Ukraine can become one of the most dynamic economies in Europe, as it has all the prerequisites for this. These are, in particular, rich natural resources, a favorable geographical position, and a qualified workforce.

References:

1. Gordei O., Novytska O., Levonyuk A. (2024). Peculiarities of budgetary investment in the conditions of martial law. Sustainable development of the economy, (1(48), P. 257-265.
2. State debt of Ukraine. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/> (date of application: 23.03.2024).
3. Ministry of Finance of Ukraine: official website. URL: <https://mof.gov.ua>. (date of application: 23.03.2024).
4. Razinkova M.Yu. External public debt of Ukraine in the conditions of war. Scientific view: economics and management, №. 3 (83) / 2023. P. 162-169.

UDC 338.48

Li YAN

*Ph.D. student specialty 073 «Management»,
Sumy National Agrarian University (Ukraine),
Scientific tutor: Oleksandr NAZARENKO
Doctor (Economic Sciences),
Professor at the Department of Accounting and Taxation
Sumy National Agrarian University, Sumy*

STRATEGIC DIRECTIONS OF ANALYSIS AND PLANNING OF CHINESE TOURISM ENTERPRISES

With the continuous development of domestic society and the improvement of economic level, the income of Chinese residents has developed rapidly, and the tourism market has expanded rapidly. From 2010 to 2019, the domestic tourism market showed rapid growth, with a total of 6.006 billion domestic tourists in 2019. With the development of the tourism market, competition among tourism enterprises is becoming increasingly fierce. In 2020, the global COVID-19 broke out, and China entered the post epidemic era. While China's tourism industry is flourishing, there are also problems of uneven and insufficient development. Inner Mongolia, as a major tourism resource region, has developed rapidly in recent years, but there are still problems such as insufficient integration of culture and tourism, and an imperfect supply system. The rapid development of the tourism industry and the global pandemic have brought more crises and opportunities, and in such an environment, tourism enterprises must re plan their development strategies.

Overall, both the domestic market environment and the tourism industry have undergone tremendous development and earth-shaking changes since the forty years of reform and opening up. Decision makers of enterprises must analyze the current environment and their own situation, and tailor development strategies that are suitable for themselves. With the further deepening of reform and opening up in China, the future is full of more uncertainty and new development opportunities. Therefore, enterprises need to consider external factors and

Timely adjust oneself to the development of the internal environment. Reshaping the supply chain, value chain, and profit chain, developing rural tourism, changing tourism development concepts, improving tourism service quality, and exploring tourism value have become several major trends in the development of tourism enterprises in recent years. For example, the 2021 Bilibili New Year's Eve Gala successfully achieved a breakthrough, integrating traditional drama and contemporary art innovation, with a playback volume of up to 250 million. More than 1000 "intangible cultural heritage poverty alleviation and employment workshops", including Songtao Miao Autonomous County in Guizhou, have created numerous high-quality rural tourism projects by exploring local cultural values and continuously upgrading tourism experiences [1]. Ctrip, Fliggy and other online tourism groups are accelerating their digital layout, integrating scenic spots, hotels, and online platform

resources. In summary, if tourism enterprises want to achieve sustainable development in competition, they must adhere to building their own core competitiveness.

According to theoretical research at home and abroad, it can be found that the first stage of strategic management is to analyze the internal and external environment and plan strategies, which cannot be separated from systematic scientific research tools and methods. In order to analyze the environment of the enterprise, identify key factors for its development, and formulate strategies more reasonably, this article uses the following tools and methods.

The PEST model provides a basic framework for macro environment analysis, which is the foundation of enterprise development. It includes a series of external factors that affect enterprise development and is a prerequisite for enterprise strategic planning. The PEST model includes four major external environmental factors: political, economic, social, and technological.

SWOT (S Advantage, W Disadvantage, O Opportunity, T Threat) analysis is an analytical tool used to evaluate a company's competitive position and formulate development strategy plans. SWOT analysis evaluates internal and external factors of the enterprise, as well as its current and future potential. SWOT analysis ensures the accuracy of conclusions through realistic, fact based, and data-driven analysis. Enterprises can form unified and valuable judgments through SWOT analysis.

EFE analysis is a set of strategies used to assess a company's external environment and identify available opportunities and threats tools, such as PEST analysis and Porter's Five Forces analysis, are used to identify external factors and calculate the total weighted score of the external factors.

IFE analysis is a strategic tool used to evaluate a company's internal environment and identify strengths and weaknesses. By analyzing and mastering the strengths and weaknesses of a company.

Comprehensive evaluation of external factors. By listing external factors and categorizing them as opportunities or threats, firstly, inviting 5 management personnel from local industry associations and travel agencies to conduct back-to-back scoring and face-to-face discussions on external factors to form the final weighted score for external factors. Secondly, the rating assigned to each external factor should reflect the company's current strategic response to opportunities and threats, mainly through the allocation of W tourism company members. 4=excellent response, 3=response above average level, 2=average response, and 1=poor response; The third is to determine the weighted score for calculation, obtain the total weighted score, and form the EFE matrix [2].

Reference:

1. Gao Feifei Research on the Development Strategy of A Cultural Tourism Company [D]. University of Electronic Science and Technology. 2020.
2. Rong Aiping Analysis of the Development of Tourism Industry in the Context of Global Tourism [J]. Economist; 2019:12.

UDC 336.76

Valeria SEREDIUK
2nd-year student of Faculty of Finance,
Svitlana KRASNOZHON
Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of the Department of Corporate
inance and Controlling,
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman, Kyiv

ENHANCING STOCK MARKET INSTRUMENTS FOR THE ACTIVATION OF INVESTMENT ACTIVITIES

When investing our savings, the first thing that comes to mind is the stock market, where various securities are traded. The exchange involves trading in stocks, corporate and government bonds, and exchange-traded funds with fixed or variable income. Public companies seeking funding and capital sell shares, and investors, seeking returns on their money, gain liquidity as shareholders of the company [2].

The stock market is a key player in global economics, shaping investment decisions and driving economic activities. Advancements in predictive tools have made it easier to anticipate market trends, empowering investors to make smarter choices. By strategically using stock market instruments, we can not only boost investment activities but also directly stimulate business growth. With the advancement of the internet, the popularity of stock market trading has surged. More individuals are engaging in investment activities through trading, facilitated by analytical software. These applications are offered by most brokerage firms, either free of charge or for a fee. Ensuring the reliability and effectiveness of such applications is crucial, regardless of their pricing model.

Modern software allows you to use stock market instruments more effectively. For instance, Charles Schwab leverages real-time data transmission and incorporates customized signals from Recognia. Customers can utilize Charles Schwab to filter stocks and ETFs based on various essential criteria. Otherwise, Thinkorswim, equipped with its built-in language called think script, stands out particularly for its impressive Windows edition [4].

Furthermore, in today's era of global economics and rapid technological progress, there's an unprecedented surge in financial data accumulation [1]. It means that we require optimized instruments and a modernized stock market to meet the demands of current conditions. In addition, enhance stock market instrument can be achieved through optimizing traditional stock market strategies and leveraging stock market predictions.

To overcome the limitations of traditional analysis in this changing landscape, a fresh idea emerges: combining neural networks with traditional trading strategies for a more innovative approach [1].

Specifically, Long Short-term Memory (LSTM) networks, a subtype of recurrent neural networks, have gained traction in financial forecasting. Their effectiveness lies in efficiently processing time series data and identifying long-term data dependencies. By exclusively integrating LSTM into traditional trading strategies, this study provides

insight into how advanced AI technologies can enhance prediction accuracy and trading efficiency within the unpredictable realm of stock markets [1].

The other effectively way to use stock market instruments for activation activities is stock forecasting that emerges as a crucial task for investors, financial analysts, and computer scientists. However, predicting stock prices proves challenging due to the multitude of variables influencing them, including economic conditions, market trends, company news, and geopolitical events. Moreover, creating a dependable and accurate model for stock price prediction remains a daunting endeavor [3].

According the experience of using machine learning methodologies like the LSTM algorithm, the proposed approach achieved prior methods that randomly selected technical indicators. The marked improvements in average forecast accuracy, cumulative return, and reduction in trading risk underscore the effectiveness of this approach in identifying high-return stock movements [3].

The research concentrated on integrating LSTM models into conventional trading strategies to enhance performance. Findings indicated that the LSTM model, evaluated using data spanning from 2015 to 2020, surpassed many traditional strategies, particularly with individual stocks such as Apple and Microsoft. Nonetheless, it is crucial to acknowledge contextual variables such as the economic impacts of the COVID-19 pandemic and disparities in volatility between stock indices and individual stocks [1].

Innovations such as combining neural networks, particularly LSTM algorithms, with traditional trading strategies have demonstrated remarkable potential in improving prediction accuracy and trading efficiency in the volatile stock market environment. Despite the complexity of predicting stock prices due to various influencing factors, efforts to develop reliable models remain ongoing.

In summary, the stock market plays a pivotal role in global economics, shaping investment decisions and driving economic activities. Integrating innovative approaches, such as combining neural networks with traditional trading strategies, enhances prediction accuracy and trading efficiency. Despite challenges in predicting stock prices, efforts to develop reliable models persist. The integration of machine learning methodologies like LSTM algorithms has shown promising results in surpassing traditional methods, emphasizing the importance of reliable tools in navigating the stock market landscape and fostering economic growth.

References:

1. Optimization of traditional stock market strategies using the LSTM hybrid approach. URL: <https://www.mdpi.com/2078-2489/15/3/136> (Accessed: 16.03.2024)
2. Beginner basics: what is investing in the stock market all about? URL: <https://www.santander.com/en/stories/stock-investment-advice> (Accessed: 11.03.2024)
3. Improving stock market predictions: an equity forecasting scanner using long short-term memory method with dynamic indicators for Malaysia stock market. URL: <https://www.mdpi.com/2227-7390/11/11/2470> (Accessed: 16.03.2024)
4. Top 5 Technical Analysis Tools for the Stock Market. URL: <https://groww.in/blog/top-5-technical-analysis-tools-for-stock-market>(Accessed: 16.03.2024)

УДК 368

Ірина АБЕРНІХІНА

*к. е. н., доцент, доцент кафедри управління фінансами,
облікової аналітики та моніторингу бізнесу,
Інститут промислових та бізнес технологій,
Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро*

СТРАХУВАННЯ НЕРУХОМОСТІ: ВИДИ, УМОВИ ТА ВПЛИВ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ НА ХАРАКТЕР СТРАХОВИХ ВИПАДКІВ

Страховання нерухомості є важливою часткою захисту майнових інтересів власників нерухомості. Це може бути будинок, квартира, офіс, склад або будь-який інший об'єкт нерухомості. Основною метою страхування нерухомості є забезпечення захисту власників від можливих ризиків, таких як пожежа, повінь, землетрус, крадіжки, вандалізм та інші.

Договір страхування майна – поліс, покликаний уберегти людину від фінансових труднощів після пожежі, затоплення, злому і інших неприємностей. Страховка оформляється навіть без огляду нерухомості, може бути без франшизи і навіть на орендоване житло. Її можна оформити також в електронній формі.

Страховання нерухомого майна включає в себе багато форм – це будівлі, квартири, земельної ділянки та об'єктів незавершеного будівництва, а також елементів внутрішньої обробки (косметичного ремонту, меблів, обладнання та іншого майна). Серед ризиків, від яких власне і здійснюється страхування нерухомого майна громадян, можна виділити вогневі ризики, стихійні явища, злочини різного характеру (крадіжки, хуліганство та подібні правопорушення). Таким чином, кожен самостійно вирішує, який саме об'єкт і від яких ризиків слід застрахувати [2].

Спільними для всіх житлових об'єктів є такі правила страхування:

- 1) страхування нерухомості може бути: добровільне та обов'язкове (наприклад, для банку при іпотечі);
- 2) страхуванню підлягають лише ті об'єкти, які використовуються на законних підставах та виключно у некомерційних цілях;
- 3) страховий захист поширюється на всі види приватних будинків, заміських котеджів, дач, квартир, побудованих з дотриманням законних вимог, введених в експлуатацію та зареєстрованих у встановленому порядку (крім об'єктів, що перебувають у заставі);
- 4) оформити страховий поліс на квартиру в новобудові або новий будинок можна тільки після отримання права власності.

Види страхування нерухомості наведено на рисунку.

Умови страхування нерухомості можуть відрізнятися в залежності від страхової компанії, але зазвичай вони охоплюють такі ризики:

- 1) пожежа, включаючи пожежу, спричинену вибухом газу;
- 2) підтоплення та повінь;

- 3) землетрус та зсув ґрунту;
- 4) крадіжки та вандалізм;
- 5) руйнування внаслідок стихійних лих, наприклад, ураганів, торнадо та інших.

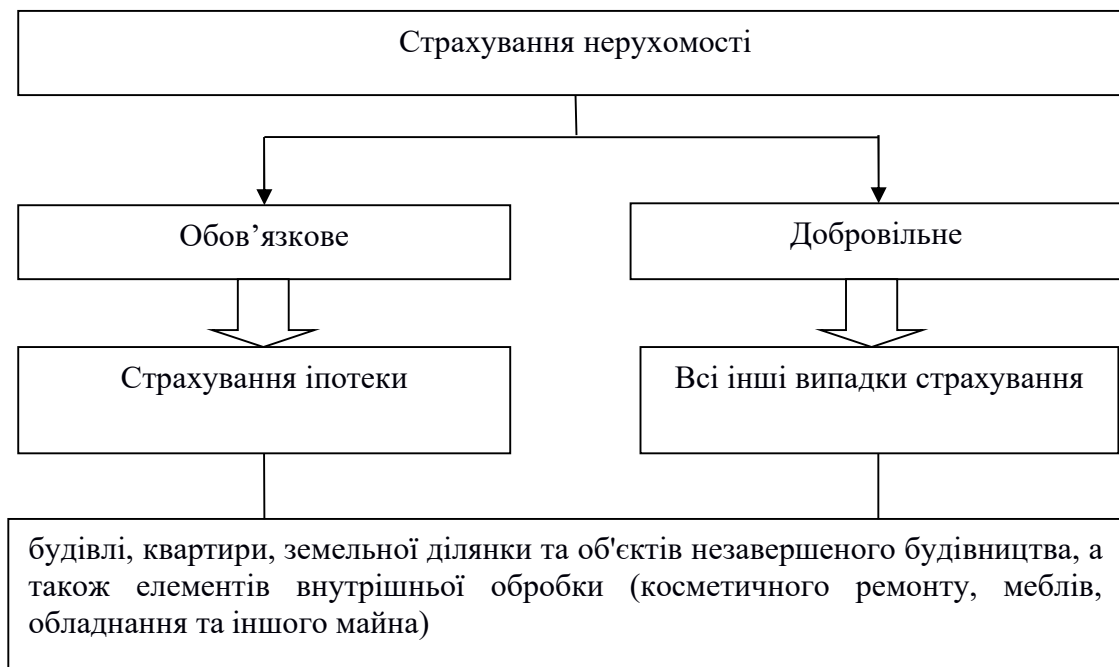

Рисунок – Види страхування нерухомості
(Розроблено автором)

Додатково до базових умов страхування можна включити такі додаткові опції, як страхування майна в будинку, страхування вікон та дверей, а також страхування від наслідків викидів шкідливих речовин.

Умови страхування можуть також включати вимоги щодо зберігання та охорони нерухомості, наприклад, вимоги щодо встановлення протипожежного обладнання, систем відеоспостереження, а також охоронних засобів.

Ціни на страхування нерухомості залежать від багатьох факторів, таких як розмір та тип нерухомості, розташування, вік будівлі, вартість майна в середині нерухомості та інші фактори.

Якщо брати усереднені показники, то зараз страховка коштує в середньому 1500 грн. на рік. Ціна залежить від ринкової вартості квартири, чим вона вища, тим дорожче страховка. На ціну впливає перелік ризиків, від яких ви хочете застрахувати нерухомість. Ціну квартири або будинку власник зазначає самостійно, оцінює – теж самостійно. Наприклад, якщо страхувальник напише вартість квартири 350 тис. грн., то страховка буде коштуватиме 1500 грн. на рік. Якщо вкаже вартість квартири 1 млн. грн., тоді вартість страховки вже буде 2400 грн. на рік. Відповідальність перед сусідами (якщо раптом з вашої вини буде пожежа або затоплення сусідів) становить 250 тис. грн. [1, 2].

На ринку страхування нерухомості в Україні працюють багато страхових компаній, зокрема: «Українська страхова група», «АХА Insurance», «Universalna», «Arsenal Insurance», «PZU Ukraine», «Княжа», «TAS Insurance»

Group» та інші. Вибір конкретної страхової компанії залежить від потреб та можливостей страхувальника, а також від умов, які пропонуються кожною з компаній.

Умови страхування нерухомості можуть залежати від багатьох факторів, включаючи тип нерухомості, її вартість, місцезнаходження, потенційні ризики, які можуть виникнути тощо. Війна не має прямого впливу на характер страхових випадків, стається найчастіше все те саме, що й в мирний час: пожежі, підтоплення, пошкодження стихією. Як приклад непрямого впливу можна зазначити, що почастишали випадки вибухів через побутовий газ в балонах, загоряння генераторів, зарядних станцій. Все це опосередкований вплив ворожих атак на нашу енергосистему. На жаль, далеко не все ушкоджене майно було заздалегідь застраховане [4].

У зв'язку з тимчасовою окупацією територій, цілковитим знищенням об'єктів нерухомості, вимушеним переміщенням суб'єктів бізнесу, в результаті, відбувається скорочення кількості центрів обслуговування клієнтів страховиків, на сьогодні, доволі складно кількісно оцінити отримані збитки на страховому ринку, проте вони є досить значними [3].

Загальною умовою для всіх видів страхування є те, що страхова компанія повинна бути повідомлена про будь-які зміни, що сталися з нерухомістю (наприклад, ремонт чи перепланування), за для внесення змін у договір страхування.

Список використаних джерел:

1. Романовська Ю., Яковенко К. Аналіз ринку майнового страхування в Україні. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. С. 1207–1212.
2. Страхування нерухомості в Україні: варто чи ні? | Столична Нерухомість. *Недвижимость в Киеве: продажа, аренда недвижимости - Киев и Киевская область | сайт Столичная Недвижимость*. URL: <https://100realty.ua/uk/articles/strakhuvannya-nerukhomosti-v-ukraini-varto-chi-ni> (дата звернення: 19.03.2024).
3. Чуницька І., Богріновцева Л. Особливості діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України в умовах воєнного стану. *Інфраструктура ринку*. 2023. № 71. С. 251–258.
4. Як працює страхування майна під час війни? - Блог ARX. *ARX*. URL: <https://arx.com.ua/blog/interesting-about-insurance/yak-pratsiuie-strakhuvannia-maina-pid-chas-viiny> (дата звернення: 19.03.2024)

УДК 633. 631.526.3+631.53.048

Олег АНДРУШКО

к.с.-г.н., доцент,

Микола АНДРУШКО

доктор філософії з агрономії,

Львівський національний університет природокористування, м. Львів

ЕНЕРГЕТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОЩУВАННЯ ГОРОХУ СОРТУ МАДОННА

Рослини завдяки фотосинтетичній діяльності здатні акумулювати сонячну енергію в урожаї. Проте сучасні високоврожайні інтенсивні технології потребують збільшення витрат енергетичних ресурсів на вирощування продукції. Сформований урожай зерна є результатом використання непоновлювальної та засвоєння поновлювальної енергії. Чим більшим буде відношення накопиченої в зерні енергії до використаної непоновлювальної, тим ефективнішою рахується технологія вирощування.

У структурі витрат енергії на технологію вирощування гороху сорту Мадонна за внесення $P_{60}K_{60} + N_{60} + Mg_{20} + S_{30}$ +Інтер-маг бобові (2л/га) і нормі висіву 1,1 млн/га. найбільше припадає на мінеральні добрива, техніку та паливе (рис. 1).

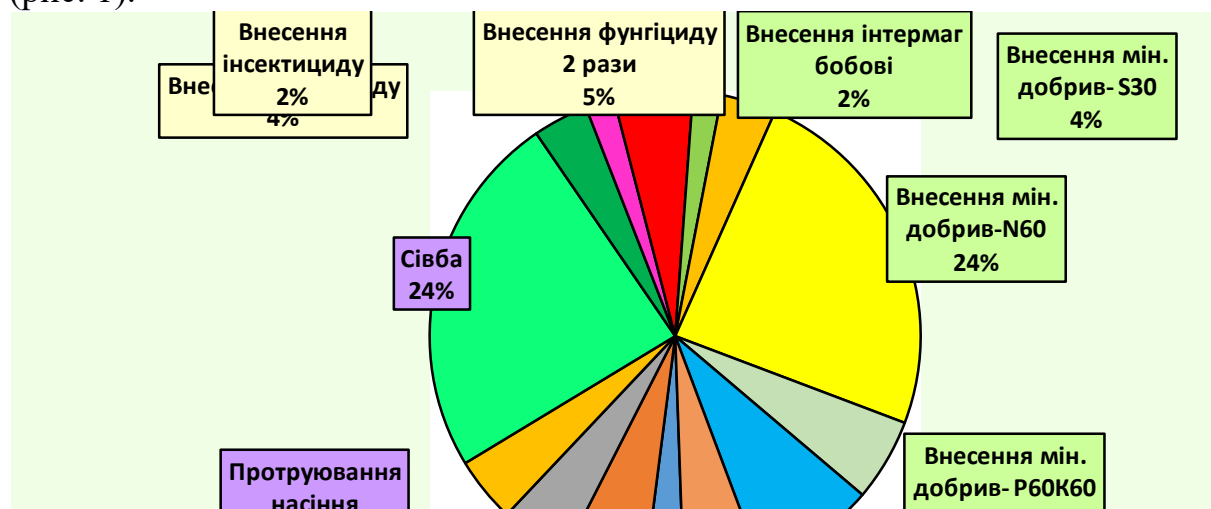

Рис. 1. Структура витрат енергії при вирощуванні гороху сорту Мадонна

Порівняння енергії, що акумульована в зерні, із витратами енергії на вирощування врожаю, дає нам змогу об'єктивно оцінити досліджувані елементи технології, визначити їх енергетичну доцільність. Якщо кількість енергії, що акумульована у вирощеному урожаї зерна гороху менша за суму енергетичних витрат на її вирощування, то така технологія веде до від'ємного балансу енергії [1].

Наші розрахунки показують відсутність від'ємного балансу на всіх варіантах досліджень. Енергоємність урожаю розраховано у перерахунку на середній коефіцієнт вмісту сухих речовин у зерні, який для гороху становить

0,86. Вміст загальної енергії в 1 кг сухої речовини зерна гороху становить 4912,8 ккал [2].

Енергоємність вирощування зерна гороху сорту Мадонна залежно від елементів системи живлення розраховано згідно наступної схеми і на дев'ятому варіанті вона найвища та становить: $6430 \text{ кг} \times 4912,8 \text{ ккал} \times 0,86 = 27,17 \text{ млн. ккал/га}$ (табл. 1).

Таблиця 1

Енергетична ефективність вирощування гороху сорту Мадонна залежно від елементів системи живлення

Варіант удобрення	Енергоємність урожаю з 1 га, млн. ккал	Витрати енергії на 1 га, млн. ккал	Коефіцієнт енергетичної ефективності, Кеє
P ₀ K ₀ - контроль	16,90	3,47	4,87
P ₀ K ₀ + Оптімайз Пульс	19,77	3,47	5,70
P ₆₀ K ₆₀ - фон	21,63	3,68	5,88
P ₆₀ K ₆₀ + N ₆₀	23,24	4,98	4,67
P ₆₀ K ₆₀ + S ₃₀	22,77	3,80	5,99
P ₆₀ K ₆₀ + N ₆₀ + S ₃₀	24,80	5,10	4,86
P ₆₀ K ₆₀ + Mg ₂₀ + S ₃₀	23,20	3,92	5,92
P ₆₀ K ₆₀ + N ₆₀ + Mg ₂₀ + S ₃₀	25,86	5,22	4,95
P ₆₀ K ₆₀ + N ₆₀ + Mg ₂₀ + S ₃₀ + Інтер-маг бобові (2л/га)	27,17	5,25	5,18

На варіанті з найменшою врожайністю енергоємність вирощування зерна гороху найменша - 16,90 млн. ккал/га.

Витрати енергії на 1 га встановлено шляхом складання технологічної карти з оцінки витрат енергії. На варіанті з внесенням P₆₀K₆₀ + N₆₀ + Mg₂₀ + S₃₀ + Інтермаг бобові (2л/га) витрати енергії найвищі і становлять 5,25 млн. ккал/га. Високі витрати також і на варіантах із внесенням аміачної селітри, оскільки енергетична оцінка внесення N₆₀ становить 1, 3 млн ккал/га.

Коефіцієнт енергетичної ефективності розраховували, як відношення енергії отриманої з врожаєм зерна до енергії, яка затрачена на його вирощування. Вважається, що при коефіцієнті енергетичної ефективності (К.Е.Е.) менше 2 виробництво неефективне; від 2 до 4 - ефективність низька; від 4 до 6 - середня; від 6 до 8 - висока і більше 8 - дуже висока [3].

Завдяки одержанню високої врожайності зерна гороху, коефіцієнт енергетичної ефективності у наших дослідженнях коливається в діапазоні від 4,67 до 5,99. На варіантах із внесенням азотних добрив, К.Е.Е. дещо зменшується порівняно із іншими варіантами.

Приріст урожайності гороху від внесення фосфору, калію та азоту не компенсує витрати на придбання цих видів добрив через високу їх вартість. Лише внаслідок синергетичної взаємодії елементів живлення P₆₀K₆₀ + N₆₀ + Mg₂₀ + S₃₀ та мікроелементів урожайність з 1 га зростає, а паралельно зростає і прибуток з 1 га. Змінюються показники енергетичної ефективності і під впливом норм висіву насіння. Згідно даних технологічної карти на варіанті з висівом 1,1 млн/га витрата енергії на технологію становить 5,250 млн. ккал (табл. 2).

Енергетична цінність 0,1 млн/га насіння становить 0,125 млн. ккал. На цю величину змінюється сума витрат енергії по варіантах. За норми висіву 0,9 млн/га витрата енергії становить 5,0 млн.ккал, а на варіанті з найвищою нормою висіву 1,4 млн/га зростає до 5,625 млн.ккал. Енергоємність урожаю у досліді з нормами висіву змінюється в межах 25,98 – 27,67 млн.ккал (табл. 2).

Таблиця 2.

**Енергетична ефективність вирощування гороху сорту Мадонна
залежно від норм висіву**

Норма висіву, млн/га	Енергоємність урожаю, млн. ккал	Витрата енергії, млн. ккал	Коефіцієнт енергетичної ефективності, К _е
0,9	26,78	5,000	5,36
1,0	27,55	5,125	5,38
1,1	27,67	5,250	5,27
1,2	27,04	5,375	5,03
1,3	26,58	5,500	4,83
1,4	25,98	5,625	4,62

*на фоні P₆₀K₆₀ + N₆₀ + Mg₂₀ + S₃₀ +Інтермаг бобові (2л/га)

Коефіцієнт енергетичної ефективності найвищий за норми висіву 1,0 млн/га, а найменший на варіанті з висівом 1,4 млн/га. Це є результатом зменшення врожайності за вищих норм висіву та збільшення витрат енергії на додаткове насіння.

Отже, аналіз показує що досліджувані елементи технології вирощування гороху забезпечують позитивний коефіцієнт енергетичної ефективності, який змінюється в межах від 4,62 до 5,99. Енергоємність урожаю гороху під впливом добрив зростає з 16,90 до 27,67 млн. ккал, витрати енергії збільшуються з 3,47 до 5,25 млн ккал. Збільшення норми висіву призводить до зростання витрат енергії, внаслідок чого коефіцієнт енергетичної ефективності зменшився з 5,36 і 5,38 за висіву 0,9 і 1,0 млн/га до 4,62 за висіву 1,4 млн/га.

Список використаних джерел:

1. Андрушко М. О., Лихочвор В. В. Особливості росту і розвитку гороху під впливом різних видів та норм мінеральних добрив. Topical issues of the development of modern science. Abstracts of the 4th International scientific and practical conference (11-13 december). Publishing House "ACCENT". Sofia. Bulgaria. 2019. Pp. 962-972. URL: <http://sci-conf.com.ua>.

2. Січкач В.І. Стан і перспективи розвитку виробництва зернобобових культур у світі та Україні. Збірник наукових праць Селекційно-генетичного інституту - національного центру насінництва і селекції. 2015. Вип. 26(66). С.9-20.

3. Крижанівський В.Г. Економічна та енергетична ефективність вирощування гороху, пшениці озимої та буряку цукрового за різних заходів основного обробітку ґрунту. Агробіологія. Збірник наукових праць Білоцерківського національного аграрного університету. 2015. Випуск 1(117). С.27-31.

УДК 338.48

Наталія БАБКО
к. екон. н., доц., доцент кафедри економіки
та готельно-ресторанного бізнесу,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя

ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

На сьогоднішньому етапі розвитку суспільства індустрія гостинності постійно зростає, оскільки споживачі все більше витрачають на послуги готелів, ресторанів, туристичних агентств та інших подібних сегментів ринку. Це пов'язано з ростом глобального туризму і зміною споживацьких звичок.

Зростання обсягів галузі в індустрії гостинності є результатом кількох ключових факторів і стратегій [1-3]:

1. Один із основних факторів, які призводять до зростання обсягів галузі гостинності, це збільшення попиту на послуги, такі як готелі, ресторани, туристичні послуги і т.д. Це спричинене зростанням доходів споживачів, зміною їхніх споживчих звичок та рекламними кампаніями.

2. Розвиток туризму є одним з основних драйверів зростання обсягів галузі. Популярність різних туристичних напрямків і підвищений інтерес до подорожей призводять до збільшення попиту на готелі, ресторани, екскурсії та інші туристичні послуги.

3. Ефективні рекламні кампанії та маркетингові стратегії можуть залучити більше клієнтів і сприяти зростанню обсягів індустрії гостинності (інтернет-промоції, реклама в соціальних медіа, спеціальні пропозиції і знижки).

4. Деякі підприємства гостинності збільшують свій обсяг діяльності шляхом розширення спектру послуг або введення нових продуктів. Наприклад, готелі надають можливості користування конференц-залами, спа-центрами та іншими зручностями.

5. Висока якість обслуговування робить підприємства гостинності більш привабливими для клієнтів і підвищує їхню лояльність. Задоволені клієнти часто рекомендують місце відпочинку іншим та повертаються туди самі.

6. Ефективне управління ресурсами: Оптимізація управління ресурсами, такими як персонал, інвентар і фінанси, може допомогти знизити витрати і підвищити ефективність, що в свою чергу сприяє збільшенню обсягів прибутку.

Крім того, галузь гостинності характеризується високим рівнем конкуренції. Відбувається постійне змагання між готелями, ресторанами й іншими гравцями даного сегменту ринку, а у вигравші залишається той, хто найкраще задовольняє потреби клієнтів і надає найбільш якісні послуги.

На нашу думку, ключовими аспектами жорсткої конкуренції в індустрії гостинності є:

1. Дана галузь характеризується великою кількістю гравців (готелі, ресторани, кафе, туристичні агентства, сервіси посередників та інші види бізнесу), що робить конкуренцію на даному ринку дуже інтенсивною. Крім того,

окрему роль відіграє цінова конкуренція, яка є поширеною в галузі гостинності. Багато клієнтів спроможні на суттєві витрати та є надзвичайно вибагливими, тому підприємства намагаються пропонувати конкурентоспроможні ціни, знижки і спеціальні пропозиції, щоб привернути увагу клієнтів.

2. Висока якість обслуговування є ключовою конкурентною перевагою в індустрії гостинності. Підприємства, які надають якісні послуги та забезпечують задоволення клієнтів, зазвичай здобувають більше лояльних клієнтів і повторних відвідувачів.

3. Сильний бренд і добра репутація роблять підприємство гостинності менш вразливим до конкуренції. Клієнти часто обирають відомі та надійні бренди, які вони вже знають і яким довіряють.

Бренд - це не лише назва або логотип підприємства; це сприйняття, яке клієнти мають про компанію, і воно може впливати на їхні рішення про вибір послуг і встановлення лояльності.

Основні аспекти сильного бренда в галузі гостинності [3]:

- робить компанію більш визнаною і формує довіру клієнтів.
- сприяє формуванню лояльності клієнтів.
- позиціонує компанію як лідера в галузі і вказує на те, що послуги відповідають високим стандартам і вимогам клієнтів;
- збільшує цінність компанії, що робить її більш привабливою для інвесторів;
- забезпечує стабільність у конкурентному середовищі;
- дає можливості для розширення, так як сильному бренду легше проникнути на нові ринки і розширювати асортимент послуг, оскільки він має вже визнаний статус і репутацію.

Для створення сильного бренда в індустрії гостинності, компаніям потрібно постійно працювати над підтримкою високої якості обслуговування, створювати унікальну атмосферу та дотримуватися цінностей і обіцянок бренду. Це допоможе побудувати довгостроковий успішний бізнес у сфері гостинності.

4. Локація - розташування є надзвичайно важливим фактором конкурентної переваги. Підприємства, які знаходяться в центрі подій, біля популярних туристичних атракцій або в бізнес-центрах, безумовно мають перевагу над іншими.

Важливо розташовувати готель, ресторан або інше підприємство гостинності недалеко від цільової аудиторії. Наприклад, готель біля великого конференц-центру може привабити бізнес-подорожніх, тоді як готель на березі озера може цікавити людей, які шукають відпочинок.

Локація повинна бути безпечною і зручною для гостей (легкий доступ до головних транспортних артерій, безпека в регіоні, парковка та інші фактори, що забезпечують комфорт перебування гостей). Крім того, локація біля популярних туристичних атракцій, історичних пам'яток або природних дестинацій може привернути більше клієнтів. Локація також може визначити сезонність готельно-ресторанного бізнесу. Наприклад, готелі в гірських регіонах можуть бути популярнішими взимку для гірських лижників і літом для туристів, які шукають прохолоду.

Залежно від напрямку бізнесу і цільової аудиторії, вибір локації є критично важливим. Ретельний аналіз ринку і врахування всіх вищезазначених факторів допоможуть знайти ідеальне місце для підприємства галузі гостинності.

5. Інновації та диференціація - підприємства індустрії гостинності на постійні основі впроваджують інноваційні послуги, зручності або концепції, що відрізняють їх від конкурентів (мобільні додатки та онлайн-бронювання, розширена реалізація штучного інтелекту (ШІ), змішана реальність (AR) і віртуальна реальність (VR), інтернет речей (IoT), безготівкові платежі, екологічні ініціативи та гастрономічні інновації). Все це дозволяє привернути нових клієнтів і відзначитися на ринку.

6. Звітність і ефективність - управління ресурсами та оптимізація внутрішніх процесів підприємств індустрії гостинності допомагає підвищити ефективність та знизити витрати, що в свою чергу дозволяє їм змагатися на ринку.

Враховуючи ці фактори, підприємства в галузі гостинності повинні ретельно аналізувати ринок, розробляти стратегії конкурентної переваги та намагатися надавати якісні та інноваційні послуги для задоволення потреб своїх клієнтів і виживання в умовах конкуренції.

Список використаних джерел:

1. Бабко Н.М., Мандич О.В., Сєвідова І.О., Квятко Т.М., Романюк І.А. Поведінка споживача: навч. посіб. Харків : ХНТУСГ, 2020. 165 с.
2. Марченко О.А. Трансформації та удосконалення регіональної структури туристичної галузі: монографія. Херсон : Айлант, 2014. 344 с.
3. Сєвідова І.О., Мандич О.В., Квятко Т.М., Бабко Н.М., Романюк І.А. Конкурентоспроможність підприємства: навч. посіб. Харків : ХНТУСГ, 2020. 200 с.

УДК 338.481.1

Наталія БАБКО
к. екон. н., доц., доцент кафедри економіки
та готельно-ресторанного бізнесу,
Анна КОЛЕСНИКОВА
студентка групи 1023-і,
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя

ОСОБЛИВОСТІ МЕНЕДЖМЕНТУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну негативно вплинуло як на її економіку загалом, так і на готельно-ресторанний сектор зокрема. У зв'язку з цим вітчизняне готельно-ресторанне господарство (ГРГ) отримало справжній виклик, до якого не було готове. Значна кількість закладів припинила своє існування через закриття або фізичні руйнування, але більшість продовжили працювати, піднімаючи економіку та допомагаючи країні, пристосувавшись до шоків умов.

Саме в умовах війни виникає потреба в ретельному та стратегічному керівництві всіх аспектів функціонування готельно-ресторанних підприємств. Однією з головних особливостей менеджменту ГРГ в умовах війни є нестабільність та непередбачуваність ситуації. Менеджери повинні бути готові до швидких змін у стратегіях і тактиках, щоб забезпечити безперебійну роботу готелів та ресторанів.

Умови війни в Україні ставлять перед готельно-ресторанними закладами численні виклики. Тому виникла потреба в оперативному переорієнтуванні діяльності зі стандартного на ситуативний підхід, з урахуванням особливостей воєнного конфлікту. Він передбачає врахування нових викликів і загроз, переважно у зовнішньому середовищі бізнесу, а в окремих випадках – і у внутрішньому. Отже, закладам розміщення необхідно необхідний новий план дій, який коригує їх роботу у разі кризових ситуацій, таких як повітряні тривоги, обстріли, терористичні загрози або інші події [1]

Головними викликами, які постали перед ГРГ з початком війни стали [2-4]:

1) Загроза військового конфлікту створила серйозні проблеми безпеки як для гостей, так і для персоналу готелів та ресторанів.

2) Зменшення попиту, що призвело до збитків та скорочення персоналу; зниження економічної активності призвело до зменшення розрахункових здібностей місцевого населення.

3) Зміни в законодавстві – воєнний час передбачає введення нових правил та обмежень, які вплинули на функціонування готелів і ресторанів (обмеження на роботу в нічний час, обов'язковість дотримання безпекових стандартів).

4) Готелі та ресторани, які знаходяться (знаходились) у зонах воєнного конфлікту, зазнали значних матеріальних збитків або навіть були знищені.

5) Війна призвела до часткової міжнародної ізоляції країни, що зменшило потік туристів та інвестицій та поставило під загрозу готельно-ресторанний бізнес.

На початку повномасштабної війни деякі підприємства ГРГ, як могли, допомагали людям: хто мав змогу – надавав укриття, приймав переселенців, займався гуманітарною допомогою тощо. Проте, якщо спочатку основним питанням було те, як зібрати та зберегти команду, то нині – як її залишити і перезавантажити в умовах низького попиту та невеликої кількості гостей. Ще одним викликом для ГРГ стало порушення процесів постачання. Через брак палива та інші причини були зруйнована логістика, що критично вплинуло на забезпечення закладів всім необхідним для роботи. Не менш суттєвим викликом, який вніс свої зміни у роботу закладів стала комендантська година. У зв'язку з обмеженим часом ускладнився процес заселення та виселення готелів, основне навантаження стало припадати на денну зміну, а працівники – змушені часто залишитись на ніч на робочому місці. Повітряні тривоги – ще одна перешкода у роботі ГРГ сьогодні. Деякі послуги готелів є недоступними під час повітряних тривог через посилені стандарти безпеки. Крім того, необхідна організація системи оповіщення гостей про початок тривог та їх закінчення, облаштування безпечних місць для укриття та інші заходи [3, 4].

Таким чином, готельно-ресторанний бізнес з 24 лютого 2022 року знаходиться у неочікуваних та несприятливих умовах. Військова агресія ворога та викликана нею нестабільність економічної ситуації і постійна небезпека, негативно позначаються на динаміці розвитку та функціонування суб'єктів готельно-ресторанної індустрії України. Однак, з метою забезпечення розвитку та ефективного функціонування суб'єктів ГРГ, в державі були запроваджені програми та проекти їх підтримки за сприянням міжнародних організацій.

Слід відмітити, що введення воєнного стану також суттєво вплинуло і на внутрішнє середовище підприємств ГРГ, так як деякі працівники були мобілізовані на військову службу, деякі – виїхали за кордон або в інші, більш безпечні регіони країни, що призвело до нестачі кваліфікованих кадрів; деякі заклади були перепрофільовані під розміщення внутрішньо переміщених осіб, військових та волонтерів, що змінило напрямок їх основної діяльності; ряд закладів ресторанного сектору бути залучені до надання послуг з харчування для зазначених категорій громадян, що вплинуло на їх звичайний режим роботи та обсяги продажів.

Ми вважаємо, що ефективний комунікаційний підхід відіграє ключову роль у менеджменті ГРГ в умовах війни. Важливо мати засоби для швидкого та ефективного спілкування з персоналом, клієнтами, постачальниками та іншими зацікавленими сторонами. Комунікаційна стратегія повинна бути спрямована на забезпечення взаєморозуміння та підтримки, що важливо в умовах стресу та нестабільності.

Отже, умови війни є надзвичайно складними для ГРГ, але правильний менеджмент, планування, маркетинг та сприятлива комунікація можуть допомогти подолати ці виклики й забезпечити безпеку та успішну роботу

закладів. Необхідні державні програми та проекти підтримки готельно-ресторанної справи з метою забезпечення її розвитку та ефективного функціонування. Грамотний менеджмент ГРГ в умовах війни полягає в здатності оперативно реагувати на зміни та забезпечувати безперебійне функціонування підприємств, зберігаючи належний рівень обслуговування та безпеки.

Список використаних джерел:

1. Антонюк Т., Паралюш М. Встояти під час війни: як працюють готелі України. Commercial Property. 21.07.2022.
2. Баженова С. Е., Пологовська Ю. Ю., Канцур І. Г. Розвиток готельно-ресторанного бізнесу в умовах сьогодення. Економіка та суспільство. №38. 2022.
3. Безручко Л. С., Білоус С. В., Філь М. І. Готельне господарство України в умовах війни: Сучасний стан та перспективи розвитку. Економіка та суспільство. №47. 2023.
4. Кругляно А. Менеджмент готельно-ресторанного бізнесу в умовах війни. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. «Управління розвитком сфери гостинності: регіональний аспект». Чернівці: Технодрук, 2022. 352 с. С. 62-64. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/kruglyanko.htm.

УДК 338.2

Леся БАРАБАШ

*к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Уманський національний університет садівництва, м. Умань*

ЗМІНА ПРІОРИТЕТІВ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ВЕКТОР АКТИВІЗАЦІЇ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Податкова політика держави є одним з базових аспектів, що визначають не лише ареал взаємодії держави та суб'єктів бізнесу, а й стратегію розвитку на тривалий період. До початку війни 2022 року одним з найвагоміших, втілених на практиці, векторів реалізації податкової політики, стало спрощення оподаткування. Деклараційно дії передбачали спрямування на оптимізацію податкових ставок і зменшення бюрократичного тягаря, пов'язаного з дотриманням податкового законодавства. По факту ж, від встановлення незалежності, результативним показником стала лише спрощена система оподаткування, обліку та звітності, запроваджена для малого та середнього бізнесу.

Ще одним оголошеним пріоритетом мала стати цифровізація та прозорість – як актуальний напрям для підвищення ефективності функціонування податкової системи, зменшення корупції та покращення обслуговування платників податків. Даний аспект знайшов своє відображення в електронному адмініструванні податку на додану вартість (переважно), хоча й не усунув критичну проблему, зокрема в частині повернення ПДВ з бюджету, оскільки даний сегмент вимагає, передусім, втручання а рівні законотворчого процесу. Однак фактичний пріоритетом податкової політики була та тривалий час залишалася фіскалізація.

Фахівці Національного інституту стратегічних досліджень на кінець 2010 року назвали низку проблем, властивих податковій системі України: нестабільність, суперечливість і неузгодженість податкового законодавства; високе податкове навантаження на бізнес; нераціональний розподіл податкового тиску між факторами виробництва; низькі рентабельність і фіскальна ефективність податкової системи; складність системи адміністрування податкових платежів; централізація фінансових ресурсів і повноважень щодо їх розподілу; необґрунтованість надання податкових пільг [1].

Незважаючи на те, що у 2011 році відбулася імплементація Податкового кодексу, що скоротив кількість податків й, очікувано, мав вплинути на ефективність податкової системи, фактично передбачуваного результату досягнуто не було. Відтак Україна увійшла у воєнний стан із застарілими проблемами, що дестимулювали як діяльності податкової системи, так і середовище розвитку та взаємодії бізнес-структур.

Умови й особливості функціонування фінансово-економічної системи держави під час воєнного стану вимагали прийняття термінових рішень, пов'язаних з активізацією діяльності бізнесу у складних умовах. Відтак було використано низку стимулюючих заходів податкової політики: встановлено пільгові умови оподаткування для підприємців 1 і 2 груп, а також для

благодійників; скасовано акцизний податок і зварійовано ставку ПДВ на моторне паливо тощо. Тобто було активізовано регулююче-стимулюючі механізми податкової політики [2].

Наразі все активніше і нагальніше постає питання визначення пріоритетів податкової політики України на повоєнний час, особливо – з огляду на необхідність активізації бізнесу. При цьому особливий акцент має бути зосереджений на бізнес-середовищі, що формуватиметься (чи відновлюватиме свою діяльність) на деокупованих територіях.

Відтак пріоритети податкової політики з метою активізації бізнесу у повоєнний час мають реалізовуватися за такими векторами, як: інфраструктурне інвестування; економічне відновлення; регіональний розвиток.

Так, інфраструктурне інвестування стане привабливішим шляхом звільнення від оподаткування чи встановлення системи податкових пільг для бізнес-структур, що провадитимуть діяльність з відновлення деокупованих територій й об'єктів, постраждалих від військових дій.

Для реалізації вектору економічного відновлення потенційно можливе тимчасове зниження податків або впровадження стимулів для заохочення споживчих витрат, бізнес-інвестування тощо з метою досягнення фіскальної стійкості. Серед шляхів досягнення означеної цілі – перегляд складу податків з позиції економічної та фіскальної ефективностей і доцільності, розширення бази оподаткування, активні заходи боротьби з ухиленням від оподаткування, цифровізація податкових процесів і діяльності бізнесу.

Регіональний розвиток матиме на меті усунення розбіжностей між регіонами за рахунок застосування податкових стимулів для підприємств, що працюють у регіонах, уражених війною.

Особливо активним має бути вектор соціальної підтримки. З даної позиції податкову політику можна використовувати для фінансування систем соціального захисту, підтримки вразливих верств населення, які постраждали від конфлікту, переміщених осіб і бізнесів, учасників бойових дій і ветеранів війни через податкові пільги, зокрема і для компаній, що надають робочі місця зазначеним категоріям населення.

Проте у будь-якому випадку головною умовою повинен стати перехід з фіскального вектору провадження податкової політики на стимулюючий.

Список використаних джерел:

1. Пріоритети реформування податкової політики України: як перейти від фіскалізму до стимулювання ділової активності? К.: НІСД, 2010. 80 с.
2. Барабаш Л.В. Пріоритети оподаткування в Україні до та під час війни. Сучасний стан, проблем та перспективи розвитку бізнесу, фінансово-кредитних та облікових систем: збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції (Україна, м. Харків, 20 травня 2022 року) С. 16–17.

УДК 336.64

Оксана БАРИЛО

викладач економічних дисциплін,

ВСП «Золочівський фаховий коледж Львівського НУП», с. Новоселище

ФІНАНSOVA CТІЙKІCTЬ CУБ'ЄKTІB ГОCПOДAPЮBAHHЯ B CИCTEMІ AГPOБІЗHECУ УКPAЇНИ

У сучасних економічних умовах суб'єкти господарської діяльності в системі агробізнесу отримують дедалі більшу фінансову самостійність. Але разом з цим все більше зростає їх відповідальність за підсумки власної виробничо-господарської діяльності перед власниками (акціонерами), працівниками, фінансово-кредитними установами. Тому фінансова стійкість суб'єктів господарювання набуває виключно важливого значення.

Сільськогосподарські підприємства не завжди в змозі скористатися послугами фінансових установ через вкрай важкі умови функціонування сучасної фінансово-кредитної системи держави. Це в свою чергу може вплинути на розвиток їх виробничо-господарської діяльності та ефективності функціонування.

У сьогоdnішніх умовах гарантією стійкості суб'єкта господарської діяльності є його конкурентоспроможність. Це забезпечується підвищенням ефективності власного виробництва, впровадженням прогресивних форм господарювання та інновацій, стратегічного управління, внаслідок чого має відбутися зміцнення фінансового стану підприємства. Вкрай важливо, щоб управлінський персонал підприємства об'єктивно оцінював реальний фінансовий стан як свого підприємства, так і існуючих потенційних конкурентів. Фінансовий стан виступає найголовнішою характеристикою ефективності господарювання підприємства. Він характеризує його конкурентоспроможність, виробничий потенціал, визначає можливості суб'єкта господарювання та його контрагентів у фінансово-економічному відношенні.

Поняття фінансової стійкості, головними критеріями якої служать платоспроможність і наявність резервів розширення господарської діяльності, є найголовнішими для вітчизняної економіки. Низька фінансова стійкість призводить до зниження платоспроможності суб'єктів господарської діяльності, до втрати у них інвестиційних ресурсів, а погіршення фінансової стійкості – до банкрутства. Зайва фінансова стійкість також створює відповідні бар'єри на шляху розвитку підприємства, збільшуючи витрати на управління надлишковими фінансовими резервами і запасами.

У економічній літературі по-різному визначають поняття «фінансової стійкості».

Метою будь-якого господарюючого суб'єкта є постійне нарощування прибутку з подальшим його оптимальним використанням через інвестиційні проекти, тобто забезпечувати власний розвиток та розширювати виробництво [1, с. 207–209].

Саме здатність підприємства в необхідний час здійснювати необхідні платежі, фінансувати свою діяльність на розширеній основі, брати участь у різних інвестиційних проектах, якомога м'якше переносити непередбачені кризи і потрясіння і регулярно зберігати власну платоспроможність у різних негативних ситуаціях вказує на його стійкий фінансовий стан, і навпаки [2, с. 55].

Фінансова стійкість підприємства характеризується постійним перевищенням доходів над витратами, забезпечує гнучке управління фінансами і шляхом їх ефективного застосування сприяє безперервному процесу виробництва і збуту, розвитку та оновленню. Вона показує співвідношення власних і позикових коштів, швидкості зростання власного капіталу, пропорції мобільних та іммобілізованих ресурсів тощо [3, с. 200].

Фінансова стійкість – це найважливіша складова загальної стійкості підприємства, оскільки вона є характерною ознакою стабільного виробничого процесу, та прибутковості суб'єкта господарювання [5, с. 28].

Сутність фінансової стійкості визначається ефективним формуванням, розподілом, використанням всіх ресурсів і резервів, причому форми прояву фінансової стійкості можуть бути різними.

Причинами нестійкого стану підприємства, головним чином є системні макроекономічні явища, особливо в сучасних нестабільних економічних умовах [4, с. 125]. На сьогодні більшість сільськогосподарських підприємств потребують значних фінансових ресурсів для придбання основних засобів виробництва: земельних ресурсів, насіння, добрив, техніки та інших. Однак часто фінансові інститути виявляють обережність при видачі позик аграрним підприємствам через високі ризики, пов'язані з природними умовами, мінливістю ринку та іншими факторами. Тому важливо розробляти механізми, які полегшать доступ до фінансування та нададуть аграрним підприємствам можливість фінансової стійкості та розвитку.

Ще один актуальний аспект – управління фінансовими ризиками.

Агробізнес пов'язаний з різними ризиками, такими як зміна цін на сировину, зміна кліматичних умов, захворювання рослин та тварин, політичні фактори та інші. Суб'єкти господарювання повинні розробляти стратегії управління ризиками, щоб мінімізувати втрати та забезпечити фінансову стійкість. Це може включати диверсифікацію культур, страхування, використання фінансових інструментів для захисту від цінних коливань та інші підходи до управління ризиками.

Список використаних джерел:

1. Жукевич С.М. Діагностика фінансово-економічної стійкості суб'єкта господарювання: концептуальний підхід. Інноваційна економіка. 2016. No 5–6(63). С. 206–211.

2. Костюк Т.О. Економічна безпека сільського господарства України: сучасний стан та прогноз. Агросвіт. 2017. No 17. С. 53–62.

3. Корчевська Л.О., Адвокатова Н.О. Вартісний підхід до визначення фінансової стійкості підприємств. Вісник Херсонського національного технічного університету. 2021. Вип. 1 (76). С.198–203. DOI: <https://doi.org/10.35546/kntu2078-4481.2021.1.25>.

4. Лазоренко В.В. Аналіз методів оцінки фінансової стійкості підприємства. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2018. Вип. No 1(13). С. 124–128.

5. Радченко О.Д. Фінансовий потенціал сталого розвитку аграрного сектора. Економіка АПК 2019. No 1. С. 27–3.

УДК 336.63

Юлія БОНДАР

к.е.н, доцент, завідувач кафедри менеджменту авіаційної діяльності,

Альона ЗАСЛАВСЬКА

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,

Льотна академія Національного авіаційного університету, м. Кропивницький

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЯК ФАКТОР АКТИВІЗАЦІ ІННОВАЦІЙ В БІЗНЕСІ

Фінансові установи відіграють важливу роль у процесі економічного розвитку в усьому світі. Вони забезпечують ефективну платіжну систему, яка сприяє розвитку торгівлі та бізнесу. Завдяки низці інноваційних заходів фінансова система посилює фінансову інклюзивність, що заохочує прийняття оптимальних рішень щодо заощаджень та споживання, а також сприяє продуктивному використанню коштів бізнесом та приватними особами. Фінансові інновації передбачають створення нових фінансових продуктів, вдосконалення процесів та добре організованих систем у фінансовій системі для задоволення нових потреб зацікавлених сторін. Вони передбачають пошук нових механізмів надання фінансових послуг, які відповідають соціально-економічним і культурним потребам населення, що постійно змінюються.

Останнім часом спостерігається значне збільшення кількості альтернативних каналів надання фінансових послуг; традиційні методи надання послуг поступилися місцем новим технологіям, які включають продукти електронного банкінгу, такі як інтернет-банкінг, мобільний банкінг та різні продукти банкоматів. Інновації у секторі фінансових послуг надають фірмам конкурентну перевагу, яка є ключовою для їхнього виживання. Те, наскільки фінансовий сектор може зробити внесок в економіку, залежить від якості та кількості послуг, які він пропонує. У той час як фінансові установи отримують вигоду від зниження витрат і розширення ринку завдяки інноваціям, клієнти насолоджуються широким спектром послуг і підвищеною зручністю, пов'язаною з такими інноваціями. Поєднуючи переваги зниження ризиків і трансакційних витрат, фінансові інновації сприяють ширшому фінансовому розвитку, який, у свою чергу, сприяє економічному зростанню через позитивний вплив на заощадження, інвестиції та виробництво [4].

Так, фінансові інновації є важливим похідним фактором зростання. Це стає можливим завдяки їхній здатності сприяти більшому залученню населення до офіційної діяльності на фінансових ринках. Таким чином, підвищення рівня фінансової інклюзії в економіці має бути пріоритетом кожного уряду, особливо в країнах, що розвиваються. На жаль, у світі близько 2 мільярдів дорослих залишаються не охопленими банківськими послугами, а п'ята частина тих, хто має рахунки, за повідомленнями, не користується ними [1]. В Африці менше чверті дорослого населення мають офіційний банківський рахунок, лише 35% тих, хто має офіційні рахунки у фінансових установах у країнах Африки на південь від Сахари, використовують свої рахунки як для заощаджень, так і для

платежів. Ця статистика викликає занепокоєння, враховуючи аргумент про те, що завдяки фінансовій інклюзії люди стають більш продуктивними, що призводить до покращення економічного зростання. Це може частково пояснити низький рівень продуктивності та економічного прогресу в Африці. Враховуючи значну роль фінансових інновацій та інклюзії у сприянні економічному зростанню, існує потреба дослідити їхній взаємозв'язок для прийняття обґрунтованих політичних рішень.

Фінансові інновації розглядаються як один з фундаментальних стовпів розвитку фінансового сектору та стали важливим причинно-наслідковим фактором, що стимулює економічну активність. Це пояснюється здатністю інновацій збільшувати заощадження, нагромадження капіталу та рівень продуктивності, що в результаті призводить до економічного зростання, деякі з сучасних інструментів активізації фінансових інновацій відображені на рис. 1 [3].

Рис. 1 Сучасні інструменти активізації фінансових інновацій

Інвестиційний краудфандинг почав відкривати і робити процес залучення акціонерного капіталу більш демократичним. Якщо раніше інвестиції в компанії на ранніх стадіях розвитку та на стадії зростання були зарезервовані для небагатьох привілейованих осіб (як правило, інституційних інвесторів), то тепер нова інфраструктура та законодавство дозволили приватним інвесторам інвестувати в проекти, якими вони захоплюються та/або мають інші зв'язки, за невеликі суми. Фізичні особи отримують акції нової компанії пропорційно до суми, яку вони інвестували.

Дві популярні платформи для краудфандингу - SeedInvest та FundersClub. Крім того, платформи мікрокредитування, такі як LendingClub та Prosper, дозволяють здійснювати боргове фінансування, подібне до краудфандингу. У цьому класі активів замість того, щоб володіти частиною компанії, фізичні особи стають кредиторами та отримують регулярні відсоткові платежі, доки позика не буде повернута повністю. Крім того, ринки P2P-кредитування дають змогу як людям, так і компаніям купувати цілі або часткові позики.

Грошові перекази – ще одна сфера, яку трансформують фінансові інновації. Грошові перекази – це кошти, які експатріанти надсилають у країну походження банківським, поштовим або он-лайн переказом. Враховуючи обсяги цих

переказів у всьому світі, грошові перекази є економічно важливими для багатьох країн, які їх отримують.

На початку 2000-х років Світовий банк створив базу даних, де можна було порівняти ціни на різні послуги з переказу коштів. Згодом, у 2011 році, фонд Гейтсів почав відстежувати грошові перекази. Western Union і Moneygram колись монополізували грошові перекази, однак в останні роки стартапи, такі як Transferwise і Wave, конкурують з їхніми дешевшими додатками [1].

З появою Bitcoin, Ethereum, стейблкоїнів і технології Blockchain грошові перекази стають все більш доступними. Зниження витрат відповідає цілям сталого розвитку (ЦСР) Світового банку щодо зниження вартості грошових переказів з 7% до 3% до 2030 року [1].

Нарешті, мобільний банкінг приніс значні інновації для роздрібних клієнтів. Сьогодні багато банків, таких як T.D. Bank, пропонують комплексні додатки з можливістю депонувати чеки, оплачувати товари, переказувати гроші друзям або миттєво знаходити банкомат. Для клієнтів, як і раніше, важливо встановити безпечне з'єднання перед тим, як увійти в додаток мобільного банкінгу, щоб уникнути компрометації їхньої особистої інформації.

Фінансові інновації відіграють важливу роль у розвитку економічних систем, сприяючи їхній стабільності, зростанню і конкурентоспроможності. Ці інновації стимулюють інвестиційну активність, розвиток нових фінансових продуктів і послуг, а також сприяють зменшенню ризиків та підвищенню ефективності фінансових операцій.

Однак, з розвитком фінансових інновацій виникають нові виклики і ризики, зокрема, пов'язані з кібербезпекою, фінансовою стабільністю та етичними аспектами фінансової діяльності. Тому важливо постійно вдосконалювати регулюючу та наглядову систему, а також забезпечувати доступність та прозорість фінансових послуг для всіх верств суспільства.

Загалом, фінансові інновації можуть стати ключовим чинником сталого розвитку економічних систем, якщо вони будуть спрямовані на підтримку соціально-економічної стабільності та сприятимуть зростанню довіри до фінансової системи в цілому.

Список використаних джерел:

1. Світовий банк. <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine>
2. Фінансове забезпечення інноваційного розвитку України: монографія / за ред. М.І. Диби, О.М. Юркевич. Київ : КНЕУ, 2013. 425 с.
3. Циганов С.А., Сизоненко В.О. Інноваційна модернізація економіки як основа реалізації національних економічних інтересів. Вісник Дніпропетровського університету. Сер. Менеджмент інновацій. 2015. Вип. 4. С. 101–108.
4. Bondar Iu.A., Lehinkova N.I. Tools of activation of innovative development of enterprises of Ukraine. Economy digitalization in a pandemic conditions: processes, strategies, technologies: International scientific conference, January 22-23, 2021. Kielce, Poland. pp. 91-95.

УДК 658.14/.17-043.86

Роман БУГРИМЕНКО

*д.е.н., професор, професор кафедри економіки та бізнесу,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

Людмила СМОКОВА

*ст. викладач кафедри економіки та бізнесу,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА: КЛЮЧОВІ ФАКТОРИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

В сучасному світі підприємства стикаються зі значними викликами та конкурентним середовищем, що вимагає постійної активності та адаптації. У цьому контексті фінансово-економічні інструменти стають важливими засобами для стимулювання розвитку та активізації бізнесу. Це включає в себе широкий спектр стратегій, методів і підходів, спрямованих на підвищення ефективності фінансової діяльності та забезпечення стійкого зростання підприємства.

Одним з найважливіших фінансово-економічних інструментів активізації бізнесу є ефективне фінансове планування, що включає в себе аналіз і прогнозування фінансових потоків, раціональне розподілення ресурсів та розробку стратегій залучення та використання капіталу. Фінансове планування допомагає підприємствам управляти фінансовими ризиками, визначати пріоритетні напрямки інвестування та досягати фінансових цілей.

Наступним інструментом є оптимізація фінансових процесів та операцій, що включає у себе автоматизацію бухгалтерського обліку, впровадження ефективних систем управління фінансами та використання спеціалізованого програмного забезпечення для аналізу та моніторингу фінансової діяльності. Оптимізація фінансових процесів дозволяє підприємствам зменшити витрати, підвищити продуктивність та збільшити конкурентоспроможність.

Також важливим інструментом є фінансовий аналіз, що дозволяє підприємствам оцінити фінансове становище, виявити сильні та слабкі сторони, ідентифікувати можливі ризики та можливості. Фінансовий аналіз базується на вивченні фінансової звітності, розрахунку фінансових показників та їх порівнянні з аналогічними показниками конкурентів та галузевими стандартами.

Крім того, ефективне управління оборотним та основним капіталом є ключовим елементом фінансово-економічних інструментів активізації бізнесу. Ефективне управління включає стратегії зниження оборотних циклів, управління запасами, оптимізацію кредитних та дебіторських відносин, а також впровадження ефективних методів управління основними активами.

Фінансово-економічний розвиток є невід'ємною складовою успішної діяльності будь-якого підприємства. Цей процес визначається комплексом факторів і стратегій, спрямованих на забезпечення стійкості, зростання ефективності та конкурентоспроможності. Тому розглянемо ключові аспекти фінансово-економічного розвитку підприємства та шляхи для його вдосконалення [1]:

1. Фінансове планування та аналіз. Передові підприємства активно використовують фінансове планування як стратегічний інструмент для досягнення своїх цілей. Цей процес включає розробку детальних фінансових планів, прогнозування доходів і витрат, а також аналіз фінансової ефективності. Проведений аналіз дозволяє ідентифікувати слабкі місця і потенційні ризики, що дозволяє приймати обґрунтовані фінансові рішення.

2. Оптимізація фінансових ресурсів. Ефективне використання фінансових ресурсів є ключовим для успішного розвитку підприємства, що включає оптимізацію оборотних коштів, збалансоване фінансування проєктів, управління дебіторською заборгованістю та запасами. Шляхи досягнення оптимізації можуть включати впровадження сучасних методів управління оборотним капіталом та раціоналізацію фінансових процесів.

3. Диверсифікація та інновації. Пошук нових можливостей для зростання та розширення бізнесу є важливим елементом фінансово-економічного розвитку. Диверсифікація продуктів або послуг, розширення географії присутності або впровадження нових технологій можуть стати вирішальними факторами для забезпечення стійкого росту та конкурентоспроможності підприємства.

4. Фінансова стійкість та ризик-менеджмент. Забезпечення фінансової стійкості є важливим завданням для будь-якого підприємства, що включає ефективне управління ризиками, створення резервів із фінансових ресурсів для покриття непередбачених витрат та забезпечення надійності бізнесу в умовах економічної нестабільності.

5. Розвиток людського капіталу. Не менш важливим чинником фінансово-економічного розвитку є інвестування в людський капітал. Підвищення кваліфікації персоналу, мотивація та стимулювання працівників, а також розвиток лідерських якостей сприяють підвищенню продуктивності праці та конкурентоспроможності підприємства.

Отже, фінансово-економічні інструменти активізації бізнесу відіграють важливу роль у підтримці стійкого розвитку та конкурентоспроможності підприємств. Шляхом ефективного використання цих інструментів підприємства можуть досягти більшої ефективності та успішності в умовах постійних змін та викликів ринкового середовища. Фінансово-економічний розвиток підприємства вимагає комплексного підходу та поєднання різноманітних стратегій та інструментів.

Список використаних джерел:

1. Бугріменко Р.М. Тенденції розвитку інфраструктури роздрібної торгівлі. Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. 2020. Т. 31 (70). N 2, С. 154–160.

УДК 338.43:658

Вадим ВАРФАЛЮК
аспірант,

Львівський національний університет природокористування, м. Львів

ПОНЯТТЯ ГАЛУЗЕВОЇ СТРУКТУРИ ТА ВЕРТИКАЛЬНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ВЕЛИКОТОВАРНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

За своєю природою сільське господарство є багатограним виробництвом з поєднанням великої кількості елементів. У його складі виділяють дві найважливіші галузі, які постійно взаємодіють між собою і доповнюють одна одну – рослинництво та тваринництво. Саме вони забезпечують населення продуктами харчування, а промисловість – сировиною. Поєднання таких галузей визначається виробничим напрямом господарств і рівнем концентрації виробництва [1].

Галузева структура великотоварних сільськогосподарських підприємств відображає співвідношення між частками головних, додаткових і підсобних галузей та різних видів діяльності. При цьому багатогалузеве виробництво у межах великотоварних сільськогосподарських підприємств повинно відповідати критерію оптимальності, що забезпечить здійснення діяльності із застосуванням інноваційних технологій, сучасної техніки і раціональної організації праці. Критерій оптимальності проявляється у створенні менеджментом великотоварного сільськогосподарського підприємства умов для ефективнішого використання найголовнішого засобу виробництва – землі. Саме тому можемо стверджувати, що особливістю великотоварних сільськогосподарських підприємств є вища ефективність господарської діяльності, досконаліша структура виробничого процесу, краща пристосованість до ринкових умов господарювання, більша можливість проникнення в інші сфери діяльності зовнішнього середовища. За рахунок цього ці корпоративні структури збільшують конкурентоспроможність виробництва, отримуючи додатковий дохід. Відтак, головним завданням великотоварного сільськогосподарського підприємства на цій основі є збільшення кількості, поліпшення якості та підвищення конкурентоспроможності продукції рослинництва і тваринництва.

Науковці виділяють кілька критеріїв для оцінки ступеня досконалості галузевої структури великотоварних сільськогосподарських підприємств, керуючись принципом множинності визначених цілей. Саме тому система містить багато критеріїв. Основними з них є економічний, екологічний та соціальний. Економічний критерій оптимальності галузевої структури великотоварних сільськогосподарських підприємств передбачає оцінку рівня впливу вдосконалення співвідношення галузей на показники економічної діяльності великотоварного сільськогосподарського підприємства. Соціальний критерій показує вплив досліджуваного явища на розвиток сільських територій. Екологічний критерій передбачає оцінку тісноти взаємозв'язку між зміною структури виробництва та тенденціями змін у процесах природно-ресурсного відтворення [1]. Іншими критеріями оптимальності виробничої структури

великотоварних сільськогосподарських підприємств є: організаційно-технічний, що визначає рівень досконалості співвідносності аграрних галузей з точки зору організаційних аспектів, зокрема ступеня впровадження новітніх технологій; територіальний, на основі оптимального розміщення окремих галузей і сівозмін сільськогосподарських культур, їх раціональне поєднання в кожній природно-економічній зоні; кон'юнктурний критерій виражає пристосованість до умов ринку.

З поняттям галузевої структури на мікрорівні тісно пов'язане явище вертикальної інтеграції, коли конкурентоспроможність сільськогосподарського товаровиробника підвищується за рахунок кількох видів ефектів: синергетичного, масштабу та широкого профілю. Вертикальна інтеграція у великомасштабних сільськогосподарських підприємствах сприяє ефективному проникненню інновацій у всі ланки агропродовольчого ланцюга. При цьому можна впроваджувати уніфіковані виробничі процеси, що додатково сприятиме підвищенню ефективності діяльності. Проявом вертикальної інтеграції є корпоративна форма управління у сільськогосподарських підприємствах, коли об'єднуються кілька юридичних осіб, кожна з яких забезпечує виконання конкретного завдання в межах стратегічної цілі великотоварного сільськогосподарського підприємства. В межах агрокорпорації окремі підприємства можуть відповідати за створення сировинної бази, виробничий напрямок, або переробку сільськогосподарської продукції.

Таким чином, формування структурних підрозділів великотоварних сільськогосподарських підприємств передбачає послідовне формування «агропромислового ланцюга». Іншими словами — узгодження діяльності всіх учасників, що створюють додану вартість, починаючи від виробництва сировини і до готової продукції (послуги), доставленої до кінцевого споживача. Модель агропромислового ланцюга передбачає встановлення стійких, тривалих і стабільних виробничих, економічних, організаційних, технологічних, комерційних та інші зв'язків, які забезпечують максимальне скорочення втрат продукції в процесі переходу з однієї сфери в іншу, чітке функціонування відтворювального механізму та стабільне забезпечення прибутку. Вступ окремих сільськогосподарських товаровиробників до інтегрованих структур дозволить їм розширити ринок збуту, поліпшити імідж підприємства, підвищити конкурентоспроможність. Окрім цього, така стратегія покликана забезпечити комплексний благоустрій, соціально-економічну й еколого зрівноважену трансформацію сільських територій і поселень.

Список використаних джерел:

1. Данкевич В. Є. Критерії оптимальності виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств. URL: <http://surl.li/rwnfn>
2. Данько Ю.І. Формування конкурентної галузевої структури підприємства з врахуванням кон'юнктури на ринку агропродовольчої продукції. URL: <http://surl.li/rwnfc>.

УДК 336.228

Наталія ВАХНОВСЬКА

*к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк*

ССО ЯК ІНСТРУМЕНТ СТИМУЛЮВАННЯ БІЗНЕСОВОЇ АКТИВНОСТІ

Дієвим інструментом стимулювання бізнесової активності є альтернативні системи оподаткування. В Україні вона представлена спрощеною системою оподаткування (далі - ССО). В умовах воєнного часу бізнес перебуває на етапі адаптації. І відновлення української економіки залежить саме від активізації роботи вітчизняного бізнесу. Нині урядом впроваджуються ефективні заходи підтримки у сферах оподаткування та регуляторної політики, які повинні бути підкріплені реальними можливостями щодо експорту виробництва, закупівлі обладнання, оренди виробничих приміщень, організації логістики постачання та реалізації.

ССО охоплює близько 1,7 мільйона платників податків, які у період з 2020 по 2022 роки стабільно забезпечували податкові надходження на рівні близько 0,9% ВВП. Така система передбачає необов'язковий режим, що надає малому бізнесу переваги як від спрощень щодо дотримання законодавства та виконання адміністративних обов'язків, так і від меншого податкового тягаря, оскільки при використанні 1-ї або 2-ї групи спрощеного режиму оподаткування розмір податкових платежів не залежить від розміру отриманого доходу або прибутку, що дозволяє платникам податків забезпечити більшу стабільність у своїй фінансовій діяльності. Незважаючи на те, що протягом свого існування ССО зазнала ряду змін, основна концепція залишається практично незмінною [1].

Хоча основні принципи існування альтернативної системи оподаткування залишаються сталими, проте кількість платників податків, які користуються нею, постійно зростає (так, на кінець 2023 року даний показник склав 1783 тис суб'єктів, що на 5% більше порівняно з 2020 роком). Поза впливом заходів воєнного стану, значимість ССО обумовлено двома чинниками: по-перше, гнучкістю до зміни основної економічної діяльності; по-друге, простотою та зручністю порівняно зі звичайною системою оподаткування.

У макроекономічному аспекті саме такий режим оподаткування малого бізнесу загрожує недонадходженнями до бюджету та впливає на процеси прийняття бізнес-рішень. Оскільки ця система є необов'язковою, платники податків з найбільшими прибутками при певних умовах мають найбільший стимул обирати її, що фактично призводить до зменшення їхніх податкових зобов'язань. Можливості зниження податкових нарахувань, разом із відсутністю обліку товарів, великим обсягом готівкових розрахунків та відсутністю документального підтвердження походження товарів, що реалізуються через цю систему, створюють мотив приховувати обсяги оборотів або певні види діяльності в межах цієї системи.

В умовах кризи, яку переживає нині наша держава, з початку війни відбулось зниження податкового тиску на суб'єктів господарювання з метою

допомогти бізнесу далі продовжувати працювати. Зрозуміло, що такі заходи мали значний негативний вплив на фінансовий стан країни. Проте, пом'якшення податкового навантаження повинно відбуватися не лише за рахунок зниження податкових ставок чи різного роду звільнень від оподаткування, а й ще через комплексне врегулювання адміністративно-правових проблем.

Нині Урядом країни розроблені і впроваджуються заходи по усуненню недоліків у застосуванні ССО. Реформа даної системи має на меті реалізувати її серед мікро- та малого бізнесів (стартапів); мінімізувати можливість використання її середнім та великим бізнесом з метою мінімізації сплати податків та/або приховування від оподаткування обсягів реалізації товарів чи послуг, включаючи нелегально ввезені або вироблені; зробити економічно не вигідним використання ССО при укладенні цивільно-правових відносин. Таким чином, реформа спрощеної системи оподаткування має сприяти розвитку мікро- і малого бізнесу в Україні та не допустити конкурувати великі компанії з останніми задля користування перевагами ССО.

Проте, початок імплементації нової радикально-ліберальної податкової реформи у 2022 році став вагомим чинником невизначеності. Вона передбачала право переходу для всіх суб'єктів господарювання на спрощену систему оподаткування зі сплатою єдиного податку 2% від доходу без обмеження обсягу доходу й кількості найманих працівників [2].

Реформування чинної моделі ССО має бути спрямована на поступовий перехід (щонайменше протягом трьох років) на ставку єдиного податку для юридичних осіб третьої групи до 18 % від обсягу прибутку до оподаткування, передбаченої Податковим кодексом України. Щодо 2 та 3 групи ССО для фізичних осіб-підприємців доцільно запровадити диференційовану шкалу ставок, що застосовуватимуться до обсягу отриманого доходу. Крім того, варто скоротити перелік видів діяльності для 1 групи ФОПів за рахунок високомаржинальних видів бізнесу та переглянути фіксований розмір податку через поступове впровадження податку з фактично отриманого доходу.

Отже, спрощена система оподаткування повинна відігравати важливу роль у стимулюванні бізнесової активності, зокрема для стартапів та малих підприємств, сприяючи їхньому зростанню та розвитку і, разом з тим, сприяти відновленню й сталому розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Національна стратегія доходів до 2030 року від 27.12.2023р. №1218-р / К України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-natsionalnoi-stratehii-dokhodiv-do-2030-s1218-271223>

2. Огляд інструментів підтримки фінансової стійкості в умовах воєнного стану в Україні (01-15.04.2022р.). URL: <https://niss.gov.ua/news/komentarij-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-finansovoyi-stiykosti-v-umovakh-voyennoho> (дата звернення: 24.03.2024).

УДК 631.16:338.432

Євгенія ВІЛЬЧИНСЬКА

*викладач вищої категорії економічних дисциплін,
ВСП «Золочівський фаховий коледж Львівського національного університету
природокористування», с. Новоселище*

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасні проблеми розвитку аграрного бізнесу України в умовах воєнного стану вимагають вдосконалення методів державного регулювання та впровадження ефективних фінансово-економічних механізмів підтримки аграрного сектора економіки, для розширення та створення сприятливих умов розвитку середнього і малого аграрного бізнесу в Україні.

Аграрна сфера АПК України є стратегічно важливою галуззю економіки, що забезпечує збалансований розвиток економіки держави та продовольчу безпеку країни. В умовах воєнного стану державна аграрна політика спрямована на посилення стійкості аграрного сектора і подолання наслідків воєнних дій, підтримку експорту вітчизняної агропродукції, адаптацію нормативно-правового поля в аграрній сфері відповідно до норм і правил Європейського Союзу. Для фінансової підтримки аграріїв у період воєнного стану урядом України розроблено заходи, які б сприяли зміцненню економічного стану підприємств та забезпеченні їх відносно задовільного функціонування.

З початку 2024 року подовжено дію державної програми «Доступні кредити 5-7-9 %», якою в минулому році скористалися 11,6 тис. агропідприємств на суму 60,1 млрд. грн. У рамках урядової грантової програми підтримки малого і середнього бізнесу, розширено перелік культур, на які надаються гранти. Крім ліщини, волоського горіха, лохини і чорниці, включено мигдаль і шипшину. У рамках урядової грантової програми гранти надаються в розмірі не більше 70% вартості проекту, але не більше 10 млн. грн. Обов'язковою умовою є працевлаштування потрібної кількості працівників. Для садів – від 5 до 10 постійних 125 -425 сезонних робітників. Для теплиць – не менше 14 осіб на 1 га.

Урегульовано надання одноразової грошової допомоги постраждалому населенню за втрачений урожай внаслідок підриву окупантами греблі Каховської гідроелектростанції. Розмір допомоги становить 3318 грн. на одну сотку втраченого врожаю овочів. Загальний обсяг допомоги надається на площу не більше 20 соток у Миколаївській області і 30 соток у Херсонській області. Передбачено можливість компенсації ЄСВ для сімейних фермерських господарств. Впроваджується державна підтримка аграрних підприємств, які використовують меліоровані землі. Державні дотації їм надаються для реконструкції наявних або будівництва нових меліоративних систем, для відновлення насосних станцій в розмірі до 25 % вартості витрат, здійснених відповідно до проектною документації.

До переліку об'єктів критичної інфраструктури додали підприємства, що виробляють ветеринарні препарати та підприємства-елеватори. Продовжено

регулювання цін на певні види продовольчих товарів для підтримки стабільності продовольчого забезпечення населення. Встановлено граничний рівень торговельної націнки в розмірі не більше 10% на пшеничне борошно, молоко, яйця, тушки птиці, соняшникову олію, хліб житньо-пшеничний і батон. Скасовано ліцензування експорту живої великої рогатої худоби, мороженого м'яса великої рогатої худоби, м'яса свійських курей, м'яса та їстівних м'ясопродуктів, яєць свійських курей, жита, вівса, проса. Удосконалено механізм збирання та уніфікації даних про зареєстровані в Україні пестициди та агрохімікати.

Звільнено від оподаткування заміновані та окуповані ділянки, спрощено нотаріальні та реєстраційні дії під час набуття прав на земельні ділянки. А також удосконалено систему управління у сфері земельних відносин. Визначено механізм публічного моніторингу земельних відносин та моніторингу ринку земельних угідь. Система моніторингу забезпечить доступність інформації про стан та розвиток земельних відносин, прогнозування динаміки змін стану земельних відносин. Розроблено План заходів щодо розмінування сільськогосподарських угідь в регіонах, де проблема забруднення територій є найбільш актуальною.

Відбувається адаптація українського законодавства і нормативно-правової бази до норм і правил ЄС з питань процедури експертизи, реєстрації сортів рослин та обігу насіння і садивного матеріалу, дотримання вимог законодавства в сфері епізоотичної ситуації в тваринництві з положеннями законодавства ЄС. У рамках міжнародної допомоги і співпраці реалізується значна кількість проектів, які підтримують агровиробників та громади під час війни. Згідно програми USAID з аграрного і сільського розвитку (АГРО) аграрним підприємствам безоплатно було виділено насіння та добрива під урожай 2024 року. Ця допомога передбачена для 7 тисяч українських агровиробників, які мають в обробітку від 5 до 500 га угідь та вирощують зернові або олійні культури. По 1 т добрив отримують заявники, які обробляють від 5 до 20 га землі, по 2 т добрив – ті, які обробляють від 20 до 500 га землі.

Програма підтримки з фінансуванням від Європейського Союзу спрямована на надання інвестиційної грантової допомоги мікро – та малим сільськогосподарським виробникам. Розмір грантової підтримки від 1 тис. доларів до 25 тис. доларів США. По 2 т насіння ярих культур на господарство отримують юридичні та фізичні особи -підприємці площею від 10 до 500 га сільськогосподарських угідь. Допомогу від швейцарської агенції розвитку та співробітництва в розмірі 40 тис. доларів отримують агропідприємства, які релаксували свій бізнес, а також фермерським господарствам для подолання наслідків війни в Київській, Полтавській, Сумській та Чернігівській областях. На створення робочих місць у Львівській, Тернопільській, Івано-Франківській та Київській областях для ВПО та населення, яке постраждало внаслідок бойових дій, надається допомога в середньому обсязі 20 тис. доларів на придбання основних засобів. Умовою отримання цих коштів є інвестиція власних коштів до 50% від суми фінансової допомоги. З метою підвищення ефективності фермерських господарств відкрився Центр розвитку фермерства «Врожай

Перемоги», який працюватиме у 8 областях України, який надаватиме безкоштовні послуги, орієнтовані на потреби фермерів з питань інновацій в рослинництві. Вжиті заходи зменшать негативні наслідки війни для аграрного сектора, створять умови для збереження та відновлення його виробничого потенціалу. Державна аграрна політика повинна бути спрямована на підвищення стійкості аграрного сектора в умовах повномасштабної війни та післявоєнного відновлення. Вкрай важливим є нарощування виробництва продукції та створення нових, тимчасових об'єктів для зберігання та первинної переробки продукції, залучення всіх можливостей державного та приватного секторів для постачання продуктів харчування в місцях їх збуту.

Список використаних джерел:

1. Постанова КМУ від 14.03.2023 р. №229. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-2023-%D0%BF#Text>
2. Постанова КМУ від 23.05.2023 р. №520. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/520-2023-%D0%BF#Text>
3. Постанова КМУ від 27.10.2023 р. №1125. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1125-2023-%D0%BF#Text>
4. Постанова КМУ від 04.08.2023 р. №807. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-2023-%D0%BF#Text>

УДК 338.432(009.12)

Алла ГРИМАК

к.е.н., доцент кафедри маркетингу,

Ірина КРАВЦІВ

к.е.н., старший викладач кафедри маркетингу,

Ірина УРБАН

асистент кафедри маркетингу,

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій

імені С.З. Гжицького, м. Львів

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА

Сільське господарство є однією з найважливіших галузей економіки, яка забезпечує людство продуктами харчування. З розвитком технологій та зростанням конкуренції на ринку стає важливою не тільки якість продукції, але й уміння підприємств конкурувати ефективно. У ринковому середовищі конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств стає найважливішим показником і водночас умовою їх ефективного функціонування.

Сучасні умови господарювання вітчизняних підприємств характеризуються непрогнозовано високим рівнем інфляції, підвищенням цін на сировину та матеріально-технічні ресурси, зниженням купівельної спроможності населення, політичною нестабільністю, що призвело до загострення боротьби виробників за ринки збуту. Важливим аспектом розвитку сільськогосподарських підприємств у ринковій економіці є створення умов для випуску продукції, яка має конкурентні переваги як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках. Фактори внутрішнього та зовнішнього середовища знаходяться у постійному тісному взаємозв'язку між собою. Так чи інакше, підприємства залежать від дій цих факторів

Сьогодні керівництво переважної більшості сільськогосподарських підприємств здійснює вибір стратегічної орієнтації розвитку сільгосппідприємства емпіричним шляхом. Це часто призводить до виникнення низки проблем у результаті неефективного використання потенціалу сільськогосподарського підприємства, в тому числі його ресурсів. За такої ситуації зростає важливість стратегічного аналізу щодо виявлення можливих загроз та ступеня ризикованості товаровиробників сільськогосподарської продукції. Перед менеджерами виникає завдання розробки дієвих заходів щодо своєчасного попередження і запобігання різноманітним ризикам, що можуть призвести до кризових явищ та як наслідок – до значного погіршення діяльності підприємства [1, с. 51-60].

Одним з інструментів стратегічного аналізу, який дозволяє побудувати стратегію поведінки сільськогосподарського підприємства в ринковому середовищі є SWOT-аналіз [1, с.51-60]. SWOT-аналіз розглядається як основний етап стратегічного планування, результати якого є підставою для генерування та формування портфелю стратегій підприємства з урахуванням великої кількості чинників, що впливають на ринкові результати [2].

SWOT-аналіз дозволяє визначити негативні й позитивні фактори, що впливають на діяльність підприємства як із зовні, так і з середини, допомагає правильно оцінити можливості, які відкриваються перед підприємством в майбутньому.

SWOT-аналіз, в порівнянні з іншими методами, має певні переваги:

- систематизація знань про внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на процес стратегічного планування;
- можливість визначити конкурентні переваги підприємства та сформулювати стратегічні пріоритети;
- можливість періодично проводити діагностику ринку та ресурсів підприємства.

Поряд з позитивними характеристиками SWOT-аналіз має й недоліки:

- суб'єктивність вибору та ранжування факторів зовнішнього та внутрішнього середовища;
- погана адаптація до середовища, що постійно змінюється.

Якісно виконаний SWOT-аналіз дає можливість виявити максимальну кількість проблем на підприємствах. Ці проблеми беруть за основу для розробки стратегії підприємств.

Метод SWOT-аналіз, на наш погляд, зможе забезпечити сільськогосподарському підприємству такі можливості, як: вивчення впливу факторів внутрішнього середовища і ринкового оточення на конкурентоздатну діяльність та прибутковість підприємства; встановлення взаємозв'язку між внутрішнім потенціалом зростання прибутковості підприємства (у вигляді його сильних і слабких сторін) та ринковим потенціалом підвищення прибутковості (у вигляді загроз і можливостей), що зумовлено впливом факторів ринкового оточення.

Сільське господарство відіграє надзвичайно важливу роль у житті кожної країни, особливо у періоди війни та конфліктів. Діяльність сільськогосподарських підприємств під час війни стає ключовою для забезпечення національної безпеки, продовольчої незалежності та забезпечення населення продуктами харчування.

Список використаних джерел:

1. Багорка М.О., Кадирус І.Г., Юрченко Н.І., Дослідження та аналіз факторів середовища підприємства. «Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління». 2022. Вип.1. № 4. С. 51-60. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-4-04-02>
2. Дунда С.П. Розвиток підприємства та оцінка факторів, що на нього впливають [Електронний ресурс] . С.П. Дунда. Ефективна економіка. 2016. № 12. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?op=1&z=5329>.

УДК 33.330.3

Оксана ГРИЦИНА

к. е. н., доцент, завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Ольга ШОЛУДЬКО

*к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

ІНСТРУМЕНТИ ЗЕЛЕНОГО ФІНАНСУВАННЯ В УКРАЇНІ

Зелене фінансування являє собою широкий спектр фінансових інструментів та продуктів, які використовуються для підтримки екологічно сталих проектів та ініціатив. В Україні зелене фінансування знаходиться на етапі становлення, однак має значний потенціал для подальшого розвитку, оскільки зміна клімату, забруднення довкілля та інші екологічні проблеми стають все більш гострими в Україні. Це стимулює попит на екологічні рішення та інвестиції. Окрім цього, Україна взяла на себе зобов'язання щодо зменшення викидів парникових газів та підвищення енергоефективності, що відповідно потребує значних інвестицій в екологічні проекти. Водночас Європейський банк реконструкції та розвитку, Світовий банк та інші надають Україні фінансову та технічну допомогу для розвитку зеленого фінансування. Основними інструментами зеленого фінансування є зелені облигації, зелені кредити, гранти, венчурний капітал, державні субсидії, податкові пільги, екологічне страхування, торгівля викидами, зелені фонди та мікрокредитування. Вибір інструменту зеленого фінансування залежить від потреб конкретного проекту.

Найбільш поширеними джерелами та інструментами зеленого фінансування в Україні з державної підтримки є гранти та пільгове оподаткування, з міжнародних фінансових інституцій – кредити та гранти [1]. Це пояснюється тим, що державна підтримка стимулює розвиток зелених проектів, зменшує ризики для інвесторів, а міжнародні фінансові інституції надають доступ до значних коштів та за рахунок грантів відбувається фінансування окремих проектів. Інші механізми зеленого фінансування, такі як зелені облигації, венчурні інвестиції та краудфандинг також використовуються в Україні, але їх поширеність є меншою [2].

Основними викликами та перепонами у ефективному зеленому фінансуванні є нестабільна політична ситуація, війна з росією, бюрократія та недосконалість законодавства, ризики для інвесторів. Впродовж 2023–2024 років ринок зелених інвестицій в Україні році продовжує зростати, однак темпи зростання можуть бути уповільнені через війну. Основними пріоритети на сьогодні виступають відновлення пошкодженої інфраструктури, енергетична безпека, децентралізація енергосистеми, енергоефективність. Новими перспективними напрямками є розвиток зеленого водню, електромобільності, «зеленого» будівництва. На перспективу очікується, що зелені інвестиції відіграватимуть важливу роль у відновленні та модернізації економіки України після війни. Для визначення кращих практик та адаптування їх до українських умов, ми порівняли інструменти зеленого фінансування в Україні та країнах ЄС

(табл. 1). Це допомогло виявити прогалини та недоліки в системі зеленого фінансування України; розробити рекомендації щодо їх вдосконалення в Україні; підвищити рівень екологічної відповідальності українських компаній, стимулювати розвиток зелених інвестицій в Україні.

Таблиця 1. Таблиця порівняння інструментів зеленого фінансування в Україні та країнах ЄС

Інструмент	Україна	Країни ЄС
Зелені кредити	доступні, але процентні ставки можуть бути високими	широко доступні, з різними процентними ставками та умовами
Зелені облігації	ринок розвивається, але все ще обмежений	розвинений ринок з високим рівнем ліквідності
Гранти	доступні від міжнародних організацій та урядових програм	доступні від різних джерел, включаючи єс та національні програми
Державні гарантії	обмежено доступні	широко доступні, з різними умовами
Податкові стимули	існують, але можуть бути складними для отримання	різноманітні та більш доступні
Інвестиційні фонди	кількість обмежена	різноманіття фондів з різними стратегіями

Систематизовано авторами на основі (ukrsf.org/green-finance-ua, 2024)

Порівняння інструментів зеленого фінансування в Україні та країнах ЄС показує, що наша держава має значний потенціал для розвитку зеленого фінансування і їй однозначно слід розширювати обсяги зеленого фінансування за допомогою розширення доступу до зелених інструментів, підвищення ефективності використання зелених інструментів, стимулювання розвитку зелених ринків, збільшення державної підтримки зеленого фінансування. Найпопулярнішими галузями для зелених інвестицій є енергетика, відновлювані джерела енергії, енергоефективність та "зелене" будівництво (табл. 2). Це свідчить про те, що Україна поступово переходить до сталої моделі розвитку [4].

Таблиця 2. Обсяги зеленого фінансування в Україні

Рік	Загальний обсяг зелених інвестицій (USD)	Частка державних інвестицій	Найпопулярніші інструменти	Найпопулярніші галузі
2020	1,5 млрд	20%	Зелені кредити	Енергетика, відновлювані джерела енергії
2021	3,0 млрд	15%	Зелені кредити, зелені облігації	Енергоефективність, водопостачання та очищення стічних вод
2022	3,5 млрд	10%	Зелені кредити, зелені облігації, гранти	Енергетика, відновлювані джерела енергії, енергоефективні

Джерело: <https://ukrsf.org/green-finance-ua/>

Зелене фінансування може відігравати важливу роль у розвитку сталого та конкурентоспроможного аграрного сектору в Україні. Перші кроки у цьому

напрямку вже зроблені, зокрема у 2021 році уряд України запустив програму грантової підтримки фермерів, які переходять на органічні методи вирощування сільськогосподарських культур [5]. Аналізуючи зелене фінансування в Україні ми виявили, що ринок зелених інвестицій в Україні протягом 2020–2022 років демонстрував стійке зростання. За оцінками, загальний обсяг зелених інвестицій склав близько 10 млрд. дол. США. Найактивнішими інвесторами в зелені проекти в Україні були міжнародні фінансові установи.

Загалом розвиток зеленого фінансування в Україні є важливою умовою для переходу на зелену економіку, що веде до економічного зростання та підвищення добробуту суспільства. Для цього необхідно вжити комплекс заходів, що охоплюють політичні, економічні, регуляторні, інформаційні та інші аспекти. Вважаємо, що важливо створити сприятливий інвестиційний клімат, покращити регуляторну базу, підвищити рівень інформованості про зелені інвестиції, розвивати співпрацю з міжнародними партнерами, стимулювати розвиток зелених проектів, а також залучати до зеленого фінансування не лише державні, але й приватні інвестиції.

Список використаних джерел:

1. Зелені фінанси – поява нових «зелених» продуктів для фінансування декарбонізації, 2020 [online]. Доступно: <https://kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases/2020/02/zeleni-finansy.html> [Дата звернення 10 лютого 2024].
2. Зелені фінанси, 2024 [online]. Доступно: <https://kpmg.com/ua/uk/home/media/press-releases/2020/02/zeleni-finansy.html>
3. Механізми фінансування «зеленого» переходу України 2024 [online]. Доступно: <https://ukrsf.org/green-finance-ua/>, [Дата звернення 9 лютого 2024].
4. Фінансування для України: чому ми втрачаємо понад 4,5 млрд євро на «зелену» трансформацію економіки і як це виправити, 2024 [online]. Доступно: <https://eba.com.ua/finansuvannya-dlya-ukrayiny-chomu-my-vtrachayemo-ponad-4-5-mlrd-yevro-na-zelenu-transformatsiyu-ekonomiky/>.
5. Дешеві гроші: підбірка грантів та програм допомоги для фермерів, 2024 [online]. Доступно: <https://drive.google.com/file/d/1rO2y9KFJ3gg5wH53ARNUMiNROeTLN-xP/view> [Дата звернення 12 лютого 2024].

УДК 631.115

Мар'яна ГУМЕНЮК

*к.е.н., доц., старший науковий співробітник
відділу наукових досліджень та інноваційного розвитку
агропромислового виробництва,*

Дмитро НЕМІШ

*к.е.н., с.н.с., зав. відділу наукових досліджень та інноваційного розвитку
агропромислового виробництва,
ПДСГДС ІСГ Карпатського регіону НААН, м. Івано-Франківськ*

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ ФЕРМЕРСТВА В УКРАЇНІ

Фермерські господарства є однією з найпоширеніших форм підприємництва в аграрному секторі. Як зазначають О.Г. Шпикуляк та М.Й. Малік, «в умовах воєнного часу фермерські господарства, особливо малі, виявилися найбільш інституційно й організаційно-економічно мобільними – це стосується здатностей: відновити бізнес; ефективно діяти в умовах граничних ризиків; гарантувати продовольчу безпеку громади; забезпечувати засади сталого розвитку територій» [1]. Відповідно активізація діяльності фермерських господарств є одним із шляхів повоєнного відновлення сільського господарства та економіки України в цілому.

У процесі виробництва сільськогосподарської продукції дані підприємницькі структури стикаються з низкою проблем організаційного, соціального, правового та фінансового характеру, які посилюються під впливом кризових явищ, спричинених воєнним станом. Однією з основних причин, які гальмують розвиток фермерства є обмеженість фінансових ресурсів. Дані господарства часто не мають достатньої фінансової підтримки для ефективного розвитку та модернізації сільськогосподарського виробництва. Високі процентні ставки на банківські кредити не дозволяють фермерам залучати кредити та ставлять їх у скрутне фінансове становище, ускладнюючи можливість придбання необхідної техніки та впровадження нових технологій для підвищення продуктивності.

Вагомим інструментом вирішення проблеми доступності до кредитних ресурсів є Фонд часткового гарантування кредитів (ФЧГК) у сільському господарстві. За даними дослідження Світового банку та Київської школи економіки, орієнтовно 63% зацікавлених у кредитах малих сільгоспвиробників готові сплачувати як мінімум 5% річних, а 37% готові сплачувати як мінімум 7% річних за користування кредитом. Відтак, якщо ФЧГК співпрацюватиме з державною програмою «5-7-9», потенційно 6,5-11,1 тис. малих сільгоспвиробників зможуть скористатись гарантіями Фонду. У разі, якщо ФЧГК не співпрацюватиме з програмою «5-7-9» – то не більш як 1,2 тис. сільгоспвиробників зможуть стати бенефіціарами Фонду через низький попит на кредити з високою відсотковою ставкою [2].

У 2023 році близько 35% від усієї суми кредитів, залучених українськими сільгоспвиробниками, було покрито державною програмою портфельних гарантій. Однак такі гарантії надавалися переважно середнім і великим сільгоспвиробникам. Отже, існувала нагальна потреба у повноцінному функціонуванні ФЧГК, який би покривав частину кредитних ризиків виробників із земельним банком до 500 га. Як результат, з 25 січня 2024 року ФЧГК у сільському господарстві повідомив про старт своєї діяльності. Над створенням і запуском Фонду разом із Мінагрополітики працювали представники Світового банку та Європейського Союзу. Завдяки гранту розміром у 10 млн євро, який наданий Європейським Союзом для Проекту Світового банку «Зміцнення Фонду часткових кредитних гарантій у сільському господарстві», ФЧГК є достатньо капіталізованим для старту своєї діяльності. Потенційно скористатися даним інструментом в Україні зможуть 17,7 тис малих фермерів.

Сьогодні позичальники зможуть отримати інвестиційні кредити терміном до 7 років, кредити для купівлі землі терміном до 10 років та обігові кошти терміном до 3 років. Відповідно гарантії ФЧГК позитивно вплинуть на розвиток земельного ринку. Максимальна сума кредиту на одного позичальника становитиме 30 млн грн. Для того, щоб отримати доступ до гарантій Фонду, фермер має бути зареєстрованим в ДАР. Так, підприємець з Дніпропетровщини першим отримав кредит під гарантії ФЧГК 6 лютого 2024 року на поповнення обігового капіталу [3]. Кошти були видані в поєднанні з Програмою «Доступні кредити 5-7-9»

Також актуальним є кредитування фермерських господарств банківськими установами у рамках міжнародної технічної допомоги. У жовтні 2023 року ОТП Банк отримав грант від проєкту USAID «Реформування фінансового сектору» на 1,2 млн дол. США для кредитування українського бізнесу. У межах програми банк надаватиме цільове фінансування підприємствам малого та середнього бізнесу. Гроші гранту буде спрямовано на компенсацію різниці між процентною ставкою для клієнта та ринковою. Перший кредит від ОТП Банку в межах грантової програми проєкту USAID отримав агровиробник СВК «Родина» (Одеська область). Підписання кредитного договору відбулося 18 жовтня 2023 року. С. Г виробничий кооператив «Родина» отримав кредит у сумі 3 млн грн без застави на поповнення обігових коштів для ведення своєї основної діяльності. Кредит виданий терміном на 36 місяців та перші 12 місяців позичальник сплачує лише 7% річних. «Наразі це найвигідніша цінова пропозиція серед кредитних програм для малого та середнього бізнесу. Завдяки зменшенню фінансового навантаження через цільові програми клієнти мають можливість отримати кредит у більшій сумі» [4].

Вагомим інструментом є стимулювання сільськогосподарської кооперації фермерських господарств. Даним господарствам розвивати повну переробку сировини власними силами економічно не вигідно через обмеженість можливостей до залучення ресурсів. До прикладу, в Україні збудували перший кооперативний молокозавод за фінансової підтримки уряду Канади. Відкрити завод «Набіл» вдалося завдяки інвестиційному проєкту «Будівництво кооперативного заводу з переробки молока», який реалізовано за підтримки

канадської кооперативної організації SOCODEVI. Планується, що власний молокозавод допоможе забезпечити справедливу ринкову ціну на молоко та доступ фермерів до стабільних ринків збуту. За одну зміну там перероблятимуть 25 тонн молока, зібраного зі сотні молочних господарств Львівщини. У планах – збільшити потужності до 50 тонн молока за зміну. Загальна сума інвестицій у завод на сьогодні становить 95 млн грн, з них: фінансова підтримка від SOCODEVI – 90 млн грн. [5]. До реалізації молока на перероблення буде долучено 4 кооперативи, членами яких є понад 100 молочних господарств Львівщини.

Стратегічним напрямом розвитку фермерських господарств має стати посилення їх ролі в аграрному секторі і підвищення ефективності їх функціонування шляхом застосування наступного фінансово-економічного інструментарію: збільшення обсягів реальної державної підтримки фермерів; створення сприятливих умови обслуговування фермерів з боку державного лізингового фонду; надання змоги фермерам включати землі в економічний оборот для отримання довгострокових кредитів; забезпечення фермерам доступ до короткострокових кредитів з компенсацією за рахунок бюджету частини відсотків за користування; забезпечення можливості пільгового страхування посівів; надання фермерам реальної можливості участі у цільових державних і регіональних програмах; розробка державної програми фінансової підтримки молодих фермерів; сприяння розвитку фінансової «самодопомоги» фермерів через кредитні спілки; забезпечення умови для розвитку мережі фермерських сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів.

Список використаних джерел:

1. Розвиток фермерських господарств у сучасних умовах функціонування аграрного сектору економіки України: колективна монографія; за редакцією О. Шпикуляка та М. Маліка. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2023. 160 с.
2. Нейтер Р., Стольникович Г., Колодяжний І., Нів'євський О. Роль фонду часткового гарантування кредитів в сільському господарстві. Аналітична записка. KSE Агроцентр. 2023. 9 с.
3. Програма Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві запрацювала перший кредит видано! URL: <https://pcgf.com.ua/news/programa-fondu-chastkovogo-garantuvannya-kreditiv-u-silskomu-gospodarstvi-zapracyuvala-pershij-kredit-vidano>.
4. ОТП Банк видав перший кредит у межах грантового проєкту USAID одеському агровиробнику. URL: <https://www.otpbank.com.ua/about/news/451570>.
5. Кооперативний молокозавод на Львівщині випустив першу партію продукції. URL: https://zaxid.net/kooperativniy_molokozavod_na_lvivshhini.

УДК 330.1

Валентин ДРАНУС
к.е.н, доцент кафедри фінансів і кредиту,
Ілля СТЕПАНОВ
здобувач вищої освіти,
Чорноморський національний університет ім. Петра Могили, м. Миколаїв

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах військової агресії з боку іншої держави, економічної нестабільності, постійних змін, розвитку нових технологій та зростання конкуренції, управління сучасними підприємствами стає все складнішим процесом. Необхідність відповідати вимогам та нормативам, а також реагувати на швидкі зміни зовнішнього середовища, обумовлює появу нових викликів для бізнесу. Споживачі стають більш вимогливими, темпи впровадження нових технологій не завжди встигають за їх розвитком. Посилення глобалізації світової економіки також впливає на динаміку бізнесу та вимагає від підприємств гнучкості та оперативності у вирішенні завдань. Такі умови змушують менеджмент підприємств швидко адаптуватися та розвивати навички управління в умовах невизначеності. Оперативність та ефективність у прийнятті рішень стають ключовими факторами конкурентоспроможності. Тому пошук шляхів підвищення ефективності управління діяльністю підприємств стає актуальним для підприємств в умовах сьогодення.

Ефективність є комплексною економічною категорією, що відображає співвідношення між виробничими процесами, спрямованими на зменшення сукупних витрат ресурсів, які вкладаються в працю та інші складові, з метою отримання позитивного кінцевого результату.

Ключові показники ефективності роботи підприємства варіюються в залежності від його галузі та масштабів. Деякі загальні показники можуть включати рівень прибутковості, продуктивність праці, задоволеність клієнтів та працівників тощо. У фінансовій галузі ефективність визначається за такими показниками, як чистий прибуток, рентабельність активів та власного капіталу. У виробничій сфері показники ефективності можуть включати виробничу продуктивність, зниження витрат, покращення якості продукції та мінімізацію простоїв виробничого процесу. У сфері обслуговування ефективність може бути визначена за рівнем задоволеності клієнтів, частотою повторних покупок та збільшенням обсягів продажів через рекомендації клієнтів.

Кожне підприємство повинно визначити власні показники ефективності, за якими оцінюється продуктивність, а потім оцінюється прогрес у досягненні цілей і завдань. Тому необхідна адміністративна робота по впровадженню і підтримці систем обліку і контролю, а також матеріальне і моральне стимулювання, а також навчання персоналу сучасним методам праці [1].

Ефективність виробництва охоплює багато аспектів і відображає співвідношення між витратами та результатами господарської діяльності

підприємства. Це включає в себе економію ресурсів, оптимізацію виробничих процесів, використання капіталу і інвестицій для досягнення кращих результатів. Важливою є також фінансова стійкість та управлінська діяльність підприємства, оскільки вони можуть впливати на його здатність до підвищення ефективності.

Однією з найбільш загальноприйнятих ознак класифікації ефективності є її розподіл на різні види, зокрема економічну, організаційну та соціальну ефективність. Тому саме в розрізі даної класифікації варто створювати різні групи показників для комплексної оцінки. Є.Діденко та О.Чумак [2] вказують на те, що в системі показників оцінки ефективності діяльності підприємства, враховуючи положення концепції сталого розвитку, мають бути 4 групи показників: економічна, організаційна, соціальна та екологічна ефективність діяльності. Екологічна ефективність діяльності також важлива складова, вона вимірює, наскільки ефективно та ефективно використовуються ресурси для досягнення екологічних цілей, таких як зменшення забруднення атмосфери, водних ресурсів, ґрунтів, а також збереження біорізноманіття та збалансованого використання природних ресурсів. Це має важливе значення не тільки для підприємств, а й для інтересів держави та суспільства

Для отримання об'єктивної оцінки ефективності діяльності підприємства, важливо враховувати не лише витрати на основну діяльність, але й витрати, пов'язані з використанням робочої сили (основні фонди) та праці (оборотні кошти), а також оплату праці. Фінансовий стан підприємства і вигоди від організаційних, управлінських, технічних та інших аспектів відіграють суттєву роль у виробництві та слід оцінюватися як нематеріальні та матеріальні ресурси. Такий комплексний підхід дозволяє здійснити повну оцінку вартості всіх ресурсів.

Під управлінням ефективністю діяльності підприємства розуміють процес забезпечення результативності організації, що заснована на її здатності здійснювати адекватну стратегічно вірну постановку цілей з повним урахуванням стану та тенденцій зміни зовнішнього середовища функціонування, створювати та використовувати сукупний потенціал, що забезпечує максимальне задоволення споживачів та вимог ринку у продукті та отримання економічних переваг порівняно з іншими суб'єктами господарювання з оптимальними витратами необхідних ресурсів [3].

Необхідність управління ефективністю діяльності підприємства у просторово-часовому ракурсі обумовлюється тим, що сучасним компаніям недостатньо лише забезпечувати позитивний грошовий потік та дохід власнику, постачати продукт клієнту, бути закритою системою, яка намагається мінімальним чином взаємодіяти із зовнішнім середовищем. Система та процес управління ефективністю діяльності підприємства визначає об'єкт та суб'єкт управління, а також мету, яка досягається в рамках безперервного циклічного процесу встановлення мети, планування, організації, мотивації, контролю. Об'єднуючими процесами управління ефективністю є процес прийняття рішень та комунікації.

Отже, швидкі зміни зовнішнього середовища вимагають, відповідно, своєчасної адаптації підприємств до них. Від того, наскільки швидко

підприємство зможе пристосуватися до змін і перебудувати у зв'язку із цим свою господарсько-комерційну діяльність, настільки будуть меншими втрати для досягнення поставлених перед ним цілей. Прийняття відповідних управлінських рішень щодо адаптації підприємства залежить передусім від діючої системи управління, її здібностей і можливостей відслідковувати зміни в оточенні, аналізувати їх і необхідним чином реагувати. Окрім того, здебільшого під час визначення системи управління науковці звертають увагу на системний підхід, проте інший погляд на систему управління полягає у визначенні її як сукупності елементів (складників), що дають змогу досягати цілей діяльності підприємства. Серед безлічі наукових підходів до визначення категорії «ефективність управління підприємством» у науковій літературі поширеним є підхід до сутності та оцінювання ефективності системи управління через ефективність діяльності підприємства у цілому. Проте, підходи до оцінювання ефективності системи управління підприємством за допомогою показників, які характеризують ефективність діяльності підприємства, не дають змоги визначити напрями вдосконалення існуючої системи управління. Тому, ми пропонуємо велику кількість методів та підходів, поділити на дві групи: комплексні, які застосовуються для оцінювання системи управління у цілому (переважно експертні), та поелементні, які використовуються для визначення рівня певних складників системи управління (наприклад, раціональність організаційної структури або потенціал управлінського персоналу). Необхідність визначення напрямів удосконалення системи управління зумовлює доцільність використання, перш за все, поелементних методів оцінювання. Отже напрямом подальших досліджень буде визначення складових елементів керуючої системи та їх характеристик, а також підходів до їх оцінювання.

Список використаних джерел:

1. Далик В. П., Чорній Б. І., Гарасим Л. С., Бобко О. В., Георгієвський Н. К., Фар'ян В. О. Забезпечення ефективності діяльності підприємства. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука"*. Серія: "Економічні науки". 2023р. № 10. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/42620>
2. Діденко Є. О., Чумак О. В. Теоретико-методичні засади забезпечення ефективності функціонування підприємства. *Ефективна економіка*. 2020р. № 1. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7581> (дата звернення: 18.03.2024).
3. Гарафонова О. І., Купчевський П. О., Ященко І. В. (2022). Стратегічний базис управління ефективністю діяльності бізнес-організації в умовах воєнного часу. *Economic Synergy*, (4), 65–81. <https://doi.org/10.53920/ES-2022-4-5>

УДК 330:339.1

*Любов ДРАНУС
к. е. н., доцент кафедри менеджменту,
Дар'я ЯЛИНСЬКА
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»,
Чорноморський національний університет ім. Петра Могили, м. Миколаїв*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА

Дослідження змісту економічних чинників формування конкурентоспроможності підприємства дозволяє його менеджменту обирати політику безбиткового функціонування у довгостроковій та короткостроковій перспективах. Проте, досягнення стабільного фінансового стану не є достатньою умовою функціонування підприємства, адже мінливість та динамізм розвитку факторів впливу на нього вимагає прийняття відповідних управлінських рішень. В сучасних умовах актуальним є формування системи управління конкурентоспроможністю підприємства, спрямованої на досягнення визначених цілей чи вирішення поставлених завдань шляхом підсилення ринкової позиції підприємства та досягнення високого рівня конкурентоспроможності, що обумовлює актуальність запропонованого дослідження.

Проблематика управління конкурентоспроможністю знаходиться у фокусі уваги багатьох дослідників, як зарубіжних, так і вітчизняних. Теоретичні засади політики управління конкурентоспроможністю були закладені М. Портером [1] та в подальшому отримали розвиток в наукових школах управління різних країн. Серед українських вчених, чії дослідження сформували базис сучасних підходів до управління конкурентоспроможністю підприємств, доцільно виокремити С. Мочерного [2], І. Піддубного та А. Піддубну [3], В. Шинкаренко [4], Л. Вербівську [5] та ін.

Конкурентоспроможність підприємства є узагальнюючим, синтетичним поняттям, що складається під впливом сукупності різних чинників, які впливають на всі сфери господарювання суб'єкта. До цих чинників належать фінансова стійкість, прибутковість підприємства, рівні автоматизації і механізації праці підприємства, доступ до ринку ресурсів та нових технологій, якість вироблених товарів, масштабність проведення та впровадження науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт тощо. Таким чином, поняття конкурентоспроможності відрізняється складністю та комплексністю, що пояснює залежність конкурентоспроможності від сукупності факторів зовнішнього та внутрішнього впливу, а саме: кон'юнктури ринку, ціни на товари та послуги, їхньої якості, сформованої моделі управління, розробленої політики конкурентоспроможності, системи фінансового менеджменту, рівня мотивації персоналу та його професійної підготовки, концепції логістики та маркетингу, політики інновацій та залучення інвестицій [5, с. 79].

Узагальнення існуючого наукового доробку в напрямку управління конкурентоспроможністю дозволяє виокремити такі складові управління нею:

- взаємопов'язане застосування системного та ситуаційного підходів, що дає змогу розглядати підприємство як комплекс взаємопов'язаних елементів, що знаходяться у взаємодії із зовнішнім середовищем, використання необхідних методів та інструментів в процесі управління яким має ситуаційний характер;

- виявлення пріоритетів та забезпечення раціонального співвідношення ресурсів, що використовуються підприємством в залежності від ринкової стратегії та наявних конкурентних переваг;

- оновлення виробництва за рахунок зменшення сукупних витрат та врахування розвитку елементів зовнішнього середовища;

- врахування взаємодії технічних, економічних, екологічних, соціальних, організаційних чинників в умовах розширення ринкового співробітництва підприємств та підсилення ринкової позиції.

Застосування системного підходу в управлінні конкурентоспроможністю підприємства сприятиме формуванню та розвитку стійких конкурентних переваг підприємства за умов адаптації до впливу середовища високого ступеню мінливості та невизначеності.

Об'єктом управління конкурентоспроможністю підприємства є той рівень конкурентоспроможності, який дає змогу зберегти існуючі позиції підприємства на ринку та мати успіх у конкурентній боротьбі шляхом виробництва та реалізації конкретних товарів та послуг.

Суб'єктом управління конкурентоспроможністю підприємства доцільно вважати апарат управління підприємством, керівників всіх рівнів управлінської ієрархії, що впливають на формування ланцюжка цінностей підприємства, а також кваліфікованих спеціалістів, що відповідають за розробку заходів політики та стратегії конкурентоспроможності підприємства.

Отже, в результаті взаємодії суб'єкта та об'єкта управління конкурентоспроможністю формуються стратегія і тактика підприємства. Метою управління конкурентоспроможністю підприємства є створення базису для його ефективного функціонування за даних умов ринкового середовища як на макро- та мезоекономічному, так і міжнародному рівні під впливом соціально-економічних, політичних та науково-технічних факторів.

Таким чином, управління конкурентоспроможністю підприємства є певним аспектом його менеджменту, метою якого є формування, розвиток та реалізація конкурентних переваг та забезпечення життєздатності підприємства на високому рівні. Формування нової парадигми управління конкурентоспроможністю підприємства повинно враховувати формування нового стратегічного мислення, забезпечення ієрархічності і наскрізності управління, розуміння чинника часу як пріоритетного у конкурентній боротьбі, сприйняття управління конкурентоспроможністю як інноваційного процесу, урахування глобальної тенденції інтелектуалізації економіки, трансформації управління ресурсами в управління знаннями тощо.

Список використаних джерел:

1. Porter, M., Kramer, M. Strategy & society: the link between competitive advantage and corporate social responsibility. *Harvard Business Review*, 2009, 84 (12), pp. 78–94.
2. Мочерний С.В. Економічна енциклопедія: у 3-х т. Київ : Академія, 2002. Т. 3. 952 с.
3. Піддубний І.О., Піддубна А.І. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства : навчальний посібник. Харків : ІНЖЕК, 2004. 264 с.
4. Шинкаренко В.Г. Формування конкурентної стратегії автотранспортного підприємства. Конкурентоспроможність: проблеми науки і практики : монографія. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2006. 248 с.
5. Вербівська, Л. (2023). Теоретичні засади управління конкурентоспроможністю підприємства в контексті системного підходу. *Економічний простір*, (187), 78-83. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/187-13>

УДК 332.025.12 (477.74)

Наталія ЗОЗУЛЮК
викладач вищої категорії економічних дисциплін,
Олександр ЗОЗУЛЮК
викладач вищої категорії профільюючих технічних дисциплін,
ВСП Золочівський фаховий коледж ЛНУП, с. Новоселище

ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ СТИМУЛЮВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО БІЗНЕСУ В РЕГІОНІ

Діяльності суб'єктів інфраструктури малого бізнесу неможлива без застосування фінансових інструментів, які сьогодні виступають найдієвішим важелем регулювання. Однією з найвагоміших складових розвитку малого бізнесу є спрямування фінансових ресурсів з місцевих бюджетів на підтримку суб'єктів малого підприємництва, що сприяє економічному зростанню регіонів і вирішенню в них соціальних проблем.

Ключовими напрямками регіональної фінансової політики в частині підтримки фінансової стійкості суб'єктів інфраструктури малого бізнесу мають стати:

- акумуляція фінансових ресурсів для подальшого їх спрямування у розширення мережі суб'єктів інфраструктури малого бізнесу на депресивних (відсталіх) територіях;
- оптимізація джерел акумуляції фінансових ресурсів через розширення участі у грантових та донорських програмах, максимальне залучення приватних інвестицій;
- орієнтація на поступове запровадження нових форм і методів управління фінансовою діяльністю на регіональному рівні, в тому числі шляхом застосування програмно-цільового фінансування у бюджетному процесі;
- орієнтація на виконання поставлених завдань з метою підтримки високої ефективності регіональної фінансової політики.

Розвиток суб'єктів інфраструктури малого бізнесу у регіоні значною мірою залежить від ефективності організації фінансового процесу. Як правило, управління фінансовою діяльністю на рівні регіону відбувається за кількома основними напрямками. По-перше, це ухвалення та виконання бюджету регіону. По-друге, маніпулювання ставками місцевих податків. По-третє, регулювання обсягів регіональних інвестицій (визначення переліку регіональних інвестиційних проектів). По-четверте, встановлення нормативів фінансової діяльності підприємств комунальної сфери. По-п'яте, маніпулювання нормативами міжбюджетних трансфертів. Проте в умовах кризи всі інструменти регіонального фінансового регулювання використовуються звужено, вони спрямовані насамперед на підтримку поточної платоспроможності території та її здатність виконувати невідкладні фінансові зобов'язання.

Фінансово-кредитна підтримка підприємницької діяльності та суб'єктів інфраструктури малого бізнесу має будуватися на таких принципах :

- системності та комплексності механізмів державного, регіонального та приватного фінансування розвитку суб'єктів інфраструктури малого бізнесу;
- цілеспрямованості та адресності фінансової підтримки суб'єктів інфраструктури малого бізнесу;
- рівноправного доступу суб'єктів інфраструктури малого бізнесу до публічних фінансових ресурсів.

Найпоширенішим інструментом надання фінансової допомоги малому бізнесу на місцевому рівні є регіональні фонди підтримки підприємництва. В умовах припинення кредитування комерційними банками суб'єктів малого і середнього підприємництва регіональні фонди підтримки підприємництва в більшості регіонів продовжили реалізацію кредитних програм для малого і середнього підприємництва. Фонди підтримки підприємництва, що функціонують у співпраці з місцевою владою, мають можливість визначати потреби малого підприємництва регіону шляхом вивчення звернень до них підприємців, кваліфіковано оцінювати та відбирати для подальшого фінансування інвестиційні проекти підприємців, надавати консультативно-методичну допомогу, фінансово-кредитну підтримку малому бізнесу, здійснювати моніторинг ефективності використання коштів та результативності впровадження бізнеспроектів.

Завданням регіональної фінансової політики є підтримка привабливого інвестиційного клімату, який би сприяв залученню належних інвестиційних ресурсів для організації та провадження продуктивної підприємницької діяльності. Загальне зменшення фінансової підтримки малого підприємництва негативно позначилось на розвитку інноваційної складової регіональних програм та кількості бізнес-проектів, підтриманих місцевими органами влади в рамках програмних заходів. Саме фінансова підтримка малого і середнього бізнесу на місцевому рівні дозволяє запобігти згортанню підприємництва, зростанню безробіття та сприяє вирішенню соціальних проблем у регіонах. Підтримка фінансування проектів, які здатні стимулювати створення нових суб'єктів інфраструктури малого бізнесу, матиме неабияке позитивне значення для розвитку територій. Вказаний механізм дозволить отримати позитивні ефекти: підтримка зайнятості, збільшення доходів бюджетів за рахунок розширення сукупної бази оподаткування, залучення приватних інвестицій, зростання загальних показників економічного розвитку.

Основними проблемами розвитку малого підприємництва в Україні на сучасному етапі є: - нестача фінансових ресурсів, що пов'язано з низькою часткою власного капіталу і необхідністю залучення позичкових коштів. Багато малих підприємств не розпочали свою діяльність через відсутність достатньої суми стартового капіталу; - чутливість до коливань економічної кон'юнктури; - високі податки та складність їх адміністрування, що змушує деяких суб'єктів малого та середнього підприємництва йти в тіньову економіку; - недостатня фінансова-кредитна і майнова підтримка малих підприємств, недоступність кредитів; - недосконалість системи обліку та статистичної звітності малих підприємств; - відсутність стимулів для інвестицій.

Підтримка діяльності суб'єктів малого бізнесу має базуватись на використанні таких основних фінансових інструментів як:

- державна кредитно-фінансова підтримка, що передбачає прямі гарантовані позики, цільове субсидування, цільове бюджетне фінансування за умови пріоритетності власних коштів підприємців та суб'єктів малого бізнесу;

- сприятлива фіскальна політика, що передбачає, зокрема, пільгове оподаткування як комерційних банків, які надають кредити суб'єктам інфраструктури малого бізнесу, так і самих суб'єктів інфраструктури малого бізнесу;

- сприяння розвитку недержавних фондів кредитної підтримки суб'єктів інфраструктури малого бізнесу на основі стимулювання системи гарантування та страхування кредитів (мікрокредитів), кредитної кооперації; надання державних грантів для малих і середніх підприємств на освоєння інноваційної продукції (товарів або послуг).

- заходи щодо розвитку системи мікрокредитування, венчурного та експортного кредитування, фінансового лізингу та франчайзингу як гнучких фінансових технологій і водночас конструктивних способів діяльності суб'єктів інфраструктури малого бізнесу.

- запровадження дієвої та ефективної системи пільг, розповсюджених на суб'єктів малого бізнесу.

Необхідно вводити також податкові стимули як в рамках спрощеної системи оподаткування, так і за її межами. Так, систему податкових ставок єдиного податку можна диференціювати, створивши окремі значення для новостворених суб'єктів. Можна впровадити систему податкових знижок, що дозволять «молодшим» підприємствам сплачувати не повну суму податку, а певний її відсоток. Проте найбільш ефективним є повне звільнення новостворених підприємств від сплати податків на термін від двох до п'яти років. Такий вид фінансової підтримки малого бізнесу на певний час допоможе підприємству досягти фінансової стійкості та самостійності і забезпечить зростання доходів бюджету. Не менш важливими та необхідними напрямками розвитку податкової системи є підвищення довіри підприємців до податкових органів, інформаційна та консультаційна підтримка малого бізнесу, простота системи справляння податків тощо.

Список використаних джерел:

1. Буй Т.Г., Прімерова О. К. Податкове стимулювання малого підприємництва в Україні. 2018. №9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6533>.

2. Василен Ю.В., Коваленко О.С., Свириденко О.О Фінансове стимулювання інноваційної діяльності малого бізнесу в Україні. 2016. №12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5333>.

3. Господарський кодекс України від 16.01.2003 №436-IV URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

УДК 336.6

*Золжая ДЕЛГЕРМА
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
Льотна академія Національного авіаційного університету, м. Кропивницький*

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах сучасного бізнесу, де конкуренція на ринку постійно зростає, а економічні умови непередбачувані, ефективне управління фінансами стає критично важливим елементом успіху підприємства. Система управління фінансами визначається як складний механізм, що охоплює стратегічне планування, контроль, аналіз та оптимізацію всіх фінансових процесів підприємства.

Важливо визначити роль та значення системи управління фінансами для підприємства. Ця система не тільки забезпечує фінансову стійкість, але й є стратегічним інструментом, що сприяє досягненню поставлених цілей та реалізації бізнес-стратегії. Вона включає в себе розробку ефективних фінансових стратегій, вивчення ринкових тенденцій, аналіз витрат та доходів, а також забезпечення оптимального використання фінансових ресурсів.

Система управління фінансами підприємства є важливим елементом його успішної діяльності в умовах сучасного бізнес-середовища. Вона визначається як комплексний набір процесів та стратегій, спрямованих на оптимізацію використання фінансових ресурсів, забезпечення фінансової стабільності та досягнення стратегічних цілей підприємства [1].

Однією з ключових складових системи управління фінансами є стратегічне фінансове планування. Це охоплює розробку довгострокових стратегій, спрямованих на забезпечення фінансової стійкості та конкурентоспроможності підприємства. Планування включає в себе аналіз ринкових тенденцій, прогнозування фінансових результатів та визначення стратегічних напрямків розвитку.

Контроль за фінансовою діяльністю в системі управління грає важливу роль. Це включає в себе постійний моніторинг витрат, доходів, аналіз ефективності інвестицій та визначення відхилень від запланованих показників. Контроль дозволяє своєчасно виявляти проблеми та коригувати стратегії для досягнення найкращих фінансових результатів [3].

Ефективна система управління фінансами також базується на аналізі фінансових показників та використанні різноманітних інструментів для оптимізації фінансових процесів. Це включає в себе раціональне розподіл фінансових ресурсів, управління ризиками, оптимізацію оподаткування та ефективне управління оборотним капіталом.

У даному контексті ми розглянемо основні аспекти системи управління фінансами підприємства, дослідимо її структуру та основні компоненти. Аналізуючи ці аспекти, ми будемо спроможні зрозуміти, як впровадження

ефективної системи управління фінансами сприяє стійкому розвитку та конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах.

Необхідність ефективного фінансового управління для стабільності та успіху підприємства в умовах конкурентного бізнес-середовища визначається такими основними аспектами системи управління фінансами [2,3]:

1. Система управління фінансами вимагає виваженого та стратегічного підходу до фінансового планування. Розробка довгострокових стратегій є ключовим елементом, який дозволяє підприємству адаптуватися до змін у бізнес-середовищі та досягати конкурентних переваг.

2. Контроль та моніторинг відображає ефективний контроль за фінансовою діяльністю дозволяє вчасно виявляти відхилення та вживати коригуючі заходи. Моніторинг фінансових показників сприяє забезпеченню стабільності та уникненню можливих кризових ситуацій.

3. Аналіз та оптимізація є важливим аспектом системи управління фінансами є систематичний аналіз фінансових показників та використання різноманітних інструментів для оптимізації фінансових процесів. Це допомагає підприємству використовувати ресурси максимально ефективно та досягати оптимальних результатів.

4. Управління ризиками представляє систему управління фінансами та включає в себе також управління ризиками, що дозволяє підприємству адекватно реагувати на непередбачені ситуації та знижувати можливі втрати.

Загалом, ефективна система управління фінансами стає стратегічною перевагою для підприємства, дозволяючи йому не лише виживати в умовах змін, але й активно розвиватися та утримувати стабільну фінансову позицію на ринку. Реалізація цих принципів сприяє досягненню фінансової стійкості та забезпечує успішне функціонування підприємства в умовах сучасного бізнесу.

Таким чином, розглянуто ключові аспекти системи управління фінансами підприємства, її структуру, цілі та інструменти. Аналізуючи ці аспекти, ми отримали глибше розуміння того, як ефективне фінансове управління може сприяти стабільному функціонуванню та розвитку підприємства в умовах сучасного бізнес-середовища.

Список використаних джерел:

1. Герман М. Управління фінансовими ресурсами підприємства та їх вплив на його фінансовий стан. Вісник Хмельницького національного університету. 2022. № 5, Том 1. С. 175–181.

2. Старостенко Г.Г., Сурженко А.В. Вартісно-орієнтоване управління фінансами в сучасних реаліях ведення бізнесу в Україні. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2016. № 3 (7). С. 178–186

3. Хайлук С.О. Закордонний досвід використання системи контролінгу в управлінні фінансами підприємств. Вісник Української академії банківської справи. 2005. № 2(19). С. 36-41

УДК 330:336 [338.2]

Олександр ЗБАНКО 1

Дмитро РОЖЕНЮК 1

Іван МАРУХНЕНКО 2

*аспіранти¹ відділу фінансово-кредитної та податкової політики,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ*

ДІЯЛЬНІСТЬ ФІНАНСОВИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Відповідно до п. 65 Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії», фінансова установа – це «юридична особа, метою створення якої є здійснення діяльності з надання фінансових послуг, яка відповідно до закону надає одну чи декілька фінансових послуг на підставі відповідної ліцензії» [2].

Згідно ст. 4 цього ж Закону, «видами фінансових послуг є: 1) страхування; 2) надання коштів та банківських металів у кредит; 3) залучення коштів та банківських металів, що підлягають поверненню; 4) фінансовий лізинг; 5) факторинг; 6) надання гарантій; 7) торгівля валютними цінностями; 8) фінансові платіжні послуги; 9) фінансові послуги, що надаються в межах професійної діяльності на ринках капіталу» [2, ст.4]. З цього слідує, що фінансові компанії є основними суб'єктами фінансового ринку, посередниками по обслуговуванню потоків фінансових ресурсів.

Фінансові компанії належать до «системно важливих та системоутворюючих установ інфраструктури фінансово-кредитного ринку ... в переважній своїй більшості, факторингові та мікрофінансові організації» [3, с. 181]. Провідні експерти [1] аналізують ситуацію на фінансових ринках з акцентом, що у сфері фінансового сектору найбільш важливими є кредитні установи. Свою діяльність вони ведуть на основі застосування фінансових інструментів, які «формалізують і пришвидшують обіг грошового капіталу, перерозподіляючи кошти між кредиторами та позичальниками».

До фінансових інструментів належать різноманітні види ринкових продуктів, які мають природу фінансів та здійснюють функцію перерозподілу коштів. Крім того, також і фінансові інновації, як «сукупність нових фінансових продуктів чи процесів, що сприяють ефективному функціонуванню і розвитку фінансових ринків» [4, с. 406].

В умовах воєнного стану діяльність фінансових компаній зазнала значних змін. Насамперед, внаслідок воєнних дій вони виявились практично ізольованими від міжнародних фінансових ринків. Вплинули такою іншою обставиною воєнного часу. Основні показники діяльності фінансових компаній та юридичних осіб-лізингодавців України приведено в табл. 1.

¹¹ Науковий керівник – д.е.н., професор, г.н.с. відділу фінансово-кредитної та податкової політики ННЦ «ІАЕ» Калівошко О.М.; ² Науковий керівник – к.е.н., доцент, п.н.с. відділу фінансово-кредитної та податкової політики ННЦ «ІАЕ» Радченко О.Д.

Таблиця 1.

Основні показники діяльності фінансових компаній України,
млн грн (на кінець звітної періоду)

Показник	IV Q 2021	I Q 2022	II Q 2022	III Q 2022	IV Q 2022	I Q 2023	II Q 2023	III Q 2023
Кількість компаній	935	894	892	848	760	682	629	594
із них: фінансових	857	850	834	791	696	648	610	581
Активи	216 405,8	213 817,6	214 455,3	218 464,2	243 996,6	259 337,9	237 251,9	251 136,6
Власний капітал	44 150,2	43 354,2	43 064,2	43 604,7	69 354,0	71 063,6	71 078,8	72 872,3
Обсяг наданих послуг:								
залучення фінансових активів	291 268,4	159 724,5	126 366,5	201 940,5	283 264,2	301 308,7	186 978,7	211 480,3
надання гарантій	3 835,1	364,5	193,5	393,1	124,3	364,2	63,7	31,4
надання коштів у позику	14 262,8	15,3	5,3	636,6	749,6	20,7	203,1	267,0
послуги факторингу	42 037,9	20 249,0	8 395,5	13 626,4	18 809,6	25 038,0	23 743,3	29 025,7
послуги фінлізингу	29 357,2	10 146,0	9 189,2	11 545,2	15 056,3	20 950,4	15 752,2	15 668,5
торгівля валютою	229,2	111,0	10,9	19,1	46,4	86,2	116,4	219,9
переказ коштів	59 006,0	40 425,7	18 932,4	72 898,8	97 967,5	81 741,7	108 460,2	123 509,9
	142 540,2	88 412,9	89 639,7	102 821,4	150 510,4	173 107,5	38 639,8	42 757,9

Джерело: [4]

Із приведених даних слідує, що за період 2021-2023 рр. кількість зареєстрованих фінансових компаній зменшилась на 36,5% загалом, а безпосередньо фінансових компаній – на 32,5 %. Активи фінансових компаній зросли на 16%, власний капітал – на 65,1%.

При цьому обсяг наданих фінансових послуг знизився на 4,7%. У структурі наданих послуг відбулись наступні зміни: залучення фінансових активів практично призупинилось, як і надання гарантій; надання коштів у позику знизилось на 31%; послуги факторингу знизились на 46,6%; послуги фінлізингу знизились на 4%; торгівля валютою зросла на 109,3%; переказ коштів знизився на 70%.

Таким чином, діяльність фінансових компаній в умовах воєнного стану зазнала значних змін: попри зменшення кількості цих компаній на третину у 2023 році проти 2021 року, спостерігається зростання активів, особливо капіталу. Обсяг наданих послуг загалом знизився незначно, а просідання відбулось за послугами залучення фінансових активів і надання гарантій, послуг фінлізингу. Ринок переказу коштів зберіг лише 30% свого довоєнного обсягу, на третину знизились обсяги послуг по наданню коштів у позику. Практично

довоєнний рівень загального обсягу послуг утримує торгівля валютою, яка збільшилась у 2,1 рази.

Перспективами подальших досліджень є конкретизація напрямів розвитку фінансового ринку за певними видами фінансових компаній та обґрунтування напрямів стратегії їх повоєнного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Данилишин Б. Процес кредитування прискорюється: ситуація в економіці та на фінансових ринках України. URL : https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/573618_protse_kredituvannya_priskoryuietsya.html (дата звернення 24.03.2024 р.).
2. Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» від 14 грудня 2021 року №1953-IX. URL : <https://ips.ligazakon.net/document/T211953?an=122> (дата звернення 24.03.2024 р.).
3. Калівошко О.М. Аналіз діяльності фінансових компаній як елементів інфраструктури фінансово-кредитного ринку України. Економічний вісник університету. 2019. Вип. 41. С. 179-188. URL : <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2019-41>
4. Калівошко О.М. Теоретико-методологічні засади та практика функціонування інститутів фінансово-кредитного ринку України: Монографія. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2019. 438 с.
5. Наглядова статистика НБУ. URL : <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6> (дата звернення 24.03.2024 р.).

УДК 338.48

Тетяна КАЛАЙТАН
к.е.н., доцент кафедри туризму,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З. Гжицького, м. Львів

ТУРИЗМ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

За даними Всесвітньої Туристичної Організації (ВТО) до 2050 року 68% населення світу проживатиме в міських районах, а 80% усіх людей, які живуть у «крайній бідності», житимуть у сільських громадах. У глобальному масштабі більшість із 1,8 млрд. молодих людей у світі проживає в сільських районах країн з низьким і середнім рівнем доходу. Як правило, виїжджають з сільської місцевості більш освічені, висококваліфіковані і мотивовані мобільні люди. Імовірність виявитися безробітним серед молоді у сільських громадах утричі вища, ніж серед дорослих. Без роботи молоді люди змушені мігрувати до міст, або за кордон. Міграція молоді до міст завдає шкоди сільським громадам [3].

Стимулювання розвитку сільських районів можна здійснювати за допомогою збільшення відів діяльності. Туризм зарекомендував себе як інструмент диверсифікації економіки та основний двигун зайнятості з мультиплікативним ефектом для інших секторів, що роблять внесок у розвиток сільських районів [4]. До кризи COVID-2019 туризм був одним з найбільш зростаючих видів економічної діяльності у світі, його частка у світовому ВВП у 2019р. становила близько 10,3%; темпи економічного зростання цього сектору до 2019р. перевищували темпи зростання світової економіки.

Туризм є галуззю, яка, характеризується великим обсягом зайнятого населення. Це пов'язано з тим, що такі підсектори як тимчасове розміщування та організація харчування туристів є достатньо трудомісткими [1]. У поєднанні з активним економічним зростанням це сприяє створенню великої кількості нових робочих місць. У 2019 році в сфері туризму по всьому світу працювало 334 млн. осіб, це кожне десяте робоче місце. При цьому кожне четверте новостворене робоче місце належало сфері туризму.

Незважаючи на значні втрати внаслідок кризи COVID-2019 туризм продовжує відігравати важливу роль у глобальній економіці. Внесок туризму до світового ВВП у 2020р. знизився (на 49,1%), але його розмір залишався значним і склав 5,5%. Протягом 2021-2022рр. міжнародний туризм демонстрував повільне відновлення і в 2023 році він досяг 88% від допандемічного рівня. При цьому Європа досягла 94% від рівня, що передувало пандемії [3].

Відновлення туризму після COVID-2019 супроводжується зміщенням у бік менш населених районів. Частка ночівель, проведених у містах, знизилася на 6 відсоткових пунктів [2]. Хоча в середньому по ЄС кількість ночівель, проведених в засобах розміщування сільської місцевості складає 37%, в деяких країнах вона набагато вище від середнього. Наприклад, у Греції (66,9%), Хорватії (55,2%), Чехії (52,3%) та Словенії (50%).

Туризм тісно пов'язаний з іншими галузями економіки, оскільки його розвиток збільшує попит на місцеві товари за рахунок іноземних туристів. Це сприяє розвитку місцевої промисловості та зниженню проблеми зайнятості населення. Кожне новостворене робоче місце в сфері туризму сприяє створенню 1,5 робочих місця в суміжних сферах. Отже, туризм може продукувати нові робочі місця безпосередньо і сприяти створенню нових робочих місць у суміжних галузях, тим самим підвищуючи доходи сільського населення. Високий мультиплікатор зайнятості в туристичних галузях вказує на те, що країни, які стикаються з високим рівнем безробіття, можуть обрати розвиток туризму як можливий ефективний засіб поглинання надлишкової робочої сили.

З сільськими територіями найчастіше пов'язують сільський туризм, хоча в сільській місцевості можуть здійснюватись й інші види туризму. Зокрема на сайті Європейської Асоціації Сільського Туризму пропонуються такі туристичні продукти: сімейний відпочинок, фермерський досвід, велосипедні прогулянки, гастрономія та їжа, природні парки, події, пригоди, культурна спадщина, унікальний досвід, живи як місцевий.

Сільський туризм має високий потенціал для стимулювання місцевого економічного зростання та соціальних змін через його взаємодоповнюваність з іншими видами економічної діяльності, внесок у ВВП та створення робочих місць, а також здатність сприяти розосередженню попиту в часі (боротьба з сезонністю).

ВТО розуміє сільський туризм як «тип туристичної діяльності, в якому досвід відвідувача пов'язаний із широким спектром продуктів, зазвичай пов'язаних із діяльністю на природі, сільським господарством, сільським способом життям/культурою, риболовлею та оглядом визначних пам'яток. Сільський туризм здійснюється в неміських (сільських) районах з такими характеристиками: 1) низька щільність населення, 2) ландшафт і землекористування, в яких переважають сільське і лісове господарство, і 3) традиційна соціальна структура і спосіб життя» [3].

З огляду на поставлені в Проекті плану відновлення України стратегічні завдання щодо забезпечення зайнятості населення та підвищення його добробуту у післявоєнному періоді [5, с. 29] розвиток туризму на сільських територіях може стати важливим інструментом досягнення запланованих результатів.

Список використаних джерел:

1. Kalaitan, T., Hrymak, O., Kushnir, L., Kondrat, I., Yaroshevych, N. Shadow economy in the hospitality industry. Ways of it's educe in Ukraine. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice. 2023. Vol. 2. No. 49. P. 300–312. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.2.49.2023.4002>

2. Tourism statistics - annual results for the accommodation sector. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Tourism_statistics_-_annual_results_for_the_accommodation_sector&oldid=581484#In_2021_tourism_shifted_towards_less_populated_areas

3. UNWTO. URL: <https://www.unwto.org/>

4. Калайтан Т.В. Екотуризм і розвиток сільських територій. Євроінтеграційні перспективи розвитку аграрної економіки України : колективна монографія / за заг. редакцією Гримака О.Я. Львів : ННБК “АТБ”, 2023. С. 519-548. ISBN 978-966-2042-65-8 DOI: <https://doi.org/10.32782/978-966-2384-21-5>

5. Проект Плану відновлення України. Матеріали робочої групи «Відновлення та розвиток економіки». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/economic-recovery-and-development.pdf>

УДК 658.56:338.48

Зеновій КВАСНІЙ

к. е. н., доцент кафедри менеджменту організації, економіки та підприємництва,

*Прикарпатський інститут імені Михайла Грушевського, м. Трускавець
Іванна ГОНАК*

*к. е. н., доцент кафедри менеджменту, економіки та туризму
Львівський інститут ПрАТ «ВНЗ «МАУП», м. Львів*

ЕКОНОМІЧНІ ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

Україна, яка багата на історичні та культурні надбання, мальовничі пейзажі та унікальні природні об'єкти, має великий потенціал для розвитку туристичної галузі.[1] Проте, для активації туристичного бізнесу та максимізації його внеску в економіку країни, потрібні ефективні економічні інструменти:

1. Податкові пільги для туристичних підприємств. Уряд може надавати податкові пільги та знижені податкові ставки для туристичних підприємств, що сприяє зниженню їхніх витрат та стимулює розвиток інфраструктури для туристів.

2. Фінансова підтримка туристичних проєктів. Уряд може надавати фінансову підтримку туристичним проєктам через надання субсидій, грантів або низькодохідних кредитів для розвитку готельно-ресторанної галузі, створення туристичної інфраструктури та просування туристичних маршрутів.

3. Створення сприятливого інвестиційного клімату. Уряд може впроваджувати політику, спрямовану на створення сприятливого інвестиційного клімату для туристичних інвестицій, включаючи спрощений процес отримання дозволів та зниження бюрократичних перешкод.

4. Розвиток туристичної інфраструктури. Інвестиції в розвиток туристичної інфраструктури, такої як будівництво готелів, ресторанів, доріг та інших об'єктів, що привабляють туристів, сприяють збільшенню туристичного потенціалу країни.

5. Маркетингові кампанії та просування. Уряд може вкладати кошти у маркетингові кампанії та просування туристичних можливостей України на міжнародному ринку, щоб залучити більше іноземних туристів.

6. Розвиток туристичної освіти та кадрів. Інвестиції в розвиток туристичної освіти та підготовку кваліфікованих кадрів у галузі туризму можуть підвищити якість обслуговування та забезпечити стале зростання сектору.

Незважаючи на складні умови, які створює війна на сході країни, активізація туристичного бізнесу залишається одним із пріоритетів для України. Ефективне використання економічних інструментів може забезпечити сталий розвиток цієї галузі та зробити її більш конкурентоспроможною на міжнародному ринку. Інвестування в туристичну освіту має кілька переваг, які

необхідно враховувати для планування подальшого розвитку туристичного сектору в Україні.

- Підвищення якості обслуговування туристів: Інвестування у підготовку кваліфікованих кадрів дозволить підвищити рівень обслуговування туристів на всіх етапах їхнього перебування в Україні. Висока якість обслуговування сприятиме створенню позитивного враження про країну у відвідувачів та сприятиме збільшенню їхньої лояльності.

- Залучення нових інвесторів: Створення сприятливого клімату для інвестування у туристичний сектор приверне увагу інвесторів, які побачать потенціал українського туризму. Інвестиції у розвиток туристичної освіти відобразяться на зростанні кількості туристичних об'єктів, готелів, ресторанів та інфраструктури загалом.

- Розвиток інноваційних технологій та підходів: Інвестиції в туристичну освіту можуть сприяти розвитку нових технологій та інноваційних підходів у галузі туризму. Це може включати використання штучного інтелекту для підвищення персоналізації обслуговування, розробку додатків та платформ для покращення туристичного досвіду, а також впровадження екологічно чистих підходів у туристичну діяльність.

- Підтримка малого та середнього бізнесу: Інвестування в туристичну освіту може стати стимулом для розвитку малого та середнього бізнесу в галузі туризму. Наявність кваліфікованих кадрів дозволить підприємствам у цьому секторі ефективніше конкурувати та забезпечити високу якість послуг.

В цілому, інвестиції в розвиток туристичної освіти та підготовку кадрів у галузі туризму можуть підвищити якість обслуговування та забезпечити стале зростання сектору навіть в умовах війни в Україні.[2] Це буде сприяти розвитку туристичної індустрії як ключової галузі економіки країни та сприятиме залученню нових інвестицій та розширенню можливостей для розвитку інфраструктури та туристичного бізнесу загалом.

Отже, використання економічних інструментів для активації туристичного бізнесу в Україні може сприяти збільшенню обсягів туристичного потоку, зростанню доходів від туризму та стимулюванню економічного розвитку країни в цілому. Такий підхід сприятиме збільшенню конкурентоспроможності України на світовому туристичному ринку та сприятиме підвищенню її привабливості для іноземних туристів.

Список використаних джерел:

1. Кривоберець М. М. Інструменти підвищення якості туристичних послуг. Ефективна економіка № 1, 2017. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5382> (дата звернення: 06.03.2024).

2. Папп В., Бошота Н. В. Вплив туристичного бізнесу на місцеву економіку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Випуск 20, частина 2. 2018. С. 157-161.

УДК 519.866

Любов КВАСНІЙ

к. е. н., доцент, професор кафедри менеджменту організацій, економіки та підприємництва,

Вікторія ПАСЛАВСЬКА

к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджменту організацій, економіки та підприємництва,

Прикарпатський інститут імені Михайла Грушевського ПрАТ «ВНЗ «МАУП», м. Трускавець

ІНСТРУМЕНТИ АКТИВІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

За останні кілька років Україна стала ареною неврегульованого конфлікту, який серйозно вплинув на всі сфери життя країни, включаючи економіку та бізнес. Війна, яка триває на сході країни, примусила українські компанії шукати нові шляхи виживання та розвитку. Умови війни, які стали реальністю для України протягом останніх років, мають значний вплив на всі аспекти життя країни, включаючи інформаційний бізнес. Інформаційний бізнес - це галузь, що об'єднує різноманітні види діяльності, спрямовані на створення, обробку, збір, зберігання та поширення інформації для отримання прибутку. «Входячи в світове економічне співтовариство, Україна реально потребує реформ в сфері інформатизації, тому що в умовах глобальних перетворень особливого значення набувають інформація та інформаційні технології» [1]. В умовах війни цей бізнес стає ще більш важливим і одночасно складним.

Науковці зауважують, що «процес інформатизації суспільства, що стимулював якісний стрибок у сфері інформаційної техніки, технологій й організації комунікацій, обумовив нову ситуацію не тільки у житті людей, а й в економіці» [2].

Одним з ключових аспектів інформаційного бізнесу в умовах війни є необхідність оперативного і достовірного інформування суспільства про події на передовій та в різних регіонах країни. Це створює попит на новини, аналітику та коментарі, які можуть впливати на громадську думку та рішення політичних чиновників та військових командувань [3].

У той же час, війна вносить свої особливі виклики для інформаційного бізнесу.

- Робота в зоні конфлікту стає небезпечною для журналістів і інших працівників інформаційного бізнесу через ризик потрапити під обстріл або стати жертвою воєнних дій.

- В умовах війни доступ до об'єктивної та достовірної інформації може бути обмеженим через цензуру, дезінформацію або складнощі з отриманням доступу до зони конфлікту.

- Збирання та поширення інформації в умовах війни вимагає особливої уваги до етичних аспектів, що стосуються приватності, безпеки та дотримання стандартів професійної діяльності.

- Інформаційні компанії можуть виробляти продукти, спрямовані на підтримку постраждалих від війни, такі як розповсюдження інформації про допомогу та ресурси для людей, які опинилися в зоні конфлікту.

- В умовах війни з'являється потреба в нових, інноваційних підходах до збору, аналізу та поширення інформації. Це може включати використання новітніх технологій, таких як штучний інтелект або блокчейн, для забезпечення безпеки та надійності інформаційних потоків.

Інформаційний бізнес в умовах війни в Україні відіграє важливу роль у забезпеченні громадської свободи, правдивого представлення подій та підтримки постраждалих. Водночас він стикається зі складнощами і викликами, які вимагають від компаній інформаційного сектору не лише професіоналізму, але й відповідальності перед суспільством і міжнародними стандартами журналістської етики.

Інформаційний бізнес також став перед великими викликами через небезпеку, що виникає в умовах війни. Проте, в той же час, ці умови стимулюють пошук нових, інноваційних і ефективних інструментів активації інформаційного бізнесу:

- Стратегія контент-маркетингу з фокусом на регіональні проблеми: Умови війни створюють певні специфічні проблеми та потреби для людей на тимчасово окупованих або близьких до зони конфлікту територіях. Компанії можуть розробляти контент, який спрямований на вирішення цих проблем або надання підтримки мешканцям цих регіонів.

- Використання соціальних медіа для поширення інформації та мобілізації громадськості: Соціальні мережі стають потужним інструментом для швидкого реагування на події та мобілізації суспільства. Компанії можуть використовувати соціальні мережі для поширення важливої інформації, оновлень та закликів до дії.

- Розвиток онлайн-платформ для пожертв та допомоги: Умови війни створюють потребу в швидких та ефективних механізмах збору фінансових та матеріальних ресурсів для допомоги постраждалим. Розробка онлайн-платформ для збору пожертв та організації допомоги може значно полегшити цей процес.

- Використання аналітичних інструментів для прогнозування та адаптації: Аналітичні інструменти можуть допомогти компаніям розуміти вплив війни на їхній бізнес та прогнозувати майбутні тренди. Це дозволить їм приймати обґрунтовані рішення щодо стратегії та тактики.

- Створення кризових комунікаційних планів: Умови війни можуть призвести до виникнення непередбачуваних кризових ситуацій для бізнесу. Створення кризових комунікаційних планів дозволить компаніям швидко та ефективно реагувати на такі ситуації, зберігаючи довіру споживачів.

- Підтримка інновацій та стартапів, спрямованих на вирішення проблем, пов'язаних з війною: Умови війни можуть створювати нові можливості для розвитку інноваційних продуктів та послуг, спрямованих на вирішення специфічних проблем, що виникають в таких умовах. Підтримка таких ініціатив може приносити користь як самим бізнесам, так і суспільству в цілому.

В умовах війни в Україні, активація інформаційного бізнесу вимагає не лише творчого підходу та інновацій, але й відповідальності перед суспільством та потерпілими. Також потрібно стимулювати навчання наших ІТ-фахівців за кордоном [4]. Застосування сучасних технологій та стратегій може допомогти українським компаніям подолати виклики війни та забезпечити стійкий розвиток в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Бойко Є.А. Актуальні проблеми інформаційного бізнесу. URL: https://old-zdia.znu.edu.ua/gazeta/nkvprknftm418_77.pdf (дата звернення: 7.03.2024).
2. Сазонець О. М., Качан О. І. Тенденції розвитку інформаційного бізнесу в країнах світу. Інвестиції: практика та досвід. 2017. № 16. С. 10–14.
3. Лепейко Т.І., Мазоренко О.В. Основи інформаційної економіки: навчальний посібник. Х.: Вид. ХНЕУ, 2012. 136 с.
4. The Global Information Technology Report 2016. URL: http://www3.weforum.org/docs/GITR2016/WEF_GITR_Full_Report.pdf (дата звернення: 8.03.2024).

УДК 336.7:368

Тетяна МАЙОРОВА

д. е. н., професор кафедри корпоративних фінансів і контролінгу,

Світлана УРВАНЦЕВА

к. е. н., доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу,

Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана, м.Київ

ФІНАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ В УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

За оцінками міжнародних експертів зі Світового банку, ЄК та ООН станом на початок 2024 року швидка оцінка завданої шкоди та потреби (RDNA3) становить близько 486 млрд доларів США (452,8 млрд євро). В RDNA3 наголошується, хоча приблизно 5,5 млрд доларів США (5,1 млрд євро) з цих коштів уже забезпечено, як міжнародними партнерами України, так і її власними ресурсами, проте наразі бракує 9,5 млрд доларів США (8,9 млрд євро) для відбудови і розвитку економіки України [1]. Більше того, збитки, які наносить росія інфраструктурним та іншим об'єктам постійно зростає. За таких умов особливої уваги потребує питання пошуку дієвих інструментів фінансування інвестиційних проєктів в Україні в умовах воєнного стану.

З моменту російського вторгнення у 2022 році до середини 2023 року Україна отримала понад 230 мільярдів доларів допомоги. На установи ЄС і США разом припадає майже 70% загальної допомоги (табл. 1).

Таблиця 1 - Напрями допомоги Україні від донорів станом на 1 серпня 2023 року, (млрд. дол. США)

Донор	Напрями			Всього
	Військові	Гуманітарний	Фінансовий	
Інституції ЄС	5.9	2.2	81.4	89.5
НАС	44.4	3.7	25.1	73.2
Німеччина	18.0	2.6	1.4	22.1
Великобританія	7.0	0.6	7.0	14.6
Норвегія	3.9	0.2	3.8	7.9
Японія	0,0	1.0	5.8	6.8
Канада	1.8	0,4	3.6	5.8
Польща	3.2	0.4	0,9	4.5
Нідерланди	2.6	0,6	1.1	4.3
Данія	3.7	0,3	0,1	4.1
Всього	90.5	12.2	130.1	232.9

Складено авторами за джерелом [2]

Незважаючи на важливість зовнішньої допомоги під час воєнного стану, вельми значущими є заходи зі збільшення внутрішніх фінансових ресурсів. Ми вважаємо, що для посилення власного фінансового потенціалу політика держави

повинна бути спрямована на такі пріоритети. Насамперед, це зміцнення макрофінансової стабільності в умовах воєнного стану і створення додаткових фінансових важелів стимулювання бізнесу.

Умови війни можуть вносити додаткові виклики у фінансування бізнесу, і тому кожний підприємець має для себе визначити, який інструмент буде найкращим. В цьому контексті дуже важливим є те, що і держава має створювати особливий інвестиційний клімат для забезпечення сприятливих умов ведення бізнесу в умовах воєнного стану. Ми вважаємо, що такими напрямками мають бути:

1) додаткові державні гарантії та заходи безпеки для інвесторів у воєнний період, щоб зменшити їх ризик та сприяти залученню капіталу;

2) створення спеціальних фондів або програм для підтримки інвестицій у важливі сектори економіки, які потребують додаткового капіталу;

3) зменшення податкового навантаження або спрощення адміністративних процедури для бізнесу;

4) стимулювання інвестицій в інфраструктурні проекти та програми, що створюють нові можливості для інвестицій та сприяють розвитку економіки;

5) активна співпраця з приватним сектором для реалізації спільних інвестиційних проектів, які сприяють відновленню та розвитку економіки України.

В цьому контексті важливим є те, щоб уряд забезпечував стабільність і прогнозованість умов для бізнесу та інвестицій навіть у воєнний час, щоб зберегти довіру інвесторів.

Зважаючи на великі ризики для бізнесу в умовах воєнного стану надважливим інструментом у фінансовому забезпеченні інвестиційних проектів є їх страхування. Сьогодні в Україні є декілька таких інструментів. Насамперед, Багатостороннє агентство з гарантій інвестицій (MIGA) створило Трастовий фонд підтримки реконструкції та економіки України (SURE), де обсяг гарантій становить близько 40,85 млн євро [3]. Гарантії від MIGA поширюється на інвестиції ProCredit в капітал її української дочірньої компанії АТ «ПроКредит Банк» для підтримки українського малого та середнього бізнесу. Відповідна програма буде діяти до грудня 2025 року.

Іншим важливим інструментом страхування є програма страхування воєнних ризиків для приватних інвесторів від ЄБРР. Ця програма реалізується за підтримки ЄБРР, ЄК, Швейцарія, Норвегія, Україна та Фонд технічного співробітництва тайванського бізнесу. На початковому етапі передбачається запуск такого страхування для торговельних операцій з подальшим розширенням на інші сегменти економіки України [4].

З початку 2024 року запрацював механізм перестраховування ризиків в акваторію Чорного моря в рамках міжнародного проекту «Єдність». Це проект у розробці якого взяли участь українські та іноземні фінансові інституції, у тому числі від України – ПрАТ ЕКА (акціонер Кабінет міністрів України), а також державні Укргазбанк та Укрексімбанк. З боку іноземних інституцій - Lloyd's of London і синдикат з 14 страховиків (Велика Британія), страхова компанія Marsh McLennan (США), DZ bank (Німеччина) [5].

Підсумовуючи необхідно зазначити, що в умовах сьогодення серед пріоритетних напрямів фінансування інвестиційних проєктів має бути підтримка експорту та внутрішнього товаровиробника, адже імпортозаміщення, в непростих умовах і з точки зору логістики, є важливим. Окремий фокус, має також бути зроблений на енергозберігаючі технології. При цьому особливої уваги заслуговують державні інструменти стимулювання розвитку вітчизняного бізнесу і залучення іноземного інвестування.

Список використаних джерел:

1. UKRAINE Third Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA3) February 2022 – December 2023. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099021324115085807/pdf/P1801741bea12c012189ca16d95d8c2556a.pdf>
2. Visualizing \$233B in Ukraine Aid. URL: <https://www.visualcapitalist.com/visualizing-233b-in-ukraine-aid/> (дата звернення: 27.03.2024).
3. Міжнародна співпраця з метою запуску страхування воєнних ризиків для інвестицій в Україну (2023). EBRD. URL: <https://www.ebrd.com/International-move-to-unlock-war-insurance-for-Ukraine-investments#> (дата звернення: 27.03.2024).
4. Miga почала надавати гарантії для страхування воєнних ризиків із трастового фонду підтримки реконструкції та економіки України (2023). Міністерство економіки України. URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=538e0c4a-8c1a-4be9-97e6-ed4c0efb13d0&title=MigaPochalaNadavati> (дата звернення: 27.03.2024).
5. Воєнне страхування морських перевезень гарантують Велика Британія, Німеччина та США (2024). URL: <https://insurancebiz.org/news/detail.php?ID=10265> (дата звернення: 27.03.2024).

УДК 339.138

*Ульяна НЕДЗЕЛЬСЬКА
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»,
Науковий керівник: Андрій КОРЮГІН
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту, економіки,
статистики та цифрових технологій,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький*

ЗНАЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЛЯ РЕПУТАЦІЇ БРЕНДУ ТА ЙОГО РОЗВИТКУ

На рівень продажів компанії та ставлення споживачів здійснює значний вплив репутація, яку можна розглядати одним з чинників успіху бренду. Переваги споживача до конкретного бренду формують цінова політика, якість товару, привабливість дизайну, а також соціальна відповідальність. В епоху активного використання мережі «Інтернет» дедалі частіше при вирішенні побутових питань звертаємось до пошукових систем, а подекуди виникає потреба дізнатися більше про невідомий чи маловідомий бренд. Знайдена в інтернет-просторі інформація про бренд впливає на ставлення споживачів до нього, що може як позитивно, так і негативно відобразитися на бажанні купити товар та підтримувати бренд в подальшому. В умовах високої конкуренції компанії прагнуть не лише завоювати чи зберегти наявні позиції, а й стати лідерами на ринку. Допомогти у цьому здатна, зокрема корпоративна соціальна відповідальність (КСВ), яка може бути віднесена до механізмів підвищення конкурентоспроможності компанії. Сьогодні КСВ розглядається як одна з вимог сучасної компанії, що вкотре наголошує на актуальності обраної теми дослідження.

Згідно з рейтингом The Global RepTrak 100, який ранжує міжнародні компанії за індексом ESG, спільними для компаній з хорошою репутацією є такі тренди:

- активна соціальна позиція й високі моральні принципи керівництва,
- увага до локальних і регіональних відмінностей ринків і культур,
- наявність глобальної мети,
- чесність і цілісність,
- дотримання принципів гендерної рівності і культури поведінки на роботі.

Кожна компанія, що потрапила до Рейтингу, має власну стратегію розвитку КСВ, а екологія та здоров'я дітей – провідні напрями соціальної відповідальності [3, с. 52].

Лозовський О.М. орієнтацію на КСВ відносить до практик, які повинні враховуватися компанією при формуванні власного бренду. За його словами, сприйняття бренду на ринку праці поліпшиться завдяки зміщенню акценту в бік КСВ, а в ідеалі потрібно створювати краще соціальне враження, ніж конкуренти [5, с. 204]. Ми погоджуємося з тим, що КСВ допомагає бренду справляти краще

враження на споживачів, що також підвищує й рівень їх довіри, формувати позитивну думку та отримувати прихильність цільової аудиторії – все це дає змогу збільшити частку ринку, залучити нових споживачів та, відповідно, отримати більший прибуток.

Результати дослідження «Global Consumer Insights Pulse Survey June 2023» компанії PWC показали, що понад 70% респондентів готові платити більше за екологічно вироблені товари «в певній або значній мірі». Міленіали та покоління Z, які зазвичай сповідують соціальну свідомість і екологічну справедливість, були найбільш готові витратити більше заради сталого розвитку [2]. Згідно з іншим дослідженням, проведеним Certus Insights у 2019 році, 70% респондентів хочуть знати, що бренди, які вони підтримують, роблять щось для вирішення соціальних і екологічних проблем; 46% опитаних приділяють пильну увагу зусиллям компанії бути соціально відповідальними, коли вони вирішують щось купити. При цьому, 74% погоджуються з тим, що великі корпорації роблять пожертви на благодійні організації та допомагають громадським проектам більше для того, щоб виглядати добре, а не для того, щоб реально допомогти людям, які цього потребують [1].

КСВ стосується й умов праці, психологічного клімату всередині компанії, задоволеності працівників. Створюючи хороші умови для роботи працівників, компанія позитивно впливає й на кількість бажаючих стати частиною команди. Співробітники, переповідаючи своєму колу оточення про місце роботи, практики КСВ, формують у людей хороше ставлення до компанії, адже вона переймається не лише отриманням прибутку, а й створює умови для продуктивної роботи, підвищення кваліфікації тощо. Асоціації, які виникають при згадуванні бренда, можуть схилити потенційних співробітників на свою сторону. В результаті компанія отримує кваліфікованих фахівців, які з-поміж інших варіантів працевлаштування обрали саме цей бренд – бренд, для якого КСВ не одноразова дія для покращення репутації, а тривалий процес, закладений у стратегію розвитку.

Дмитрів Б.Ю. акцентує увагу на тому, що український великий бізнес дозрів для впровадження передових моделей соціальної відповідальності на основі цілей сталого розвитку і готовий до реалізації масштабних і довгострокових соціальних проектів. На підтвердження автор наводить конкурс кейсів з КСВ, який проводиться Центром «Розвиток КСВ» починаючи з 2009 року. Кейси компаній розподіляються за Цілями сталого розвитку, а оцінюють їх за певними критеріями. До прикладу, у 2019 році критеріями оцінки були інноваційність, діалог зі стейкхолдерами, довгострокові результати проекту для компанії і суспільства, формат опису кейсу. Участь взяли 32 українські компанії [4, с. 100].

Комплексна програма КСВ може підвищити репутацію бренду та довіри до нього, покращити управління ризиками та ланцюгами поставок, сприяти економії коштів за рахунок підвищення ефективності та збільшення доходу тощо. Підвищена лояльність до продукції компаній, які діють соціально відповідально, є доведеним фактом. Компанії, які сповідують принципи КСВ, створюють синергетичний ефект не лише для бізнесу, але й суспільства [3, с. 50].

Підсумовуючи, зазначимо, що в сучасних умовах прагнення компаній бути конкурентоспроможними повинно бути пов'язане з намірами розвивати КСВ. Реалізація практик КСВ збільшить ймовірність того, що споживачі обиратимуть саме цей бренд, а не товар конкурентів. Для того, аби КСВ дійсно позитивно впливала на репутацію бренду, важливо розробляти стратегію КСВ, а не обмежуватися одиничними акціями в надії покращення репутації та ставлення споживачів. Дослідження показують, що для людей має значення чи є бренд соціально відповідальним. Вони більш охоче обиратимуть товари таких брендів і навіть готові платити за це більше. Водночас, у них присутнє скептичне ставлення до компаній, які лише намагаються справити добре враження, а насправді не переймаються соціальними чи екологічними проблемами та не прагнуть до щирої допомоги. Не менш важливим є дії, спрямовані на співробітників компанії: підвищення кваліфікації, тренінги, медичне страхування та ін. Якісна політика КСВ завдяки низці переваг здатна підвищити репутацію бренду та сприяти його подальшому розвитку.

Список використаних джерел:

1. Consumers Expect the Brands They Support to be Socially Responsible. Certus Insights. 2019. URL: [https://certusinsights.com/wp-content/uploads/2019/10/Markstein-Social-Responsibility- -Certus-Insights-Research-.pdf](https://certusinsights.com/wp-content/uploads/2019/10/Markstein-Social-Responsibility--Certus-Insights-Research-.pdf) (дата звернення: 21.02.2024).
2. Decision points: Sharpening the pre-purchase consumer experience: Global Consumer Insights Pulse Survey. PWC. 2023. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/industries/consumer-markets/consumer-insights-survey.html> (дата звернення: 21.02.2024).
3. Длугопольська Т., Сентик М. Успішні кейси міжнародних компаній у сфері корпоративної соціальної відповідальності. Socio-Economic Relations in the Digital Society. 2022. № 4(46). С. 49–57.
4. Дмитрів Б. Ю. Розвиток корпоративної соціальної відповідальності. Сталий розвиток економіки. 2019. №4. С. 96-104.
5. Лозовський О.М. HR-брендинг: формування іміджу підприємства. Економіка та управління підприємствами. 2020. № 43. С. 201–205.

УДК 657.338.45

Марія ОЛІЙНИК
викладач-методист вищої категорії,
ВСП «Тлумацький фаховий коледж Львівського НУП», м Тлумач

ОСОБЛИВОСТІ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК УПРАВЛІНСЬКОГО ТА ФІНАНСОВОГО ОБЛІКУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Розвиток системи правління відіграє важливе значення для ефективного ведення аграрного виробництва. Для прийняття управлінських рішень з метою ефективного господарювання необхідно використовувати економічну інформацію, отримання якої забезпечує управлінський облік. Тому впровадження управлінського обліку на аграрних підприємствах є необхідною передумовою його успішної роботи в умовах ринку та зростання економічного потенціалу.

Методологічно та організаційно бухгалтерський облік поділяється на фінансовий та управлінський. Це дві ланки єдиної системи обліку, кожна з якої має своє призначення та виконує певні функції в управлінні підприємством. А тому вони мають багато спільних рис:

- використовують єдину інформаційну систему, зокрема дані обліку витрат;

- дані управлінського обліку можуть використовуватись для фінансових розрахунків, а дані фінансового для прийняття управлінських рішень;

- обидва види обліку базуються на концепції підзвітності менеджерів з метою визначення результатів їх діяльності (5)

І управлінський і фінансовий облік ґрунтується на єдиній системі збирання і опрацювання облікової інформації. Зокрема, на рівні первинного обліку відбувається реєстрація та фіксація господарських операцій. Надалі ця інформація узагальнюється та опрацьовується у системах управлінського та фінансового обліку відповідно до їх цільового призначення.

Дані управлінського, і фінансового обліку використовуються для прийняття рішень: управлінського – менеджерами підприємства; фінансового – акціонерами, кредиторами, фіскалами, інвесторами тощо. Обидва класи рішень в кінцевому рахунку впливають на ефективність діяльності підприємства.

В ринковому середовищі управління затратами і результатом має відповідати відповідна система обліку, зокрема : фінансовий облік затрат і результатів та управлінський облік затрат і результатів. На першому рівні розв'язуються завдання, які забезпечують взаємовідносини підприємства із зовнішніми користувачами та дають відображення затрат і результатів в цілому по господарству. На другому рівні вирішуються завдання, що забезпечують взаємовідносини підприємства з внутрішніми користувачами та дають відображення затрат і результатів по видах діяльності, центрах відповідальності, бригадах, видах вироблюваної продукції. Вирішення даних

завдань є можливим лише при наявності двох взаємозв'язаних структур – фінансової і управлінської бухгалтерії.

Обидва види обліку базуються на концепції підзвітності менеджерів. При цьому фінансовий облік дає змогу оцінити результати діяльності по підприємству в цілому, а управлінський - у межах окремих сегментів діяльності. Дані види обліку відіграють важливу роль і несуть в собі елементи такої системи, яка передбачає прямі і зворотні зв'язки при виконанні функцій спостереження, вимірювання, обробки інформації за даними первинної документації. Це підтверджує рух звітної документації між підрозділами підприємства і бухгалтерією.

Побудова управлінського обліку вимагає враховувати його певні особливості. До таких особливостей можна віднести: біологічні закони, які визначають специфічну технологію побудови обліку; соціальну, яка орієнтована на впровадження соціально орієнтованого підприємництва в основі якого лежить задоволення життєвих потреб суспільства, забезпечення стабільності розвитку сільських громад, здійснення активної інформаційної політики, спрямованої на стабільне та якісне продовольче забезпечення громадян.

Для створення дійового управлінського обліку необхідно вирішити такі завдання:

- розробити пропозиції щодо створення існуючої системи звітності;
- напрацювати практичні рекомендації щодо організації аналітичного обліку витрат на виробництві сільськогосподарської продукції;
- дослідити особливості функціонування та дієвість системи внутрішньогосподарського планування;
- визначити місце управлінського обліку в інформаційному забезпеченні управління підприємством та в цілому виробництвом;
- дослідити дієвість системи внутрішньогосподарського бюджетування, як способу контролю і оцінки ефективності управлінських рішень.

Побудова управлінського обліку повинна обов'язково містити такі основні елементи: первинні документи, центри відповідальності, контрольовані показники, облікові реєстри, форми управлінської звітності та представлення інформації користувачам тобто власникам і менеджерам.

Щодо запровадження системи управлінського обліку на рівні окремого суб'єкта господарювання, то необхідно особливу увагу звернути на відсутність нормативно-правового регламентування в частині організації і ведення обліку. Бажано на сільськогосподарських підприємствах розробити конкретні методичні рекомендації і їх виконувати і контролювати.

Підсумовуючи викладене можна зробити висновки: організацію управлінського обліку на аграрних підприємствах доцільно здійснювати в такій послідовності :

- визначити організаційну структуру підприємства;
- розробити графік документообороту;
- визначити біологічні активи за групами та видами продукції;
- організувати центри відповідальності;

- розробити бюджети для центрів відповідальності;
- напрацювати систему обліку витрат і калькулювання продукції;
- створити дієву систему контролю витрат.

Список використаних джерел:

1. Білоусова І. М. Методи обліку виробничих витрат і калькулювання собівартості/ І. Білоусова // Бухгалтерський облік і аудит.- 2009.
2. Методичні рекомендації з планування, обліку та калькулювання продукції сільськогосподарських підприємств: затв. наказом МінАП України від 18 травня 2001р. № 132.
3. Лень В. С.. Фінансовий облік: навчальний посібник/ В. С. Лень.- К.: Академія, 2011р.
4. Огійчук М. Ф. Фінансовий та управлінський облік за національними стандартами : Підручник/ М. Ф. Огійчук, В. Я Плаксієнко, М. І. Беленкова та ін./ За ред. проф. М. Ф. Огійчука. – 6-те вид. , перероб. і допов.- К.: Алерта, 2011
5. Садавська І. Б. Бухгалтерський облік: навчальний підручник/ І. Б. Садавська, Т. В. Божидарнік, К.Є.Нагірська – К.: Центр учбової літератури, 2013

УДК 332.025.12

Євгеній ПОДАКОВ
к.е.н., доцент кафедри економіки та готельно-ресторанного бізнесу,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Формування та використання місцевих бюджетів є одним з невирішених питань у взаємовідносинах між Державним і місцевими бюджетами. Особливого значення вказана проблематика набуває під час військового стану в Україні.

З провадженням військового стану саме регіональні програми підтримки малого підприємництва є одним із важливих інструментів подолання кризових явищ у регіонах, залучення до сфери бізнесу та самозайнятості широких верств населення. Фінансування в повному обсязі заходів регіональних програм створює умови для розвитку і зміцнення малого підприємництва, що дозволяє вирішувати соціально-економічні проблеми в регіонах, сприяє їхньому розвитку. В умовах економічної кризи, наслідки якої Україна намагалася подолати, загострилася проблема фінансової підтримки суб'єктів малого підприємництва. Зменшення загального рівня регіонального бюджетного фінансування, обмеженість можливості місцевих органів виконавчої влади щодо реалізації програмних заходів певною мірою пригальмували розвиток підприємництва в регіонах.

Основним джерелом місцевих фінансів є цільові фонди органів місцевого самоврядування. Цільовий фонд - є складовою спеціального фонду місцевого бюджету та використовується за цільовим призначенням, створюється з метою надходження додаткових фінансових ресурсів до спеціального фонду місцевого бюджету на фінансування видатків щодо вирішення питань соціально-економічного розвитку території, соціального захисту населення, становлення і розвитку місцевого самоврядування, проведення загальноміських заходів.

Місцеві запозичення є джерелом фінансового забезпечення розвитку місцевого самоврядування і потужним фінансовим інструментом, який допомагає ефективно вирішувати їх поточні й довгострокові проблеми. Найбільш поширеною формою залучення фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування є випуск місцевих позик. Ринок муніципальних облігацій в Україні практично відсутній.

Високим потенціалом мобілізації доходів володіє місцеве господарство, комунальна та інша власність, яка служить джерелом одержання доходів місцевого самоврядування і задоволення соціально економічних потреб населення відповідної території. Основу місцевого господарства складають об'єкти комунальної власності. Суб'єкти господарювання комунальної форми власності є платниками як загальнодержавних, так і місцевих податків і зборів,

тобто вони наповнюють дохідну частину місцевих бюджетів, тому виникає питання ефективного управління об'єктами комунальної власності.

Важливою проблемою в сучасних умовах є взаємовідносини між державним і місцевим бюджетом. У щорічних законах про Державний бюджет України проводиться уточнення складу доходів загального та спеціального фонду місцевих бюджетів, визначається механізм надання додаткових дотацій місцевим бюджетам з державного бюджету, встановлюються розміри коефіцієнтів вирівнювання.

Для забезпечення життєдіяльності місцевих бюджетів необхідно не делегувати їм відповідні повноваження, а в законодавчому порядку розмежувати компетенцію, функції та обов'язки держави і органів самоврядування та законодавчо це визначити, що Україна в даний період здійснює, але повільно і не завжди використовує досвід європейських країн.

Фінансовою основою розвитку територіальних громад є місцеві бюджети. В процесі реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади функціонування місцевих бюджетів повинно бути спрямоване на активізацію внутрішнього потенціалу, застосування механізмів нарощування доходної бази, забезпечення оптимального використання ресурсів громад та її стабільного економічного розвитку.

Згідно проведених досліджень фінансова децентралізація в Україні має свої переваги та недоліки. До переваг відносять: місцеві бюджети отримали фінансову самостійність, а об'єднані територіальні громади право на прямі міжбюджетні відносини; збільшено кількість податків і визначено їх процент, який залишиться на місцях і не зараховується до загальнодержавного бюджету; запроваджено нові види трансфертів зокрема це базова дотація, субвенції, освітня, медична та реверсна дотація; місцеві органи влади, крім казначейських рахунків, мають можливість розміщувати свої власні надходження в установах банків; органи місцевого самоврядування під власні гарантії можуть брати запозичення від міжнародних фінансових організацій які можна направляти на розвиток соціальної інфраструктури.

До недоліків можна віднести: необхідно кардинально реформувати побудову бюджетної системи, яка має відповідати новим вимогам і завданням сучасного періоду функціонування держави; відсутність достатніх джерел фінансування на державному і регіональному рівнях приводить до неефективного управління місцевими фінансами; недосконалі взаємовідносини між державним і місцевими бюджетами, які проявляються у тому що в Україні ОТГ, в певній мірі, залежать від політики врегулювання міжбюджетних відносин, яка поступово повинна переходити від забезпечення бюджетними ресурсами ОТГ до бюджетного регулювання; в країні відсутні органи адміністративного нагляду та контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування на рівні державних органів влади.

В умовах фінансової децентралізації важливо центральним органам влади забезпечити самостійність місцевих органів влади виконувати свої повноваження, функції та завдання, зважаючи на потреби і інтереси ОТГ, ефективно використовуючи бюджетні ресурси.

Реформування бюджетної системи має бути спрямоване на підвищення ефективності та продуктивності використання бюджетних коштів, децентралізацію фінансових ресурсів і зміну підходів до боргової політики держави. Слід кардинально реформувати побудову бюджетної та податкової систем, які мають відповідати новим вимогам і завданням в умовах військового стану.

Особливістю податкової реформи має стати перехід від фіскального принципу податкової політики до формування нової моделі, яка б забезпечувала необхідний для підтримки функціонування держави обсяг бюджетних надходжень дотримуючись принципу соціальної справедливості розподілу податкового навантаження в державі, тобто доцільно акцентувати увагу на регулюючій функції податків.

В сучасних умовах військового стану з різних джерел, зокрема засобів масової інформації, надходить інформація про неефективне використання коштів місцевих бюджетів. Дійсно, першочерговими статтями витрат бюджетів всіх рівнів, крім захищених статей, мають бути витрати на оборонну галузь. Пріоритетність та обґрунтованість певних фінансових рішень, що ухвалюються в рамках реалізації регіональної фінансової політики, мають ґрунтуватися на цілях і завданнях стратегій соціально-економічного розвитку регіонів, узгоджуватися з іншими напрямами регіональної політики, враховувати обмеження ресурсного характеру. На державному рівні необхідно затвердити нормативно-законодавчу базу відносно першочергових витрат бюджетів всіх рівнів крім захищених статей.

Позитивні наслідки проведеної реформи місцевого самоврядування та територіальної влади беззаперечні, але разом з тим, багато чого залежить від рішень по змінах до Конституції, від прийняття Муніципального кодексу, від того, як майбутні рішення будуть впроваджуватися на усіх рівнях.

Список використаних джерел:

1. Бондарук Т.Г. Механізм фінансового забезпечення функцій органів місцевого самоврядування / Т.Г.Бондарук // Актуальні проблеми економіки. - 2011. - № 8. - С. 250-258.
2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співчленами, з іншої сторони. [Електронний ресурс] / Урядовий веб-портал. Режим доступу: [EU Association Agreement %28body%29.pdf](#).
3. Еволюція фінансової системи ЄС: виклики та перспективи для України. [Електронний ресурс] / Режим доступу: : <http://www.niss.gov.ua/articles/1671>.
4. Стратегія розвитку фінансового сектору України 2025 // [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.

УДК 339.137.2:631.115

Оксана РАДЧЕНКО

к.е.н., с.н.с., п.н.с. відділу фінансово-кредитної та податкової політики,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРІЇВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Функціонування економіки України в умовах воєнного стану особливо гостро ставить питання забезпечення продовольчої у складі національної безпеки. Наразі, коли за звітними даними Міністерства аграрної політики та продовольства [2], ситуація в галузі дедалі ускладнюється дефіцитом коштів та ресурсів, виникає необхідність повної мобілізації резервів, на які спроможна аграрна галузь та державної підтримки і координації цих заходів. Тому очевидно, що є потреба якомога ефективніше організувати діяльність аграрних товаровиробників усіх форм та товарні господарства населення для найбільш повного забезпечення виробництва і гарантування продовольчої безпеки, а це, насамперед, державна координація, консультативні послуги та інформування щодо галузевих інновацій.

Традиційно склалось так, що частка сільського господарства у валовому випуску продукції України була найвищою серед усіх секторів економіки і становила понад 11,5% у 2021 році (табл. 1). У середньому за 2010-2021 рр. вона складала 10,10%, досягаючи найвищого рівня у 2015 році, коли країна виходила з економічної кризи, як відлуння глобальної. Тоді за рахунок агросектору вдалося без надзвичайних заходів стримати падіння економіки.

Таблиця 1.

Випуск товарів і послуг у ринкових цінах
у сільському господарстві України за 2010-2022 рр., млн грн

	2010	2014	2015	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Випуск товарів всього	2507439	3558223	4488398	6721741	8037021	8927367	9291883	12176378	11124292
Сільське господарство	189373	381227	558788	727352	871971	866138	915800	1396848	1101019
Частка, %	7,55	10,71	12,45	10,82	10,85	9,70	9,86	11,47	9,90

Джерело: [1]

Значного розвитку досяг агросектор і у 2021 році, але ці результати зруйновані війною, і уже в 2022 році частка сільського господарства у загальному випуску товарів починає знижуватись. Це ускладнює управління таким безпековим критерієм як продовольчий. До традиційних кліматичних ризиків унаслідок війни додалися значні труднощі з фінансуванням, інфляція, сповільнене внутрішнє споживання, криза логістики та енергетики, дефіцит матеріальних складових виробництва, відтік кадрів внаслідок мобілізації, пряма втрата підприємств, земельних угідь, запасів тощо.

Тому задля вирівнювання умов господарювання та підтримки безпекових критеріїв потрібна підтримка держави, стейкхолдерів ринку, міжнародних інституцій.

Відповідно до рішень РНБОУ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 9 жовтня 2023 року № 681/2023 «Про стан забезпечення продовольчої безпеки» від 9 жовтня 2023 року» [4] з метою ефективного протистояння виявленим загрозам і стабілізації ситуації в цій сфері у період воєнного стану ставляться загальні завдання: співпраці із Всесвітньою продовольчою програмою ООН; розроблення плану заходів із відновлення аграрного виробництва на деокупованих територіях; програми першочергових заходів із протидії загрозам продовольчій безпеці України, які виникли внаслідок руйнування греблі Каховської ГЕС; формування запасів продовольчих ресурсів Державним агентством резерву України для забезпечення продовольчої безпеки пріоритетних напрямів перероблення аграрної продукції з метою продовження термінів і спрощення умов її зберігання; передбачення у проєкті Стратегії продовольчої безпеки України запровадження системи національного та регіонального моніторингу продовольчої безпеки з урахуванням оцінних та прогнозованих змін чисельності населення територій, а також системи виявлення та раннього попередження загроз продовольчій безпеці; заходи державної підтримки виробників насіння; розробка Концепції Державної цільової економічної програми розвитку тваринництва на період до 2033 року.

Серед завдань, делегованих Міністерству аграрної політики та продовольства України визначено: «2) разом з Міністерством розвитку громад, територій та інфраструктури України, обласними військовими адміністраціями, органами місцевого самоврядування запровадити систему надання інформаційно-методичної підтримки стосовно: організації сільськогосподарської дорадчої діяльності як інструменту поширення комплексу знань організаційно-управлінського, технічного, технологічного, економічного та юридичного характеру, необхідних для ефективного ведення сільськогосподарського виробництва в умовах воєнного стану, впровадження механізмів державної підтримки аграріїв» [4, п. 2].

Оскільки фінансування дорадництва ґрунтувалось переважно на державній підтримці, то через низькі обсяги та відсутність системності у виділенні коштів, не справило належного впливу на його розвиток. Тому здебільшого сільськогосподарські дорадчі служби в Україні створювалися та функціонували за підтримки різних проєктів міжнародної технічної допомоги: Європейської Комісії, урядів Великої Британії, Німеччини, Данії, Швеції, США, Канади, Польщі [1; 5]. Наразі, пропозиції консультацій та фінансування в аграрному секторі представниками різних міжнародних проєктів, зокрема EU IPRSA, пов'язані з земельними питаннями, розвитком меліорації, сільським та регіональним розвитком, а також вдосконаленням ланцюжків створення доданої вартості [1].

В умовах економічної кризи, спричиненої війною, державне регулювання розвитку аграрної галузі має враховувати всі можливі варіанти сталого розвитку виробництва. У цьому напрямі важливим є посилення діяльності центрів

дорадництва. Окрім бюджетних коштів, яких наразі недостатньо і які скеровуються виключно на оборонні потреби, за участю держави необхідне нарощування міжнародного співробітництва задля розширення мережі служб дорадництва в Україні, а з їх допомогою – розширення фінансування аграрного виробництва та залучення інновацій.

Оскільки новації оподаткування при запровадженні воєнного стану стосуються наповнення бюджетів (через 2% збір з обороту), варто посилювати бюджетну підтримку регіональних сільськогосподарських дорадчих служб з використанням механізму співфінансування з місцевих бюджетів. Прерогативою консультування мають бути інновації, орієнтовані на дрібних фермерів, інноваційні технічні та технологічні знання, які дають змогу вести виробництво у критичних умовах.

За рекомендаціями зарубіжних партнерів вітчизняних дорадницьких служб, необхідно спрямувати дорадницьке консультування в бік посилення інтеграції ланцюжків доданої вартості та зв'язків з національними та міжнародними ринками через безпеку харчових продуктів та інші сертифікації; розроблення системних програм консультування, спрямованих на економічний розвиток сільських територій, у тому числі за рахунок підприємництва, підтримки сільської молоді й жінок та цифровізації.

Отже, інформаційно-методичний супровід системи державної підтримки аграріїв в умовах війни набуває особливого значення. До традиційних його функцій аграрного консалтингу додаються нові, а саме ті, що визначені в рішенні РНБО щодо заходів гарантування продовольчої безпеки в умовах воєнного стану. Ключовою проблемою і напрямом подальших досліджень залишається пошук фінансування на здійснення сільськогосподарської діяльності, взаємодія держави, міжнародних проектів та фондів щодо надання підтримки сільськогосподарським підприємствам різних організаційних форм.

Список використаних джерел:

1. АПД підтримує ініціативу щодо зустрічей міжнародних аграрних проектів України URL : <https://apd-ukraine.de/ua/1409-apd-pidtrimue-initsiativu-shchodo-zustrichej-mizhnarodnikh-agrarnikh-proektiv-ukrajini>.
2. Державна служба статистики України. URL : <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 12.03.2024 р.).
3. Міністерство аграрної політики та продовольства. Офіційний сайт. URL : <https://minagro.gov.ua/> (дата звернення 12.03.2024 р.).
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 9 жовтня 2023 року "Про стан забезпечення продовольчої безпеки" Указ Президента України від 9 жовтня 2023 року № 681/2023. URL : https://ips.ligazakon.net/document/u681_23?an=1 (дата звернення 12.03.2024 р.).
5. Hilkens, A., Reid, J. I., Klerkx, L., & Gray, D. I. (2018). Money talk: How relations between farmers and advisors around financial management are shaped. *Journal of Rural Studies*, 63, 83-95.

УДК 338:332:63

Наталія РАЙТЕР
к.е.н., доцент, доцент кафедри підприємництва та торгівлі,
Галина МАЦЬКІВ
к.е.н., доцент, директор Навчально-наукового інституту заочної та
післядипломної освіти,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО АГРОБІЗНЕСУ ЯК СПОСІБ ЗНИЖЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ РИЗИКІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах військового стану та системної економічної кризи, зумовленої російською військовою агресією, аграрний бізнес є тим видом економічної діяльності, який забезпечує продовольчу безпеку та валютні надходження держави, а сталий розвиток сільськогосподарських підприємств є запорукою економічної стабільності.

Традиційно український аграрний бізнес зосереджений на вирощуванні зернових та олійних культур, при цьому частка даних культур у структурі товарної продукції сільськогосподарських підприємств в 2021 році складала відповідно 47,8 і 34,3%. Однак внаслідок воєнних дій на території України, закриття чорноморських портів, підняття вартості логістики, введення обмежень на експорт з боку європейських держав диверсифікація аграрного бізнесу є неминучою для забезпечення виживання на ринку та утримання конкурентних позицій [2].

Незважаючи на проблеми щодо виробництва, зберігання та експортування сільськогосподарської продукції зумовлені військовими діями, українські виробники зерна все ще мають високі конкурентні позиції на світовому ринку зерновиробництва. Як показала посівна 2022/2023 років, зерновиробництво та вирощування олійних культур залишаються найбільш привабливими для українського аграрного бізнесу, однак при цьому суттєво зростають ризики. Очікувати, що ситуація після війни поверне нас до тих самих обсягів експорту та вирощування окремих культур, що і у довоєнний період – не варто. Традиційні моделі агробізнесу втрачають свої перспективи в Україні та стають все більше ризиковими, тому кожен учасник ринку буде обирати свої власні шляхи розвитку, з урахуванням потреб споживача та власних можливостей для росту.

Диверсифікація в українському агробізнесі означає стратегію розширення масштабів сільськогосподарської діяльності за межі традиційних культур або секторів. Цей підхід має на меті зменшити ризики, підвищити стійкість та створити додаткові джерела доходів для агробізнесу в умовах фінансово-економічної нестабільності.

В умовах високого рівня ризиковості післявиробничої логістики зернових культур одних із способів зниження агропідприємницьких ризиків є диверсифікація виробничої програми. При диверсифікації виробничої програми важливо провести ретельне дослідження ринку, оцінити доцільність створення нових виробництв і ефективно управляти ризиками. Кожна стратегія

диверсифікації повинна узгоджуватися з ресурсами, можливостями та довгостроковими цілями агробізнесу. Крім того, інвестиції в інфраструктуру, технології та навчання є ключовими для забезпечення сумарного синергетичного ефекту та успіху зусиль із диверсифікації [1].

Агробізнес потребує сьогодні не лише впровадження технічних інновацій, а й зміни самої парадигми менеджменту виробництва. Якщо ще 10–15 років тому, вирощуючи тільки маржинальні зернові й олійні культури, можна було отримати стабільні прибутки, то сьогодні ця стратегія в багатьох випадках не спрацьовує. Саме цей чинник є ключовим до зміни інтересів агробізнесу в розвитку напряму нішевих культур. Таким чином, в умовах пришвидшення кліматичних змін і зростання впливу кон'юнктури ринку агробізнес усе частіше починає звертати увагу на нішеві культури як напрям диверсифікації, з одного боку, а з іншої – як інструмент страхування діяльності від багатьох ризиків.

Так, вирощування нішевих культур має досить високу рентабельність, крім того це урізноманітнення сівозміни, покращення фітосанітарного стану сільськогосподарських угідь та стану поверхневих шарів ґрунту. Диверсифікація сільськогосподарського виробництва дасть змогу зменшити ризики підприємства у випадку низького врожаю інших видів культур. Проте складністю є досить висока вартість посівного матеріалу, а також комплексний підхід до пошуку ринків збуту такої продукції, нестабільність попиту на неї. Для цього суб'єктам агробізнесу необхідно ґрунтовно досліджувати ринок, шукати найбільш затребувані нішеві культури, розробляти стратегію диверсифікації.

Цього року агробізнес, обираючи зерновий напрям вирощування нішевих культур, віддав перевагу таким культурам, як овес, жито, гречка, просо, квасоля, сорго, тритикале, рис, люпин солодкий і вика. До нішевого напряму вирощування технічних культур входили також льон кудряш (олійний), гірчиця, рослини ефіроолійні та лікарські, а також прянощі, мак олійний, коноплі та тютюн. Якщо експертно зважити ризики та переваги від вирощування нішевих культур, то однозначно можна стверджувати про їх перспективність.

При цьому варто зауважити, що в практичній реалізації диверсифікаційних проєктів суб'єктів агробізнесу має передувати не тільки розробка відповідних організаційних заходів, а й визначення ступеня відповідності наявного ресурсного потенціалу в межах конкретного господарства, поставленим цілям та прогнозованим отриманим результатам діяльності для забезпечення конкурентоспроможності на ринку [3].

Таким чином, формування алгоритму диверсифікації економічної діяльності для суб'єктів агробізнесу в сучасних умовах має базуватися на науково-обґрунтованих принципах, враховуючи при цьому специфіку ведення виробничо-господарської діяльності (табл. 1).

Отже, формування оптимальної стратегії диверсифікації суб'єктів агробізнесу дозволить не лише знизити рівень логістичних ризиків, а й підвищить рівень продовольчої безпеки держави.

Таблиця 1

Алгоритм реалізації стратегії диверсифікації виробничо-господарської діяльності суб'єктів агробізнесу*

Стадія	Етап	Форми та напрями реалізації
Підготовка	Оцінка власного соціально-економічного стану	Рівень техніко-технологічного розвитку
		Економічні позиції
		Ресурсна складова
	Аналіз поточних цілей господарства	Економічні (реалізація обраної бізнес-стратегії, організація виробництва сільськогосподарської продукції на засадах конкурентоспроможності)
Соціальні (демографічні, культурно-освітні)		
Реалізація	Обрання галузевої структури	Сільськогосподарське виробництво або несільськогосподарське виробництво
		Забезпечення належних умов
	Забезпечення належних умов	Ресурсне забезпечення
		Інфраструктурне забезпечення
		Організаційне забезпечення
	Оцінка результативності	Ризик-менеджмент
		Оцінка результативності
		Визначення рівня ефективності використання ресурсів
	Оцінка ступеня досягнення заявлених цілей	
	Коригування диверсифікаційної стратегії	

*Власне узагальнення

Список використаних джерел:

1. Бізнес під час війни. Львівська торгово-промислова палата. 2022. URL: <https://lcci.com.ua/biznes-pid-chas-vijny/> (дата звернення 16.03.2024).
2. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрями забезпечення стійкості: науково-аналітичне видання. ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долишнього НАН України» / ред. І.З. Сторонянська. Львів, 2022. 70 с.
3. Райтер, Н. І., Мацьків, Г. В. Особливості ведення аграрного підприємництва в умовах воєнного стану. *Організаційно-економічні та соціальні складові розвитку підприємництва*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. Львів: Львівський національний університет природокористування, 2022. С. 66–68.

УДК 338.330.3

Алла РЕВУЦЬКА

к. е. н., доцент кафедри економіки,

Уманський національний університет садівництва, м. Умань

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

В умовах глобалізації та інтеграції промислових підприємств України в світовий простір, який супроводжується невизначеністю та кризою в економіці, важливим є чітке розуміння сутності процесу управління конкурентоспроможністю підприємств, що є запорукою сталого розвитку економіки держави.

Конкурентоспроможність є одним із ключових факторів, що визначає стійкий розвиток підприємств у сучасних умовах економічної глобалізації та швидких змін на ринку. В сучасному бізнес-середовищі, де підприємства змушені змагатися за споживачів і ресурси з конкурентами як на місцевому, так і на міжнародному рівні, збільшення конкурентоспроможності стає надзвичайно важливим завданням.

Підприємство є визначальною ланкою економіки держави, рушійною силою створення потрібної суспільству продукції, надання необхідних послуг та виконує бюджетоутворюючу функцію. Стійке положення підприємств на ринку забезпечується в першу чергу його внутрішньою політикою, яка орієнтує всіх співробітників на активний та цілеспрямований розвиток діяльності в умовах безперервних змін зовнішнього середовища.

Дослідженню теоретичних та методичних аспектів конкурентоспроможності підприємства присвячено ряд робіт вітчизняних учених-економістів: Брінь П. В. [1], Баштовий Д. М. [2] Герасимова В. О. [6], Маковоз О. С. [7], Пронько Л. М. [8] та інші.

На сучасному етапі функціонування економіки тільки наявність робочої сили, капіталу та сировини вже практично не забезпечує досягнення достатнього рівня конкурентоспроможності підприємства.

Важливими стають їх розподіл та скеровування в обґрунтовано обраному напрямку за для досягнення найбільшого ефекту.

Думки вітчизняних науковців щодо розуміння конкурентоспроможності мають певні відмінності:

-це сукупність управлінських дій, спрямованих на дослідження діяльності активних і потенційних конкурентів, їх сильних і слабких сторін, а також розроблення конкурентних стратегій, що забезпечують формування й підтримку довгострокових конкурентних переваг [4];

-це систематичний, планомірний і цілеспрямований вплив на систему конкурентоспроможності для збереження її стійкості чи переведення з одного стану в інший за допомогою необхідних і достатніх способів і засобів впливу [5];

-конкурентоспроможність підприємства – це узагальнююче поняття яке складається під впливом сукупності різних чинників, що впливають на всі сфери

господарювання суб'єкта. До цих факторів належать фінансова стійкість, прибутковість підприємства, рівні автоматизації і механізації праці підприємства, доступ до ринку ресурсів та нових технологій, якість вироблених товарів, масштабність проведення та впровадження науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт тощо [3].

Однак, конкурентоспроможність не є постійною і вимагає постійного контролю і вдосконалення. Підприємство повинно постійно аналізувати ринок, вивчати поведінку конкурентів і споживачів, а також оцінювати власні потенційні переваги і недоліки. Тільки таким чином підприємство може забезпечити свою конкурентоспроможність і стійкий розвиток у довгостроковій перспективі.

Сучасна концепція управління конкурентоспроможністю промислового підприємства має враховувати фактори, які впливають на конкурентоспроможність та можуть бути як внутрішніми, так і зовнішніми. До внутрішніх факторів можна віднести наступні: організаційно-правова форма підприємства; структура підприємства; науково-технічний рівень виробництва; соціальний потенціал підприємства; культура; ресурси; психологічний клімат колективу; налагодженість шляхів постачання; створення ділового іміджу. Серед зовнішніх факторів виокремлюються: ринок товарів, технологій, робочої сили; фондовий ринок; виробниче середовище; науково-технічне середовище; соціальне середовище; державне регулювання тощо.

Отже, конкурентоспроможність – це не статичний процес, а постійна робота та переосмислення своїх стратегій та процесів. Підприємство повинно бути готове до змін та пристосування до нових реалій ринку. Це включає в себе постійний аналіз конкурентного середовища, вивчення нових тенденцій та потоків інновацій, а також впровадження ефективного управління змінами.

Таким чином, конкурентоспроможність є ключовим чинником стійкого розвитку підприємства. Вона визначає його успіх на ринку та здатність впроваджувати нові ідеї, вдосконалюватися та адаптуватися до змін. Для досягнення конкурентоспроможності підприємства повинні розробляти стратегії, які сприятимуть високій якості продукції та послуг, а також надавати інновації, що задовольняють потреби клієнтів. Тільки таке підприємство зможе залишатися конкурентоспроможним і забезпечувати стійкий розвиток у сучасному світі.

Список використаних джерел:

1. Брінь П. В., Нехме М. Н. Конкурентоспроможність підприємства: сутність, показники та методичні засади динамічної оцінки. Причорноморські економічні студії. 2021. Вип. 64. С. 36-43.
2. Баштовий Д. М., Небава М.І. Теоретичні аспекти аналізу конкурентоспроможності підприємств. Економічна наука. 2019. С.135-139.
3. Воронько-Невіднича Т.В., Василенко М.В., Лещин Д.І. Управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах нестабільного ринкового середовища. Економіка та управління підприємствами. Випуск 21. 2018. С. 251 – 254.

4. Балабанова Л.В. Управление конкурентоспособностью предприятий на основе маркетинга : [монография] / Л.В. Балабанова, А.В. Кривенко. Донецк : ДонГУЭТ им. М. Туган-Барановского, 2004. 147 с.
5. Бондаренко Г.С. Управління конкурентоспроможністю автотранспортного підприємства: автореф. дис. канд. економ. наук: спец. 08.06.02 «Підприємництво, менеджмент та маркетинг». Х., 2001. 19 с.
6. Герасимова В. О., Резанов Е. О. Конкурентоспроможність підприємства: сутність та фактори впливу в сучасних умовах. Економічний простір. 2020. №154. С. 93-97.
7. Маковоз О. С. Взаємозалежність моделі управління конкурентоспроможності підприємства та сталого розвитку. Doctoral dissertation. 2022. С. 47-50.
8. Пронько Л. М., Токар К.С. Маркетингова стратегія у формуванні конкурентоспроможності підприємства. Ефективна економіка. 2022. №4. С. 158-166.

УДК 338.487:659

Ірина РОМАНЮК

*д. е. н., доцент, доцент кафедри туризму та економіки,
Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСОВИХ МЕХАНІЗМІВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ТУРИСТИЧНИХ КОМПАНІЙ

Постійні зміни в туристичній галузі, глобальні виклики, конкуренція, стратегії сталого розвитку, технологічні інновації та потреба у стратегічному плануванні – все це вимагає від компаній постійного удосконалення фінансових стратегій. Наприклад, пандемія COVID-19 та повномасштабне вторгнення росії відкрила нові виклики у фінансовому управлінні для адаптації до умов, що змінюються. Крім того, зростаюча увага до сталого розвитку та екологічних питань вимагає розробки екологічно орієнтованих фінансових стратегій. У такому середовищі, ефективність фінансових механізмів стає критичною для успіху туристичних компаній у забезпеченні їхньої конкурентоспроможності і сталого розвитку.

У періоди криз та нестабільності туристичні компанії можуть скористатися різними фінансовими інструментами для забезпечення своєї стабільності. Найбільш ефективними з них є короткострокові кредити та лінії кредитування, які дозволяють компаніям отримати швидкий доступ до фінансових ресурсів [1, с. 58]. Також, гнучкі фінансові угоди, включаючи гнучкі умови у фінансових угодах, можуть допомогти туристичним компаніям пристосуватися до змінних умов. Формування фінансового резерву, а також використання різних видів страхування та диверсифікація інвестицій також є важливими фінансовими інструментами для забезпечення стабільності туристичних компаній.

Доступність фінансових ресурсів має значний вплив на можливості туристичних компаній розширювати свою діяльність та підвищувати конкурентоспроможність, а саме:

1. Збільшення доступних фінансових ресурсів дозволяє туристичним компаніям будувати та розвивати нові готелі, курорти, ресторани та інші туристичні об'єкти. Це сприяє збільшенню привабливості компанії для клієнтів та розширює її діловий обсяг.

2. За допомогою додаткових фінансових ресурсів туристичні компанії можуть інвестувати у підвищення якості надання послуг, вдосконалення інфраструктури, впровадження нових технологій та навчання персоналу. Це робить їх привабливішими для клієнтів та підвищує рівень задоволеності споживачів.

3. Доступність фінансових ресурсів дозволяє туристичним компаніям проводити більш масштабні та ефективні маркетингові та рекламні кампанії. Це сприяє збільшенню відомості про компанію, привертанню нових клієнтів та розширенню своєї аудиторії.

4. Більший доступ до фінансових ресурсів дозволяє туристичним компаніям інвестувати у дослідження та розробку нових туристичних продуктів та пакетів

послуг. Це допомагає залучати нові цільові аудиторії та задовольняти потреби різних сегментів ринку.

Отже, доступність фінансових ресурсів є ключовим фактором для розвитку та підвищення конкурентоспроможності туристичних компаній, оскільки вона дозволяє їм здійснювати інновації, розширювати свою діяльність та привертати більше клієнтів.

Фінансові стратегії в туристичній галузі є важливими інструментами для оптимізації витрат та збільшення прибутковості компаній [2, с. 206]. У періоди криз та нестабільності особливо актуальною стає необхідність виявлення та впровадження ефективних фінансових стратегій, що дозволять підтримувати стійкість бізнесу та забезпечувати його конкурентоспроможність. Однією з ключових стратегій є управління витратами, що включає в себе аналіз та контроль усіх видів витрат компанії з метою ідентифікації та усунення зайвих витрат або виявлення можливостей для їх оптимізації. Наприклад, за допомогою впровадження бюджетів та контролю за закупівлями можна досягти ефективного управління витратами і забезпечити оптимальне використання фінансових ресурсів. Ще однією важливою стратегією є цінова політика, так як оптимізація цін допомагає підвищити прибутковість, стимулюючи продажі та забезпечуючи конкурентоспроможність на ринку [3, с. 200]. Встановлення адекватних цін на продукти та послуги, враховуючи попит, конкуренцію та вартість виробництва, є ключовим елементом успішної цінової стратегії. Стратегія оптимізації прибутковості включає в себе заходи з підвищення ефективності виробничих процесів, розробку нових маркетингових стратегій та розширення асортименту продуктів. Інвестиції в інновації також важливі, оскільки вони дозволяють впроваджувати нові технології та підходи, що полегшують ділову діяльність та підвищують ефективність компанії.

Фінансові механізми в сучасному світі мають значний вплив на інноваційний розвиток туристичного бізнесу та підвищення його привабливості для клієнтів. Туристична індустрія постійно змінюється і адаптується до нових тенденцій, технологій та вимог споживачів, тому використання різноманітних фінансових інструментів стає необхідністю для успішного функціонування компаній в цій галузі. Перш за все, інвестиції в дослідження та розробку (R&D) є ключовим елементом для стимулювання інновацій у туристичній сфері. Фінансування досліджень та розробок дозволяє компаніям впроваджувати нові продукти та послуги, які відповідають сучасним вимогам та очікуванням клієнтів. Наприклад, розробка цифрових платформ для онлайн-бронювання подорожей або впровадження екологічно-орієнтованих ініціатив може значно підвищити привабливість туристичного продукту.

Фінансова підтримка стартапів та інноваційних підприємств у туристичній галузі є важливим механізмом для стимулювання новаторських ідей та підвищення конкурентоспроможності бізнесу [4, с. 294]. Інвестиції у молоді компанії, які впроваджують нові підходи до туристичних послуг або використовують технології майбутнього, можуть прискорити інноваційний розвиток галузі та забезпечити конкурентні переваги для компаній. Крім того, фінансова підтримка маркетингових та рекламних кампаній є важливим

чинником у підвищенні привабливості туристичних послуг для клієнтів. Інвестування у маркетинг дозволяє компаніям ефективно просувати свої продукти на ринку та привертати увагу цільової аудиторії. Це може включати рекламні кампанії в соціальних мережах, участь у туристичних виставках та заходах, а також створення іміджевих кампаній для підвищення впізнаваності бренду. Загалом, використання різноманітних фінансових механізмів є необхідним для стимулювання інновацій та підвищення привабливості туристичного бізнесу [5, с. 73]. Ефективне використання цих механізмів дозволяє компаніям залишатися конкурентоспроможними на ринку та відповідати змінним потребам та очікуванням клієнтів у сучасному світі подорожей та туризму.

Отже, ефективне використання фінансових механізмів є важливою складовою конкурентоспроможності туристичних компаній. Інвестиції у дослідження та розробку, фінансова підтримка інновацій, управління витратами та маркетингові стратегії сприяють залученню клієнтів та успішному функціонуванню на ринку. Такий підхід дозволяє компаніям оптимізувати витрати, збільшувати прибутковість та підтримувати стабільність у конкурентному середовищі туристичної галузі.

Список використаних джерел:

1. Квятко Т.М., Мандич О.В., Сєвідова І.О., Бабко Н.М., Романюк І.А., Вітковський Ю.П., Микитась А.В. Маркетингові дослідження: навч. посіб. Харків : ХНТУСГ, 2020. 163 с.
2. Романюк І.А. Вплив конкурентної боротьби на управління маркетинговою діяльністю сучасних підприємств. Молодь і сільськогосподарська техніка у XXI сторіччі: Зб. матер. XVI-й Міжнар. форум молоді. Харків : ХНТУСГ. 2020. С. 206.
3. Мандич О.В. Удосконалення рекламних та маркетингових продуктів для розвитку підприємств сільського зеленого туризму. Боголібські читання: матер. I Всеукр. конф., 18 вересня 2020 р., Переяслав : ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди», 2020. С. 200-201.
4. Романюк І.А. Рекламні та маркетингові проекти розвитку підприємств сільського зеленого туризму на інноваційно-інвестиційних засадах. Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклики: зб. тез доп. II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 6-7 квітня 2020 р. Мукачево: МДУ, 2020. С. 294-295.
5. Яровий В.Ф. Соціально-економічна ефективність функціонування підприємств сільського зеленого туризму та галузі туризму загалом. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2017. № 4(40). С. 72-75.

УДК 336.279

Оксана РУБАЙ

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Любов СИНЯВСЬКА*

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна в Україні спричинила значні економічні проблеми, що призвело до зростання кількості випадків банкрутства. Існують певні особливості та проблеми, з якими стикаються боржники, кредитори та інші учасники процедур банкрутства в умовах воєнного стану. Тому питання банкрутства підприємств в Україні є особливо актуальними в умовах сьогодення. Повномасштабне збройне вторгнення Російської Федерації спричинило ситуацію в якій суб'єкти господарювання в Україні зазнають значних фінансових втрат, що стало причиною неплатоспроможності підприємств. Хтось був змушений перенести виробничі потужності подалі від бойових дій, інші – змінювати логістичні ланцюжки та пристосовувати бізнес до нової реальності [1].

Війна практично стала чинником: по-перше, значного скорочення господарської діяльності, оскільки багато підприємств втратили можливість вести свою діяльність через бойові дії, окупацію, руйнування майна, логістичні проблеми, втрату кадрів тощо, і як наслідок це унеможливило виконання зобов'язань за кредитами, що веде до зростання кількості справ про банкрутство; - по-друге, ускладнила проведення розрахунків через значні проблеми з банківською системою, платіжними інструментами та валютним регулюванням. Це ускладнило та робить неможливим проведення розрахунків з кредиторами, що може затримувати або блокувати процедури банкрутства; - по-третє, стала причиною невизначеності та появи нових ризиків, адже через військові дії складно прогнозувати економічну ситуацію, що робить ризикованими будь-які інвестиції та дії, пов'язані з банкрутством, це може призвести до зниження зацікавленості кредиторів у санації боржника та стимулювати їх до ліквідації майна; - по-четверте, спричинила зниження ефективності процедур банкрутства, через негативний вплив на роботу судів, арбітражних керуючих, інших органів та інституцій, що задіяні в процедурах банкрутства, і, як наслідок - затягування справ, зниження результативності та порушення прав учасників; - по-п'яте, стала чинником зловживання процедурами банкрутства, з тим що в умовах воєнного стану зростають ризики зловживань з боку боржників, кредиторів та інших осіб, пов'язаних з процедурами банкрутства та в кінцевому підсумку це може призвести до несправедливого розподілу майна боржника, виведення активів та шкоди для економіки.

До того ж, нині відбувається процес поступової інтеграції України у європейське співтовариство з його особливими чіткими правилами та умовами функціонування ринку, які можуть призвести до зниження фінансової стійкості вітчизняних суб'єктів господарювання. Варто розуміти, що, процедури

банкрутства є інструментом не лише для ліквідації підприємства (виходу з ринку) чи продажу всього майна (звільнення від боргів), а й дієвим механізмом для оздоровлення фінансово-господарського стану, відновлення платоспроможності та фінансової стійкості господарюючого суб'єкта [2].

Окрім того, як вважає Андреева І., основними причинами банкрутства є: істотне порушення фінансової усталеності підприємства у випадку перевищення зобов'язань над активами; значна незбалансованість від'ємного і додатного грошових потоків; тривала неплатоспроможність підприємства, що викликана низькою ліквідністю його активів [3].

Загалом війна в Україні спричинила значні проблеми у сфері логістики, що негативно впливає на економіку та життя людей. Одна з них - це руйнування інфраструктури, що ускладнило та робить неможливим перевезення товарів і гуманітарної допомоги, зокрема це блокування українських портів Чорного та Азовського морів, що зупинило експорт української продукції та негативно впливає на вітчизняний та світовий продовольчий ринки, через що логістичні маршрути стали довше та складніші, збільшивши при цьому витрати на транспортування, затримки поставок та ризиків втрати вантажів. Окрім того виник дефіцит палива, що ускладнив роботу транспорту й логістики та в подальшому зростання цін на транспортні послуги та затримки поставок.

Наявність таких проблем як пошкодження сільськогосподарської техніки, мінування полів та незаконне вивезення зерна також ускладнює ситуацію бізнесу. Необхідно розуміти, що не весь бізнес переживе такі фінансові потрясіння, тому створення умов, які дозволять українським підприємствам подолати дефолт та зберегти виробничий потенціал країни – є одним із першочергових завдань.

Досягнення такої цілі потребує комплексного підходу і судова процедура фінансового оздоровлення потенційно може стати однією з вагомих складових такого комплексу.

Список використаних джерел:

1. Гловацький О., Жеревчук М. Банкрутство в умовах воєнного стану: практичні кейси. URL: <https://borgexpert.com/stiahnennia-borhiv/sudova-praktyka/bankrutstvo-v-umovakh-voiennoho-stanu-praktychni-kejsy> (дата звернення 25.03.2024)
2. Стащук О.В., Шостак Л.В., Булик Д.В. Банкрутство підприємств в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. №44. URL: <file:///D:/2024/Downloads/1801-%96-1733-1-10-20221125.pdf> (дата звернення: 18.03.2024)
3. Андреева Інга. Ріст попри кризу: чому український малий і середній бізнес вистійть та переживе. 23 вересня, 2022. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/23/691787/index.amp> (дата звернення: 14.03.2024)

УДК 336.22

Дмитро САДОВИЙ

заступник начальника департаменту бухгалтерського обліку електроенергії та звітності ДП «Гарантований покупець», аспірант 2 курсу кафедри корпоративних фінансів та контролінгу факультету фінансів, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, м. Київ

ВПЛИВ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ НА ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ БІЗНЕСУ

Одним із найважливіших макроекономічних аспектів податкової системи як дохідної частини бюджету є загальне податкове навантаження на суб'єктів бізнесу та економіку вцілому, тобто відношення суми всіх податкових надходжень до ВВП. Новітні дослідження з даної проблематики наголошують, що неможливо дати однозначну оцінку рівню податкового навантаження, не аналізуючи обсяг, структуру й ефективність державних витрат, якщо вони фінансуються за рахунок податків. Потреби держави визначають рівень оподаткування, а в кінцевому рахунку й податкове навантаження [1].

Не існує також єдиної позиції щодо того, яке конкретне співвідношення прямих та непрямих податків є оптимальним. Наукові дискусії на цю тему зводяться до того, аби досягти компромісу між вимогами економічної ефективності та соціальної справедливості. Відповідно до теорії, такі прямі податки, як податок з доходів фізичних осіб, податок на прибуток підприємств, єдиний податок справляють значно більший деформуєчий вплив на економічні рішення, і відповідно, на розподіл ресурсів в масштабах економіки держави. Ці наслідки можуть посилюватися прогресивністю системи оподаткування, особливо при оподаткуванні трудових доходів та підприємницьких прибутків. Особливо це проявляється тоді, коли високі граничні ставки оподаткування поширюються на порівняно великі групи зайнятого населення, передусім працівників із середнім рівнем доходу. Інші обов'язкові платежі, такі як відрахування в соціальні фонди, які по суті, еквівалентні прямим податкам, підвищують вартість робочої сили і можуть деформувати структуру розподілу ресурсів та стримувати інвестиції.

Дослідження економічної динаміки країн ОЕСР з 1971 по 2010 роки вказує на негативний вплив податків на економічне зростання. При цьому податки на доходи від підприємницької діяльності визнано найшкідливішими, наступними за ступенем негативного впливу розміщено податки на особисті доходи, споживання і майно. На думку авторів, зменшення на 1% податкових надходжень від податку на прибуток, на споживання і податку на нерухомість призведе до збільшення ВВП на душу населення на 0,25-1% у довгостроковій перспективі. Збільшення корпоративних податків з урахуванням ставки та амортизаційних відрахувань призводить до зниження інвестицій і зростання продуктивності праці [2].

Проте, щодо диференційованого впливу деяких найважливіших непрямих податків, серед яких є податок на споживання є досить обмеженим з точки зору

довгострокової економічної динаміки. Ці податки є практично нейтральними щодо їх впливу на динаміку заощаджень та інвестицій, вони не дискримінують імпорт порівняно з вітчизняною продукцією і пропорційно розподіляють податковий тягар між трудовими доходами і доходами від підприємницької діяльності.

У працях американських економістів В. Танзі, Н. Стокі та С. Ребело стверджується, що за деяких умов відносно перенесення акцентів з оподаткування доходів на оподаткування споживання може стимулювати заощадження і накопичення капіталу і, відповідно, позитивно вплинути на діяльність суб'єктів бізнесу, а отже економічне зростання [3]. Тому, з точки зору економічної ефективності, система з порівняно низьким рівнем прямих податків і вищою часткою непрямих може мати певні переваги.

Забезпечуючи надання необхідних суспільних послуг, оподаткування впливає на економічну динаміку як на мікро- так і на макrorівні. Податки деформують поведінку мікроекономічних суб'єктів, оскільки рішення, які вони ухвалюють, зіштовхуючись із необхідністю сплати податків, відрізняються від тих, які б вони прийняли якби податків не існувало.

Однак, традиційно вважається, що вплив податків на поведінку мікроекономічних суб'єктів зростає з підвищенням середнього рівня оподаткування, економічна теорія говорить про те, що загальний ефект, передусім, залежить від граничної, а не середньої ставки оподаткування, а також від прогресивності податкової системи [4].

Таким чином, аналізуючи вплив оподаткування на господарську діяльність суб'єктів бізнесу й економічну динаміку, варто враховувати структуру податкової системи, економічну природу окремих податків, а також основні та додаткові елементи кожного окремого податку.

На макроекономічному рівні оподаткування може знижувати ефективність розподілу ресурсів і, як результат, негативно впливати на економічне зростання. В теоретичних та емпіричних дослідженнях пропонується цілий ряд методів аналізу впливу оподаткування на економічний розвиток та економічне зростання. В традиційних неокласичних моделях зростання, які припускають зниження ефекту масштабу, існують два основні канали, через які оподаткування може негативно впливати на економічне зростання, а саме, через несприятливу дію на рівень і структуру інвестицій та пропозицію робочої сили.

На сучасному етапі розвитку системи оподаткування в Україні завдяки процесам євроінтеграції, пріоритетності прав платників податків, необхідності збалансування інтересів учасників податкових відносин та пошуком ефективних механізмів своєчасного формування публічних грошових фондів, виникає потреба у зосередженні уваги на позитивних аспектах становлення та розвитку системи оподаткування та пропозиціях щодо удосконалення системи оподаткування суб'єктів бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Musgrave R. The Theory of Public Finance: A Study in Public Economy / R. Musgrave. New York: McGraw-Hill Book Company, 1959. 628 p.
2. Arnold J. Tax Policy For Economic Recovery and Growth / J. Arnold, B. Brys, C. Heady // Economic Journal. 2011. № 121. P. 59-80. с. 69
3. Tanzi V. Fiscal Policy and Long-run Growth / V. Tanzi, H. Zee // IMF Working Paper. 1997. Vol. 44. № 2. P.179-209, C. 197
4. Cnossen S. Tax Policy in the European Union [Electronic resource] / S. Cnossen // A Review of Issues and Options, Maastricht Research School of Economics of Technology and Organization, Research Memorandum. 2002. № 023 (Maastricht). URL: <http://edata.ub.unimaas.nl/www-edocs/loader/file.asp?id=588> (accessed: 26.02.2024).

УДК 338.433.4:637.1:355.014

Анна СЕМИСАЛ
аспірантка,

Білоцерківський національний аграрний університет, м. Біла Церква

ПРОБЛЕМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВИРОБНИКІВ МОЛОКА В УМОВАХ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ В КРАЇНІ

Реформування аграрного сектору України кардинально змінило організаційно-економічні умови функціонування сільськогосподарських підприємств – виробників продукції молочного скотарства. Так, на протязі 1990-2021 рр. поголів'я корів в усіх категорій господарювання знизилось майже в 8 разів, виробництво – 6 разів, чи на 6 млн. тонн

Військова агресія Росія проти нашої держави негативно відобразилася на розвитку молочного скотарства.

Початок війни фактично паралізував діяльність суб'єктів підприємницької діяльності в сфері молочного скотарства. Найбільший економічний удар на себе взяли, звісно, сільськогосподарські підприємства та господарства населення – виробники молока на тимчасово окупованих та прилеглих територіях. Так, із 10 із 24 областей, що перебували або досі залишаються у зонах бойових дій та окупації, постачали 42% молока на переробку. Також 800 сільськогосподарських підприємств – виробників молока постраждали від військових дії, які відбуваються чи відбувалися на їх територіях.

За 4 місяці військових дій виробники молока втратили 92 тис. корів, в т.ч. понад 50 тис. корів у корпоративному секторі аграрної економіки.

В прифронтових та окупованих зонах за продуктивність корів скоротилася на 50% і більше. Як свідчать результати досліджень дана обставина викликана в першу чергу прояв стресового стану сільськогосподарської тварини, що негативно впливає на рівень надоїв.

Війна повністю змінила ситуацію в секторі - падіння внутрішнього попиту та блокада портів призвели до падіння цін на сире молоко. Виробники опинились у надзвичайно напруженій ситуації, особливо ті суб'єкти господарювання в сфері аграрного бізнесу, які перебували поблизу бойових дій. Окупація території та майна, матеріально-технічні проблеми, нестача паливномастильних матеріалів – основні чинники, які негативно вплинули на функціонування виробників продукції молочного скотарства [1].

Переробка молока була припинена на кілька тижнів на початку вторгнення. Попри це, молокопереробні підприємства, для забезпечення продовольчої безпеки регіонів, відновили процес у надзвичайно складних умовах – оскільки було порушені логістика постачання, оптова та роздрібна торгівля.

Через зниження закупівельної ціни на молоко, що стало основним чинником зниження рентабельності, середня розрахункова маржа сільськогосподарських підприємств у березні впала до нуля.

Криза спонукала виробників, які змогли впоратися з раціонами, знизити вартість годівлі. Такі дії допомогли зберегти операційну маржу на кілограм, але сприяли зниженню надоїв молока та доходів від реалізації.

Внутрішній ринок свіжої категорії молокопродукції обвалився на початку війни, але поступово відновлювався по мірі деокупації території та зворотної міграції населення.

Високотехнологічні господарства корпоративного сектору аграрного сектору – виробники молока виявились більш чутливіші до загроз, які виникли під час дії військового стану. Військові дії на тимчасово окупованих територіях України призвели до проблем збуту, оскільки ланцюжки постачання молока на переробку до підприємств зруйновані. Крім того, частину кормів та ветеринарних препаратів Україна імпортувала. Через війну та логістичні проблеми частину цих закупівель наразі здійснювати неможливо. В зв'язку з цим більшість з них змушена була збувати корів на забій. Також об'єкти виробничого призначення були об'єктами обстрілів російських військових, що призвело до загибелі сільськогосподарських тварин.

Нині більш стійкими до негативних проявів зовнішнього середовища, які викликані військовим станом виявились малі та середні суб'єкти підприємницької діяльності в сфері агро бізнесу (з поголів'ям дійного стада до 100 корів).

Необхідно відзначити і про високий рівень стійкості особистих селянських господарств (ОСГ) в період функціонування військового стану. Як свідчать результати досліджень науковців, що саме в умовах прояву деструктивних явищ в суспільно-політичному житті проявляється стійкість ОСГ.

Як свідчать результати проведених досліджень основними викликами з якими господарства усіх форм господарювання – виробники молока зустрілися в період військових дій є наступні:

- порушена логістика і втрата сировинно-збутових ланцюжків; нестача обігових коштів;
- брак виробничих ресурсів: кормів, ветпрепаратів, племінного матеріалу, тощо; дефіцит і здорожчання палива;
- нестача кадрів через вимушену міграцію, мобілізацію;
- втрати виробничих ресурсів (тварини, приміщення виробничого призначення, сільськогосподарська техніка, тощо);
- втрата фінансово-управлінської документації;
- в постраждалих та окупованих регіонах прояв ризику втратити врожай грубих кормів, зернових культур;
- в окупованих регіонах спостерігаються крадіжки техніки та зерна загарбниками, ризик вимушеної ліквідації (частини) стада, тиск і пряма фізична загроза від окупаційної влади, відсутність електроенергії та зв'язку, тощо.

Вважаємо, що в нинішніх умовах може відбутися переформатування на ринку молока. В нинішніх умовах основними товаровиробниками можуть стати малі та середні сільськогосподарські товаровиробники та господарства населення. Саме подібна ситуація проявлялася в умовах економічної кризи, що

спостерігалася в нашій країні в кінці 90-х років. Також буде зростати частка закупівлі молока від населення, якщо ситуація з пальним в Україні буде стабілізована [2]. Адже витрати на збір такого молока переважно асоціюються з доступністю і витратами на пальне.

Запровадження військового стану в Україні виявило низку проблем в молочному скотарстві, особливо в господарствах корпоративного сектору аграрної економіки:

- зменшення виробництва молока-сировини внаслідок скорочення кількості поголів'я дійного стаду;
- обмежені можливості експорту української молочної продукції через європейські країни;
- зростання собівартості виробництва молочної продукції на всіх етапах товароруху від виробника до споживача;
- скорочення кількості споживачів молочної продукції на внутрішньому ринку в наслідок тимчасової окупації територій України та міграції населення ;
- імпорт молочної продукції з країн ЄС, в першу чергу сирів;
- втрата значної кількості виробленої молочної продукції на окупованих територіях та у зоні бойових дій, що зберігалася на складах переробних підприємств;
- проблеми з розрахунками між суб'єктами господарювання – учасниками молочного агропродовольчого ланцюга;
- відсутність дієвого інструментарію кредитування виробників та переробників молока на період війни;
- припинення дій програм державної підтримки виробників молока на період війни.

Вважаємо, що в повоєнний період тваринництво, зокрема молочне скотарство стане драйвером відродження аграрної економіки країни. Проте, для його відновлення його потенціалу, в першу чергу поголів'я корів повинно бути розроблена система заходів державної та регіональної підтримки, що знайде відображення у відповідних програм розвитку сільського господарства та спрямована на розвиток племінного та товарного молочного скотарства.

Список використаних джерел:

1. Свиноус І. В., Шуст О. А., Ібатуллін М. І., Сіра Ю. В., Артимонова І. В. Організаційно-економічні засади функціонування молочного скотарства в умовах воєнного стану в Україн. Продовольчі ресурси. 2023. Т. 11. № 20. С. 265-273.

2. Ібатуллін М. І., Артимонова І. В., Свиноус Н. І., Сіра Ю. В. Економічні аспекти функціонування ринку молока та молокопродуктів в умовах запровадження військового стану в країні. Інноваційна економіка 2022. №2-3. С. 5-10.

УДК 336.221

Віктор СИНЧАК

*доктор економічних наук, професор, професор кафедри, фінансів,
банківської справи, страхування та фондового ринку,
Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький*

БЮДЖЕТНЕ ВІДШКОДУВАННЯ ПДВ В УМОВАХ ЧИННОГО ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Бюджетне відшкодування податку на додану вартість в Україні має свою податкову історію, започатковану ще з дати набрання чинності (з 01 січня 1992 року) Закону України «Про податок на додану вартість» від 20 грудня 1991 року. Разом із цим, незважаючи на тривалий період функціонування механізму збалансування податкового кредиту за рахунок бюджетних коштів та/або з використанням інших установлених податковим законодавством форм, до того ж, спрямованих на дотримання фіскальних інтересів платників податку та державного бюджету, що власне й визначає зміст бюджетного відшкодування, окремі з означених опцій ще залишаються проблемно-постановними для науково-практичного середовища.

З огляду на різнобічні підходи до дефініції «бюджетне відшкодування», що наводиться в науковій літературі, для його однозначного розуміння звернемося до визначення, зафіксованого у Податковому кодексі України. Адже, як правило, дискусії щодо обґрунтування фінансового явища чи податкового терміну поступово зменшуються або взагалі припиняються, якщо останнім надається законодавче визначення. Це простежується з аналізу літературних джерел, в яких, до прикладу, аргументувалася необхідність розмежування підходів до розуміння змісту системи оподаткування та податкової системи. Податкове законодавство не залишалося осторонь цього процесу та лише підтверджувало неоднозначність у тлумаченні цих двох податкових термінів. Зазначене добре спостерігалось на початку 90-х років ХХ ст. У той час у вітчизняному податковому законодавстві в його назві та змісті превалювала дефініція «система оподаткування». Тож перш ніж зафіксувати у податковому законодавстві чинну назву «податкова система», що поступалася словосполученню «система оподаткування», велася наукова полеміка. Наукова дискусія щодо необхідності розмежування цих двох понять по суті відразу припинилася після прийняття ПК України, в якому наведено законодавче визначення податкової системи.

Подібне спостерігаємо і з еволюціонуванням в науково-практичному середовищі поняття бюджетного відшкодування. Зауважимо, що тлумачення останньому дано у підпункті 14.1.18. статі 14 розділу 1 ПК України [1]. Тож відповідно до вказаного підпункту, під бюджетним відшкодуванням слід розуміти, по-перше, «відшкодування від'ємного значення» [1] ПДВ, і, по-друге, яке здійснюється «на підставі підтвердження правомірності сум бюджетного відшкодування податку на додану вартість за результатами перевірки платника».

Уже навіть із самого визначення очевидно, що бюджетне відшкодування можуть одержати платники ПДВ, в яких, з одного боку, наявне від'ємне значення податку на додану вартість, а з іншого – такі особи повинні документально підтвердити правомірність його отримання за результатами перевірки. Наведене визначення вирізняється чіткістю, лаконічністю та не потребує додаткових роз'яснень. За винятком, хіба що, уточнення виду перевірки та доцільності використання у підпункті 14.1.18. цього терміну в однині.

Зауважимо, що за чинними нормативно-правовими актами такий вид податкового контролю відноситься до повноважень головних управлінь Державної податкової служби України у відповідній області. При цьому види перевірок прописані у ПК України, а тому таке уточнення для платника ПДВ не має принципового значення. Для нього важливо, як це очевидно зі змісту вище наведеного визначення бюджетного відшкодування, під час податкової перевірки документально підтвердити право на одержання коштів з бюджету. На перший погляд здається, що усе доволі зрозуміло та аргументовано просто.

Однак, якщо врахувати те, що в логістичних ланцюгах поставок товару приймає участь не один і не два, а набагато більше посередників, завдяки яким формується задеклароване від'ємне значення в заключного платника ПДВ, то податковою перевіркою лише його одного уже не обійтись. Мовиться про необхідність врахування фіскальних інтересів обох сторін – держави та суб'єктів господарювання.

По суті з погляду означеного підходу вказана у вище наведеному визначенні податкова перевірка повинна здійснюватися по логістичному шляху у всіх платників ПДВ, які виписували податкові накладні. Причому, завдяки використанню системи електронного адміністрування ПДВ, у вітчизняній практиці сформувався нові можливості для здійснення податкового контролю у механізмі бюджетного відшкодування податку на додану вартість.

Проте реакції на таку перевірку можуть бути різними, а її результати – стати предметом оскарження. У загальноюридичному контексті платник ПДВ, у разі відмови йому в бюджетному відшкодуванні через не дотримання порядку формування податкових зобов'язань іншими платниками з логістичного ланцюга, матиме аргумент посилатися на підпункт 14.1.18. Аргументація посилюватиметься тим, що вказаний пункт передбачає одержання бюджетного відшкодування «на підставі підтвердження правомірності... за результатами перевірки платника», а не всіх – в логістичному ланцюгу.

Звісно, для платника ПДВ збільшаться трансакційні витрати, чого допускати не слід. Разом із цим, за наведеної вище ситуації, порушуються й інтереси держави.

Таким чином те, що здавалося доволі аргументованим у наведеному вище визначенні також потребує коригування, бо за чинної редакції наведеного вище визначення можливі практичні наслідки. Тому у підпункті 14.1.18. статі 14 розділу 1 ПК України доцільно прописати, що «бюджетне відшкодування – бюджетне відшкодування від'ємного значення податку на додану вартість платнику на підставі підтвердження правомірності сум бюджетного

відшкодування на додану вартість за результатами податкових перевірок». Така незначна редакційна правка не змінить зміст законодавчого визначення бюджетного відшкодування, унеможливить різнобічне тлумачення та дозволить уникати на практиці оскаржень повідомлень-рішень контролюючих органів.

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010р. № 2755-VI (із змінами). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>

УДК 658.005.331

Любов СИНЯВСЬКА

к.е.н., доц. кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА РОЛЬ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

На сьогодні немає однозначного визначення поняття "контролінг", проте ніхто не заперечує, що це концепція управління, породжена практикою сучасного менеджменту. Контролінг (від англ. Control) - керівництво, регулювання, управління, контроль. На початковому етапі розвитку під контролінгом йшлося про сукупність завдань у сфері обліку та фінансів, а контролер (особа, виконує функції служби контролінгу) був головним бухгалтером. Потім це поняття стало ширшим: до функцій контролінгу стали відносити фінансовий контроль і оптимізацію використання фінансових засобів і джерел.

У сучасному розумінні контролінг - це система управління процесом досягнення кінцевих цілей та результатів діяльності організації. В основі цієї нової концепції системного управління організацією лежить прагнення забезпечити успішне функціонування підприємства у довгостроковій перспективі. Однією з основних причин виникнення та впровадження концепції контролінгу стала необхідність системної інтеграції різних аспектів управління бізнес-процесами в організаційній системі.

Контролінг пройшов довгий шлях розвитку. Його еволюція відображає зміни в ролі та функціях цього підрозділу управління протягом часу. Важливо зауважити, що еволюція контролінгу може відрізнятися в різних організаціях та галузях, але основні тренди включають такі етапи:

до 1950-х років

• Традиційний контролінг

⇒ На цьому етапі контролінг був переважною функцією фінансового обліку та фінансового контролю. Його основні завдання включали облік та звітність, внутрішній контроль і дотримання правил бухгалтерського обліку.

1960-1990 роки

• Контролінг як інформаційний центр

⇒ На даному етапі контролінг став активніше використовувати інформаційні технології для збору та аналізу даних. Завданням контролінгу було забезпечення потрібної інформації для прийняття стратегічних рішень.

1990-2000 роки

• Контролінг як стратегічний партнер

⇒ На цьому етапі контролінг почав відігравати більш активну роль у стратегічному управлінні підприємством. Він став консультантом для вищого керівництва щодо фінансових аспектів стратегічних рішень.

2000-2010 роки

• Інтегрований контролінг

⇒ На цьому етапі контролінг став більш інтегрованим у процеси управління компанією. Він співпрацює з різними підрозділами організації та забезпечує взаємодію між ними для досягнення спільних цілей.

з 2010-х років

• Сучасний контролінг

⇒ На сучасному етапі контролінг стає більш аналітичним та орієнтованим на дані. Він активно використовує аналітику, штучний інтелект і машинне навчання для прогнозування, оптимізації процесів та прийняття стратегічних рішень.

⇒ Контролінг в умовах цифрової трансформації (сучасність): Сучасний контролінг також включає в себе аспекти цифрової трансформації, такі як автоматизація процесів, роботизація та аналіз великих обсягів даних. Контролінг стає все більше орієнтованим на високоінформаційне та технологічне середовище.

Загалом, еволюція контролінгу відбувалася в напрямку більшої стратегічної ролі та використання інноваційних технологій для підтримки управління організацією. Контролінг став ключовим гравцем у впровадженні ефективного фінансового управління і підтримці стратегічних цілей компанії [1, с.117].

Виділяють стратегічний контролінг та тактичний контролінг. Їх відмінність показана у таблиці 1.1

Таблиця 1.1 – Характеристика стратегічного та тактичного контролінгу

Характеристика	Стратегічний контролінг	Тактичний контролінг
Тривалість періоду	Середньо- та довгостроковий	Коротко- та середньостроковий
Мета	Формування та реалізація стратегії підприємства	Забезпечення досягнення поточних цілей підприємства
Об'єкти управління	Стратегічні цілі, стратегічні плани, стратегічні показники	Операційні цілі, оперативні плани, оперативні показники
Інформація	Загальнодоступна, статична, прогнозна	Деталізована, оперативна, фактична
Методи	Аналіз, планування, прогнозування, контроль	Планування, контроль, управління витратами
Учасники	Вищі керівники, стратегічні менеджери	Менеджери середньої ланки, оперативні менеджери

Стратегічний контролінг спрямований на забезпечення довгострокового успіху підприємства за рахунок розробки та реалізації стратегії підприємства. Він охоплює середньо- та довгостроковий періоди і фокусується на таких об'єктах управління, як стратегічні цілі, стратегічні плани та стратегічні показники. Стратегічний контролінг використовує загальнодоступну, статичну та прогнозну інформацію, а його методи включають аналіз, планування,

прогнозування та контроль. Учасниками стратегічного контролінгу є вищі керівники та стратегічні менеджери.

Тактичний контролінг спрямований на забезпечення досягнення поточних цілей підприємства. Він охоплює коротко- та середньостроковий періоди і фокусується на таких об'єктах управління, як оперативні цілі, оперативні плани та оперативні показники. Тактичний контролінг використовує деталізовану, оперативну та фактичну інформацію, а його методи включають планування, контроль та управління витратами. Учасниками тактичного контролінгу є менеджери середньої ланки та оперативні менеджери.

Стратегічний і тактичний контролінг є взаємопов'язаними і доповнюють один одного. Стратегічний контролінг визначає загальні напрями розвитку підприємства, а тактичний контролінг забезпечує їх реалізацію [3, с.48].

Важливою характеристикою фінансового контролінгу є його системність, тобто поєднання в єдиному процесі різних видів контролю, таких як бюджетування, аналіз фінансових результатів, планування та контроль за витратами, управління оборотними активами, управління дебіторською заборгованістю, управління кредиторською заборгованістю тощо.

Ми вважаємо, що фінансовий контролінг на підприємстві являє собою підсистему фінансового менеджменту, яка включає в себе контроль, координацію, планування та аналіз фінансово-господарської діяльності з метою підвищення ефективності, стабільності та безпеки його функціонування та базується на системі відповідного інформаційного забезпечення для прийняття ефективних фінансових рішень у сфері управління грошовими потоками, активами, капіталом, фінансовими результатами, інвестиціями тощо. Він забезпечує методичну та інструментальну базу для підтримки основних функцій менеджменту: планування, контролю, обліку та аналізу, а також оцінки ситуації для прийняття управлінських рішень.

Отже, фінансовий контролінг є важливим інструментом управління підприємством, який дозволяє підвищити ефективність використання фінансових ресурсів, досягти поставлених фінансових цілей і завдань, а також забезпечити своєчасне та достовірне інформування вищого керівництва про фінансовий стан та результати діяльності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бутко М.П. Організація системи контролінгу на підприємствах України / М.П. Бутко // Науковий вісник Херсонського державного університету. — 2014. — Вип. 6. Ч. 2. — С. 116—118.
2. Криворотько І. О. Контролінг у системі управління підприємством і прийняття управлінських рішень. URL: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Dtr_ep/2009_7/files/EC709_26.pdf
3. Маєвська Я. В. Види та місце фінансового контролінгу на підприємстві. Науковий вісник НЛТУ України. — 2009. — Вип. 19.6. — С. 47–52.

УДК 656.7.03:061.5:32(045)

Наталія СТОЛЯРЧУК

*ст. викладач кафедри менеджменту авіаційної діяльності,
Льотна академія Національного авіаційного університету, м. Кропивницький*

СУЧАСНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ТАРИФНОЮ ПОЛІТИКОЮ АВІАКОМПАНІЇ

На процес формування тарифної політики авіакомпанії впливає безліч різномірних факторів, які залежать від системи взаємозв'язків елементів макро- та мікроекономічного середовища, ступеня й терміну їх впливу і взаємозалежності, інтенсивності та сфери дії. В умовах збільшення конкурентного тиску, змін у споживчих уподобаннях, впровадження нових директив щодо кліматичної політики та швидкого розвитку технологій проблема ціноутворення на авіаційні послуги загострюється. Звідси впливає необхідність адаптації тарифних стратегій авіакомпаній до сучасних умов їх функціонування [1].

Необхідними складовими ефективною тарифної політики авіакомпаній в сучасних реаліях є динамічне ціноутворення за допомогою штучного інтелекту; екологічно збалансована тарифна політика і програми додаткових послуг та пакетних пропозицій для пасажирів.

Однією із ефективних сучасних стратегій ціноутворення є стратегія динамічного ціноутворення за допомогою штучного інтелекту, яка використовує складні алгоритми та аналітику для автоматичного регулювання цін на товари або послуги в реальному часі. У сфері авіаційної індустрії, де попит і пропозиція постійно змінюються, динамічне ціноутворення є ключовим інструментом для оптимізації доходів авіакомпаній і максимізації їхнього прибутку. Наприклад, забронювати квитки за кілька місяців до польоту можна за найнижчою ціною. У разі ж термінового відрядження або необхідності польоту, що раптово виникла, квиток буде коштувати в рази дорожче. Ціни на квитки змінюються за лічені хвилини під час використання стратегії ціноутворення, що базується на часі [2]. Динамічне ціноутворення за допомогою алгоритмів штучного інтелекту дозволяє авіакомпаніям ефективно реагувати на зміни на ринку, максимізувати доходи та підтримувати конкурентоспроможність. Воно дозволяє авіакомпаніям точно визначити оптимальні ціни для квитків, забезпечуючи при цьому пасажиром конкурентні пропозиції та зручні умови подорожі.

Оскільки, зміни клімату вимагають зменшення викидів парникових газів, Асамблея ІКАО 5-им пунктом резолюції А39-3 постановила запровадити глобальну схему ринкових заходів у вигляді Схеми компенсацій та скорочення вуглецевих викидів для міжнародної авіації (CORSIA) [3]. З допомогою відповідних директив країни Європи хочуть зменшити кількість вуглецевих викидів в атмосфері на 55% до 2030 року та досягти нульових забруднень до 2050 року. Збори вводитимуться поступово: 2024 рік – 25%; 2025 рік – 50%; 2026 рік – 100%. Експерти вважають, що авіація витратить на це 820 мільярдів євро, відповідно частина витрат перенесеться на пасажирів, ціни на авіаквитки подорожчають, що призведе до зниження попиту на авіаперевезення [4]. В таких умовах, з метою запобігання зменшенню доходів авіакомпаній, стає необхідним

застосування стратегії екологічно збалансованої тарифної політики. Ця стратегія спрямована на зменшення впливу авіаційного сектора на навколишнє середовище шляхом стимулювання пасажирів до вибору більш екологічно чистих опцій подорожування. Ось деякі ключові аспекти екологічно збалансованої тарифної політики: 1) введення зелених тарифів або додаткових зборів, кошти від яких можуть використовуватися для інвестування в проекти з енергоефективності, відновлювані джерела енергії або інші ініціативи зі зниження викидів; 2) пропозиції знижок або інших переваги для пасажирів, які обирають більш екологічні варіанти подорожування, наприклад, прямі рейси, більш ефективні літаки або скорочення періоду перебування у повітрі; 3) впровадження стратегій для зменшення споживання палива, такі як оптимізація маршрутів, використання більш ефективних літаків та вдосконалення управління повітряним рухом; 4) інвестиції в розвиток нових технологій, таких як електричні або гібридні літаки, відновлювані джерела енергії для аеропортів та інші; 5) співпраця з іншими галузями, такими як автомобільний транспорт або залізниця, для розвитку інтегрованих транспортних рішень, що сприяють зменшенню викидів вуглецю.

Екологічно збалансована тарифна політика може не лише допомогти авіакомпаніям відповідати на виклики зменшення викидів парникових газів, але й стати важливим фактором в привертанні пасажирів, які все більше звертають увагу на екологічні аспекти своїх подорожей.

Зосередження на додаткових послугах та пакетних пропозиціях є важливою складовою тарифної політики авіакомпаній, оскільки вони дозволяють підвищити дохідність, залучити та утримати пасажирів, а також покращити їхній загальний досвід подорожі. Додаткові послуги можуть бути різноманітними і включати в себе такі аспекти, як багажне обслуговування, вибір місця, харчування та напої на борту, Wi-Fi, програми лояльності і винагород та пакетні пропозиції і акції.

Застосування широкого спектру стратегій і підходів тарифної політики авіакомпаній є необхідним у досягненні їхніх бізнес-цілей та забезпеченні ефективного функціонування авіаційного сектора в цілому. Враховуючи постійні зміни в галузі, необхідно постійно вдосконалювати та адаптувати тарифні стратегії для забезпечення конкурентоспроможності та сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Новікова А.М. Актуальні проблеми функціонування тарифної політики авіакомпанії. Економіка, фінанси, право. 1/3'2015. С.13-14. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/ecfipr_2015_3\(1\)_6.pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/ecfipr_2015_3(1)_6.pdf) (дата звернення: 11.03.2024).

2. Динамічне ціноутворення: переваги, види та стратегії. Pricescontrol : веб-сайт. URL: <http://surl.li/rnioc> (дата звернення: 11.03.2024).

3. Охорона навколишнього середовища. CORSIA. Державна авіаційна служба України : веб-сайт URL: <https://avia.gov.ua/corsia/> (дата звернення: 12.03.2024).

4. Квитки на літаки можуть сильно подорожчати за новим проектом ЄС. Tripmydream : веб-сайт. URL: <http://surl.li/rniqx> (дата звернення: 12.03.2024).

УДК 368:33.012

Галина СХІДНИЦЬКА
к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів

СТРАХОВИЙ РИНОК: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ВИМОГ У ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИКІВ

Євроінтеграційні процеси сьогодні впливають на всі сфери економіки України, позаяк прямопропорційно визначають вектор розвитку та функціонування усіх її сфер. Це стосується також і страхового ринку як сегменту фінансового ринку нашої країни. Так, у 2024 р. ключовими напрямками, що визначатимуть рух вищезгаданого ринку стали євроінтеграція та виконання Україною програми з Міжнародним валютним фондом, реалізація яких повинна бути швидкою та результативною. Така ситуація спричинена можливостями розвитку страхового ринку і адаптації умов його функціонування до вимог європейських партнерів, а також у подальшій допомозі для України від донорської коаліції. Імплементация ключових напрямів розвитку сучасного страхового ринку виступає пріоритетом, а інтеграційні процеси – завданням, яке визначатиме підходи НБУ, в тому числі до регуляторної політики цього сегменту фінансового ринку. Регулятор зацікавлений у зміцненні платоспроможності й привабливості вітчизняного страхового ринку для іноземних приватних інвестицій, а також динамічно розвивався, його напрями діяльності характеризувалися прогресивні, перспективні й адаптивні.

На думку голови Національного банку України, таке оновлення ринку забезпечуватиме новий Закон про страхування, який набрав чинності з 1 січня 2024 року із оновленими нормативно-правовими актами, потрібними для його реалізації [4]. Також, має місце період адаптації до нових норм, а це, в свою чергу, підсилить конкурентоспроможність страхового ринку як на вітчизняному рівні, так і на рівні міжнародному.

Так, цього року вступили у дію два ключові нововведення: впровадження застосування ризик-орієнтованого пруденційного нагляду та удосконалення вимог до платоспроможності страховиків та впровадження нового виду нагляду – нагляду за ринковою поведінкою. Стосовно останніх змін, то мова йде про контроль додержання правил та стандартів надання фінансових послуг і поведінки на ринку, поширення інформації про послуги, ділової репутації власників та керівників тощо. На мою думку, такі з одного боку, обмеження, а з іншого – можливості, визначатимуться оновленими вимогами стосовно формування розміру і структури капіталу страховиків, фінансового нагляду, інвестиційної діяльності на основі ризик-орієнтованої методики.

Спробуємо перелічити особливості діяльності учасників страхового ринку до набуття чинності оновленого Закону України «Про страхування» з 1 січня поточного року. Так, його дія, передусім спрямовується на вирішення проблем

невизначеності у пасивах страховиків (страхових зобов'язаннях), зменшення ймовірності виникнення андерайтингових ризиків у їх діяльності. Також драйвером прибутку страховиків сьогодні виступає коректна оцінка ймовірностей та диверсифікація [4; 5]. Страхові компанії мають досвід формування страхових резервів для покриття очікуваних збитків від ризиків, які повинні відповідати вимогам по їх формуванню та, у разі потреби, використанню за цільовим призначенням.

Слід відзначити, що процес управління ризиками повинен бути ключовим напрямом основної діяльності страхових організацій, оскільки доволі висока ризиковість та ймовірність настання страхових випадків, спричинених окрім поточного переліку їх настання, ще й їх перелік розширився із повномасштабними військовими діями на території в Україні, з'явилися інші. На цій основі, капітал таких компаній почав виконувати функцію буферу для поглинання неочікуваних збитків від ризиків.

Ризиковому страхуванню та страхуванню життя, у яких відмінною є природа виникнення певних ризиків, притаманні різні особливості, які простежуються як у процесі регулювання функціонування страховиків, так і при аналізі їх поточного стану діяльності [1, С. 177-189]. Попри збільшення виплат у 2023 р. страховики життя, компенсували свої збитки за рахунок інвестиційних прибутків, таким чином змогли «втриматися на плаву» і до сьогодні отримують рекордні прибутки [2]. Кількість страхових компаній за результатами 9 місяців в річному вимірі зменшилася на 20% (із 139 до 111 компаній), водночас активи зросли на 3,5%. Як бачимо, кількість не означає якість. Відзначається позитивна тенденція за секторами, наприклад, зросли страхові премії в non-life сегменті ринку на 22% порівняно з аналогічним періодом попереднього року. Нарешті почалося пожвавлення бізнес- активності та збільшення кількості укладених договорів з фізичними особами [3].

Однак, попри позитивні зміни у діяльності страхових компаній у 2023 р. спостерігалось повільне зростання премій та зменшення кількості укладених договорів із страхування життя, а це основний інвестиційний ресурс і страхування майна на сьогодні перебуває на досить низькому рівні і не видно перспективи його зростання у найближчому часі.

Відомо, що в умовах дії військового стану страховий ринок функціонував у непростих умовах, про що нам вказує аналіз основних показників діяльності страхових компаній впродовж 2022-2023 рр. Проте, вистояв і продовжує функціонувати і сьогодні. Регуляторна політика НБУ в сучасних умовах їх функціонування спрямована на фінансове оздоровлення і створення сприятливих умов для їх розвитку та процвітання. Цікавим інструментом впливу НБУ на розвиток страхового ринку в Україні є оновлення та імплементація практики покриття ризиків, що виникли внаслідок воєнних дій та адаптація таких страхових продуктів, які б передбачали покриття фінансових збитків від прямого та опосередкованого впливу вищезгаданих факторів. Відомо, що спеціалісти головного банку країни уже мають певні досягнення в цьому напрямі і у найближчому періоді зможе запропонувати вітчизняним страховикам механізм дії особливих умов задля захисту від військових ризиків за допомогою

фінансових ресурсів страхових компаній та донорських структур які сформують компенсаційний фонд на рині держави.

Список використаних джерел:

1. Олійник О. В., Нагаєва Г. О. Страхування : навч. посіб. Харків : ХНАУ. 2020. 252 с.
2. Основні показники діяльності страхових компаній: наглядова статистика НБУ. [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6> (дата звернення 04.04.2024 р.).
3. Результати діяльності страхового ринку в Україні за I півріччя 2023 р. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.nasu.com.ua/the-results-of-the-insurance-market-in-the-first-half-of-2023-2/> (дата звернення 04.04.2024 р.).
4. Що визначатиме розвиток страхового ринку України в 2024 році? [Електронний ресурс]. URL: <https://forinsurer.com/public/23/12/22/4991> (дата звернення 22.03.2024 р.).
5. Ященко О. Нові вимоги до платоспроможності страховиків. Матеріали семінару НБУ «Стан фінансового сектору України та його готовність до впровадження нових регуляторних вимог». 12 с.

УДК 330.133.7

Олександр Тимошенко

аспірант кафедри корпоративних фінансів і контролінгу,

Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана, м. Київ

МОДЕЛЬ ОЦІНЮВАННЯ КАПІТАЛЬНИХ АКТИВІВ У РОЗРАХУНКАХ ВАРТОСТІ БІЗНЕСУ

Актуальність теми дослідження виходить із потреби обрахунку ставки дисконтування при визначенні вартості підприємства в умовах браку емпіричних даних й нерозвиненості вітчизняного фондового ринку.

Розроблена на початку 1960-х років Вільямом Шарпом, Джеком Трейнором, Джоном Лінтнером та Яном Моссіном, модель CAPM стала першою послідовністю для встановлення зв'язку між необхідною прибутковістю інвестицій та їх ризиком.

Дослідники розглядають CAPM модель як один із можливих способів розрахунку очікуваної ставки вартості власного капіталу, де модель розглядається за формулою:

$$CAPM = i + (R_m - i) \times \beta,$$

За І. Івасів коефіцієнт β – систематичний ризик акції [1, с. 44], за А. Герасимович та В. Бондаренко – рівень максимального ризику, властивого для активу [2, с. 255]. Найбільш влучно, на нашу думку, є інтерпретація О. Терещенка та О. Давидова, адже β -коефіцієнт у даному значенні виступає як міра систематичного ризику, а не загальний ризик усіх вкладень інвестора, де β -коефіцієнт в моделі CAPM позначається саме як системний (систематичний) ризик.

О. Терещенко визначає розрахункові показники, інтерпретацію значень та наводить спрощений аналоговий підхід розрахунку β для вітчизняної практики як для слабо розвинутого фондового ринку, в той час як О. Давидов унеможливує застосування моделі CAPM та її модифікацій через слабо розвинену економіку України та проблематичності обрахунку β -коефіцієнта в умовах ряду факторів ризику національної економіки [3, с. 99].

Для розрахунку безризикованої ставки дохідності капіталів рекомендують враховувати дохідність облігацій, строк погашення яких співпадає зі строком інвестування коштів в оцінюваний об'єкт, що виходить із інструментів та методів інвестиційної оцінки Дамодарана. І. Івасів до безризикового активу відносить використання офіційної ставки рефінансування, ставки за довгостроковими депозитами у надійних зарубіжних банках, ставку LIBOR та державні облігації [1, с. 45].

І. Івасів вказує, що середньоринкова дохідність вимірюється за певним фондовим індексом і виокремлює два підходи до визначення премії за ризик: історичний, що базується на минулих цінах на акції та перспективний, що проектує на майбутнє поточні ринкові ціни на акції [1, с. 45]. О. Терещенко прирівнює відповідність премії за ризик додатковій дохідності інвестицій в

країнах східної Європи у разі здійснення інвестицій на українському ринку [4, с. 147].

Окремі складові CAPM як безризикова ставка, премія за ризик та β -коефіцієнт у багатьох наукових доробках стикаються з теоретичними розбіжностями через її обмеження та потенційними упередженнями в практичному застосуванні для українського фондового ринку.

Велика кількість зарубіжних науковців проводять математичний та емпіричний аналіз для вимірювання коефіцієнта безризикових платежів, премії за ризик і β -коефіцієнта, щоб забезпечити теоретичну підтримку для раціонального застосування моделі CAPM. Юджин Фама у своїй роботі вказує, що оцінки CAPM щодо вартості власного капіталу для акцій з високим β -коефіцієнтом є занадто високими (порівняно з історичними середніми доходами), а оцінки для акцій з низьким бета-версією занадто низькі. Аналогічно, якщо висока середня прибутковість цінних акцій (з високим співвідношенням балансової вартості до ринкової вартості) передбачаються високі очікувані прибутки, оцінки вартості власного капіталу CAPM для таких акцій є надто низькими [5, с. 44].

За моделлю CAPM очікувана прибутковість – позитивна лінійна функція бета-версії, безризикової ставки та очікуваного ринкового прибутку, однак усе більше вчених задаються питанням відповідності моделі CAPM до реалій національних фондових ринків. Так, ряд сучасних авторів займаються пошуком практичного взаємозв'язку між моделлю CAPM та національною фондовою біржею. Наприклад, наукові дослідження китайської фондової біржі встановили, що лише одна з чотирьох акцій на китайській фондовій біржі відповідає теорії моделі CAPM, а доходність інших трьох акцій не має високого ступеня компенсації системного ризику. Такі тести ефективності моделей ціноутворення вартості активів допомагають зіставити дані про прибутковість акцій, ринкову прибутковість, тощо, щоб знайти статистичну значимість моделей CAPM, Fama-French Three-Factor, Fama French Five-Factor для прийняття обґрунтованих фінансових рішень і стають причиною появи різноманітних модифікацій моделей, таких як CCAPM, four-moment CAPM, S-CAPM, RQE-CAPM, тощо.

Отже, модель CAPM є широко визнаною фінансовою моделлю, яка використовується для розуміння співвідношення між ризиком і прибутком. Останні наукові дослідження перевіряють валідність моделі CAPM та її модифікацій, а також її використання в ряді пов'язаних з фінансами галузей. Емпіричні дані підтверджують практичність моделі CAPM у прийнятті фінансових рішень і вона залишається ключовим методом оцінки дохідності. Незважаючи на свої обмеження, модель CAPM досі залишається цінним методом оцінки вартості активів і, за прогнозами, зберігатиме свій вплив у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Івасів І. Б. Специфічні аспекти оцінки вартості банку за доходним підходом. Репозитарій КНЕУ. 2008. С. 34–51. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32608443.pdf>
2. Герасимович А. М., Бондаренко В. В. Оцінка вартості капіталу. Вісник ЖДТУ: Економіка, управління та адміністрування. 2017. № 3 (45). С. 254–257. URL: [https://doi.org/10.26642/jen-2008-3\(45\)-254-257](https://doi.org/10.26642/jen-2008-3(45)-254-257)
3. Давидов О. І. Визначення вартості власного капіталу під час оцінки вартості підприємств. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2012. № 23, ч. 1. С. 97–102. URL: <http://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/23-1-2017/23-1-2017.pdf#page=97>
4. Терещенко О. Ставка дисконтування: проблеми розрахунку та шляхи їх вирішення. Світ фінансів. 2006. № 4 (9). С. 144–150. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/26136/1/ТЕРЕЩЕНКО.pdf>.
5. Fama E. F., French K. R. The Capital Asset Pricing Model: Theory and Evidence. SSRN Electronic Journal. 2003. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.440920>

УДК 368.01

Світлана ХАМІНІЧ

*д.е.н., професор, професор кафедри аналітичної економіки та менеджменту,
Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, м. Дніпро*

Валентин ДРАНУС

*к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту,
Чорноморський національний університет ім. Петра Могили, м. Миколаїв*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ

Особливості функціонування українського страхового ринку відображають ринкові перетворення, що мають місце в економіці держави в цілому, та страховому секторі зокрема. Реалії сьогодення створюють підґрунтя для появи і реалізації нових ризиків, посилюють вплив вже існуючих, зумовлюють їхню волатильність. В сучасних умовах зростає вплив політичних, воєнних, екологічних, катастрофічних за масштабами прояву ризиків, що примушує страховиків до пошуку додаткових фінансових можливостей з метою забезпечення таких ризиків, забезпечувати достатній рівень капіталізації бізнесу, але в умовах війни проблематично збільшувати кількість клієнтів та обсяги страхових операцій, при цьому страхові компанії мають залишатись фінансово надійними, стійкими, платоспроможними, конкурентоспроможними, щоб мати можливість в повній мірі, своєчасно та якісно виконувати взяті на себе зобов'язання. Тому, становлення конкурентного страхового ринку потребує створення правильного механізму перерозподілу ризику між страховиками, які працюють на ринку. Такий механізм розподілу взятого на страхування ризику виражає систему перестраховування [1].

Перестраховування, як соціально-економічна категорія, виникло не в конкретний історичний момент, а еволюціонувало разом із розвитком фінансових відносин, зокрема, страхових відносин [2, с. 37].

Аналіз наукових джерел дозволяє систематизувати визначення дефініції перестраховування з фінансової точки зору наступним чином. Перестраховування - це система взаємопов'язаних економічних відносин, що супроводжуються передачею страховиком певної частини фінансової відповідальності за прийняті на страхування ризику, на визначених умовах і за певну плату в перерозподілі застрахованого ризику між прямим страховиком і перестраховиком і його участі в покритті збитків, що зобов'язаний здійснити прямий страховик у зв'язку із настанням необхідності щодо страхових виплат, що настали за прийнятими на страхування ризиками, узгодженими у договорі перестраховування з метою забезпечення здійснення страхового відшкодування, а також, формування збалансованого страхового портфелю, забезпечення фінансової стійкості, платоспроможності та рентабельності страхових операцій, що здійснюються. Такі відносини перестраховування можуть бути як внутрішні (національні), так і зовнішні (міжнародні, із залученням до процесу іноземних страхових компаній).

Аналіз теоретичних підходів до поняття ринок перестраховування дозволяє

стверджувати, що безпосередні учасники перестрахових відносин формують його організаційну структуру, а інституції, що здійснюють регуляторну діяльність та обслуговування перестрахової діяльності – його інфраструктуру.

Вважаємо, що найбільш повне та комплексне визначення ринку перестраховування дає О. Кнейслер, охоплюючи макроекономічну (як складову страхового ринку), фінансову (як сукупність економічних відносин між учасниками ринку щодо формування та розподілу перестрахового капіталу), маркетингову (як сферу послуг, де об'єктом купівлі-продажу є перестрахова послуга), інституціональну (як сукупність інститутів, що визначають і регламентують правила та умови взаємовідносин учасників перестраховування) та інституційно-організаційну (як економічний простір взаємодії інституційних організацій та забезпечення перестрахової діяльності чи її обслуговування) позицію [3, с. 65].

Практика здійснення перестраховування на глобальному ринку свідчить, що надавати перестрахові послуги можуть або страхові компанії (цесіонарії), що отримали відповідну ліцензію на здійснення страхування та перестраховування, а також, спеціалізовані суб'єкти - професійні перестраховики. В Україні, відповідно до вимог Закону України «Про страхування» продавцями перестрахової послуги є страхові компанії [4]. Професійних перестраховиків вітчизняним законодавством не визначено, як і не визначено можливості вторинної передачі ризиків у перестраховування – ретроцесії та її суб'єктів. В Україні професійні перестраховики на страховому ринку відсутні, перестрахові операції здійснюють звичайні страхові компанії.

Отже, різноманітність наукових підходів до функціонування ринку перестраховування, його організаційної та інституціональної інфраструктури підтверджує динамічність та багатогранність як самого перестраховування, так і ринку, на якому воно здійснюється, а наявність протилежностей та його диференціація дозволяють стверджувати про широкі можливості його подальшого дослідження та наявність перспектив розвитку ринку перестраховування.

Список використаних джерел:

1. Галицька Я. В. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку перестраховування в Україні. *Ефективна економіка*. 2020. № 2. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7672> (дата звернення: 19.01.2024). DOI: [10.32702/2307-2105-2020.2.150](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.2.150).
2. Кнейслер О. В. Ринок перестраховування України: теоретико-методологічні домінанти формування та пріоритети розвитку: монографія. Київ: ЦУЛ, 2012. 414 с.
3. Кнейслер О. Ринок перестраховування: теоретична концептуалізація та інституціонально-функціональне призначення. *Вісник THEU*. 2011. № 4. с. 58–66.
4. Закон України «Про страхування» URL: <https://clpr.cc/rQ8g1>

УДК 339.9:338.439.02

*Василь ХАНАС
аспірант,*

Львівський національний університет природокористування, м. Львів

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сьогодні в умовах війни, коли для України перспектива бути сировинним додатком світової економіки не дуже приваблива, перед аграрним сектором національної економіки стоїть виключно складне завдання переходу на інноваційний шлях розвитку. Інноваційне сільське господарство уже давно є реальністю для низки країн західної Європи та США. Саме ці держави займають лідируючі позиції серед країн з найвищим рівнем валового внутрішнього продукту (ВВП) на душу населення. При цьому у цих країнах доволі висока частка населення з вищою освітою у структурі робочої сили, комп'ютерних технологій та інших якісних показників, що підсилює ймовірність продукування істотної частки ВВП саме за рахунок інноваційної складової [2]. Отож, у світовій економіці лідерство та інновації можна вважати синонімами.

За аналогією до зарубіжної практики, для ефективного та конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва необхідні принципово нові підходи до його організації та управління, зокрема вмотивована рушійна сила в особі менеджменту різних рівнів та спеціалістів сільськогосподарських підприємств, які бажають впроваджувати інновації та забезпечувати конкурентоспроможну і рентабельну діяльність. Інноваційна діяльність нерозривно пов'язана із постійним техніко-технологічним оновленням аграрного сектору та науковим супроводом. Роль інноваційної моделі розвитку у світовому сільському господарстві є вагомим. Лідерами фінансової підтримки аграрних інновацій є США, країни ЄС та Японія.

Ключовим напрямком державної підтримки інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств у світі є: розвиток сільськогосподарського машинобудування; цінове регулювання окремих видів сільськогосподарської продукції; розвиток ринкової інфраструктури; зміцнення конкурентоспроможності сільського господарства; підтримка дрібних товаровиробників, починаючих підприємств, кооперативних об'єднань та сімейних ферм; раціональне використання сільськогосподарських угідь та ресурсів; розвиток сільських територій та покращення якості життя на селі; розвиток аграрної науки, запровадження техніко-технологічних інновацій у тваринництві й рослинництві; сприяння органічному виробництву тощо [3].

Попри те дієвим важелем стимулювання фінансування інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств за кордоном є оптимізація фіскальної політики держави, зокрема застосування дослідницького податкового кредиту. Суть механізму полягає у зменшенні суми нарахованого податку на прибуток в обсязі встановленого відсотка від величини витрат сільськогосподарського товаровиробника на науково-дослідні та дослідно-

конструкторські роботи у поточному році. Крім того, широкий асортимент фіскальних пільг (більше ста різновидів) для стимулювання інновацій та НДУ діє у США. Наприклад, підприємствам дозволено до 20 % витрат на НДДКР компенсувати з податку на прибуток. Слід звернути увагу, що у країнах Західної Європи використовується два види податкових пільг: екстраконцесії (специфічні пільги, які дозволяють сільськогосподарським підприємствам із власної податкової бази фінансувати понад 100 інноваційних витрат) та податковий кредит (пільга, яка дозволяє фінансувати певну частину інноваційних витрат за рахунок податкових зобов'язань сільськогосподарських підприємств) [2].

Запропонована у 1958 році Віллардом Кокрейном так звана бігова доріжка сільськогосподарських технологій навіть сьогодні дає змогу пояснити зростаючу індустріалізацію американського землеробства [1]. Так, у США сільськогосподарські технології продовжують розвиватися, і це не припинилося з часів Зеленої революції, коли у 40-х роках ХХ ст. збільшення обсягів світової сільськогосподарської продукції було зумовлено запровадженням сучасної агротехніки, значних капіталовкладень у природу, створенням нових високоврожайних сортів сільськогосподарських культур, розширенням іригації, широким застосуванням добрив, пестицидів, сучасної техніки тощо. На той час інтенсивний розвиток галузі прийшов на заміну традиційному екстенсивному шляху, коли збільшення валового виробництва сільськогосподарської продукції досягалось через збільшення посівних площ без великих капіталовкладень або через підвищення затрат живої праці без відповідного агротехнічного прогресу. Сьогодні у США бігова доріжка не лише продовжує рухатися, вона прискорила завдяки автоматизації, робототехнологіям, комп'ютеризації, інноваційним технологіям тощо. Усі перелічені процеси прискорили її рух. Водночас інвестувати в нові технології стало вигідніше лише для великих фермерських господарств, які зараз є основним джерелом продовольства в США.

Бігова доріжка Кокрейна, пояснюється чотирма основними кроками [1]:

Крок 1: Фермер застосовує нові технології, техніку для збільшення обсягів випуску продукції.

Крок 2: Збільшене виробництво продукції фермерами, які застосовують нову технологію, призводить до підвищення врожаїв, продуктивності та надвиробництва і як результат зростаючої пропозиції – зниження закупівельних цін на сільськогосподарську продукцію.

Крок 3: Замість того, щоб отримувати більший дохід від зростання обсягів виробництва, фермери заробляють менше через низькі закупівельні ціни. Вони продовжують вкладати кошти в підвищення врожайності, продуктивності та збільшувати обсяги виробництва, щоб хоч якось, мінімізувати собівартість виробництва одиниці продукції та сплатити борги.

Крок 4: Надвиробництво виснажує їх ґрунти, фермери потребують більше добрив, пестицидів, щоб підтримувати свою ферму на рівні, як і раніше і вони повертаються до кроку 1.

Наразі у аграрному секторі США у пріоритеті проекти науково-соціального характеру, суть яких проявляється у системному осмисленні функціонування фермерських господарств різних розмірів, які самостійно зможуть підтримувати

свою діяльність, досягати екологічного, економічного, соціального ефекту та бути поза конкуренцією у своїй ніші ринку (наприклад міські еко-ферми). Протягом минулого століття середній розмір фермерських господарств в США мав тенденцію до зростання – від 60 га на початку ХХ століття до майже 200 га наприкінці століття. «Бігова доріжка Кокрейна» пояснює тенденцію до зростання розмірів фермерських господарств так: намагаючись залишатися економічно конкурентоспроможними, сільськогосподарські підприємства повинні мати достатній капітал для швидкого впровадження нових технологій, через що невеликі ферми (з меншими обсягами капіталу) стають неконкурентоспроможними та випадають з ринку.

Впровадження інновацій як у вітчизняне, так і зарубіжне сільськогосподарське виробництво повинно сприяти зростанню конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, уникаючи при цьому проявів «Бігової доріжки Кокрейна» для створення в аграрному секторі таких умов, у яких зможуть ефективно функціонувати невеликі фермерські господарства. Нажаль сьогодні впроваджують інновації і, як наслідок, виживають фінансово спроможні сільськогосподарські підприємства, які вчасно змогли оновити основні засоби, використовувати сучасні засоби виробництва, вчасно купувати необхідні предмети праці, в тому числі хімічні добрива, пестициди, гербіциди тощо. Це забезпечило підвищення технологічної та виробничої конкурентоспроможності, а також зниження собівартості одиниці продукції, порівняно із тими сільськогосподарськими підприємствами, які вчасно не змогли досягти підвищення продуктивності праці та стрімкого зростання обсягів виробництва. Українські сільськогосподарські підприємства здебільшого характеризуються заміщенням вітчизняних інноваційних розробок закупівлею готового обладнання та технологій за кордоном, що характеризує українську інноваційну систему в аграрному секторі як таку, що орієнтована на імітаційний характер за рахунок інерційного імпортоорієнтованого технологічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Антощенкова В.В., Пересада М.О. Роль інновацій у сільському господарстві. Аграрні інновації. 2023. №22. С. 175-179.
2. Карнаушенко А.С. Міжнародний досвід фінансування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств та перспективи його застосування в Україні. Агросвіт. 2014. № 17. С. 57-63.
3. Павлова Г.Є. Зарубіжний досвід переходу до інноваційного типу розвитку аграрного сектору національної економіки. Ефективна економіка. 2011. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3842>.

УДК 338.244.47

Роман ХІРІВСЬКИЙ

к. е. н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин та маркетингу,

Петро ХІРІВСЬКИЙ

к. б. н., завідувач кафедри екології,

Андрій ЛИНДЮК

к. е. н., завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та маркетингу,

Львівський національний університет природокористування, м. Львів

АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Здійснення реформи децентралізації, однієї із найбільш успішних протягом періоду незалежності нашої держави, кардинально змінило характер взаємодії поміж центральною і місцевою владою у сфері бюджетного планування. Зростання показників фінансової самостійності територіальних громад і їх здатності до самостійного розвитку є ключовими чинниками, котрі підтримують конкурентоздатність територій. Завдяки процесам децентралізації і зрослої ролі органів місцевого самоврядування, бюджети громад стають ключовим інструментом в контексті забезпечення розвитку і конкурентоздатності різних територій [1]. З метою підтримки територіальних громад із нижчим рівнем доходів державою застосовується т. зв. горизонтальне вирівнювання, що базується на значенні індексу податкоспроможності бюджету відповідної громади (ст. 99 Бюджетного кодексу).

Згідно бюджетного кодексу, при показнику індексу податкоспроможності нижче 0,9, відповідні бюджети громад одержують базову дотацію у обсязі 80% від необхідної для досягнення цього показника суми; якщо показник перевищує 1,1, громада передає до державного бюджету реверсну дотацію у обсязі 50% від суми, котра перевищує цей показник (завдяки чому й фінансується базова дотація). При значенні індексу у межах 0,9-1,1 територіальна громада не одержує базової дотації, проте й не здійснює реверсної.

Станом на серпень 2020 року внаслідок процесів децентралізації у нашій державі утворилося 1469 громад. На жаль, розпочата 24 лютого 2022 року російською федерацією війна збільшила розрив у показниках фінансової стійкості територіальних громад, значно посиливши залежність від державного бюджету [2]. Так, якщо за результатами 2021 року близько 75% ТГ одержували базову дотацію, то за результатами 2023 року – вже 84% (рис. 1.).

Традиційно, найбільша частка дотаційних громад припадає на сільські та селищні територіальні громади. Вважаємо однією із причин вказаного розподілу особливості системи нарахування податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) згідно місця розташування підприємства. Таким чином, міста акумулюють ПДФО сільських жителів, котрі працюють на підприємствах у їх межах.

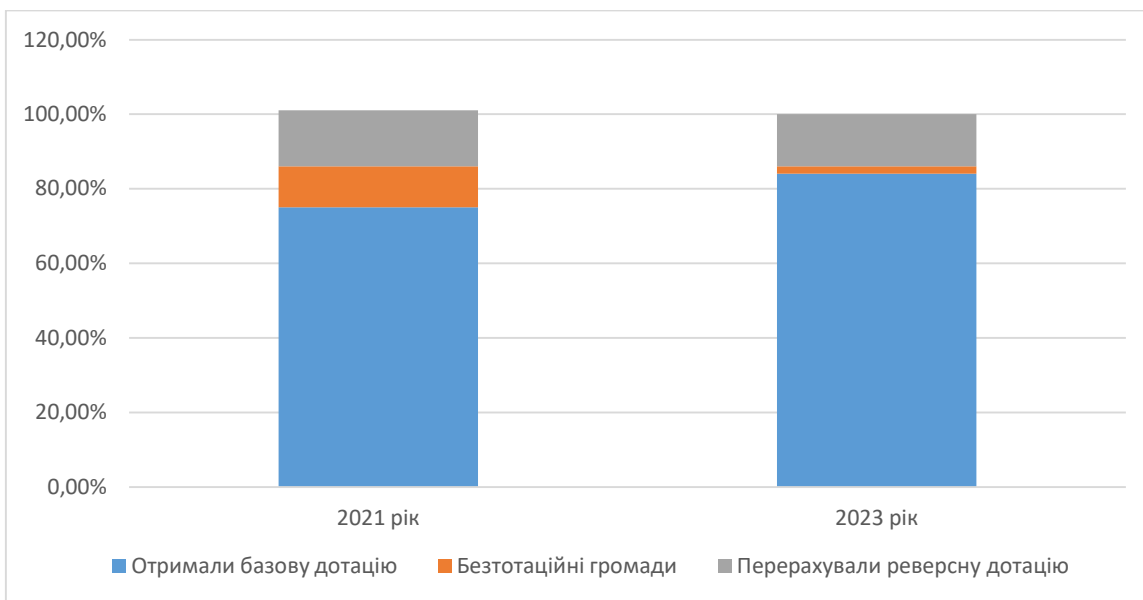

Рис. 1. Динаміка дотаційності територіальних громад України протягом 2021-2023 рр.

Згідно відкритих даних, найбільшою часткою базових дотацій у 2023 році характеризувались громади прифронтових Харківської, Запорізької і Херсонської областей, а також Закарпатської області, котра характеризується найбільшою часткою сільських жителів.

У цей же час найбільший обсяг реверсних дотацій перерахували територіальні громади Дніпропетровської, Київської і Львівської областей.

Відносна віддаленість від лінії бойових зіткнень, релокація значної частини підприємств та міграція населення центрально-східних регіонів України зумовили менш негативний ефект для територіальних громад Львівської області [3]. Так, незважаючи на несприятливі чинники військового часу, частка територіальних громад області, котрі одержали базову дотацію протягом 2021-2023 років значно знизилась (рис. 2).

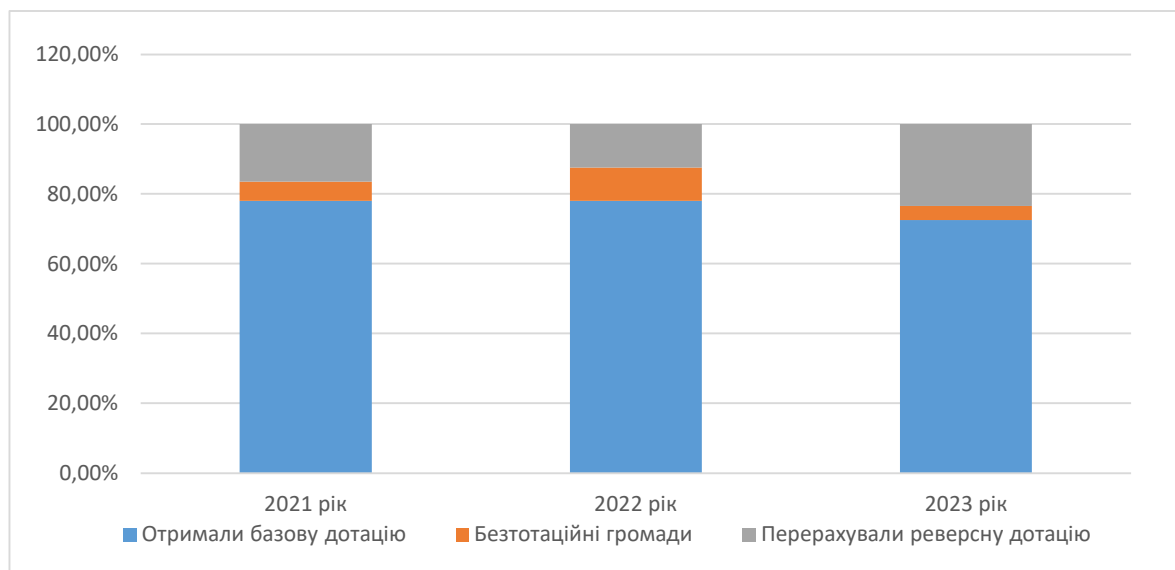

Рис. 2. Динаміка дотаційності територіальних громад Львівської області протягом 2021-2023 рр.

Зокрема, протягом досліджуваного періоду на 5,5% знизилась частка громад, що одержують базову дотацію (із 78,0% до 72,5%), відповідно - зросла частка громад, що перераховують реверсну дотацію (із 17,0% до 24,0%). Характерним є стрімке збільшення обсягу реверсної дотації громадами області. Так, у 2023 році обсяг реверсної дотації уперше перевищив обсяг базової дотації практично на 50% (рис. 3.).

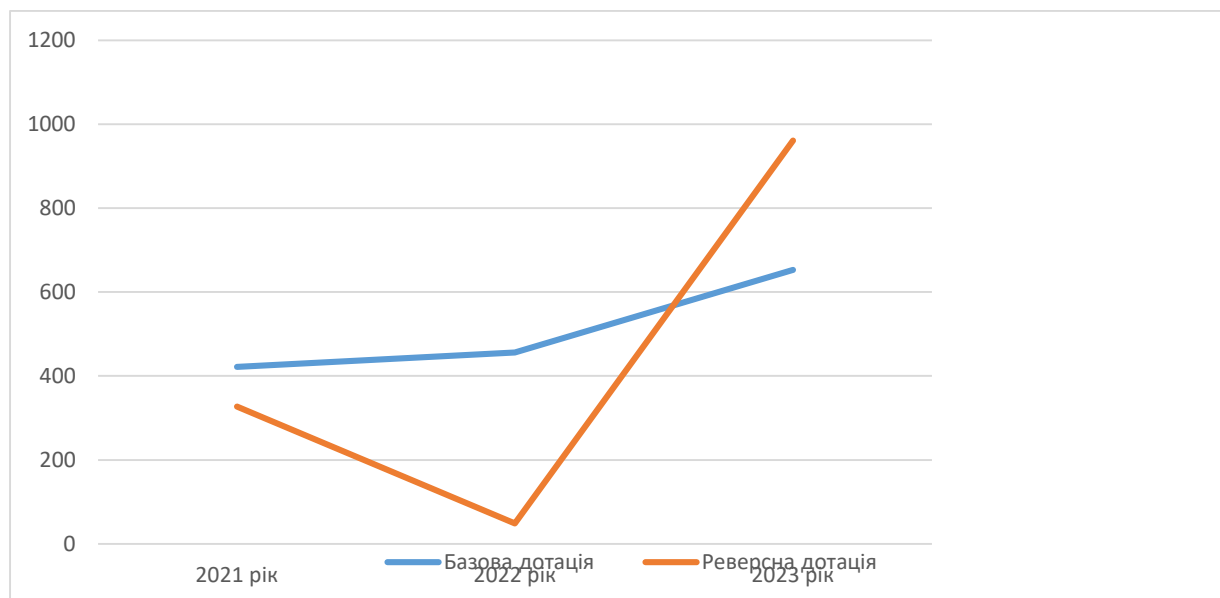

Рис. 3. Динаміка базової та реверсної дотації територіальних громад Львівської області протягом 2021-2023 рр. (грн. на 1 мешканця)

Характерно, що основну частку громад, що одержують базову дотацію складають сільські та селищні громади, у той час як реверсну дотацію сплачують переважно міські громади, а також ТГ, розташовані близько великих міст та туристичних зон.

Список використаних джерел:

1. Цимбалюк, І., Павліха, Н., & Корнелюк, О. (2023). Місцеві бюджети як основа фінансової самостійності та конкурентоспроможності територій. *Економіка та суспільство*, (55). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-107>
2. К. Березюк. Бюджети розвитку чи війни: як змінилася фінансова спроможність громад. 2024. URL: <https://www.chesno.org/post/5880/>
3. ULEAD. Бюджети територіальних громад України. 2021-2023. URL: https://public.tableau.com/app/profile/ulead/viz/_16360623127390/sheet0

УДК 35.073

Юлія ЧЕБАН
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Ірина ЖУКОВСЬКА
фахівець з публічних закупівель,
Анастасія КОЗАК
здобувач вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

ОСКАРЖЕННЯ В ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЛЯХ: ВИМОГИ ДО ЗМІСТУ СКАРГИ

Процес оскарження в публічних закупівлях є можливістю потенційного учасника публічних закупівель взяти участь у закупівлі, тендерна документація якої відповідає вимогам чинного законодавства, а учасника публічних закупівель – довести свою правоту та мати можливість взяти участь у закупівлі. Законом України «Про публічні закупівлі» визначено Антимонопольний комітет України незалежним органом оскарження, а також Постановою Кабінету Міністрів України «Про встановлення розміру плати за подання скарги та затвердження Порядку здійснення плати за подання скарги до органу оскарження через електронну систему закупівель та її повернення суб'єкту оскарження» окреслено деякі особливості та послідовність процесу оскарження [1,2]. Основними з них ми визначили наступні: скарга подається до органу оскарження суб'єктом оскарження у формі електронного документа через електронну систему закупівель з обов'язковим накладанням кваліфікованого електронного підпису; процес оскарження є платним; безпосередній розгляд скарги органом оскарження є строковим; рішення Антимонопольного комітету України є обов'язковими до виконання.

Опрацьовані зазначені вище нормативні акти не містять вимог щодо змісту самої скарги, окрім того, що «до скарги додаються документи та матеріали (за наявності) в електронній формі (в тому числі у форматі pdf), що підтверджують інформацію, викладену у скарзі, та порушення процедури закупівлі або неправомірність рішень, дій або бездіяльності замовника» та перелік інформації, яку вона має містити [1]. Якщо узагальнити, то це, насамперед: найменування замовника рішення, дії або бездіяльність якого оскаржуються; ім'я (найменування), місце проживання (місцезнаходження) суб'єкта оскарження; підстави подання скарги, посилання на порушення процедури закупівлі, або прийняті рішення, дії або бездіяльність замовника, фактичні обставини, що це можуть підтверджувати; обґрунтування наявності порушених прав та охоронюваних законом інтересів з приводу рішення, дії чи бездіяльності замовника, що суперечать законодавству у сфері публічних закупівель і внаслідок яких порушено право чи законні інтереси такої особи; вимоги суб'єкта оскарження та їх обґрунтування.

На підставі опрацьованих законодавчо-нормативних актів, теоретичних джерел та практичних спостережень нами узагальнено основні особливості

формування скарги [3,4,5]. Отже, скаржник: має дотриматися тих нормативних вимог щодо формування змісту та подання скарги, які є чинними на цей момент; має зазначити основну інформацію про закупівлю; має зробити посилання на підстави для оскарження; має обґрунтувати безпосереднє порушення своїх прав; має підкріпити факт порушення чи невідповідності посиланням на конкретні документи замовника; має чітко зазначити чого саме вимагає скаржник; має зазначити перелік документів, які додаються до скарги.

На нашу думку, зміст скарги має бути побудованим послідовного, лаконічно, але, водночас, аргументовано та структуровано. За наявності і можливості, доцільним є також наведення практичних прикладів та (або) рішень Антимонопольного комітету України з аналогічного за змістом оскарження. Натомість недоцільним є наведення фактів, які скаржник не може довести, а також власних роздумів скаржника.

Отже, дотримання законодавства та вищенаведених сформованих рекомендацій щодо змістового навантаження скарги дозволять скаржнику довести порушення його прав та надасть можливість взяти участь у закупівлі з метою підписання договору та виконання робіт, надання послуг або поставки товарів за умови розгляду та позитивного рішення по скарзі Антимонопольного комітету України. На нашу думку, належним чином складений будь-який документ, зокрема й скарга, є значною підставою отримання позитивного рішення та результату.

Список використаних джерел:

1. Про публічні закупівлі : закон України від 25.12.2015 № 922-VIII; станом на 16 серпня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>.

2. Про встановлення розміру плати за подання скарги та затвердження Порядку здійснення плати за подання скарги до органу оскарження через електронну систему закупівель та її повернення суб'єкту оскарження: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.04.2020 № 292; станом на 18 серпня 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/292-2020-%D0%BF#Text>.

3. Митрофанова Ю.В. Оскарження в закупівлях: особливості в Україні та у Польщі. Участь молоді у розбудові агропромислового комплексу країни: Матеріали 35 студентської науково-теоретичної конференції, 22-24 березня 2023 р. – Миколаїв: МНАУ, 2023. С.54-57.

4. Русін В.М. Контроль у сфері публічних закупівель. Ефективна економіка. 2020. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8454>

5. Чебан Ю.Ю. Публічні закупівлі: аналіз особливостей в умовах воєнного стану. Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України (в умовах воєнного стану та поствоєнний період: тези доповідей на Шістнадцятій всеукраїнській інтернет-конференції (м. Одеса, 10-12 листопада 2022 р.). Одеса: НУ «Одеська політехніка», 2022. С.184-186.

УДК 338.439:633.1:330.341.1

Світлана ЧЕРЕМІСІНА

д. е. н., доцент, головний науковий співробітник відділу ціноутворення та аграрного ринку,

ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ

НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОЇ СКЛАДОВОЇ ЗЕРНОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Рівень розвитку виробництва зернових культур та стабільне й ефективне функціонування зернового ринку є пріоритетними важелями, що визначають вирішення проблеми забезпечення продовольчої та національної безпеки держави в сучасних умовах. Серед зернових культур пшениця посідає 2-ге місце в світі. У 2022 році виробництво цієї культури встановило новий рекорд – 788,3 млн т. Трійка лідерів за виробництвом не змінилась, це Китай, Індія та росія. Їх доля в світовому виробництві складає 334 млн т або 42,4%. З початком російської агресії світ відчув, що таке дефіцит української пшениці. У 2021 році Україна посідала 7-е місце у світовому виробництві, після повномасштабного вторгнення – поступилася одним пунктом – до 8 місця. Частка України, що стабільно становила у середньому 3,5 % від загального світового виробництва у 2021 р збільшилась до 4,1, а у 2022 р. знизилась до мінімальних 2,9%.

За останній довоєнний 2021 рік Україна збільшила виробництва зернових культур на 32,5% (або на 21,1 млн тонн), зокрема пшениці – на 29,3% (7,3 млн тонн), жита – на 29,8% (7,3 млн тонн), ячменю – на 23,6% (на 18 млн тонн), кукурудзи – на 39% (на 11,8 млн тонн). Проте повномасштабна війна з росією вкрай деструктивно вплинула на сучасний стан та ефективність функціонування зернового ринку України. Урожай зернових культур у 2022 році ледве перевищує позначку у 50 млн тонн збіжжя, що майже на 38% нижче рівня довоєнного 2021 року. Відповідно виробництво пшениці скоротилось на 37% (або на 12 млн тонн), кукурудзи – на 37,8% (або на 15,8 млн тонн), ячменю – на 40,7% (або на 3,8 млн тонн). Єдиний позитивний результат зафіксовано по гречці, виробництво якої у воєнний період збільшилось на 39,6% (від 105,8 до 147,7 тис. тонн).

Військові дії в Україні, призвели до суттєвого скорочення площ, що є доступними для збирання. Значна частина земель опинилася за межею фізичної можливості її обробітку. За нашими розрахунками скорочення валової продукції зернового ринку (за постійними цінами 2016 р.) у 2022 році порівняно з 2021 р. становить майже 40% (від 271,4 до 170,0 млрд грн). Зниження валової продукції за такими культурами як пшениця, кукурудза, ячмінь та жито очікується у розмірі 35,5, 37,8, 40,6 та 47,1% відповідно [1]. Щодо масштабів реальних втрат продукції зернового ринку у 2022 році (за фактичними цінами 2021 року), то обсяги зменшення перевищують 200 млрд грн, або майже 5,1 млрд EUR. Найбільших втрат зазнало виробництво кукурудзи – 2,5 млрд EUR, пшениці – 1,8 млрд EUR, ячменю – 0,6 млрд EUR [1].

Загальна пропозиція на ринку зерна попри війну залишається відносно стабільною – 54,1 млн т, у тому числі пшениці 20,8, ячменю – 5,6, кукурудзи – 26,2 млн т. Фонд споживання зернових культур в Україні в середньому становить 5,5 млн т. проте у 2022 р. він очікувано знизиться на 17% і становитиме 4,43 млн т.

Після збору рекордного врожаю зернових у 2021/22 МР в Україні прогнозувався рекордний обсяг експорту на світовий ринок. Але через війну, а з нею й логістичні проблеми, український експорт призупинився. Частково проблему було вирішено шляхом зернової угоди, згідно якої розблоковували 3 українські порти: «Одеса», «Чорноморськ» та «Південний». Завдяки функціонуванню зернового коридору, у 2022/2023 МР експорт зернових і зернобобових культур склав 49 млн тонн або майже 101,3% від показника минулого 2021/22 МР.

У розрізі зернових культур, пшениці експортовано 16,8 млн тонн (88,9% від рівня минулорічного періоду), ячменя – 2,57млн тонн (або 47,1% від обсягів минулого сезону). Експорт кукурудзи перевищив минулорічні показники на 24,4% – експортовано 29,1 млн тонн зерна.

Скорочення виробництва зернових культур відбулося у всіх областях України (за винятком Львівщини, де валовий збір зерна збільшився на 4,2%). За регіональною структурою найбільше зниження виробництва зернових культур у 2022 р. зафіксовано у Херсонській області – на 95,9% (виробництво склало всього 145,4 тис. т порівняно з 3,5 млн т зернових, зібраними у передвоєнному 2021 р.). На 80% (від 3,8 до 0,8 млн т) знизилось виробництво зерна аграріями Запорізької області.

Відсоток скорочення зерновиробництва в господарствах Луганської області склав 81,8 (від 1,4 до 0,3 млн т), Донецькій області – 75,6% (від 2,2 до 0,5 млн т). Харківщина скоротила зерновиробництво на 50,5% (від майже 5 млн т до 2,4).

За очікуваними даними Інституту аграрної економіки, врожай зернових та зернобобових у сезоні 2023 року може перевищити минулорічний показник на 7,8% і сягнути 58 млн т. Пшениці планується зібрати 20,1 млн т (-2,8%), ячменю – 5,8 млн т (+3,6%), кукурудзи – 28,4 млн т (+8,4%). Тому загальна пропозиція зерна в 2023 році прогнозується в розмірі 58,3 млн т, зокрема: пшениці – 20,2 млн т, кукурудзи – 28,4 млн т, ячменю – 5,8 млн т [3].

Зазначимо, що структура зернового господарства України складається з господарських систем індивідуального і корпоративного сектору із притаманними для них особливостями, що визначаються різними розмірами землекористування і масштабами виробництва.

Малий бізнес в зерновиробництві представлений особистими селянськими і фермерськими господарствами. До складу корпоративного сектору входять агрохолдинги й великі сільськогосподарські підприємства з обмеженою та додатковою відповідальністю зі значною часткою іноземного капіталу.

Проведене дослідження за результатами 2021 р. виявило певну залежність ефективності діяльності підприємств з вирощування зернових культур від середнього розміру їх посівних площ. Для визначення ефективності діяльності

підприємств з виробництва зернових культур використано аналітичний показник чистого доходу в розрахунку на 1 га площі.

Встановлено, що оптимальний масштаб у зерновому виробництві перебуває в межах 5 тис. га, після чого ефект масштабу поступово зникає. Отже, обсяги земельного банку не завжди пропорційно впливають на ефективність підприємства. Масштаб виробництва важливий до певного розміру. За даними статистики більше половини підприємств зернового господарства України (56,7%) мають розмір до 100 га площі, у яких виробляється всього 3,9% загального обсягу зерна [3]. За даною групою підприємств зафіксовано найнижчі урожайність (41,3 ц/га) та чистий дохід на 1 га – 17472 грн. Максимальні значення даних показників зафіксовано у підприємствах, площею від 3000 до 5000 га (70,4 ц/га та 29495 грн).

Щодо виробництва пшениці, то максимальні показники урожайності та чистого прибутку мають підприємства з площею 2000-3000 га (урожайність 49,6 ц/га, чистий дохід – 21493 грн/га). Далі спостерігається поступове зниження ефективності виробництва.

Найвищу ефективність виробництва кукурудзи (урожайність 91,2 ц/га та 38770 грн/га чистого доходу) встановлено у підприємствах з площею 3000-5000 га. У свою чергу у виробництві ячменю ефект масштабу простежується більш чітко – максимальну ефективність зафіксовано у підприємств, площа яких перевищує 1000 га. Чистий дохід в розрахунку на 1 га площі складає 20497 грн а урожайність – 47,3 ц/га. Проте їх питома вага складає менше 1% при виробництві 12,4 % (або 692,1 тис. тонн) продукції.

Таким чином позитивна віддача від ефекту масштабу, що відображається у вигляді збільшення урожайності та доходності, спостерігається у підприємствах зернового господарства при нарощуванні земельного банку до 5000 га. При чому при виробництві пшениці цей показник складає 4400 га, кукурудзи – 5070 га, ячменя – 1480 га. Отримані виробничі індикатори сприятимуть повоєнній відбудові та подальшій оптимізації виробництва зернових культур в Україні.

Список використаних джерел:

1. Cheremisina, S., Rossokha, V., Mazurenko, O., Selinnyi, M., Tomashevskaya, O. (2022). The Grain Market of Ukraine: Actual State, Current Problems, and Development Prospects. *Economic Studies Journal (Ikonomicheski Izsledvania)*, 31(8), pp. 173-188. https://www.iki.bas.bg/Journals/EconomicStudies/2022/2022-8/09_Svitlana-Cheremisina.pdf
2. Очікуване виробництво сільськогосподарської продукції в Україні у 2023 році: методика і розрахунки (серпень 2023 року) / [Лупенко Ю.О., Нечипоренко О.М., Людвенко Д.В., Грищенко О.Ю.] ; за ред. Ю. О. Лупенка, О.М. Нечипоренка. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2023.– 58 с.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 16.02.2024).

РОЗДІЛ 3

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

UDC 657

Ruslana ANDRUSHKO

*Ph.D, associate professor of the department of accounting and taxation
Lviv national environmental university, Lviv*

FEATURES OF IMPLEMENTATION ELECTRONIC DOCUMENT FLOW TO ENSURE STRATEGIC BUSINESS DEVELOPMENT

Document flow in the business system materializes the processes of collecting, transforming, and storing information, as well as the efficiency of management and decision-making, control over their implementation.

Implementation of an integrated system of electronic document circulation in business will significantly improve all these procedures, therefore its role as an element of electronic government is extremely important.

Electronic document management (EDO) is the exchange of information, documents and data between organizations using electronic means of data storage, transmission and processing.

In other words, electronic document circulation (circulation of electronic documents) is a set of processes of creating, processing, editing, sending, transmitting, receiving, storing, using and destroying electronic documents, which are performed with the application of an integrity check and, if necessary, with confirmation of the fact of receipt of such documents [1].

Electronic document flow in business includes external and internal documents. In contrast to internal, external electronic document management provides an opportunity to exchange legally significant documents with partners and counterparties.

A modern document management service should provide the ability to integrate with the user's accounting system, upload or create documents, support various formats of electronic documents.

Electronic document management applies not only to enterprises, but also to state authorities. Thus, as part of the implementation of the National Informatization Program, the creation of an integrated e-document circulation system is foreseen, which should ensure the circulation of documents and reduce the time of preparation and decision-making by state authorities.

General issues of electronic document circulation at enterprises are regulated by a number of legislative acts. So in Art. 7 of Law №. 851 defines that a copy of an electronic document is a visual presentation of an electronic document on paper, which is certified in accordance with the procedure established by law [2]. Article 9, Clause 6 of the Law of Ukraine №. 996 [3] states that the enterprise is obliged to make copies of documents at its own expense.

At the same time, an electronic document means a document in which information is recorded in the form of electronic data, including mandatory details of the document (Fig. 1).

Mandatory details:
• name of the document (form);
• date of compilation;
• the name of the enterprise on behalf of which the document was drawn up; content and volume of economic operation, unit of measurement
• the positions of the persons responsible for the implementation of the economic transaction and the correctness of its registration;
• a personal signature or other data enabling the identification of a person who participated in the implementation of an economic transaction.

Fig. 1. Mandatory details of the electronic document.

The electronic document is completed with the imposition of a digital signature, which is a mandatory requisite and is used by individuals and legal entities - subjects of electronic document circulation to identify the signature and confirm the integrity of data in electronic form.

It should be noted that the Law of Ukraine "On Electronic Digital Signature" №. 852 is no longer valid, and the Law of Ukraine "On Electronic Trust Services" (hereinafter - Law №. 2155) has been in force since November 7, 2018. One of the most important provisions of Law №. 2155 is the mutual recognition of Ukrainian and foreign public key certificates and electronic signatures [4]. This Law introduced the following mechanisms:

- electronic identification;
- electronic signature;
- electronic seal;
- electronic time stamp;
- registered electronic delivery, etc.

According to part 2 of Art. 22 of Law №. 2155, the identification of a natural person who applied for the service of creating a qualified public key certificate is carried out under the condition of his personal presence with the passport of a citizen of Ukraine or with other documents that make it impossible to raise any doubts about the person, in accordance with the legislation.

In addition, an administrative service is being introduced to include legal entities and individuals - entrepreneurs who intend to provide electronic trust services (EDP) to the Trust List, as well as establishing the procedure for maintaining such a list, tab. 1.

Also, the procedure of independent assessment of compliance for EDP and the possibility of using both national and international standards by the specified persons in their activities are determined.

In the legislation of Ukraine, there are no restrictions on the use of a single information program for conducting business at an enterprise.

The main advantages of electronic document management for modern business are the reduction of the amount of information, the speed and efficiency of their processing, and the efficiency of data acquisition.

Table 1.

Basic principles of state regulation in the fields of electronic trust services
and electronic identification

Characteristics of the principles
1. State regulation and management in the fields of electronic trust services and electronic identification is carried out on the basis of: • ensuring the rule of law principle in the process of providing and receiving electronic trust services • free circulation of electronic trust services in Ukraine, creation of favorable and competitive conditions for the development and functioning of spheres
2. The purpose of state regulation and management in the spheres of electronic trust services and electronic identification is: • implementation of a unified and effective state policy in the fields of electronic trust services and electronic identification; • creation of favorable conditions for the development and functioning of electronic trust services and electronic identification;
3. State regulation and management in the fields of electronic trust services and electronic identification is carried out by: • regulatory and legal regulation in the spheres of electronic trust services and electronic identification; • supervision (control) of compliance with legal requirements in the field of electronic trust services

A modern document management service should provide the ability to integrate with the user's accounting system, upload or create documents, support various formats of electronic documents.

To organize an internal electronic document flow, it is enough for the enterprise to purchase special software for generating electronic signatures. It should be noted that the occurrence of problems due to the possibility of unauthorized access to information, unqualified user actions, technical problems and viruses destroying the system is not excluded.

Bibliographic list:

1. Denisenko O. Electronic document management: from creation to storage of company documents, 2019. URL: <https://www.kadrovik01.com.ua/article/3776robotazelektronnimidokumentami>.

2. About electronic documents and electronic document flow. Law of Ukraine dated May 22, 2003 № 851-IV. [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon.rada.gov.ua/go/851-15>.

3. About accounting and financial reporting. Law of Ukraine № 2164-VIII as amended on October 5, 2017. [Electronic resource]. – Access mode: <http://zakon.rada.gov.ua/go/996-14>.

4. About electronic trust services. Law of Ukraine dated October 5, 2017. №2155-VIII. <http://zakon.rada.gov.ua/go/996-14>.

UDC 338.1:338.268

Iryna POSTERNAK

*candidate of technical sciences, associate professor, the associate professor
department organization of construction and labor protection, the Odessa State
Academy of Civil Engineering and Architecture, Odessa, Ukraine.*

Serhii POSTERNAK

*candidate of technical sciences, associate professor,
Technical expert of private company "Composite", Odessa, Ukraine.*

Oleksii POSTERNAK

*student of higher education degree "Bachelor" educational professional program
"Construction and civil engineering" the Odessa State Academy of Civil Engineering
and Architecture, Odessa, Ukraine.*

CALENDAR MANAGEMENT PLAN FOR THE CONSTRUCTION OF SOLAR POWER PLANTS

The most common project schedule format in the construction industry is the linear calendar plan (Gantt chart), named after its developer, mechanical engineer and management consultant Henry Gantt. This schedule in graphical form allows project managers and the entire team of developers, engineers and construction workers to visualize time schedules and the relationship between individual tasks and stages of construction. It can be drawn manually or with the help of a computer program, but in any case, it is based on data for a specific project [1].

A linear schedule is a well-organized piece of information used by project managers to control the progress of a project. A work breakdown structure (WBS) organizes and defines the scope of a project using a hierarchical structure similar to an information tree with several levels. A linear graph defines the relationship between individual works and stages of the project.

Step one. Creating a hierarchical structure of work (WBS).

The top level of the WBS is a project that represents the totality of the entire scope of work. The project consists of smaller works of different scope and importance, which are usually called work packages. The work manager often distributes work packages, assigning a responsible person to each package. In turn, each work package is subdivided into tasks or contains its own, smaller, internal work packages, the completion of which marks the end of work on the work package as a whole. Work on a work package is considered completed when the persons responsible for it have completed all internal work packages and all tasks (measures).

After allocating time and cost estimates for each event, the table takes on a complex, but quite informative look (Figure 1): work packages are highlighted in green, and a black narrow band with triangles at the top and bottom is the duration of their implementation. The dark orange bar at the top is the total time allotted for project implementation. The red diamond is a milestone that marks the end of work - it should be noted that it coincides with the end of work in the last work package.

For convenience, the work package can be divided into smaller work packages. But at the same time, the rule of 100% must be followed - all sub-items of the work

sequence between operations may vary from project to project, depending on the system you use in your work, availability of funds, employees, etc. Actions are usually planned in a sequential order. Depending on the start/end of previous and subsequent operations, four types of dependency are distinguished:

- finish-start – a new operation starts immediately after the end of the previous one.
- start-start – the start of the next operation is related to the start of the previous one, i.e. actually two operations start at the same time.
- finish-finish – the finish of the next one depends on and is related to the end of the next one, that is, two operations are completed simultaneously.
- start-finish – the beginning of the previous operation is connected with the end of the next one, i.e. the finish of the next one is connected with the beginning of the previous one.

Having at your disposal a hierarchical structure of works and a link diagram, you can proceed to summarizing the available data in the form of a Gantt chart. In order to take full advantage of the Gantt chart schedule, it is better to use one of the software developments than to compile it manually yourself. For this, you will have to spend too much time, while a computer program will allow you to perform all the necessary work within a few minutes. Microsoft Project is most often used in the construction industry, but you can also use other software environments, among which you can find free versions.

The final Gantt chart shows the start and end dates for each type of work, as well as the start and end date of the entire project.

Conclusions. A schedule (Gantt chart) is the most important tool for any solar power plant project manager. The schedule allows you to plan and coordinate the work of teams, agree on the delivery dates of equipment and materials, monitor the actual performance of work with the planned, make corrections to the planned work if the project starts to fall behind the schedule or costs exceed the budget, in order to focus available resources on the performance of tasks that will allow fix problems and eliminate delays. After the end of the project, designers get an important opportunity - to compare the actual schedule (schedule) with the estimated (theoretical) one, in order to further use the accumulated experience and information for more accurate and balanced planning of the construction of new solar energy facilities.

Reference:

1. Використання діаграми Ганта для проектування і будівництва сонячних електростанцій. Веб-сайт Avenston group (Розділ. Статті та аналітика). 23 січня 2017р. URL: <https://avenston.com/articles/managing-pv-with-gantt-chart/>

Anzhela NIKOLAIEVA
PhD in Economics, Associate Professor of
Department of Finance, Banking and Insurance,
Lutsk National Technical University, Lutsk

INFORMATION AND ANALYTICAL MODELS OF CASH FLOW MANAGEMENT IN ENTERPRISES

In modern conditions, the most responsible and difficult link in the management of an enterprise in any field of activity is the management of cash flows. As practice shows, in our time domestic enterprises, especially small ones, pay insufficient attention to cash flow management. Many of them are managed by people without appropriate professional training. In this regard, there is usually no competent management of cash flows at such enterprises. Therefore, the qualification and professionalism of the company's employees in terms of organization and financial management is an important condition for successful business management, which allows the owner to increase the value of his business.

Striving to ensure a sufficient level of business profitability and its continuity, it is important to be guided by the principles of a reasonable approach to cash flow management, the justification of which should provide high-quality calculation and analytical information. Cash flow data is especially important to shareholders, managers, investors and creditors. Cash flow information, like any other economic information, must be relevant, relevant, reliable, comparable and timely. Accumulated information on cash flows should be appropriately processed, grouped, analyzed, summarized, evaluated and used in management practice.

Proper formation of information about cash flows, its analysis and evaluation are important factors for the successful operation of a business entity, which involves high-quality organization of internal management and financial accounting and control functions. Qualitative monitoring of cash flows helps the management to timely identify shortcomings in various areas of the enterprise and its subsidiaries, to foresee measures to eliminate them and increase the efficiency of the business. Recently, informational and analytical methods of accounting and cash flow management at enterprises are becoming more and more important.

According to scientists, matrix, calculation, statistical and probabilistic models have become the most widespread [1, 2, 3 etc.]. Moreover, each type of model is used both separately and in the system, allowing to increase the validity of the financial decisions made about transactions on the movement of funds and its equivalents. For example, matrix models, among which you can highlight the cash plan; system of budgets; transport task; matrix "expenditure-output", allow to obtain the form of distribution of payments by types and terms and to establish the sufficiency of the possible inflow of funds to ensure the outflow.

Calculation models, which include the Baumol model, the Miller-Orr model; Stone's model and Damodaran's model allow, based on a comparison of various parameters of the balance of payments and financial reporting data, to determine the

threshold values for the main decision-making guidelines, for example, to determine the optimal amount of cash for operations in the future period, as well as various options for assessing the value of money in times

Statistical methods (regression model, multiplicative and additive indicator models) are used to process large data sets. These methods are important when an organization has many financial transactions of the same type and it is necessary to establish their common parameters and properties. Also, statistical methods are used to build dependencies and predict possible values within a long period (interpolation) or over several short periods (extrapolation). An important condition for the effective use of statistical models is the availability of a sufficient amount of verified raw data for analysis.

In our opinion, probabilistic models are the most difficult to use, in particular, such as the Monte Carlo model, fuzzy utility models, graph and analytical, payment models. The quality of their use depends not only on the available data, but also on the qualifications of experts who assess the probability of events affecting the company's cash flow. That is, the reliability or acceptability for using the results of probabilistic modeling is determined by a large number of factors compared to other models.

To increase the effectiveness of cash flow management and the reliability of modeling results, it is very important to use verified raw data, which largely depends on the quality of financial reporting, which excludes information asymmetry and unjustified emphasis, and meets the symmetrical interests of its members and users. Integrity, determinism, dynamism, synergism and adaptability are generally considered to be system-wide principles of quality financial reporting.

Therefore, as a result of improving the quality of accounting operations, including the use of national accounting standards and international financial reporting standards, the management of the enterprise has the opportunity to improve the balance of cash flow, as well as to choose the best ratio between cash and cash equivalents depending on the payment schedule, volume and structure of inflow and outflow of funds.

References:

1. Суханова А. В., Суханова Д. Ю. Світова практика управління грошовими потоками підприємства. Приазовський економічний вісник. 2020. Вип.2(19). С. 220-224. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2020/2_19_ukr/39.pdf (дата звернення: 20.03.2024).
2. Пискунова Н. О. Пошук оптимальної моделі управління грошовими потоками. Ефективна економіка. 2017. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5454> (дата звернення: 20.03.2024).
3. Shiha, Ahmed, and Hosny, Ossama (2019). A Multi-Objective Model for Enterprise Cash Flow Management. CSCE Annual Conference Growing with youth – Croître avec les jeunes. Laval (Greater Montreal). June 12-15, 2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/334721155_A_Multi-objective_Model_for_Enterprise_Cash_flow_Management ((accessed 23 March 2024) [in English].

Інна БЕРЖАНІР

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, обліку та економічної безпеки,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, м. Умань*

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах особливої актуальності набувають питання обліку власного капіталу, адже його наявність надає можливість ефективно функціонувати суб'єктам господарювання усіх форм власності. Однак на сьогодні організація обліку власного капіталу має ряд недоліків, зокрема: відсутність окремого стандарту для обліку власного капіталу; неврахування впливу економічних факторів на величину власного капіталу; у наказі про облікову політику відсутній пункт про облік складових власного капіталу; відсутність у наказі про облікову політику підприємства порядок обліку виплат у разі виходу із товариства; недосконалість аналітичного обліку за окремими складовими власного капіталу; відсутність нормативно-методичних рекомендацій щодо обліку власного капіталу [1].

Для удосконалення обліку власного капіталу на підприємстві необхідно внести зміни до Наказу про облікову політику підприємства, виділивши окремим пунктом облік власного капіталу. Необхідно передбачити аналітичний облік додаткового капіталу за учасниками, а також порядок оцінки внесків з огляду на те, що для підприємства є актуальним залучення інвестицій, тому у випадку появи інвестора, який захоче зробити внесок якимось видом активів в обмін на акції підприємства, ситуація з оцінкою такого внеску залишається невизначеною на даний час. В цьому ж контексті бажано було б вести окремий аналітичний облік кількості акцій працівників підприємства, які можуть бути ними продані. Такий облік надасть адміністрації підприємства інформацію, яку кількість акцій і за яку ціну можна викупити в акціонерів з метою формування пакету і передачі його можливого інвестору.

В умовах ринкової економіки інформація щодо капіталу підприємства є необхідною умовою прийняття стратегічних рішень у галузі визначення джерел формування фінансових ресурсів та їх розміщення в активах підприємства. Від якості та різноманітності інформації, яка подається обліку залежить рівень управління фінансовими ресурсами і, як наслідок, – забезпечення фінансової стабільності, платоспроможності і кредитоспроможності підприємства.

Дані управлінського обліку власного капіталу можуть надати несподівані результати для управлінців. Наприклад, на підприємстві, яке функціонує протягом тривалого проміжку часу, може виявитися, що засоби статутного капіталу, які спочатку вкладені в основні засоби, через повний знос і вибуття останніх, придбання нових основних засобів за рахунок довгострокових кредитів або прибутку, вже повністю фінансують тільки оборотні активи. Або, навпаки, спочатку сформований у вигляді внесків грошових коштів Зареєстрований (пайовий) капітал, у результаті проведеної фінансової політики через деякий проміжок часу може бути реально забезпечений різними видами основних засобів і нематеріальних активів.

У більшості випадків Зареєстрований (пайовий) капітал буває забезпечений як основними, так і оборотними видами активів. Щодо управління структурою власного капіталу, то якраз оптимальне співвідношення між статутним капіталом, додатковим капіталом, резервним капіталом та нерозподіленим прибутком дає можливість правильно використовувати власні кошти підприємства [2].

При веденні обліку власного капіталу актуальною залишається проблема щодо формування власних фінансових ресурсів. Наявність такої інформації забезпечує можливість залучення власних фінансових ресурсів з різного роду джерел у відповідності до потреб його розвитку в майбутньому. Це дозволить сформувати необхідний рівень самофінансування виробничого розвитку підприємства.

Для управління власним капіталом на стадії створення нового підприємства необхідна облікова інформація про засновників, їх частку в сукупному капіталі та її отримання у формі матеріальних цінностей, нематеріальних активів та коштів. У подальшому необхідні бухгалтерські дані про збільшення первинного капіталу за рахунок надходження нових вкладень, формування резервного капіталу в результаті розподілу прибутку, а також про зменшення статутного капіталу при вибутті учасників, вилучення засобів з певних причин.

Облік власного капіталу забезпечує інформацією про операційну діяльність, фінансову діяльність, при цьому об'єднуючи функції управління – облік, планування, координацію, контроль, аналіз, прийняття рішень. Враховуючи, що одержання прибутку є основною метою діяльності комерційного підприємства і забезпечує інтереси власників (засновників, акціонерів), це визначає необхідність ефективного та безперервного управління ним.

Отже, виділимо основні напрями підвищення ефективності обліку власного капіталу підприємства: керівникам підприємства варто обирати компромісний підхід для фінансування активів суб'єкта господарювання; – для аналізу фінансово-майнового стану варто враховувати інтенсивність використання основного капіталу, що є показником ефективності роботи підприємства; скоротити терміни дебіторської заборгованості, що прискорить оборотність капіталу.

Список використаних джерел:

1. Бержанір І. А. Власний капітал: проблеми та напрями удосконалення обліку. Сучасні проблеми обліку, аналізу, аудиту й оподаткування суб'єктів господарської діяльності: теоретичні, практичні та освітні аспекти: збірник наукових праць за матеріалами IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (30-31 березня 2020 р.). Дніпро: НМетАУ, 2020. С. 21–23.

2. Бержанір І. А. Власний капітал підприємства: економічна сутність та особливості обліку. Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. 2023. Вип. 19. Т. 2. С. 78–86.

УДК 657

Наталія БІРЧЕНКО
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

РОЛЬ ОБЛІКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ

Ефективне управління економічними ризиками має вирішальне значення для бізнесу в умовах нестабільної та невизначеної глобальної економіки. Одним із ключових інструментів у цій роботі є використання облікової інформації.

Економічні ризики відносяться до невизначеностей, які можуть вплинути на фінансові та операційні показники підприємства. Вони можуть виявлятися у різних формах, таких як ринкові, кредитні ризики, ризики ліквідності, операційні чи валютні ризики. Ці ризики можуть вплинути на прибутковість підприємства, грошові потоки та довгострокову стійкість. Ефективне управління цими ризиками має вирішальне значення для забезпечення стабільності та зростання бізнесу.

Важливу роль в інформаційному забезпеченні управління ризиками відіграє система бухгалтерського обліку та фінансової звітності [1]. Облікова інформація забезпечує систематичний та структурований підхід до виявлення та вимірювання економічних ризиків, надаючи інформацію про фінансовий стан та ефективність діяльності підприємства. Аналізуючи фінансову звітність підприємства можуть виявити потенційні ризики, такі як зниження продажів, збільшення витрат або проблеми з ліквідністю. Така інформація є основою для ефективного управління економічними ризиками.

Окрім виявлення ризиків, облікова інформація допомагає оцінити їх потенційний вплив на фінансовий стан підприємства. Аналізуючи ключові фінансові коефіцієнти, такі як коефіцієнт ліквідності, коефіцієнт рентабельності та коефіцієнт заборгованості, підприємства можуть кількісно оцінити потенційні наслідки цих ризиків та відповідним чином розставити пріоритети у своїх стратегіях реагування.

Облікова інформація відіграє важливу роль у розробці стратегій зниження ризиків. Розуміючи фінансові наслідки певних ризиків, підприємства можуть приймати обґрунтовані рішення про хеджування, страхування, диверсифікацію або коригування бізнес-операцій. Наприклад, аналізуючи структуру витрат підприємства, керівництво може визначити можливості скорочення витрат або підвищення ефективності пом'якшення ризиків, пов'язаних зі зростанням витрат.

Моніторинг економічних ризиків має вирішальне значення для швидкої адаптації та реагування на мінливі обставини. Інформаційні системи бухгалтерського обліку полегшують безперервний моніторинг економічних ризиків. Підприємства можуть створити механізми внутрішнього контролю, які генерують фінансові дані у режимі реального часу, дозволяючи менеджерам оцінювати ефективність стратегій зниження ризиків. Порівнюючи фінансові результати з встановленими контрольними показниками, підприємства можуть

заздалегідь виявити ознаки потенційних ризиків та вжити необхідних коригуючих дій.

Облікова інформація має вирішальне значення не тільки для прийняття управлінських рішень в середині підприємства, але і для ефективного інформування про ризики зовнішніх зацікавлених сторін, таких як інвестори, кредитори та регулятори. Точна та прозора фінансова звітність надає впевненість зацікавленим сторонам та дозволяє їм приймати обґрунтовані рішення щодо взаємодії з підприємством. Щоб оптимізувати використання облікової інформації в управлінні економічними ризиками, важливо інтегрувати її зі встановленими структурами або системами управління ризиками. Це гарантує, що облікова інформація буде послідовно включатися до процесів оцінки ризиків, прийняття рішень та вимірювання ефективності.

Облікова інформація підлягає незалежному аудиту, що забезпечує зацікавленим сторонам впевненість у точності та надійності фінансових даних. Аудит допомагає виявити недоліки контролю та забезпечити дотримання стандартів бухгалтерського обліку, підвищуючи прозорість та надійність фінансової інформації підприємства. Цей процес перевірки захищає від фінансових спотворень та сприяє ефективному управлінню ризиками.

Незважаючи на значну роль облікової інформації в управлінні ризиками, дуже важливо визнати її обмеження та проблеми. Бухгалтерська інформація має історичний характер, що обмежує її здатність прогнозувати ризики, що виникають. Крім того, складні фінансові інструменти та взаємопов'язані глобальні ринки створюють проблеми для точного виміру та звітності про економічні ризики. Нові технології, такі як штучний інтелект, аналіз даних та блокчейн, можуть революціонізувати використання бухгалтерської інформації в управлінні економічними ризиками. Ці технології можуть підвищити точність та своєчасність даних, полегшити моніторинг ризиків у режимі реального часу та створити більш складні моделі оцінки та прогнозування ризиків.

Отже, облікова інформація відіграє вирішальну роль в управлінні економічними ризиками. Надаючи інформацію про ідентифікацію, оцінку та моніторинг ризиків, облікова інформація допомагає підприємствам приймати обґрунтовані рішення для захисту своїх фінансових показників та стійкості. Інтеграція облікової інформації із системами управління ризиками та використання нових технологій ще більше підвищує ефективність управління економічними ризиками. Однак важливо визнати обмеження та проблеми, пов'язані з обліковою інформацією, щоб забезпечити її оптимальне використання під час управління економічними ризиками. Ефективно використовуючи облікову інформацію, підприємства можуть долати невизначеності та забезпечувати свою фінансову та операційну стабільність.

Список використаних джерел:

1. Атамас П. Й., Атамас О. П., Крамаренко Г. О. Роль бухгалтерського обліку в управлінні ризиками підприємства. Академічний огляд. 2016, № 1 (44). С. 60-69.

УДК 657

Станіслав ВАСИЛИШИН
доктор економічних наук, професор, САРА,
провідний науковий співробітник відділу обліку та оподаткування,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ
директор, ТДВ «Інститут обліку і фінансів» НААН, м. Київ

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ РЕЛОКАЦІЇ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Умови війни ставлять під загрозу стабільність та життєздатність українського бізнесу. Війна посилює ризики втрати контролю над майном, ризик його фізичного знищення внаслідок обстрілів, порушує ланцюги постачання сировини та збуту продукції. У таких обставинах релокація може виявитися стратегічним кроком для бізнесу, спрямованим на збереження його потенціалу та забезпечення можливостей для подальшого розвитку.

Термін «релокація» походить від англ. *relocate (relocation)*, що в перекладі означає «переміщувати» (переміщення). Отже, релокація підприємств – це переміщення в інше місце (країну чи регіон). Щодо бізнесу він означає перевезення активів, потужностей та робітників.

Міністерство економіки України з перших тижнів війни реалізує програму з релокації українських підприємств, що перебувають на території бойових дій. Подати заявку на переїзд підприємцям можна через майданчики системи «Прозорро.Продажі». До програми може долучитися будь-яке підприємство з регіонів, що постраждали від бойових дій. Наразі здійснюється переміщення підприємств в один з дев'яти регіонів (Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька, Вінницька, Волинська та Рівненська області) [1].

Процес релокації має чітко впорядковану послідовність і обумовлює виконання ряду дій бухгалтерською службою, особливо в частині інвентаризації переміщеного майна, участі у складанні документації, відображення операцій в системі рахунків бухгалтерського обліку (рисунок).

Згідно з нормами Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань № 879, інвентаризація активів проводиться, коли забезпечений безпечний та безперешкодний доступ інвентаризаційної комісії до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку. Інвентаризація проводиться станом на 01 число місяця, що настає за місяцем, у якому зникли перешкоди доступу до активів, первинки та облікових реєстрів [2]. При цьому, перед початком інвентаризації важливо списати втрачене (знищене, зіпсоване, викрадене) майно внаслідок воєнних дій та оприбуткувати неоприбутковане на момент початку інвентаризації майно. Після проведення інвентаризації важливо правильно відобразити її результати саме в тому звітному періоді, в якому вона була завершена.

Переміщення запасів відбувається на основі Акту приймання-передачі, форма якого не регламентована, і визначається підприємством самостійно.

Рисунок. Етапи релокації бізнесу

Джерело: систематизовано автором з використанням [4].

Акт має містити такі реквізити: дата та місце складання, номер Акту; номенклатура переміщуваних запасів; кількість та одиниця виміру запасів; ціна запасів, вартість без ПДВ; підписи матеріально-відповідальних осіб (МВО, яка передає запаси та МВО, яка приймає запаси); попереднє та наступне місце зберігання запасів; синтетичний та аналітичний (за необхідності) рахунки обліку запасів. Водночас, при перевезенні запасів формуватися Накладні чи Товарно-транспортні накладні.

Витрати на транспортування, пакування, навантаження та розвантаження запасів не включаються до первісної вартості таких запасів (згідно норм НП(С)БО 9 «Запаси» [3]). Водночас, згідно пп. 14.1.191 ПКУ внутрішнє переміщення запасів не є постачанням товарів, тому податковий кредит з ПДВ за придбані допоміжні матеріали з пакування та супроводу чи послуги перевезення в період дії воєнного стану визнаються за правилом першої події на підставі розрахункових (платіжне доручення, чек РРО тощо) або прибуткових (накладна, акт тощо) документів. Після завершення військового стану податкові накладні за такими операціями підлягатимуть реєстрації в ЄРПН [4, 5].

Переміщення основних засобів оформлюється Актом приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів (ф. ОЗ-1) або Актом приймання-передачі (складеним в довільній формі). Акт приймання-передачі основних засобів (складений самостійно) має містити такі реквізити: дата та місце складання, номер Акту; інвентарний номер, найменування, марка та інші технічні дані переміщуваних основних засобів; кількість та одиниця виміру об'єктів основних засобів; первісна вартість, сума накопиченої амортизації та залишкова вартість на дату переміщення; синтетичний та аналітичний (за необхідності) рахунки обліку ОЗ.

Витрати на переміщення, монтаж, демонтаж, навантаження та розвантаження основних засобів не збільшують первісної вартості таких активів (згідно норм НП(С)БО 7 «Основні засоби» [6]). Такі витрати є витратами періоду і відображаються за дебетом субрахунку 977 «Інші витрати діяльності».

Згідно п. 23 НП(С)БО 7 «Основні засоби», нарахування амортизації здійснюється протягом строку корисного використання (експлуатації) об'єкта, який встановлюється підприємством (у розпорядчому акті) при визнанні цього об'єкта активом (при зарахуванні на баланс), і призупиняється на період його реконструкції, модернізації, добудови, дообладнання та консервації. Оскільки в переліку не зазначено випадків «переміщення», «релокації» чи «евакуації», то можна зробити висновок, що по переміщеним основним засобам нарахування амортизації не припиняється. При цьому, період переміщення основних засобів впливає на визначення об'єкту витрат, до яких включається сума їх амортизації. У зв'язку з тим, що основні засоби не використовуються у час переїзду для своєї основної функції виробництва, доцільно відносити суму амортизації на період фактичної релокації на рахунок 977 «Інші витрати діяльності».

У таблиці згруповані основні кореспонденції рахунків з обліку операцій, пов'язаних з релокацією.

Таблиця

Відображення в обліку операцій з релокації основних засобів та запасів

Зміст операції	Дебет	Кредит
Переміщення основних засобів між локаціями (підрозділами) підприємства та МВО (на підставі Наказу на релокацію (переміщення) на суму первісної вартості	10.. «...»	10.. «...»
Переміщення основних засобів між локаціями (підрозділами) підприємства та МВО (на підставі Наказу на релокацію (переміщення) на суму накопиченої амортизації	23.. 91..., 151..	131..
Нараховано амортизацію на переміщені основні засоби (у календарні місяці їх фактичної релокації)	977	131
Віднесено на інші витрати діяльності вартість монтажу, демонтажу, навантаження та розвантаження та перевезення основних засобів (власними силами чи підрядником-перевізником)	977	20, 22, 23, 66, 65, 685 ...
Списано суму витрат на транспортування запасів на фінансовий результат	793	977
Переміщення запасів між локаціями (підрозділами) підприємства та МВО (на підставі Наказу на релокацію (переміщення)	20.. «...»	20.. «...»
Віднесено на витрати вартість тари, МШП, витрати на навантаження та розвантаження та перевезення запасів (власними силами чи підрядником-перевізником)	949	20, 22, 23, 66, 65, 685 ...
Списано суму витрат на транспортування запасів на фінансовий результат	791	949

Джерело: систематизовано автором з використанням [3, 6].

Таким чином, бухгалтерський облік грає важливу роль у всьому процесі релокації майна, забезпечуючи точність інформації, контроль над витратами та відповідність відображених операцій нормативній базі, що підвищуватиме ефективність прийнятих управлінських рішень стейкхолдерами на основі показників обліку та звітності.

Список використаних джерел

1. Програма релокації підприємств. Офіційний сайт Міністерства економіки України. URL: <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=3e766cf9-f3ca-4121-8679-e4853640a99a&title=ProgramaRelokatsiiPidprimstv> (дата звернення: 20.03.2024).

2. Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02.09.2014 р., зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення: 10.03.2024).

3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»: наказ Міністерства фінансів України № 246 від 20.10.1999 р., зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 10.03.2024).

4. Озерова О. Релокація майна із зони бойових дій: що з обліком та податками. *Бухгалтерія*. URL: <https://oblikbudget.com.ua/article/1301-relokatsya-mayna-z-zoni-boyovih-dy-shcho-z-oblkom-ta-podatkami> (дата звернення: 20.03.2024).

5. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р., зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 10.03.2024).

6. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби»: наказ Міністерства фінансів України № 92 від 27.04.2000 р., зі змінами та доповненнями. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 10.03.2024).

УДК 657.471

Руслан ВЕЛІЧКО
здобувач вищої освіти ступеня магістр,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ОПЕРАЦІЙНІ ДОХОДИ: ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНОЇ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ

Недосконалість чинного законодавства України, а також бажання підприємств максимізувати власні прибутки створюють умови для здійснення порушень і зловживань у веденні обліку доходів.

У сучасних економічних умовах вітчизняні підприємства відображають витрати більш повно й об'єктивно, ніж доходи, що пов'язано з необхідністю та структурними розрізами управлінського обліку. Через намагання мінімізувати базу оподаткування податком на додану вартість часто спотворюється якраз показник доходів від реалізації, що сприяє негативному явищу подальшої тінізації економіки. Саме тому проблема повноти та своєчасності відображення доходів є «наріжним каменем» обліку.

Дослідження доходів для потреб генезису облікових новацій слід проводити з використанням наступних методів.

Діалектичний метод пізнання та теоретичного узагальнення буде використовуватися для комплексного дослідження питань формування та змін сум доходів у розрізі видів діяльності; групування та статистичних порівнянь – для комплексного оцінювання показників фінансового стану досліджуваного підприємства; аналізу і синтезу – для узагальнення інформації щодо сум доходів та засад розкриття інформації про них у звітності; абстрактно-логічний – для теоретичного узагальнення сутності та змісту процесів формування доходів діяльності та розкриття інформації у звітності підприємств і формулювання висновків; індукції та дедукції – для уточнення понять видів груп класифікації доходів за видами; графічний і табличний – для наочного відображення результатів дослідження; абстрактно-логічний – для формування мети й завдань дослідження; комплексно-системний підхід – для вивчення положень національного законодавства та нормативів щодо обліку доходів діяльності.

Інтегруючи зміст понять «доходи підприємства» у систему звітних категорій Звіту про сукупний дохід, можна зробити висновок, що вони являють собою один із видів фінансового результату його господарської діяльності за певний період, надходження грошових вигід у формі виручки від реалізації виробленої продукції (робіт, послуг) і майна, а також коштів із позареалізаційних операцій, які формуються з урахуванням факторів часу і ризиків.

В Наказі про облікову політику більшості суб'єктів агробізнесу не деталізовано перелік та склад доходів від реалізації та інших операційних доходів та не проведене розмежування доходів за кожною класифікаційною групою, що може призвести до неправильного віднесення доходу до відповідного виду.

- застосовуються на підприємстві; --- рекомендовані автором

Рис. 1. Основні положення з обліку доходів операційної діяльності, що рекомендовано розкрити в Наказі про облікову політику

Характерною рисою переважного числа суб'єктів агробізнесу є ведення аналітичного обліку більшості інших операційних доходів з відображенням їх на субрахунку 719 «Інші операційні доходи», тому можна запропонувати деталізацію в робочий план рахунків. Це дасть змогу чітко відслідковувати аналітику доходів операційної та інших видів діяльності.

В результаті дослідження було визначено основні елементи облікової політики підприємства щодо доходів операційної діяльності, а саме: розмежування доходів за кожною класифікаційною групою; встановлення видів доходів від реалізації; визначення критеріїв оцінки доходу від надання послуг і виконання робіт на дату складання балансу; визначення переліку та складу інших операційних доходів визначення способу перерахунку доходів в іноземній валюті в національну. Вирішення цих проблем на етапі організації обліку доходів операційної діяльності дозволить оперативно та достовірно визначати фінансові результати діяльності підприємства.

У зв'язку з розширенням управлінської функції обліку посилюються вимоги управлінського персоналу до облікової інформації. На превеликий жаль, управління доходами сучасній економічній літературі розглядається фрагментарно. Слід надавати пріоритетного значення обліку доходів у системі діяльності підприємства, спрямованої на рентабельне розміщення власних і залучених засобів з метою збільшення чистого прибутку [1-5].

Основними функціями управління доходами в сільськогосподарських

підприємствах є їх правильно організований бухгалтерський облік, планування та контроль. Тому, для вирішення проблеми посилення управлінської функції облікових даних, доцільно для відображення в обліку інформації про доходи для потреб управління, а також і податкових розрахунків ввести та використовувати рахунки 77 «Доходи для потреб управління» (призначений для узагальнення інформації про доходи від різних видів діяльності для потреб управління) та 78 «Доходи у податкових розрахунках» (застосовуватиметься для узагальнення інформації про доходи від різних видів діяльності для потреб податкових розрахунків [3,4].

Список використаних джерел:

1. Беренда Н. І., Потапенко Т. М. Облік доходів : питання облікової політики підприємства. Формування ринкових відносин в Україні. 2013. № 2 (141). С. 111-114.
2. Горбатюк М. А. Сутність та класифікація доходів операційної діяльності деревообробних підприємств. Економічні науки. Сер. : Економіка та менеджмент. 2012. Вип. 9 (2). С. 128-134.
3. Господарський кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 436. Дата оновлення: 17.11.2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15>. (дата звернення: 16.11.2019 р.)
4. Гуцаленко Л. В., Подолянчук О. А. Удосконалення обліку доходів щодо потреб різних користувачів. Облік і фінанси АПК. 2007. № 7. С. 99-102.
5. Жидєєва Л. І., Пінаєва К. О. Облік формування фінансових результатів та використання прибутку: проблеми та шляхи їх вирішення. Економіка і суспільство. 2017. Випуск №9. С. 1117-1122.

УДК 657

Олена ВОЛОШИНА
науковий працівник відділу обліку та оподаткування,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

СУЧАСНЕ ОБЛІКОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗЕРВІВ, УМОВНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА НЕПЕРЕДБАЧЕНИХ АКТИВІВ

Сучасна економіка характеризується великою кількістю фінансових операцій та подій, які, на жаль, не завжди можна передбачити і точно оцінити. У зв'язку з цим облікове забезпечення резервів, умовних зобов'язань та непередбачених активів стає важливим елементом фінансової звітності суб'єктів господарювання, а дані поняття потребують ретельного аналізу і визначення їх облікових аспектів в контексті українського законодавства та практики бухгалтерського обліку [1]. Саме тому окреслена тема є досить актуальною, оскільки вона не тільки відображає сучасні тенденції, а й вимоги міжнародних стандартів.

Безперечно важливим елементом фінансової безпеки підприємства виступають резерви. Вони використовуються для покриття можливих витрат чи втрат, котрі можуть виникнути у майбутньому, проте їх точно оцінити ще неможливо. У сучасних умовах глобалізації та нестабільності фінансових ринків резерви стають необхідним елементом управління ризиками.

Щодо резервів, то в міжнародній практиці виокремлюють нормативні резерви, які передбачені законодавством (в Україні таким є резервний капітал), ненормативні, що формуються на підставі рішення власників підприємств, а також резерви, які відображають коригування збереження капіталу (сума емісійного доходу або суми дооцінок) [2, с. 957].

Зазначимо, що для правильного обліку резервів слід чітко визначити їх призначення, методу формування і оцінки, а також умови їх використання. Всі ці процеси потребують детального аналізу та документування для забезпечення відповідності законодавчим вимогам та стандартам обліку.

Варто зауважити, що документування операцій з резервами на підприємствах наразі досить недосконале. На практиці часто виникають проблеми, які пов'язані з відсутністю потрібних для створення та використання певних видів резервів регламентованих документів. В таких умовах основними первинними документами для обліку резервів є бухгалтерські довідки. Вони складаються у довільній формі та не зовсім адаптовані до інформаційних потреб користувачів. Оскільки контролюючі органи вимагають чіткого документального обґрунтування формування кожного виду резервів, то такі первинні документи можуть викликати сумніви стосовно визнання правочинності витрат за фактами створення резервів. Саме тому в обліковців періодично виникають проблеми при створенні резервів, так як відсутність, призначених регламентувати кожен вид резервів уніфікованих форм документів, не дає можливості правомірно зараховувати до витрат [3, с. 163].

Облікове забезпечення резервів в Україні регулюється насамперед національними стандартами бухгалтерського обліку та міжнародними стандартами фінансової звітності. При цьому дуже важливо враховувати специфіку українського чинного законодавства, а також вимог Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку.

На нашу думку, в сучасному обліку резервів однією з головних проблем є саме складність прогнозування майбутніх подій і оцінки ризиків. Це особливо актуально в умовах економічної нестабільності та військового стану. На жаль, виникають проблеми збалансування відображення фактичного стану справ суб'єкта господарювання й уникання надмірного формування резервів, що може стати причиною перекручення фінансових результатів.

Підкреслимо, що у фінансовому обліку підприємства важливу роль відіграють й умовні зобов'язання, які виникають внаслідок певних подій, але їх настання залежить від певних умов. Нагадаємо, що серед них виділяють можливі зобов'язання та існуючі (теперішні). Перші виникають в результаті минулих подій, а їх існування підтвердиться тільки після того, коли відбудеться чи не відбудеться одна або кілька невизначених майбутніх подій, над якими відсутній повний контроль з боку підприємства [4]. Другі – теж виникають внаслідок минулих подій, проте не визнаються, так як малоімовірно, що для погашення зобов'язання потрібно буде використати ресурси, що втілюють у собі економічні вигоди, або оскільки суму зобов'язання не можливо оцінити достовірно [5].

Облік умовних зобов'язань потребує особливої уваги до оцінки можливості їх виникнення і формування відповідних облікових записів. Коли стає ймовірним, що вибуття майбутніх економічних вигід стане потрібним для статті, котра розглядалась як умовне зобов'язання, то забезпечення визнається у фінансовій звітності саме того періоду, в якому виникає зміна ймовірності.

Як відомо, до непередбачених активів відносять активи, виникнення яких відбувається внаслідок певних подій, але їх настання було непередбаченим. Це можуть бути страхові виплати, компенсаційні платежі чи інші види винагороди. Звісно, облік таких активів вимагає аналізу умов контрактів, а також визначення їх вартості з урахуванням принципів достовірності інформації та об'єктивності.

Наразі, тенденції у формуванні непередбачених активів, резервів та умовних зобов'язань включають використання аналітичних методів і моделей для більш точної оцінки ризиків та витрат, які пов'язані з цими елементами. До того ж, значно зростає значення прозорості й документування цих процесів з метою забезпечення достовірності фінансової звітності та відповідності вимогам регуляторів.

Безумовно, сучасні технології, аналітичні інструменти дають змогу підприємствам вдосконалювати дані процеси обліку, а використання штучного інтелекту, аналізу даних сприяють більш точній оцінці ризиків і витрат, пов'язаних з цими елементами. Постійне стеження за інноваційними підходами до обліку та їх впровадження дозволяє суб'єктам господарювання бути гнучкими та адаптивними до змін на ринку.

Для успішної реалізації сучасного обліку резервів, умовних зобов'язань і непередбачених активів підприємствам ми рекомендуємо:

1. Чітко визначити політики та процедури формування резервів, оцінки непередбачених активів та умовних зобов'язань з врахуванням як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, що можуть вплинути на їх структуру та величину.

2. Постійно оновлювати й адаптувати політики обліку відповідно до змін у міжнародних стандартах, чинному законодавстві та внутрішніх потреб. Це передбачає періодичний аналіз та перегляд процедур формування резервів, оцінки умовних зобов'язань та непередбачених активів.

3. Забезпечити достовірність і прозорість фінансової звітності шляхом чіткого документування процесів обліку непередбачених активів, резервів, умовних зобов'язань, а також постійного контролю їх виконання.

4. Застосовувати сучасні аналітичні моделі та методи для прогнозування ризиків й витрат, пов'язаних з умовними зобов'язаннями, резервами і непередбаченими активами.

5. Проводити навчання персоналу, який займається обліком таких операцій, для забезпечення виконання вимог стандартів обліку та правильного застосування методів оцінки.

Отже, сучасне облікове забезпечення резервів, умовних зобов'язань та непередбачених активів є важливим елементом фінансового управління підприємством. З огляду на постійні зміни в економічному середовищі, розвиток технологій прогнозується подальший розвиток обліку вище досліджуваних процесів. Так, очікується впровадження більш точних інструментів оцінки ризиків та витрат, зростання прозорості та стандартизації у цій сфері обліку. Все це є важливим елементом стратегічного управління фінансами підприємства, дозволяє забезпечити його стійкість та розвиток у сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. Дата оновлення: 01.01.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 20.03.2024).

2. Тесленко Т. І. Відображення в обліку формування та використання резервного капіталу. Економіка та суспільство. 2018. № 14. С. 954–958.

3. Демська Ю. В., Пилипенко Л. М. Первинний облік резервів на підприємствах. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". 2014. № 794. С. 158–163.

4. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: Наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 р. № 20. Дата оновлення: 03.11.2000. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00> (дата звернення: 20.03.2024).

5. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 37: Забезпечення, умовні зобов'язання та умовні активи від 01.01.2012. Дата оновлення: 17.08.2023. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU17051> (дата звернення: 20.03.2024).

УДК 657

Наталія ГАВРИЛЕНКО

*к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки, обліку та підприємництва
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова,
Первомайський навчально-науковий інститут, м. Миколаїв*

ПОВЕРНЕННЯ ТОВАРІВ ТА ЙОГО ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНІ НЮАНСИ У ПРОДАВЦЯ

Право покупця повернути товар визначене в законі або договорі. Операцію вважають виконаною в межах укладеного договору та відображають в бухгалтерському обліку як повернення. Слід наголосити на тому, якщо договір купівлі-продажу уклали без застереження про повернення товару, і покупець забажає повернути товар, сторони мусять укласти новий договір купівлі-продажу. Таке повернення слід відобразити в обліку як нове постачання (зворотний продаж) - вже від покупця продавцеві.

Договірну вартість товарів, що їх повертає покупець, слід відбити на активному субрахунку 704 «Вирахування з доходу» [1]. Собівартість реалізованих товарів або продукції, які облікували на рахунку 90 «Собівартість реалізації», необхідно відсторнувати, а активи оприбуткувати на баланс. Коли покупець - платник ПДВ повертає товари, кошти за які йому повернуть, у ПДВ-обліку на дату повернення товарів продавець складає розрахунок коригування до податкової накладної, яку склав на дату отримання коштів / постачання товарів. Зменшити ПДВ-зобов'язання продавець зможе лише після того, як покупець зареєструє розрахунок коригування до податкової накладної в Єдиному реєстрі податкових накладних (ЄРПН)

У січні 2024 року підприємство-платник ПДВ, на умовах попередньої оплати реалізувало покупцеві, платнику ПДВ, товари договірною вартістю 360 000 грн, у т. ч. ПДВ - 60 000 грн. Собівартість реалізованих товарів - 210 000 грн. У лютому 2024-го покупець повернув 30% поставки. Частина оплати підприємство повернуло з рахунку в банку. У бухгалтерському обліку продавця зробимо наступні проведення проведення (таблиця 1).

Щоб облікувати ПДВ-зобов'язання між датою складання розрахунку коригування до податкової накладної і датою, коли покупець зареєстрував його в ЄРПН, пропонуємо передбачити в обліковій політиці окремий субрахунок, наприклад: 643/податкові зобов'язання: РК без реєстрації. Якщо покупець у звітному році повертає товари, що продавець відвантажив йому в минулому році, коригування доходів/витрат слід показати аналогічно тому, як ми щойно розглянули вище.

Коригувати доходи/витрати через рахунок 44 «Нерозподілені прибутки (непокріті збитки)» підстав немає.

Адже: доходом від реалізації є загальний дохід, зокрема, за вирахуванням повернення раніше проданих активів (п. 7 НП(С)БО 15 «Дохід»).

Таблиця

Зміст господарської операції	Бухгалтерський облік		Сума, грн
	Д-т	К-т	
Січень 2024 року			
Отримали попередню оплату від продавця	311	681	360 тис
Нарахували податкове зобов'язання з ПДВ за правилом першої події	643	641/пдв	60 тис
Відвантажили товар покупцеві та визнали дохід від реалізації	361	702	360 тис
Нарахували ПДВ	702	643	60 тис
Списали собівартість реалізованих товарів	902	281	210 тис
Закрили рахунки авансів одержаних	681	361	360 тис
Лютий 2024			
Покупець частково повернув товари, відобразив заборгованість перед покупцем: 360 тис x 30%	704	361	108 тис
Зменшили податкове зобов'язання з ПДВ методом «сторно» на підставі РК до ПН, що його зареєстрував покупець: 108 тис x 20%/120%	704	643	18 тис
	643	641/пдв	18 тис
Відсторнували собівартість реалізованих товарів та оприбуткували на склад: 210 тис x 30%	902	281	63000
Повернули покупцеві частину коштів за товар	361	311	108 тис

Звернемо увагу, що у стандарті не уточнено, які повернені товари - реалізовані у звітному чи поточному році зменшують дохід, тож будемо розуміти, що це будь-які товари та минулоріч товари продали без жодної помилки. Відповідно, немає чого коригувати, адже через рахунок 44 виправляють минулорічні помилки, що вплинули на розрахунок фінрезультату (п. 4 НП(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах»); повернення товарів не є ані подією після дати балансу (п. 3 НП(С)БО 6), ані зміною облікової політики (п. 12 НП(С)БО 6), тому немає підстав задіювати рахунок 44.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : затверджена наказом міністерства фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 // Відомості Верховної Ради України. – 2000. - № 25. – С. 233-245.

2. Гавриленко Н. В. Нові моменти податкової звітності з ПДВ в умовах воєнного стану //Матеріали XIII Міжнар. наук.-техн. конф. " Інновації в судобудуванні та океанотехніці". Миколаїв: Вид. Торубара В. В. – 2022. с. 440-442. URI: <http://eir.nuos.edu.ua/xmlui/handle/123456789/6372>.

3. Гавриленко Н. В. Застосування податкових пріоритетів в управлінському обліку / Н. В. Гавриленко, О. В. Грищенко. Н.О. Козицька // Економічний простір. – 2021. – №168. – С. 125-131. URI: <http://srd.pgasa.dp.ua:8080/xmlui/handle/123456789/6897>.

УДК 657

Діана ГАЛЬЧЕНКО

*здобувач бакалаврського рівня вищої освіти 2 курсу економічного факультету,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

Юлія СКОРНЯКОВА

*к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

Державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні відіграє важливу роль у забезпеченні якості фінансової звітності та довіри громадськості до фінансової звітності підприємств. Україна, переходячи до міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, зробила значні кроки у напрямі гармонізації своїх практик з європейськими та світовими стандартами.

Перш за все, державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні базується на законодавчих актах та нормативних документах. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» є основним правовим актом, який визначає порядок ведення обліку та складання фінансової звітності. Крім того, Державна служба статистики України, Міністерство фінансів та Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах ринків фінансових послуг, також вносять свій внесок у регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» регулювання питань методології бухгалтерського обліку та фінансової звітності здійснюється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері бухгалтерського обліку, який затверджує нормативно-правові акти щодо ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності [1].

Державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні здійснюється з метою створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств та гарантують і захищають інтереси користувачів.

Законом передбачено, зокрема, встановлення для цілей складання фінансової звітності критеріїв віднесення підприємств до мікропідприємств, малих, середніх та великих підприємств; удосконалення порядку подання фінансової звітності в єдиному електронному форматі та її оприлюднення разом з аудиторським висновком; розширення сфери застосування міжнародних стандартів фінансової звітності шляхом законодавчого закріплення їх обов'язкового застосування великими підприємствами та підприємствами, які здійснюють видобуток корисних копалин загальнодержавного значення.

Другим важливим аспектом є впровадження міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності [2]. Україна активно працює над

гармонізацією своєї практики з Міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ) та Міжнародними стандартами аудиту. Це дозволяє українським підприємствам забезпечувати більшу прозорість та порівнянність фінансової інформації, що стимулює інвестиційний клімат та сприяє розвитку бізнесу.

Прийнятий Закон забезпечить удосконалення законодавчих засад ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності відповідно до положень європейського законодавства, що сприятиме виконанню зобов'язань, узятих Україною згідно з Угодою про асоціацію у відповідній частині, а також підвищенню рівня прозорості та співставності показників фінансової звітності вітчизняних компаній, що покращуватиме інвестиційний клімат в Україні.

Крім того, державне регулювання в Україні також передбачає здійснення контролю за відповідністю фінансової звітності законодавчим вимогам та стандартам. Органи державного фінансового контролю, зокрема Державна фінансова інспекція та Національне агентство з питань запобігання корупції, виконують важливі функції у цьому процесі, забезпечуючи додержання правил та норм у сфері фінансової звітності.

Урегулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні має значний вплив на ефективність функціонування бізнесу та розвиток фінансового ринку. Це сприяє підвищенню довіри інвесторів, забезпечуючи стабільність та розвиток економіки країни в цілому. Однак, для подальшого удосконалення системи регулювання необхідно постійно аналізувати світові тенденції та впроваджувати найкращі практики з метою підвищення якості та ефективності фінансового обліку та звітності.

Список використаних джерел:

1. Міністерство Фінансів України. Міністерство Фінансів України. URL: <https://shly.top/1QKJx> (дата звернення: 26.03.2024).
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Фонд державного майна України. URL: <https://spfu.gov.ua/ua/documents/1041.html> (дата звернення: 26.03.2024).

УДК 004:657

Галина ДУДА

*к.е.н., викладач обліково-економічних дисциплін,
ВСП «Тлумацький фаховий коледж ЛНУП», м. Тлумач*

ЕЛЕКТРОННИЙ ЦИФРОВИЙ ПІДПИС: СУТНІСТЬ, ПРИНЦИПИ ДІЇ ТА ПОРЯДОК ОТРИМАННЯ

В сучасних умовах все більшого поширення набуває електронний документообіг електронних документів, застосування якого надає ряд суттєвих переваг в порівнянні з традиційним документообігом паперових документів. Обов'язковим реквізитом кожного електронного документа є електронний цифровий підпис, який використовується для ідентифікації підписувача та підтвердження цілісності даних електронного документа.

Електронним цифровим підписом називають дані в електронній формі, які ідентифікують власника [1]. ЕЦП містить інформацію – ПІБ, ідентифікаційний код платника податків, дата народження, адреса електронної пошти, номер телефону. Електронний підпис не є аналогом фізичного підпису, який звикли бачити в документах. Це персональний файл з електронним ключем, дані якого надійно зашифровані.

Використання електронного цифрового підпису в системі електронного документообігу здатне прискорити проведення численних фінансових операцій, скоротити об'єми паперової бухгалтерської документації, економить час співробітників і витрати підприємства, пов'язані з укладенням договорів, оформленням платіжних документів, наданням звітності в контролюючі органи, отриманням довідок від різних держустанов.

Удосконалений електронний підпис створений за допомогою криптографічного перетворення даних, який здійснює електронну ідентифікацію підписувача та виявляє порушення цілісності електронних даних. Кваліфікований електронний підпис – удосконалений електронний підпис що відповідає вищим стандартам безпеки та суворішим критеріям. Отримати його можна лише у кваліфікованого надавача.

Електронна ідентифікація – процес який забезпечує однозначне встановлення фізичної чи юридичної особи онлайн.

Електронна довірча послуга – електронна послуга, яка надається для забезпечення електронної взаємодії двох або більше суб'єктів, які довіряють надавачу електронних довірчих послуг щодо надання такої послуги. Електронні довірчі послуги пов'язані з: електронними підписами, електронними печатками, електронними позначками часу. Електронний підпис: просте прикріплення тексту, цифрове зображення, застосування високих технологій, які відповідають конкретним вимогам (для кваліфікованих електронних підписів).

Кваліфіковані довірчі послуги можуть надавати тільки кваліфіковані надавачі та забезпечують високий ступінь довіри та безпеки. КЕП – це цифровий аналог підпису від руки, ідентифікує особу, а документи на які він накладається, мають таку ж юридичну силу, як і підписані на папері [2]. Електронний

документообіг – це обмін будь-якими юридично значущими документами: рахунками, актами-виконаних робіт, накладними, ТТН, договорами та угодами в електронному вигляді.

Основні кроки отримання електронного підпису: обрати варіант послуги: захищений носій та сертифікат; власний захищений носій та сертифікат; власний незахищений носій типу USB-flash та сертифікат; заповнити онлайн-замовлення та підписати Заяву приєднання до Договору про надання електронних довірчих послуг; оплата послуги – вартість сертифіката електронного підпису чи печатки; збір документів для підтвердження особи, відвідування представництва Кваліфікованого надавача довірчих послуг.

Причини відмови в наданні електронного підпису: відсутність всіх документів, необхідних для ідентифікації; подання документів, що мають підчистки, дописки або пошкодження; подання неналежно засвідчених копій документів; встановлення невідповідності даних, що визначені наданими документами.

Оновлення сертифіката: зчитати чинний (попередній) особистий ключ; сплати оновлення сертифіката онлайн з банківської карти, накласти електронний підпис на Заяву про реєстрацію нового сертифіката; згенерувати новий особистий ключ. Якщо в сертифікат потрібно вносити зміни, то прийдеться відвідати представництво. КЕП терміном на 2 роки можуть отримати громадяни України, які досягли 18-річного віку та мають ID-картки [2].

Оформлення Mobile-ID: відвідати відділення мобільного оператора з необхідними документами; укласти договір; замінити SIM-карту; активувати Mobile-ID. Особистий ключ – параметр криптографічного алгоритму формування електронного підпису, доступний лише підписувачу. Види захищених носіїв: токен, смарткарта, SIM-картка Mobile-ID. Кристал 1 – захищений носій особистого ключа, один із видів токенів. ICEI – зручна та безпечна електронна ідентифікація, взаємодія з офіційними веб-сайтами, інформаційна система органів державної влади та місцевого самоврядування, юридичних та фізичних осіб.

Вносити зміни уже в підписаний електронний документ не можна. Проте можна створити угоду про внесення змін у чинний документ. Цілі Міністерства цифровізації: оцифрувати більше електронних послуг, досягти транскордонної сумісності е-підписів з ЄС. Віддалена ідентифікація громадян через смартфон – можливість отримувати кваліфікаційний е-підпис на короткий термін безкоштовно та онлайн.

Використання КЕП є обов'язковим для цілей оподаткування відповідно до Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» [2]. Відповідно, електронні обміни між юридичними та фізичними особами, що передбачають відправлення, отримання та зберігання електронних даних, які потребують накладення власноручного підпису на паперові носії та автентифікації в електронних системах органів державної влади, повинні здійснюватися з використанням кваліфікованого електронного довірителя. послуги повинні здійснюватися з використанням сервісу. Отже, для цілей оподаткування КЕП використовують для наступних цілей: роботи в електронних

кабінетах (п. 42.5 ПКУ); реєстрації податкових накладних в ЄРПН та розрахунків коригування (п. 201.1 ПКУ); подання податкової звітності (пп. 48.5.1 ПКУ) [3].

Електронні підписи накладаються на електронні документи в такому порядку: перший: підпис головного бухгалтера; другий: підпис відповідальної особи; третій - електронна печатка (у разі використання печатки). Підпис керівника на податковій накладній потрібен лише у випадку, якщо у постачальника (продавця) немає бухгалтера. Тому для підприємств, які мають бухгалтера або тільки бухгалтера, достатньо лише електронного підпису керівника бухгалтерії (бухгалтера).

Список використаних джерел:

1. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 5 жовтня 2017 року № 2155. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 24.03.2023).
2. Про електронні документи та електронний документообіг: Закон України від 22 травня 2003 року № 851. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення 24.03.2023).
3. Податковий кодекс України від 02 жовтня 2010 року № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 24.03.2023).

УДК 657

*Марина Єрмолаєва
к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГОВИХ ОПЕРАЦІЙ В ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНІ: ОБЛІКОВИЙ ТА ПОДАТКОВИЙ АСПЕКТИ

Торгівля є таким видом підприємницької діяльності, який найшвидше за все приносить доходи і в якому відбувається швидкий обіг грошових коштів та товарів. Для успішного здійснення торгівельної діяльності бажано мати відповідним чином обладнане приміщення.

Але не завжди у підприємця є можливість придбати нерухомість або сплачувати орендну плату, яка може суттєво збільшити його витрати. Тому останнім часом широкого розповсюдження набуває саме інтернет-торгівля, яку можна здійснювати без наявності торгових приміщень, великої кількості персоналу та використання спеціального обладнання.

Для впорядкування підприємницької діяльності в мережі Інтернет в Україні було прийнято Закон України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 р. № 675. Відповідно до п.8 ч.1 ст. 3 ЗУ № 675 інтернет-магазин – це «засіб для представлення або реалізації товару, роботи чи послуги шляхом вчинення електронного правочину» [1].

Торгівельна діяльність в будь-якому вигляді передбачає здійснення підприємницької діяльності. Згідно зі ст. 58 ГКУ такий підприємець повинен зареєструватися як юридична або фізична особа, що здійснює підприємницьку діяльність [2]. Для успішного провадження торгівельної діяльності необхідно обрати для себе код 47.91. «Роздрібна торгівля, що здійснюється фірмами поштового замовлення або через мережу Інтернет».

При цьому, для уточнення асортименту товарів, якими буде здійснюватися торгівля, слід обрати уточнюючі КВЕД, зокрема:

45.1 чи 45.3 – при здійсненні роздрібною торгівлі автотранспортом, деталями та приладдям через мережу Інтернет;

45.40 – при здійсненні роздрібного продажу мотоциклів та деталями і приладдям до них .

Якщо торгівля здійснюється в мережі Інтернет, необхідно розмістити інформацію про товари на відповідному інтернет-ресурсі і створити сайт магазину.

Для здійснення інтернет-торгівлі підприємець самостійно обирає систему оподаткування. Це може бути або загальна система, або спрощена. При цьому, необхідно визначитись з правовим статусом підприємця, що відкриває інтернет-магазин. Якщо це юридична особа, то нею може бути обраний єдиний податок третьої групи, якщо це фізична особа-підприємець – то єдиний податок другої або третьої групи.

Слід зауважити, що другу групу єдиного податку можуть обрати ті підприємці, які здійснюють свою діяльність без найманих працівників протягом

року, або кількість найманих працівників не перевищує 10 осіб. При цьому розмір доходу у такого підприємця не може перевищувати 1,5 млн. грн. за календарний рік. Щодо третьої групи єдиного податку, то її можуть обрати ФОП та юридичні особи які протягом року отримували дохід в межах 5 млн. грн.

Крім того, при виборі системи оподаткування слід врахувати, що діючим законодавством передбачено перелік видів діяльності, які не надають права застосувати спрощену систему. Це зокрема, продаж антикварних предметів та предметів мистецтва, продаж підакцизних товарів за виключенням ПММ, та столових вин та пива громадянам [3].

Основним елементом, за допомогою якого проводиться торгівля в мережі Інтернет є веб-сайт продавця. Для потреб обліку виділяють такі елементи веб-сайту:

1. Програмні засоби – програмне забезпечення (комп'ютерні програми), що застосовуються в роботі сайту;

2. Інформаційні ресурси – контент, тобто дані, які розміщені на сайті у вільному доступі, зокрема фото товарів, відеоматеріали, які презентують товари, тощо.

3. Активи у використанні – системні блоки, монітори, периферійні засоби, тощо.

4. Унікальна адреса в мережі Інтернет – адреса, за якою ідентифікується відповідний веб-сайт.

Вважається, що створений веб-сайт є об'єктом авторського права у вигляді складеного твору. Власник веб-сайту має виключні права на його дизайн та змістовне наповнення. Відповідно, витрати на створення сторінки в мережі Інтернет обліковуються як капітальні витрати на створення нематеріального активу і після завершення робіт і введення в експлуатацію сайту, його оприбутковують у складі нематеріальних активів підприємства. При цьому слід керуватися НПСБО 8 «Нематеріальні активи».

Обов'язковим при створенні інтернет-магазину є Наказ про облікову політику, яким затверджуються основні напрями облікового відображення господарських операцій та використані методики.

Список використаних джерел:

1. Про електронну комерцію : Закон України від 03 вересня 2015 р. № 675. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-14> (Дата звернення: 19.03.2024)

2. Господарський кодекс України : Закон України від 16. 01. 2004 р. № 436-IV. Дата оновлення 08.03.2024 р. № 3587-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (Дата звернення: 19.03.2024)

3. Податковий кодекс України : Закон України від 2.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення 16.03.2024 р. № 3603-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (Дата звернення: 19.03.2024)

УДК 657.6

Наталія ЖИДОВСЬКА
к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів

ПЛАНУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГО АУДИТУ В ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ

Однією з ключових характеристик сучасних євроінтеграційних процесів в Україні є необхідність адаптації існуючих та впровадження нових політичних і економічних принципів державного управління відповідно до сучасних вимог. Цей аспект особливо стосується державних фінансів, які є основою для здійснення державними органами своїх функцій та завдань. У зв'язку з цим, в контексті нестабільної політичної та економічної ситуації в Україні, зростає значення державного фінансового контролю, що вимагає не лише модернізації й оптимізації системи державного фінансового контролю відповідно до європейських стандартів, але й впровадження міжнародних норм та більш прогресивних методів контролю. Одним із таких методів фінансового контролю, який використовується в країнах Європи, є внутрішній аудит.

Сучасна інтерпретація терміну «внутрішній аудит» регламентована вимогами частини 3 статті 26 Бюджетного кодексу України і характеризується як «діяльність підрозділу внутрішнього аудиту в бюджетній установі, спрямована на удосконалення системи управління, запобігання фактам незаконного, неефективного та нерезультативного використання бюджетних коштів, виникненню помилок чи інших недоліків у діяльності бюджетної установи та підвідомчих їй бюджетних установ, поліпшення внутрішнього контролю» [1].

У вітчизняному законодавстві затверджено низку нормативно-правових актів у сфері внутрішнього аудиту: постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання здійснення внутрішнього аудиту та утворення підрозділів внутрішнього аудиту», Національні стандарти внутрішнього аудиту, Кодекс етики внутрішніх аудиторів, Порядок оцінки функціонування системи внутрішнього аудиту, Методологічні вказівки з внутрішнього аудиту в державному секторі України тощо [2].

У державному секторі, проведення внутрішнього аудиту має ґрунтуватися на систематичному, послідовному та ризик-орієнтованому підході до оцінки об'єкта внутрішнього аудиту. Його метою є сприяння вдосконаленню системи управління, внутрішнього контролю та управління ризиками шляхом надання незалежних та об'єктивних висновків і рекомендацій.

Планування внутрішнього аудиту на підставі результатів оцінки ризиків забезпечується керівником підрозділу внутрішнього аудиту та здійснюється як на довготривалу перспективу (стратегічний план на наступних 3 роки), так і щорічно (операційний план). Процес складання планів внутрішнього аудиту на підставі результатів оцінки ризиків та ризик-орієнтованого відбору об'єктів аудиту містить наступні етапи (рис. 1):

Рис. 1. Матриця планування внутрішнього аудиту в державному секторі

1. Визначення простору аудиту. Відповідно до стандартів простір аудиту – це сукупність об’єктів внутрішнього аудиту, а також підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління державного органу, щодо діяльності яких може проводитись внутрішній аудит.

2. Оцінка ризиків. Після визначення ризиків та критеріїв ймовірності їх настання, здійснюється їх оцінка щодо ймовірності настання подій, що створюють ризики, та розміру їх наслідків на досягнення установою визначених цілей.

3. Формування, погодження та затвердження стратегічного та операційного планів аудиту; внесення змін до них за потреби; розрахунок потреби для забезпечення виконання планів роботи. За результатами ризик-орієнтованого відбору об’єктів внутрішнього аудиту, що ґрунтується на ідентифікації та оцінці ризиків, визначенні пріоритетності об’єктів аудиту через застосування набору факторів відбору, встановленні частоти здійснення планових аудитів щодо кожного пріоритетного об’єкта аудиту, розробляються та затверджуються:

- стратегічний план внутрішнього аудиту – на підставі результатів ризик-орієнтованого відбору об’єктів аудиту з метою визначення пріоритетів роботи підрозділу внутрішнього аудиту, що враховують стратегію (пріоритети) та цілі діяльності установи. У стратегічному плані визначаються завдання та результати, яких підрозділ внутрішнього аудиту повинен досягнути протягом наступних трьох років;

- операційний план внутрішнього аудиту, який складається на календарний рік з урахуванням завдань та результатів виконання стратегічного плану [3].

4. Ведення та подання бази даних, формування аудиторського звіту. На цьому етапі відбувається процес застосовування аналітичних процедур, які визначаються ще на етапі планування аудиторського завдання, а також ефективно та результативно використання інструментів для аналізу та оцінки інформації та даних, зібраних під час аудиту.

Аудиторський звіт, що створюється після проведення внутрішнього аудиту, є офіційним документом, що містить аудиторські висновки та рекомендації, які додають значну цінність до аудиторського процесу. Крім того, цей звіт служить для інформування керівництва установи про результати аудиту та стан об'єкта аудиту, а також для переконання їх у важливості і ефективності аудиторських висновків і рекомендацій, а також спонукання до вжиття відповідних заходів.

Отже, планування внутрішнього аудиту в державному секторі полягає в його спрямуванні на ефективне використання ресурсів, підвищення якості управління, забезпечення дотримання встановлених нормативів та стандартів, а також виявленні та усуненні можливих ризиків та недоліків у функціонуванні організації. Цей процес дозволяє забезпечити адекватний контроль за фінансово-економічною діяльністю, оптимізувати витрати та уникнути втрат через неефективне використання ресурсів. Крім того, планування внутрішнього аудиту допомагає забезпечити відкритість та прозорість управління, а також підвищити довіру громадськості до діяльності органів влади та державних установ.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010р. №2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text>

2. Жидовська Н.М., Кремпа М.В. Внутрішній аудит в державному секторі України: правовий аспект. Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти: матеріали V Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, 22-23 березня 2023 р. Ч. 1. Львів: ЛНУП, 2023. С. 42-45.

3. Зюман С., Яковлева Т. Методичні підходи проведення внутрішнього аудиту в державному секторі, 2021. <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/militarytech/article/download/862/875#:~:text>

УДК 657

Ольга ЛЕГА

к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування

Людмила ЯЛОВЕГА

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

Тетяна ПРИЙДАК

к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

РИЗИКОВІСТЬ ПЛАТНИКА ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ: ПРИЧИНИ ТА НАСЛІДКИ

За даними Мінфіну України вагома частка дохідної частини державного бюджету припадає на надходження від сплати ПДВ – рис. 1.

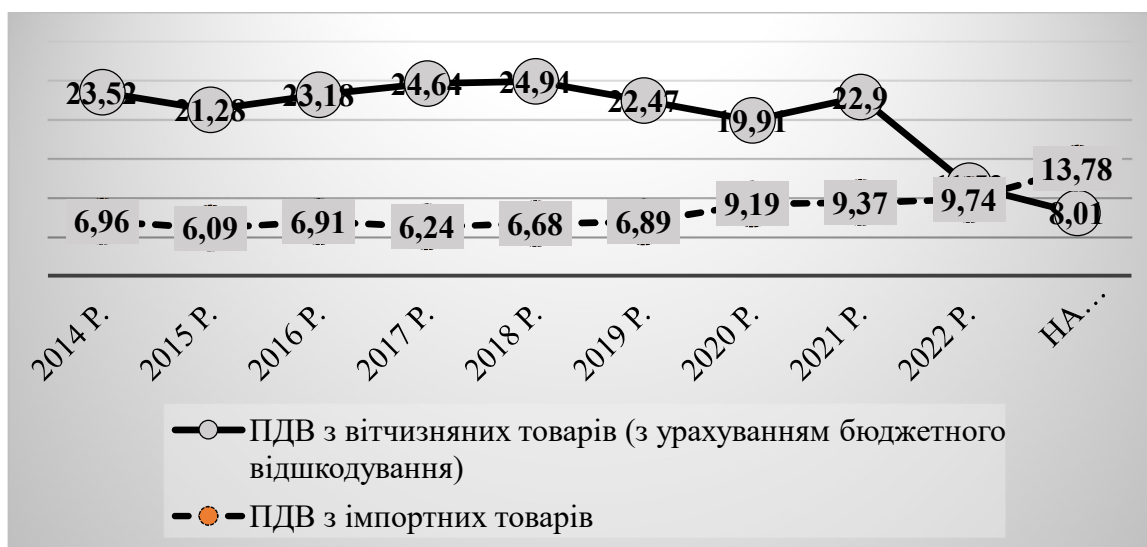

Рис. 1. Динаміка структури сплати ПДВ у доходах зведеного бюджету України за 2014 – 2022 рр. та станом на 01.12.2023 р., %*

*узагальнено на підставі [1]

Однак, останніми роками спостерігається тенденція до зменшення платників ПДВ, зокрема, у 2023 році їх кількість зменшилася на 10 тис., станом на 01.01.2024 р. налічується 251 тис. (91% юридичних осіб, 9% фізичних осіб) платників. Натомість, протягом 2023 р. 57% (в середньому) від усіх платників ПДВ щомісяця подавали ПН/РК на реєстрацію в ЄРПН, зокрема у січні 2023 року 53%, а в грудні – 63%, тобто кількість платників, які реєструють ПН/РК протягом року, збільшилася на 10% [2].

Основні проблемні питання ПДВ, які впливають на скорочення платників є наслідки податкових перевірок; відмова та/або зупинка реєстрації податкових накладних; фактична відмова в бюджетному відшкодуванні ПДВ без юридичного обґрунтування з боку фіскальних органів тощо.

Зупинимося більш детально на питанні блокування податкових накладних та визнання платника ПДВ ризиковим. На рис. 2. ілюстративно зображено динаміку визнання ризикованими платників ПДВ.

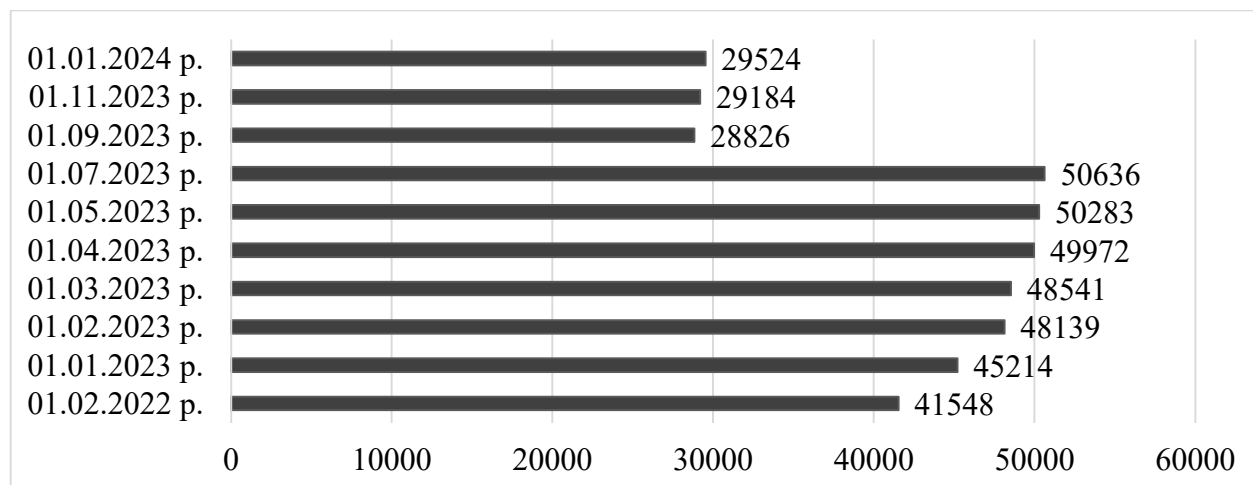

Рис. 2. Динаміка кількості ризикованих платників ПДВ і їх частки до загальної кількості платників

*узагальнено на підставі [2,3]

Критерії ризиковості платника податку визначено в додатку 1 до Порядку зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 11.12.2019 року № 1165 [4]. Умовно їх можна поділити на дві групи – рис. 2. Автоматизований моніторинг ПН передбачає оцінку ризиковості платника, і якщо платник відповідатиме хоча б одному з критеріїв ризиковості, реєстрацію ПН зупиняється. При цьому, якщо платник не відповідатиме критеріям ризиковості, буде оцінюватись критерій ризиковості операції. За коментарями ДПС, автоматизований моніторинг ПН не завжди може враховувати особливості виробничої діяльності конкретних підприємств [5], а тому, трапляються випадки зупинки ПН від «реальної» операції.

Рішення про відмову в реєстрації ПН/РК приймає Комісія, якщо платник податку не надає письмових пояснень, копій документів для підтвердження інформації, зазначеної у ПН/РК, або ж такі документи, оформлені із порушенням законодавства.

Абз. 10 п. 6 Порядку №1165 [4] узагальнює документи, які необхідні для розгляду питання виключення платника податку з переліку ризикованих. Зокрема: договори, довіреності, первинні документи щодо постачання/придбання товарів/послуг, зберігання і транспортування, навантаження, розвантаження продукції, складські документи (інвентаризаційні описи), у тому числі рахунки-фактури/інвойси, акти приймання-передачі товарів (робіт, послуг) з урахуванням наявних типових форм та галузевої специфіки, накладні; розрахункові документи та/або банківські виписки; декларації про відповідність, паспорти якості, сертифікати відповідності та інші документи, що підтверджують невідповідність платника податку критеріям ризиковості платника податку.

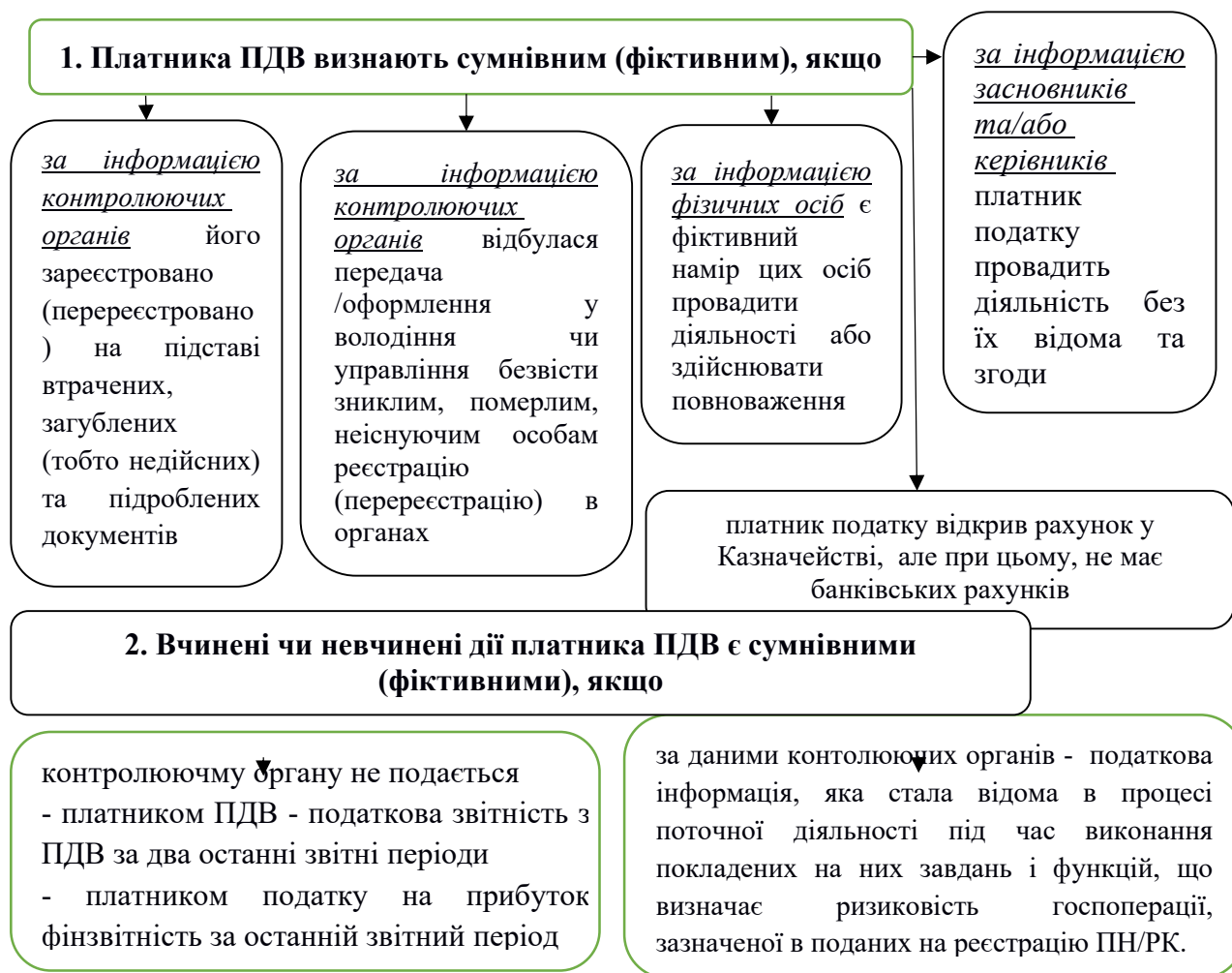

Рис. 3. Критерії ризикованості як складова автоматизованого моніторингу ПН
*узагальнено на підставі [4]

Рішення про відповідність/невідповідність платника ПДВ критеріям ризиковості є предметом судового оскарження [6]. Правильним способом захисту порушених прав платника ПДВ є звернення до суду з позовом про визнання протиправним та скасування рішення про віднесення до ризикованих та виключення платника податку з переліку таких платників. Щодо перспективності судового оскарження, то враховуючи, що, по-перше, суди взагалі ставлять під сумнів легітимність самих критеріїв ризиковості платника, а по-друге, те, що дуже часто податківці не можуть обґрунтувати причину включення платника до числа ризикових платників, то ймовірність рішення суду на користь платника достатньо висока [6].

Наприклад, судова практика [7] показала: у справах щодо визнання протиправними рішень комісії, яка приймає рішення про реєстрацію ПН/РК в ЄРПН або відмову в такій реєстрації Державної фіскальної служби України було ухвалено рішення на користь позивачів:

- № 826/8408/18 Споживче товариство «УТФ» на підтвердження здійснення господарської операції, на підставі якої було сформовано податкову накладну позивачем додано: договір поставки кукурудзи та пшениці від, укладений між СТ «УТФ» (постачальник) та ТОВ «Комплекс Агромарс» (покупець); рахунок

фактура, накладна, ТТН, посвідчення про якість, платіжне доручення, довіреність. Товар придбаний позивачем у ТОВ «Агро Дарія» на підставі договору поставки. За результатами цієї господарської операції складено: специфікація; видаткова накладна; ТТН; посвідчення про якість; рахунок на оплату. Позов було задоволено повністю;

- № 160/1091/21 ТОВ «Інкотрейдбуд» надав договір, Акт виконаних робіт, рахунок, договори оренди автомобілів. Позов було задоволено повністю.

Отже, - включення платника податків до переліку ризикових неодмінно матиме негативні наслідки у вигляді зупинення реєстрації в Єдиному реєстрі всіх податкових накладних, поданих таким платником податків, та репутаційні ризики для такого платника податків; - на практиці поширеною є ситуація, коли платники податків, включені до переліку ризикових платників податків, перебувають у стані правової невизначеності, оскільки контролюючі органи не повідомляють їх про те, які документи вони повинні подати для виключення з переліку ризикових платників податків; - ймовірність прийняття рішення на користь платника податків є досить високою, оскільки дуже часто податкові органи не можуть обґрунтувати свої підстави для віднесення платника податків до категорії ризикових.

Список використаних джерел:

1. Доходи держбюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/>
2. Южаніна Ніна. Телеграм-канал. URL: <https://t.me/ninayuzhanina/780> (дата звернення 02.03.2024).
3. Скільки платників ПДВ було віднесено до ризикових у 2023 році: статистика від ДПС. URL: <https://news.dtkr.ua/taxation/pdv/88637-skilki-platnikov-pdv-bulo-vidneseno-do-rizikovix-u-2023-roci-statistika-vid-dps> (дата звернення 02.03.2024).
4. Про затвердження порядків з питань зупинення реєстрації податкової накладної/розрахунку коригування в Єдиному реєстрі податкових накладних: Постанова Кабінету Міністрів України від 11 грудня 2019 р. № 1165. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1165-2019-п#Text> (дата звернення 02.03.2024).
5. Особливості моніторингу ризиків ПДВ: роз'яснює ДПС. URL: <https://medoc.ua/blog/osoblivosti-monitoringu-rizikov-pdv-rozjasnju-dps> (дата звернення 02.03.2024).
6. Ризиковість платника податку: причини та наслідки. URL: <https://armada.law/blog/ryzykovist-platnyka-podatku-prychyny-ta-naslidky/> (дата звернення 02.03.2024).
7. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua> (дата звернення 02.03.2024).

УДК 351.713

Олег КОРКУШКО

кандидат економічних наук, доцент,

доцент кафедри фінансів, обліку та оподаткування ім. С. Юрія,

Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти

«Кам'янець-Подільський державний інститут», м. Кам'янець-Подільський

ОПОДАТКУВАННЯ КРИПТОВАЛЮТИ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

В багатьох країнах світу все більш актуальним стає питання введення операцій з криптовалютою в межі правового поля. Прийняття окремими суб'єктами господарювання криптовалюти за товари та послуги дали підстави трактувати їх, як децентралізовану валюту [3, с.29]. Спочатку торгівля криптовалютою позиціонувалася як повністю безпечний та анонімний процес, а її характеристики не дозволяли фіскальним органам відслідковувати транзакції, які оподатковуються. Частково це мало негативні наслідки як для звичайних громадян, так і для держав. На рівні країн, використання віртуальних грошей призвело до того, що сплата податків зменшилася і держбюджет почав недоотримувати необхідні кошти. Щоб зупинити розвиток шахрайства у світі цифрових активів, багато держав почали розробляти положення законодавства, які зобов'язують збирати та розкривати дані про операції, що оподатковуються. Зокрема, Європейським союзом (ЄС) було прийнято Регламент про ринки криптоактивів та правила податкової прозорості, що застосовуються до крипто бірж [2].

У більшості країн, потрібно сплачувати податок із криптовалюти на приріст капіталу — це збір із прибутку, який особа може отримати від продажу чи купівлі активів за аналогією із придбанням чи збутом нерухомості, акцій компанії. Дохід від криптовалюти, отриманий приватною особою чи бізнесом, оподатковується прибутковим чи корпоративним податком, як і будь-які інші грошові надходження у фіатних активах.

Якщо компанія планує лише зберігати цифрові активи і не бажають сплачувати податок на крипту, для цієї мети краще підійдуть юрисдикції, які розглядають її як фінансовий актив чи іноземну валюту - Нідерланди, Італія. Якщо зберігатимуться віртуальні гроші більше року, то не доведеться відраховувати відсотки державі навіть у тому випадку, якщо через якийсь час монети будуть продані, обміняні або інвестовані.

Криптовалюта оподатковується у всіх європейських країнах — найчастіше застосовується збір на приріст капіталу, а ставка залежить від законодавства кожної суверенної держави:

Законодавство США розглядає віртуальні монети як майно, відповідно, угоди з криптовалютою оподатковуються. До доходу, отриманого від купівлі або продажу коїнів, застосовується ставка на приріст капіталу, яка становить 0 %, якщо дохід фізичної особи не досягає 41 675 USD на рік, а коли перевищує цю суму, то 15 %. Якщо протягом 12 місяців громадянин США отримав прибуток

від криптовалюти понад 459 750 USD, до нього застосовуватиметься податкова ставка 20 %.

Ставлення уряду азіатських країн до операцій із криптовалютою станом на 2023 рік не сформувало загального вектора. У Гонконгу, з погляду податкової системи, коїни розглядаються як віртуальний товар, а отримуваний дохід від будь-якого виду діяльності, пов'язаної з ними, оподатковується податком на прибуток. Стандартна фіскальна ставка у Гонконгу дорівнює 15%. Однак якщо цифрові активи купуються як інвестиції, податок платити не доведеться. Всі платформи, які займаються торгами, з 1 червня 2023 року мають отримати ліцензію. У Китаї, повідомленням Народного банку КНР від 24 вересня 2021 року, будь-яке використання цифрової валюти на території держави потрапляє під заборону.

Згідно із законодавством Японії, криптовалюта розглядається як власність, продаж монет та отриманий від цієї операції прибуток оподатковується як дохід. Громадянину країни не доведеться платити в скарбницю, якщо він купив монети, зберігає їх, переміщує між гаманцями або заробив від продажу менше 1385 EUR. Оскільки в країні використовується прогресивна шкала оподаткування, фактична ставка податку на торгівлю криптовалютою становить від 15 до 55%, якщо прибуток перевищив 1386 EUR. В Індії до доходу, отриманого завдяки цифровим валютам, застосовується податок на приріст капіталу, що становить 30 %. В Індонезії дозволено торгувати криптовалютою як товаром. До операцій із монетами застосовується прибутковий податок у вигляді 0,1 %, якщо транзакція здійснюється через зареєстровану в країні біржу, і 0,2 %, у вигляді незареєстрованої платформи [1].

З кожним роком стає складніше знайти державу, де немає оподаткування доходу від криптовалюти. Наприклад, у Португалії до кінця 2022 року діяли закони, що дозволяли проводити операції з віртуальними валютами та не платити фіскальним органам, але вже з 2023 року почали працювати нові правила.

Отже, безперечним фактом є те, що сплата податків є найважливішим кроком на шляху легалізації криптовалют у всьому світі. Одні країни вже ухвалили необхідні закони, інші лише йдуть у цьому напрямі.

Список використаних джерел:

1. Buybitcoinbank. Best Crypto Exchanges in Asia. URL: <https://www.buybitcoinbank.com/cryptocurrency/best-crypto-exchanges-asia>
2. European Parliament. Markets in crypto-assets (MiCA). URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739221/EPRS_BRI\(2022\)739221_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/739221/EPRS_BRI(2022)739221_EN.pdf)
3. Мельниченко О. В., Новак О. С., Фоміна О. В. Проблеми та перспективи розвитку оподаткування операцій з криптовалютами. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжнародний збірник наукових праць. Житомир: Державний університет «Житомирська політехніка», 2022. Випуск 3(53). С. 28–33.

УДК 657

Вадим КРАСОВСЬКИЙ

*здобувач бакалаврського рівня вищої освіти 2 курсу економічного факультету,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

Юлія СКОРНЯКОВА

*к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЇ БУХГАЛТЕРА

В сучасному світі бухгалтерія відіграє надзвичайно важливу роль у функціонуванні підприємств, установ та організацій різного масштабу. Професійні бухгалтери відповідають за облік, аналіз та звітність фінансових операцій, що є основою для прийняття стратегічних рішень. Однак, розвиток цієї професії визначається не лише особистими навичками та досвідом, але й інституційним середовищем, в якому вона функціонує.

Інституціональні засади, що регулюють цю професію, становлять каркас, на якому ґрунтується її розвиток, ефективність та довіра суспільства. Інституціональні засади, що регулюють цю професію, стають ключовими у забезпеченні її розвитку, стабільності та довіри громадськості [1].

Однією з основних складових інституціональних засад є стандарти бухгалтерського обліку. Ці стандарти встановлюють правила та процедури, за якими бухгалтери складають фінансову звітність. Вони забезпечують уніфікований підхід до ведення обліку і сприяють порівнюваності фінансових результатів різних підприємств. Важливою частиною цього є визнання міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, які сприяють гармонізації підходів до фінансового звітування на міжнародному рівні.

Ці стандарти надають однорідну базу для обліку та звітності на міжнародному рівні, сприяючи розвитку єдиної мови фінансів.

Важливим елементом є освітні структури та програми, які підготовляють майбутніх професіоналів у галузі бухгалтерії [2]. Університети та вищі навчальні заклади пропонують спеціалізовані курси з бухгалтерського обліку, аудиту та фінансів, де студенти засвоюють не лише теоретичні знання, але й практичні навички, необхідні для виконання різноманітних завдань у сфері обліку та аналізу.

Професійна підготовка бухгалтерів, яка базується на встановлених освітніх програмах, відіграє ключову роль у формуванні компетентних фахівців. Системи сертифікації, такі як професійні сертифікати чи ліцензії, підтверджують рівень кваліфікації бухгалтерів і сприяють підвищенню їх довіри до громадськості.

Також аспектом є етичні норми, які регулюють поведінку бухгалтерів. Чесність, інтегритет та професійна згідність є основними принципами, які визначаються такими етичними нормами. Вони забезпечують довіру до інформації, що надається бухгалтерами, та зменшують ризики фінансових шахрайств і зловживань.

Крім того, професійні асоціації та організації грають важливу роль у розвитку професії бухгалтера. Вони надають можливості для професійного зростання, обміну досвідом та впровадженню найкращих практик у галузі. Такі асоціації також можуть створювати етичні стандарти та кодекси поведінки для своїх членів, сприяючи збереженню довіри до професії.

Не менш важливим є інноваційний прогрес у галузі технологій, який не лише впливає на розвиток бухгалтерської професії, але й перетворює її звичайні практики. Впровадження новітніх програмних засобів для обліку та звітності стає необхідною умовою для конкурентоспроможності підприємств у сучасному світі.

Однією з ключових переваг цього інноваційного прогресу є автоматизація та оптимізація багатьох рутинних операцій бухгалтерського обліку. Нові програмні засоби дозволяють автоматизувати процеси ведення обліку, включаючи розрахунок податків, операції з оплатою, формування фінансової звітності тощо. Це не лише зменшує час, необхідний для виконання таких операцій, але й знижує ризик помилок та підвищує точність фінансових даних.

Крім того, новітні технології дозволяють забезпечити більшу доступність та зручність управління фінансовою інформацією. Завдяки хмарним технологіям та мобільним додаткам бухгалтери можуть отримувати доступ до облікових даних з будь-якого місця та пристрою, що значно полегшує процес прийняття управлінських рішень та сприяє оперативності дій.

Однак, наріжним каменем впровадження інновацій у бухгалтерську практику є необхідність постійного оновлення та навчання персоналу. Швидкий темп розвитку технологій вимагає від бухгалтерів постійного вдосконалення своїх навичок та вивчення нових програмних продуктів. Крім того, існує потреба у забезпеченні надійності та безпеки фінансових даних, що вимагає відповідних заходів з кібербезпеки та захисту інформації.

Отже, інноваційний прогрес у галузі технологій має значний вплив на розвиток бухгалтерської професії, сприяючи підвищенню ефективності та якості обліку та звітності. Впровадження новітніх програмних засобів стає важливим чинником для успішного функціонування підприємств у сучасних умовах і дозволяє бухгалтерам більше уваги приділяти стратегічному аналізу та плануванню, що в свою чергу сприяє сталому розвитку бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Облік і фінанси АПК. Інституціональні засади розвитку професії бухгалтера. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/institucionalni-zasadi-rozvitku-profesii-buhgaltera-1219.html> (дата звернення: 26.03.2024).

2. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://econom.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/02/METOD-WSTYP-2021.pdf>(дата звернення: 26.03.2024).

УДК 657

Людмила КУШНІР

*к. е. н., доцент кафедри фінансів, обліку і оподаткування імені С. Юрія,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти «Кам'янець-Подільський
державний інститут», м. Кам'янець-Подільський*

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

У наш час економіка країни перебуває у складних умовах, спричинених повномасштабним вторгненням та введенням воєнного стану на всій території України. Ці події мають вплив на організацію та ведення бухгалтерського, податкового та статистичного обліку, а також на складання та подання відповідної звітності до контролюючих органів, зокрема щодо обліку основних засобів (далі ОЗ).

Сучасна ситуація в Україні, що включає окупацію або активні бойові дії на значній частині території, а також повне або часткове знищення майна та обмеження доступу до економічних, фінансових і інформаційних ресурсів, ставить перед суб'єктами господарювання все більше питань, пов'язаних з обліком основних засобів, включаючи наступні елементи:

1. Проведення інвентаризації. Рекомендується продовжити здійснювати інвентаризацію всіх основних засобів згідно з вимогами Положення «Про інвентаризацію активів та зобов'язань». Важливо, щоб інвентаризаційна група мала безпечний та безперешкоджений доступ до зазначеної категорії необоротних активів, первинних документів, облікових реєстрів та звітності.

2. Захист і безпека. Необхідно забезпечити надійний захист основних засобів від втрати, крадіжки або пошкодження, використовуючи доступні системи безпеки, такі як системи відеоспостереження, охоронні системи, системи контролю доступу та інші заходи безпеки.

3. Реєстрація і документація. Важливо вести детальний облік основних засобів, включаючи дані про їх придбання, вартість, дату та місце розташування, а також відповідальну особу за ними. Необхідно зберігати всі необхідні документи, такі як акти приймання-передачі, договори, гарантійні та сервісні документи. Також слід враховувати, що компанія може самостійно розробляти первинні документи, враховуючи потреби управління та зазначаючи всі необхідні реквізити. Крім того, важливо вимагати від постачальників виписки та реєстрації податкових накладних, а також дотримуватися власних правил і вимог [1].

4. Проведення поточного технічного обслуговування, ремонту (включаючи капітальний). Рекомендується розробляти графіки та вести журнали обліку технічного обслуговування, ремонту та модернізації основних засобів.

5. Відновлення та заміна. У випадку пошкодження або втрати основних засобів внаслідок бойових дій, слід забезпечити їх відновлення або заміну, враховуючи енергетичну безпеку України та можливість виникнення блекаутів.

6. Аудит та контроль. Необхідно проводити обов'язковий аудит та за потреби ініціативний аудит. Також слід пам'ятати про ДПСУ, яка може здійснювати планові або позапланові перевірки операцій, включаючи основні засоби, з урахуванням податкового законодавства, яке діє в умовах воєнного стану. Контроль можуть здійснювати також інші контролюючі органи, такі як Бюро економічної безпеки, Державна митна служба України, фахівці при проведенні судової економічної експертизи тощо, або вищестоящі органи під час ревізій, службових перевірок тощо [2].

Отже, незважаючи на складні умови, що виникли через воєнний стан у країні, підприємства мають продовжувати вести бухгалтерський облік, сплачувати податки у повному обсязі, включаючи операції з основними засобами. Рекомендації щодо оптимізації обліку основних засобів:

Зберігання документації. Важливо зберігати всю первинну документацію та облікові реєстри, пов'язані з основними засобами, у безпечному місці, захищеному від можливих воєнних загроз, наприклад, шляхом використання хмарних технологій.

Інвентаризація. Регулярно проводити інвентаризацію основних засобів для контролю за їх наявністю, рухом, станом та використанням. Це допоможе виявити втрати, нестачі та потреби в оновленні, ремонті та заміні основних засобів.

Оцінка збитків. У разі втрати або пошкодження основних засобів внаслідок воєнних дій, важливо оцінити збитки та внести їх до облікових записів згідно з встановленими методиками.

Забезпечення безпеки. Забезпечити безпеку основних засобів шляхом їх евакуації до безпечних місць або захисту на місці в разі потреби.

Неприпинення нарахування амортизації. При призупиненні діяльності підприємства у період воєнного стану, не припиняти нарахування амортизації на основні засоби, оскільки цей випадок наразі не включений до чинного законодавства.

Звітність. Забезпечити складання та подання звітності щодо об'єктів та операцій з основними засобами відповідно до вимог користувачів.

Список використаних джерел:

1. Карпюк Р. Активи на території активних бойових дій: що показувати в обліку. Бухгалтер & Закон. 2022. № 25-26. URL : https://bz.ligakon.ua/ua/magazine_article/BZ013863 (дата звернення: 10.03.2024).

2. Колісник О. П., Приходько К. П. Облік і контроль основних засобів в умовах воєнного стану. Проблеми сучасних трансформацій. 2023. № 7. URL : <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2023-7-09-03> (дата звернення: 10.03.2024).

УДК 657

Тетяна МЕЛІХОВА

д. е. н., професор, завідувач кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту,
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні, ЗНУ,

м. Запоріжжя

Іван РАЗНАТОВСЬКИЙ

магістрант кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ СТАТУТНОГО ТА ДОДАТКОВОГО КАПІТАЛУ

У сучасний час для кожного підприємства є важливим фундаментом правильне формування його статутного та додаткового капіталу. Ця інформація важлива як для інвесторів, акціонерів, так і для клієнтів, оскільки їх розмір є гарантією виконання ними своїх зобов'язань.

Статутний капітал є основним елементом власного капіталу, це один із основних показників, що характеризує фінансовий стан підприємства. Статутний капітал відображає зафіксовану в установчих документах загальну вартість активів, які є внеском власників (засновників) до капіталу підприємства. Сума статутного капіталу, відображена в балансі та сума, зафіксована в Державному реєстрі, повинні бути тотожними. Статутним капіталом є капітал товариства, який створюється із суми номінальної вартості всіх розміщених акцій товариства (Закон України «Про акціонерні товариства»). Сума статутного капіталу ділиться на визначену кількість акцій рівної номінальної вартості. Сума статутного капіталу, відображена в фінансовому обліку та звітності, повинна дорівнювати загальній номінальній вартості випущених акцій, вказаних в установчих документах. Характеристика рахунку 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал» наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Характеристика рахунку 40 «Зареєстрований (пайовий) капітал»

Рахунок		Характеристика
№	Назва	
40	Зареєстрований (пайовий) капітал	призначено для обліку та узагальнення інформації про стан і рух статутного й іншого зареєстрованого капіталу, пайового капіталу підприємства відповідно до законодавства і установчих документів, а також внесків до оголошеного, але ще не зареєстрованого статутного капіталу
Дебет		Кредит
його зменшення (вилучення)		зареєстрованого і пайового капіталу, а також надходження внесків до оголошеного, але ще не зареєстрованого статутного капіталу
Відображення у фінансовій звітності - Баланс		
Баланс	Рядок	Назва
Пасив	1400	Зареєстрований капітал

*згруповано авторами

До рахунку 40 є наступні субрахунки: 401 «Статутний капітал», 402

«Пайовий капітал», 403 «Інший зареєстрований капітал», 404 «Внески до незареєстрованого статутного капіталу». Пайовий капітал формується за рахунок пайових внесків, які надходять від членів товариства. Розміри обов'язкових пайових внесків визначаються загальними зборами пайовиків. Пайовий капітал – це сукупність коштів фізичних і юридичних осіб, добровільно розміщених у товаристві для здійснення його господарсько-фінансової діяльності, що передбачена установчими документами. Характеристика рахунку 401 «Статутний капітал» наведено у таблиці 2.

Таблиця 2 – Характеристика рахунку 401 «Статутний капітал»

Дебет		Кредит	
Зменшення (вилучення) статутного капіталу		Збільшення статутного капіталу	
за рахунок: - зменшення номінальної вартості акцій; - зменшення кількості акцій шляхом викупу частини акцій з метою анулювання цих акцій		за рахунок: - додаткової емісії (випуску) акцій; - збільшення номінальної вартості акцій; - обміну раніше випущених облигацій на акції; - додаткового капіталу; - нерозподіленого прибутку	
		Сальдо = розміру статутного капіталу, який зафіксований в статутних документах	
Відображення у фінансовій звітності - Баланс			
Баланс		Рядок	Назва
Пасив		1400	Зареєстрований капітал

*згруповано авторами

Аналітичний облік статутного капіталу ведеться за видами капіталу, за кожним засновником, учасником, акціонером тощо. Аналітичний облік пайовий капітал ведеться за видами капіталу.

Для обліку і узагальнення інформації про дооцінки (уцінки) необоротних активів і фінансових інструментів, які відповідно до НП(С)БО відображаються у складі власного капіталу і розкриваються у звіті про фінансові результати (звіті про сукупний дохід) призначено 41 «Капітал у дооцінках».

Таблиця 3 – Характеристика рахунку 41 «Капітал у дооцінках»

Рахунок		Характеристика
№	Назва	
41	«Капітал у дооцінках»	Призначено для обліку і узагальнення інформації про дооцінки (уцінки) необоротних активів і фінансових інструментів, які відповідно до НП(С)БО відображаються у складі власного капіталу і розкриваються у звіті про фінансові результати (звіті про сукупний дохід).
Дебет		Кредит
Уцінка, вибуття, зменшення корисності необоротних активів і фінансових інструментів		Дооцінка (уцінки) необоротних активів і фінансових інструментів
		Сальдо зменшується у разі уцінки та вибуття зазначених активів, зменшення їх корисності тощо.
Відображення у фінансовій звітності - Баланс		
Баланс		Рядок
Пасив		1405
		Назва
		Капітал у дооцінках

*згруповано авторами

До субрахунків рахунку 41 відносяться: 411 «Дооцінка (уцінка) основних засобів», 412 «Дооцінка (уцінка) нематеріальних активів», 413 «Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів», 414 «Інший капітал у дооцінках».

Додатковим капіталом є сума внесків засновників понад зареєстровану частину, які пов'язані з придбанням корпоративних прав; для акціонерних товариств – відображає суму, на яку вартість реалізації випущених акцій перевищує їх номінальну вартість. Для акціонерних товариств різниця між вартістю реалізації випущених ними акцій та їх номінальною вартістю має назву «Емісійний дохід». Додатковий капітал включає суми внесків засновників понад зареєстровану частину, які пов'язані з придбанням корпоративних прав. Характеристика рахунку 42 «Додатковий капітал» наведено у таблиці 4.

Таблиця 4 – Характеристика рахунку 42 «Додатковий капітал»

Рахунок		Характеристика
№	Назва	
42	«Додатковий капітал»	Призначено для узагальнення інформації про суми, на які вартість реалізації випущених акцій перевищує їхню номінальну вартість, а також про вартість необоротних активів, безкоштовно отриманих підприємством від інших осіб, та інші види додаткового капіталу
Дебет		Кредит
Відображається зменшення додаткового капіталу		Відображається збільшення додаткового капіталу
Відображення у фінансовій звітності - Баланс		
Пасив		1410 Додатковий капітал

*згруповано авторами

Рахунок 42 має наступні субрахунки: 421 «Емісійний дохід», 422 «Інший вкладений капітал», 423 «Накопичені курсові різниці», 424 «Безоплатно одержані необоротні активи», 425 «Інший додатковий капітал».

У проведеному дослідженні обґрунтовані концептуальні основи обліку статутного та додаткового капіталу та згрупована характеристика цих рахунків. Це надасть можливість правильно вести облік, попереджати помилки та фінансові санкції.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: наказ Мінфіну від 30.11.1999р. № 291. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0892-99#Text> (дата звернення: 18.02.2023).

2. Національне положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text> (дата звернення: 18.02.2023).

3. Макаренко А. П., Меліхова Т. О., Кутчак Ю. М. Фінансовий облік II : навчальний посібник для здобувачів рівня вищої освіти бакалавра спеціальності 071 «Облік і оподаткування» освітньо-професійної програми «Оподаткування, облік, контроль в управлінні підприємством». Запоріжжя : ЗНУ, 2023. 368 с. (дата звернення: 18.02.2023).

УДК 334.021.1

Зоряна МИРОНЧУК

к. е. н., доцент кафедри обліку та оподаткування,

Світлана КОЛАЧ

к. е. н., доцент кафедри економіки,

Львівський національний університет природокористування, м. Львів

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ КОНСАЛТИНГ В СФЕРІ ІТ

Сучасний стан економіки спонукає до розвитку ІТ-технологій на основі організації дистанційних форм, що в свою чергу забезпечує сферу ведення обліку та подання звітності, інформаційного забезпечення управління підприємством. Високі темпи запровадження нових форм інформатизації загострюють конкурентну боротьбу між підприємствами та диктують учасникам ринку певні вимоги до ефективності управління. Запровадження нових видів інформатизації збільшує конкуренцію між підприємствами та вимагає від учасників ринку певних стандартів управління. У таких умовах можна з упевненістю прогнозувати зростання попиту на консалтингові послуги у сфері обліку та оподаткування [1, с. 112].

Успішний розвиток діяльності ІТ-компанії нерозривно пов'язаний із веденням та грамотною організацією бухгалтерського обліку і цю функцію виконують різні консалтингові компанії.

Бухгалтерський консалтинг — це професійна послуга, що надається бухгалтерськими консультантами або фахівцями у галузі обліку та фінансів. Ця послуга включає в себе експертний аналіз бухгалтерських записів та фінансової звітності компанії, розробку стратегій оптимізації податкових обов'язків, підготовку до аудитів, консультування з питань фінансового управління та ін. [2, с. 35].

Консалтинг являє собою індивідуальну підприємницьку діяльність, основою якої є комунікаційний процес передачі знань від консультанта до замовника послуг. Базова передумова консалтингу – необхідність підвищення ефективності існуючих бізнес-процесів не тільки під час кризових явищ, а й у фазі зростання.

В Україні перші консалтингові підприємства почали функціонувати у 90-х роках одночасно з відкриттям відомими міжнародними компаніями своїх представництв. Спектр консалтингових послуг, що пропонується на національному ринку, включає: ІТ-консалтинг, фінансовий, юридичний та маркетинговий консалтинг, управлінський та виробничий консалтинг, бухгалтерський консалтинг інші види. У нинішній період консалтинг як особлива послуга активно розвивається та має значний потенціал для подальшого зростання, що зумовлено, насамперед, застосуванням ІТ-технологій. На ринку консалтингових послуг в Україні домінують великі міжнародні компанії (т. зв. «велика четвірка»: Ernst & Young, PricewaterhouseCoopers, Deloitte, KPMG, а також McKinsey та Boston Consulting Group) та близько 300 найбільших національних підприємств, які надають виключно консалтингові

послуги. При цьому лідери консалтингу надають перевагу або комплексу універсальних послуг, або їхнім пріоритетом є вузька спеціалізація [3, с. 46].

Усього в Україні функціонує близько 5 тис. консалтингових компаній, які суттєво диференційовані за обсягами ринкової частки, кількістю працюючих, сукупністю додаткових сервісів. Орієнтовно 87% консалтингових послуг, що надаються в Україні, сконцентровано в м. Києві, оскільки фактично майже всі представництва іноземних консалтингових компаній та центр-офіси основних національних підприємств зосереджені в столичному регіоні. Водночас, за даними досліджень ЄБРР, 72% середніх та малих підприємств не користуються консультаційними послугами, оскільки 50% із них вважають, що не потребують сторонньої допомоги, а інші не мають для цього фінансової можливості [3, с. 74]. Офіційної релевантної статистики стосовно ринку консалтингу в Україні з елементами деталізації не існує. Це пояснюється тим, що консалтинг як окремий вид діяльності у КВЕД не виділяється. Державною службою статистики консалтинг рекомендовано відносити у звітності до діяльності у сфері права, бухгалтерського обліку та інжинірингу, а також до надання послуг підприємцям. Окрім того, значна частка консалтингових послуг в Україні функціонує у тіньовій сфері, що є національною специфічною ознакою [4, с. 10].

Варто зазначити, що у сучасному світі очевидно поєднання експертного консалтингу (коли до консультантів звертаються за порадою, керуючись їхнім досвідом або необхідною інформацією) з процесуальним консалтингом (коли за результат відповідальний замовник, а консультант лише ділиться повноваженнями та обов'язками з клієнтом). У цьому управлінні змінами є важливим, оскільки воно забезпечує довгострокове вирішення проблем, необхідних для виявлення поточних проблем. Нерідко саме цей процес вимагає значної кількості часу та потребує активної участі керівництва. Орієнтовний портфель надання консалтингових послуг обліку у сфері інформаційного забезпечення управління на сьогоднішній день включає найбільш затребувані послуги (рисунок).

Аудит інформаційних технологій дозволяє узагальнити об'єктивні дані про їх поточний стан, дії та події, що відбуваються в них, оцінити рівень

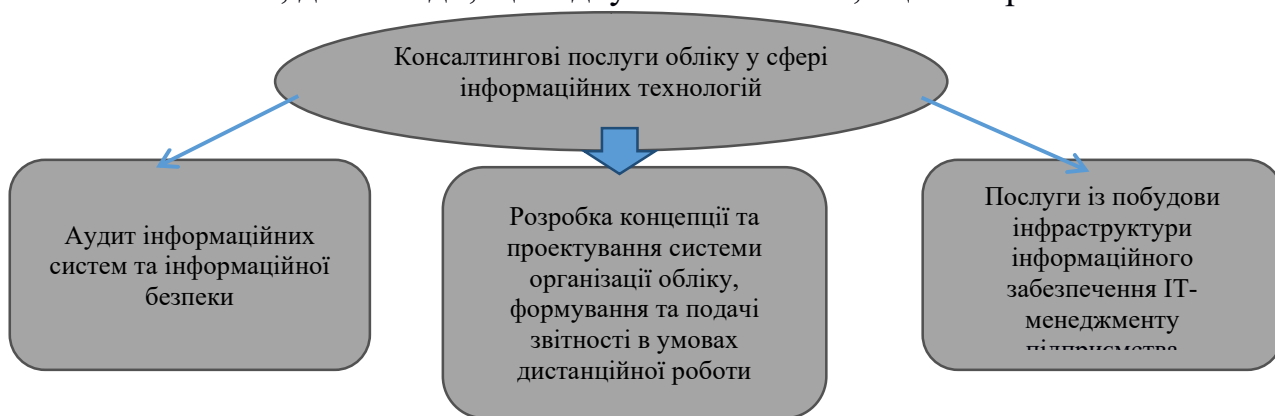

Рис. Комплекс консалтингових послуг обліку у сфері інформаційних технологій відповідності певному критерію (внутрішнім стандартам підприємства, вимогам національних та міжнародних стандартів), а потім надати результати замовнику у вигляді списку рекомендацій.

Реалізація ефективної системи бухгалтерського консалтингу бізнес-процесів в ІТ-компаніях з врахуванням усіх особливостей діяльності дозволить вираховувати ефективність всіх проєктів, оптимізувати витрати, розробляти бюджети з врахування впливу витрат на якість ІТ-продукту чи послуги, прогнозувати діяльність за послугами та продуктами, формувати інформацію в режимі реального для прийняття релевантних управлінських рішень. Облікова система перетворює вхідну інформацію, методами обробки та створення інформації, в інформаційний ресурс, який у використанні стає знанням, що впливає на ефективність бізнесу. Завданнями менеджменту є організація високоефективної роботи підприємства, що відбувається через механізм прийняття рішень як початкового етапу впровадження певних заходів.

Список використаних джерел:

1. Бухгалтерія для ІТ компаній : електронний ресурс. URL: <https://zkg.ua/buhhalterski-posluhy>.
2. Васильєв О.В., Німкович А.І. Консалтинг як елемент інфраструктури підтримки бізнесу. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. Вип. 15. С. 497–502. URL: <http://global-national.in.ua/archive/15-2017/99.pdf> (дата звернення: 24.03.2024).
3. Рейкін В.С., Макара О.В. Консалтинг в Україні: оцінка стану та тенденції розвитку. URL: <https://doi.org/10.32843/infrastruct39-16> (дата звернення: 24.03.2024).
4. Огляд ринку консалтингових послуг в Україні / Дослідження консалтингової групи «Астарта-Таніт» на замовлення ЄБРР. URL : https://issuu.com/training.com.ua/docs/distribution_materials_-8.11.2020__formatted/red/4 (дата звернення: 25.03.2024).

УДК 658.5:338.24

Юлія НЕЖИД

*доктор філософії з менеджменту, старший науковий співробітник
відділу обліку та оподаткування,*

*Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» НААН, м. Київ
науковий співробітник, ТДВ «Інститут обліку і фінансів» НААН, м. Київ*

ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Питання сталого розвитку для України як країни, яка живе в умовах війни є надзвичайно актуальним, адже воєнні дії загострили ряд проблем, які окреслені в концепції сталого розвитку, та створили нові виклики для бізнесу, що може вимагати переосмислення підходів та трансформації процесів для підприємств.

Загалом концепція сталого розвитку описує шлях до гармонійного розвитку, який задовольняє потреби сьогодення та створює можливості для майбутніх поколінь. Такі організації як Організація Об'єднаних Націй (ООН), Глобальна ініціатива зі звітності (GRI), Рада зі стандартів розкриття інформації про екологічний вплив (CDSB), Міжнародна рада з інтегрованої звітності (IIRC) розробили ініціативи та рекомендації, щоб допомогти втілити концепцію сталого розвитку в життя. Рекомендації охоплюють такі напрямки: розкриття інформації про екологічні, соціальні та економічні показники, встановлення цілей та індикаторів для моніторингу розвитку, залучення ключових стейкхолдерів до процесу прийняття рішень, використання інновацій та технологій під час пошуку рішень.

В процесі переходу на модель сталого розвитку підприємства починають розуміти про важливість впровадження стратегічного підходу до управління, що включає в себе як фінансові показники, так і аспекти сталості та відповідальності. Значна кількість ключових стейкхолдерів стають все більше зацікавленими в тому, як підприємства впливають на соціальне та екологічне середовище й вимагають більшої прозорості та відкритості від них у процесі провадження своєї діяльності. Інтегрована звітність дозволяє в повній мірі збалансувати всі ці аспекти та сформувати єдиний підхід до управління, що є дуже актуальним в сучасному бізнес-середовищі і відповідає потребам як бізнесу, так і суспільства в цілому.

Концепція інтегрованої звітності з'явилася на рубежі ХХ та ХХІ ст. та має за мету продемонструвати процес створення доданої вартості в розрізі різних часових відрізків й відобразити не лише фінансові показники, але й соціальні, екологічні та управлінські аспекти діяльності. Додана вартість формується із вхідних ресурсів тобто капіталів, таких як: фінансовий, виробничий, людський, інтелектуальний, соціально-репутаційний та природничий капітал.

Незважаючи на виклики, інтегрована звітність стає все більш популярною серед компаній у всьому світі. Це пов'язано з тим, що компанії починають

розуміють переваги інтегрованої звітності та прагнуть стати більш прозорими, підзвітними та стійкими.

В Україні інтегрована звітність все ще знаходиться на початковому етапі розвитку. Проте, все більше українських компаній починають публікувати інтегровані звіти. Це свідчить про те, що український бізнес стає свідомим до переваг інтегрованої звітності та прагне відповідати світовим стандартам. Інтегрована звітність може допомогти компаніям краще зрозуміти, як різні аспекти їх діяльності впливають на створення вартості, що може призвести до прийняття більш ефективних управлінських рішень.

Погоджуємось з думкою Н. Шевчук, яка зазначає, що «система звітності є ключовим інструментом управління, основа прогнозування діяльності підприємства, підґрунтя для стратегічного розвитку. Саме інтегрована звітність здатна надавати повну, неупереджену та достовірну інформацію про фінансовий, виробничий, людський, інтелектуальний, природний та соціальний капітал» [1, с. 63].

До основних завдань, які постають перед інтегрованою звітністю варто віднести:

- задоволення інформаційних запитів довгострокових інвесторів, які дозволяють зробити висновок, як рішення, прийняті сьогодні, вплинуть на досягнення довгострокових цілей;

- забезпечення взаємодії ESG-факторів (environmental, social and governance) з фінансовими показниками у процесі прийняття управлінських рішень та їх вплив на довгострокові результати бізнесу, це може допомогти керівництву приймати більш ґрунтовні управлінські рішення, які враховують як короткострокові, так і довгострокові наслідки;

- надання роз'яснень як компанія управляє ризиками та можливостями, пов'язаними зі сталим розвитком, це може допомогти інвесторам, кредиторам та іншим зацікавленим сторонам оцінити стійкість компанії до довгострокових ризиків;

- формування інтегрованого підходу під час прийняття управлінських рішень. Це означає, що керівництво буде враховувати всі аспекти діяльності компанії, включаючи фінансові, соціальні та екологічні, при прийнятті управлінських рішень.

Також варто зазначити, що інформація, що міститься в інтегрованій звітності має відповідати стандартам якості, щоб бути корисною та задовольнити всі інформаційні потреби користувачів. Як зазначає К. Безверхий, що «для визначення якості інформації варто керуватися принципами складання інтегрованої звітності та інтересами користувачів такої звітності» [3, с. 11].

На нашу думку, звіт про управління повинен містити фінансову та нефінансову інформацію, яка буде достовірною, зрозумілою, всебічною, охоплювати всі аспекти діяльності, систематизованою, співставною, орієнтуватися на довгострокову перспективу та враховувати інтереси всіх зацікавлених осіб.

З метою дотримання якісних характеристик звіт рекомендується формувати за такими напрямками: організаційна структура та опис діяльності підприємства;

результати діяльності; ліквідність та зобов'язання; екологічні аспекти; соціальні аспекти та кадрова політика; ризики; дослідження та інновації; фінансові інвестиції; перспективи розвитку; корпоративне управління (складають підприємства – емітенти цінних паперів, цінні папери яких допущені до торгів на фондових біржах або щодо цінних паперів яких здійснено публічну пропозицію) [5].

Перелік напрямів у звіті про управління є орієнтиром, а не жорсткою вимогою. Підприємство має повне право доповнювати звіт інформацією, що найкраще характеризує систему управління та відповідає очікуванням стейкхолдерів і це свідчить про готовність бізнесу до прозорого та відкритого діалогу з зацікавленими сторонами.

Інтегрована звітність демонструє, як підприємство враховує принципи сталого розвитку у своїй діяльності, що дозволяє зацікавленим сторонам оцінити стійкість підприємства та прийняти обґрунтовані рішення. Так, інтегрована звітність розкриває інформацію про вплив діяльності підприємства на навколишнє середовище, описує соціальні програми та ініціативи підприємства, демонструє зв'язок між економічними, соціальними та екологічними аспектами діяльності підприємства, що і передбачено концепцією сталого розвитку.

Отже, сталий розвиток – це не лише про екологічні ініціативи, але і про комплексну стратегію управління, яка містить етичне ведення бізнесу, соціальну відповідальність та турботу про довкілля. Така стратегія управління, що передбачає формування інтегрованої звітності веде до кращих результатів та більшої стійкості підприємства перед загрозами та викликами у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Шевчук Н. Етапи становлення інтегрованої звітності. Облік і фінанси. № 3(85). С. 62–70. URL: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-3\(85\)-62-70](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-3(85)-62-70). (дата звернення 20.02.2024).

2. Жук В. Інтегрована звітність: ретроспектива і перспектива в Україні. Облік і фінанси. 2019. № 1 (83). С. 20–27. URL: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1\(83\)-20-27](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1(83)-20-27) (дата звернення 20.02.2024).

3. Безверхий К. Методичні засади формування інтегрованої звітності підприємства. Облік і фінанси. 2014. № 3 (65). С. 8–14.

4. Облікове забезпечення інвестиційної привабливості та безпеки підприємства й аграрної галузі: практичне керівництво / Жук В. М., Мельничук Б. В., Бездушна Ю. С. та ін.; за ред. В. М. Жука. Київ: ТОВ «Всеукраїнський інститут права і оцінки», 2013. 88 с.

5. Про затвердження Методичних рекомендацій зі складання звіту про управління: Наказ М-ва фінансів України від 07.12.2008 р. № 982 : станом на 18 січ. 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0982201-18#Text> (дата звернення: 21.02.2024).

УДК 338.43

Ірина НЕСТЕРЕНКО

*к. е. н., доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

ФОРСАЙТ-МЕТОДИ В АНАЛІТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ БІОКЛАСТЕРІВ

Трансформації провокуються великою кількістю рушійних сил, світ динамічно розвивається, і біокластери, як інноваційні екосистеми, стають все більш важливими для економічного зростання. Структурна модель розвитку біотехнологічних кластерів включає ефективність процесу генерування та застосування нових знань, зменшення трансакційних витрат, диверсифікацію форм та методів науково-технічного співробітництва, збільшення синергетичних ефектів від формування інноваційних центрів, а також посилення національних, регіональних механізмів підтримки кластерної інноваційної діяльності [1, с. 73]. Управління інноваційним розвитком біокластерів потребує якісної аналітики, яка може бути забезпечена за допомогою впровадження форсайт-методів.

В широкому розумінні сутність «форсайту» визначається, як найбільш «ефективна методологія довгострокового прогнозування розвитку науки і технологій, економіки, суспільства та досконалий інструмент визначення стратегічних пріоритетів у науково-інноваційній сфері» [2]. На думку Б. Мартіна, форсайт - це процес, який бере участь у систематичній спробі вивчити довгострокове майбутнє науки, техніки, економіки та суспільства з метою визначення сфер стратегічних досліджень та нових загальних технологій, які ймовірно принесуть найбільші економічні та соціальні переваги [3, с. 150].

Форсайт-методи є потужним інструментом аналітичного забезпечення управління інноваційним розвитком біокластерів. Їх використання дозволяє покращити якість прийняття стратегічних управлінських рішень, підвищити конкурентоспроможність біокластера та стимулювати його інноваційний розвиток. Можливості розвитку біокластерів багатоваріантні, і відповідно до теоретичних положень управління інноваційним розвитком виникає потреба у вирішенні цілої системи різних завдань: оцінка потенціалу біокластерів, формулювання цілей розвитку, розроблення концепції та стратегії, формування механізмів управління інноваційним розвитком. За цих умов до основних переваг використання форсайт-методів доцільно віднести: системний підхід (враховують всі аспекти розвитку біокластера, включаючи науково-технологічні, економічні, соціальні та екологічні фактори); участь експертів (можливість залучити до прогнозування та стратегічного планування кращих фахівців у своїй галузі); стратегічна орієнтація (допомагають визначити пріоритетні напрямки розвитку біокластера та сформуванню стратегію його інноваційного розвитку).

Застосування форсайт-методів в аналітичному забезпеченні управління інноваційним розвитком біокластерів є доцільним для: прогнозування технологічного розвитку біокластерів; ідентифікації нових ринків; розробки стратегії інноваційного розвитку біокластера. Завдяки форсайт-методам можна

передбачити, які технології стануть пріоритетними в біотехнологічній галузі, що дозволить учасникам біокластера зосередити свої зусилля на найперспективніших напрямках. Використання форсайт-методів дозволяє визначити нові ринки для продуктів і послуг, що виробляються в рамках біокластера. Форсайт-методи допомагають сформуванню стратегію інноваційного розвитку біокластера, яка буде враховувати його сильні та слабкі сторони, а також можливості та загрози зовнішнього середовища. Дослідження зовнішнього середовища біокластерів виявило ряд факторів, які створюють можливості для їх інноваційного розвитку, а саме: - активізація реалізації стратегії соціального й економічного розвитку; - покращення статусу відносин між країнами та розвиток біоекономіки; - позитивні зміни в моральних й соціально-психологічних стимулах споживачів, покращення їх ставлення до екологічної продукції; - синергетична взаємодія в межах біокластерів.

Створення та використання технології регулювання синергетичної взаємодії суб'єктів бізнесу в межах біокластера має на меті:

1. Орієнтацію на процесний підхід та стратегію управління розвитком: - впровадження принципів процесного управління, що передбачає чітке визначення та контроль усіх етапів роботи біокластера; - розробка комплексної стратегії, яка допоможе біокластеру максимально використовувати свої можливості та мінімізувати ризики.

2. Розробка системи збалансованих показників: - визначення ключових показників ефективності (KPI) для біокластера, які дозволять оцінювати його успішність; - розробка системи збалансованих показників, яка буде враховувати не лише фінансові, але й соціальні, екологічні та інші аспекти діяльності біокластера.

3. Розробка завдань інноваційної політики біокластера: - визначення пріоритетних напрямків інноваційного розвитку біокластера; - створення сприятливих умов для впровадження інновацій в рамках біокластера.

4. Підготовку до освоєння основ синергетичного управління:
- навчання учасників біокластера принципам синергетичного управління;
- розробка та впровадження синергетичних методів управління в рамках кластера.

5. Розробка стандартів комплексної системи управління обслуговуванням і якістю послуг:

- становлення єдиних стандартів обслуговування та якості послуг в рамках біокластера; - забезпечення контролю за дотриманням цих стандартів.

Внутрішні кластерні угоди та домовленості мають бути синхронізовані з зовнішнім середовищем, регіональною та галузевою системами. При цьому, регуляторна політика є складовою частиною оптимізаційного процесу, який розуміється не лише як алгоритм математичних розрахунків, але й як постійний творчий пошук шляхів підвищення економічного потенціалу біокластера та ефективності його діяльності в умовах оптимальних відносин [4, с. 251].

Оптимізація діяльності біокластера – це складне завдання, яке потребує ретельного аналізу факторів, що впливають на його економічний стан. Необхідно знайти баланс між цими факторами, щоб поліпшити систему техніко-

економічних показників біокластера. Всі важелі та методи стимулювання повинні бути організовані таким чином, щоб інтереси кожного учасника збігалися зі стратегічними цілями галузі та біокластера. Це сприятиме вибору узгоджених дій та ощадливому ставленню до витрат ресурсів в рамках інтегрованої системи взаємодій учасників біокластера. Система норм і правил, а також процес формування економічних механізмів, що найкраще відповідають стратегії інноваційного розвитку біокластера, є невід'ємними складовими його оптимізаційної моделі. Для досягнення мети з більшою результативністю рекомендується використовувати різні інструменти оптимізації, як для жорстко детермінованих систем, так і для гнучких, не чітко сформованих комплексів. Важливо знайти спосіб сформувати інтеграційну систему взаємокорисних елементів для одержання синергетичних ефектів, не порушуючи при цьому свободу суб'єктів бізнесу. У таких організаційних конгломератах оперативні завдання мають менше значення, ніж стратегічні.

Таким чином, проведені дослідження показали, що аналітичне забезпечення управління інноваційним розвитком біокластерів доцільно здійснювати на основі застосування технології «Форсайт» за участі відповідних інститутів: муніципального управління, суб'єктів бізнесу, науково-дослідних та освітніх організацій. Саме використання форсайт-методів дозволяє сформувати міцну інформаційну базу для прийняття обґрунтування стратегічних рішень. Це обумовлює необхідність розробки методології форсайту, яка б враховувала особливості соціально-економічного та науково-технологічного стану України з дотриманням цілей та пріоритетів усіх стейкхолдерів, на засадах кластерної ініціативи зростання, для забезпечення розвитку біотехнологічної галузі.

Список використаних джерел:

1. Кащена Н. Б., Нестеренко І. В., Чміль Г.Л. Управління інноваційними біокластерами в умовах цифровізації: організаційно-методичний аспект. Інфраструктура ринку. Вип. 69. 2022. С. 71-78. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/21508>
2. Форсайт в Україні: Призначення форсайту. URL: <http://www.uinte.kiev.ua/page/pryznachennyaforsaytu>
3. Martin B.R. Foresight in science and technology. Technology Analysis & Strategic Management. 1995. 7: 139–168. URL: https://www.researchgate.net/publication/201168998_Foresight_in_Science_and_Technology
4. Kashchena N, Nesterenko I. Digitalization of the innovative development management information service of the enterprise. Mechanisms for ensuring innovative development of entrepreneurship. Monograph. Tallinn: Teadmus OÜ, 2022. P. 238-254. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/handle/123456789/31559>

УДК 657:638.11

Сергій ОСТАПЧУК

*к. е. н., старший науковий співробітник відділу обліку та оподаткування,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ*

РОЗУМНИЙ ВУЛИК ЯК СКЛАДОВА ІНТЕГРОВАНОГО ОБЛІКУ У БДЖІЛЬНИЦТВІ

Україна є лідером серед країн Європи по виробництву меду, що свідчить про розвиненість цього напряму сільськогосподарської діяльності. Однак, багато пасік було зруйновано внаслідок воєнних, як наслідок сьогодні спостерігається скорочення виробництва меду на експорт. В той же час в Україні впроваджуються грантові програми, мета яких – надання підтримки пасічникам у зв'язку з проблемами із збутом меду та обмеженням фінансових можливостей, щоб продовжувати цей напрям діяльності. В умовах відсутності державних дотацій, грантові програми дають можливість відновити пасіку, встановити сучасне обладнання.

Сьогодні обладнання для пасіки – це щось більше ніж просто вулики й інші приладдя. Така інноваційна технологія як «розумний вулик» забезпечує збір даних необхідних для управління пасікою, що дозволяє розглядати її як складову інтегрованого обліку у бджільництві.

Наприклад розумний вулик BeeMate – це триелементна система управління пасікою, що включає: технології для збору даних безпосередньо у вулику; хмарну базу даних, де зберігається і накопичується зібрана інформація; програмне забезпечення на основі штучного інтелекту для аналізу даних і прийняття управлінських рішень [1].

Вулик BeeMate оснащений датчиками, які використовують HD-камеру для підрахунку бджіл і запуску програмного забезпечення штучного інтелекту. Кожен датчик вимірює температуру, вологість і звук у вуликах. Зібрані дані автоматично надсилаються на хмарну платформу, де обробляються і формуються. Інтеграція платформи з гаджетами на базі iOS та Android дозволяє дистанційно контролювати стан вулика. Інструменти штучного інтелекту дозволяють покращити здатність працівників розпізнавати та класифікувати робочих бджіл, трутнів і маток, виявляти шкідників, таких як кліщі та маленькі вуликові жуки.

Безперечно, наші опоненти можуть висунути заперечення, що цей компонент діджиталізованого збору і обробки даних не є складовою традиційної системи бухгалтерського обліку, який має справу з даними в грошовому вимірі. Однак, інноваційні трансформації у сфері традиційного бухгалтерського обліку незворотно перетворюють його на інтегрований облік, ядро якого формує інформація, отримана з різних джерел і зафіксована в різних вимірниках [2]. Останні дослідження свідчать, що для управління вже недостатньо фінансової інформації, це породило феномен інтегрованої звітності із властивим їй інтегрованим мисленням, а також появу нефінансової звітності, різних звітів про сталий розвиток [3].

Концептуально технології збору даних в розумному вулику займають важливе місце в управлінні пасікою, що, в свою чергу, є складовою загальної системи управління діяльністю сільськогосподарського підприємства (рис. 1).

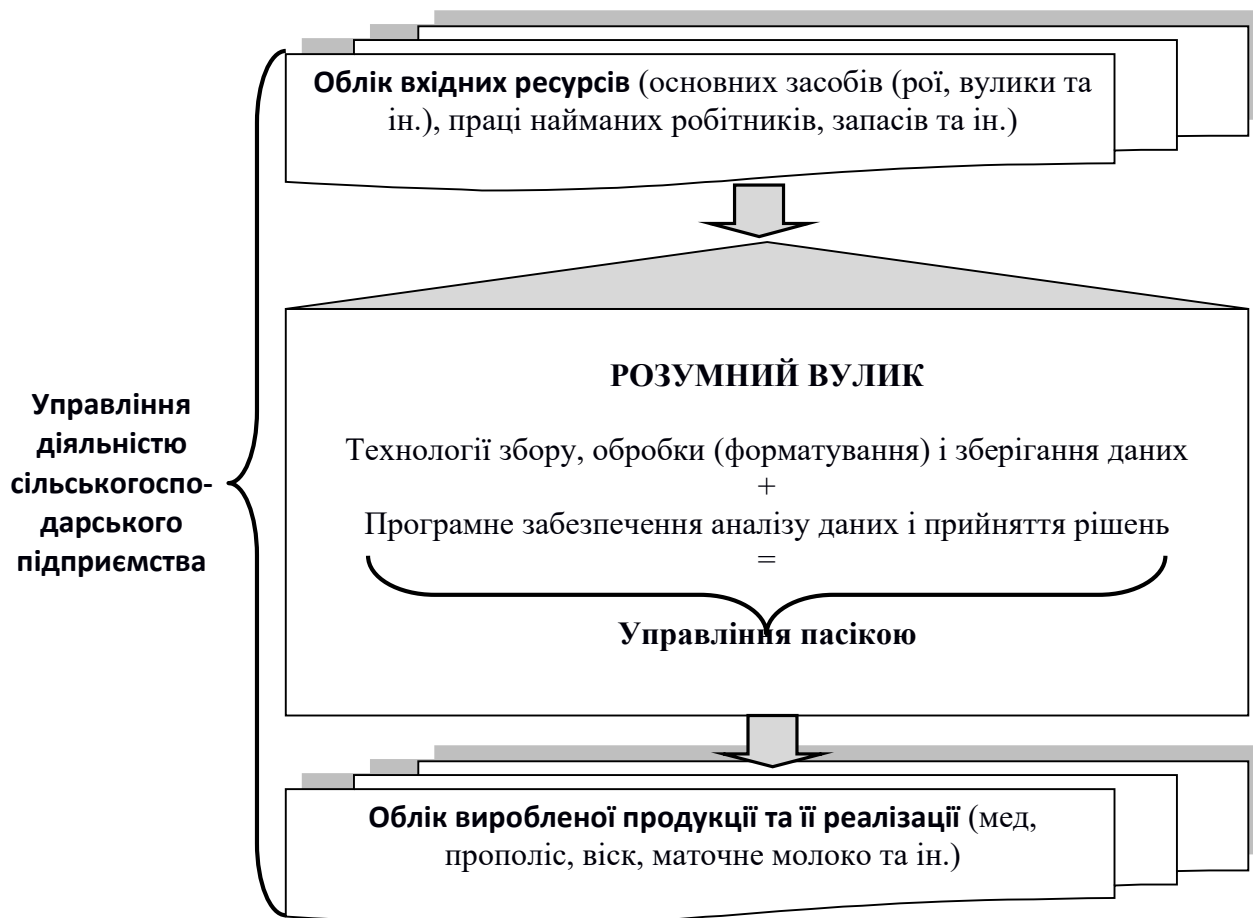

Рис. 1. Розумний вулик як складова інтегрованого обліку у бджільництві

Джерело: розроблено автором.

Управління пасікою, що базується на зібраних у розумному вулику даних, має прямий зв'язок із загальною системою управління діяльністю сільськогосподарського підприємства, адже від прийнятих на цьому рівні рішень залежить вихід готової продукції, тобто продуктивність бджіл. Фактично, інтегрований облік у бджільництві це концепція сприйняття пасіки як окремого бджолиного підприємства в сільськогосподарському підприємстві, управління якими є взаємопов'язаним, що вимагає використання різних даних, як фінансових, так і нефінансових. Такий підхід у сфері управління в сільському господарстві буде набувати все більшого поширення з огляду на ріст суспільного усвідомлення цінності біорізноманіття та сталого розвитку економіки в умовах загострення продовольчої безпеки, кліматичної кризи, та обмеженості природних ресурсів.

Поки що Україна займає останні позиції у Глобальному індексі біотехнологій та інновацій, в той час у країнах Європейського Союзу спостерігається зростання біоекономіки [4], що передбачає застосування і таких технологій у бджільництві як розумний вулик. В контексті повоєнного

відновлення України, на наш погляд, інтерес до інновацій в сільському господарстві, і зокрема в бджільництві, безумовно зросте, що стане стимулом для розвитку інтегрованого обліку та біоекономіки.

Список використаних джерел:

1. Nadjur H., Ammar D., Lefèvre L. Toward an intelligent and efficient beehive: A survey of precision beekeeping systems and services. *Computers and Electronics in Agriculture*. 2022. Vol. 192. 106604. <https://doi.org/10.1016/j.compag.2021.106604>

2. Остапчук С. М., Царук Н. Г. Облік водних, земельних та біологічних активів в контексті управління сталим розвитком: вибір пріоритетного вимірника. *Облік і фінанси*. 2019. № 2(84). С. 36-47. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-2\(84\)-36-47](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-2(84)-36-47)

3. Шерстюк О., Дем'яненко Т. Інтегрована звітність в контексті інформаційного забезпечення бізнес-аналізу. *Облік і фінанси*. 2023. № 4(102). С. 39-46. [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-4\(102\)-39-46](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2023-4(102)-39-46)

4. Федина С. М., Ковальов Б. Л., Ігнатченко В. М. Біоекономіка: сутність поняття, стратегії, стан та перспективи розвитку форм в Україні. *Механізм регулювання економіки*. 2019. № 3. С. 16-27. URL: https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_42/Svitlana_M_Fedyna_Bohdan_L_Kovalov_Vitaliy_M_IgnatchenkoBioeconomics_the_Essence_of_the_Concept_Strategies_Status_and_Pro.pdf

УДК 657.2

Ірина РАГУЛІНА

к. е. н., доцент,

Артем КОМИШАНЧЕНКО

викладач,

Відокремлений структурний підрозділ «Вовчанський фаховий коледж ДБТУ», м.

Харків

ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Облікова політика є основою облікової системи підприємства. Під обліковою політикою слід розуміти прийняту сукупність способів ведення бухгалтерського обліку – первинного спостереження, вартісного виміру, поточного угруповання та підсумкового узагальнення фактів господарської діяльності. У міжнародних стандартах обліку та фінансової звітності облікова політика розглядається як конкретні принципи, основи, загальноприйняті умови, правила та практичні підходи, що застосовуються організацією під час підготовки та подання фінансової звітності [1].

Формування облікової політики повинно бути орієнтовано на прийняття управлінських рішень щодо розподілу та ефективного використання наявних ресурсів і отримання фінансових результатів. Як результат, грамотно розроблена облікова політика підприємства дає змогу вибирати ефективну схему для ведення бухгалтерського та податкового обліку, знижувати фінансові і податкові ризики, оптимізувати схему оподаткування, що, в підсумку, забезпечить належну ефективність прийнятих економічних рішень і господарської діяльності підприємства [2].

Облікова політика поєднує методики та прийоми, схеми та процедури, а також способи ведення бухгалтерського обліку поточної господарсько-економічної діяльності. Ці методи та способи вибираються самим підприємством серед загальноприйнятих, або розробляються фахівцями самостійно, з особливостей діяльності. При розробці облікової політики береться до уваги організаційно-правова форма, вид та обсяги діяльності, фінансово-економічна стратегія, матеріальна база та структура суб'єкта господарювання. Ключовими чинниками, які впливають на формування облікової політики, вважаються: загальні правила складання звітності; вибір варіанту формування звітності за декількома напрямками роботи підприємства; розуміння потреб ринку та стану зовнішнього середовища, тобто умов, існування суб'єкта господарювання; сприяння розвитку потреб користувачів, які використовують фінансову інформацію. У сфері бухгалтерського обліку сьогоденне законодавство передбачає свободу вибору одного із способів організації обліку з кількох. Ця можливість передбачає зниження трудомісткості обліку. Однією з важливих складових успішного керівництва підприємством є якість ведення бухгалтерського обліку, оскільки він відіграє важливу роль, будучи окремою функцією управління. Без нього застосування інших функцій управління (наприклад, контроль, аналіз та інші) неможливе. Облікова політика вважається

базою всієї системи бухгалтерського обліку, і навіть одна із інструментів управління, регламентуючи бухгалтерський облік у створенні.

Коректна та оптимальна облікова політика сприяє ефективному управлінню господарською діяльністю підприємства, а також дозволяє на майбутнє спланувати стратегію його розвитку. При цьому вона є інструментом для: контролю витрат та економічних результатів; планування (стратегічного та тактичного); контролю за розміром нарахованих податків; реального вирішення протиріч нормативних актів з бухгалтерського обліку; модифікації облікових процесів та зниження їх трудомісткості. Оскільки облікова політика розробляється на тривалий період, це сприяє поступовому формуванню певної ідеології економіки підприємства, також вона дає можливість посилити обліково-аналітичні функції у керівництві орга. Також дуже важливо, що політика допомагає оперативно реагувати на зміни, що відбуваються на виробництві, вона допомагає найбільш ефективно пристосувати систему виробництва до умов зовнішнього середовища, а також знизити економічний ризик та досягти успіхів у конкурентній боротьбі.

Обрана облікова політика істотно впливає на величину показників собівартості продукції, прибутку, податків, показників фінансового стану господарюючого суб'єкта. Значний вплив облікової політики на фінансовий результат підприємства обумовлений тим, що вибір методу та визнання витрат та доходів організації може збільшувати чи зменшувати кінцевий фінансовий результат [3].

Істотно більший вплив облікова політика має на прибуток при виборі способу обліку витрат. Крім цього, при формуванні облікової політики на перший план можуть виходити інші цілі, які не пов'язані безпосередньо з інтересами власників. Тоді політика створюється те щоб забезпечувати найменшу трудомісткість процедур обліку. Дослідження показало, що облікова стратегія орієнтована на інтереси власників, на зниження трудомісткості обліку, мають недоліки: перший вважається більш трудомістким. Такий варіант сприяє формуванню великої кількості помилок, а також суттєво зменшує контрольні можливості документа. І у фіналі всі ці фактори збільшують ризик застосування штрафних санкцій і, як результат, знижує загальну ефективність роботи всього підприємства; другий варіант стимулює зниження фінансових результатів роботи підприємства, оскільки під час вибору способів обліку не досягається гармонізація бухгалтерського і податкового обліку.

Формування облікової політики має відбуватися так, щоб вона відповідала поставленим завданням контролю економічних результатів та сприяла ефективній роботі підприємства у довгостроковому періоді. Така ситуація, по-перше, передбачає вибір методів ведення обліку, що забезпечують інвестиційну привабливість суб'єкта господарювання та врахувати інтереси власників. А по-друге, не провокували зростання трудомісткості процедур обліку.

Під час формування облікової політики підприємство стикається з низкою спільних та приватних проблем: застосування готових шаблонів для створення облікової політики. Адже жодна типова форма, навіть деталізована, не бере до уваги особливості функціонування конкретного підприємства. Важливо

розуміти, що ідеального шаблону немає в принципі з об'єктивних причин, а також те, що кожна ситуація є унікальною, як і кожне підприємство; досить часто спостерігається формальне і мало серйозно ставлення фахівців до формування облікової політики. Є поширена думка, що облікова політика вважається формальним документом, який обов'язково формується, але при цьому вважається як обов'язок. На цьому етапі негативно впливатиме повна відсутність розуміння серйозності впливу робочих методів на кінцевий результат функціонування підприємства. Облікова політика має відповідати завданням розвитку підприємства та, в рамках існуючих законів, допомагати колективу отримати найкращий ефект від роботи усієї системи обліку. Щоб досягти поставленої мети, слід працювати за алгоритмами, які мають на увазі проходження наступних етапів: аналітичний етап передбачає вивчення умов господарювання підприємства, реального становища бухгалтерського обліку, визначення довгострокових та короткострокових цілей; проектний етап передбачає написання рекомендацій для покращення чинної облікової політики, проекту нової політики, закладених стандартів усередині підприємства; контрольний етап передбачає своєчасне вирішення проблем, що виникають під час створення облікової політики, консультування персоналу, оперативне внесення змін.

Щоб нівелювати недоліки, необхідно здійснювати дії щодо покращення нормативно-правового забезпечення облікової політики на рівні існуючих законів. Саме від законодавства залежить якісне виконання цього завдання, оскільки законодавча база має полегшувати роботу щодо формування внутрішніх документів. Також слід проводити роботу з поширення та популяризації думки про важливість облікової політики як про документ, який впливає на базові показники діяльності, а не простим обов'язком підприємства.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки». URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/mu17031>.
2. Голуб Н.Ю. Формування облікової політики підприємства в сучасних умовах господарювання. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2013. Вип. 23.17. С.192–197.
3. Рагуліна І.І. Управлінський аспект формування облікової політики підприємства. *Розвиток системи обліку, аналізу, аудиту та оподаткування в Україні: теорія, методологія, організація: збірник тез доповідей учасників XXI Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Київ, 2023. С. 153-156.

УДК 336.225.624:336.711

Оксана САРАХМАН

к. е. н., доцент, доцент кафедри облікових технологій та оподаткування,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів

ОБЛІКОВА СТАВКА-КЛЮЧОВИЙ МОНЕТАРНИЙ ІНСТРУМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Розвиток бізнесу залежить не тільки від перспективної та креативної ідеї та зовнішніх соціально-економічних факторів. На підприємців та економіку загалом впливає державний регулятор – Національний банк України (НБУ). Одним із важливих його показників є облікова ставка.

Облікова ставка – один із монетарних інструментів, за допомогою якого НБУ встановлює для банків та інших суб'єктів грошово-кредитного ринку орієнтир щодо вартості залучених і розміщених грошових коштів на відповідний період [1].

Це дає уявлення про те, скільки насправді коштують гроші та яку вартість вони мають на даний момент. Ставка визначається після всебічного і комплексного макроекономічного аналізу економіки держави, зовнішньоекономічних факторів і внутрішньої ситуації в країні. Також проводиться фінансовий моніторинг і ці дослідження готує НБУ. Зазвичай центральні банки регулярно приймають рішення про розмір ключової ставки (залишити її незмінною, підвищити або знизити) - табл. 1.

НБУ встановлює облікову ставку з початку свого функціонування у 1992 році, проте до 2015 року вона мала дуже незначний вплив на ставки банків. На той час НБУ не використовував її як інструмент втілення політики - процентні ставки за основними операціями НБУ не були прив'язані до облікової ставки. На сьогодні впроваджена система дозволяє НБУ ефективно управляти короткостроковими процентними ставками на міжбанківському ринку, тобто утримувати їх наближеними до рівня облікової ставки [2].

Таблиця 1

Облікові ставки НБУ з 2021 по 2024 рр. [3]

Термін дії	Розмір	Тенденції
з 14.12.2023	15%	<u>НБУ знизив облікову ставку до 15%</u>
з 27.10.2023	16%	<u>НБУ знизив облікову ставку до 16%</u>
з 15.09.2023	20%	<u>НБУ знизив облікову ставку до 20%</u>
з 28.07.2023	22%	<u>НБУ зменшив облікову ставку до 22%</u>
з 03.06.2022	25%	<u>НБУ суттєво підвищив облікову ставку до 25%</u>
з 21.01.2022	10%	<u>НБУ збільшив облікову ставку до 10%</u>
з 10.12.2021	9%	<u>НБУ збільшив облікову ставку до 9%</u>
з 23.07.2021	8%	<u>НБУ встановив облікову ставку на рівні 8%</u>
з 16.04.2021	7,5%	<u>НБУ підвищив облікову ставку до 7.5%</u>
з 05.03.2021	6,5%	<u>НБУ збільшив облікову ставку до 6.5%</u>

Із 25.12. 2018 року по 25. 04. 2019 року облікова ставка НБУ незмінно трималася на рівні 18%. 25.04. 2019 року вперше за два роки НБУ знизив облікову ставку до 17,5%. На початок повномасштабної війни облікова ставка трималася на рівні 10%. У червні 2022 року НБУ підвищив її одразу до 25%. На такому рівні вона залишалася понад рік.

У 2024 році Правління НБУ ухвалило рішення зберегти облікову ставку на рівні 15%. Це рішення узгоджується з необхідністю подальшого підтримання курсової стійкості, збереження помірної інфляції і та її приведення до цільового діапазону $5\% \pm 1$ в. п. на горизонті монетарної політики [4]. Інші впливові процентні ставки також було знижено на 1 процентний пункт: ставка депозитних сертифікатів овернайт – до 15% річних, строкових депозитних сертифікатів – до 19%, кредитів рефінансування – до 21% річних.

В теперішніх умовах зміна ключової процентної ставки на 1-2 відс. п. є малозначущим кроком, оскільки рівень інфляції в економіці є значно нижчим рівня облікової ставки, лише 5,1%. Таким чином, облікова ставка є реально позитивною у вимірі 10+% річних. Монетарні умови залишаються жорсткими, що обмежить процес кредитування та стане привабливим фактором для заощаджень банків. Водночас продовжиться повільний рух процентних ставок за кредитами та депозитами в бік певного зниження.

За період дії високих реальних процентних ставок вдалося досягти деякого прогресу в залученні гривневих депозитів до банківської системи. Облікова ставка визначає відсоток, під який комерційний банк може отримати рефінансування НБУ (тобто взяти кредит). Від рівня ставки залежить відсоток, під який банки надають кредити чи депозити громадянам і бізнесу. НБУ використовував облікову ставку як один із методів стримування інфляції.

Так, строкові депозити бізнесу в національній валюті зросли на 72% з початку 2023 року, а строкові депозити населення – на 42%. Водночас, високий рівень реальних процентних ставок стримує банківське кредитування, що є абсолютно логічним наслідком такої політики в рамках ортодоксального її формату. В листопаді 2023 року номінальні банківські кредити бізнесу скоротилися на 3% відносно жовтня, а всього в річному вимірі – на 6% [5].

Коли НБУ знижує ставку, він передусім хоче стимулювати зростання економіки загалом. Адже облікова ставка безпосередньо впливає на кредити, які НБУ надає комерційним банкам. Якщо вона зменшується, відсоток, під який фінансові установи отримують гроші у головного банку, теж зменшується і це впливає на відсоток позики для підприємців і пересічних громадян.

Формула проста: чим менша облікова ставка, тим дешевші кредити для населення та бізнесу. Коли країна зазнала низки потрясінь, є передумови очікувати інфляції – економіка регресує й тяжіє до зниження своїх показників. Тоді НБУ ухвалює рішення збільшити розмір облікової ставки. Так, через війну – її вплив на економіку країни та інфляцію, з 3 червня 2022 року НБУ підвищив облікову ставку до 25 % річних. Якби головний регулятор не пішов на такий резонансний крок, це призвело б до швидкого вичерпання резервів та створило б глобальну валютну кризу. Відповідно до змін відсотки по кредитах і депозитах в банках також пропорційно зросли. Такі дії дають державі шанс приборкати

інфляцію, тобто збільшити вартість гривні. До того ж, вимушене підняття облікової ставки дає змогу втримати депозити на рахунках в банках. Інша сторона медалі – це не сприяє розвитку економіки й обмежує кредитування. Саме тому як тільки аналітики помітять позитивну динаміку в економіці й ризик інфляції знизиться, НБУ знов зменшить облікову ставку [6].

На думку НБУ, зниження ставки до 15% стимулюватиме банки більш активно конкурувати за депозити населення. На сьогодні ставки за гривневими депозитами є близькими до 14,5%. Завдяки тому, що ставки за операціями НБУ з банками лишаються незмінними, банки зможуть і далі пропонувати населенню достатньо високі ставки за гривневими депозитами. Це дає змогу громадянам захистити свої кошти від інфляції [4].

Тому облікова ставка разом з іншими макроекономічними показниками підвищує прозорість і передбачуваність грошово-кредитної політики. Такий прогноз дозволяє учасникам фінансового ринку оцінити, як регулятор бачить свою майбутню монетарну політику, спрямовану на таргетування інфляції до цілі. Учасники ринку також можуть побачити, як НБУ змінює траєкторію прогнозу облікової ставки у відповідь на появу нової інформації та зміни макроекономічних прогнозних припущень. Розуміючи логіку рішень НБУ, можна зробити висновки про його подальшу політику.

Список використаних джерел:

1. Фінансовий облік у банках: навч. посіб. Г.П. Табачук, О.М. Сарахман, Т.М. Бречко - К.: Центр учбової літератури, 2010, 424 с.
2. Як Національний банк може впливати на інфляцію, використовуючи облікову ставку URL: <https://bank.gov.ua/ua/monetary/about/keyrate-inflat> (дата звернення: 29.02.2024).
3. Облікова ставка НБУ <https://services.dtkr.ua/catalogues/indexes/5-oblikova-stavka-nbu> (дата звернення: 01.03.2024).
4. Національний банк України зберіг облікову ставку на рівні 15% URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ukrayini-zberig-oblikovu-stavku-na-rivni-15> (дата звернення: 05.03.2024).
5. На що впливає облікова ставка НБУ URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/589164_shcho_vplivaie_oblikova_stavka_nbu.html (дата звернення: 04.03.2024).
6. Що таке облікова ставка НБУ: як вона впливає на економіку і на ваш бізнес URL: <https://www.oschadbank.ua/blog/shcho-take-oblikova-stavka-nbu-yak-vona-vplyvaye-na-ekonomiku-i-na-vash-biznes> (дата звернення: 07.03.2024).

УДК 331.2

Юлія СИНИЦЯ

*к. е. н, доцент кафедри обліку, аналізу, оподаткування та аудиту
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні,*

Кирило ЧЕРНОВ

*ЗдВО першого освітнього рівня спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю. М. Потебні,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя*

ДО ПИТАННЯ ПОКРАЩЕННЯ УМОВ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ ПРО ЗАРОБІТНУ ПЛАТУ ПРАЦІВНИКІВ ПІДПРИЄМСТВА

Сучасні ІТ-технології та динамізм їх розвитку об'єктивно зумовлюють кардинальні зміни у різних сферах суспільного середовища та галузях економіки. Інтенсивний розвиток цифрової економіки закономірно спричиняє організаційні зміни в побудові облікової системи. Закономірними стають процеси використання в цій інформаційній системі цифрових ресурсів. Сучасні технології спричинюють значні зміни в побудові загальної інформаційної системи підприємства, що, у свою чергу, викликає потребу організації відповідної облікової практики [1].

Неможливість ефективного управління суб'єктами господарювання без облікових даних визначає важливість та актуальність бухгалтерського обліку на будь-якому етапі розвитку суспільної формації. Однак якісні характеристики облікової інформації, такі як оперативність, своєчасність, повнота, змістовність є прерогативою ефективних електронних комунікацій. Перед системою обліку постають нові виклики, пов'язані з удосконаленням електронних комунікаційних процесів у суспільстві та економіці [2].

Задля діджиталізації та прозорості процесу виплат заробітної плати в межах окремого суб'єкту господарювання цікавим кроком є запровадження системи особистих електронних кабінетів працівників на сайті підприємства.

Особистий кабінет має бути прив'язаний до кожного працівника окремо, при цьому функціонал особистого кабінету повинен дозволити кожному працівникові бачити в режимі реального часу всі складові своєї заробітної плати, додаткові нарахування та утримання з неї тощо.

При використанні запропонованої системи (рис. 1), у розрізі доступності та простоти відображення інформації переваги отримають: і працівники, і підприємство, і держава.

Переваги, які для себе матимуть працівники:

- можливість моніторингу рівня власної заробітної плати в режимі реального часу з будь-якого пристрою, що має доступ до мережі Інтернет;
- інформація про всі можливі на підприємстві надбавки до заробітної плати, премії та спосіб їх отримання;
- інформація про утримання із заробітної плати;
- інформація про зміни у структурі заробітної плати;

Рисунок 1 – Функціональна складова системи електронних кабінетів

- зручність в генерації та зберіганні електронних зарплатних відомостей та інших документів без необхідності їх ручного створення;
 - наявність системи підтримки та чату, що дозволяє працівнику швидко отримати відповіді на свої питання та консультації щодо розрахунків;
 - наявність архіву виплат для відстеження динаміки зміни заробітної плати.
- Для підприємства переваги від запровадження системи особистих кабінетів наступні:

- можливість відстежувати та аналізувати витрати на заробітну плату за різні періоди, що дозволяє більш ефективно управляти бюджетом підприємства;
- можливість автоматично генерувати звіти та аналітику, що спрощує аналіз фінансових даних, допомагає в прийнятті обґрунтованих рішень та плануванні;

– захист конфіденційної інформації та даних працівників через захищені протоколи, що забезпечить довіру та спокій з боку персоналу.

Перевага, яку отримає держава від використання запропонованої системи, полягає у прозорості сплати податків і зборів із заробітної плати. Саме поняття прозорості має під собою розуміння правильного відображення всієї інформації без її спотворення чи навмисного приховування.

Проте, крім наявних переваг, розробка системи несе за собою і певні недоліки:

– потреба у доступі до Інтернету, адже оновлення даних у особистому кабінеті можливе лише за наявності покриття інтернету, тому відсутність світла чи зв'язку спричиняє неможливість працівником побачити інформацію;

– вартість розробки та впровадження системи, оскільки початкова вартість системи може бути досить високою, підприємству слід уважно проаналізувати дані та визначити рівень необхідності то готовності до створення даної системи;

– адаптація працівників, що не може бути моментальною, тому після впровадження можливі часті звернення до технічної підтримки;

– технічні проблеми (як і з будь-яким програмним забезпеченням, із системою особистих кабінетів можливі збої у роботі, пов'язані, наприклад, з перенавантаженням системи);

– потреба у підтримці, тому для забезпечення безперебійної роботи системи слід або наймати нових ІТ-фахівців, або витратити кошти на підвищення кваліфікації уже працюючих.

Отже, розробка системи особистих електронних кабінетів працівників є доцільною, оскільки вона спрощує та оптимізує процес розрахунку заробітної плати, поліпшує ефективність управління та забезпечує високий ступінь зручності, мінімізує ризики при обчисленні заробітної плати. Також у запропонованої системи немає серйозних мінусів, а наявні недоліки характерні будь-якій електронній системі. Проте підприємству слід ретельно зважити наявні переваги та недоліки для розуміння, чи рентабельним буде запровадження такої системи.

Список використаних джерел:

1. Лемішовська О., Лінинська В. Бухгалтерський облік в умовах впровадження інформаційних технологій і систем. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 44. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-23>.

2. Муравський В. В. Комп'ютерно-комунікаційна форма обліку : монографія. Тернопіль : ТНЕУ, 2018. 486 с.

УДК 657.3:005.336.4

Ганна СИРОТЮК

к.е.н., доцент кафедри економіки,

Катерина ЯНКОВСЬКА

к.е.н., в.о. доцента кафедри обліку та оподаткування,

Львівський національний університет природокористування, м. Львів

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОЇ СИСТЕМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах зростаючої конкуренції, швидкозмінних ринкових умов та цифрової трансформації підприємствам необхідна ефективна система обліково-аналітичного забезпечення для прийняття обґрунтованих стратегічних рішень. Завдяки цій системі підприємство може ефективно планувати, прогнозувати та вдосконалювати стратегічні напрямки свого розвитку, що стає особливо важливим у конкурентному бізнес-середовищі. Впровадження сучасних інструментів обліково-аналітичного забезпечення дозволяє підприємству збільшити його конкурентоспроможність, адаптуватися до змін на ринку та забезпечити сталий розвиток у майбутньому.

Обліково-аналітичне забезпечення – це комплекс програмних засобів, які призначені для автоматизації бухгалтерського обліку та фінансового аналізу діяльності підприємства. Це включає в себе системи обліку фінансових операцій, розрахунків з контрагентами, податковий облік, аналіз фінансової звітності та інші функціональні можливості, що допомагають у зборі, обробці та аналізі фінансової інформації для управління підприємством. Такі системи дозволяють підприємствам бути більш гнучкими і реагувати на ринкові та внутрішні зміни швидше і ефективніше.

Варто зауважити, що обліково-аналітичне забезпечення складається із трьох основних складових: облікової, аналітичної та контрольної (аудиторської). Кожна з цих них відіграє ключову роль у формуванні та поданні інформації. Облікова складова забезпечує збір та обробку фінансової інформації та включає в себе процеси обліку фактів господарської діяльності. Аналітична складова спрямована на аналіз облікової інформації з метою виявлення тенденцій, прогнозування результатів діяльності та визначення стратегічних напрямків розвитку підприємства. Аудиторська складова відповідає за забезпечення достовірності та надійності облікової інформації та включає в себе проведення аудиту, який полягає в систематичному огляді фінансової звітності та облікових записів з метою підтвердження їхньої точності та відповідності стандартам. Ці три складові взаємодіють між собою для забезпечення ефективного управління підприємством. Обліково-аналітичне забезпечення допомагає керівництву приймати інформовані рішення, спираючись на точну та достовірну інформацію про фінансовий стан та результати діяльності підприємства.

Обліково-аналітична інформація має бути вичерпною, достовірною, ретельно структурованою та надійною, щоб забезпечити необхідну основу для

прийняття управлінських рішень та забезпечити ефективне функціонування підприємства.

На думку У. Пелех [2] завжди існує проблема надійності обліково-аналітичної інформації, у тому числі і для реалізації стратегічних цілей управління підприємством. Погоджуємося з такою думкою, оскільки проблема надійності обліково-аналітичної інформації завжди існує через кілька причин, які можуть впливати на її достовірність: недостатня точність даних, некоректність процедур збору та обробки інформації, недостатність системи управління даними, шахрайство.

Під достовірністю обліково-аналітичної інформації розуміється не абсолютна точність, а відносна істинність, яка є прийнятною для формування думки та прийняття ефективних управлінських рішень з метою досягнення стратегічних цілей підприємства. Ступінь деталізації обліково-аналітичної інформації повинна максимально відповідати реальному стану управлінням об'єкта, який ця інформація відображає.

Підвищення ефективності обліково-аналітичного забезпечення для досягнення стратегічних цілей підприємства пов'язане з необхідністю його адаптації до умов цифрової трансформації економіки. Цифровізація охоплює всі сфери, оскільки широке застосування інтернет-технологій у всіх галузях виробництва та надання послуг дозволяє реалізувати бізнес-процеси в рамках операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства згідно з його стратегічними орієнтирами.

Цифровізація докорінно змінює підхід до організації збору, обробки, зберігання та використання інформаційних даних. При цьому знижуються витрати на виробництво продукції та зростає продуктивність праці, що сприяє досягненню високого рівня конкурентоспроможності підприємства і дає змогу ефективно функціонувати йому з урахуванням процесів світової економічної глобалізації [4].

З огляду на вплив цифровізації економіки, методологія та практика бухгалтерського обліку потребують відповідної трансформації, яка передбачає реєстрацію, накопичення, оброблення та узагальнення інформації про діяльність підприємства. Це свідчить про необхідність переходу до нової облікової парадигми – цифрової, що вимагає розвитку передових підходів як на теоретичному, так і на практичному рівні. Застосування безконтактної ідентифікації активів для обліку, перехід від паперової до електронної фінансової звітності, використання технології блокчейну та розробка рекомендацій з відображення криптоактивів в обліку та звітності стають актуальними у контексті реалізації стратегічних цілей та управління активами підприємства [1].

Основою для більш дієвої організації обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку підприємства буде вдосконалення основних облікових підсистем, таких як:

- фінансовий облік – забезпечення точної, своєчасної та релевантної фінансової інформації для прийняття управлінських рішень, відповідності законодавству та стандартам, а також довіри зовнішніх зацікавлених сторін;

- управлінський облік – забезпечення керівництва підприємства актуальною, точною та достовірною інформацією для прийняття стратегічних управлінських рішень;

- оперативно-технічний облік – ведення інвентаризації матеріальних цінностей, контроль за запасами та обліком оборотних засобів, оперативний облік постачання, виробництва та реалізації, а також трудових ресурсів;

- стратегічний облік – систематичний процес збору, аналізу та використання інформації про зовнішнє та внутрішнє середовище підприємства з метою формулювання та впровадження стратегії;

- бюджетування – планування бюджету, моніторинг фінансових результатів і прогнозування.

Обліковий процес на підприємстві доцільно організувати на основі інтеграції, щоб усі складові були взаємопов'язані між собою єдиним масивом інформації.

Л. Рябенко доводить, що система обліково-аналітичного забезпечення реалізації стратегічних цілей діяльності підприємства, особливо в умовах цифрової економіки, має генерувати максимально релевантні дані, корисні для стратегічного управління, тобто дана система визначається як універсальний ресурс, який здатний забезпечувати виробництво стратегічного управлінського рішення, що базується на інформаційній системі високої якості та достовірності [3].

Отже, ефективна система обліково-аналітичного забезпечення допомагає підприємствам приймати обґрунтовані стратегічні рішення та забезпечувати сталий розвиток. З урахуванням впливу цифровізації економіки, важливо адаптувати обліково-аналітичне забезпечення до нових технологій та підходів, щоб забезпечити ефективне управління та конкурентоспроможність підприємств.

Список використаних джерел:

1. Будько О. В. Обліково-аналітична інформація в системі інформаційного забезпечення сталого розвитку. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2019. № 3. С. 252–257.

2. Пелех У. Обліково-аналітичне забезпечення реалізації стратегічних цілей діяльності підприємства в умовах цифрової економіки. Економіка та суспільство. 2022. №39. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-36>

3. Рябенко Л. М. Особливості обліково-аналітичного забезпечення стратегічного управління сільськогосподарськими підприємствами. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2015. № 12. С. 207–212.

4. Сиротюк Г. В. Цифрова трансформація бізнесу: нові можливості та перспективи. Цифрова економіка як фактор економічного зростання держави: колективна монографія / За заг. ред. О. Л. Гальцової. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2021. С.326-341.

УДК 657.1

Олександр СМОЛЕНКО
здобувач вищої освіти спеціальності «Облік і оподаткування»,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ В ЧАСТИНІ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

Процес ведення бухгалтерського обліку діяльності підприємства значною мірою залежить від дотримання вимог законодавчо-нормативних документів, які затверджені як на рівні держави, міністерств, так і господарюючого суб'єкта. Важливим документом в системі нормативної регламентації локального рівня є Облікова політика.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» облікова політика – сукупність принципів, методів і процедур, що використовуються підприємством для ведення бухгалтерського обліку, складання та подання фінансової звітності [3].

Практично ідентичне визначення подано в МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки», а саме: облікові політики – конкретні принципи, основи, домовленості, правила та практика, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансової звітності [2].

Під обліковою політикою згідно з Методичними рекомендаціями щодо облікової політики підприємства розуміється елемент системи організації бухгалтерського обліку на підприємстві [1].

Варто наголосити, що кожен господарюючий суб'єкт повинен розробити облікову політику з урахуванням вимог діючих законодавчо-нормативних документів по існуючим напрямам обліку. На рисунку 1 подано перелік законодавчо-нормативних документів, які повинні бути враховані розробниками досліджуваного внутрішнього нормативного документа в частині виробничих запасів.

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»
Податковий кодекс України
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 «Запаси»
Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 6 «Виправлення помилок і зміни в фінансових звітах»
Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства
Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку запасів
Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань
Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій

Рис 1. Перелік законодавчо-нормативних документів, які повинні бути враховані при розробленні облікової політики щодо виробничих запасів

*Джерело: складено автором.

Процес розроблення облікової політики має базуватися на урахуванні факторів зовнішнього та внутрішнього середовища, а саме: розмір, форма власності, підпорядкованість, вид діяльності підприємства; середньорічна чисельність працівників; система оподаткування; стратегія діяльності та розвитку підприємства; система соціальної, корпоративної відповідальності; система матеріального стимулювання; форма ведення бухгалтерського обліку; перелік форм фінансової звітності та ін. [4].

Облікова політика щодо обліку виробничих запасів має розкривати інформацію за наступними елементами: - ідентифікація підходу щодо визначення одиниці обліку виробничих запасів; - обґрунтування доцільного для використання методу оцінки виробничих запасів; - конкретизація методу обліку та бази розподілу транспортно-заготівельних витрат; - особливості документального супроводу господарських операцій, пов'язаних з використанням виробничих запасів (перелік первинних документів, форм стандартної та регламентованої звітності); - характеристика ключових аспектів, спрямованих на деталізацію інформації щодо призначення виробничих запасів та особливостей їх використання; - перелік субрахунків робочого плану рахунків в частині обліку виробничих запасів, як складової облікової політики;

Зазначений перелік елементів не є кінцевим, оскільки це безпосередньо залежить від специфіки діяльності підприємства. Облікова політика повинна розроблюватися з урахуванням зазначених вище факторів, зміни можуть вноситися тільки у випадках, які задекларовані в НП(С)БО 6.

Підсумовуючи результати дослідження, зазначимо, що облікова політика є дієвим внутрішнім інструментом в питаннях правильної організації бухгалтерського обліку, вона не повинна цитувати вимоги законодавчо-нормативних документів, а має розкривати ключові аспекти облікового супроводу бізнес-процесів суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел:

1. Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства: наказ МФУ від 27.06.13 р. № 635. URL: <http://surl.li/siic> (дата звернення 15.03.2024).
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки». URL: <http://surl.li/sajcr> (дата звернення 15.03.2024).
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-XIV від 14.11.2020. URL: <http://surl.li/wpzc> (дата звернення 15.03.2024).
4. Чижевська Л.В., Шендриченко О.М. Формування облікової політики видобувного підприємства відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2022. № 3(53). С. 41–47.

УДК 657.6

Сергій СМОЛЕНКО

здобувач вищої освіти спеціальності «Облік і оподаткування»,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ЯК ОСНОВНИЙ ПРИЙОМ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ПІДПРИЄМСТВА

Інвентаризація є важливим органолептичним прийомом контролю. Інвентаризація – перевірка і документальне підтвердження наявності та стану, оцінка активів та зобов'язань (майно, вкладення підприємства в статутний капітал інших підприємств, розрахунки з дебіторами та кредиторами) підприємства [2].

Розглядаючи інвентаризацію в якості органолептичного методичного прийому, доцільно акцент зробити на наступних її функціях: інформаційна – перевірка наявності майна та інших цінностей, зобов'язань; контрольна – зіставлення інформації про фактичну наявність майна з даними бухгалтерського обліку; організаційно-допоміжна – виявлення недоліків в умовах зберігання та механізмі використання майна, інших цінностей та напрацювання рекомендацій щодо їх усунення [1].

Питання обов'язкового проведення інвентаризації визначено законодавчо-нормативними документами, перелік яких подано на рисунку 1.

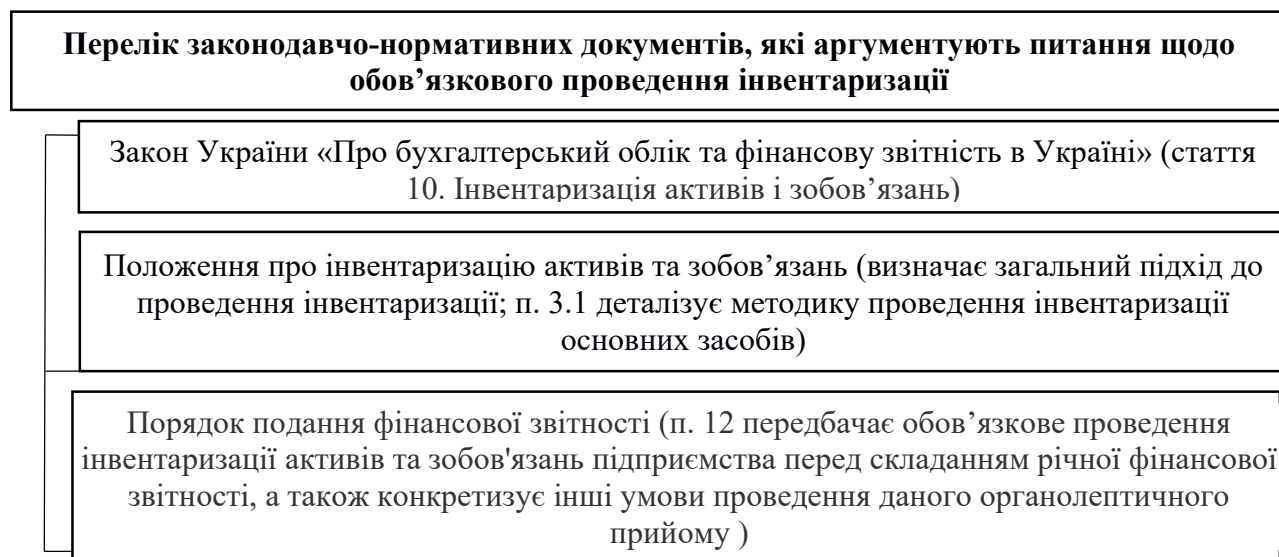

Рисунок 1. Перелік законодавчо-нормативних документів, які аргументують питання щодо обов'язкового проведення інвентаризації

*Джерело: складено автором

Варто зазначити, що питання, пов'язані з проведення інвентаризації також можуть бути обґрунтовані внутрішніми нормативними документами підприємства (наприклад, обліковою політикою, статутом).

Проведення інвентаризації забезпечує більший ступінь об'єктивності, достовірності та реальності показників бухгалтерського обліку та фінансової

звітності за рахунок з'ясування та усунення відхилень між даними бухгалтерського обліку та фактичною наявністю, станом, критеріями визнання і оцінкою активів, елементів власного капіталу і зобов'язань компаній. Роль інвентаризації при переході на складання фінансової МСФЗ-звітності суттєво зростає, оскільки процес переходу потребує суцільної інвентаризації, додаткових обліково-аналітичних процедур, які не були притаманні традиційному уявленню інвентаризації в українській обліковій практиці [4].

Інвентаризація основних засобів має проводитися в розрізі складових: інвестиційна нерухомість; земельні ділянки; будинки та споруди; машини та обладнання; транспортні засоби; інструменти, прилади та інвентар; багаторічні насадження та ін.

Методика проведення інвентаризації полягає в наступному [3]:

1) перевірка наявності технічної та облікової документації щодо основних засобів, їх приймання, введення в експлуатацію та ін.;

2) перевірка фактичної наявності об'єктів основних засобів та оцінка їх стану щодо можливого використання;

3) складання інвентаризаційного опису за об'єктами основних засобів з чіткою ідентифікацією їх інвентаризаційного номера, виробника, дати випуску, первісної вартості, суми зносу, терміну корисного використання та ін.;

4) складання інвентаризаційного опису на об'єкти основних засобів, які підлягають списанню;

5) співставлення даних інвентаризації з показниками бухгалтерського обліку;

6) відображення результатів інвентаризації в бухгалтерському обліку.

У обліковій політиці підприємства доцільно обґрунтувати випадки обов'язкового проведення інвентаризації основних засобів, а в якості додатків до даного нормативного документа подати склад інвентаризаційної комісії по основних засобах; права та обов'язки МВО, відповідальної за відповідні об'єкти основних засобів; періодичність та терміни проведення інвентаризації основних засобів.

Список використаних джерел:

1. Височан О.С. Інвентаризація: сутність, класифікація, принципи, функції та завдання. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 22(1). С. 48-52.

2. Інвентаризація. URL: <http://surl.li/sameo> (дата звернення 22.03.2024).

3. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань : наказ Міністерства фінансів України від 02.09.2014 № 879. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14> (дата звернення 22.03.2024).

4. Харламова О.В. Особливості інвентаризації для цілей складання МСФЗ-звітності. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. 2015. Вип. 11. С. 297-300.

УДК 657

Ірина СТЕМКОВСЬКА
старша викладачка кафедри обліку і аудиту,
Відокремлений підрозділ Національного університету біоресурсів і
природокористування України,
«Бережанський агротехнічний інститут», м. Бережани

АУДИТ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З погляду національної безпеки війна є викликом для держави, яка змушена захищати свою територіальну цілісність від зовнішніх загроз. Також війна є величезним викликом і для національної економіки, бо викликає міграцію населення і релокацію підприємств, пошкодження інфраструктури, порушення економічної діяльності, значне зростання цін на сировину та енергетичні ресурси, проблеми в ланцюжках поставок тощо.

Наслідки воєнного вторгнення росії на територію України охопили усі сфери життя та суттєво вплинули на бізнес-середовище, в тому числі і на аудиторську діяльність, функціонування якої розділилося на до та після 24 лютого 2022 року. Сьогоднішня ситуація в Україні є такою, що для багатьох бізнес-структур можливість «звичайного ведення справ» є нереальною, включно з проведенням аудиту. Тому, дослідження впливу воєнного стану на вітчизняний аудит є актуальним з огляду на ідентифікацію та рішення проблем, що виникають для оптимізації бізнес-середовища сьогодні.

Сучасний вектор розвитку аудиторської діяльності перебуває в досить важкому стані. Проведене дослідження розвитку аудиту під час воєнних дій свідчить про те, що у зв'язку із введенням воєнного стану в Україні відбулось різке зниження економічної активності суб'єктів господарювання та, відповідно, зниження ділової активності суб'єктів аудиторської діяльності, що призвело до вжиття дієвих заходів з підтримки суб'єктів аудиторської діяльності.

З метою створення правових механізмів стимулювання аудиторської діяльності та захисту інтересів аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності у період дії воєнного стану Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [2] введено низку змін в організації аудиторської діяльності. На наш погляд, новації, які ініційовані Органом суспільного нагляду за аудиторською діяльністю є потрібними і виправданими.

Воєнні дії вплинули на аудиторську діяльність загалом через ризики економічної нестабільності та зміни в законодавстві. Найбільш очевидна сьогодні проблема аудиторської діяльності – це складнощі зі збором та перевіркою фінансової звітності підприємств, чиї активи залишилися на тимчасово окупованій території, знищені чи пошкоджені внаслідок бойових дій. Це може призвести до зростання ризиків аудиторської діяльності за рахунок утруднення проведення аудиторських процедур, зокрема через підвищення ризиків фінансових шахрайств та відмивання грошей.

Війна в Україні накладає суттєві обмеження на функціонування аудиту також із причини фізичної небезпеки для працівників. На щастя, внаслідок досвіду роботи під час пандемії COVID-19 більшість аудиторських фірм на момент введення воєнного стану змогли налагодити віддалену роботу, використовуючи ІТ-технології для надання рекомендацій своїм клієнтам щодо ефективного управління фінансовими ресурсами та зменшення ризиків фінансових збитків. Слід відмітити, що напрями роботи аудиторів сьогодні змінилися. Непевність низки підприємств щодо продовження функціонування вплинули на обсяги обов'язкового аудиту фінансової звітності та збільшили питому вагу послуг оптимізації та допомоги у підготовці фінансової звітності підприємств для отримання державної допомоги, компенсації, зокрема грантів міжнародних організацій.

За нинішніх умов аудитори є суб'єктами первинного фінансового моніторингу, які повинні бути обізнаними з національними та міжнародними санкційними списками, звертати увагу на можливий вплив на клієнта санкцій через постачальників, клієнтів, агентів, дистриб'юторів, фінансових установ в інших країнах. Тому, на нашу думку, в умовах воєнного стану кардинально змінилися мета, зміст і коло завдань аудиторів, їм необхідно адекватно реагувати на ситуацію, яка розвивається швидко та непередбачувано через активні бойові дії, міграції населення за кордон тощо.

В умовах військової агресії російської федерації Аудиторська палата України зазначає, що «аудиторам слід постійно оцінювати вплив цих подій на клієнтів, їх фінансову звітність та аудит. Особливу увагу слід приділити таким питанням, як запобігання легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення; кібербезпека; бухгалтерські оцінки та розкриття інформації для того, щоб правильно оцінити вплив цих подій на аудиторській звіт» [1].

Крім того, війна в Україні накладає суттєві обмеження на функціонування суб'єктів аудиторської діяльності, кількість яких значно зменшилася, внаслідок скорочення масштабу аудиту, падіння платоспроможного попиту підприємств-клієнтів щодо аудиторських послуг, супутніх аудиту послуг та неаудиторських послуг, вихід окремих інвесторів з України.

Незважаючи на незвичайні обставини, МСА все одно застосовуються і аудитори повинні їх дотримуватись, враховуючи, як війна впливає на їхній підхід. Однією з таких сфер є оцінка аудитором ризиків, зважаючи на те, що підприємства працюють у невизначених умовах. Аудиторська оцінка ризиків повинна відображати зміни в діловому та операційному середовищі суб'єкта аудиту, а також наявність нових ризиків, значних чи інших: порушення, які можуть вплинути на здатність продовжувати безперервну діяльність; необхідне додаткове розкриття інформації про вплив війни та зміни прогнозів, майбутніх планів або навіть бізнес-моделі чи стратегії. Ситуація також може вплинути на виконання аудитором аудиторської роботи, коли не має змоги отримати достатні належні аудиторські докази.

Відповідно, аудитори, які виконують свої обов'язки згідно з МСА, законами і нормативними актами, включаючи вимогу звітувати про те, яким чином під час аудиту вдалося виявити порушення, в тому числі і шахрайство, будуть проводити аудит і звітувати про ситуацію, яка швидко змінюється. Це може мати місце аж до моменту підписання аудиторського звіту, залежно від терміну проведення аудиту та його організації.

Таким чином, узагальнення аудиторської практики та наукової дискусії дало змогу виокремити такі загальні зміни в аудиторській діяльності у воєнний час: скорочення штату, скорочення бюджетів, перегляд планів роботи та зміна у внутрішньому аудиті корпоративних клієнтів.

У ході дослідження організації аудиторської діяльності в умовах воєнного стану ми дійшли висновку, що на передовій захисту інтересів інвесторів і спільноти в широкому бізнесовому розумінні є не тільки зовнішній аудит, а й внутрішній. Безумовно, війна в Україні накладає суттєві обмеження і на функціонування внутрішнього аудиту.

Узагальнюючи тенденції розвитку аудиту у світі та вітчизняні економічні умови, можна виділити такі шляхи розвитку українського незалежного аудиту в повоєнній економіці:

- підвищення усвідомлення бізнесом важливості аудиту;
- розвиток міжнародних і внутрішньофірмових професійних стандартів аудиту, зокрема щодо використання сучасних цифрових технологій;
- розвиток ринку аудиторських послуг та конкуренції між аудиторськими фірмами у повоєнний період;
- розвиток аудиторської етики в умовах залучення іноземних інвестицій на розбудову країни;
- підвищення кваліфікації аудиторів та забезпечення їх незалежності;
- продовження практики державного регулювання діяльності аудиторських фірм та аудиторів;
- продовження підтримки держави для розвитку аудиторської галузі: фінансової підтримки, навчальних програм та інших заходів, які допоможуть підвищити конкурентоспроможність українського аудиту.

Отже, можна узагальнити, що український аудит, як і інші галузі економіки, відчуває нищівний вплив війни, який намагаються зменшити заходи професійної та державної підтримки, а аудиторська спільнота використовує час зменшення попиту на послуги для підвищення кваліфікації аудиторів.

Список використаних джерел:

1. Інформаційний лист Ради Аудиторської Палати України щодо впливу військової агресії Російської Федерації на фінансову звітність та аудиторські звіти. 2022. URL: <https://www.apu.com.ua/wp-content/uploads/2022/03/ІНФОРМАЦІЙНИЙ-ЛИСТ-АПУ.pdf> (дата звернення: 25.03. 2024).

2. Про внесення змін до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»: Закон України від 21 березня 2022 року № 3/45. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2285-20#Text> (дата звернення: 22.03. 2024).

УДК 657.1

Анастасія ТИТАРЕНКО

*здобувач вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв*

Анна АТАМАНЮК

*здобувач вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ*

Науковий керівник: Марина ДУБІНІНА

*доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв*

СУЧАСНА ПРАКТИКА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ ЗА ВИПЛАТАМИ ПРАЦІВНИКАМ

В умовах сучасного динамічного розвитку бізнесу, аудит розрахунків за виплатами працівникам набуває особливої актуальності. Це зумовлено тим, що виплати працівникам становлять значну частку витрат будь-якої компанії, а їх коректність і законність безпосередньо впливають на фінансовий стан підприємства та його репутацію в очах партнерів, інвесторів, контролюючих органів і самого колективу.

Сучасна практика аудиту розрахунків за виплатами працівникам не обмежується лише перевіркою правильності нарахувань і виплат заробітної плати. Вона також включає аналіз дотримання законодавчих вимог, оптимізацію податкових витрат, оцінку ефективності системи внутрішнього контролю та аудиту, аналіз ризиків, пов'язаних із виплатами, і розробку рекомендацій щодо усунення виявлених недоліків та підвищення ефективності виплатних процесів.

Аудиту розрахунків за виплатами працівникам є важливою складовою фінансового контролю в будь-якій організації. У цьому контексті особливо значимим є взаємозв'язок між нормативними актами України, які регулюють трудові відносини, оподаткування, бухгалтерський облік та аудиторську діяльність.

Закон України «Про оплату праці». відіграє фундаментальну роль, оскільки встановлює основні засади трудових відносин, включаючи права та обов'язки як працівників, так і роботодавців у сфері оплати праці. Це формує базові вимоги до ведення розрахунків за виплатами працівникам, що є критично важливим для аудиторської перевірки [1].

Податковий кодекс України додає ще один рівень регуляції, оскільки окреслює норми оподаткування доходів фізичних осіб, у тому числі заробітної плати. Аудиторам необхідно враховувати ці положення при аналізі правильності нарахувань та сплати податків і зборів у контексті виплат працівникам, а також перевіряти дотримання встановлених податкових процедур організацією [2].

Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» має безпосереднє відношення до аудиту, оскільки визначає рамки для ведення обліку та складання фінансової звітності, включаючи облік виплат працівникам.

Цей закон забезпечує основу для перевірки аудиторами достовірності фінансової інформації, що відображається у фінансовій звітності, та її відповідності встановленим стандартам.

Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» визначає правові рамки для проведення аудиторських перевірок, встановлюючи вимоги до аудиторів та аудиторських фірм, а також окреслюючи їх права та обов'язки. Цей закон допомагає забезпечити, що аудит виплат працівникам проводиться відповідно до високих стандартів професіоналізму та незалежності, що важливо для забезпечення об'єктивності та надійності аудиторських висновків.

Сучасна практика аудиту розрахунків за виплатами працівникам зосереджена на всебічній перевірці та аналізі фінансових операцій, щоб гарантувати їхню точність та відповідність правовим і нормативним вимогам. Аудит включає комплексні процедури:

1. Перевірка трудової дисципліни - аудитори оцінюють, чи дотримуються працівники встановлених правил та процедур, що впливає на їхню оплату праці.

2. Дотримання трудового законодавства – аудит допомагає переконатися, що підприємство дотримується законів, що регулюють відносини з працівниками, включаючи мінімальну заробітну плату, виплату надбавок, компенсацій та інші аспекти.

3. Аналіз політики оплати праці – аудит вивчає політику компанії щодо оплати праці, перевіряючи її справедливість, конкурентоспроможність і відповідність внутрішнім та зовнішнім стандартам.

4. Перевірка зобов'язань з оплати праці – включає аналіз зобов'язань підприємства перед працівниками, як-от заробітна плата, відпустки, лікарняні, пенсійні внески тощо.

5. Аналіз нарахувань і утримань – аудитори перевіряють правильність нарахувань заробітної плати та утримань, таких як податки, соціальне страхування, відрахування на пенсійне забезпечення.

6. Використання документації – аудит передбачає ретельний огляд великої кількості документів, від нормативних актів до внутрішніх політик і процедур, контрактів, реєстрів оплати праці та інших облікових записів.

7. Виявлення та усунення порушень – одним з ключових аспектів аудиту є ідентифікація порушень та недоліків, що можуть призвести до фінансових втрат, юридичних санкцій або втрати репутації. Аудиторські висновки можуть спонукати до внесення коректив у систему оплати праці.

Загалом, ефективний аудит розрахунків за виплатами працівникам сприяє підвищенню фінансової прозорості та відповідальності, допомагає у вдосконаленні матеріального стимулювання та покращує трудові відносини в колективі, забезпечуючи стійке функціонування та розвиток підприємства.

Отже, сучасна практика аудиту розрахунків за виплатами працівникам є ключовим елементом в системі фінансового контролю на підприємствах. Вона відіграє вирішальну роль у забезпеченні прозорості та відповідальності фінансового управління, сприяючи дотриманню нормативно-правових вимог та внутрішніх політик компанії у сфері оплати праці.

Аудит розрахунків за виплатами працівникам охоплює широкий спектр діяльностей, від перевірки дотримання трудового законодавства та внутрішньої політики оплати праці до детального аналізу нарахувань, утримань та інших операцій, пов'язаних із заробітною платою. Це не лише допомагає виявити помилки та недоліки в облікових записах, але й сприяє виявленню потенційних ризиків та розробці рекомендацій щодо їхнього усунення.

Крім того, аудит є важливим інструментом для підвищення ефективності внутрішніх контрольних процесів, забезпечуючи вдосконалення матеріального стимулювання та оптимізацію трудових відносин в колективі. Проведення регулярних аудиторських перевірок допомагає підприємствам не лише уникнути фінансових та юридичних ризиків, але й сприяє створенню основи для сталого розвитку та зростання.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 26.03.2024).\
2. Податковий кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 26.03.2024).
3. Закон України «Про оплату праці». Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр#Text> (дата звернення: 26.03.2024).
4. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність». Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19#Text> (дата звернення: 26.03.2024).
5. Дубініна, М., Мацьків, Г., Смірнова, І., Малікова, А., Пугаченко, О. Застосування технології блокчейн у бухгалтерському обліку та аудиті: досвід України та Казахстану. *Financial and credit activity problems of theory and practice*. 2023. Вип. 1(48). С. 180-192.

УДК 336.645.2

Юрій ТЮТЮННИК

к. е. н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Світлана ТЮТЮННИК

*к. е. н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування,
Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава*

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЇ ФІНАНСУВАННЯ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

Політика управління оборотними активами є складовою фінансової політики підприємства, а її елементами є тактика управління та стратегія управління оборотними активами. Тактика управління оборотними активами пов'язана з оптимізацією величини оборотних активів і полягає у виборі відповідної політики управління запасами, грошовими коштами, дебіторською заборгованістю. Вибір же стратегії управління оборотними активами залежить від покладених у її основу принципів фінансування змінної їх частини. При цьому постійна частина оборотних активів визначається на рівні мінімальної потреби, а змінна частина – як різниця між фактичною і мінімальною потребою в оборотних активах. Частина оборотних активів, яка фінансується за рахунок власного і довгострокового позикового капіталу, називається чистим оборотним (робочим) капіталом. Він визначається як різниця між оборотними активами і поточними зобов'язаннями і забезпеченнями [4].

Діагностика ефективності фінансування оборотних активів здійснюється на основі розрахунку різноманітних коефіцієнтів. На думку В. М. Стратійчука, серед них основним індикатором фінансування оборотних активів є коефіцієнт забезпеченості поточної діяльності власним оборотним капіталом [3, с. 60].

Залежно від вибору фінансовим менеджером джерел покриття змінної частини оборотних активів, виділяють чотири стратегії фінансування оборотних активів [2]:

1. Ідеальна стратегія – оборотні активи фінансуються за рахунок поточних зобов'язань, а необоротні – за рахунок власного капіталу та довгострокових зобов'язань. З позиції ліквідності ця модель є найбільш ризикованою, оскільки у випадку одночасного пред'явлення кредитором всіх зобов'язань підприємство буде змушене розпродавати частину своїх основних засобів.

2. Агресивна стратегія – полягає у фінансуванні на довгостроковій основі необоротних активів і постійної частини оборотних активів. Змінна частина оборотних активів повністю покривається за рахунок короткострокової заборгованості, постійна частина – завдяки довгостроковим зобов'язанням, необоротні активи – власним капіталом. Ризик при цьому високий. Таку стратегію може дозволити собі лише підприємство, яке не має проблем із залученням короткострокових кредитів або з отриманням комерційних кредитів від постачальників.

3. Консервативна стратегія – полягає у фінансуванні майже всіх активів за рахунок довгострокових джерел. Оборотні активи дорівнюють довгостроковим

зобов'язанням, а необоротні – власному капіталу. Консервативна стратегія застосовується на початкових стадіях функціонування підприємства за умови достатньої величини капіталу власників і доступності довгострокових кредитів для інвестиційного фінансування.

4. Компромісна стратегія – полягає у фінансуванні необоротних активів, постійної частини оборотних активів і приблизно половини змінної частини оборотних активів за рахунок довгострокових джерел. Інша частина оборотних активів фінансується на короткостроковій основі. Модель є найбільш реальною, проте в окремі періоди підприємство може мати зайві оборотні активи, що зменшує прибутковість їх використання.

Узагальнюючи переваги й недоліки різних джерел фінансування оборотних активів, М. І. Ігнат'єва та Т. О. Олійник зазначають, що формування оборотних коштів за рахунок позикового капіталу є дорожчим, але менш ризиковим, тоді як фінансування за рахунок залучених коштів має більший ризик, проте є значно дешевшим. Відповідно, залежно від вибраного джерела фінансування, різною буде дохідність: використання залучених коштів сприятиме зростанню дохідності, а позикових – зменшенню [1, с. 40].

У табл. 1 за інформацією форми № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» проведено розрахунки щодо визначення стратегії фінансування оборотних активів підприємства комунальної власності за 2020-2022 рр.

Таблиця 1

Визначення стратегії фінансування оборотних активів підприємства за 2020-2022 рр. (станом на кінець року), тис. грн

Актив		Пасив	
2020 р.			
Необоротні активи	98851	Власний капітал	114290
Постійна частина оборотних активів	12062	Довгострокові зобов'язання і забезпечення	7526
Змінна частина оборотних активів	13197	Поточні зобов'язання і забезпечення	2294
Необоротні активи і постійна частина оборотних активів	110913	Власний капітал та довгострокові зобов'язання і забезпечення (довгострокові пасиви)	121816
Перевищення довгострокових пасивів над необоротними активами і постійною частиною оборотних активів			10903
% покриття змінної частини оборотних активів довгостроковими пасивами			82,6
2021 р.			
Необоротні активи	157176	Власний капітал	164060
Постійна частина оборотних активів	8431	Довгострокові зобов'язання і забезпечення	11961
Змінна частина оборотних активів	14771	Поточні зобов'язання і забезпечення	4357
Необоротні активи і постійна частина оборотних активів	165607	Власний капітал та довгострокові зобов'язання і забезпечення (довгострокові пасиви)	176021
Перевищення довгострокових пасивів над необоротними активами і постійною частиною оборотних активів			10414
% покриття змінної частини оборотних активів довгостроковими пасивами			70,5

2022 р.			
Необоротні активи	165247	Власний капітал	190619
Постійна частина оборотних активів	31011	Довгострокові зобов'язання і забезпечення	36531
Змінна частина оборотних активів	43114	Поточні зобов'язання і забезпечення	12222
Необоротні активи і постійна частина оборотних активів	196258	Власний капітал та довгострокові зобов'язання і забезпечення (довгострокові пасиви)	227150
Перевищення довгострокових пасивів над необоротними активами і постійною частиною оборотних активів			30892
% покриття змінної частини оборотних активів довгостроковими пасивами			71,7

Отже, за результатами розрахунків підприємство в 2020-2022 рр. використовувало компромісну стратегію фінансування оборотних активів, оскільки довгостроковими пасивами (власним капіталом та довгостроковими зобов'язаннями і забезпеченнями) покривалися необоротні активи, постійна частина оборотних активів та більша частка (від 70,5 до 82,6 %) змінної частини оборотних активів.

За нестабільного зовнішнього середовища, у якому функціонують більшість підприємницьких структур, стратегія щодо фінансування оборотних активів повинна бути виваженою та гнучкою, здатною швидко адаптуватись до будь-яких змін. На нашу думку, найбільш доцільно використовувати стратегію компромісного фінансування, оскільки вона оптимально поєднує рівень прибутковості й середній рівень ризику, забезпечує достатньо високий рівень фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності підприємства.

Список використаних джерел:

1. Ігнат'єва М. І., Олійник Т. О. Характеристика основних джерел фінансування оборотних коштів підприємств. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. 2019. Том 30 (69). № 5. С. 37-41. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2019/30_69_5/30_69_5_2/9.pdf (дата звернення: 28.02.2024).
2. Маринович О. О., Шухманн В. А. Основні стратегії фінансування оборотних активів підприємства. Ефективна економіка. 2019. № 1. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/1_2019/152.pdf (дата звернення: 28.02.2024).
3. Стратійчук В. М. Фінансування оборотних активів підприємств торгівлі України: тенденції розвитку та фактори впливу. Економічний простір. 2020. № 157. С. 60-64. URL: <https://ir.vtei.edu.ua/g.php?fname=27819.pdf> (дата звернення: 28.02.2024).
4. Тактика формування оборотних активів та стратегії їх фінансування. URL: <https://library.if.ua/book/52/3793.html> (дата звернення: 28.02.2024).

УДК 519.46

Іван ХИЛЬКО

*старший викладач кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій*

Марія МЕРЗЛІКІНА

*здобувач вищої освіти факультету менеджменту,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв*

МОДЕЛЮВАННЯ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ПРОЦЕСІВ У ФІНАНСАХ, БАНКІВСЬКІЙ СПРАВІ ТА СТРАХУВАННІ

Однією з найважливіших проблем у фінансах, банківській справі та страхуванні є необхідність точного прогнозування майбутніх подій і процесів. Невірні або неточні прогнози можуть призвести до неправильних фінансових рішень, збитків та негативних наслідків для фірм, банків та страхових компаній. Традиційні методи прогнозування, такі як статистичні моделі, є недостатньо ефективними і недостатньо гнучкими для врахування складних факторів, що впливають на фінансові ринки, банківські операції та страхові ризики.

Додатковою проблемою є високий ступінь невизначеності та нестабільності в фінансових ринках і галузях банківської справи та страхування. Глобальні економічні події, політичні зміни, природні катастрофи та інші непередбачувані фактори можуть суттєво впливати на фінансову стабільність і ризики. Тому існує потреба в розвитку нових моделей та методів, які можуть враховувати такі фактори та прогнозувати їх вплив на фінансові показники, банківські операції та страхові ризики [1].

Крім того, з появою нових технологій та великого обсягу доступних даних, виникає потреба у розробці моделей та алгоритмів, які можуть ефективно обробляти та аналізувати великі масиви інформації. Використання машинного навчання та аналізу даних може допомогти виявляти складні залежності та патерни в фінансових та економічних процесах, що дозволяє покращити прогнозування ризиків та прийняття рішень.

Таким чином, постановка проблеми полягає в необхідності теоретичного осмислення можливостей застосування моделювання для прогнозування процесів у фінансах, банківській справі та страхуванні, аналізі важливості розробки нових моделей та методів прогнозування, які б враховували складні фактори, нестабільність ринків та великий обсяг даних. Такі моделі мають забезпечувати точність, гнучкість та надійність прогнозів, що сприятиме покращенню управління ризиками та прийняттю обґрунтованих фінансових рішень в галузі фінансів, банківської справи та страхування [2].

Тему моделювання та прогнозування процесів у фінансах, банківській справі та страхуванні досліджували такі вчені як Костюнік О.В., Пеняк Ю.С., Данильчук І.В., Ярмак О.В., Прокудін К.О., Бондаренко Д.О. та інші.

Головною метою дослідження є розгляд можливостей застосування математичних моделей у фінансах, банківській сфері та страхуванні, аналіз

процесу побудови фінансової моделі, пошук шляхів покращення точності та надійності прогнозів завдяки застосуванню нових методів та технологій.

В сучасному світі, де фінансові ринки та економічні умови постійно змінюються, моделювання та прогнозування процесів у фінансах, банківській справі та страхуванні стають надзвичайно важливими інструментами для прийняття розумних та обґрунтованих рішень. Ці галузі вимагають точності, надійності та швидкої дії, а моделювання та прогнозування допомагають досягти цих цілей.

Одним з основних аспектів моделювання та прогнозування у фінансах, банківській справі та страхуванні є розробка математичних та статистичних моделей. Ці моделі базуються на аналізі історичних даних, розрахунках ризиків та врахуванні факторів, що впливають на фінансові процеси. Вони дозволяють прогнозувати майбутні значення цін активів, ризику фінансових портфелів, платежів за страхові поліси та багато іншого.

Моделі у фінансах допомагають зрозуміти поведінку ринків, виявити тенденції та прогнозувати їх рух. Вони можуть бути використані для аналізу факторів, що впливають на ціни акцій, валютні курси, процентні ставки та інші фінансові показники. Це дозволяє інвесторам, фінансовим установам та компаніям приймати обґрунтовані рішення щодо інвестицій, ризик-менеджменту та фінансового планування.

У банківській справі моделі допомагають прогнозувати попит на кредити, оцінювати ризик кредитного портфелю та визначати оптимальні стратегії кредитування. Вони також можуть бути використані для аналізу фінансової стійкості банків та оцінки їх капіталовкладень.

У страхуванні моделювання та прогнозування допомагають визначати вартість страхових полісів, оцінювати ризик страхування та розробляти стратегії управління ризиками. Вони також можуть бути використані для аналізу ефективності страхових компаній, прогнозування страхових виплат та виявлення шаблонів страхових подій.

Фінансове моделювання є процесом побудови фінансової моделі очікуваної ситуації, на яку може впливати безліч факторів, саме тому в процесі її побудови має бути дотримана суворая послідовність та поетапність роботи.

Розробка фінансового сценарію, технологія побудови фінансової моделі та розробка на її основі оптимального управлінського рішення передбачає виконання ряду взаємопов'язаних етапів та процедур **[Помилка! Джерело посилання не знайдено.]**:

1. Постановка задачі фінансового моделювання. На цьому етапі проводиться аналіз проблемної ситуації та узагальнення об'єкта дослідження для виявлення проблемних аспектів його функціонування. На цій основі формуються гіпотези про поведінку та розвиток об'єкта.

2. Формалізація моделі. Проводиться вербальний опис системи, що включає розробку концептуальної моделі, яка відображає взаємозв'язок між критеріями оптимальності, припущеннями та обмеженнями, що базуються на ключових факторах для досягнення цілей дослідження. Вибір інструментів дослідження

системи передбачає формалізацію фінансової проблеми за допомогою математичних методів.

3. Створення чисельної фінансової моделі. Передбачає процес виявлення математичних зв'язків для перетворення якісних залежностей, описаних у концептуальній моделі, у кількісні вирази.

4. Дослідження моделі (числовий розв'язок задачі моделювання), який проводиться з метою отримання числового розв'язку задачі фінансового моделювання з урахуванням критеріїв оптимальності, припущень і обмежень.

5. Аналіз чисельних результатів фінансового моделювання і прийняття рішень. Висновки стосовно відповідності заданим критеріям та якості фінансової моделі відображаються через показники адекватності, стійкості та корисності моделі.

Нині, розробка нових моделей та методів прогнозування у фінансовій сфері набула великої важливості через кілька ключових аспектів, до яких можна віднести нестабільність ринків, великий обсяг нових даних та спостережень, необхідність більшої точності в прогнозуванні.

Для цього може бути застосована низка методів, зокрема використання більш складних моделей, застосування машинного навчання, штучного інтелекту, який дозволить ефективніше аналізувати отримані дані та проводити спостереження, аналіз експертних оцінок тощо.

Однак, варто враховувати, що моделі не можуть передбачити всі можливі випадки та небезпеки. Вони ґрунтуються на припущеннях та спираються на історичні дані. Тому, при використанні моделей у фінансах, банківській справі та страхуванні, важливо враховувати їх обмеження та робити додатковий аналіз та перевірки [1].

У дослідженні було проаналізовано застосування математичних моделей у фінансах, банківській сфері та страхуванні, зроблено аналіз процесу побудови фінансової моделі, пошук шляхів покращення точності та надійності прогнозів завдяки застосуванню нових методів та технологій.

Список використаних джерел:

1. Беляєва Д. В. Економіко-математичне моделювання у дослідженнях економічних систем. Моделювання та прогнозування економічних процесів : матеріали XV Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 94 с.

2. Шубенкова І. А., Петрова С. К., Бідюк П. І. Системний підхід до моделювання та прогнозування на основі регресійних моделей і фільтра Калмана. Системні дослідження та інформаційні технології, 2017, № 2. URL: <https://ela.kpi.ua/server/api/core/bitstreams/fcc442c4-ca81-400b-b166-783d7dfd7acf/content> (дата звернення 14.03.2024).

3. Гуріна О. В., Корнєва Н. О. Статистичне моделювання та прогнозування у фінансах : навчальний посібник, Миколаїв : Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського, 2023. 246 с.

УДК 657.2.016

Петро ХОМИН

*д.е.н., професор, професор кафедри бухгалтерського обліку,
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя,
м.Тернопіль*

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БІЗНЕСМЕНІВ ОБЛІКОВОЮ ІНФОРМАЦІЄЮ, ЧИ ЛОХОТРОН?

Безумовно, що обліково-аналітична інформація є одним із важливіших факторів забезпечення стратегічного розвитку бізнесу. Її сформуванню можна за умови, коли теорією бухгалтерського обліку буде обґрунтовано зрозумілу не тільки бухгалтерам, але й менеджерам методика цього процесу. Та, на жаль, облікова теорія з кінця ХХ ст. нагадує лохотрон, який не тільки виманив незліченну суму грошей із бюджету України та кишень викладачів і студентів, які повелися на приманки у вигляді спочатку ідіоми «управлінський облік», а після спаду ажіотажу на неї – ахінеї, котру зуміли переінакшити в таутомерію «стратегічний управлінський облік», апофеоз навколо якої наразі не вщухає.

Передусім тому, що предмет бухгалтерський облік на початку переходу України до ринкової економіки став чи не найголовнішим серед економічних дисциплін у зв'язку з т. зв реформуванням підприємств і виокремленням із фабрик і заводів малих суб'єктів господарювання, отже й різкого зростання кількості бухгалтерій.

В результаті майже в кожному вузі стали відкривати цілі факультети за обліковою спеціальністю. Наслідком чого стала деградація підготовки випускників за цією спеціальністю в геометричній прогресії, оскільки викладати бухгалтерський облік в багатьох випадках почали ті особи, які вчилися чому-небудь і як-небудь, не маючи уяви про методика формування облікової інформації.

Вслід за цим та сама халепа зумовила появу згадуваного лохотрону під претекстом нібито бухгалтерський облік застарів передусім як назва, от і почали товкти воду в ступі, мовляв, наука, «яку назвали «бухгалтерським обліком», ...опинилася на узбіччі науково-технічного прогресу і не вийшла із зародкового стану...», тож він «набуде ознак науки лише у випадку приведення у відповідність назви до існуючої реальності новітнього часу – епохи постіндустріального суспільства» [2, с. 4].

Колекціонуючи близько півстоліття визначення першої ідіоми в таблицях, де її перевертали з усіх боків, але так і не прийшли до парадигми, отож носяться з писаною торбою, наповненою ось такими шедеврами: «Фінансово-бухгалтерський облік є чітко регламентований, обов'язковий і орієнтований на зовнішніх користувачів. В той час, коли управлінський облік необов'язковий і нерегламентований, а також є суто внутрішньою справою підприємства ...мета фінансово-бухгалтерського обліку – це складання обов'язкових фінансових документів, а управлінського – внутрішнє планування, управління, контроль за діяльністю підприємства. У фінансово-бухгалтерському обліку інформація

публічна тоді як в управлінському конфіденційна ... Існує і суттєва методологічна різниця ... ведення бухгалтерського обліку чітко регламентується законодавчо, ... ведення управлінського обліку визначається безпосередньо керівництвом підприємства, управлінський облік вирішує також дуже важливі питання, такі як аналіз дебіторської заборгованості» (посилання на джерело не наводиться з етичних міркувань – Авт.).

Ба більше, адепт, який приніс у вітчизняну облікову теорію покруч «управлінський облік», врешті дійшов до висновку, що навіть: «В США з 2000 р. видають підручники під назвою «Управління витратами» (Cost Management), а термін «управлінський облік» поступово починає втрачати сенс» [1, с. 289-290]. Отож, аби приховати свою безпорадність стосовно хоч би мінімальної конкретизації такого обліку, не кажучи вже про виклад методики, теперішні «теоритики» – так змінив орфографію цього терміна один із них, – вхопилися спочатку за просто «стратегічний» облік, купившись на лохотронний прийом перекладачів книги Б. Раяна, котрий мабуть ні сном ні духом не відає, як вона могла нав'язати такий абсурд.

Оскільки ці види обліку – невидимки, що існують тільки в уяві цих адептів, адже попри зауваження: «Назва книги – «Стратегічний облік... – відбиває спрямованість її тематики» й твердження, нібито: «У цій книзі дається визначення стратегічного обліку» [3, с. 9, 11], це не так. Бо вже через чотири сторінки вміщено анулювання: «Менеджмент... зазвичай описується... термінами стратегічний». Після чого виявляється, що «вісім розділів першої частини» книги містять лише «вступ у концепцію... стратегічного обліку» та «умов його застосування на підприємстві» [3, с. 15, 19].

Потім, не дивлячись на такі суперечності, наводиться висновок: «Наприкінці глави було розглянуто стратегічний облік як основу для дослідження фінансових та економічних проблем з погляду найважливішого для підприємства питання – реалізації сприятливих можливостей бізнесу» [3, с. 36]. У звичному режимі обіцянки-цяцянки. Тож пора нарешті відкинути пустопорожні фантазії й узятися за вирішення реальних проблем обліково-аналітичного забезпечення стратегічного розвитку бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану й перспективи розвитку: монографія. К.: Центр учбової літератури, 2007. 522 с.
2. Пушкар М. С., Чумаченко М. Г. Ідеальна система обліку: концепція, архітектура, інформація. Тернопіль: Карт-бланш, 2011. 336 с.
3. Ryan B. Strategic Accounting for Management. Publisher: Cengage Learning EMEA; 1st edition (April 7, 1995). 384 p.

УДК 657.1.011.56

Надія ЦІЦЬКА

*к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування,
Зоряна МИРОНЧУК*

*к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

АВТОМАТИЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА

Цифровізацію всіх бізнес – процесів виробничого підприємства реально проводити або частково або повністю. Але ні в кого не виникає сумнівів, що першим бізнес – процесом, який підлягає автоматизації є бухгалтерський облік, адже він існує і функціонує у всіх сферах діяльності. В основному сьогодні, дана сфера застосовує програмні продукти, які лише частково, з недостатнім рівнем допомагають працівникам бухгалтерських служб. Тому, на нашу думку, доцільним є повна автоматизація одержаної бухгалтерської інформації, що значно підніме ефективність функціонування бізнесу, забезпечить керівний апарат більш точною, аналітичною інформацією з метою прийняття швидких та оптимальних управлінських рішень.

Сучасні інноваційні комп'ютерні системи можуть ефективно виконувати всю необхідну роботу з первинною і вторинною бухгалтерією в повністю автономному режимі. Сутність даних систем базуються на шаблонному веденні бухгалтерії, яка сама по собі не відрізняється суттєвою варіативністю, що зводить роль працівника відділу до координування і контролю роботи програми [1, с.119].

Як показали проведені дослідження та огляд літературних та наукових джерел, не дивлячись на те, що з 2017 року в Україні заборонено використання московитської програми «1С «Бухгалтерія» все ж багато суб'єктів господарювання її не припинили використовувати для обробки економічної інформації. Це пов'язано з небажанням підприємців залишати зручну та знайому «1С», високою вартістю альтернативних програм й іншими факторами. Але, доцільно зауважити, що парламентарі вирішили і цьому покласти край та зареєстрували відповідний законопроект.

Відповідно вимога на розробку і впровадження нової платформи для учасників українського агроринку виникла давно. Поставивши собі за ціль – полегшення та здешевлення обробки економічної інформації малим і середнім суб'єктам господарювання, своє рішення створила компанія AgriAnalytica. В основному клієнтами – споживачами даної програми є аграрії з малим і середнім земельним банком. За два роки роботи платформа, що зростає, вже може представитись охопленням понад 10 тисяч фермерів, які відкрили на сайті власні кабінети.

Програмний продукт компанії AgriAnalytica - це комунікаційна платформа для учасників – фермерів українського агроринку з розробленою онлайн - платформою «Кабінет аграрія», який об'єднує в єдину екосистему як виробників

сільськогосподарської продукції так і фінансові інститути, постачальників, покупців, консультантів, інвесторів, міжнародні донорські проекти і страхові компанії. В «Кабінеті аграрія» розроблено три продукти: Agri: Бухгалтерія; Agri: Бізнес-план; Фармменеджмент (як додаток для Agri: Бухгалтерія).

Ці три складові програмного продукту допомагають фермерам автоматизувати бухгалтерський облік, розробляти бізнес плани та комунікувати із зовнішніми і внутрішніми інвесторами та містять всі необхідні інструменти для контрольованого управління агробізнесом і залучення фінансування.

Agri: Бухгалтерія забезпечує просте ведення бухгалтерського обліку і не вимагає від клієнта фінансових знань. Завдяки онлайн-взаємодії за допомогою консультантів і експертів фермер може вести як спрощений, так і звичайний фінансовий облік (рис.).

Рис. Інтерфейс платформи «Картка фермера» в програмному продукті Agri: Бухгалтерія

Agri: Бізнес-план важливий при складанні заявки на фінансування. Це рішення покликане допомогти фермеру сформуванню виробничу програму, підкріпити її розрахунками і отримати конкурентну перевагу перед іншими аграріями, які звертаються за кредитуванням. Ця платформа дає можливість фермеру зрозуміти що вирощувати, які фінансові витрати понесе фермер, які доходи будуть сформовані у результаті діяльності, як фермер обслуговуватиме кредит. Сьогодні компанія має бізнес-плани для 54-х культур з різними агрокліматичними зонами і показниками врожайності, які адаптуються до найменших деталей. Бізнес-план, що допомагають складати спеціалісти AgriAnalytica, базується на реальних показниках, можливостях, технологіях, технічному парку, фінансових розрахунках, актуальних для конкретного аграрія. Також він може буде скорегований залежно від коливання цін та ситуації на ринку.

Фармменеджмент дозволяє клієнтам із середнім земельним банком контролювати використання ресурсів агропідприємства. Основна аудиторія - це аграрії з малим земельним банком, що не вели бухгалтерський облік та прозору звітність, але вимушені змінюватись для залучення фінансів або одержання держпідтримки. Зручність для них полягатиме в інтегрованості всіх продуктів (клієнтських і банківських), що дозволяє працювати в спільних координатах.

Українська онлайн платформа Agri: Бухгалтерія, як складова програмного продукту AgriAnalytica, створена спеціально для фермерів, як представників

малого і середнього бізнесу. Програма має ряд переваг: підходить для всіх видів діяльності сільськогосподарського виробництва; постійний безкоштовний супровід персонального консультанта 24/7; підходить для отримання державної підтримки, грантів, банківських кредитів; допомагає у залученні інвестицій; допомагає краще зрозуміти свій бізнес і зробити його ще більш прибутковим; контроль за використанням матеріально – технічних ресурсів; всі бухгалтерські проведення та первинні документи формуються автоматично, що не вимагає особливих знань з організації бухгалтерського обліку; автоматичне формування фінансової, податкової та статистичної звітності; повна аналітика виробничих доходів та витрат.

На сучасному етапі розвитку національної економіки, окрім автоматизації бухгалтерського обліку, застосування автоматизованих систем у інших сферах і технологічних процесах стає необхідним. Це зокрема стосується і галузі рослинництва в цілому. Огляд літературних джерел, дає право стверджувати, що рослинництво наразі залишається найменш оцифрованою галуззю у світі. Тому воно потребує ефективних цифрових інструментів для вдосконалення системи управління, оптимізації бізнес-процесів.

Застосування технологій сприяє підвищенню продуктивності праці, економії ресурсів, скороченню витрат та зниженню собівартості, нарощуванню обсягів і підвищенню ефективності виробництва. Автоматизоване робоче місце в системі управління підприємством (ERP) - це комп'ютеризоване робоче місце, яке інтегровано в ERP-систему для забезпечення ефективної роботи користувачів, забезпечення доступу до інформації та автоматизації бізнес-процесів всередині підприємства. [2, с.55].

Автоматизовані робочі місця в аграрних підприємствах є важливим інструментом для оптимізації виробничих процесів, підвищення продуктивності та забезпечення високої якості продукції. Автоматизація є необхідним елементом сучасного сільського господарства і сприяє його розвитку та стають необхідною складовою сучасного сільського господарства, сприяючи підвищенню продуктивності, оптимізації виробничих процесів та підвищенню якості продукції. Системи автоматизації стають надійним помічником фермерам, ветеринарам та іншим фахівцям у сільському господарстві, спрощуючи їх роботу і допомагаючи приймати обґрунтовані управлінські рішення [2, с.56].

Список використаних джерел:

1. Березюк С.В., Оніщенко М.Л. Інформаційні технології в підприємницьких структурах. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2020. № 2. С. 118-131.

2. Гамалій В.Ф., Тарасюк А. М. Автоматизовані робочі місця в аграрних підприємствах. Економічна думка. Інвестиції: практика та досвід. №18, 2023. С.53 – 59.

УДК 657:339

Юлія ЧЕБАН

*к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв*

Анна БРИГАДИР

*здобувач вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв*

Софія ТУШНИЦЬКА

*здобувач вищої освіти спеціальності 071 «Облік і оподаткування»,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ОБЛІКОВІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДОЧІРНЬОГО ПІДПРИЄМСТВА

Кожен суб'єкт господарювання має особливості створення, функціонування, розподілу прибутку та ліквідації. Мають такі особливості й дочірні підприємства. Таких підприємств не так багато в сучасній економіці, але, перебуваючи рівноправними учасниками економічних та господарських процесів, дочірні підприємства мають певну нішу в ринкових відносинах, що вимагає більш детального дослідження їхніх організаційно-облікових особливостей функціонування.

Юридичні особливості створення дочірнього підприємства, реєстрації його статуту та організації діяльності не суперечать обліково-економічним особливостям ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності. Водночас, мають місце деякі відмінності і колізії законодавства, зважаючи на сфери застосування такого поняття.

Отже, дочірнім є підприємство, діяльність якого практично повністю визначається іншим (материнським) підприємством поряд з тим, що воно є самостійним суб'єктом господарювання, має статус окремої юридичної особи, окрему печатку, рахунок в банку тощо. Усі договори та угоди дочірнє підприємство укладає від свого імені та самостійно несе відповідальність. Останнє означає, що материнське підприємство не відповідає за зобов'язаннями дочірнього та навпаки.

Проаналізувавши зміст Господарського кодексу України, можемо стверджувати, що дочірнє підприємство – це підприємство, яке має єдиного засновника, що є юридичною особою. Інших юридичних особливостей щодо форми господарювання (дочірнє підприємство) нормативні документи не містять [1]. Залежність такого підприємства від материнського досягається, насамперед, переважною участю у статутному капіталі або на загальних зборах.

За змістом закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та П(С)БО 19 «Об'єднання підприємств» дочірнє підприємство контролюється материнським підприємством [2,3]. Водночас, більше особливостей відображення в бухгалтерському обліку таких підконтрольних відносин виникає саме у материнського підприємства. Інформація про дочірнє підприємство має обов'язково розкриватися у примітках

до фінансової звітності материнського підприємства. Поряд з тим, материнське підприємство має складати консолідовану фінансову звітність або має застосовувати метод участі в капіталі, якщо консолідована фінансова звітність не складається.

Зрозуміло, що маючи такі відносини, між материнським та дочірнім підприємством виникатимуть розрахунки. Для обліку таких розрахунків має використовуватися субрахунок 682 «Внутрішні розрахунки», а не традиційні 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями» та 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками і підрядниками». Податкові наслідки таких розрахунків будуть залежати від особливостей оподаткування дочірнього та материнського підприємств. Значно спрощуються вони за умови, якщо материнське підприємство знаходиться на єдиному податку, а дочірнє – на загальній системі оподаткування.

Така особливість має забезпечити виокремлення розрахункових операцій між ними та виключення результатів внутрішньогрупових операцій для забезпечення відповідної консолідації фінансової звітності та використання методу участі в капіталі [4,5].

Враховуючи вищезазначене, на нашу думку, доцільним є подання дочірнім підприємством внутрішньої звітності материнському підприємству, що є різновидом управлінської звітності.

Підсумовуючи опрацьовану інформацію, можемо зазначити, що дочірні підприємства мають право на функціонування та характеризуються незначною кількістю організаційно-облікових особливостей. Водночас, ці особливості мають суттєвий вплив на організацію їхньої діяльності та обліку, на взаємовідносини з материнським підприємством, на використання ресурсного потенціалу та на розподіл чистого прибутку.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України: кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV; станом на 22 лютого 2024 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : закон України від 16 липня 1999 року № 996-XIV; станом на 19 липня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>.
3. Об'єднання підприємств : положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 від 07.07.1999 р. №163; станом на 12 січня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99#Text>.
4. Консолідована фінансова звітність: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 2 від 27.06.2013 р. № 628; станом на 12 січня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1223-13#Text>.
5. Фінансові інвестиції: Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 від 26.04.2000 р. №91; станом на 07 листопада 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0284-00#Text>.

УДК 657

Олександр ШЕРСТЮК

доктор економічних наук, доцент, провідний науковий співробітник відділу
обліку та оподаткування,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ОБЛІКОВІ АСПЕКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В контексті формалізації алгоритмів виконання стратегічних завдань діяльності підприємства як сам процес, так і його окремі етапи та елементи можуть бути формалізовані на теоретичному рівні як сукупність параметрів, які характеризують предметної області, мета, період часу, (або дата), коли вона має бути досягнута, а також критерії такого досягнення, а також заходи, які для цього мають бути вжиті. Зазначений підхід може бути формалізований у графічній формі (рис. 1).

Саме з урахуванням структури процесу виконання стратегічних завдань діяльності підприємств, викладеної на рис. 1, може бути визначена роль системи бухгалтерського обліку в його інформаційному забезпеченні.

Рис. 1. Структура процесу виконання стратегічних завдань*

*Джерело: розробка авторів

Власне процес виконання цільових завдань, що мають стратегічний характер, передбачає, в результаті, зміну фактичних характеристик змісту й результатів діяльності підприємства, його економічного потенціалу, відносин з різноманітними суспільними групами з одночасним сприйняттям змін, що відбуваються у зовнішньому середовищі. Саме очікувані зміни в середовищі функціонування, серед яких можуть бути виділені регулятивні процеси, становище на ринках, стан розвитку галузей національної економіки, трансформація зовнішньоекономічної діяльності, зміни в поведінці контрагентів, бенефіціарів та інших стейкхолдерів, а також інші чинники, на наше переконання, є причиною ініціювання завдань стратегічного характеру.

Виходячи зі змісту окреслених та інших причин, відбувається формалізація стратегічних завдань, які у власну чергу, конкретизуються предметною областю,

метою, яка має бути досягнута, переліком заходів (алгоритмом) досягнення, критеріями оцінювання та часом виконання. Іншими словами, процес виконання цільових завдань стратегічного характеру передбачає, що по його завершенні відбудуться зміни. Це означає, що існує потреба, насамперед, в їх визнанні, тобто, зацікавлені особи мають отримати інформацію, яка має підтвердити факт існування ненульової різниці між параметрами діяльності, які були перед початком виконання завдань, та параметрами, які, як очікуються, матимуть місце по його закінченні.

Незалежно від предметної області, якої стосуватиметься завдання, початковий та завершальний стан процесів виконання характеризується низкою вартісних, кількісних та якісних показників. При цьому, їх значення безпосередньо пов'язані з фінансово-господарською діяльністю підприємства та її результатами. Це дає підстави для визнання того факту, що відповідні дані матимуть своє відображення в облікових записах. Водночас, в облікових записах будуть зареєстровані будь-які фінансово-господарські операції, сукупність яких має призвести до реалізації стратегічних завдань. Тобто, система бухгалтерського обліку спроможна повністю зареєструвати та систематизувати в облікових реєстрах та у звітах, що формуються на їх основі, як процеси, так і зміни, що матимуть місце за наслідками їх реалізації.

Водночас, варто зауважити, що система бухгалтерського обліку, як правило, реєструє лише події, які вже відбулися, а стратегічні завдання плануються до виконання в майбутньому. Також, ініціатори стратегічних завдань зацікавлені в інформації щодо достатньої обґрунтованості власних очікувань і, як наслідок, в реалістичності їх виконання. З цією метою, як на етапі формування, так і на етапі вирішення експерти, аудитори, бухгалтери, бізнес-аналітики, менеджери окремих сегментів діяльності та інші фахівці як підприємства, так і залучені на умовах аутсорсингу, розробляють власні прогностичні оцінки. Інформаційною базою обґрунтування таких оцінок, серед іншого, є записи, що складаються різними відповідальними особами підприємства, але обов'язково реєструються в системі бухгалтерського обліку. Інформація, яка міститься в облікових реєстрах, систематизується і розкривається у звітних формах. При цьому, залежно від застосовуваної концептуальної основи, фінансова звітність передбачає можливість розкриття не лише вартісних характеристик ресурсів підприємства, джерел їх формування та результатів використання.

В більшості випадків, стандарти ведення бухгалтерського обліку та підготовки фінансової звітності передбачають розкриття загальних припущень, з урахуванням яких реєструються та узагальнюються дані. Зокрема, ці припущення можуть стосуватися як загальних умов діяльності підприємства (наприклад, безперервності діяльності суб'єкта господарювання протягом тривалого періоду), так і відображення результатів окремих господарських операцій (оцінювання операцій вибуття запасів чи зносу об'єктів необоротних матеріальних активів). В контексті вирішення підприємством стратегічних завдань діяльності існує потреба, у співставності даних, які існували на початку відповідного процесу та були отримані за його результатами. Зважаючи на це, припущення, які були враховані при створенні відповідних даних, мають бути

незмінними, що забезпечується, зокрема, незмінністю облікової політики підприємства.

Іншою особливістю стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності є їх вимоги щодо розкриття змісту подій, які ще не відбулися, але, як очікується, відбудуться та можуть вплинути на показники фінансової звітності.

Наведені аспекти інформації, що формується в реєстрах бухгалтерського обліку та використовуються для реєстрації фактів вирішення стратегічних завдань діяльності підприємства, дають можливість сформулювати форми прогнозованої звітності. Прогнозна фінансова звітність міститиме інформацію, що може бути використана для оцінки впливу реалізації стратегічних завдань на фінансово-майновий стан підприємства у майбутньому. Показники прогнозних звітів також даватимуть можливість користувачам охарактеризувати чинники такого впливу (наприклад, очікувані зміни та майбутні характеристики ефективності використання ресурсів, потреби в нових ресурсах, стану підприємства на ринках збуту, зміни в оподаткуванні діяльності тощо).

УДК 657.375

Віталій ШКРОМИДА

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,

Ігор КУЗИШИН

здобувач третього рівня вищої освіти спеціальності «Облік і оподаткування»,

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,

м. Івано-Франківськ

МІЖНАРОДНА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ІНТЕГРОВАНОЇ ЗВІТНОСТІ БІЗНЕСУ

Протягом останнього століття фінансова звітність пройшла значні зміни, і в її сучасному вигляді виникають питання щодо точного відображення поточної продуктивності підприємств та майбутніх економічних вигод, які суспільство очікує від бізнесу. Концепція сталого розвитку, яка набула популярності протягом останніх двох десятиліть, вносить інші аспекти корпоративного впливу та ініціативи – від вирішення соціальних проблем до управління екологічними ризиками. До недавнього часу такі підходи до звітування розвивалися паралельно та по-різному, що спричинило різноманітність форм і видів звітності. Це ускладнювало сприйняття фінансової та нефінансової інформації, яку бізнес декларував для зацікавлених сторін.

Встановлено, на міжнародному рівні сьогодні є ряд регламентацій, націлених на унормування фінансових і нефінансових звітів, логічного поєднання продуктивності компаній та їх соціальної значимості, узгодження показників ретроспективи з показниками стратегій розвитку бізнесу на перспективу. Кожні регламентуючі документи характеризуються своїми особливостями, мають визначену цільову аудиторію і відповідний контент, а також переслідують по різному свою мету і завдання.

До регламентуючих документів з корпоративного інтегрованого звітування слід віднести основоположні Глобальні ініціативи зі звітності (Global Reporting Initiative – GRI), які створені у 1997 році за підтримки програми ООН та містять основи впровадження і принципи інтегрованої звітності [1]. З того часу було видано декілька генерацій вказівок, остання розроблена – це четверте покоління вказівок (G4). Типовий звіт GRI передбачає наступну структуру: візію та стратегію бізнесу, профіль компанії, структуру та системи управління, індекс вмісту GRI, а також економічні, соціальні та екологічні чинники продуктивності.

Наступним документом, варто відзначити, є Глобальний пакт (The Global Compact) від Організації Об'єднаних Націй, який виокремлює десять принципів у таких областях, як права людини, праця, довкілля та протидія корупції [2]. Вказаний документ закликає компанії і транснаціональні корпорації сприймати та підтримувати ці принципи у межах свого впливу.

До регламентації інтегрованої звітності на міжнародному рівні долучилася Рада Міжнародних стандартів фінансової звітності (International Financial Reporting Standards), яка через свою дочірню організацію Раду Міжнародних стандартів фінансової звітності (International Financial Reporting Standards) у 2023

році випустила свої перші два стандарти розкриття інформації про сталий розвиток, а саме МСФЗ S1 «Загальні вимоги до розкриття фінансової інформації, пов'язаної зі сталим розвитком» і МСФЗ S2 «Розкриття інформації про клімат» [3].

Широко відомим є стандарт AA1000, який розроблений глобальною консалтинговою компанією AccountAbility [4]. Серія стандартів AA1000 ґрунтується на принципах, які дозволяють бізнесу визначити пріоритети і реагувати на проблеми сталого розвитку з метою покращення довгострокової ефективності. Станом на сьогодні затверджено AA1000AP (2018), AA1000SES (2015) та AA1000AS (v3).

Не менш важливим у сфері унормування інтегрованої звітності компаній є Проект з викидів вуглецю (Carbon Disclosure Project), запропонований незалежною неприбутковою організацією, яка має одну з найбільших баз даних щодо звітності про викиди парникових газів, використання води та стратегій зміни клімату на глобальному рівні [5]. Вказана організація розробила перелік факторів, які слід враховувати у звітності бізнесу, що призводять до зміни клімату, та добрі практики внутрішнього управління даними, що допомагають компанії зрозуміти їх викиди парникових газів.

Підкреслюючи важливість просування та регулювання інтегрованої звітності різними організаціями, варто відзначити, що це сприяє зростанню уваги різних представників бізнесу до розв'язання питань, що стосуються сталого розвитку. Компанії, які пильно стежать за своєю репутацією [6], активно звітують про свої досягнення в сфері соціальної та екологічної діяльності, враховуючи при цьому інтереси ключових зацікавлених сторін.

Таким чином, бізнес виявляє зацікавленість у збереженні довкілля, забезпеченні соціальної справедливості та увазі до потреб майбутніх поколінь.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Global Reporting Initiative. URL: <https://www.globalreporting.org/how-to-use-the-gri-standards/> (дата звернення: 12.03.2024).
2. Офіційний сайт United Nations Global Compact. URL: <https://unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles>
3. Офіційний сайт International Sustainability Standards Board. URL: <https://www.ifrs.org/groups/international-sustainability-standards-board/#about>
4. Офіційний сайт AA1000 Accountability Principles Standard. URL: <https://www.accountability.org/standards/> (дата звернення: 12.03.2024).
5. Офіційний сайт Carbon Disclosure Project. URL: <https://www.cdp.net/en>
6. Shkromyda V., Gnatiuk T., Shkromyda N. Evaluation of Indexes of Dynamism of Corporate Reputation in Conditions of Behavioral Economy. Corporate Reputation Review. 2022. № 25 (2), P. 81-93. doi:10.1057/s41299-021-00113-9.

УДК 339.137.2:637

Руслана ШУРПЕНКОВА

*к. е. н., доцент, доцент кафедри облікових технологій та оподаткування,
Львівський національний університет імені Івана Франка, м. Львів*

АНАЛІТИКА ТА СТРУКТУРА ЕКСПОРТУ/ ІМПОРТУ МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Дорожчання складових собівартості виробництва молока, інфляція та зниження купівельної спроможності зображає всю нестабільність світової економіки та молочного сектору зокрема. Цілі галузі не встигли оговтатися від наслідків затяжних ковід-локдаунів останніх двох років, коли цинічна війна росії проти України підкосила глобальну економіку та спричинила стрімку інфляцію в усьому світі.

На Україні скоротилась кількість молочнотоварних ферм і переробних заводів. У 1990 році на території України працювало 643 молокозаводи, а станом на 1 січня 2022 дозвіл на виробництво молочних продуктів мали 140 заводів, з них тільки 111 працювали. З початком воєнних дій молочна переробка втратила на окупованих і тимчасово окупованих територіях 38 підприємств, і тому станом на 1 грудня 2022 року маємо 73 працюючих підприємства. Якщо знову-таки порівнювати з 1990 роком, то це в 9 разів менше.

Натомість, переробні заводи до певного часу «накручували» рівень цін на молочну сировину в умовах значного рівня конкуренції за сировину.

Загальна потужність підприємств, що залишились, становить 4,9 млн. т. сировини. Тобто, навіть ці підприємства недовантажені сировиною. Це і є однією з проблем: затрати, зокрема й на енергоносії, на одиницю виробленої продукції значно вищі, ніж якби підприємство працювало на повну потужність.

За час повномасштабної війни Україну покинуло майже 10 мільйонів людей. Це серйозно вплинуло на внутрішній попит. Проте у Європі зріс попит на масло і сухе молоко, і це врятувало нашу молочну галузь. Допомогла і девальвація гривні, адже ціна на українське сухе молоко та вершкове масло була на 30% дешевша порівняно з європейською. Крім того, ЄС зробив крок назустріч і скасував усі обмеження на експорт. Було запроваджено спрощену процедуру отримання єврономерів українськими переробними підприємствами. Тобто, наші європейські партнери підтримали нас не тільки гуманітарною допомогою, фінансово, зброєю, а й дали можливість нашим молочним підприємствам заробити додаткові кошти. Як результат, торговельний баланс за 10 місяців 2022 року становив плюс 100 млн. дол. [1].

Власне завдяки цьому Україна відновила статус нетто-експортера. Попри війну та блокування морських портів у 2022 році Україна експортувала молочної продукції на 344,6 млн. дол., що на 39% більше, ніж у 2021 році.

Цьому слугувало декілька причин: по-перше, це сприяння європейської спільноти у лібералізації торгівлі між Україною та ЄС, по-друге, високі світові ціни на молочні продукти впродовж перших трьох кварталів року, по-третє, конкурентність української молочної продукції на європейському ринку у

літньо-осінній період. Винятком став четвертий квартал — ціни на молочні продукти у світі почали знижуватись, а разом із ними обсяги відвантажень [2].

Експорт молочної продукції з України був налагоджений на 107 ринків. Основні імпортери — Європа (41,8%), країни Євразійського економічного союзу (ЄАЕС) (17,4%), країни Азії (14,8%) та Близького Сходу (10,9%).

Зрештою, за інформацією Комітету з питань аграрної та земельної політики ВРУ, загальний експорт українських молочних продуктів за квітень 2022 року становив 5,6 тис. т., що лише на 21% менше, ніж у квітні 2021 році.

Більше того, виникли проблеми з імпортом молочної продукції в Україну, тому багато молочних підприємств переорієнтовують на внутрішній ринок і готові замінювати імпорт молочної продукції найближчим часом. Так, у квітні 2022 року в Україну імпортували на 62% менше молочних продуктів, ніж за аналогічний період минулого року [3].

Основними експортними категоріями (в грошовому еквіваленті) були сухе молоко (26% у загальній структурі), масло (24%) та казеїн (21%). А основним ринком збуту Європа — через логістичні переваги, високі ціни, а також скасування митного регулювання.

Продажі молока та вершків незгущених за 2022 рік склали 29,3 тис. т в натуральному виразі. При цьому, в грошовому виразі це склало лише 16,4 млн дол. (+58%). В той же час, продажі сухого молока та згущенки в натуральному виразі склали 26,7 тис. т, що принесло Україні 90 млн. дол., що на 56,9% більше, ніж в минулому році. У загальній структурі експорту продажі сухого молока склали 26%.

Експорт кисломолочної продукції натомість скоротився. За аналізований період було продано 3 тис. т продукції, що на 44,5% менше, ніж у 2021 році. В грошовому виразі це принесло 4,7 млн. дол., що на 46% менше, ніж рік до того.

Експорт молочної сироватки за рік через логістичну блокаду морських портів також зменшився. Адже лівова частка сироватки йшла до Китаю. Загалом було продано 15,3 тис. т. продукту (-31,3%) на загальну вартість 15,8 млн. дол. (-30,9%).

Натомість масло активно продавали до Європи, що в результаті дало 24% у загальній структурі експорту. Сумарно було експортовано 14,1 тис. т. продукту (+29,9%) на загальну вартість 81,7 млн. дол. (+56,3%).

На фоні девальвації гривні закупівлі основної імпоротної категорії молочних продуктів — сирів суттєво просіли і вітчизняні сировари почали нарощувати виробництво, як для забезпечення потреб внутрішнього ринку так і для експорту. У 2022 році на зовнішні ринки було поставлено 9 тис. т. сиру (+29,8%) на загальну вартість 42,3 млн. дол. (+58,4%).

Продажі морозива в натуральних показниках зменшились на 7,5% — до 6,9 тис.т. Проте в грошовому виразі зросли на 4,5% — 19,5 млн. дол.

Продажі казеїну в натуральному виразі склали 7,3 тис. т (+34,3%), а грошовому 74,2 млн. дол. (+49,2%). Основним ринком збуту цієї категорії також був європейський ринок [4].

Щодо імпорту молочних продуктів, то наразі спостерігається нарощування об'ємів лише серед сирів усіх видів. За червень 2022 року було ввезено 3,6 тис.

тонн, а це на 59% більше, ніж у травні, та на 6% більше, ніж у червні 2021 року. Це, в свою чергу, підтримує ціни на внутрішньому ринку, але водночас завдає шкоди українському виробнику, оскільки споживчий попит на сир наразі знижується. Однією з причин цього є досить висока ціна: виробники в оптовій торгівлі не готові віддавати традиційні сорти сирів дешевше, а з націнкою мереж сир стає недоступним для багатьох споживачів. Україна має деяку перевагу – низькі ціни на корми стримують ріст собівартості молока, що робить українську продукцію конкурентною на зовнішньому ринку [5].

Отже, у структурі зовнішньоекономічних операцій України молоко і молокопродукти займають провідне місце. Зростання українського експорту сприяє економічній незалежності та добробуту населення. Для досягнення успішного результату на зовнішніх ринках національним виробникам необхідно постійно інвестувати у свою діяльність, використовувати сучасне обладнання і технології, впроваджувати високі стандарти якості та безпечності харчових продуктів, ураховувати доходи й уподобання споживачів.

Список використаних джерел:

1. Тетяна Калайтан, Володимир Стибель, Олег Гримак, Оксана Сарахман, Руслана Шурпенкова. Державна підтримка молочної галузі та перспективи її розвитку в післявоєнний період. Економіка сільського господарства та ресурсів: міжнародний науковий електронний журнал, с. 150-178.

2. Попри війну та блокування портів у 2022 році Україна експортувала молочної продукції на 39% більше <https://ukragroconsult.com/news/popry-vijnu-ta-blokuvannya-portiv-u-2022-rocz-i-ukrayina-eksportovala-molochnoyi-produkciyi-na-39-bilshe/>

3. Як війна - 2022 змінює ринок молока в Україні <https://avm-ua.org/uk/post/ak-vijna-2022-zminue-rinok-moloka-v-ukraini>

4. Європа — основний покупець молочки у 2022 році <https://avm-ua.org/uk/post/evropa-osnovnij-pokupec-molocki-u-2022-roci>

5. Експорт української молочної продукції за червень зріс <https://www.epravda.com.ua/news/2022/07/7/688970/>

УДК 657.1.012.1:336.74: 330.3

Юлія ЮМАТОВ

здобувач вищої освіти ОС «Магістр» ОП «Облік і оподаткування»,

Ірина ВОЗНА

здобувач вищої освіти ОС «Бакалавр» ОП «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології»,

Науковий керівник: Оксана ПРОКОПИШИН

к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування

Львівський національний університет природокористування, м. Львів

РОЗВИТОК УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ В ЕПОХУ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

Сучасний стан правових та економічних відносин посилює вимоги до якості інформаційного забезпечення процесу управління суб'єктами господарювання, зумовлює необхідність впровадження інноваційних технологій, динамічних та орієнтованих на інформаційні потреби менеджерів. Розвиток інформаційних технологій впливає на всі сфери соціально-економічних відносин, запити системи управління потребують використання нових форм оцифрування економічних процесів.

Саме управлінський облік забезпечує інтеграцію бухгалтерського обліку і менеджменту, охоплюючи всі складові системи управління.

Система управлінського обліку спроможна забезпечити потреби в інформації менеджерів на різних рівнях. Вона повинна вдосконалюватися на етапах збору й обробки інформації, використовуючи для цього сучасні ІТ-технології.

На думку О. Фоміної, ступінь розвитку практики управлінського обліку характеризується розмаїттям і складністю новітніх методик, які відповідають запитам управління, але використання інноваційних технологій, методів та інструментів випереджує теоретичне обґрунтування організаційних та технологічних процесів управлінського обліку [4, с. 5].

Вважаємо, що, внаслідок такої невідповідності, системи інформаційного забезпечення можуть необґрунтовано застосовуватися, зростають ризики некомпетентності у використанні, передачі та зберіганні бізнесової інформації, через що система прийняття управлінських рішень не спроможна якісно функціонувати.

З огляду на якість економічної інформації ухвалюються рішення щодо поведінки економічних суб'єктів та способів досягнення оперативних і стратегічних цілей. На думку науковців, інформація в системі обліку має формуватися з урахуванням того, що діяльність ґрунтується не лише на раціональному виборі, а й залежить від впливу соціально-етичних, психологічних, культурних чинників та вимог певних нормативних актів [5; 1].

Такий підхід повністю відповідний із соціальним вектором сталого розвитку, а тому в ході інформаційного забезпечення менеджменту в методології управлінського обліку повинні враховуватися специфіка поведінки й культура економічних відносин.

Формулюючи напрями розвитку обліку, Н. Малюга виділила серед основних методологічних підходів розробку нових методів бухгалтерського обліку в умовах його діджиталізації, що дозволяє розширити межі аналітичності облікових даних, сформувати оптимальну кількість показників управлінської звітності [3].

Навколо управлінського обліку середовище постійно змінюється, змінюються сфери і масштаби бізнесу, структура суб'єкта господарювання. Це відбувається через вплив зовнішнього середовища. Своєю чергою, розвиток інформаційних технологій дає змогу застосовувати в системі управлінського обліку нові інструменти, внаслідок чого значно розширюється коло завдань і підвищується оперативність збору та процесу оброблення інформації, доповнюються її формат і можливості.

Для керівництва процесом управлінського обліку необхідна цифровізація організації обліку, аналізу, контролю і планування, як сфер підготовки до ухвалення управлінських рішень. Зростаючі вимоги до компетентності облікового апарату й менеджерів, які, власне, й використовують надану інформацію і приймають управлінські рішення, зумовлюють необхідність додаткових витрат, які спрямовуються на захист інформації, протидію кіберзагрозам, підвищення загальної інформаційної грамотності працівників. Залежно від розміру діяльності, обсягів облікової роботи змінюється склад облікових завдань. Проте засобом мотивації працівників та підвищення продуктивності праці слугують сучасні інформаційні технології в якості інструментів організації облікового процесу.

Що стосується перспектив модернізації бухгалтерського обліку за допомогою сучасних ІТ-технологій, то можна виокремити такі переваги цифровізації управлінського обліку: можливість у режимі реального часу забезпечити оперативний пошук та обробку інформації й ведення обліку; візуалізація процесів та результатів; оперативність контролю помилок; резервне копіювання даних; м'які цифрові інфраструктури; синтез і розширена мова в бухгалтерській звітності для різних сфер бізнесу;

Для обліковців залишаються функції контролю наявності на документах необхідних реквізитів, хронологічного відображення результатів господарських операцій. Водночас сучасний рівень автоматизації управлінського обліку не задовольняє повною мірою теперішні потреби менеджменту.

Вендери і фірми-франчайзі, що володіють ліцензіями на установку, супровід і модифікацію програмного продукту, пропонують значну кількість продуктів для автоматизації бізнес-процесів, та, зокрема, облікового процесу, на українському ринку програмних продуктів.

У науковій літературі наводиться близько 50 програмних продуктів, при цьому особливою популярністю користуються корпоративні бізнес-системи, що забезпечені модулями, здатними вирішувати питання як оперативного, так і стратегічного характеру.

Для вибору програмного продукту є певні ключові орієнтири: інтерфейс програми, можливість доповнення функціоналу, інтеграція з іншими бізнес-додатками, навчання користувачів, захист даних. Перевагами відзначаються

корпоративні бізнес-системи (ERP), адже мають можливість вирішувати завдання управлінського обліку та забезпечувати розширення його функцій.

Програмні продукти, за допомогою яких забезпечується автоматизація облікового процесу, а також контроль і аналіз різних систем показників, поділяються на такі групи: мінібухгалтерії, комплексні системи обліку, інтегровані системи та бухгалтерські комплекси, корпоративні інформаційні системи.

Компанія SAP висуває пропозиції, які вміщують найкращі практики, технології та партнерські програми, що забезпечують перехід до інтелектуального підприємства. Перевагами використання системи ERPSAPR/3 є широкі можливості реалізації функцій управлінського обліку. Система SAPR/3 містить взаємопов'язані між собою прикладні модулі, які підтримують різні процеси. Модулі «Фінанси» (FI) та «Управлінський облік» (CO) забезпечують функціонування бухгалтерського обліку на різних рівнях [2].

Трансформаційними процесами насамперед мають бути охоплені традиційні засоби й інструменти, які потрібно замінити на цифрові. Для задоволення сучасних викликів і запитів системи управління потрібно застосовувати цифровий підхід до організації облікового процесу, використовуючи мережеві технології, системи планування ресурсів суб'єкта господарювання, забезпечувати збереження значного масиву інформації, вдосконалювати механізми обробки інформації й формування компонентів управлінської звітності.

Список використаних джерел:

1. Афанас'єва І. І., Розмислов О. М. Сучасні тенденції трансформації управлінського обліку. *Збірник наукових праць Державного університету інфраструктури та технологій. Серія «Економіка і управління»*. Київ: ДУІТ, 2020. Вип. 48. С. 77-86. URL: <http://surl.li/rbmzv> (дата звернення: 10.02.2024).
2. Добровольська О. А., Ковова І. С. Вітчизняні засоби автоматизації обліку і контролю розрахунків з постачальниками. *Інтернаука. Серія «Економічні науки»*. 2018. № 11. URL: <http://surl.li/knifn> (дата звернення: 14.02.2024).
3. Малюга Н. М. Бухгалтерський облік в Україні: теорія й методологія, перспективи розвитку: монографія. Житомир: ЖДТУ, 2005. 548 с.
4. Фоміна О. Управлінський облік у торгівлі: монографія. Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 468 с. URL: <http://surl.li/rbmsq> (дата звернення: 21.02.2024).
5. Ярмоліцька О. В., Македон Н. Г. Якість обліково-аналітичної інформації про капітальні інвестиції у формах звітності будівельних підприємств. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL: <http://surl.li/rbmye> (дата звернення: 11.01.2024).

УДК 657

Валентина ЯСИШЕНА

*д. е. н, професор, професор кафедри економіки, обліку та оподаткування,
Віктор ПИЛЯВЕЦЬ*

*к. е. н, доцент, завідувач кафедри економіки, обліку та оподаткування,
Вінницький навчально-науковий інститут економіки
Західноукраїнського національного університету, м. Вінниця*

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА СИСТЕМУ ОБЛІКУ

У сучасному світі використання технологій розроблених на основі штучного інтелекту (далі - ШІ) охопило багато сфер людського життя і активно впливає на різні соціально-економічні процеси. Бухгалтерський облік – як процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень, також потребує проведення досліджень щодо активного впровадження розробок ШІ, тому що бухгалтерський облік є джерелом інформації про фінансово-господарську діяльність підприємства для управління на макро- та мікроекономічному рівнях.

Система бухгалтерського обліку базується на передачі, обміні, одержанні якісної та правдивої інформації про стан і здійснені господарські операції з активами, капіталом та зобов'язаннями, що на початковому етапі фіксується у первинних документах, а на завершальному – розкривається у фінансовій звітності, вона включає у себе сукупність елементів методу обліку, що взаємопов'язані між собою і відображає результати діяльності суб'єкта господарювання. Система обліку, яка є важливою для управління підприємством потребує впровадження та використання технологій ШІ, без яких вона не буде відповідати вимогам сьогодення і буде не в змозі виконувати управлінські запити у майбутньому.

В своїй діяльності менеджери підприємства приймають управлінські рішення на основі обробки і врахування інформації, що надходить із внутрішніх і зовнішніх джерел. Ця інформація може бути, як економічного (фінансового) характеру, так і нефінансового. Внутрішня інформація формується на основі даних, що надходять із системи бухгалтерського, управлінського обліку. В отриманні внутрішньої інформації із системи бухгалтерського та управлінського обліку немає проблем. Досить складним і відповідальним є правильний аналіз і інтерпретація цієї інформації із одночасним урахуванням зовнішніх чинників. Інформація, що надходить із внутрішніх і зовнішніх джерел має бути достовірною, повною і швидко оброблятися. Швидке отримання інформації для прийняття рішень – є важливим чинником. Як сказав Н. Ротшильд «Хто володіє інформацією, той володіє світом». Тому, хто перший оволодіє інформацією, той може скоріше виконати необхідні (правильні) дії, які дозволять швидше за конкурентів втілити стратегічні плани і отримати прибутки. Тому, впровадження

технологій з ІІІ на підприємстві сприятиме підвищенню його конкурентоспроможності.

Технології розроблені на основі ІІІ впливатимуть на розвиток бухгалтерської професії в майбутньому. Активна автоматизація може призвести до скорочення працівників бухгалтерії, та одночасно викликати потребу у фахівцях, які вміють працювати з сучасними технологіями ІІІ. Тобто нині є потреба в опануванні нових знань і навичок роботи з ІІІ в системі бухгалтерського і управлінського обліку для формування якісної і оперативної інформації для менеджменту з урахуванням сучасного стану економіки і передових технологій. Це мають бути висококваліфіковані працівники, які зможуть працювати з великими масивами інформації, оперативно інтерпретувати одержану інформацію, здійснювати прогнозування, вчасно виявляти похибки (помилки), що можуть виникати в роботі ІІІ тощо. Зазначене дасть змогу підвищити ефективність використання бухгалтерської інформації, спростити виконання рутинної бухгалтерської роботи та вивільнить час. Тому, бухгалтерам потрібно активно вивчати новітні технології на основі ІІІ для того щоб не втратити роботи і бути затребуваними на ринку праці.

ІІІ вже присутній в бухгалтерському обліку, і з часом його присутність буде зростати, оскільки відбувається все більша автоматизація бухгалтерських процесів.

Технології розроблені на основі ІІІ здатні обробляти великі масиви інформації, що є важливим у бухгалтерському обліку, під час збору, обробки, групування та аналізу даних. Використання ІІІ в системі бухгалтерського обліку має багато переваг, а до основних перспектив розвитку можна віднести такі як:

- автоматизація введення даних через розпізнавання та класифікацію документів (рахунки, квитанції, рахунки-фактури тощо), що значно прискорить процес введення даних і скоротить рутинну роботу;

- автоматизація процесу формування фінансової звітності та скорочення часу на її підготовку;

- оптимізація податкової стратегії, яка полягає в аналізі можливих податкових пільг та обрані оптимальних шляхів мінімізації податкових зобов'язань;

- підвищення точності даних через виявлення помилок та їх упередження;

- контроль за можливими фінансовими шахрайствами полягає у виявленні випадків фінансових шахрайств та викривлень у даних, що допоможе запобігати збитків для підприємства;

- здійснення аналізу фінансових показників та прогнозування продаж, витрат, прибутку;

- на основі аналізу фінансових даних ІІІ може надавати окремі рекомендації (до прикладу, управління фінансами компанії, управління оборотним або необоротним капіталом, прогноз ефективності інвестиційних стратегій тощо).

РОЗДІЛ 4

СУЧАСНИЙ БІЗНЕС: УПРАВЛІННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

UDC 330.161

Anhelina HALYNSKA
Ph.D., Associate Professor, Associate Professor of "Management department
named after L.I. Mykhailova»,
Sumy National Agricultural University, Sumy
Zhao BINGXU
Post graduate student, Sumy National Agricultural University, Sumy

OPERATION STRATEGY AND ANALYSIS OF SMART UNIVERSITY GYMNASIUM IN CHINA

With the continuous development of science and technology and the progress of society, the operation and management of smart sports venues has become an important topic in the new era. Smart sports stadium operation and management uses advanced technical means and management concepts, improve the operational efficiency and user experience of the stadium, to achieve sustainable development. This paper will discuss the background and importance of the operation and management of smart sports venues, introduce the concept and characteristics of smart sports venues, put forward corresponding operation and management strategies, and analyze the challenges faced and solutions. Through in-depth research on the operation and management of smart sports venues, it can provide useful reference and guidance for the development of China's sports industry [1, p. 34 – 37].

Therefore, the background and importance of smart sports venue operation and management is based on the current social development and the needs of the sports industry. First, with the rapid development of science and technology and the popularization of intelligence, people's demand for intelligent life is increasing. As an important place for people to carry out sports and entertainment, sports venues also need to adapt to the development trend of The Times and provide more intelligent, convenient and personalized services; Secondly, the operation and management of smart sports venues can improve the operational efficiency and user experience of venues. Through the introduction of advanced technical means and management concepts, smart sports venues can realize digital and intelligent operation and management, improve the resource utilization rate and economic benefits of the venues.

Nowadays, the technical difficulties of mass sports are becoming more and more difficult, and the requirements for the quality level of sports services are becoming higher and higher, but the traditional sports infrastructure is difficult to provide the public with scientific and accurate technical guidance and high-quality sports services. This leads to a certain contradiction between supply and demand in China's sports industry market, which restricts the development of mass sports. Such as table tennis, badminton, basketball, football and running are widely loved by the masses of sports, in fact, have higher technical requirements, if the technology is not in place, the action is not standard, not standard, it will not only affect the masses of sports exercise effect, but also may cause sports safety accidents. Through the construction of smart sports venues and the information upgrade of traditional sports infrastructure, it can

accurately collect the relevant data information of public fitness, such as sports items, sports consumption, exercise time, and even the health indicators of people in the process of exercise. These data information can be shared by non-governmental sports organizations, sports enterprises, local sports departments and medical and health units through networking [2, p. 134 – 136].

In the smart stadium, the problem of employee training and adaptation needs to be paid attention to and solved. Here are some ways to solve the problem of employee training and adaptation: First, develop a training plan. Develop a clear employee training plan that includes both new employee training and ongoing training. New employee training should include the training of the venue's rules and regulations, work processes, service standards and other basic knowledge and skills. Continuous training can include technical training, service skills training, safety training, etc., in order to enhance the professional quality and work ability of employees; Second, provide diversified training methods. Provide a variety of training methods according to the different needs and learning styles of employees.

To sum up, the continuous innovation and improvement of smart sports venues is to provide better user experience and meet user needs. By paying attention to user feedback and needs, technical input and cost issues, user privacy and data security, staff training and adaptation, smart sports venues can continuously improve their competitiveness and user satisfaction. In this ever-changing era, smart sports venues need to keep up with the development of technology, introduce innovative technologies and products, optimize operational processes, and improve efficiency and service quality [3, p. 76 – 78]. At the same time, it also needs to pay attention to users' privacy and data security, and build a good trust relationship. Staff training and adaptation is also crucial, through training and team building, to enhance employees' work ability and satisfaction. Through continuous innovation and improvement, smart sports venues can continuously enhance their competitiveness, meet the diversified needs of users, and achieve sustainable development and improvement. Let us work together to build smarter and better stadiums to provide users with a better sports experience and a healthy life.

References:

1. CHEN Shishuang, ZHAO Gu. Exploration and Practice of Intelligent Construction of Sports fitness venues[J]. Zhejiang Sports Science, 2021, 43(01): 34-37.
2. YANG Jingyun. Research on Intelligent Construction of large-scale sports venues under the background of "Internet+"[J]. Sports Fashion, 2021, (12): 134-136.
3. FU Gangqiang, WEI Xinmei, LIU Dongfeng. Basic characterization, application value and deepening path of intelligent transformation of artificial Intelligence-enabled sports venues[J]. Research of Sports Science, 2021, 35(04): 20-28. DOI: 10.15877/j.cnki.nsic.20210729.003.

UDC 338.43:633.1

Svetlana KRAVCHENKO
Sc.D., professor, Leading Researcher of the Department
NSC "Institute of Agrarian Economics" NAAS, Kyiv

DEVELOPMENT OF PRODUCTION OF GRAINS AND OILSEEDS BY BUSINESS ENTITIES IN UKRAINE IN WARTIME CONDITIONS

The cultivation of grain crops in 2023 in Ukraine, despite a decrease in production costs and an improvement in the logistics situation, remained generally unprofitable. The situation with oilseeds was somewhat better: sunflower showed minimal losses, and soybeans and rapeseed generated minimal profitability. In 2024, the level of profitability for all types of grains and oilseeds is expected to increase and yields are expected to decrease by about 4-5%. The cost of elevator services is increasing due to the increase in electricity prices. In addition, a slight increase in land rent is expected - by about 5% to \$125/ha due to the opening of the land market for legal entities.

As of March 14, 2024, 128.1 thousand hectares of grain and leguminous crops were sown. Of these, 12.9 thousand hectares of wheat, 69.6 thousand hectares of barley, 41.5 thousand hectares of peas and 3.7 thousand hectares of oats. Most of all, farmers sowed in the following regions: in the Odesa region - only 43 thousand hectares, of which 1 thousand hectares of wheat, 23.3 thousand hectares of barley, 17.7 thousand hectares of peas and 1 thousand hectares of oats; in Mykolaiv region - 1.1 thousand hectares of wheat, 17.9 thousand hectares of barley, 12.6 thousand hectares of peas and 0.5 oats; in Ternopil region - 2.6 thousand hectares of wheat, 10.4 thousand hectares of barley and 1 thousand hectares of peas; in Dnipropetrovsk region - 2.3 thousand hectares of wheat, 4.9 thousand hectares of barley and 1.69 thousand hectares of peas; in Vinnytsia region - 2.8 thousand hectares of wheat, 2.3 thousand hectares of barley and 2 thousand hectares of peas; in Khmelnytskyi region - 0.6 thousand hectares of wheat, 2.8 thousand hectares of barley, 0.2 thousand hectares of peas and 0.4 thousand hectares of oats [1, p. 41-53].

Experts estimate the potential harvest in 2024 at 76.1 million tonnes of grains and oilseeds, which is 7.9% less compared to 2023, which amounted to 82.6 million tonnes. A potential decrease in the harvest will be caused by a reduction in the sown area mainly under grain crops due to unfavorable price conditions in the world market and relatively expensive export logistics. Exports in the new 2024/2025 season may amount to about 43.7 million tons. The wheat harvest in 2024 is projected by experts at 20 million tonnes. Potential wheat exports may amount to about 13 million tonnes, taking into account the fact that at the beginning of the season the transition stocks will amount to 2.4 million tonnes. This year's barley harvest may reach 4.6 mln tonnes (5.8 mln tonnes in 2023), and potential exports in 2024/2025 MY can be expected at about 2 mln tonnes. Expectations for the corn crop in the new season are deteriorating due to a potential reduction in acreage. Experts estimate the forecast for the corn harvest at 26.3 million tons, which is 3 million tons less than last year - 29.6 million tons. At the same time, potential exports may amount to about 20.5 million tons (in the current

season, exports are expected at the level of 26 million tons). The sunflower harvest in 2024 can be expected at the level of 13.7 million tons (in 2023 - 14.2 million tons). Potential exports could reach up to 250,000 tonnes (0.4 million tonnes in the current waiting season), while sunflower processing into vegetable oil could reach almost 13.6 million tonnes (this season processing will reach 13.5 million tonnes). In 2024, the rapeseed harvest can be expected at the level of 4.2 million tonnes (last year just over 4.3 million tonnes), while exports may amount to 3.6 million tonnes as in the current season.

Soybean is the only crop under which entrepreneurs can increase the area due to its profitability this year. The harvest of this crop is projected at 5.5 million tons in 2024 (4.9 million tons in 2023). Potential soybean exports in the 2024/2025 marketing year may reach 4 million tonnes (in the current season it is expected to reach 3.3 million tonnes). Soybeans remain one of the most attractive crops in terms of price for Ukrainian farmers, as a result of which an increase in the sown area under this crop is expected in 2024. Entrepreneurs plan to either leave the area under soybeans unchanged or increase them. The increase will occur both due to a decrease in the sowing area under winter crops and due to sunflower or other spring crops. The sown area under soybeans in 2024 may increase to 2.3 million hectares (+19% by 2023), which will be a new record for the industry. The production of soybeans in Ukraine is also expected to be at a record level and, according to preliminary estimates, may reach 6 million tons (+17%) [2, p. 68-70].

The sowing area under sunflower in 2024 will not change significantly. Entrepreneurs plan to leave the area under it without significant changes. Experts' estimates of the sown area under sunflower in 2024 is 5.8 million hectares, which is almost at the level of 2023. It has been established that the sown area under rapeseed in 2024 will decrease due to a "dry" autumn, as a result of which some entrepreneurs decided to abandon sowing winter oilseeds. The area of spring rapeseed may increase in 2024 to a record figure, given the price attractiveness of this oilseed, but the total sown area under winter and spring rapeseed, according to experts, will decrease by 6%. But this figure will remain quite high compared to previous years, amounting to about 1.4 million hectares. The harvest of this oilseed may decrease in 2024 by 9% - to 4.2 million tons.

References:

1. Malik M., Kravchenko S., Shpykuliak O., Hudz H. (2024). Development of small businesses producing cereals, legumes, and sunflower seeds in wartime conditions. *Ekonomika APK*. 31, 1, 41-53. URL: <https://eapk.com.ua/uk/journals/tom-31-1-2024/rozvitok-sub-yektiv-malogo-pidpriyemnitstva-z-virobnitstva-zernovikh-bobovikh-i-nasinnya-sonyashniku-v-umovakh-voyennogo-chasu>

2. Kravchenko S. (2023). Activities of business entities of the agrarian sector of the economy in wartime conditions. *Теорія і практика розвитку агропромислового комплексу та сільських територій : збірник праць*. Львів: ЛНУП, С. 68-70. URL : <https://www.repository.lnup.edu.ua/jspui/handle/123456789/901>

UDC 336.658

Natalia LEVKOVETS
candidate of economic sciences, associate professor
associate professor of the department of finance, accounting and audit,
Valeria VARKHOLYAK, Anastasia NAZIPOVA
students,
National Transport University, Kyiv

THE ESSENCE OF ENTERPRISE COSTS AS A BASIC ECONOMIC CATEGORY

We propose to start the scientific analysis with the analysis of existing approaches to the interpretation of the economic essence of the category "expenses", distinguishing the concepts of "expenses", "expenditures" and "costs". The category "expenses" is widely used by both domestic and foreign scientists and economists. It is suggested to start with the classics. K. Marks suggests defining costs as "a set of means of production, necessary labor, and labor force used in the production process, on the basis of which the cost of production and sale of goods for the enterprise is determined" [3]. So, in the Marxist theory, expenses are shown from different sides and trends of their development.

The evolution of the development of knowledge regarding the essence and content of the "expenses" category has five stages. The first stage is related to the needs of business entities of the Ancient World regarding the definition and registration of costs for running the economy both at the state level and at the level of individual households.

The second stage is connected with the emergence in Greece of the foundations of modern financial reporting, which is based on the parallel display of income and expenses from various types of activities. At the same time, the chronology of recording operations led to the appearance of a new method - the account. It should be noted that in the first two stages of the development of knowledge about costs there were certain achievements, but there was no clear definition of the category of costs.

A breakthrough in the formation of scientific-theoretical approaches to determining the economic essence and content of costs should be considered the emergence of two main theories in world economic science, the focus of which is the cost indicator, namely: the labor theory of value and the theory of marginal utility. The third stage (XIV - end of the XIX centuries) of attempts to reveal the essence of the concept of "costs" in various theories is connected with them.

So, at the third stage (XIV - end of the XIX century), scientists define costs as labor spent on the production of goods, invested capital and land used in the production process.

The next stage in the evolution of scientific knowledge about costs is distinguished within the XX century. and is associated with the use of economic-mathematical methods in the theory of costs and the names of such scientists as E. Shmalenbach, G. Fandel, J.Ch. Harrison, C. Clark, A. Higgins, E.E. Slutsky We believe that this stage begins at the end of the 19th century, continues in the 20th, and

is determined not only by the use of economic-mathematical methods, but also by the further clarification of the economic essence of costs, in particular within the limits of neoclassical theory and microeconomics, by the definition of costs as a separate object of management, accounting and analysis.

As the beginning of the development of the theory of costs as an independent object of management, H. Fandel considers their division by E. Schmalenbach (1925) into constant and variable, as well as his systematization of factors that determine the level of costs and influence it. E. Schmalenbach formulated the concept of costs as those that form value and are not related to the flow of payments for resources. Based on the developments of E. Schmalenbach, H. Fandel identified four areas of research: the distribution of costs according to their dependence on employment, the definition of cost categories, the calculation of cost, the division of total costs into fixed and variable parts. In the future, these areas were developed by other scientists, influenced and still influence the understanding of costs as an object and management process.

Costs should be considered as an economic category associated with a desired result, income, work in progress, resource, depreciation, symbolizing resources consumed, payments, funds spent. It is also worth noting that in these approaches the emphasis is shifted to the material component (consumed resources, spent funds, asset costs, payments, consumed means of production, consumed means of labor), however, in modern approaches to the identification of costs, we are talking not only about material compensation, but and on the reimbursement of costs for the payment of workers' labor and accruals for it.

As a continuation of the disclosure of the definition of costs, we will cite the scientific approach of M.I. Skrypnyk, which delimits the payment of funds for used resources, and does not attribute this payment to expenses, and expenses of funds paid by the business entity to ensure the continuity and effectiveness of conducting financial-economic activities. Such costs do not directly affect the financial result, and the impact on profit can be traced only when writing off current assets for production. Write-off of non-current assets in the form of depreciation, which partially transfers the cost of fixed assets to finished products, provided they are used in the production process, or write-off to the financial result when calculating profit or loss for the specified period [3].

The legislative approach to revealing the essence of the concept of expenses is as follows: "expenses are a decrease in economic benefits in the form of the disposal of assets or an increase in liabilities, which lead to a decrease in equity (with the exception of a decrease in capital due to its withdrawal or distribution by owners)" (Law of Ukraine "On accounting and financial reporting in Ukraine" dated July 16, 1999 No. 996–XIV [1]).

Due to its high scientific popularity, to reveal the essence of the concept of cost in the economic literature, we will group the definitions according to the key aspects of their interpretation. According to O.V. Rodina, "expenses are interpreted according to different approaches, which are systematized as follows: resource-production, financial-monetary, economic, accounting, managerial, marketing, normative-legal" [2].

Expenditures, depending on the impact on financial results, are divided into unexhausted expenses, which mean the accumulation of liabilities or the write-off of assets in the process of conducting current financial and economic activities to obtain income for future periods, or exhausted as the accumulation of liabilities or the write-off of assets in the process of current financial –economic activity to receive income for the reporting period.

According to such a classification feature as relation to the period of production, costs are divided into costs of products as those related to a separate product and held as an asset in stocks until the time when the goods will be sold, and costs for a period (activity) that is not are related to specific products, and are considered as expenses consumed in the period (expenses for storage and sale of products).

Regarding the method of determining the cost of an additional unit of production, costs are divided into marginal costs used for the production of additional products and average costs, which are calculated as the arithmetic mean of costs and are related to the production of products.

Provided that the classification feature is the level of control and regulation, then the costs are divided into controlled (regulated), which are within the control of the manager, which he can regulate and can influence, and uncontrolled (unregulated), which are outside the control of the manager , which he cannot regulate and which he cannot influence.

According to the availability and evaluation of various alternative decision options, costs are divided into valid (real), which involve the actual payment of money or the use of other assets, and possible (imaginary), which indicate a lost benefit if the choice of one course of action requires abandoning an alternative decision.

As a result of researching the scientific approaches of domestic and foreign scientists-economists to the definition of the concept of "costs", we can conclude that costs are the number of used resources that were involved in the process of the company's activity and reproduced in the monetary measure for obtaining profit, as well as the increase in liabilities complaints to creditors and the budget. We consider it expedient that the further development of the evolutionary approach in the identification of the economic content and essential understanding of the category of expenses will allow to increase the efficiency of the management of the enterprise based on the effective policy of formation of its income, expenses and profit.

References:

1. On accounting and financial reporting in Ukraine: Law of Ukraine dated July 16, 1999 No. 996–XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (date of application: 19.03.2024).
2. Rodina O. V. Modern approaches to defining the essence of the category "expenses" Economy and society. 2017. Issue № 9. p. 1181–1186.
3. Skrypnyk M. I. The essence of costs as an economic category. Bulletin of ZHTU. Series: "Economic Sciences". 2009. Issue 4 (50). p. 159–165.

UDC 336.221

Monika BALAWEJDER
Professor (Assistant) The Bronisław Markiewicz State University of
Technology and Economics in Jarosław, Jarosław
Nataliia ZHYDOVSKA
PhD in Economics, associate professor of the Department
of Accounting and Taxation,
Lviv National Environmental University, Lviv

TAX SYSTEM IN UKRAINE AND POLAND: A COMPARATIVE ANALYSIS

European integration of Ukraine involves aligning with the European Union in terms of laws, rules, and traditions. There has been a recent discussion in the Ukrainian economic environment about Ukraine's desire to adopt the Polish model of taxation for individual entrepreneurs and customize it to suit Ukrainian business realities. It is recommended to thoroughly study and analyze the taxation of business income in Poland and compare it with the Ukrainian system.

In Poland, the taxation of business income includes the following models [5]:

1. Progressive model – is the system based on a tax scale (Skala podatkowa), with the following rates:

- 12% for tax base < PLN 120,000 (UAH 1.11 million);
- 32% for income > PLN 120,000;
- health insurance contribution is 9%;
- ZUS contributions.

The progressive tax system means that as income increases, the tax also increases according to the set scale. This results in higher-income earners paying higher taxes, contributing to better social balance. However, it may pose an additional financial burden for taxpayers with low income.

2. Flat Rate Tax is a form of taxing income with a single tax rate (Podatek liniowy).

- 19% fixed tax rate, regardless of the income amount;
- health insurance contribution is 4.9%;
- ZUS contributions.

The flat tax system applies a single tax rate to all taxpayers, regardless of their income. While it simplifies and makes taxation transparent, it may also lead to growing social inequalities.

3. Simplified tax system with a lump sum on registered income (Ryczałt od przychodów ewidencjonowanych):

- tax rate of 2% - 17%, depending on the type of business activity;
- health insurance contribution is 9%;
- ZUS contributions.

This system allows taxpayers to choose a fixed tax rate based on their business activity. It is convenient for entrepreneurs with large businesses who want to simplify their tax process.

4. The simplest tax system using a Tax Card (Karta podatkowa):

- ranging from PLN 74 to PLN 3,251 (from UAH 687 to UAH 30,148);
- minimum health insurance contribution (PLN 314/month).

This system, which uses a lump sum on registered income, is suitable for individuals with lower incomes who prefer not to deal with complex accounting procedures.

The tax system for individuals is based on a tax scale, with the tax amount calculated by subtracting any applicable tax reductions. For 2023, the reduction amount was PLN 3,600 or UAH 33,400. This system does not require registration. The tax base is determined by the difference between income, expenses, and losses from the previous five years, up to a maximum of 50% or PLN 5 million. Tax liability arises when goods are shipped or income is received, or for users of payment transaction recorders, it follows the cash method. Expenses include all costs incurred to generate income, whether directly or indirectly. This type of taxation involves over 20 deductions and benefits, such as payments for children, families with more than 4 members, single father deductions, growth and development payments, purchase of a payment terminal, research and technological development (RTD), IP BOX, charitable contributions, social (ZUS), insurance, medical and professional payments, and more. Accounting is done through the Book of Tax Income and Expenses, as well as fixed and intangible asset accounting [1].

In Ukraine, entrepreneurs can be taxed under two systems: the general tax system and the simplified tax system, which is further divided into three groups. Therefore, the Ukrainian taxation model offers four variants: [2]

1. General tax system:

- income tax is paid at a rate of 18%;
- single social contribution (SSC) amounts to 22% of the profit;
- military tax is 1.5%.

In total, taxpayers have to pay taxes exceeding 40% of their income, specifically 41.5%.

2. The simplified system of taxation of income or a single tax is divided into three groups of individual entrepreneurs:

- 1st group: a single tax is up to 10% of the cost of living for working-age people as of January 1, 2023 (UAH 268.4 per month), and 15% for income exceeding the limit. SSC is 22% of the minimum salary (UAH 1,474 monthly). The maximum annual income is 167 minimum salaries, i.e. UAH 1,118,900.

- 2nd group: a single tax is 20% of the minimum salary as of January 1, 2023 (UAH 1,340 per month), and SSC is 22% of the minimum salary (UAH 1,474 monthly). The maximum income is 834 minimum salaries, i.e. UAH 5,587,800.

- 3rd group: a single tax is calculated at a 5% income rate or 3% of income in case of paid VAT; SSC is 22% of the minimum salary (UAH 1,474 monthly). The maximum annual income is 1,167 minimum salaries, i.e. UAH 7,818,900.

It's important to note that Poland has a special program that allows taxpayers to redirect 1% of their taxes to their chosen charity organizations or churches. This enables citizens to actively influence the allocation of budget funds and support charitable projects [3].

Similarly, Ukraine also has a program that allows taxpayers to redirect 2% of their taxes to support churches or charity organizations. This became possible after the adoption of the law on charity in 2013. This program allows citizens to actively participate in and influence social projects and support religious communities [4].

To sum up, the research indicates that the Ukrainian taxation system is simpler than the one in Poland and is better suited to Ukrainian realities. It's important to study different taxation methods used abroad, considering their advantages and drawbacks, to gain valuable experience for successfully integrating the Ukrainian business environment into the European community. It's essential to consider the specificities, softer or more rigid conditions for taxpayers, and potential consequences.

References:

1. Tax system in Poland. URL: <http://surl.li/nhjlq>
2. Tax system in Ukraine. URL: <http://surl.li/anwou>
3. Poland and charity. URL: <http://surl.li/nhkcb>
4. Charity in Ukraine. URL: <http://surl.li/nhkbs>
5. Is it the proper time for changes in taxes for individual entrepreneurs? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/10/18/705595/>

УДК 361.1

Дмитро БАРИШЕНКО

здобувач вищої освіти,

Аліна КАЛЬНИЦЬКА

здобувач вищої освіти,

Костянтин ХРАПАЧ

старший викладач кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування,

Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ОПЕРАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Як відомо, діяльність суб'єктів господарювання поділяється на операційну, фінансову та інвестиційну. В широкому розумінні під операційною діяльністю розуміють основну діяльність підприємства, пов'язану з виробництвом і реалізацією продукції (робіт, послуг), що забезпечує основну частку доходу і є головною метою створення підприємства.

Функціонування підприємств різного розміру, форми власності, спеціалізації пов'язане з постійними ризиками. Тому, особливо в умовах трансформаційної економіки правильне управління операційною діяльністю підприємства створює умови для забезпечення його безперервної роботи [1, 2].

Операційний менеджмент для підприємств аграрної сфери на сьогодні набуває все більшого значення. Він забезпечує результативність їх основної поточної діяльності та, відповідно, сприяє успішній реалізації їхніх загальних господарських цілей і місії в цілому.

Напрями операційної діяльності підприємства визначаються передусім специфікою галузі національної економіки, до якої воно належить. Операційна діяльність сільгоспідприємства орієнтована переважно на товарний ринок. При цьому, операційна діяльність знаходиться у зв'язку з іншими видами та сегментами товарного ринку, що характеризуються технологічними, ресурсними особливостями тощо.

Будь-яке підприємство, щоб функціонувати та розвиватись в конкурентному підприємницькому середовищі, має здійснювати ефективну господарську діяльність, забезпечуючи максимальний вихід якісної продукції з одиниці матеріально-сировинних ресурсів та зменшуючи при цьому витрати [9, с. 378]. Зростання ефективності основної діяльності підприємства створює умови для скорочення витрат та, відповідно, нарощування прибутку. Тому ефективна операційна діяльність підприємства є запорукою задоволення інтересів усіх зацікавлених економічних суб'єктів: власників, працівників, держави, споживачів.

Ефективність виробництва залежить від економічності дій, ощадливого використання ресурсів, тобто важливим є не тільки досягнення поставлених цілей, але й кількість витрачених при цьому ресурсів [2].

Проаналізувавши визначення поняття ефективності, подані різними економістами-дослідниками, визначено наступні її ознаки: 1) раціональність

(економність) використання ресурсів, що забезпечує максимальну їх віддачу; 2) нерозривний зв'язок із результативністю, яка характеризує результати діяльності в абсолютних показниках; 3) відносне значення ефективності, що використовуване при порівнянні результатів або встановлених цільових параметрів і ресурсів витрачених на досягнення результатів діяльності соціально-економічної системи [3].

Застосувавши зазначені ознаки до основної (операційної) діяльності підприємства, можна визначити, що ефективність операційної діяльності підприємства виступає мірою економічності використання ним ресурсів та їх втілення у соціально-економічні результатах такої діяльності та забезпечення цільових показників функціонування підприємства.

Операційна система господарюючого суб'єкта включає підсистему управління, переробну підсистему та підсистему забезпечення [4, с. 296]. Безпосереднє перетворення ресурсів, отриманих із зовнішнього середовища на вході виконується переробною системою. Для успішного функціонування переробна підсистема потребує капіталовкладень, постійного надходження інформації від підсистеми управління про тенденції розвитку технологій, зміни на ринках сировини, матеріалів, енергії та кінцевих продуктів, створених переробною підсистемою.

Забезпечувальна підсистема безпосередньо не пов'язана з виробництвом продукції, однак забезпечує потреби переробної (обчислювальний центр, ремонтно-експлуатаційна, логістична, охоронна служби, будівельні підрозділи, підрозділи соціально-побутового характеру тощо).

Підсистема управління (планування і контролю) покликана забезпечити ефективне функціонування переробної та забезпечувальної підсистем. Саме тут визначаються цілі, політика, напрями розвитку операційної системи, створюються плани виробництва продукції та визначаються необхідні ресурси. Підсистема управління є коригуючою по відношенню до інших підсистем операційної системи, вона створює умови для їх взаємоузгодженого і ритмічного функціонування.

До її функцій відноситься постійне отримання внутрішньої інформації про стан переробної та забезпечувальної підсистем, отримання зовнішньої інформації про ринкові, технологічні, законодавчі зміни тощо. Підсистема управління (планування і контролю) є свого роду підсистемою перетворення інформації.

Вихідною точкою циклу операційної діяльності є розуміння суб'єктом управління потреби підвищення ефективності діяльності операційної системи підприємства. Тому важливо визначити систему показників, які найбільш ґрунтовно відображають ефективність поточного стану основної діяльності підприємства.

Визначено наступні підходи щодо формування системи показників ефективності операційної діяльності: 1) ресурсний (економічний результат зіставляється з економічною оцінкою виробничих ресурсів, використовуваних в процесі виробництва); 2) витратний (економічний результат порівнюється з поточними витратами); 3) ресурсно-витратний; (економічний результат

співставляється як з певною оцінкою наявних ресурсів, так і з оцінкою поточних витрат); 4) цільовий (ефективність визначається як ступінь досягнення цільових параметрів діяльності підприємства).

Наступним кроком є створення планів та здійснення заходів щодо підвищення ефективності операційної діяльності підприємства. Виділяють три напрями підвищення показників ефективності операційно діяльності: організаційний, техніко-технологічний і ресурсний [3].

Організаційний напрямок передбачає пошук можливостей підвищення ефективності тих процесів, що відбуваються на підприємстві, шляхом ідентифікації та оптимізації неефективних операційних процесів. У результаті скорочення процесів операційного циклу вивільняються потенційні резерви підвищення продуктивності праці, зменшуються виробничі та управлінські витрати, що в сукупності позитивно відзначиться на показниках ефективності операційної діяльності підприємства.

Техніко-технологічний напрямок передбачає направлення зусиль на технологічне переоснащення та модернізацію, що особливо актуально для вітчизняних підприємств.

Ресурсний напрямок передбачає запровадження заходів, спрямованих на підвищення ефективності використання наявної матеріально-ресурсної бази підприємства та існуючих трудових ресурсів.

Отже, операційна система є сукупністю взаємопов'язаних підсистем, які забезпечують процес створення продукту та отримання прибутку від його реалізації. Система забезпечує рух та взаємодію ресурсів підприємства створення продукту та його реалізацію, що приносить грошові кошти з приростом у вигляді чистого прибутку. Для ефективного функціонування операційної системи всі її елементи мають бути взаємопов'язаними в певний діючий механізм.

Список використаних джерел:

1. Кондрашев С.О., Подчасова Т.П. Управління операційною діяльністю підприємства з безперервним характером виробництва в умовах трансформаційної економіки. Економіко-математичне моделювання соціально-економічних систем: Зб. наук. пр. К. : МННЦІТС НАН та МОН України, 2014. Вип. 19. С. 186 – 197.

2. Sahachko, Yu., Smihunova, O., & Podolska, O. (2023). Prospects for the formation of investment support for the technological growth of the agricultural sector of the Ukrainian economy in the post-war period. *Ukrainian Black Sea Region Agrarian Science*, 27(3), 62-70. <https://doi.org/10.56407/bs.agrarian/3.2023.62>

3. Саричев Д.О. Управління ефективністю операційної діяльності підприємства. Стратегія економічного розвитку України: зб. наук. пр. К. : КНЕУ, 2012. № 30. С. 136-143.

4. Stevenson W.S. *Operations management*. New York : McGraw-Hill/Irwin, 2008. 944 p.

УДК 338.48

Юлія БАШИНСЬКА

*к.е.н., науковий співробітник відділу регіональної екологічної політики та природокористування,
ДУ «Інститут регіональних досліджень ім. М.І. Долишнього НАН України»,
м. Львів*

ВИКЛИКИ ТУРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВІЙНИ

На другий рік повномасштабної війни в Україні попит на подорожі поступово відновлюється, але він все ще значно нижчий за довоєнний рівень.

За даними одного з найбільших туристичних операторів в Україні Join Up у 2023 році його послугами скористалися 235 тисяч туристів. Це на 48% більше, ніж у 2022 році, але все одно вчетверо менше, ніж у 2021 році [1].

Основні тенденції в туристичній індустрії залишаються майже незмінними впродовж двох важких років: закордонні тури переважно купують жінки з дітьми, а внутрішні тури по Україні частіше бронюють чоловіки, що безумовно пов'язано з діючими законодавчими обмеженнями для чоловіків призовного віку щодо перетину державного кордону.

Найчастіше українці користуються найближчими до України аеропортами в сусідніх країнах, тому попит на авіатури домінує. Також зростає кількість заявок на бронювання на подорожі за короткий термін часу до вильоту (люди купують тур і вже через тиждень вирушають в подорож), що теж пов'язано з війною, оскільки планування на довгострокову перспективу в Україні є доволі ускладненим.

Найбільше українці замовляють авіатури до Єгипту та Туреччини. Обидва напрямки входять до ТОП-10 як у літній сезон (лідер Туреччина, другий Єгипет), так і взимку (лідер Єгипет, а Туреччина 9 місце). Щодо автобусних турів, то ситуація така ж, як і минулого року: лідером є Туреччина, Болгарія, Чорногорія і Греція [1].

Внутрішньоукраїнські тури входять до трійки найпопулярніших напрямків взимку, а також займають 8 місце під час сезону літньої відпустки, зокрема Закарпатська, Івано-Франківська та Львівська області.

Оскільки податкові надходження в даний час є одним з головних показників діяльності туристичної галузі, то їх зростання у 2023р. порівняно з 2022р. є важливим індикатором відновлення туристичного бізнесу в Україні.

Приріст податків, сплачених кемпінгами та паркінгами для мобільних будинків, зріс майже вдвічі до \$64 тис. (2,302 млн грн) проти \$39 тис. (1,407 млн грн) у 2022 році. Проте порівняно з 2021 роком, коли було \$77 тис. (2,761 млн грн) сплачено до бюджету, то логічно, що туристичний бізнес ще не відновився на довоєнний рівень [2].

Найбільшу частку доходів державного бюджету — 63% — сплатили готелі — близько \$25 млн (916,6 млн грн) проти \$21 млн (765,8 млн грн) у 2022 році та понад \$36 млн (1,3 млрд грн) у 2021 році [2].

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ

ДАРТ

ВІД ТУРГАЛУЗІ ПО ОБЛАСТЯХ ЗА 9 МІСЯЦІВ (2021-2023 рр.)

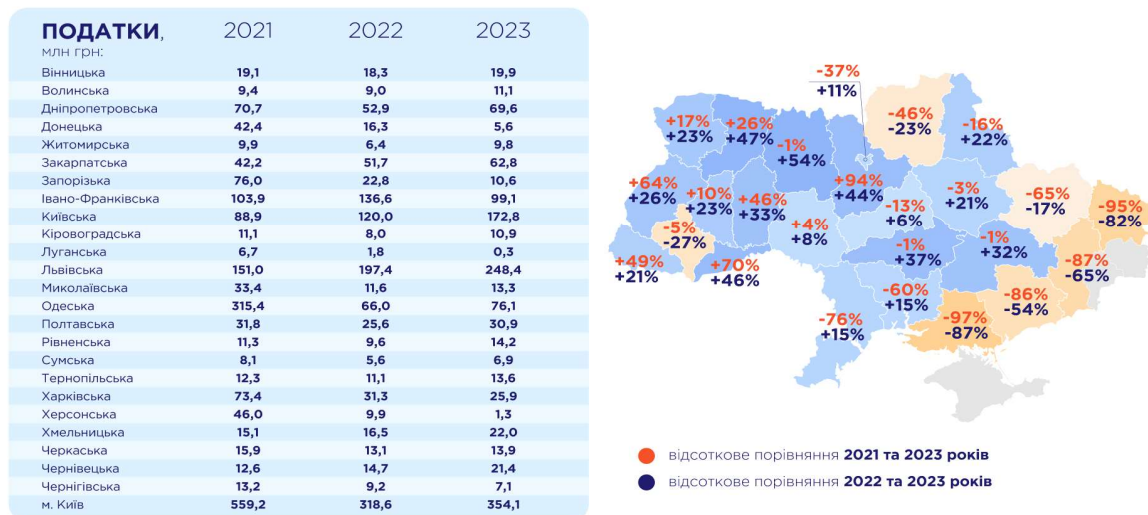

Рис. 1. Динаміка податкових надходжень від туристичної галузі по областях України за 2021-2023 рр. Джерело: [2]

Отже, можна підсумувати, що за час повномасштабної війни росії проти України туристичний бізнес зазнав значних змін – від закриття та навіть знищення багатьох об’єктів туристично-рекреаційної сфери на окупованих та прифронтових зонах до переорієнтації готелів, хостелів, санаторіїв тощо на тимчасові місця проживання для тисяч внутрішньо-переміщених осіб на заході України. Станом на кінець другого року війни туризм в Україні відновлюється, зокрема всередині країни, переважають сімейні поїздки протягом року.

Список використаних джерел:

1. Leaving Ukraine during the war, or how and where Ukrainians preferred to travel in 2023. The new voice of Ukraine. 12.02.2024. URL: <https://english.nv.ua/business/tourism-market-in-ukraine-increased-by-48-in-one-year-50391945.html>
2. Державне агентство розвитку туризму. Динаміка податкових надходжень від регіонів за три квартали 2023 р. 01.02.2024р. URL: <https://www.tourism.gov.ua/blog/dinamika-podatkovih-nahodzhen-vid-regioniv-za-tri-kvartali-2023-roku>

УДК 004.8-043.86

Олеся БІНЕРТ
к.е.н., доцент кафедри менеджменту ім. проф. Є. В. Храпливого,
Назар ХОТИНСЬКИЙ
студент групи Мо-21,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ЙОГО ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ У МАЙБУТНЬОМУ

Впровадження штучного інтелекту в процес управління організацією є досить ефективним та перспективним. На сьогоднішній день, цей процес тільки набирає обертів, тому що штучний інтелект - є досить новим напрямком в комп'ютерній інженерії. Комп'ютерний інтелект став відомим нещодавно, а саме у 2018 році, завдяки лабораторії OpenAI та їхнім чат-ботом зі штучним інтелектом ChatGPT, який здатний до саморозвитку, саме відтоді світ зрозумів - що майбутнє за штучним інтелектом. Впровадження штучного інтелекту в процес управління є досить перспективним напрямком, адже основна відмінність штучного інтелекту від простого програмного забезпечення - це здатність до саморозвитку та самовдосконалення, що дає можливість йому автоматично без втручання людини передбачати майбутнє компанії, покладаючись на минуле компанії.[2]

Метою впровадження штучного інтелекту в процес управління - є задоволення інформаційних потреб працівників. Інформація отримана таким чином не потребує подальшої систематизації чи обробки, вона формується у формі управлінських звітів, які містять дані про минулий стан організації, про теперішнє та про ймовірне майбутнє організації.

Досить багато є чинників, які впливають на стрімкий розвиток штучного інтелекту в процесі управління, а саме[1]:

- одним з таких чинників є швидка зміна зовнішнього середовища, яка потребує швидкого прийняття оптимальних та ефективних рішень за короткий проміжок часу. Для людини не можливо швидко підлаштовуватись до змін зовнішнього середовища, та ефективно за короткий проміжок часу приймати оптимальні рішення. Наслідком неправильного рішення керівника можуть бути значні втрати організації чи повний її крах. Процес прийняття стратегічних рішень є досить складним, який потребує аналіз даних про минулий стан організації, про поточний стан та тенденції розвитку організації у майбутньому. Проведення такого аналізу, за допомогою штучного інтелекту, зменшить ризик допущення управлінської помилки;

- провадження автоматизації в управлінській та технологічній процесі, супроводжується стрімким розвитком підприємства та його підрозділів, економить кошти, і виводить якість продукції та послуг на новий рівень;

- впровадження штучного інтелекту в процес управління зможе забезпечити підприємству конкурентоспроможність в умовах глобальної діджиталізації;

- на теперішній час, розвиток підприємства супроводжується багатьма загрозами та можливостями для розвитку, але цієї інформації є дуже багато, тому їм необхідно систематизувати цю інформацію, щоб не допустити ніяких загроз для підприємства та використати всі можливості для розвитку. Для того щоб бути більш конкурентоспроможними на ринку можна використовувати як штучний інтелект, так і звичайне програмне забезпечення.

Не дивлячись на те що впровадження комп'ютерних технологій є досить новим напрямком, вже на сьогоднішній день існують підприємства, які використовують досить потужні комп'ютерні технології для прогнозування різних показників. Наприклад, проводити аналіз ринку, отримувати інформацію щодо обсягів продажу на ринку, аналіз попиту чи пропозицій на певний товар, моніторити курс валют, оцінювати ефективність впровадження різних рішень у підприємство, аналізувати економічну ситуацію того чи іншого підрозділу чи загалом всього підприємства.

Головним завданням розробників штучного інтелекту на сьогодні - є його вдосконалення, щоб комп'ютерний інтелект максимально чітко зміг виконувати поставлене перед ним завдання.

Зазначимо основні вимоги до сучасного штучного інтелекту[1]:

- високий рівень гнучкості системи та її взаємодії з користувачем, що у перспективі дасть можливість додати більше функцій до системи, для того щоб охопити ширше коло та підвищити складність завдань, які користувач зможе задати системі. Усе це можливо реалізувати за допомогою потужніших приладів обробки інформації;

- спрощення та покращення інтерфейсу штучного інтелекту для користувачів;

- підвищення рівня автономності проведення операцій. Штучний інтелект повинен самостійно вирішувати поставлене завдання в певній області, з подальшим його роз'ясненням;

- використання мультимедійних засобі для відповіді на запитання користувачів;

- інтеграція та сумісність штучного інтелекту з різними операційними системами та програмними забезпеченнями;

- можливість функціонування у реальному часі;

- подальше оновлення та вдосконалення штучного інтелекту, підтримка нових технологій та збереження великого об'єму даних для аналізу попередніх періодів і прогнозування майбутніх.

Незважаючи на всі переваги штучного інтелекту, також існують і його недоліки. Вчені визначили, якщо штучний інтелект розвинеться до свого середнього рівня, тоді він буде перевершувати людський інтелект в декілька разів, що може призвести до катастрофічних наслідків не тільки в економіці, а й у всіх сферах життєдіяльності людини таких як[1]:

- часткова та повна заміна людей на комп'ютери у всіх сферах діяльності, що призведе до масового безробіття;

- з розвитком штучного інтелекту все гостріше буде назрівати конфлікт між природним і штучним інтелектом, і це буде початком нових моральних і соціальних проблем;

- самовідтворення комп'ютерного інтелекту може призвести людство до втрати над ними контролю;

- при переході повністю на штучний інтелект збільшиться ризик зламати систему зломисниками, що може призвести до великих втрат чи повного краху не тільки підприємства, а й цілої країни;

- ймовірність технічного збою системи та можливість порушення в електромережі.

Отже, попри те що розробка та впровадження штучного інтелекту в процес управління є досить молодим напрямком науки, він вже використовується у найбільших та найвпливовіших компаніях цілого світу, через свої переваги, які викликані доповнювати людський інтелект, а не замінити його. Недоліки штучного інтелекту з'являються з подальшим його розвитком, тому вдосконалення такого інтелекту повинно бути під повним контролем науковців. [2]. На нашу думку впровадження штучного інтелекту, як і програмного забезпечення є і буде необхідною умовою для конкурентоспроможності протягом декількох десятиліть.

Список використаних джерел:

1. Ковтуненко Ю. В. Застосування штучного інтелекту у системі управління підприємством: проблеми та переваги. Економічний журнал Одеського політехнічного університету. 2019. С. 93-99.

2. Погореленко А. К. Штучний інтелект: сутність, аналіз застосування, перспективи розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». 2018. С. 22-27.

УДК 658-043.86:001.891

Роман БУГРИМЕНКО

*д.е.н., професор, професор кафедри економіки та бізнесу,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

Поліна СМІРНОВА

*к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки та бізнесу,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Актуальність дослідження стратегічного розвитку підприємства в сучасних умовах важко переоцінити, оскільки ділове середовище постійно зазнає змін під впливом різноманітних факторів, таких як технологічні інновації, зміни у споживчих уподобаннях, політичні та економічні трансформації тощо. Оптимальне розроблення та впровадження стратегії розвитку дозволяє підприємствам адаптуватися до цих змін, забезпечуючи їхню конкурентоспроможність та стабільність. Крім того, в умовах глобалізації та посиленої конкуренції на ринках, ефективне стратегічне управління є ключовим фактором успіху для бізнесу будь-якого масштабу. Таким чином, дослідження стратегічного розвитку підприємства відіграє важливу роль у забезпеченні його життєздатності та успішності.

Отже, функціонування підприємств та просування на ринку у сьогоденні та у перспективі вимагають систематичного підходу до стратегічного аналізу, планування та управління.

Розроблення інноваційних продуктів, відкриття нових ринкових сегментів та створення нових галузей у економіці дозволить підприємству вийти вперед у глобальній конкурентній боротьбі, забезпечуючи йому унікальність та стійкість на ринку у майбутньому. Ця ситуація вимагає розробки нових організаційно-економічних стратегій та механізмів для ефективного функціонування та розвитку підприємства з метою покращення його позицій у майбутньому.

Стратегічний розвиток підприємства – це комплексний процес формування та втілення довгострокових цілей та напрямків розвитку з метою забезпечення стійких конкурентних переваг та зростання. Розглянемо ключові аспекти стратегічного розвитку підприємства [1].

1. Аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища. Перед розробкою стратегії розвитку необхідно провести глибокий аналіз внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на підприємство. Це включає оцінку сильних та слабких сторін, можливостей та загроз, а також оцінку тенденцій на ринку, конкурентного середовища, законодавства та економічних умов.

2. Визначення стратегічних цілей і завдань. На основі аналізу формуються стратегічні цілі та завдання підприємства. Ці цілі повинні бути конкретними, досяжними, реалістичними. Вони повинні відповідати місії, цілям, цінностям підприємства, сприяти його стійкому зростанню та розвитку.

3. Розробка стратегічного плану. Стратегічний план включає в себе конкретні завдання та тактичні підходи, необхідні для досягнення поставлених

цілей. Це може включати розширення асортименту продукції, введення нових технологій, розширення ринків збуту або розвиток нових бізнес-ліній.

4. Сегментація ринку та позиціонування. Сегментація ринку дозволяє підприємствам краще розуміти свою цільову аудиторію та створювати продукти та послуги, які відповідають її потребам. Наприклад, розподіл ринку на сегменти за віковими групами, доходами або географічними регіонами допомагає підприємствам точніше спрямовувати свої маркетингові зусилля та адаптувати продукти до унікальних потреб різних груп споживачів.

5. Інновації та технологічний розвиток. Інновації та технологічний розвиток в сучасному світі є двигуном прогресу та ключовими факторами конкурентоспроможності для бізнесу та економіки загалом. Прийняття нових технологій та розробка інноваційних продуктів дозволяє підприємствам залишатися на шляху сталого зростання.

6. Стратегія управління ризиками. Стратегія управління ризиками спрямована на зниження негативного впливу можливих подій щодо досягнення поставлених цілей та результативності діяльності підприємств. Вона передбачає аналіз, ідентифікацію, оцінку, контроль та мінімізацію ризиків в процесі функціонування підприємства.

7. Людський капітал та лідерство. Важливим аспектом стратегічного розвитку є розвиток людського капіталу та лідерства. Це включає підвищення кваліфікації персоналу, мотивацію та стимулювання працівників, розвиток лідерських якостей та побудову команди, яка спроможна реалізувати стратегічні завдання.

8. Реалізація та контроль. Під час реалізації стратегічного плану необхідно постійно контролювати всі етапи його виконання, що включає в себе адаптацію до змін на ринку та внутрішніх умов, вчасну корекцію стратегій та дій відповідно до виявлених тенденцій та результатів.

Стратегічний розвиток підприємства вимагає комплексного підходу та врахування різноманітних факторів, від зовнішніх умов ринку до внутрішніх ресурсів та капіталу. Використання думок визнаних експертів у галузі економіки допомагає підприємствам розробляти ефективні стратегії, спрямовані на досягнення конкурентної переваги та стійкого розвитку в умовах сучасного бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Diana Galoyan, Tatul Mkrtychyan, Viktoriia Hrosul, Roman Buhrimenko, Polina Smirnova, Hanna Balamut. Formation of Adaptation Strategy for Business Entities in the Context of Digital Transformation of the Economy. Review of Economics and Finance, 2023, 21, pp. 616-621.

УДК 338.1:631.1

Андрій ВЕРЗУН

к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту ім. проф. Є. В. Храпливого,

Лілія ВОЙНИЧА

*к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту ім. проф. Є. В. Храпливого,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

ВПЛИВ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ НА ОПТИМІЗАЦІЮ ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сільське господарство є важливим сектором економіки багатьох країн, яке потребує ефективного управління фінансовим потенціалом для забезпечення сталого розвитку та конкурентоспроможності. Макроекономічна політика держави має вагомий вплив на оптимізацію фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств через регулювання фіскальних, монетарних та інших аспектів економіки.

На макrorівні приймаються стратегічні рішення та формуються основні засади та напрями політики держави, яка впливає на умови господарювання сільськогосподарських підприємств. Дана політика включає в себе такі аспекти, як фінансова підтримка, податкова політика, торговельні угоди та інші законодавчі та регуляторні ініціативи.

В контексті оптимізації фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств макроекономічні важелі використовуються для регулювання вартості кредитних ресурсів для сільськогосподарських підприємств, рівня субсидій та допомог, доступності ринків для збуту продукції, зокрема, зовнішніх та інших чинників, які впливають на прибутковість та конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств.

На мікрорівні ці стратегічні напрями реалізуються через конкретні управлінські рішення, які передбачають вибір джерел фінансування, форми оподаткування, інвестиційну стратегію, методи та технології виробництва та інші складові, які дозволяють підприємствам пристосовуватися до змін у макросередовищі та забезпечувати стабільність та ефективність своєї діяльності.

В рамках нашого дослідження актуальним є трактування категорії «фінансовий потенціал» запропонований Боронос В. Г. Досліджуючи дану категорію на рівні держави науковець визначає його як комплекс характеристик, здатних забезпечити цілісну оцінку – по-перше, фінансового стану на макро- та мікрорівні, по-друге, факторів чи умов зміни цього стану, і нарешті, перспектив стійкого економічного зростання чи успішності фінансово-економічної діяльності на мікрорівні [1, с. 127].

Отже, макроекономічна політика держави впливає на різні сектори та галузі економіки, включаючи аграрний. Один із основних інструментів макроекономічної політики – фіскальна політика використовується державою для впливу на економіку країни. Вона включає в себе зміни рівня податків, державних видатків та інших фіскальних інструментів, які можуть суттєво

впливати на фінансовий стан сільськогосподарських підприємств. Збільшення податків може зменшити прибутковість їх діяльності, а зниження - збільшити доступність фінансових ресурсів.

Інший важливий інструмент – монетарна політика. Монетарна політика – це система заходів, які використовує центральний банк країни для регулювання грошової маси та процентних ставок. Вона може суттєво позначатись на діяльності сільськогосподарських підприємств. Зміни у грошовому обігу та процентних ставках впливають на доступність кредитів для сільськогосподарських підприємств. Високі процентні ставки ускладнюють доступ до кредитів, що негативно позначається на можливості розвитку та оптимізації фінансового потенціалу.

Також важливий вплив має торговельна політика. Зміни у міжнародній торгівлі можуть впливати на ціни на сільськогосподарську продукцію та доступність експортних ринків. Це може впливати на фінансове становище сільськогосподарських підприємств через зміни в їх доходах та витратах. Важливо, щоб торговельна політика була збалансованою та враховувала особливості аграрного сектору. Держава повинна використовувати торгові інструменти таким чином, щоб стимулювати його розвиток, не ставлячи під загрозу продовольчу безпеку країни.

Держава може використовувати механізми цінового регулювання для продукції галузі сільського господарства, що відбиватиметься на фінансових результатах сільськогосподарських підприємств.

Макроекономічна політика, закономірно, включає і державну підтримку розвитку сільськогосподарських підприємств. Для цього використовуються субсидії, кредитування за спеціальними умовами та інші програми фінансової підтримки. Використання цих інструментів має суттєвий вплив на їх фінансову стійкість, можливості для залучення фінансових ресурсів та інвестиції.

Динамічність ринкового середовища практично завжди обумовлює зміну умов фінансування сільського господарства. Розподіл і перерозподіл доходів та фінансових ресурсів між суб'єктами аграрного ринку впливає на обсяги власних фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, визначає умови їх доступу до дешевих банківських кредитів [2, с. 127]. Розуміння цих процесів допомагає підприємствам ефективніше управляти своїми фінансами та досягати більшої стійкості й результативності діяльності.

Список використаних джерел:

1. Боронос В.Г. Методологічні засади управління фінансовим потенціалом території: монографія. Суми: Сумський державний університет, 2011. 310 с.
2. Трусова Н. В. Макроекономічний аналіз факторів формування фінансового потенціалу сільського господарства. Облік і фінанси. 2015. № 1. С. 120-125.

УДК 330.3

Микита ВІТЕР
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
I курсу економічного факультету,
Наталія СЕЙСЕБАЄВА
к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування,
Запорізький національний університет, м. Запоріжжя

УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ, ЯК УМОВА СТАЛОСТІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Останні тенденції в управлінні, досвід багатьох провідних компаній у розвинених країнах та різноманітна звітність таких підприємств, говорить, що досягти розширення свого впливу та закріплення на ринку, можна шляхом вдосконалення своєї системи управління якістю бізнес-процесів.

Управління якістю бізнес-процесів на підприємствах відіграє важливу роль у забезпеченні сталості економічного розвитку. Якість бізнес-процесів визначається ефективністю та спроможністю підприємства досягати своїх цілей та задовольняти потреби своїх клієнтів.

Деякі з основних принципів та інструментів управління якістю бізнес-процесів включають наступні зазначенні нижче елементи.

По-перше, це система управління якістю, що являє собою підхід, який базується на встановленні систематичних процедур та процесів для забезпечення якості продукції або послуг. Та включає в себе визначення стандартів якості, контроль якості, аналіз та вдосконалення процесів.

Проблема якості є одним із основних чинників підвищення конкурентоздатності підприємства, за рахунок покращення загального рівня економічної, соціальної і екологічної безпеки.

Поняття та визначення якості отримали своє місце в стандартах ISO.

Стандарти ISO серії 9000 встановили єдиний, визнаний в світі підхід стосовно договірних умов з оцінки систем якості і одночасно регламентували відносини між виробниками і споживачами продукції [1].

Мета серії стандартів ISO 9000 — це стабільне функціонування документованої системи менеджменту якості підприємства-постачальника. Сфера застосування ISO 9000 спрямована на відносини між компаніями у формі споживач/постачальник та для задоволення вимог всіх зацікавлених сторін (власників, співробітників, суспільства, тощо) [2].

Стандарти допомагають підприємствам формалізувати їх систему менеджменту, вводячи, зокрема, такі системоутворюючі поняття, як внутрішній аудит, процесний підхід, коригувальні та запобіжні дії.

По-друге, це контроль якості, який є процесом перевірки та оцінки якості продукції або послуг на кожному етапі їх виробництва або надання. Це може включати випробування, інспекцію, аудити та інші методи оцінки якості.

По-третє, безперервне вдосконалення системи управління, на основі постійного аналізу та вдосконалення бізнес-процесів з метою досягнення

більшої ефективності та якості, що може включати впровадження нових технологій, оптимізацію процесів та навчання персоналу.

Четвертий елемент, залученість персоналу та його зацікавленість у підвищенні ефективності діяльності підприємства. Успіх управління якістю бізнес-процесів залежить від активної участі та залучення персоналу. Працівники повинні бути наділені відповідними знаннями, навичками та ресурсами для виконання особистих обов'язків та внесення своєї частки у поліпшення якості. І для забезпечення цього, керівництво має прикладати основні зусилля, включаючи звітування перед працівниками. Підприємство не може існувати без трудових ресурсів, тому підвищення їх мотивації та обізнаності прямо впливає на ефективність роботи.

Останнім, але одним із важливіших, є звісно робота з клієнтами. Залученість клієнтів до процесу управління якістю, через зворотній зв'язок та врахування їх потреб і вимог є важливим аспектом сталості економічного розвитку. Задоволені клієнти сприяють підтримці іміджу та статусу, що сприяє розвитку бізнесу.

Узагальнюючи вище сказане, управління якістю бізнес-процесів це один із найважливіших питань перед керівництвом та нова і досить перспективна тенденція, що допомагає підприємствам покращувати ефективність, зменшувати витрати, забезпечувати клієнтське задоволення та конкурентоспроможність. Що у свою чергу сприяє сталому розвитку підприємства в цілому та економіки регіону, як наслідок.

Список використаних джерел:

1. СТАНДАРТИ ISO 9000: ЯКІСТЬ ЯК ПРИНЦИП ТА ОСНОВА ДОВІРИ МІЖ ВИРОБНИКОМ ТА СПОЖИВАЧЕМ URL: https://ir.nmu.org.ua/jspui/bitstream/123456789/460/1/2009_1_p115-122.pdf (дата звернення: 25.03.2024).

2. ISO 9000 URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/ISO_9000 (дата звернення: 25.03.2024).

УДК 005.3

Ангелія ВОЛЬСЬКА
к.е.н., доцент, доцент кафедри публічного управління,
менеджменту та інклюзивної економіки,
Марина БАЧИНСЬКА
к.п.н., викладач кафедри цифрових, освітніх та соціо-економічних технологій,
НРЗВО «Кам'янець-Подільський державний інститут»,
м. Кам'янець-Подільський

БІРЮЗОВІ ОРГАНІЗАЦІЇ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ УПРАВЛІННЯ

У III тисячолітті на зміну класичним організаціям з традиційним устроєм, ієрархією цінностей та субординацією прийшли новітні, з альтернативним підходом до керівництва та роботи взагалі. Їх називають бірюзовими або живими організаціями, так званими «організаціями майбутнього». Бірюзові компанії є новою течією у світовому бізнесі [1].

Бірюзові організації – ті, де кожен член команди особистим рішенням прагне досягти цілей власника та компанії, відчуває цінності та бере на себе відповідальність за їх досягнення. Звичайно, що така трансформація відбувається через поступові зміни в мисленні, а не через декларативні зміни у формі управління. Цінності, які пропонує керівник, поступово перетворюються на норми, а потім на етикет і стають цінностями для команди. Члени такої команди, після кожного завдання та досягнення, стають сильнішими та мислять більш сміливо. Беручи відповідальність за навіть незначні завдання, такі як підтримка порядку на робочому столі комп'ютера чи організація власного робочого дня, а потім – за результати свого відділу, підрозділу та загальні результати компанії.

Концепція бірюзової компанії залишає без уваги класичні підходи до управління, їх часто називають "утопічним капіталізмом" та компанії подібного типу все частіше з'являються на ринку і демонструють хороші результати.

Виходячи з цього, можна виділити кілька очевидних переваг інноваційного управління:

- бізнес працює з урахуванням кожного співробітника та на користь загальних цілей;
- висока якість продукту чи послуги на виході;
- оперативне досягнення поставлених завдань;
- відсутність ієрархічної піраміди для прийняття рішень;
- прозорість та відкритість будь-якої інформації про компанію;
- комфортні умови праці для кожного співробітника;
- можливість реалізації творчого потенціалу та знаходження нетрадиційних шляхів вирішення певної задачі;
- привернення талановитих фахівців;
- вільний робочий графік та відсутність дрес-коду;
- висока продуктивність та самоорганізація;
- зменшення плинності персоналу;
- міцний бренд у сфері управління людськими ресурсами. Бірюзові

організації часто отримують позитивні відгуки від своїх співробітників, що сприяє підвищенню її репутації.

Наведене може здатися фантастичним, проте навіть найпрогресивніші компанії далеко не завжди прагнуть до такої перетвореності, оскільки це потребує значних зусиль і зміни підходів. Так, незважаючи на багато переваг, критики бірюзового управління вказують на недоліки:

1. Експерти вважають, що повністю побудувати бірюзову компанію в країні складно: менталітет не відповідає і навколишня ситуація занадто нестабільна. Модель "бірюзової" організації працює краще в стабільній економіці, коли компанія може розвиватися природним чином.

2. Деякі завдання можуть залишитися без уваги, якщо співробітники не зацікавлені в них. До прикладу, через це критикують бірюзову компанію Valve за її нечасте оновлення сайту.

3. Створення сприятливого середовища для співробітників може вимагати значних фінансових витрат, а адаптація працівників- часу.

4. На процес прийняття рішень може піти більше часу, до поки співробітники домовляються. У невідкладній ситуації будь-яка втрата часу може бути критичною. Також відсутність чіткої ієрархії, може призвести до затягнення процесу прийняття важливих рішень.

5. Централізоване керівництво в кризових ситуаціях. У таких випадках потрібна чітка координація всіх підрозділів компанії. Компанія повинна діяти як єдиний організм, вона вже не може дозволити собі вагання, і, знову ж таки, необхідно негайно приймати ключові рішення. Якщо кожний відділ буде діяти на свій розсуд, це може призвести до катастрофічних наслідків.

На думку [2] в організації бірюзових компаній можливі характерні помилки:

- у бізнесі, побудованому на бірюзових методах управління, немає місця чіткому тактичному плануванню. Тому помилки в фінансових звітах, затримки з виконанням поставлених завдань є зовсім звичайними явищами. Головне, щоб подібні нюанси не впливали на репутацію компанії, її глобальні показники та атмосферу в колективі.

- складно звільнити людину і уникнути конфлікту. Керівнику, звиклому до традиційних методів управління, буде складно врегулювати конфлікт з працівником, який систематично не виконує обов'язки, які він сам взяв на себе. Справа в тому, що в бірюзових організаціях не так просто звільнити людину. Але в той же час можна прийняти колективне рішення, якщо той чи інший співробітник систематично підводить всю команду;

- створення організації майбутнього, яка дозволяє самоорганізації учасників команди, вимагає певних умов та критеріїв. Мета полягає у залученні кожного співробітника, формуванні персональної відповідальності, спільній роботі та підвищенні ефективності бізнесу. Проте, важливо зрозуміти, що це не трапиться миттєво. Багато керівників втрачають зв'язок між причиною та наслідком, думаючи, що прийняття "бірюзових" підходів автоматично забезпечить результат;

- у бірюзових компаніях відсутність ієрархічної системи та строгих правил вважається ключем до успіху. Насправді, у кожній великій міжнародній компанії

є свої директори, топ-менеджери та керівники відділів тобто існує певна система, без якої неможливо розвивати бізнес. У бірюзових компаніях завжди існує затверджений власником курс та рішення, що приймаються найвищим органом влади. Але важливо розуміти, що відмінність полягає не в самій формі управління, а в мисленні людей;

- у бірюзових компаніях не існує чіткого розділення на керівників та підлеглих. Тут замість цього є лідери, наставники та ментори. Відповідальність за результати та контроль не є особистими. Основна мета всіх цих ролей – сприяти працівникам та компанії у досягненні великих результатів. Але як саме це відбувається – через контрольні механізми чи заохочувальні методи – залежить від індивідуальних особливостей кожного працівника, якому потрібна підтримка.

В організації важливо відмовитися від ілюзій та зосередитися на створенні цінностей компанії, через залучення співробітників на кожному етапі з передаванням їм відповідальності та створенням нового рівня командної роботи.

Отже, бірюзове управління передбачає розрив шаблонів і стереотипного мислення. Однак бірюзова самоорганізація виникає лише внаслідок зміни цінностей. Такі зміни можуть призвести до розпаду класичної ієрархії управління, заміни традиційних інструментів вимірювання ефективності із загальноприйнятими, відмовою від формальних інструкцій та нудних нарад.

Однак, це не означає, що можна раптово перейти від низького до високого рівня корпоративної культури. Необхідні глибокі зміни в мисленні та стереотипах поведінки співробітників. Так, перехід від посадових інструкцій до самоорганізації співробітників вимагає великих зусиль та постійної роботи. Будь-який етап розвитку корпоративної культури повинен бути продуманим та закріпленим, змінюючи мислення всередині команди поступово та послідовно.

Список використаних джерел:

1. Бізнес нового покоління: 6 бірюзових компаній, що працюють в Україні. URL: <https://psm7.com/uk/technology/biznes-novogo-pokolinnya-6-biryuzovix-kompanij-shho-pracyuyut-v-ukra%D1%97ni.html>
2. Перекрестов О. Бірюзове сідло на кульгавій корові. URL: <https://uabl.org/perekrestov-alex/>

УДК 338.331:647.658

Леся ГНИЛЯНСЬКА

к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,

Володимир ЗАМОСТНИЙ

аспірант кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,

НУ «Львівська політехніка», м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ КАДРОВИМ ПОТЕНЦІАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

З розвитком ТзОВ «Ясногора», відповідно і змінюються вимоги до кадрового потенціалу. Підвищуються вимоги до загальноосвітньої, економічної, технічної, технологічної підготовки працівників даного підприємства, до рівня їхньої кваліфікації. Виникають питання раціонального використання трудових ресурсів, оптимальної оцінки діяльності кадрів. На кадровий потенціал даного підприємства значною мірою впливає фінансове, інформаційне, організаційне та соціально-економічне забезпечення. Потрібно враховувати кон'юнктуру ринку праці, державне регулювання, якість життя людей, освітній рівень населення, культуру тощо. З боку підприємства – це принципи управління і кадрова політика, виробнича та трудова дисципліна, організаційна культура, система стимулювання працівників та ін. При цьому головною метою системи управління кадровим потенціалом на підприємств є створення сприятливих умов для формування кількісної та якісної складових кадрового потенціалу для найбільш ефективного його використання. Особливе значення в системі управління кадровим потенціалом набуває мотивація персоналу, яка є основним засобом забезпечення оптимального використання ресурсів і мобілізації наявного кадрового потенціалу. Основна мета мотивації персоналу в системі управління кадровим потенціалом – отримання максимальної віддачі від використання наявного кадрового потенціалу, що дозволяє підвищити загальну результативність і прибутковість діяльності підприємства. Для оцінювання системи управління кадровим потенціалом ТзОВ «Ясногора» нами було проведено аналізування системи управління кадровим потенціалом даного підприємства. Після чого, аналіз використання робочого часу показав, що результати діяльності фірми були б значно кращими, якщо б враховували реалізацію резервів ефективного його використання. Для цього слід більше уваги приділяти підвищенню продуктивності праці за рахунок зменшення непродуктивних втрат робочого часу, порушень трудової дисципліни, плинності робочої сили, раціональної структури кадрів. Саме зростання продуктивності праці обумовлене в найбільшій мірі збільшенням середнього денного виробітку та зменшенням кількості відпрацьованих робочих днів. Необхідно також враховувати методи мотивації і системи винагород, які забезпечують прихильність колективу справі реалізації стратегії. Організаційна структура управління ТзОВ «Ясногора» передбачає можливість застосування ряду таких мотивуючих факторів: залучення працівників функціональних відділів до прийняття рішення в межах проектної групи стосовно вибору шляхів досягнення

мети; наявність творчого характеру виробничих завдань; висока ймовірність зміни положення з керівника проекту на рядового члена цільової групи при переході від виконання одного проекту до іншого підвищує рівень об'єктивності процесу управління; можливість кар'єрного та професійного росту. Недосконала система мотивації та стимулювання персоналу на ТзОВ «Ясногора» є проблемним питанням. В ході аналізу даної проблеми було запропоновано розробку системи преміювання працівників, яка дозволить не лише підвищити продуктивність праці персоналу, але й дасть змогу за рахунок цього зменшити витрати праці на 1 грн. наданої послуги чи проданої продукції.

Успіх виробничої діяльності підприємства великою мірою залежить від кадрової політики на підприємстві. Головне завдання якої полягає в забезпеченні кожного робочого місця, кожної посади персоналом відповідної кваліфікації. Реалізація цієї кінцевої мети передбачає виконання багатьох функцій, які становлять систему основних елементів управління персоналом підприємств. До неї входять: забезпечення підприємства відповідними професійними кадрами; забезпечення раціонального розміщення кадрів, їх професійно-кваліфікаційне зростання і можливе посадове зростання; ефективне використання кадрового потенціалу підприємств; навчання; умови наймання на роботу; система оплати праці; створення нормальних умов праці і відповідного психологічного клімату; забезпечення безпечних умов праці на підприємстві; організація відповідних зв'язків між представниками колективу і керівництвом; реалізація соціальних функцій, пов'язаних з виробничою діяльністю підприємства. Базою формування кадрового потенціалу в підприємствах виступає кадрова політика, що являє собою цілісну кадрову стратегію, а також об'єднує різні форми кадрової роботи, стиль її проведення на підприємствах готельно-відпочинкового характеру та плани щодо використання робочої сили. Кадровий потенціал такого підприємства – це складна соціально-економічна та динамічна система, яка демонструє сукупність здібностей і можливостей кадрів підприємства, що мають кількісні та якісні характеристики, необхідні даному підприємству задля сталого розвитку.

Список використаних джерел:

1. Бессонова А. В., Чернатна Т. М. Аналіз методів розвитку кадрового потенціалу підприємств. Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки. 2021. вип. 6 (39). С. 97–105.

2. Міненко М. А., Альохін Д. І. Управління кадровим потенціалом суб'єктів господарювання. Ефективна економіка. 2019. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/9_2019/5.pdf (дата звернення 25.02.2024).

3. Сазонова Т. О., Федірець О. В. Стратегічне значення проектування інноваційної поведінки персоналу сучасної організації. Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 7. Ч. 3. С. 59–63.

УДК 159.9.:351.74

Наталія ГОРДИНЯ

*кандидат психологічних наук, заступник директора Регіонального центру
підвищення кваліфікації Київської області, м. Київ*

ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ АДАПТАЦІЇ ТА КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

В умовах повномасштабного вторгнення, яке триває вже більше двох років збільшується вимогливість до професійних компетентностей працівників бізнесу. У зв'язку із професійною діяльністю, яка супроводжується ненормованим робочим графіком, можливими незапланованими відрядженнями, волонтерською діяльністю, зміною умов праці, відсутністю відчуття безпеки за близьких і рідних, підприємець повинен мати високий рівень професійно важливих якостей. А саме: емоційну стійкість, високий рівень професійної мотивації, інтернальний локус контролю та високий рівень емоційного інтелекту.

Низький рівень резильєнтності у представників бізнесу може викликати професійний дистрес, а також порушення професійної діяльності і емоційної саморегуляції підприємців як наслідок може призвести до погіршення психологічно-емоційного стану підприємців [5].

Загалом психологічні чинники адаптації та копінг-стратегії поведінки працівників бізнесу можуть як сприяти, так і перешкоджати успішності подолання стресу, а також впливати на збереження психологічного здоров'я особистості. Відповідно, високий рівень стресостійкості свідчить про наявність копінг-ресурсів, які проявляються у визнанні суб'єктом своєї ролі при виникненні можливих критичних ситуацій, в здатності ефективно справлятися зі стресовими ситуаціями. Це сприяє розробці адаптивних психологічних чинників, які дозволяють розвинути необхідні поведінкові копінг-стратегії, через розуміння та визначення потенційного стресору та створенням резерву особистісних і середовищних ресурсів, необхідних для успішності копінг-поведінки, особистісного зростання, благополуччя і досягнення поставлених позитивних цілей [2].

Результати дослідження та виявлення домінуючих копінг-стресових поведінкових стратегій респондентів наведено на рис. 1.

У 53% респондентів за шкалою «копінг, орієнтований на вирішення задач» виявлено середній рівень прояву. За шкалою «копінг, орієнтований на емоції» виявлено високий (40%) та середній (60%) рівні вираженості. Відповідно до шкали «копінг, орієнтований на уникнення», ми можемо стверджувати, що найвищі результати вираженості притаманні середньому рівню (53%). Субшкала відповідальності представлена у респондентів на середньому (63%) та високому (23%) рівнях, субшкала соціальної відповідальності – у переважачої більшості на середньому рівні (70%).

Рис. 1. Результати методики «Копінг-поведінка у стресових ситуаціях» С. Нормана, Д. Ендлера, Д. Джеймса, М. Паркера (в адаптації Т. Крюкової)

Дослідження стратегій подолання стресових ситуацій представників бізнесу представлені на рис. 2.

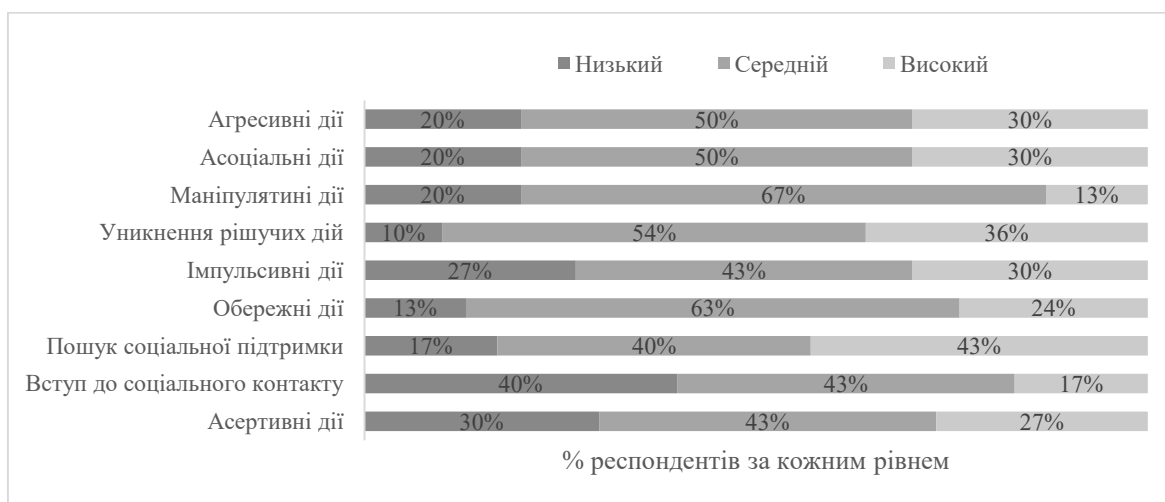

Рис. 2. Результати методики «Стратегії подолання стресових ситуацій» С. Хобфолла

Аналізуючи графік групових показників, можна сказати, що за шкалою «уникнення рішучих» дій найбільш виражені результати у респондентів за середнім рівнем (53 %). Також ми можемо бачити, що результати за шкалою «обережні дії» у 13% респондентів знаходяться на низькому рівні та у 63% – на середньому. Це є свідченням того, що для таких працівників характерне обмірковування і зважування можливих варіантів рішень, уникнення ризику.

В результаті теоретичного та емпіричного аналізу було встановлено, що для зниження рівня стрес-факторів у професійній діяльності кожний фахівець використовує власні стратегії (копінг-стратегії) на основі наявного особистісного досвіду (особистісні ресурси або копінг-ресурси). Тому копінг-поведінку представників бізнесу необхідно розглядати як результат взаємодії копінг-стратегій (способи управління стресовим фактором, що виникають як відповідь особистості на сприйману загрозу) та копінг-ресурсів (відносно стабільні

характеристики фахівців і стресу, які сприяють розвитку адаптивних здатностей фахівців).

Також встановлено, що респондентам не характерне подолання негативних переживань за рахунок цілеспрямованого стримування емоцій, мінімізації їх впливу на сприйняття ситуації і вибір стратегії поведінки. Для представників бізнесу важливим є подолання негативних переживань за рахунок суб'єктивного зниження значущості проблемної ситуації та аналізу рівня її емоційної залученості, а також вираженим є синтез інформації, вибір можливих варіантів вирішення критичних ситуацій та уникнення ризику.

Список використаних джерел:

1. Волошок О. В. Психологічні прийоми зниження тривоги особистості у стресовій ситуації. Особистість в екстремальних умовах: матеріали ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції (Львів, 2019 р.). Львів, 2019. С. 10-13.
2. Клюс П.П., Палюх В.Г. Тактична і психологічна підготовка особового складу пожежної охорони. Харків: Основа, 2012. 228 с.
3. Корольчук М.С, Крайнюк В.М. Соціально-психологічне забезпечення діяльності в звичайних та екстремальних умовах. Київ: Ніка-центр, 2016. 580 с.
4. Крайнюк В.М. Психологія стресостійкості особистості: монографія. Київ: Ніка-центр, 2017. 432 с.
5. Яковенко С. І. Соціально-психологічна допомога при надзвичайних ситуаціях та критичних інцидентах: монографія. / за ред. С. І. Яковенка, В.І. Лисенка. Київ. 2014. 206 с.

УДК 361.115

Любов ДРАНУС
к. е. н., доцент кафедри менеджменту,
Вероніка МАТВЄЄВА
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»,
Чорноморський національний університет ім. Петра Могили, м. Миколаїв

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

В умовах невизначеності та нестабільності бізнес-лідери все більше усвідомлюють першочергову важливість забезпечення стійкості бізнесу. Глобальна економіка сьогодні переживає вплив низки наскрізних сил. З одного боку, експорт знову зростає, тиск на ланцюги поставок зменшується, технологічні підриви, керовані штучним інтелектом, прискорюються, а відновлення після пандемії йде повним ходом [1].

Водночас наша глобалізована економіка стикається зі значними перешкодами, спричиненими геополітичною напруженістю, економічною невизначеністю, зростанням вартості запозичень і жорстким ринком праці в розвинених країнах, що стримує все більш глобалізовані організації [1].

У сучасних умовах глобалізації інтеграція та автоматизація бізнес-процесів стали головними пріоритетами для досягнення ефективності та результативності діяльності підприємств [2 с. 1].

Система управління бізнес-процесами підприємств будується на основі визначення певної етапності її організації. Для забезпечення відповідності окремих бізнес-процесів розробленій стратегії підприємства доцільно визначити наступні етапи (рис.1) [2 с. 3].

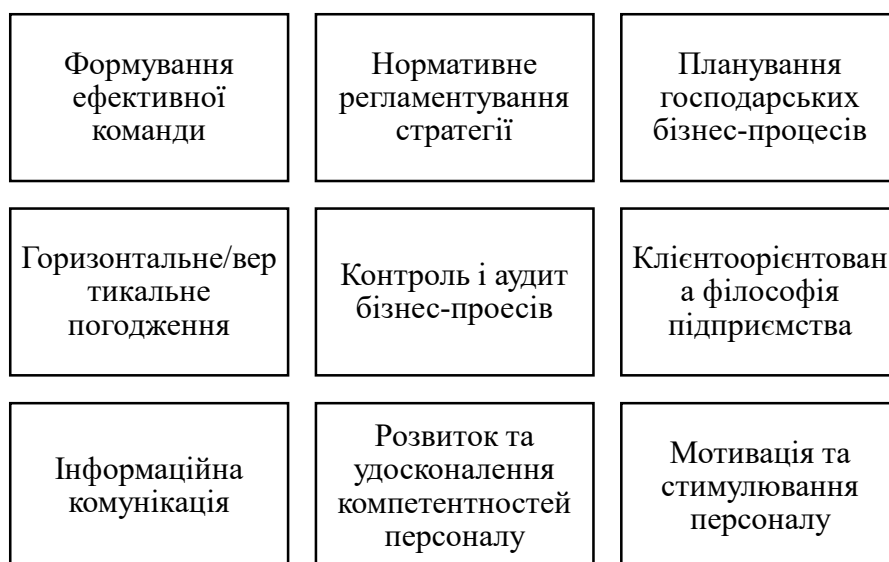

Рисунок 1 – Етапи управління ефективністю бізнес-процесів на підприємстві
 Джерело: складено автором на основі [2 с. 3].

Важливою умовою під час реалізації етапів управління ефективністю бізнес-процесів на підприємстві є послідовне здійснення кожного наступного етапу. Таким чином, керівники підприємства визначають довгостроковий вектор його розвитку, координують роботу функціональних підрозділів, перевіряють бізнес-процеси на відповідність чинному законодавству та внутрішнім документам підприємства, а також стратегії розвитку компанії, здійснюють оцінювання показників ефективності бізнес-процесів, а також несуть відповідальність за результативність та ефективність на всіх етапах їх реалізації. Система управління ефективністю дозволяє надати оцінку стратегічним цілям, а також результативності [2 с. 3].

Ландшафт сталого розвитку швидко розвивається, і 2024 рік може стати ключовим роком у боротьбі зі зміною клімату та погіршенням навколишнього середовища. Підприємства, уряди та окремі особи збільшують інвестиції та дії, щоб сприяти переходу до стійкого до клімату та сталого майбутнього [3].

Варто відзначити найбільш прогресуючі тенденції, а саме: у кліматичних фінансових технологіях, звітності, викидах третьої категорії, управлінні кліматичними ризиками та штучному інтелекті (ШІ) для сталого розвитку, оскільки вони виділяються своїм потенціалом для формування нашого підходу до сталого розвитку в найближчі роки [3].

Функціонування сектору підприємництва нерозривно пов'язане з інформаційними технологіями, використанням Big Data, інструментів бізнес-аналітики, а також діджиталізацією на всіх рівнях управління та реалізації бізнес-процесів. Використання необхідного програмного забезпечення дозволяє досягнути таких найважливіших тактичних цілей: зростання продуктивності праці, економія поточних витрат, безперервність виробничих і соціальних перетворень, вчасним реагуванням бізнесу на зміни зовнішнього та внутрішнього середовища. Оптимізація бізнес-процесів з використанням інформаційних технологій дозволить закріпити позиції компанії на ринку, підвищити її конкурентні позиції та інвестиційну привабливість [2 с. 1].

В сучасних умовах глобалізації інтеграція та автоматизація бізнес-процесів стала головним пріоритетом досягнення ефективності та результативності підприємства. Враховуючи мінливість в межах зовнішнього середовища компанії, керівники та робітники повинні швидко адаптуватися до цих змін. Крім того: цифровізація, інформаційні технології та використання інструментів бізнес-аналізу в усіх сферах корпоративної діяльності свідчать про необхідність впровадження новітніх технологій автоматизації бізнес-процесів.

Здійснення моніторингу показників ефективності на кожному етапі, щодо впровадження них в бізнес-процеси є підставою для своєчасного прийняття рішення та усунення виявлених недоліків в тактичних і стратегічних системах управління. З огляду на це, рекомендується створити систему управління бізнес-процесами підприємства на основі їх визначення, алгоритм поетапної та вдосконаленої реалізації бізнес-процесів на основі послідовної оптимізації окремих економічних процесів і ліквідування найменш ефективних бізнес-процесів. Оцінка та аналіз шляху, удосконалення методів управління бізнес-процесами сприяє зростанню прибутковості компанії та економії витрат.

Оптимізація бізнес-процесів допоможе зміцнити позиції компанії на ринку, підвищити її конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість.

Список використаних джерел:

1. Тренди та стратегії 2024 року для забезпечення стійкості бізнесу в невизначеному світі. URL: <https://www.management.com.ua/tend/tend1420.html>
2. Мурована Т. О., Антонюк Я. Ю. Управління бізнес-процесами в контексті стратегічного розвитку підприємств. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/3_2020/20.pdf
3. 2024 рік на порозі: що очікує бізнес та які 5 тенденцій вливатимуть на його сталий розвиток. URL: <https://ukraine-oss.com/2024-rik-na-porozi>

УДК 331.108

Валентин ДРАНУС
к.е.н, доцент кафедри фінансів і кредиту
Олександра ПИЛИПЧУК
здобувачка вищої освіти
Чорноморський національний університет ім. Петра Могили
м. Миколаїв, Україна

УПРАВЛІННЯ ТРУДОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Через повномасштабне вторгнення РФ в Україну значна кількість людей працездатного віку була змушена виїхати за кордон у пошуках притулку. За даними Агенції ООН у справах біженців (UNHCR) на кінець 2023 року кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні становила близько 3,7 млн [1]. На початок 2024 року за кордоном зафіксовано 6,486 млн вимушених переселенців з України, з них в країнах ЄС зареєстровано 5,983 млн. переселенців з України із статусом тимчасового захисту [1]. Значний відтік робочої сили, особливо на початку повномасштабного вторгнення, призвів до скорочення виробництва, негативно вплинув на конкурентоспроможність підприємств, оскільки частина кваліфікованих працівників були змушені покинути свої робочі місця та виїхати з місць свого проживання. Таким чином, в сучасних умовах функціонування підприємств стала актуальною проблема ефективного управління трудовими ресурсами.

До складу трудових ресурсів відноситься населення країни в працездатному віці (чоловіки – 16 – 65 років, жінки – 16 – 60 років) за винятком осіб із першою та другою групами інвалідності, а також неактивних осіб працездатного віку, які є пенсіонерами за пільговими умовами. Також до трудових ресурсів відносяться молодші за працездатним віком особи, які вже зайняті у суспільному виробництві, і пенсіонери, які продовжують працювати. У цілому, сукупність усіх трудових ресурсів, яку також називають «працівники», «кадри» або «персонал», визначається вказаними параметрами. Т. В. Давидюк визначає трудові ресурси як визначену групу населення з необхідними психофізіологічними, фізичними та інтелектуальними якостями, що дозволяє їм створювати матеріальні та духовні цінності, а також надавати послуги у рамках продуктивної діяльності [2]. За Е. М. Лібановою характерною особливістю категорії «трудові ресурси» є, передусім, фокус на працездатності населення в робочому віці та їх зайнятості (тобто здійсненні економічної активності), і водночас, врахування осіб непрацездатного віку - пенсіонерів та підлітків» [3, с.15].

Отже, трудові ресурси – це група населення країни, яке перебуває у працездатному віці та володіє необхідними психофізіологічними, фізичними та інтелектуальними якостями для здійснення продуктивної діяльності, створення матеріальних та духовних цінностей, а також надання різноманітних послуг.

Зміст терміну «трудові ресурси підприємства» виражається через кількісні та якісні характеристики. Кількісні показники визначають рівень розвитку та ефективне використання трудових ресурсів, а якісні характеристики включають рівень професійної освіти та відповідність професійно-кваліфікаційним характеристикам трудових ресурсів щодо потреби їх використання.

Беручи до уваги все вище сказане, варто розглядати способи ефективного управління трудовими ресурсами в умовах воєнного стану, враховуючи кількісні та якісні характеристики трудових ресурсів.

Методи ефективного управління трудовими ресурсами можуть включати розробку стратегій залучення та мотивації працівників, організацію програм підтримки для переселенців та перепідготовку працівників. Усі методи управління персоналом можна поділити на чотири групи: організаційні, адміністративні, економічні, соціально-психологічні.

Організаційні методи управління персоналом полягають у координації дій окремих елементів системи підприємства, встановленні робочих місць, правил внутрішнього трудового розпорядку, організації маршрутів руху транспорту та контролі за дотриманням трудової дисципліни.

Адміністративні методи включають в себе видання наказів, надання вказівок та інструкцій, проведення нарад та атестацій, спрямовані на управління та контроль за діяльністю і поведінкою працівників.

Економічні методи ґрунтуються на врахуванні та використанні економічних інтересів працівників і включають в себе розрахунки витрат, фінансування витрат на персонал, стимули та санкції.

Соціально-психологічні методи базуються на вивченні поведінкової психології людей у процесі праці та включають навчання, соціальне планування, моральне заохочення та розвиток соціального партнерства.

В умовах воєнного стану для покращення управління трудовими ресурсами підприємствам необхідно запроваджувати комплексні заходи, які будуть охоплювати всі чотири групи, що були наведені вище.

По-перше, організаційні заходи та питання безпеки. Це найважливіші аспекти в управлінні персоналом. Залежно від потенціалу підприємства та особливостей його діяльності, варто розглянути можливість переведення працівників на дистанційну форму роботи. Це дозволить забезпечити безпеку колективу та привернути більше співробітників. У таких умовах надзвичайно важливо налагодити комунікаційні зв'язки.

По-друге, адміністративні методи. Атестація та перевірка кваліфікації персоналу з урахуванням специфіки умов воєнного стану та потреб безпеки, встановлення інструкцій та правил щодо дій в надзвичайних ситуаціях, включаючи евакуацію.

По-третє, економічні методи. У контексті економічних методів управління персоналом, важливим є забезпечення матеріальної підтримки працівників у разі переходу на дистанційну форму роботи. Це може включати перегляд соціальних пакетів та надання додаткових виплат для підтримки особливо працівників, що належать до вразливих груп населення.

По-четверте, соціально-психологічні. Психологічні тренінги, психологічна підтримка для тих, хто її потребує, покращення робочого клімату, проведення безкоштовних курсів.

Мотивування працівників в умовах воєнного стану – це та складова, яка забезпечує не лише матеріальну підтримку для працівника, а ще й моральну. Незважаючи на війну, переважна більшість підприємств виплачує заробітну плату в повному обсязі. В умовах сьогодення додатковими стимулами для працівників від підприємств можуть бути гнучкий графік роботи, програми психологічної допомоги, одноразова грошова допомога, надання корпоративного житла або оплата оренди житла. Поряд із відомими, також можна виділити нові методи мотивування працівників в умовах воєнного стану, такі як взаємодопомога та взаємопідтримка, які виражаються у спільних волонтерських проектах на підприємстві, збиранні коштів для мобілізованих працівників, членів їхніх сімей тощо. Зважаючи на це, можна зробити висновок, що емпатія – це метод мотивування, який сформувався під час війни на підприємствах в Україні [4, с.91].

В умовах воєнного стану бізнес в Україні опинився в критичній ситуації через зниження обсягів виробництва, проблеми логістики та ланцюжків постачання, обмеженість фінансів. Всі ці бізнес-процеси на підприємствах реалізовує персонал, управління яким набуло особливої актуальності. Через призму стратегічного, антикризового управління вбачається нагальна потреба в зміні функціональної моделі управління персоналом на підприємствах, яка повинна ґрунтуватись на власному досвіді роботи зі своїми працівниками, обмеженості фінансових ресурсів та форс-мажорних умовах функціонування.

Загалом, ефективне управління трудовими ресурсами в умовах воєнного стану вимагає комплексного підходу та використання різноманітних методів, що враховують специфіку ситуації та потреби працівників.

Список використаних джерел:

1. Агенція ООН у справах біженців (UNHCR). URL: <https://data.unhcr.org/>
2. Давидюк Т.В. Трудові ресурси, трудовий потенціал, робоча сила,
3. людський капітал: взаємозв'язок категорій. *Вісник ЖДТУ: Економічні науки*. Житомир: ЖДТУ. № (47). 2013р. с. 32–35. С. 33
4. Лібанова Е.М. Ринок праці: навчальний посібник Київ: ЦУЛ, 2013. 224 с.
5. Пшик-Ковальська О.О., Ковальський О.І. Особливості управління персоналом в умовах воєнного стану. *Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку*. 2022. Вип. 4, № 2. с. 88–93. DOI: <https://doi.org/10.23939/smeu2022.02.088>.

УДК 658.3

Аркадій ДРИГІН
здобувач вищої освіти спеціальності «Менеджмент»
Сумський національний аграрний університет, м. Суми

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ МОТИВАЦІЇ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

У практиці управління сучасними організаціями все більша роль починає відводитися людському капіталу, тобто співробітникам як рушійній силі діяльності будь-якого економічного суб'єкта. У цьому ефективність роботи організації визначається, переважно, не кількісними характеристиками персоналу, а його якістю. Щоб кожен співробітник працював якісно, необхідно створити для персоналу такі умови, в рамках яких вони самі будуть зацікавлені в тому, щоб провадити свою професійну діяльність та виконувати посадові обов'язки якнайкраще. У зв'язку з цим, актуалізується питання методів заохочення та стимулювання персоналу як основного інструменту, що використовується з метою забезпечення продуктивної та результативної діяльності кадрового складу організацій.

Питання мотивації та стимулювання персоналу мають важливе практичне значення у трудових відносинах на підприємстві. Трудова мотивація має нерозривно поєднуватись зі стратегічними планами розвитку підприємства з цифрової трансформації, маючи відповідні ресурси. Щоб раціонально адаптуватися до конкурентних ринкових умов, підприємствам необхідно створювати інституційні можливості для персоналу, насамперед колективу висококваліфікованих людей та топ-менеджменту. Також важливу роль у колективі відіграють корпоративна культура, професійне середовище, інформаційно-комунікативні зв'язки, досвідчені підрядники, налагоджені технологічні процеси, які, зрештою, поетапно втілюють у життя задуману трансформацію.

Розвиток і підтримка робочого колективу передбачає створення сприятливої робочої атмосфери, сприяння командній роботі та підтримку морального духу працівників. Підприємство повинно забезпечити своїх працівників соціальними гарантіями, такими як оплата праці, виплати за вислугу років, медичне страхування, а головне – сприяти розвитку і модернізації соціальних гарантій [1].

Існуючі методи стимулювання співробітників ґрунтуються на різних теоріях мотивації, головною з яких є теорія А. Маслоу, яка виходить за межі простого стимулювання персоналу. Відповідно до цієї теорії, робота має надавати кожній людині можливість задовольнити фізичні та духовні потреби, починаючи від базових потреб і закінчуючи самореалізацією.

У рамках теорії Ф. Тейлора керівники повинні приділяти особливу увагу фізіологічним потребам своїх співробітників, з метою досягнення максимальної мотивації. Для цього можна використовувати мінімальні норми виробітку та оплату праці, яка залежить від виконаної норми.

Згідно з теорією Ф. Герцберга, оптимальна мотивація співробітників досягається з допомогою використання як внутрішніх, так і зовнішніх методів. Внутрішні методи спрямовані на формування внутрішньої мотивації працівника, з його бажанням працювати у компанії, тоді як зовнішні методи спрямовані на створення комфортних умов праці.

Теорія Д. МакКлелланда наголошує, що бажання кожної людини поділяються на три категорії: прагнення до успішності, прагнення до влади та прагнення до приналежності до певної групи. Лідери зазвичай орієнтовані на досягнення влади, тоді як одинаки схильні до особистого результату.

У сфері управління персоналом постійно досліджуються та розробляються різні способи стимулювання трудової діяльності, а також нові методи та системи організації стимулювання, з метою підвищення мотивації працівників.

Сучасна наука з менеджменту досліджуючи класичні теорії мотивації та враховуючи сучасні умови, пропонує нові підходи. Один із найбільш актуальних підходів заснований на винагороді співробітників за їхню працю з метою зміцнення їхньої внутрішньої мотивації та зацікавленості у роботі. Даний підхід включає розширення повноважень працівників на підприємстві, участь їх у доходах та прибутках компанії, а також у процесі управління. Такий підхід стає дедалі популярнішим у наш час. Однак, не існує універсальної стратегії стимулювання співробітників, яка б підходила для кожної організації без винятку. При побудові стратегії слід враховувати і сферу діяльності організації.

Найбільш ефективними методи стимулювання персоналу є:

- підвищення заробітної плати залежно від продуктивності праці;
- чітка залежність виплат преміальної складової заробітної плати від обсягу виконаних завдань;
- вільне відвідування офісу за наявності онлайн-формату роботи;
- регулярна зміна робочого функціоналу;
- регламентована кар'єрна ієрархія з прозорими та доступними схемами підвищення на посаді;
- періодичні неформальні зустрічі, спільні подорожі або онлайн-зустрічі з метою підтримки сприятливої атмосфери у колективі та підвищення згуртованості та ін.

Таким чином, мотивація та стимулювання виступають ключовою ланкою підвищення основ кадрової та економічної безпеки підприємства, що сприяє підвищенню лояльності співробітників, зміцнює основи корпоративної культури. Застосування сучасних принципів та методів мотивації і стимулювання співробітників прискорює досягнення цілей, встановлених стратегією організації.

Список використаних джерел:

1. Харченко Т. М., Орехова А. І., Шестакова А. В. Соціально-економічні орієнтири в управлінні розвитком персоналу підприємств. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2023. Том 8. № 3. С. 265–269.

УДК 339.5(045)

Наталія ЖЕЛЛАСЬКА
старший викладач кафедри економіки і менеджменту,
Університет економіки і підприємництва, м. Хмельницький

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В нинішніх умовах господарювання, що характеризується мінливістю зовнішнього середовища менеджмент суб'єктів господарювання повинен освоювати адекватні методи та процедури управління. До них належить стратегічний менеджмент, що забезпечує підприємствам ефективне досягнення перспективних цілей на основі утримання конкурентних переваг та відповідного реагування на зміни довкілля [1].

Стратегічне управління - це комплексна система постановки та реалізації стратегічних цілей підприємства, заснована на прогнозуванні середовища та виробленні способів адаптації до її змін, а також впливу на неї. До завдань стратегічного управління входять забезпечення цільової спрямованості всієї діяльності суб'єкта господарювання; розрахунок впливу на навколишнє середовище; виявлення нових можливостей розвитку та факторів загрозового характеру.

Аналіз узагальненої інформації дає підстави для висновку, що у процесі розвитку теорії стратегічного управління сформувалися певні напрями, для яких характерні такі особливості: когнітивна – розробка стратегії розглядається з погляду психології, як ментальний, тобто розумовий, інтелектуальний, процес пізнання стратега; дизайну – формування стратегії – це визначення перспективи, концепції, продуманий процес, у якому підвищена увага приділяється оцінюванню зовнішніх і внутрішніх ситуацій. При цьому відповідальність за формування та якість стратегії покладається на керівника, який приймає рішення; планування – стратегія є закономірним результатом усвідомленого контрольованого процесу формалізованого планування, що базується на грамотному та всебічному дослідженні середовища та проведення стратегічного аналізу, необхідності передбачити майбутнє та готуватися до нього.

Стратегічне управління на сучасному етапі еволюції менеджменту забезпечує в першу чергу своєчасне реагування на виклики зовнішнього середовища, а також превентивні дії, які попереджують ризик і виклики в умовах глобалізації та збільшення масштабів виробництва. Однак стратегічне управління має обмеження і, відповідно, не має універсального використання на практиці. Ці обмеження детально виклали зарубіжні та вітчизняні науковці. Стисло їх сутність зводиться до наступного: вони не можуть дати точного та детального опису майбутнього; це філософія/ідеологія бізнесу, тому вони не можуть бути зведені до набору формалізованих процедур; збільшені витрати всіх видів ресурсів; дуже велика ціна помилки. Із підготовленого до реалізації стратегічного рішення складно вийти без відчутних витрат.

Насамперед, має бути поставлена певна мета. Оскільки може бути кілька шляхів її досягнення, то на основі стратегічного аналізу здійснюється вибір найбільш оптимального варіанту. Потім розробляється стратегія як інструмент переведення підприємства з поточного стану до цільового.

Для розробки стратегії потрібно зробити наступні кроки [2]: чітко сформулювати бачення власниками щодо функціонування фірми в перспективі та головний напрямок її розвитку (головну стратегічну мету, місію); встановити цілі та контрольні параметри бізнесу (частку ринку певного асортименту продукції або послуг, орієнтовні обсяги виробництва та продажів, показники ефективності); визначити тип підприємства та способи управління бізнесом; проаналізувати сильні та слабкі сторони суб'єкта господарювання, виявити ключові фактори успіху та можливі загрози (причинно-наслідковий аналіз, метод SWOT); виробити вимоги та критерії оцінки основних видів виробничо-господарської діяльності; розкрити основні проблеми у системі управління суб'єктом господарювання під впливом мінливості внутрішнього та зовнішнього середовища; сформулювати загальні вимоги до управлінських підсистем (інвестицій та розвитку, управління якістю, планування та контролю за витратами, управлінського та фінансового обліку, інформаційного забезпечення управління); встановити цілі та загальні вимоги до використання об'єктів, що знаходяться у власності, та активів фірми.

Розглянемо деякі складові стратегічного управління, яким приділяється незначна увага в дослідженнях науковців.

Місія підприємства являє собою рішення власників про його призначення, сенс існування - сфери та напрямки діяльності, вироблені товари та послуги, ринки збуту. Чітко сформульована місія доводиться всього персоналу [3].

Місія і підприємницька філософія необхідні при встановленні стратегічних цілей фірми. Загальна стратегічна мета бізнес-системи, чи бачення - це бажаний (ідеальний) образ майбутнього фірми в розумінні власників. Вона відображає ситуацію для суб'єкта господарювання в найбільш сприятливих умовах зовнішнього середовища [4].

Таким чином, обмеження вводять умови, за яких необхідно переглядати стратегію, що дозволяє вибрати оптимальний шлях (траєкторію) розвитку з багатьох можливих.

Список використаної літератури:

1. Величко, Т. Г. Основні напрями стратегічного управління підприємством в умовах сталого розвитку. *Агросвіт*. 2020. №7. С.92-96.
2. Гавловська Н. І., Рудніченко Є. М. Стратегічне управління підприємством: сучасний аспект. *Наука й економіка*. 2015. Вип. 1. С. 110-114.
3. Турба О. О. Стратегічне управління підприємством у сучасних умовах: історико-технологічні засади. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія : Економіка*. 2014. Т. 22, Вип. 8(3). С. 151-157.
4. Чичун В. А. Стратегічне управління підприємством як об'єктивний процес його розвитку. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки*. 2012. Вип. 1. С. 268-273.

УДК 336.201

Леся ІЛЬЧИНА

*викладач I категорії обліку і оподаткування,
ВСП «Золочівський фаховий коледж ЛНУП», м. Золочів*

СУЧАСНИЙ БІЗНЕС: УПРАВЛІННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

Вітчизняні суб'єкти господарювання створюються і здійснюють подальшу господарсько-фінансову діяльність відповідно до українського законодавства. В більшості держав малий бізнес займає вагомe місце у національній економіці, забезпечуючи, іноді, більшу частку внутрішнього валового продукту, ніж корпорації, холдингові компанії та інші великі підприємства. Зважаючи на суттєву роль малого бізнесу, питання державної підтримки, відповідного нормативно-правового забезпечення, оподаткування, спрощення вимог до ведення бізнесу і складання звітності, наразі є дуже актуальним. Падерін І. Д. наголошує, що: стратегічне управління бізнесом є ефективним напрямом стійкого розвитку економіки [3, с. 163].

Система оподаткування будь-якої країни є інструментом економічного впливу на динаміку та структуру суспільного виробництва, прискорення науково-технічного прогресу та задоволення соціальних потреб населення. За допомогою податкових інструментів можна не тільки обмежувати чи стимулювати ділову активність суб'єктів господарювання, але і сприяти їх розвитку шляхом стимулювання та гармонізації відносин платників і органів податкового контролю. Саме оподаткування є ключовим методом розвитку фінансових відносин та фінансового механізму в цілому [1, с. 30].

Сам термін «малий бізнес» у цілях оподаткування відмінний у різних державах. Визначення ґрунтуються на тому, який підхід використовує держава – кількісний (чисельність працівників, оборот, вартість активів, чистий прибуток, статутний капітал тощо; цей підхід переважно використовується у законодавчих актах) чи якісний (висока організаційно-функціональна гнучкість,

рівень конкуренції, поєднання в одній особі кількох виробничо-управлінських функцій тощо). Тому у США під терміном «малий бізнес» розуміють підприємство з чисельністю до 100 працівників, у ЄС – до 50, в Австралії – до 19 осіб [2, с. 73]. В Нігерії основним критерієм розмежування суб'єктів господарювання є також чисельність працівників: для мікро-підприємств – до

10 осіб, для малих підприємств – від 11 до 100 осіб [5, р. 4].

В європейських країнах приділяють значну увагу розвитку малого бізнесу, спираючись на такі переваги, як: мобільність, висока ефективність праці, дохідність вкладеного капіталу, низький термін окупності, невеликий рівень затрат ресурсів, легкість впровадження інновацій, конкуренція тощо.

Для більшості податкових систем характерний тиск на підприємництво, тому для малого та середнього бізнесу створення полегшених умов своєї діяльності стало нормою в багатьох країнах. Так, в Україні це проявляється в

спрощеній системі оподаткування, яка покликана захистити платників від надмірного тиску загальної системи. Податковий тиск для нашої держави став проблемою, котра тягнеться чимало років, а всі спроби реформ мають чи то короткостроковий ефект, чи то лише видимість покращення [4, с. 997].

Аналіз особливостей фінансування малого і середнього бізнесу в Германії, США, Великобританії, Італії, Японії показав, що успіх підприємницької діяльності в цих країнах пов'язаний з: наданням державної підтримки лише на конкурентній основі; державними гарантіями за кредитами, що надаються комерційними банками (гарантія 60-90% від суми кредитів); створенням мережі спеціальних банків, які обслуговують малий бізнес на різних рівнях; стимулюванням інноваційної діяльності малих підприємств; застосуванням такої системи оподаткування, що стимулює сплачувати, а не приховувати податки; спеціальним порядком нарахування амортизації; створенням умов для рівного доступу усіх підприємців до інформаційних та консультаційних послуг (особливо у сфері питань оподаткування, кредитування та страхування) [6].

Звичайно, будь-яка країна потребує оптимальної системи оподаткування, коли суб'єкти господарювання зацікавлені сплачувати податки, знаючи, що дотримання податкового законодавства є певною гарантією їх подальшого існування і розвитку.

Для ефективного розвитку малого підприємництва в Україні необхідно, щоб держава стимулювала розвиток зазначеного сектора, за допомогою більш м'якої регламентації його діяльності, запровадження відповідних фінансових заохочень та гнучких механізмів регулювання ринку праці.

Список використаних джерел:

1. Ковальчук, І. С. Аналіз рівня оподаткування суб'єктів малого підприємництва в Україні [Електронний ресурс] / І. С. Ковальчук. // Електронне наукове фахове видання з економічних наук «Modern Economics». – 2017. – No 5. – С. 29-35.
2. Лещенко, Р. М. Напрямки вдосконалення оподаткування малого підприємництва: євроінтеграційний аспект / Р. М. Лещенко, А. А. Наум // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2017.-Вип. 43. Т. 2. – С. 72-75.
3. Падерін, І. Д. Стратегічне управління на підприємствах малого та середнього бізнесу [Електронний ресурс] / І. Д. Падерін, Ю. Г. Горященко, Є. Е. Новак // Економічний вісник Донбасу. – 2017. – No 2. – С. 163–167.
4. Черепанин, М. І. Оподаткування суб'єктів малого бізнесу: сучасний стан та напрями реформування / М. І. Черепанин // «Молодий вчений». – 2016. – No 12.1 (40). – С. 996–1001.
5. Agu, G. A. Impact of taxation on the performance of small and medium Enterprises in Aba, Abia State, Nigeria / G. A. Agu, O. O. Onwuka, O. Aruomah // Archives of Business Research. – 2019. – Vol. 7. – P. 1–15.
6. Halunko, V., Halunko, V., & Savyuk, M. (2018). Foreign experience for financing small and medium business. *Baltic Journal of Economic Studies*. Retrieved from <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2018-4-5-40-45> (in English)

УДК 637.1

Тетяна КВЯТКО
к.е.н., доцент, старший науковий співробітник відділу
економіки, менеджменту та трансферу інновацій у тваринництві,
Інститут тваринництва НААН, м. Харків

СУЧАСНИЙ СТАН РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В УКРАЇНІ

Молочне скотарство протягом багатьох років залишається однією з ключових галузей сільського господарства, яка відіграє одну з провідних ролей у процесі забезпечення продовольчої безпеки нашої країни. Однак, враховуючи важливість даної галузі, ми можемо відзначити, що наразі українське виробництво не спроможне самотужки, в повному обсязі, забезпечити потреби споживачів у молочній продукції. Впродовж останніх десятиліть в Україні фіксувалося скорочення поголів'я молочного скотарства, і, як наслідок, зменшення обсягів виробництва молочної продукції. Проте загострення ситуації в галузі молочного скотарства розпочалося на початку 2022 р. З початком повномасштабного вторгнення Росії на територію України було втрачено поголів'я тварин на окупованих територіях, знищено поголів'я на територіях де велися бойові дії, а також відбулося підвищення розміру цін на корми. Враховуючи важливість галузі молочного скотарства в забезпеченні, як продовольчої так і економічної безпеки нашої держави, питання нарощування чисельності поголів'я тварин та підвищення обсягів виробництва молочної продукції, на наш погляд, не викликають жодних сумнівів.

Проаналізувавши обсяги виробництва молока в Україні було визначено, що в 2022 р. даний показник склав практично 7,8 млн.т, що на 54 % нижче аналогічного показника 1990 р. Починаючи з 2000 р. найбільшу питому вагу в структурі виробників сирого молока займали саме господарства населення. Впродовж 1990-2022 рр. виробництво молока в сільськогосподарських підприємствах скоротилося в 7 разів в результаті ліквідації поголів'я молочного скотарства. При цьому поголів'я ВРХ в господарствах населення зменшилось лише в 1,2 рази. Виробниками Хмельницької області в 2022 р. було вироблено практично 8,5 % молока від загального обсягу його виробництва [1]. У середньому на 1 літр виробленого молока аграрними підприємствами господарствами населення вироблялося практично 2 літра молока.

Станом на 01.02.2023 р. в аграрному секторі України налічувалось 2 323 тис. голів ВРХ, в тому числі 1 339 тис. голів дійних корів. Внаслідок повномасштабного вторгнення Росії на територію України, наша держава втратила приблизно 375,2 тис. голів ВРХ (-3,9%) та 209,1 тис. корів (-15,62%), порівняно з аналогічним показником минулого року [1]. За приблизними оцінками ДП «Агентство по ідентифікації та реєстрації тварин» втрата поголів'я може сягати 2,0 млн голів ВРХ на вирощуванні та відгодівлі та приблизно 1 млн голів корів [2].

На внутрішньому ринку тривалий час фіксується дефіцит молочних продуктів [3]. В 2022 р. вдалося зменшити даний показник в порівнянні з

минулим роком, однак дані зміни відбулися не за рахунок нарощування обсягів виробництва продукції, а в результаті вимушеного виїзду українців за кордон та зниження купівельної спроможності споживачів. Також фіксувалося і скорочення обсягів імпортованої продукції через складнощі в роботі транспортної логістики.

Найбільших втрат зазнали господарства, що знаходились на деокупованих та прифронтових територіях (стан підприємств на окупованих територіях лишається невідомим). Більшість виробників на цих територіях змушені були або припинити свою діяльність взагалі, або частково скоротити виробництво через фінансові витрати на відновлення втрачених потужностей.

Враховуючи важливість галузі молочного скотарства вважаємо, що наразі в державній програмі розвитку аграрної галузі ключовим має стати саме розвиток молочного скотарства. Адже одне робоче місце галузі молочного скотарства дає змогу сформувати 8 робочих місць у суміжних галузях.

Починаючи з 24 лютого 2022 р. галузь молочного скотарства України зазнала масштабних змін. В умовах, які склалися товаровиробникам вкрай важливо оптимізувати бізнес-процеси через інтенсифікацію, укрупнення господарств, а також використання світового досвіду. Однак поліпшити ситуацію в галузі без залучення держави сьогодні неможливо.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Державне підприємство «Агентство по ідентифікації та реєстрації тварин» URL: <https://www.agro-id.gov.ua/kontakti/>
3. Вітковський Ю.П. Агромакетинг в Україні: аспекти розвитку // Вісник ХНТУСГ. Економічні науки. 2019. Вип. 206. С. 193–201.

УДК 620.2.581.145.1(477)

Артем КОЛЕСНИКОВ

аспірант,

Академія праці, соціальних відносин та туризму, м. Київ

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ФЛОРИСТИЧНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

На даному етапі в Україні відбуваються глибокі ринкові трансформації та структурні зміни, в результаті якої вибудовується організаційна та галузева структура аграрного сектора. В цьому відношенні важливим є формування диверсифікованої багатогалузевої організаційної структури, окремі галузі якої будуть сприяти задоволенню різних суспільних потреб. Однією із таких суттєвих потреб є потреба в естетичному задоволенні від квітів завдяки формуванню привабливих міських та сільських ділянок і ландшафтів, присадибних куточків та можливості мати букет улюблених квітів у власній оселі.

Сучасний етап розвитку характеризується як етап відкритого або інформаційного суспільства, для якого властивою є тенденція покращання якості життя для населення, естетичним елементом якого однозначно виступає продукція галузі квітництва.

За результатами ринкового огляду галузі квітництва Мелащенко К. з співавторами визначають наявність в цій галузі 4 секторів: 1) зрізаних квітів; 2) посадкового матеріалу квітів (насіння, цибулин, розсади квітів); 3) квітів в горщиках (кімнатних квітів); 4) декоративних рослин (кущів, дерев та інших рослин для ландшафтного дизайну) [2, с. 3]. У свою чергу, Голодюк Г. І., Гургула Н. М. [1] наголошують на тому, що на ринку квітницької продукції продовжується трансформування організаційної структури, оскільки кожен рік спостерігається зміна його структури та кількості гравців. При цьому Шварц І. та співавтори відмічають імпортозалежність ринку квітницької продукції на поточному етапі ринкових трансформацій в Україні [3, с. 99].

На підставі власних досліджень визначено особливості основних груп суб'єктів продукції галузі квітництва України: індивідуальні вітчизняні суб'єкти, промислові вітчизняні суб'єкти, іноземні суб'єкти. Відмічається привабливість продукції даної галузі для споживачів. Відповідно цієї особливості все активніше пропонують свою квітницьку продукцію на ринку промислові виробники. Зазначимо умовну традиційність даного виробництва та бізнесу в Україні. За всіх часів традиція вітання представників будь-яких верств населення квітами та надання краси навколишнім ландшафтам існувала вже давно. При цьому відмічаємо нестабільність даного ринку. Основними чинниками, що впливають на функціонування даного ринку є: платоспроможність населення та стабільність суспільно-економічної ситуації, що особливо характерно проявляється останніми десятиліттями в Україні.

Слід також відмітити наявність двох таких основних суб'єктів бізнесу – як суб'єкти, які реалізують власновироблену продукцію та суб'єкти, діяльність яких пов'язана із закупівлею у вітчизняних або закордонних виробників

квітникарської продукції з метою її реалізації вітчизняним споживачам. Відносно зазначеного відмічається різний рівень входження в ринкові ланцюги існуючих ринкових суб'єктів, серед сукупності яких вони, залежно від своєї спеціалізації, можуть використовувати різні елементи ринкової інфраструктури. До таких елементів належать елементи інфраструктури для закупівлі посадкового матеріалу квітів, закупівлю ресурсів для вирощування та догляду за квітами, наявність складських приміщень та охолоджувачів для зберігання квітникарської продукції, використання транспортних засобів для закупівель або для реалізації продукції. Успішне ведення квітникарського бізнесу потребує освоєння суб'єктами галузі знань з маркетингу та логістики.

Відмітимо гнучкість індивідуальних виробників квітникарської продукції. Переважною більшістю вони представлені категорією виробників, які мають офіційну назву «господарства населення». Даний тип виробників не має зобов'язань перед державними статистичними органами щодо звітування. Ця обставина обумовлює складність визначення рівня загальної пропозиції продукції квітництва України протягом року. При цьому прояв суспільно-політичних кризових явищ, особливо військового вторгнення з 2022 року, показав більшу гнучкість пристосування до таких складних умов саме такого типу виробників. Основні причини їх більшої стійкості полягають саме в диверсифікованості їх виробництва. Природньо, що вони теж зазнають збитків, зокрема по продукції галузі квітництва, під час суспільно-політичних загострень. Але вони здійснюють інші види сільськогосподарського виробництва в своїх господарствах, за рахунок яких вони саме у такі періоди компенсують збитки та розвиваються.

Для України важливим є формування багатогалузевої економіки і використання суспільно-економічного потенціалу розвитку галузі квітництва, суб'єктам якої для здійснення ефективного бізнесу слід враховувати сортові особливості квітів, природні особливості їх вирощування (рівень родючості землі та сприятливості погодних умов для виробництва), наявність транспортних шляхів та логістичних мереж, можливість внутрішнього забезпечення ресурсами виробництва, ємність внутрішнього ринку, можливості постачання продукції на світовий ринок.

Список використаних джерел:

1. Голодюк Г. І., Гургула Н. М. Аналіз квіткового ринку України. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. 2020. № 1 (96). С. 89-96.
2. Мелашенко К., Сльозка Є., Гхазалі Н., Білоброва І., Граб Р. Ринок квітів та декоративних рослин в Україні. Скорочений звіт. К.: Клеффманн Груп Юкрейн, 2019. URL: <http://surl.li/stpts>
3. Шварц І., Безсмертна О., Краєвська А., Пелешок А., Перспективи розвитку квіткового ринку України на основі сучасного логістичного підходу. Вісник Хмельницького національного університету (економічні науки). 2023. № 2. С. 97-103.

УДК 330.15:

Віталій КУЗЬОМА

*к. е. н., доцент кафедри обліку і оподаткування,
декан факультету перепідготовки і підвищення кваліфікації,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв*
Сергій РУДЕНКО

*к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

БІОЕКОНОМІКА ЯК ФОРМА ЦИРКУЛЯРНОЇ МОДЕЛІ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН У АГРОПРОДОВОЛЬЧІЙ СФЕРІ

Зростання рівня свідомості бізнесу та споживачів, прихильність цінностям і пріоритетам сталого розвитку суспільства маю виключне значення для забезпечення умов існування теперішніх і майбутніх поколінь. Моделі циркулярної економіки спроможні гарантувати сталість агропродовольчих систем за рахунок принципово нових управлінських рішень, які дозволяють комплексно вирішувати проблеми перетворення та підвищення ефективності використання ресурсів.

Стратегічне управління циркулярними моделями розвитку агробізнесу має перспективи трансформації у більш досконалі форми організації виробничо-господарських відносин у межах агропродовольчого сектору – формування засад біоекономіки.

Біоекономіка, як одна з форм циркулярних моделей агропродовольчого сектору, яка передбачає виробництво і повторне використання матеріалів з відтворювальних біологічних ресурсів. Відтворювальні біологічні ресурси – це живі організми, біологічні активи, продукти їх життєдіяльності, мікроорганізми, які виконують функції будівельних блоків економічної системи замкнутого типу (циклу). Біоекономіка характеризується максимальним масштабом природності та високим рівнем стійкості організації виробничих відносин [1].

Як форма циркулярної моделі економічних відносин у агропродовольчій сфері, біоекономіка має відповідати трьом ключовим умовам:

1) принципове використання відтворювальних біологічних ресурсів як основи організації ланцюгів створення вартості агропродовольчого продукту. Важливим аспектом управління має стати врахування швидкості відновлення біологічних ресурсів, темпи яких мають бути вищими, ніж зростанням темпів обсягів споживання продовольства. Виключне значення у сільськогосподарському біовиробництві має науковообґрунтована система землеробства, відновлення пропорцій і структури між площами, які знаходяться у інтенсивній обробці із площами, які відводяться під пар та для вирощування багаторічних кормових культур (азатомістких та сидеральних) і випасу сільськогосподарських тварин.

2) біоекономічний різновид моделей циркулярної економіки мають бути орієнтовані на максимізацію різноманіття типів і циклів біологічних ресурсів. Біомасу можливо вирощувати шляхом первинного сільськогосподарського

виробництва, проте також вагомим джерелом має стати відходи і побічна продукція, яка створюється і залишається у межах замкнених агропродовольчих циклів. Стіл моделі біоекономіки пріоритет надають зменшенню рівня залежності замкнених циклів від первинного виробництва та зниження пов'язаного з ним навантаження на первинне землекористування.

3) біоциркулярна модель замкнених циклів виконувати функцію захисту ресурсів, біологічних активів та сприяти відновленню біологічного циклу природних систем агропродовольчого сектору. Це формує сприятливі передумови для створення національних і глобальної безвідходної системи: поживні речовини постійно переробляються, а відходи зменшуються до можливого мінімуму. Головною метою побудови таких біоциркулярних моделей є організація такого біологічного циклу, за якого добича, використання та управління природними ресурсами відбувається таким чином, щоб поживні речовини безпечно та ефективно повертались у навколишнє природне середовище.

Біоекономічні агроциркулярні моделі є результатом дії IV промислового покоління. За останні роки важливість та актуальність агробіоекономічних моделей значно зростає та доводить свою дієвість у практичній площині. У 2012 році Європейська комісія запровадила нову стратегію сталої біоекономіки, яка сьогодні постає довгостроковим пріоритетом і формою організації виробничих відносин у сільському господарстві, акватультурі, рибальстві, лісовому господарстві.

Біоекономіка в країнах-членах Європейського Союзу являє собою новий тип економіки, що передбачає виробництво нових товарів і послуг на основі біотехнологій та сталого використання біомаси, вона слугує інструментом досягнення цілей сталого і низьковуглецевого розвитку, а також забезпечує внесок у реалізацію інших напрямів – соціальної, інтеграційної та регіональної політики [2].

Отже, біоекономіка є досконалою формою організації виробничо-господарських відносин у межах агропродовольчого сектору, та, зокрема, відіграє ключову роль для українського аграрного сектору економіки щодо його Європейської інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Кузьома В.В., Степаненко С.В. Концептуальні засади формування циркулярних циклів у агропродовольчих економічних системах. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. 2023. Том 34 (73), № 3. С. 15-21.

2. Кошкалда І.В., Ряснянська А.М., Руденко С.В. Розвиток біоорієнтованої економіки: досвід Європейського Союзу. Економіка АПК. 2021. № 12. С. 55-64. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.202112055>.

УДК 658.012.2

Тетяна КУЧМІЙОВА

*канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри економічної кібернетики,
комп'ютерних наук та інформаційних технологій*

Катерина ГРАБОВСЬКА

*здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна*

ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ

В сучасних економічних умовах проблеми економічного управління підприємством стають все більш актуальними. Зростання конкуренції, зміни в економічному середовищі та швидка технологічна революція ставлять перед підприємствами нові виклики. В умовах глобалізації та швидкісних змін на ринку, ефективне економічне управління вимагає уваги до стратегічного планування, фінансової стійкості, оптимізації процесів та ефективного використання ресурсів. Успішне протидіяння цим проблемам дозволить підприємствам досягти стійкого розвитку в умовах сучасного ринкового середовища.

Управління підприємством - це комплекс різноманітних функцій та процесів, спрямованих на керування діяльністю підприємства з метою досягнення поставлених цілей та оптимізації його ресурсів[2].

Економічне управління підприємством включає широкий спектр функцій та завдань, спрямованих на забезпечення ефективності його діяльності та досягнення фінансових цілей. Серед ключових аспектів економічного управління можна виділити наступні[1]:

1. Фінансове планування: це визначення фінансових цілей, розробка стратегій та дій для досягнення цих цілей, а також формування фінансових планів і бюджетів.

2. Управління обіговим та основним капіталом: це забезпечення ефективного використання грошових та матеріальних ресурсів, управління оборотним капіталом для забезпечення платоспроможності підприємства та оптимізація управління основними активами.

3. Фінансовий аналіз: це оцінка фінансового стану підприємства, виявлення сильних та слабких сторін, аналіз показників рентабельності, ліквідності та платоспроможності.

4. Управління ризиками: це ідентифікація, вимірювання та управління фінансовими ризиками, пов'язаними з кредитуванням, валютними ризиками, ризиками процентних ставок та іншими факторами.

5. Управління звітністю: це складання, аналіз та звітування фінансової звітності для внутрішніх та зовнішніх потреб, включаючи створення звітів про прибуток, збалансовану звітність та інші фінансові звіти.

Управління підприємством в економічному контексті означає керування фінансовими та господарськими процесами з метою забезпечення стабільного

фінансового стану та ефективного використання ресурсів підприємства. [1]. Сучасні економічні умови включають в себе ряд складних факторів, які впливають на глобальну та місцеву економіку, а саме [3]:

1. Глобалізація призводить до зростання конкуренції та інтеграції ринків у всьому світі через зростаючу інтернаціоналізацію торгівлі та інвестицій.

2. Швидкий темп технологічних інновацій перетворює промисловість, послуги та ринки праці, вимагаючи постійної адаптації.

3. Зростання глобальних дисбалансів, нестабільність цін на енергоресурси та проблеми грошово-кредитної політики створюють макроекономічні виклики.

4. Кризи на фінансових ринках, дефіцит грошово-фінансових ресурсів та нестабільність обмінних курсів призводять до фінансової нестабільності.

5. Високе безробіття, нерівність доходів, демографічні зміни та сталий розвиток створюють соціально-економічні виклики. Зазначені фактори створюють складні умови для підприємств та вимагають управлінської стратегії, яка поєднує в собі ризиковий менеджмент, технологічну інноваційну стратегію та постійний пошук вигідних ринкових можливостей [3].

На сьогоднішній день значною проблемою економічного управління є постійні зміни в законодавстві. Ці зміни можуть вплинути на стратегічне планування та фінансовий стан підприємства, створюючи додаткові виклики для управління. Ще однією проблемою є швидкий темп технологічних змін, який ставить підприємства перед завданням постійного впровадження нових технологій для збереження конкурентоспроможності. Управління підприємствами потребує постійної адаптації до складного економічного середовища і пошуку інноваційних рішень для успішного функціонування.

Отже, у сучасних економічних умовах, підприємства стикаються з рядом складних проблем у сфері управління, серед яких є глобалізація ринків, тобто збільшення конкуренції на ринках, підприємства мають бути гнучкими, швидкими та мають реагувати на зміни в міжнародному середовищі. Людські ресурси, тобто залучення, утримання та розвиток талановитих співробітників є однією з ключових проблем, оскільки кваліфікований персонал є важливим ресурсом для успішної діяльності підприємства). Підприємства мають навчитись управляти ризиками (ефективно управляти фінансовими, ринковими та операційними ризиками, для того, щоб запобігти негативного впливу на їх діяльність).

Список використаних джерел:

1. Saranza, C., Paqueo-Patosa, L., Gegona, D., Rey Sulapas, R., Love Gorde, P., & Villanueva, M. (2024). Enterprise Risk Management on Business Performance: A Quantitative Analysis of Local Businesses in Surigao del Norte, Philippines. *IJBTSR International Journal Of Business And Technology Studies And Research*, 5(2), 15 pages. doi:10.5281/zenodo.10526702

2. Загальні принципи управління підприємством URL: <https://buklib.net/books/25321/> (дата звернення: 25.02.2024)

3. Пархоменко, Л., Фротер, О., & Осіпова, А. (2022). Сучасний розвиток економічної думки в Україні. *Економіка та суспільство*, (35). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-38>.

УДК 338.2:631.152.3

Володимир КУШНІР
к.е.н., докторант кафедри економіки, підприємництва,
торгівлі та біржової діяльності,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
м. Кам'янець-Подільський

РОЗВИТОК ЛЮДСЬКИХ РЕСУРСІВ У АГРОПРОМИСЛОВОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ З ПОЗИЦІЇ СТРАТЕГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Агропромисловий сектор є одним із пріоритетних галузей вітчизняної економіки, від ефективності й функціонування якого залежать можливості забезпечення національної безпеки в цілому. Сучасні реалії призвели до загострення кризових явищ і процесів у діяльності підприємств даної сфери, з урахуванням наслідків впливу воєнного стану, поглиблення фінансово-економічної й соціальної нестабільності, інфляційних процесів та значного погіршення безпекової ситуації в державі загалом.

Тому, дуже актуального значення набувають питання належного ресурсного забезпечення суб'єктів агропромислового сектору, виняткова роль при цьому належить людським ресурсам. Знання, навички і компетентності людських ресурсів у поєднанні з ефективним використанням інтелектуального потенціалу є запорукою прискорення процесів відновлення функціонування підприємств на засадах інноваційності й сталого розвитку у поствоєнний період.

Слід підкреслити важливість застосування стратегічного підходу до управління командами під час впровадження проектів розвитку підприємств у сфері сільського господарства та промисловості, а також забезпечення безперервного розвитку людських ресурсів та сприяння формуванню лідерських якостей і креативних навичок працівників.

Отже, «стратегія розвитку має включати дії, спрямовані на стимулювання командних зусиль у процесі проектів, створення спільного ментального простору, створення комфортних умов для праці, обмін знаннями та інноваціями» [4], що особливо важливо у контексті будівництва економіки знань. Також велике значення має ефективна система мотивації персоналу, яка (якщо розглядати її як функцію менеджменту) представляє собою «процес, що реалізується менеджером, що полягає в з'ясуванні мотивів та розробці стимулів, спрямованих на досягнення індивідуальних цілей працівників та організації» [1].

Ключовими стратегічними аспектами формування команд є: розвиток культури якості; встановлення проміжних етапів для підвищення задоволеності від праці; стимулювання почуття елітарності; збереження та підтримка ефективних команд; підтримка та стимулювання індивідуальності та різноманітності; дотримання стратегічного курсу розвитку [2].

Один з ключових аспектів ефективного управління командами – це стратегічний підхід до лідерства. Зокрема у забезпеченні необхідного рівня стабільності, мінімізації стресових ситуацій та конструктивного вирішення конфліктів лідери повинні систематично працювати над усуненням негативних

настанов і переконань, а також деструктивних форм поведінки учасників команди. Використання стратегій змін у реальному часі успішно практикується, оскільки вони поступово накопичують відчутний кумулятивний ефект.

Важливо зазначити, що стратегічний менеджмент має у своїх основах такі риси, як інноваційність (створення та впровадження нововведень), інтеграційність (розвиток різних аспектів людського потенціалу та компетентностей працівників) та підприємницькі здібності (сприяння творчому підходу та ініціативі в процесі працевлаштування). Це дозволяє керівництву виявити себе як справжнім лідером та здійснювати ефективне управління розвитком команди. Слід підкреслити, що сьогодні на агропромислових підприємствах в Україні ускладнення управління командою, розвитку людських ресурсів та кадровому забезпеченні зумовлені деструктивними демографічними тенденціями, виїздом частини працездатного населення за кордон, соціально-економічними протиріччями та психологічною напругою в суспільстві, а також високим рівнем стресу через зростання загроз і ризиків [5].

Враховуючи зазначене, ключовими напрямками стратегічного менеджменту командами та розвитку людських ресурсів в агропромислового сектору України є: розвиток емоційного інтелекту та комунікативних навичок; застосування інноваційних методів та підходів у навчанні та професійному зростанні персоналу; управління розвитком кар'єри працівників та їх мотивація до якісної та високопродуктивної праці, поступове впровадження змін з високим рівнем адаптивності, засоби для мінімізації стресу та розв'язання конфліктних ситуацій на конструктивних засадах.

Список використаних джерел:

1. Зось-Кіор М.В., Скидан С.В. Особливості мотивації персоналу в умовах нестабільного бізнес-середовища. Економічний форум. 2020. №3. С. 143-148.
2. Ільчук П.Г., Лещук Ю.В. Стратегічні характеристики формування команд проєктів. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія: Економічні науки. 2021. №10(1). С. 23- 28.
3. Коляда С.П. Ключові управлінські навички сучасності: управління особистісним стресом та конфліктами у команді. Modern Economics. 2022. №34. С. 55-62.
4. Перерва І.О., Єдинак В.Ю. Стратегічне управління підприємством як основний інструмент в руках сучасного керівника. Innovation and Sustainability. 2022. №3. С. 159-164.
5. Liadskyi I., Kononets N., Senko I. Management of social intelligence in the context of developing citizen's patriotism. Economics, Entrepreneurship, Management. 2022. Vol. 9. P. 44-52.

УДК 658.5

Віталіна МАЛЮГА
викладач,
Олександра МАГНУШОВА
здобувач вищої освіти,
Львівський фаховий коледж ЛНУП, м. Львів

ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ БУДІВЕЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Будівельна галузь має важливий вплив на розвиток економіки. Будівельні підприємства взаємопов'язані з іншими галузями та сферами діяльності. Переважним завданнями будівельної галузі виступає збільшення обсягів і покращення якості будівельних робіт завдяки застосуванню інноваційних технологій, реконструкції та модернізації, інтенсифікації будівельних робіт. Будівельна галузь є одним із напрямів діяльності в Україні, в якому спостерігається зростання, що пов'язано із покращенням економічного стану промислових та торговельних підприємств, із вдосконаленням інфраструктури і поліпшенням інвестиційної привабливості. Будівельна галузь зосереджена на формуванні основних фондів виробничого і невиробничого призначення, а також їх відновленні. Будівельна промисловість сприяє створенню значної кількості робочих місць, розвитку малого бізнесу та підприємництва. Успішне функціонування будівельної галузі сприяє розвитку регіонів та держави. Таким чином, розвиток будівельних підприємств потребує якісного забезпечення фінансовими, трудовими, технологічними, енергетичними та інформаційними ресурсами. В той же час, розвиток будівництва залежить від розвитку інших галузей економіки і досягнення збалансованості сфер виробництва.

Перспективи розвитку будівельного підприємства залежать від формування і успішного розвитку його економічного потенціалу. Аби досягти успіхів у сьогоденних умовах господарювання, будівельне підприємство повинно постійно підтримувати високий рівень свого економічного потенціалу, який забезпечується ефективною виробничо-господарською діяльністю, стійким фінансовим станом, випередженням конкурентів, підтримкою високого рівня конкурентоспроможності продукції.

Будівництво має вирішальне значення для економіки. Можна провести паралель між ефективністю будівельного сектору та економічним добробутом тієї чи іншої країни. У Європі, де макроекономічна ситуація є переважно стабільною, будівельна галузь у середньому складає 5-7% від загального ВВП.

Що стосується України, то частка будівництва у вітчизняному ВВП зростала з 2015-го від 2,3% та на 2020-2021 роки – у період активного поширення коронавірусу — відзначалась на рівні 3,3-3,2% відповідно.

Адаптація до ковідних умов поступово набирала обертів у 2021-му в Україні та світі. Попри затягування термінів постачання й зростання вартості цього процесу (через підвищення цін на паливо), збільшувався обсяг нового будівництва та нарощувалось виробництво будівельних матеріалів. Так, за

даними консалтингової компанії GlobalData, динаміка розвитку сфери у світі зросла на 6% у 2021 році [2].

Наслідки війни відчули глобально. Учасники будівельного ринку в більшості країнах Європи та США якщо не зупинили, то були змушені сповільнити свою діяльність на поточних проєктах та обмежити запуск нових. До основних причин – зміни логістичних маршрутів та зростання витрат на енергоносії – додавались локальні. До прикладу, для Польщі це – нестача робітників на будівництвах та брак житлової пропозиції, оскільки в країні перебуває декілька мільйонів українських біженців, котрі потребують житла.

Сьогодні вже відзначається істотна нестача кваліфікованих працівників у будівництві. З початком активної фази боїв кількість персоналу у компаніях, що працюють у сфері нерухомості та будівництва, скоротилась як через евакуацію працівників за кордон, так у зв'язку зі вступом до Збройних сил чи тероборони. Окрім цього, за останній рік спостерігається масове вручення повісток у регіонах України, в тому числі працівникам виробничих підприємств. Відповідно, на підприємствах виник значний брак фахівців у зв'язку з мобілізацією. Зрештою, брак персоналу має вплив як на обсяги виробництва, так і на швидкість реалізації будівельних проєктів [3].

Відновлення будівництва позитивно вплине на життя населення та поліпшить післявоєнну економіку країни: забезпечить робочими місцями, сприятиме нарощуванню обсягів виробництва матеріалів та відкриттю нових підприємств. Тож потрібно бути готовими до відбудови, розуміти виклики та почати працювати над ними заздалегідь.

Список використаних джерел:

1. В умовах війни: що відбувається у будівельному секторі. URL: <https://interfax.com.ua/news/blog/896001.html> (дата звернення 08.03.2024).

2. Відбудови без робочих рук не буде. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/08/16/703294/> (дата звернення: 12.03.2024).

3. Чого очікують будівельні компанії України у 2023 році. URL: <https://thepage.ua/ua/news/ochikuvannya-biznesu> (дата звернення: 10.03.2024).

УДК 346.2

Сергій НЕСТЕРУК

*аспірант Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, м. Київ*

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЛІСОВОЇ ТА ДЕРЕВООБРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Для того, щоб офіційно, вільно і законно здійснювати господарську діяльність, суб'єкт господарювання поряд із чотирма іншими основними ознаками (визначеність організаційно-правової форми; майнова відокремленість або наявність відокремленого майна, необхідного для здійснення господарської діяльності; наявність господарських прав та обов'язків; відповідальність за результати господарювання) повинен отримати важливу ознаку – легітимність існування в якості суб'єкта господарювання. Ця ознака, за визначенням українських дослідників, передбачає необхідність дотримання певних правил, проходження певного порядку утворення, проходження процедури державної реєстрації суб'єкта господарювання у встановленому законом порядку, офіційного визнання його існування у правовому полі України [1, с. 27]. Тобто потенційний суб'єкт господарювання у сфері лісової та/або деревообробної промисловості повинен як мінімум пройти процедуру державної реєстрації, отримати статус юридичної особи та визнання державою наявності такого суб'єкта у її правовому полі.

Загальне та спеціальне законодавство України не містить заборон або приписів до організаційно-правової форми суб'єкта господарювання або форми власності, на основі якої має здійснюватися господарська діяльність у сфері лісової та деревообробної промисловості. Реєстрація нового суб'єкта господарювання та підтвердження надання йому статусу юридичної особи здійснюється на основі Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» [2]. Потенційні засновники та власники майна суб'єкта господарювання, який буде здійснювати господарську діяльність у сфері лісової та/чи деревообробної промисловості, повинні крім власне виду діяльності визначитися і з організаційно-правовою формою майбутнього суб'єкта господарювання. Зазвичай у багатьох комерційних суб'єктів господарювання України установчий документ – установчий акт, статут, модельний статут, засновницький договір, положення або інший документ, може містити декілька десятків, а то і більше сотні видів господарської діяльності. Законом це не заборонено, а отже може мати місце.

Підприємства лісової та деревообробної промисловості не обмежені у праві включення до установчих документів максимальної кількості видів господарської діяльності. Таким чином самі підприємства та власники їх майна можуть диверсифікувати ризики, які можуть мати місце в основному виді діяльності. Так чи не найбільшим ризиком суб'єктів деревообробної промисловості є відсутність сировини. Вітчизняні дослідники неодноразово наголошували, що в Україні відсутній механізм забезпечення деревообробних

підприємств сировиною на довготерміновій основі, що знижує ефективність їх діяльності та гальмує розвиток галузі, перешкоджаючи залученню інвестицій та впровадженню інновацій [3; 4, с. 246]. Зрозуміло, що проблему відсутності сировини для деревообробної промисловості має вирішувати кожний окремий суб'єкт господарювання у деревообробній промисловості, а також і держава. Проте наявність можливості здійснювати одночасно із заготівлею чи переробкою лісової сировини інших видів господарської діяльності, як-то надання певних послуг, наприклад, із виготовлення продукції із сировини замовника, продаж товарів, надання в оренду складських приміщень, виробничих цехів тощо, дозволяє такому суб'єкту господарювання перекрити втрати від здійснення основної діяльності доходами від здійснення інших видів господарської діяльності.

Суб'єкти лісової та деревообробної промисловості можуть включити до своїх установчих документів будь-які види господарської діяльності. Проте здійснювати одразу після проходження процедури реєстрації та отримання статусу юридичної особи зможуть лише ті види діяльності, які не потребують проходження будь-яких інших видів легітимації. Обов'язковість легітимації як суб'єкта господарювання вказує, що наявність назви, керівника, майна та фактичне здійснення певної господарської діяльності ще не свідчать про наявність офіційного статусу, яким його може наділити тільки держава. Легітимація крім проходження державної реєстрації у багатьох випадках передбачає необхідність отримання ліцензій та/або спеціальних дозволів [1, с. 27]. Іншими словами, – суб'єкт господарювання не обмежений у праві включити до установчих документів значну кількість видів господарської діяльності. Проте законно здійснювати він може лише ті види діяльності, здійснення яких крім просто реєстрації суб'єкта господарювання і його установчих документів, отримання ним статусу юридичної особи, потребує ще отримання ліцензії чи певних дозволів на здійснення цієї діяльності. На здійснення основних видів господарської діяльності суб'єктам лісової та деревообробної промисловості отримання ліцензії не потрібне. Але на здійснення багатьох інших видів господарської діяльності, названих у статті 7 «Перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню» Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», потрібне отримання ліцензії [5]. У такому випадку названий в установчих документах суб'єкта господарювання лісової чи деревообробної промисловості ліцензований вид господарської діяльності або залишиться декларативною позицією, або реалізується після отримання ліцензії, або буде здійснюватися незаконно.

Диверсифікація ризиків підприємствами лісової та деревообробної промисловості за рахунок здійснення діяльності, не пов'язаної із основною діяльністю, може призвести до скасування можливих пільг і привілеїв від держави та/або територіальних громад, які можуть бути надані підприємствам досліджуваних видів промисловості. Сьогодні таких пільг підприємства лісової та деревообробної галузі не мають. Тому страхувати свій бізнес і статки в умовах дефіциту лісових насаджень, серед іншого викликаного воєнними діями на території України, власники майна таких підприємств сьогодні можуть завдяки

застосуванню диверсифікації у вигляді здійснення одночасно по можливості значної кількості видів господарської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Дерев'янко Б.В., Туркот О.А., Прилуцька А.В. Захист прав суб'єктів господарювання: навчальний посібник. За ред. д-ра юрид. наук, проф. Б.В. Дерев'янка; 3-є вид., переробл. і доповн.; НАПрН України, Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва. Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друк-Сервіс», 2022. 196 с.

2. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 15 травня 2003 року № 755-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263.

3. Андришин В.П. Розвиток експортної діяльності деревообробних підприємств : дис. канд. ек. наук. Ужгород, 2016. 188 с.

4. Чичкало-Кондрацька І.Б., Мельник Г.А. Розвиток експортної діяльності підприємств деревообробної галузі. *Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції: Економічний розвиток держави та її соціальна стабільність*, 11 травня 2017 р. Ч. 1. Полтава: ФОП Пусан А.Ф. С. 245–247.

5. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 2 березня 2015 року № 222-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 23. Ст. 158.

УДК 658.3

Альвіна ОРЄХОВА
д.е.н., професор,
завідувач кафедри менеджменту імені професора Л.І. Михайлової,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми

АДАПТИВНЕ ЛІДЕРСТВО ЯК ОСНОВА УПРАВЛІННЯ КОМАНДОЮ В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

У сучасному світі, в умовах турбулентності середовища, лідерство більше не є статичним поняттям. Лідери змушені постійно адаптуватися до викликів, пов'язаних із непередбаченими змінами та невизначеністю. Традиційні моделі, побудовані на жорстких стратегіях і непохитних планах, часто руйнуються в умовах сучасного динамічного та непередбачуваного середовища. Останні роки висвітлили ключову важливість лідерів, які можуть не лише витримати шквал змін, але й використати їх енергію, демонструючи гнучкість до пристосування, креативність для інновацій і здатність надихати свої команди на ефективну адаптацію. Прийняття змін як можливості є основним принципом адаптивного лідерства.

Адаптивне лідерство - це здатність пристосовуватися до змін, в умовах обмеженості релевантної інформації, та ефективно керувати командами в умовах невизначеності. Це, в свою чергу, включає здатність розпізнавати і реагувати на проблеми по мірі їх виникнення, зберігаючи при цьому чітке бачення і мету. До переваг адаптивного лідерства слід віднести:

1. підвищення рівня інноваційності бізнес-процесів - адаптивне лідерство заохочує інновації, створюючи середовище, в якому вітаються експерименти, а невдачі розглядаються як можливості для навчання. Лідери, які є гнучкими та відкритими для нових ідей, можуть надихнути на креативність та допомогти своїм командам створювати нові та інноваційні рішення проблем.

2. удосконалення процесу прийняття рішень - адаптивні лідери кваліфіковані в прийнятті рішень на основі неповної інформації. Вони використовують власний досвід, інтуїцію та аналітичні навички для оцінки ситуацій і швидкого прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

3. формування ефективної команди - адаптивні лідери можуть надихати та мотивувати свої команди якнайкраще проявлятися, навіть у найскладніших обставинах. Вони вміють передавати чітке бачення та мету і створювати відчуття спільноти та формувати вищий рівень взаємодії серед членів команди.

4. підвищена стійкість - адаптивні лідери кваліфіковані в управлінні змінами в умовах невизначеності. Вони можуть допомогти своїм командам проживати складні часи та ставати сильнішими. Створюючи культуру стійкості, адаптивні лідери можуть допомогти своїм командам долати перешкоди та продовжувати рухатися вперед.

5. покращення задоволеності клієнтів - адаптивні лідери часто більш орієнтовані на клієнта, ніж традиційні лідери. Вони реагують на потреби клієнтів і можуть швидко адаптувати свої продукти або послуги для задоволення змінних

вимог. Цей підхід може призвести до підвищення задоволеності клієнтів, їх лояльності.

Адаптивні лідери уникають опору змінам і розглядають їх як можливості для навчання, інновацій і дослідження незвіданих територій. Зміни розглядаються не як загроза, а як сфера, багата потенціалом для зростання та прогресу. В основі адаптивного лідерства лежить здатність будувати культуру стійкості у команді. Це досягається шляхом культивування мислення про зростання та розвиток серед членів команди. Вони повинні навчитися сприймати невдачі як сходинки на шляху до успіху, а не непереборні перешкоди. Роль адаптивного адаптивний лідер полягає в наданні підтримки, коучингу і ресурсів, які дають змогу команді розвивати стійкість перед загрозою викликів, дозволяючи їй відновлюватися сильнішими, ніж раніше.

З зростаючими темпами технологічних досягнень, економічних зрушень і соціальних змін, важливо мати лідерів, які можуть реагувати на ці зрушення з належною гнучкістю.

Адаптивний лідер тримає у фокусі уваги наступні аспекти управління:

- передбачення - націленість на майбутні тенденції, можливості компанії та необхідні завдання, що дозволяють скористатися цими можливостями;
- інформування - здатність доносити до команд інформацію про майбутні завдання так, щоб усі чітко розуміли їх суть і були готові їх виконати;
- підготовка - постійна адаптація до нових можливостей, безперервне навчання та готовність змінити плани;
- відкритість - прозорість процесу прийняття рішень, готовність до критики, зворотний зв'язок, коригування.

Однією з тенденцій, які формуватимуть майбутнє адаптивного лідерства, є подальше зростання технологій. Оскільки технології продовжують розвиватися, організаціям необхідно буде адаптуватися, щоб не відставати від змін. Це вимагатиме лідерів, які можуть ефективно орієнтуватися та використовувати технології, а також здатність керувати віддаленими командами. Крім того, здатність приймати рішення, керованих даними, ставатиме все більш важливою, оскільки обсяг доступних даних продовжує зростати.

Однак, поряд з цим, виникають проблеми, які необхідно вирішувати, щоб адаптивне лідерство процвітало. Однією з найбільших проблем є необхідність балансування інновацій та сталості. Крім того, існує завдання управління різноманітними командами та забезпечення того, щоб усі відчували себе цінними та включеними. Незважаючи на зазначені питання, можливості для розвитку адаптивного лідерства в майбутньому все ж таки є. Наприклад, удосконалення технологій дає лідерам можливість використовувати дані та аналітику для прийняття більш обґрунтованих рішень.

Таким чином, майбутнє адаптивного лідерства є доволі складним і таким, що знаходиться в постійному розвитку культури довіри та співробітництва. Лідери, які можуть створити культуру довіри та співробітництва, будуть краще підготовлені для залучення та утримання найкращих талантів.

УДК 338.005:631:657

Віталій ОРЛОВ

*кандидат економічних наук, докторант,
кафедра обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків*

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ МІНЛИВОСТІ ТА НЕВИЗНАЧЕНОСТІ БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА

Сучасний світ переживає значні трансформації, які не мали аналогів у світовій історії. Окрім процесів глобалізації економіки, загострення військових конфліктів та зростаючих ризиків у міжнародному бізнес-середовищі, країни стикаються з наслідками економічних криз, таких як пандемія коронавірусу COVID-19. Ці кризові ситуації мають системний характер, і вимагають багаторічних зусиль для подолання, особливо для країн з перехідною економікою. Економіка України, яка третій рік перебуває в умовах війни, продовжує функціонувати в умовах мінливості та невизначеності середовища функціонування підприємств, що посилює деструктивний вплив ризиків та загроз і ставить нові виклики перед системою управління економічним потенціалом підприємств та рівнем їх економічної безпеки.

«Мінливість» та «невизначеність» – це дві різні характеристики бізнес-середовища, які впливають на прийняття стратегічних рішень підприємствами.

Мінливість бізнес-середовища – це характеристика, що описує ступінь змін, які відбуваються у зовнішньому середовищі, в якому діє підприємство чи організація. Ці зміни можуть виникати з різних причин, таких як технологічні інновації, зміни у споживчих уподобаннях, економічні кризи, зміни у законодавстві, політичні та соціокультурні трансформації тощо. Мінливість бізнес-середовища може виявлятися у швидкості змін, їхній непередбачуваності та широкому спектрі впливів на підприємство та його економічний потенціал. Бізнеси, які успішно адаптуються до мінливості, можуть зберегти конкурентну перевагу та забезпечити стійкість у складних умовах.

Основними проявами мінливості бізнес-середовища є невизначеність, ризики та збитки. «Невизначеність пов'язана із неповнотою й неточністю інформації щодо елементів бізнес-середовища, випадковими змінами економічної діяльності, несприятливими, у тому разі форс-мажорними обставинами, падінням цін на ринку тощо. З невизначеністю зв'язано поняття ризику як можливості, імовірності несприятливих ситуацій, проявом яких є збитки, витрати» [1, с. 42].

«Чим складнішим і невизначенішим є соціально-економічне середовище, тим актуальніші є необхідність урахування ризику, побудова й удосконалення адекватного інструментарію щодо його аналізу, врахування, моделювання та прогнозування» [2, с. 35].

В умовах війни аграрні підприємства України стикнулися з безпрецедентними ризиками, передбачити вплив яких складно, а інколи й неможливо.

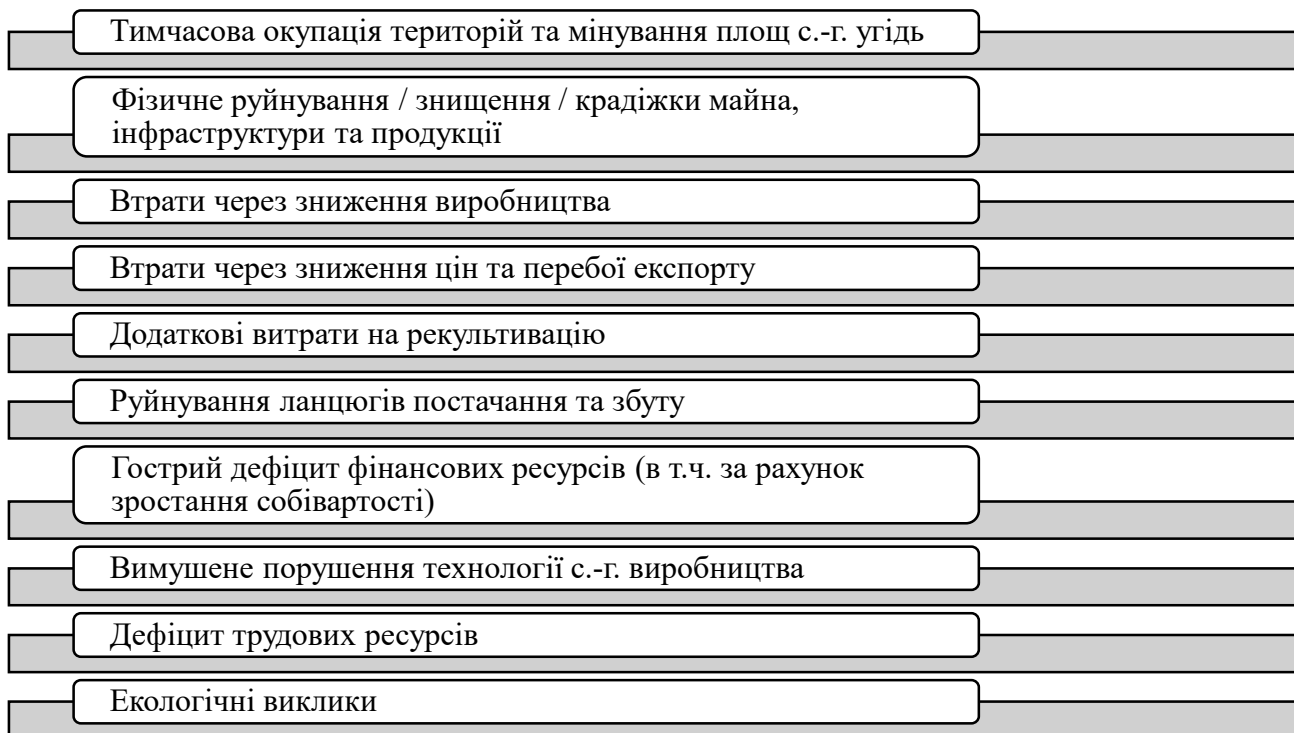

Рисунок. Основні ризики аграрних підприємств в умовах невизначеності, спричиненої війною

В цих умовах особливої актуальності набуває розробка стратегій та заходів, які можуть допомогти бізнес-суб`єктам адаптуватися до умов невизначеності:

- побудова дієвої системи ризик-менеджменту та її обліково-інформаційного забезпечення;
- диверсифікація ринків, каналів збуту, ресурсів та продукції;
- розподіл сфер впливу та відповідальності;
- страхування та хеджування ризиків;
- прогнозування та моніторинг ризик-середовища;
- стратегічне планування та прогнозування;
- скорочення витрат тощо.

Серед комплексу складових ризик-менеджменту аграрних підприємств вагоме місце відведено обліково-аналітичному забезпеченню, за допомогою якого ідентифікуються причинно-наслідкові зв'язки між господарським життям і управлінськими рішеннями [3]. Від своєчасної, доречної та достовірної інформації про наявність і рух активів та джерел їх утворення залежить ефективність управлінських рішень менеджерів різних ланок щодо зміцнення рівня економічної безпеки аграрних підприємств.

Отже, економічний прогрес держави та її повоєнної відбудови напряму залежить від ефективного використання її економічного потенціалу на рівні підприємств, регіонів та окремих галузей національної економіки.

Ризик-менеджмент аграрних підприємств є вирішальним у контексті забезпечення безперервного аграрного виробництва, задоволення продовольчої безпеки України та світу, зміцнення експортного потенціалу та сталого розвитку сільських територій. Для управління економічним потенціалом в умовах мінливого бізнес-середовища аграрним підприємствам доцільно використовувати стратегії гнучкості, інновацій та швидкого реагування на зміни, щоб забезпечити свій успіх та виживання у конкурентному оточенні. В свою чергу, управління невизначеністю вимагає гнучкості, адаптивності та здатності до швидкого реагування на зміни у середовищі.

Список використаних джерел:

1. Соколова Л.В., Верясова Г.М., Манакова О.М. та ін. Управління діяльністю підприємства у конкурентному середовищі: моногр.; за заг. ред. Л. В. Соколової. Харків: ТОВ «Компанія СМІТ», 2010. 190 с.
2. Сарай Н. Невизначеність як першопричина ризику діяльності підприємств регіону. Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України. 2016. Вип. 21. С. 34-39.
3. Василішин С.І. Обліково-аналітичне забезпечення управління аграрними підприємствами в системі ризиків та загроз економічної безпеки: монографія. Харків: Друкарня Мадрид, 2020. 419 с.

УДК 330.34

Алла ОСІПОВА

к.е.н., доцент,

Уманський національний університет садівництва, м. Умань

ВЕДЕННЯ АГРОБІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ

Україна має потужний аграрний сектор, який є одним із ключових для економіки України, забезпечуючи значну частину ВВП країни, а також виступаючи як основне джерело експортних доходів. Земельні ресурси, сприятливий клімат і родючі ґрунти дають Україні потенціал стати одним із світових лідерів у виробництві та експорті аграрної продукції. Розвиток аграрного бізнесу має важливе значення для соціально-економічного розвитку регіонів, створення робочих місць і підвищення добробуту населення.

Вплив воєнного стану має багатогранний і комплексний характер, охоплюючи як безпосередні наслідки воєнних дій, так і довгострокові зміни у законодавчому регулюванні, логістиці, збуті продукції, доступності робочої сили та адаптації до невизначеності. Вирішення цих викликів вимагає від аграрних підприємств не лише оперативних рішень, а й стратегічного планування та інноваційного підходу до адаптації свого бізнесу під змінні умови.

Сільське господарство, будучи трудомістким, сильно постраждало від раптового вакууму, створеного переміщенням громад і призовом людей на військову службу. Втеча людей із зон конфлікту не лише зменшила кількість робочих рук, що обробляють землю, але й виснажила сектор досвідченою робочою силою.

Війна спричинила скорочення кількості діючих сільськогосподарських підприємств з 51,8 тис. до 35,6 тис. у 2022 році, тобто майже на третину. Це скорочення, найсуттєвіше з 2012 року, випереджає загальний економічний спад у країні. В окремих галузях, таких як рослинництво, тваринництво та допоміжна сільськогосподарська діяльність, відбулося значне скорочення кількості підприємств, що свідчить про глибоку дезорганізацію аграрного сектору України через війну [1].

За вісім місяців 2023 року Україна експортувала товарів на 24,5 млрд дол, з цього експорт до Польщі становив 3,4 млрд дол, що на 25,2% менше порівняно з аналогічним періодом 2022 року. Водночас експорт до Румунії зріс на 20,6%, досягнувши 2,6 млрд дол, а до Китаю – на 8,4%, становлячи 1,8 млрд дол. При цьому обсяги експорту зернових до Польщі та Румунії в 2023 році суттєво змінились: до Польщі зернових культур експортовано на 177 млн доларів (за весь 2022 рік – на 638 млн дол), тоді як до Румунії – на 950 млн дол (за весь 2022 рік – на 1,3 млрд дол) [4].

Загальна географія експорту з України також зазнала змін: якщо раніше основними партнерами були Китай, Польща та Туреччина, то у 2023 році до переліку великих імпортерів української продукції увійшли країни Європи, зокрема Німеччина, Іспанія, Італія, Нідерланди, а також США, Індія, Єгипет та

деякі інші, при цьому частка експорту до країн ЄС зросла з 47,1% у першому кварталі 2022 року до 62,7% за аналогічний період 2023 року [4].

Ці зміни відображають адаптацію українського аграрного сектору до викликів, пов'язаних із воєнним станом, і зусиль щодо диверсифікації торговельних відносин для зменшення залежності від окремих ринків.

У 2023 році в Україні було впроваджено декілька ключових програм державної підтримки аграрного сектору:

- надання одноразової грошової допомоги постраждалому населенню в Миколаївській та Херсонській областях за втрачений урожай через підлив греблі Каховської ГЕС. Розмір допомоги становить 3318 грн за сотку земельної ділянки, на якій втрачено врожай овочів, з обмеженням площі до 20 соток у Миколаївській області та до 30 соток у Херсонській області;

- компенсація єдиного соціального внеску сімейним фермерським господарствам на суму 1,9 млн грн. Ця ініціатива спрямована на підтримку сімейного фермерства без створення юридичної особи;

- державна підтримка аграріїв та організацій водокористувачів, які використовують меліоровані землі. Дотації надаватимуться на безповоротній основі для реконструкції наявних та/або будівництва нових меліоративних систем із використанням зрошення дощуванням або краплинним зрошення, а також для відновлення насосних станцій. Розміри дотацій варіюються в залежності від типу зрошення і включають суми від 13 250 грн до 25 300 грн на 1 га оброблюваних угідь [2].

Окрім цього, програма USAID з аграрного і сільського розвитку має загальну вартість 35 млн. дол. США і надає агрономічну підтримку 3 тис. с/г виробників 13 областей країни. Ще один проект, «Кредитні ресурси для с/г виробників», розрахований на сім років з загальною вартістю 8,9 млн. дол. США, надає нові кредити через кредитні спілки, які є партнерами USAID. Також у липні 2022 року було започатковано «Ініціативу стійкості сільського господарства в Україні» (AGRI) з вартістю 100 млн. доларів, метою якої є зміцнення механізмів експорту української аграрної продукції [3]. Зауважимо, що важливою частиною державної підтримки агросектору є звільнення від оподаткування ввізним митом товарів, необхідних для забезпечення зберігання зернових та олійних культур. Закон № 2445-IX від 27.07.2022 року спрямований на вирішення проблем зберігання агропродукції через неможливість її експорту морськими портами. В цей період дії воєнного стану та ще 30 днів після його закінчення звільняються від оподаткування ввізним митом виробни та обладнання, які використовуються для зберігання, перевезення, завантаження та розвантаження зернових і олійних культур.

Ці програми та ініціативи відіграють ключову роль у забезпеченні стійкості та розвитку аграрного сектору України в умовах воєнного стану, допомагаючи адаптуватися до складних умов та зберігати виробничий потенціал країни.

Отже, війна в Україні суттєво змінила аграрний бізнес, про що свідчить різке скорочення кількості працюючих підприємств та зміна динаміки експорту. Незважаючи на ці виклики, аграрний сектор України продемонстрував стійкість та адаптивність, а державна та міжнародна підтримка відіграє ключову роль у

стабілізації та сприянні відновленню. Подальші інновації та стратегічне планування матимуть вирішальне значення для майбутнього зростання сектору та його внеску в національну економіку.

Список використаних джерел:

1. Кількість діючих сільськогосподарських підприємств в Україні суттєво зменшилася. Agroter. URL : <http://surl.li/rzyui> (дата звернення 16.03.2024).

2. Ключові політики та заходи для підтримки аграрного сектору України в умовах воєнного стану. Національний інститут стратегічних досліджень. URL : <http://surl.li/qaltz> (дата звернення 17.03.2024).

3. Підтримка аграрного сектору в умовах воєнного стану: що варто знати? Юрліга. URL : <http://surl.li/rzyuw> (дата звернення 16.03.2024).

4. Сильне плече аграріїв. За вісім місяців 2023-го агросектор приніс Україні у п'ять разів більше виручки, ніж металургія. Які країни купують українське? Дослідження. Forbes. URL : <http://surl.li/mrotw> (дата звернення 15.03.2024).

УДК 330.65

Надія РОЗДАЙБІДА

Оксана БОЙЧУК

Наталія ОТЧИЧ

викладачі економічних дисциплін,

Відокремлений структурний підрозділ «Вишнянський фаховий коледж
Львівського національного університету природокористування», с. Вишня

ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Процес функціонування підприємства супроводжується прийняттям управлінських рішень у всіх сферах його діяльності. Правильно налагоджений процес прийняття рішень та використання сучасних підходів та методів впливає на здатність підприємства ефективно функціонувати та розвивати свою конкурентоспроможність. Тому формування дієвої системи прийняття управлінських рішень є одним із пріоритетних напрямків діяльності менеджерів [5].

Управління в умовах війни висуває багато викликів професійним управлінцям. Традиційні методи і прийоми управлінського розв'язання проблем погано пристосовані до непередбачуваного характеру військових дій. У воєнний час менеджери стикаються з непростим завданням приймати швидкі рішення в умовах обмеженої інформації, невизначеності і ризику, орієнтуватися в постійно мінливому середовищі.

Менеджери повинні бути гнучкими та адаптивними, приймати швидкі рішення та коригувати стратегії, щоб йти в ногу з обставинами, що швидко змінюються. Об'єктивна оцінка ризиків, аналіз наявних варіантів і прийняття обґрунтованих рішень стають важливими навичками для ефективного управління у воєнний час. Керівники повинні покладатися на свої здібності до критичного мислення, спиратися на свій досвід і знання, а також звертатися за порадою до перевірених радників, щоб приймати правильні рішення та адаптувати процеси управління до складних умов війни [3].

Традиційні підходи до вирішення проблемних завдань можуть коштувати підприємствам збитків або втраченої вигоди. Тому в умовах війни керівники підприємств повинні бути готовими до зовнішніх викликів, які досить часто неможливо передбачити. Основними проблемами управління в теперішніх умовах є:

- затримка у реагуванні та прийнятті рішень через постійні тривоги та непередбачуваність, що перешкоджає прийняттю критично важливих рішень;
- реактивне прийняття рішень і надмірна залежність від попередньо встановлених норм, що може поглибити існуючі проблеми, а не вирішити їх;
- надмірна залежність від зовнішніх порад і жорстке дотримання особистих принципів, без належного врахування особливостей ситуації;
- невідповідна організаційна структура та відсутність чітких цілей [1].

Для прийняття ефективних управлінських рішень, які допоможуть підприємствам функціонувати в умовах воєнних дій, менеджерам варто використовувати широкий набір методів і технік прийняття рішень:

- SERVO- метод. Застосовується менеджерами для розробки і моніторингу стратегічних рішень та ініціатив, є діагностичним інструментом управління. Аналітиками досліджується взаємодія та взаємозв'язки п'ятьох критичних елементів (стратегії, середовища, ресурсів, цінностей та організації) з метою перевірки ступеня узгодженості та відповідності поточної та запланованої стратегії підприємства, з можливостями, прерогативами керівництва та викликами середовища. За допомогою цього інструменту управлінці оцінюють та сприяють процесу трансформації і впровадження стратегії відповідно до змін.

- «дерево рішень». Воно представляє собою схему з альтернативними варіантами розвитку подій в залежності від попереднього зробленого менеджерами кроку. Таким чином керівники роблять більш помітною взаємодію між поточними варіантами рішень, невизначеними подіями та майбутніми виборами і їх результатами.

- теорія ігор. Вперше він був розроблений для використання у війнах, щоб армія могла приймати рішення в контексті дій протилежної армії. Термін «гра» означає конфлікт двох і більше сторін. Гру описують правила, які чітко визначають, що роблять учасники за всіх можливих обставин. Усі гравці діють раціонально і добре інформовані про рішення ситуації, за винятком дій суперника в конкретний період. Результат для кожної сторони обмежується трьома варіантами: виграш, програш або нічия.

- метод моделювання. Моделлю прийняття рішень вважається процес або система, яким слідує чи імітують, щоб переконатися, що вони роблять найкращий вибір серед переліку варіантів. Модель спрощує процес прийняття рішень, надаючи вказівки, які сприяють досягненню підприємствами поставленої мети. Модель подає процес прийняття рішень доступним і видимим всім зацікавленим сторонам.

Однією з найпоширеніших моделей є CANVAS, розроблена Александром Остервальдером та Івом Піньє. Часто застосовується для розробки стартапів, але досить дієва і при оптимізації бізнес-процесів існуючого підприємства. Модель являє собою полотно, розділене на дві половини, які відокремлює елемент ціннісної пропозиції. Ліва частина моделі містить такі елементи: ключові партнери, ключові види діяльності, ресурси, фундаментом є структура витрат компанії. Права частина містить інформацію про споживчі сегменти, взаємовідносини з клієнтами та канали збуту, в основі – потоки надходження доходів. Навіть успішним бізнесам рекомендовано переглядати свою бізнес-модель раз на шість місяців з метою виявлення проблемних точок і ухвалення рішень щодо їх усунення.

- управлінське консультування – це професійна діяльність незалежних експертів, що полягає у виявленні проблем у керуванні та розробці рекомендацій, спрямованих на допомогу керівникам підприємств реалізовувати зміни. Частіше за все консультативна підтримка від фахівця ззовні потрібна підприємствам, які планують реалізацію принципово нового для них проекту,

при цьому їх менеджмент не достатньо експертний в даній проблемній площині. Критерієм якості рекомендацій консультантів є висновки, які не йдуть в розріз з цілям підприємства та підтримуються її менеджментом і основними стейкхолдерами.

Ще однією тенденцією прийняття управлінських рішень, що особливо стосується великих компаній з повторюваним циклом багатьох бізнес-процесів, є їх стандартизація. Стандартизація здійснюється за рахунок моделювання, найчастіше застосовується система у нотації BPMN – Business Process Modeling Notation. Основною ідеєю BPMN є визначення самої стратегії управління аналізом, моделюванням бізнес-процесів та оптимізацією. Таким чином управлінські рішення зводяться до єдиного шаблону, що пришвидшує процес їх реалізації. Основними елементами BPMN є потокові елементи (дії і події), шлюзи, з'єднуючі об'єкти, пули (дані, повідомлення між учасниками), текстова анотація (підвищує читабельність бізнес-процесу)[2].

Загалом для конкретної ситуації та компанії найбільш ефективними можуть бути різні методи та техніки прийняття управлінських рішень або навіть використання кількох паралельно. Чим більше керівники отримують альтернативних шляхів вирішення проблеми і розглянуть її з більшої кількості сторін, тим зваженішим та якіснішим буде прийняте рішення.

Отже, управління у воєнний час вимагає унікального набору навичок і підходів, які відрізняються від звичайного антикризового менеджменту. Здатність швидко приймати рішення, адаптуватися до мінливих обставин є вирішальними для успіху.

Список використаних джерел:

1. Копчак Ю., Матвеев М., Пугачов В. Трансформація сучасного менеджменту в умовах війни. Економіка та суспільство. 2023. №51. URL:<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2480> (дата звернення: 22.03.2023)
2. Кравченко М., Голюк В. Прийняття управлінських рішень: сутність та сучасні тенденції розвитку. Економіка та суспільство, 2022 № 40. URL:<https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1473> (дата звернення: 24.03.2023)
3. Кучер Д. Менеджмент під час війни: стратегія управління для виживання та розвитку. mind, 2023. URL: <https://mind.ua/openmind/20256930-menedzhment-pid-chas-vijni-strategiya-upravlinnya-dlya-vizhivannya-tarozvitku>. (дата звернення: 22.03.2023)
4. Управлінські рішення: сутність, класифікація, умови та процес прийняття. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/management/15389> (дата звернення: 24.03.2023)

УДК 658.336

Максим РЯБОВ

*здобувач освітнього ступеня Магістр» за спеціальністю 073 Менеджмент,
Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,*

м. Хмельницький

Науковий керівник: Наталя ЗАХАРКЕВИЧ

*к.е.н., доцентка, завідувачка кафедри менеджменту, економіки,
статистики та цифрових технологій,*

*Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький*

ВПЛИВ КРЕАТИВНОГО МИСЛЕННЯ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЇ

Майже кожна сучасна проблема, що постає перед менеджером потребує творчого підходу до її розв'язання. Тема креативного мислення особистості, на сучасному етапі розвитку менеджменту, набула особливого значення та стосується усіх процесів, що відбуваються на підприємствах. Якщо креативне мислення присутнє на кожному етапі діяльності організації, то виникає наступне питання, як впливає креативність менеджера на його діяльність, чи потрібно менеджеру розвивати своє креативне мислення? Це питання потрібно розглядати в усіх його аспектах.

Першопочатково, слід розуміти, що креативність характеризує процес створення чогось нового. Для оцінки креативності в загальному застосовують два основних критерія – це результат та інноваційність рішення.

Результат є першим критерієм творчості менеджера, що характеризує розмір та якість витраченого часу, матеріальних та соціально-психологічних зусиль на створення та впровадження рішення. Другим критерієм є інноваційність рішень, що несе в собі відмову від звичайних стереотипів мислення. [1, с.8]

Оскільки менеджер є особою, що здійснює управління в організації, то оволодіння навичками креативного та інноваційного менеджменту є необхідною умовою забезпечення причинно-наслідкового зв'язку між усіма етапами його діяльності: формування завдання, розробка, вибір шляху досягнення та регулювання дій підлеглих.

Особу, яка здатна креативно мислити можна охарактеризувати наступними рисами:

— незалежність – це людина, що має своє власні стандарти та здатна сама оцінювати ситуацію;

— мудрість – володіє знаннями та вміє використовувати їх у різних ситуаціях;

— самокритичність – здатна аналізувати свої вчинки та враховувати свій особистий досвід під час виконання завдань;

— почуття насолоди та прагнення до чогось нового та досконалого;

— цілеспрямованість та прагнення завжди завершувати справи.

Вищезазначені характеристики уособлює в собі висококваліфікований менеджер, що здатний брати на себе відповідальність, вміє комунікувати з усіма ланками управління організації, не боїться руйнувати усталені стереотипи, корегує та спрямовує зусилля своєї команди для досягнення основної мети організації.

Слід зазначити, що керівник – це не єдина особа в організації, яка повинна володіти знаннями та навичками з креативного менеджменту. Креативний менеджмент стосується усього трудового колективу, саме тому в організації має панувати таке середовище, що дозволить здійснювати розвиток творчого потенціалу усіх членів організації. [2, с.587-588]

Для створення та покращення креативного середовища, керівник повинен перш за все розуміти, що творча особистість є сміливою в своєму висловлюванні. Менеджер не повинен пригнічувати та відкидати цікаві ідеї, через страх втрати свій авторитет, оскільки це призведе до зменшення творчого потенціалу працівників.

Керівник повинен не боятися, стати для своїх працівників мотиватором креативних ідей, бути відкритим до нових, часто нелогічних думок. Будь-який управлінець повинен слідкувати та підвищувати свій та колективний потенціал за допомогою навчання, корегування та інших засобів креативного менеджменту. [3, с.263]

В умовах глобального розвитку, креативний менеджмент став однією із найнеобхідніших складових системи управління організацією. Підприємства переходять від усталених норм та звичаїв до креативного позиціонування, тим самим стимулюють трансформацію діяльності організації та зумовлюють ряд соціально-економічних перетворень. [4, с.32]

Таким чином, креативне мислення займає особливе місце в системі управління організацією та є інструментом вирішення будь-яких проблем, від здатності керівника залучати та розвивати творчий потенціал залежить подальша доля організації. При цьому менеджер повинен пам'ятати про те, що сучасна стратегія креативного менеджменту потребує розвитку мислення не лише самого менеджера, але й усього колективу.

Список використаних джерел:

1. Брич В. Я. Креативний менеджмент: підручник. Тернопіль: ТНЕУ. 2018. С. 220.
2. Перерва П. Г. Креативний менеджмент: підручник. Харків : Планета-Прінт. 2019. С. 581-649.
3. Окорський В.П. Креативний менеджмент: підручник. Рівне : НУВГП. 2017. С. 344.
4. Свидрук І. І. Креативний менеджмент як передумова ефективного розвитку економіки знань. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 20(3). С. 29-32.

УДК 314.1::331.5:332.1:631

Наталія ПАТИКА
докторка економічних наук, професорка,
завідувачка відділом соціально-економічного розвитку сільських територій,
Святослав СПИСОВСЬКИЙ
аспірант,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ

Складний соціально-економічний стан більшості сільських територій в Україні, поширення тенденцій до їх занепаду, зубожіння значної частини сільського населення вимагають істотних змін у реалізації процесу управління розвитком сільських територій. З огляду на це необхідним вбачається зміна підходів до визначення пріоритетів і цілей політики сталого розвитку сільських територій, формування нової системи мотивації для розвитку територіальних громад. Важливою складовою цього процесу є, насамперед, розвиток сільськогосподарського підприємництва.

Аграрний сектор України історично є важливою складовою економіки держави та головним чинником подальшого розвитку трансформаційних та інтеграційних процесів, що відбуваються. Одними з важливих завдань сільськогосподарських підприємств є створення робочих місць на селі, а відтак забезпечення зайнятості та доходів сільського населення, сприяння у формуванні соціальної інфраструктури, участь у системі соціального захисту населення через активізацію соціальної відповідальності бізнесу, розвиток національних й культурних цінностей тощо. На сьогодні інфраструктура більшості сільських поселень України на межі руйнування. Унаслідок цього унеможливлено задоволення потреб сільського населення у соціально-культурних і побутових послугах і, як наслідок, є вкрай проблематичним створення належних умов життя на селі.

В умовах євроінтеграції аграрне підприємництво набуває якісно нового змісту та є основою для розвитку сільських територій і зростання добробуту сільського населення, зокрема через формування дохідної частини місцевих бюджетів, розширення зайнятості сільського населення, підвищення рівня забезпеченості інфраструктурою тощо.

На разі в сфері сільськогосподарського підприємництва спостерігаються такі тенденції. За останні дванадцять років (з 2010 р. по 2022 р.) суттєво – втричі – зросла кількість крупних аграрних товаровиробників. Натомість кількість суб'єктів середнього підприємництва знизилася на 51%, суб'єкти малого підприємництва – на 32,9, суб'єкти мікропідприємництва – на 35,6% (таблиця). Зменшення кількості сільськогосподарських підприємств в силу різних чинників, як об'єктивних, так і суб'єктивних, призводять до ліквідації чи скорочення робочих місць, а відтак – до зниження зайнятості сільського населення. Окрім

того зменшуються надходження до місцевих бюджетів від сплати ними податків, звужуються соціальні платежі.

Таблиця

Кількість діючих підприємств та фізичних осіб-підприємців в сільському господарстві за їх розмірами

Показники	Роки					2022 р. до 2010 р., %
	2010	2015	2020	2021	2022	
Суб'єкти великого підприємництва (підприємства)	13	29	36	49	39	300,0
Суб'єкти середнього підприємництва, усього	3445	2535	2137	2095	1687	49,0
у т. ч						
підприємства	3440	2533	2134	2091	1683	48,9
ФОП	5	2	3	4	4	80,0
Суб'єкти малого підприємництва, усього	76863	76720	71195	68659	51555	67,1
у т. ч						
підприємства	47213	44182	47282	45613	31122	65,9
ФОП	29650	32538	23913	23046	20433	68,9
З них суб'єкти мікропідприємництва, усього	72421	71649	65753	63051	46622	64,4
у т. ч						
підприємства	42972	39237	42042	40185	26338	61,3
ФОП	29449	32412	23711	22866	20284	68,9

Джерело: Розраховано авторами за даними Державної служби статистики України [1]

Зростання великих підприємств не завжди пов'язане зі створенням нових робочих місць чи покращенням соціальної сфери на селі. Крупні агрохолдинги, маючи достатньо фінансових ресурсів, в своїй роботі активно використовують новітні технології, високопродуктивні сорти рослин і породи тварин, робочі процеси й операції переважно автоматизовані й роботизовано. Тому потреби у додатковій робочій силі є незначними, і то сезонно. Окрім того, агрохолдинги, як правило, зареєстровані як юридичні особи у великих містах, а відтак основні податкові відрахування йдуть у бюджет міста, а не сіл, на території яких вони здійснюють свою господарську діяльність.

Так, у 2021 р. рівень зайнятості сільського населення досягнув свого мінімуму з 2000 р. – 46,7%. Рівень безробіття сільського населення у 2021 р. навпаки підвищився до 10,6%, а серед осіб працездатного віку – до 11,2%. І основним чинником цього слід вважати скорочення пропозиції праці в сільському господарстві. Зокрема, за 2005–2021 рр. потреба сільськогосподарських підприємств у працівниках скоротилася майже в 7,5 разів з 10,4 до 1,4 тис. осіб [3]. Згідно статистичних даних Державної служби статистики України у 2021 р. частка населення, зайнятого в сільському господарстві становила 17,2%, в той час як у 2000 р. цей показник дорівнював 21,6%, тобто зменшення становить 4,4 в. п., а чисельність зайнятих скоротилася майже на 40% з 4367 у 2000 р. до 2693 тис. осіб у 2021 р. [2]

Також враховуючи те, що Україна сьогодні потерпає від збройної агресії РФ, до нагальних напрямків розвитку аграрного підприємництва та сільських територій додалася сфера гуманітарного розмінування. За 2023 р. Україна повернула у використання понад 10% територій або близько 18 тис. км² українських земель, які вважалися потенційно забрудненими, і які тепер можуть бути повернуті до використання, у тому числі й у сільськогосподарському виробництві. Головною метою України на 2024 р. у сфері гуманітарного розмінування є запуснути ринок відповідних послуг. Зокрема, планується запуск програми компенсацій фермерам, які власним коштом замовили послуги обстеження та розмінування своїх земель. У державному бюджеті на 2024 р. на цей напрямок передбачено 3 млрд грн [4].

У цих умовах стратегічне спрямування модернізації сільськогосподарського виробництва в русло якомога швидшого та якісного вирішення проблем на селі – єдиний шлях соціально-економічного розвитку сільських територій. Воно повинно базуватися на об'єднанні зусиль усіх виробників, що господарюють на тій чи іншій території. Місцева влада разом із громадськими об'єднаннями має визначати пріоритети і поетапність здійснення соціальної розбудови сільських територій, а виробничі структури через підвищення ефективності виробництва й податкові надходження коштів у місцеві бюджети сприятимуть забезпеченню її фінансовими ресурсами. Тобто розвиток аграрного й неаграрного виробництва, сільської поселенської мережі та сільських територій – це взаємопов'язаний і взаємозалежний процес.

Список використаних джерел:

1. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва у 2022 році: статистичний збірник / За редакцією М. Кузнецової. Київ: Державна служба статистики України, 2023. 120 с.
2. Зайнятість населення за статтю, типом місцевості та віковими групами : статистична інформація. Державна служба статистики України. 2024. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/rp/eans/eans_u/arch_znsmv_u.htm
3. Ситуація на зареєстрованому ринку праці та діяльність Державної служби зайнятості: статистична й аналітична інформація. Кількість вакансій, зареєстрованих в державній службі зайнятості (за видами економічної діяльності). Державна служба зайнятості, 2024. URL: <https://www.dcz.gov.ua/analytics/68>
4. Україна планує залучати приватний капітал та інвестиції до гуманітарного розмінування — Юлія Свириденко у Давосі. Кабінет Міністрів України. 16 січня 2024 р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/ukraina-planuie-zaluchaty-pryvattnyi-kapital-ta-investytsii-do-humanitarnoho-rozminuvannia-iuliia-svyrydenko-u-davosi>

УДК 338.124:352.3:631.1

Володимир ПЕЧКО

канд. екон. наук, докторант кафедри обліку, аудиту та оподаткування,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ДЕРЖАВНО–ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО: ШЛЯХ ДО СИНЕРГІЇ ДЕРЖАВИ, ВИНОГРАДАРСЬКО-ВИНОРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ГРОМАДСЬКОСТІ

Державно-приватне партнерство (далі – ДПП) є новаторським механізмом, який спрямований на об'єднання ресурсів та можливостей як держави, так і приватного сектору з метою оптимального використання переваг обох сторін для досягнення спільних цілей та розв'язання ряду соціально важливих завдань, які можуть бути складними для виконання окремими суб'єктами.

Термін «державно-приватне партнерство» з'явився в США на початку ХХ ст. і спочатку стосувався спільного фінансування освітніх програм державним і приватним секторами, а потім у 1950-х рр. для позначення подібного фінансування комунальних послуг, але більш широкого контексту набув у 1960-х рр. для позначення співпраці партнерів із державного та приватного секторів у процесі оновлення міст, розвитку інфраструктури та надання соціальних послуг [1].

Сьогодні ДПП визнається важливим інструментом розвитку економіки та покращення якості життя населення. Цей механізм використовується у багатьох країнах світу, таких як Велика Британія, Іспанія, Франція, Німеччина, Польща та Португалія, для реалізації проектів у сфері інфраструктури, охорони здоров'я, освіти, енергетики, екології та інших.

Державно-приватне партнерство переживає певний ренесанс у міжнародному політичному дискурсі, оскільки багато країн та організацій вказують на його потенціал для генерування нових ресурсів та підвищення ефективності надання державних послуг [2].

Українське державно-приватне партнерство становить значний механізм для сприяння економічному зростанню та поліпшенню якості життя громадян. Тому для належного осмислення потенціалу цього виду партнерства важливо розкрити його сутність.

Відповідно до Закону України «Про державно-приватне партнерство» дане поняття трактується як «співробітництво між державою Україна, Автономною Республікою Крим, територіальними громадами в особі відповідних державних органів, органів місцевого самоврядування, Національною академією наук України, національних галузевих академій наук (державних партнерів) та юридичними особами, крім державних та комунальних підприємств, установ, організацій (приватних партнерів), що здійснюється на основі договору в порядку, встановленому Законом та іншими законодавчими актами, та відповідає ознакам державно-приватного партнерства, визначеним Законом» [3].

У 2004 р. Європейська Комісія опублікувала документ під назвою «Зелена книга», в якому надано визначення змісту категорії державно-приватного

партнерства. Цей документ став одним з найбільш впливових і широко використовуваних у науковій літературі та практичній діяльності. Так, в Зеленій книзі визначено державно-приватне партнерство як широкий спектр форм співпраці між державними органами та бізнесом з метою забезпечення фінансування, будівництва, реконструкції, управління, обслуговування інфраструктури чи надання послуг. Також в даній книзі охарактеризовано, що ДПП не має обмежень під час вибору конкретних форм співпраці, а може включати різні моделі та підходи, які мають високу відповідність потребам конкретного проекту [4].

Погоджуємось з думкою А. Крутової, Т. Тарасової та Н. Кащеної, що «державно-приватне партнерство є важливим інструментом розвитку національної економіки, а розбудова його механізму визначає необхідність моніторингу реалізації проектів державно-приватного партнерства[5, с. 169].

Під час аналізу думок різних вчених щодо змісту поняття «державно-приватне партнерство» виявлено, що визначення мають різні особливості та спільні риси. Деякі визначення не охоплюють всі аспекти, такі як економічні, правові або соціальні аспекти. Деякі автори використовують термінологію, що може мати різне тлумачення, що ускладнює розуміння змісту категорії. Деякі дослідники розглядають партнерство лише між державою та приватними структурами, тоді як інші додають до цього вплив громадських інститутів. Проте всі вони мають певні спільні риси, зокрема: довгостроковий характер партнерства, спільні цілі співпраці, а також базування державно-приватного партнерства на принципах рівноправності, добровільності, ефективності та інших.

Аналіз літературних джерел дозволив сформуванати семантичне поле ДПП, яке висвітлює ключові й супутні поняття, а також приклади сфер застосування (рис. 1).

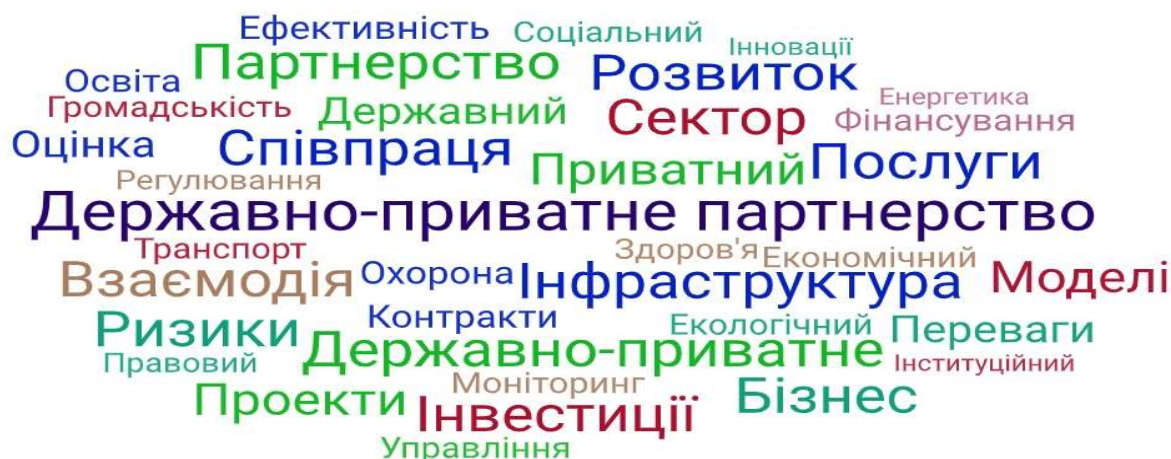

Рис. 1. Семантичне поле державно-приватного партнерства
Джерело: узагальнено автором.

ДПП виходить за рамки теорії і являє собою практичний механізм, що поєднує державні ресурси, приватну ініціативу та громадську активність для вирішення актуальних задач. На нашу думку категорію «державно-приватне

партнерство» варто розглядати як систему довгострокових договірних відносин, які мають визначені принципи та механізми реалізації між державними органами влади, приватним сектором та громадськими інститутами. Ця система ґрунтується на співпраці, а не на конкуренції, та спрямована на спільне досягнення не лише економічних, але й соціально значущих цільових орієнтирів.

Виноробство та виноградарство в Україні є важливою галуззю національного сільського господарства. Зростаюча популярність вина порівняно з міцними алкогольними напоями стимулює внутрішній ринок та виробництво винограду. Отримання Україною статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу створює нові виклики для вітчизняного виноробного комплексу, що підкреслює необхідність оцінки його стану та розробки стратегії розвитку в умовах глобальних трансформацій.

Сьогодні, від початку війни, винна галузь України переживає не найкращі часи. Заміновані або знищені виноградники, розбиті підприємства, відсутність склотарі, проблеми з електрикою та логістикою — і це ще не всі проблеми, з якими зіштовхуються виробники вин. Суми збитків не береться рахувати ніхто, адже деякі підприємства і досі на тимчасово окупованих територіях. Сума збитків сягає сотні мільйонів доларів, тому що деякі підприємства частково або повністю зруйновані, якісь розграбовані. Через це може зрости мінімальна роздрібна ціна на вино.

Тому, на нашу думку одним із ключових векторів повоєнного відродження виноградарсько-виноробного підкомплексу АПК є побудова дієвого державно-приватного партнерства, включно з нарощуванням державної підтримки галузі, розвитком малих виробників, розвитком винного туризму тощо.

Отже, державно-приватне партнерство виявляється не лише важливим, але й невід'ємним елементом сучасного економічного та соціального розвитку. Ця форма співпраці дозволяє об'єднати ресурси, знання та досвід держави, приватного сектору та громадськості для досягнення спільних цілей, які є важливими для розвитку суспільства. Державно-приватне партнерство є ключовим інструментом у вирішенні складних завдань, таких як розвиток інфраструктури, енергетична ефективність, збереження довкілля, розвиток технологій та багато інших. Воно сприяє створенню конкурентоспроможного та стабільного економічного середовища, забезпечуючи взаємовигідність для всіх сторін — держави, бізнесу (включно з аграрним) та громадян.

Варто зауважити, що успішне державно-приватне партнерство базується на прозорості, ефективному управлінні, добросовісній співпраці та взаємній довірі між всіма учасниками. Лише такий підхід може забезпечити справжню синергію, що відкриває нові можливості для сталого розвитку та підвищення якості життя громадян й формує основу для подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Yescombe E. R. Public-Private Partnerships: Principles of Policy and Finance. Elsevier Science & Technology Books, 2011. 369 p.
2. Jomo K.S., Chowdhury A., Sharma K., Platz D. Public-Private Partnerships and the 2030 Agenda for Sustainable Development: Fit for Purpose? URL: https://www.un.org/esa/desa/papers/2016/wp148_2016.pdf (дата звернення: 10.03.2024).
3. Про державно-приватне партнерство: Закон України від 01.07.2010 р. № 2404-VI: станом на 3 верес. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2404-17#Text> (дата звернення: 10.03.2024).
4. «Зелена книга» Європейської комісії щодо Державно-приватного партнерства та Закон Співдружності про державні контракти і концесії, COM (2004) 327 final, 30.4.2004.
5. Крутова А., Тарасова Т., Кащена Н. Проекти державно-приватного партнерства: реалізація та аналіз ефективності. *Економічний простір*. 2019. № 141. С. 158–171.

УДК 314.1::331.5:332.1:631

Олександр ПРОКАПОВИЧ
студент аспірант 1 курсу, 071 «Менеджмент»,
Наталія ПАТИКА
докторка економічних наук, професорка,
завідувачка відділом соціально-економічного розвитку сільських територій,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ АГРОБІЗНЕСУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

Управління соціальною відповідальністю (Corporate Social Responsibility, CSR) в агробізнесі відіграє важливу роль у забезпеченні сталого розвитку сільських територій України. У сучасному світі споживачі, інвестори та громадські організації все більше вимагають від компаній не лише економічного прибутку, а й участі у соціальних та екологічних ініціативах.

Ключовими аспектами управління соціальною відповідальністю в агробізнесі для забезпечення розвитку сільських територій в Україні є:

1. Екологічна відповідальність: Агробізнес в Україні часто має прямий вплив на довкілля. Компанії повинні прагнути до мінімізації негативного впливу на екосистеми через дотримання екологічних стандартів, впровадження ефективних методів управління ресурсами, зниження використання пестицидів та добрив та підтримку проектів з відновлення природних ресурсів.

2. Соціальні програми: Компанії в агробізнесі повинні брати участь у соціальних програмах, спрямованих на покращення життя місцевих спільнот. Це може включати програми з освіти, охорони здоров'я, інфраструктури, доступу до чистої води, створення робочих місць тощо.

3. Підтримка місцевих громад: Агробізнес може підтримувати місцеві спільноти через інвестиції у розвиток інфраструктури (дороги, школи, лікарні), надання допомоги у кризових ситуаціях (наприклад, природні катастрофи), створення умов для розвитку підприємництва та малого бізнесу на місцях.

4. Транспарентність та відкритість: Компанії повинні демонструвати транспарентність у своїй діяльності, надаючи інформацію про свої соціальні та екологічні ініціативи, взаємодіючи із зацікавленими сторонами (стейкхолдерами) та відповідаючи на їхні запитання та турботи.

5. Розвиток місцевої економіки: Агробізнес може стимулювати розвиток місцевої економіки через створення нових робочих місць, розвиток ланцюжків постачання з місцевими виробниками, навчання та розвиток навичок місцевого населення.

6. Інновації та розвиток: Компанії мають інвестувати в інновації та розвиток сільського господарства, сприяти впровадженню нових технологій та методів, які можуть підвищити рівень життя та економічний розвиток сільських територій.

7. Діалог із заінтересованими сторонами: Важливо вести діалог із місцевим населенням, державними органами, НУО та іншими заінтересованими

сторонами для розуміння їхніх потреб та визначення пріоритетів у реалізації соціальних та екологічних програм.

Управління СОАБ:

1. Розробка стратегії СОАБ: Компанії мають розробити стратегію соціальної відповідальності, яка буде інтегрована у загальну стратегію бізнесу. Це включає визначення цілей, пріоритетів і конкретних заходів, які сприятимуть поліпшенню соціальної та екологічної ефективності компанії. При розробці стратегії необхідно враховувати потреби та очікування місцевого співтовариства, а також принципи сталого розвитку.

2. Впровадження системи управління СОАБ: Для ефективного управління соціальною відповідальністю компанія має впровадити систему управління, яка забезпечуватиме моніторинг, оцінку та звітність щодо реалізації стратегії СОАБ. Це може включати створення спеціального підрозділу або відділу з управління СОАБ, а також розробку конкретних інструментів і методів для оцінки ефективності соціальних програм і проектів.

3. Діалог із заінтересованими сторонами: Ключовим аспектом управління соціальною відповідальністю є встановлення та підтримання відкритого діалогу із зацікавленими сторонами. Компанія має активно взаємодіяти зі співробітниками, місцевою спільнотою, державними органами, неурядовими організаціями та іншими заінтересованими сторонами для виявлення їх потреб, очікувань та забезпечення прозорості у своїй діяльності. Це допомагає компанії краще зрозуміти свій вплив на суспільство та навколишнє середовище, а також створити умови для взаємовигідної взаємодії.

Реалізація цих принципів допоможе агробізнесу в Україні не лише покращити свою репутацію та відносини з місцевими спільнотами, а й сприяє стійкому розвитку сільських територій загалом.

Переваги СОАБ:

1. Підвищення іміджу компанії: СОАБ може підвищити імідж компанії та зробити її більш привабливою для клієнтів, інвесторів та співробітників.

2. Підвищення конкурентоспроможності: СОАБ може підвищити конкурентоспроможність компанії, дозволяючи їй залучати та утримувати найкращих співробітників, а також отримувати доступ до нових ринків.

3. Стійкий розвиток: СОАБ може сприяти сталому розвитку сільських територій, покращуючи якість життя населення та зберігаючи природні ресурси.

СОАБ є важливим інструментом, який дозволяє агробізнесу не лише піклуватися про своїх співробітників та місцеву спільноту, а й створювати довгострокові конкурентні переваги.

Список використаних джерел:

1. Стандарт ISO 26000: Посібник із соціальної відповідальності: <https://www.iso.org/iso-26000-social-responsibility.html>

2. Сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України: <https://minagro.gov.ua/>

УДК 658.5

Маргарита СКАБЕНОК
здобувач вищої освіти спеціальності «Менеджмент»,
Сумський національний аграрний університет, м. Суми

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ НА СУЧАСНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Актуальність організації ризик-менеджменту на підприємстві пов'язана з недооцінкою його значущості у практичній діяльності сучасних підприємств. З метою забезпечення економічної безпеки в макроекономічному нестійкому середовищі підприємству доводиться долати різні ризикові ситуації під час здійснення ними фінансово-господарської діяльності. Кожне підприємство має забезпечити собі стійке становище задля унеможливлення ризиків втрат вкладених ресурсів та підтримки економічної життєздатності.

Управління ризиками можна розглядати як процес вироблення компромісу для встановлення балансу між зниженням його впливу та необхідними для цього витратами. Це система заходів щодо виявлення небезпечних факторів – причин негативних подій та їх нейтралізації, безпосередньо пов'язаних з управлінням та прийняттям управлінських рішень.

Побудова механізму попередження ризиків може забезпечити превентивні заходи щодо виникнення ризиків та зміцнити оцінку ризиків для всіх видів діяльності підприємства. На поточному етапі підприємства, після аналізу поточного ринкового середовища та прийняття обґрунтованих рішень, повністю усвідомлюють ризики та невизначені фактори, які можуть виникнути в економічному управлінні, та проводять їх оцінку та ідентифікацію. Потім розробляється стратегія щодо подолання цих ризиків та невизначеностей. Це стає важливим інструментом для поточного економічного управління підприємством.

Повноцінне застосування ризик-орієнтованого підходу в управлінні суб'єктом господарювання має означати інтеграцію системи управління ризиками в загальну систему управління суб'єктом господарювання, а також в основні бізнес-процеси і сфери діяльності. Виявлення та оцінка ризиків на всіх етапах бізнес-процесу дозволяє не тільки правильно прогнозувати і, при необхідності, коригувати цілі господарюючого суб'єкта до їх затвердження, а й економити на виявленні та оцінці ризиків за рахунок синергетичного ефекту від перекриття двох бізнес-процесів: управління безперервною діяльністю та управління ризиками.

Ризики, які впливають досягнення цільових показників, повинні враховуватися в усіх бізнес-процесах.

У процесі економічного управління підприємствами ключовим елементом є зміцнення контролю та управління витратами за усіма видами економічної діяльності, що також є важливим аспектом посилення управління ризиками. Під час контролю ризиків у економічному управлінні підприємством, з одного боку, може ефективно гарантувати відповідність реальних фінансових вливань та бюджетного фінансування, знижуючи зайві витрати; з іншого боку, при контролі

ризиків, за допомогою бюджетного управління, можна проводити ефективні розрахунки та розбивку бюджетів за різними проектами, що не тільки дозволяє скоротити зайві витрати, а й знизити ймовірність виникнення фінансових ризиків, а також оптимізувати використання ресурсів та досягти суттєвого зниження витрат на підприємства. Тому при розробці бюджетного управління шляхом розробки детального плану управління бюджетом та створення досконалої системи управління можна повністю оцінити витрати на всі види підприємницької діяльності, аналізувати різницю з бюджетом і вчасно вживати заходи щодо їх запобігання.

Слід зазначити, що види ризиків у економічному управлінні підприємством у зв'язку зі змінами у галузях, інноваціями та інші чинниками постійно зростають. Для забезпечення всебічного зміцнення та повного контролю над ризиками в економічному управлінні підприємством розглядаються такі аспекти: аналіз поточного ринкового середовища, проведення ідентифікації та оцінки ризиків, встановлення спеціалізованого механізму моніторингу ризиків тощо. Все це спрямоване на створення більш досконалої системи контролю ризиків, що допомагає підприємству ретельно аналізувати поточну ринкову динаміку, посилювати контроль над витратами, регулювати власну поведінку, усвідомлювати реальну фінансову ситуацію та активно і гнучко реагувати на потенційно існуючі ризики, а також прогнозувати довгостроковий розвиток у майбутньому.

Успіх процесу управління ризиками багато в чому залежить від ефективної його організації, розмежування повноважень його здійснення між підрозділами підприємства та надійного інформаційного забезпечення. При цьому застосування комп'ютерних технологій та програмних засобів дозволяє прискорити процес прийняття обґрунтованих управлінських рішень та передбачає наявність необхідного захисту всіх інформаційних активів.

Також, управлінська звітність дає змогу ідентифікувати стратегічні та поточні проблеми, оцінити результативність діяльності організації та процес створення цінності, а також пов'язати інформацію про реалізацію найважливіших функцій управління та оцінити внесок господарюючого суб'єкта в розвиток природного, людського і соціального капіталу [1].

Таким чином, цілеспрямований процес ефективного впливу на ризики для запобігання фінансовим втратам дозволяє підприємству успішно функціонувати. Процес управління ризиками під час здійснення фінансово-господарську діяльності є досить складним процесом, втім його поетапне здійснення дозволяє ефективно знижувати негативний вплив ризиків та забезпечити економічну безпеку підприємства.

Список використаних джерел:

1. Орехова А. І. Управлінська звітність як інструмент корпоративного управління та контролю. Підприємництво і торгівля : збірник наукових праць. 2020. Випуск № 27. С.58-61.

УДК 658.5: 338.3

Тетяна СТАНЬКО

*к.е.н., в. о. доц. кафедри менеджменту ім. проф. Є. В. Храпливого,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ВИРОБНИЦТВА БІОПАЛИВА

Активне втручання людини у природу призводить до вичерпання невідновлюваних природних ресурсів і підносить актуальність питання сталого розвитку. Сучасна ситуація характеризується активною деградацією природних комплексів, виснаженням ресурсів та погіршенням стану навколишнього середовища на глобальному та локальному рівнях. Такі тенденції зумовлюють загострення суспільних проблем. Все це викликає усвідомлення необхідності переосмислення напрямів розвитку людства та зумовлює перехід до нової моделі розвитку економічної, екологічної та соціальної систем. У зв'язку з виснаженням традиційних джерел енергії розпочався активний розвиток виробництва біопалива.

Визначення собівартості готової продукції займає ключове місце у процесі аналізу інвестиційної привабливості проекту з виробництва біопалива. Від правильності врахування усіх витрат безпосередньо залежить фактична ефективність підприємства. Але не всі інвестори є достатньо обізнаними у принципах формування собівартості та засадах економіки підприємства. Досить часто рішення про реалізацію інвестиційного проекту приймається без об'єктивного аналізу умов зовнішнього середовища. Галузь біопалива сформувалася стихійно, поступово нагромаджуючи позитивний і негативний досвід, як технологічний, так і комерційний. У результаті цього, керівники біопаливних виробництв, не мають розуміння того, як формується собівартість продукції. Це все ускладнює планування бізнесу, спричиняє помилки у комерційній діяльності, створює проблеми при залученні зовнішніх інвестицій. Щодо дослідження особливостей управління витратами на виробництво біопалива з енергетичних культур, то тут методичних та наукових розробок є обмежена кількість. Тому питання щодо управління витратами на виробництво біопалива потребують подальших досліджень [1].

Значимою проблемою в управлінні виробництвом біопалива є відсутність концептуального підходу до розвитку методології управлінського обліку як системи інформаційного забезпечення менеджменту у даній галузі.

На собівартість біопалива з енергетичних культур впливає ряд факторів, серед них – вихід біомаси, витрати на утримання основних засобів (амортизація приміщень, орендна плата тощо); вартість електроенергії; заробітна плата тощо.

На ефективне управління витратами впливає якісне інформаційне забезпечення функції управління. Вибір методу обліку є одним із ключових факторів отримання релевантної, об'єктивної інформації про витрати виробництва. Особливості технологічного процесу також мають значний вплив на вибір та впровадження методу обліку витрат.

Для ефективного та раціонального управління витратами в процесі виробничого циклу, необхідно мати інформацію щодо величини та структури витрат на кожній стадії. Цю інформацію можна отримати, використовуючи попроцесний облік витрат. Метод дає можливість визначити сукупні витрати за кожним технологічним процесом зокрема, та по виробничому циклу загалом. З метою отримання інформації про витрати, треба виокремити об'єкти їх обліку та планування. Зниження собівартості виробництва біопалива потрібно розпочинати на етапі проектування. З цією метою проводять довиробничу оптимізацію витрат [2, С. 154-159].

За сучасних умов ринки є динамічними, а технології, зокрема ті, що використовуються у виробництві біопалива, постійно розвиваються. При цьому постійно змінюється і попит на продукцію. У закордонній практиці обліку витрат, особливо у галузях виробництва, де запроваджують інновації, успішно застосовується концепція управління витратами за цільовою собівартістю – система таргет-костінг (target costing). За цим методом розраховують цільову собівартість продукції, на основі ціни реалізації, попередньо визначеної у процесі дослідження ринку, без урахування прибутку, який підприємство планує отримати. Отримавши цей показник, розробники нової продукції працюють над проектуванням виробництва, маючи конкретне завдання щодо її собівартості. У процесі виробництва продукції облік має бути спрямований на забезпечення менеджерів інформацією щодо дотримання планового рівня собівартості. Перевагами цієї системи є те, що вона відповідає вимогам стратегічного управління витратами та враховує зовнішні фактори, що впливають на параметри виробничої діяльності. Такі особливості не характерні для традиційного попередільного (попроцесного) методу обліку витрат [3].

Сьогодні досить важко утриматись на ринку без впровадження інноваційних технологій, що дають можливість збільшити виробництво біопалива, покращити його якість та здешевити одиницю продукції. Для сучасних вітчизняних виробників біопалива зниження цін на продукцію завдяки впровадженню нових прогресивних технологій стало особливо актуальним завданням. Врахування зазначених передумов дасть можливість конкурувати з іноземними виробниками. Тому, у процесі стратегічного управління витратами виробництва біопалива на вітчизняних підприємствах доцільно використовувати елементи системи цільових витрат.

Список використаних джерел:

1. Денисенко В. О., Очеретнюк Є. В. Особливості формування вартості біопалива. Ефективна економіка. 2022. № 5. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/5_2022/87.pdf (дата звернення 19.03.2024).
2. Правдюк Н. Л., Іщенко Я. П. Розвиток методів обліку витрат відповідно до вимог управління виробництвом біопалива. Збірник наукових праць Вінницького державного аграрного університету. 2010. Вип. 42. С.154-159.
3. Федорченко Б. С. Виробнича собівартість енергетичних культур як основа формування ціни на біопальне. Ефективна економіка. 2013. № 8. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2271> (дата звернення 19.03.2024).

УДК 316.422:330.342.2:911.3

Тетяна СТАРУК
аспірант,

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ЦІЛЬОВІ ОРІЄНТИРИ УПРАВЛІННЯ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Управління в сільськогосподарських підприємствах є складним процесом. Воно потребує залучення людей в господарські процеси та мотивування їх до продуктивної роботи.

Найпершим із застосовуваних на практиці методів мотивації був метод «батога і пряника». При цьому батогом був страх, голод, тілесне покарання, а пряником -- певна матеріальна чи інша винагорода. Якщо розглянемо еволюції взаємодії керівників та виконавців за історію існування людства, то відмітимо, що за часів рабовласницького ладу одне плем'я захоплювало інше плем'я знищувало частину людей, а тих, кого лишали живим – заставляли працювати. Якщо вони працювали погано, то їх вбивали.

В феодальну епоху важливим вже було лишати частину новоствореного продукту виробнику.

Інтенсивне наукове осмислення проблеми мотивації трудової діяльності розпочалося із зародженням капіталізму. Одним з перших почав вивчати цю проблему з економічних позицій класик англійської політичної економії Адам Сміт. Коли він писав «Дослідження про природу і причини багатства народів», життя простої людини було дуже тяжким. На його концепцію «економічної людини» («*homo economicus*») безперечно значний вплив справило спостереження за надто суворими реаліями. За умов, коли більшість людей боролася за виживання, цілком виправданим був висновок, якого дійшов Адам Сміт: людина завжди, коли їй буде надаватися така можливість, намагатиметься поліпшити свій економічний стан. Головним мотивом діяльності людини, на думку Адама Сміта, є економічний інтерес, прагнення до максимальної економічної вигоди, природне бажання людей поліпшити свій добробут.

Тобто в цьому відношенні потреби суспільства стимулюють зміни характеру взаємовідносин між «керівниками» та «виконавцями».

Поява технічних засобів та відповідних підприємств обумовила потребу в наданні вільного статусу робочій силі та ознаменувало перехід до ринкової системи взаємодії між найманим персоналом та менеджментом. Це здебільшого здійснювалось на основі оплати праці.

Зараз століття «інформаційних технологій» - для мотивування людей треба задіювати не тільки матеріальні стимули.

Фундаментальні поняття, пов'язані із мотивацією праці, були розроблені у працях таких економістів як Дж.М. Кейнс, А. Маршалл, Д. Рікардо, А. Сміт, Й. Шумпетер та інші. Сучасні теорії мотивації були розроблені М. Вебером, П. Друкером, А. Маслоу, Е. Мейо, Ф. Тейлором, А. Фоллеттом, Ф. Герцбергом та іншими. Питанням удосконалення механізму мотивації персоналу в умовах

розвитку ринкових відносин приділяють велику увагу такі сучасні українські економісти, як Д. Богиня, І. Бондар, Г. Дмитренко, В. Данюк, Т. Кір'ян, А. Колот, Е. Лібанова, Н. Лук'янченко, В. Петюх, Л. Семів, Ф. Хміль, А. Уманський та багато інших. В той же час, на жаль, проблемам комплексного розвитку систем мотивації в сучасних умовах функціонування українських підприємств приділяється недостатня увага. [2, с. 8]

Персонал – це люди, а керувати людьми складно. Адже кожен робітник мислить по своєму, має свої переваги та цілі.

Управління персоналом на підприємствах агропромислового комплексу можна визначити як діяльність, що спрямована на досягнення найефективнішого використання робітників для досягнення цілей підприємства та особистісних цілей. Перші, традиційно, пов'язуються з забезпеченням ефективності підприємства. Причому ефективність іноді розуміється у вузькому значенні — як отримання максимального прибутку. Однак дедалі частіше ефективність розглядається не тільки в економічному плані — як економічність, якість, продуктивність, нововведення, прибуток, а і в більш широкому контексті й пов'язується з такими поняттями особистісного, психологічного плану, як задоволеність співробітників своєю працею, участю у трудовому колективі підприємства, високий рівень самооцінки колективу, мотивація персоналу до ефективної праці.

Як сфера практичної діяльності управління персоналом - це система взаємозв'язаних організаційно-економічних заходів по створенню умов для нормального функціонування, розвитку ефективного використання кадрового потенціалу підприємства. [1, с. 10]

Управління персоналом стоїть у центрі управління підприємства. Управління підприємством стоїть в управлінні бізнесом.

Під впливом сучасних теорій мотивації в провідних підприємствах агропромислового комплексу нині склалася нова філософія управління персоналом. У ній знайшли відображення як традиційні, так і (особливо) нетрадиційні підходи щодо впливу на поведінку людей, їх інтереси.

Без перебільшення можна стверджувати, що в основі управлінської революції, яка відбулася на Заході в 70-80-ті роки ХХ століття, лежать нетрадиційні підходи до посилення мотивації трудової діяльності. Узнявши на озброєння змістові і процесуальні теорії мотивації, які доповнюють одна одну, та на основі моніторингу динаміки потреб, інтересів, трудових устремлінь, мотиваційного потенціалу працівників провідні підприємства агропромислового комплексу розробляють і використовують цілу систему форм і методів активізації трудової поведінки. Серед них треба назвати: програми залучення працівників до управління виробництвом; програми розвитку трудового потенціалу робочої сили; нетрадиційні форми організації робочого часу; програми реконструювання самого процесу праці; різноманітні методи матеріального стимулювання.

Вважаємо, що для ефективного управління персоналом в агропромисловому комплексі, а як наслідок досягнення цілей підприємства, необхідно управлінням

вивчати різні теорії управління та застосовувати їх в залежності від відносин, які виникають в процесі роботи між «керівниками» та «виконавцями».

Список використаних джерел:

1. Мотиваційні основи ефективної праці в умовах ринкової трансформації економіки: Збірник наук. пр. - К., 1996.-89 с.
2. Афонін О.С. Основи мотивації праці: організаційно-економічні аспекти: Навч. посібник. - К.: МЗУУП, 1994.- 256 с.
3. Колот А.М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу: Навч. посібник. - К., 1998.-356 с.
4. Щепкін Г.В. Основи кадрового менеджменту: Посібник. - К.: МЗУУП, 1993.-345 с.

УДК 331 (075.8)

Ярослав ТАРАНЕНКО

аспірант,

Науковий керівник: Ольга ЛЕГА, к.е.н., доцент,

професор кафедри обліку і оподаткування,

Полтавський державний аграрний університет, м. Полтава

ВИМОГИ РИНКУ ПРАЦІ ДО ФАХІВЦІВ З ЛОГІСТИКИ

Війна з росією стала викликом для нашої країни, що вимагає загальної інтеграції та оптимізації всіх суспільних процесів. Для підприємств серйозним викликом стали труднощі з вантажоперевезеннями, що змусило їх негайно трансформувати та оптимізувати свої бізнес-процеси. Одним з ключових викликів, з яким довелося зіткнутися українським компаніям, стала реформа логістики.

Виклики для логістичної галузі з'явилися за декілька років до нового етапу російсько-української війни. Через пандемію ринок почав прискорено локалізуватися та переносити ланцюги постачання ближче до країни виробництва чи реалізації продукції. Але у 2022 році компанії змушені були приймати рішення максимально швидко, а вимоги до фахівців з логістики змінили пріоритети [1].

Нами досліджено компетентності, вимоги та обов'язки до кандидатів на посаду фахівця з логістики, які представлено роботодавцями Полтави на сайті <https://roboata.ua/zapros/logist/poltava> – табл. 1.

Таблиця 1

Вимоги та функціональні обов'язки кандидатів на посаду фахівців у сфері логістики*

Вимоги до кандидата	Функціональні обов'язки
Роботодавець – ГПЛ ТОВ, посада - старший логіст	
досвід роботи в дистриб'юторській компанії на аналогічній посаді	організація і координація вантажоперевезень
досвід роботи в базі 1С8	складання маршрутів транспортування вантажів
досвід організації і координації вантажоперевезень	координація роботи водіїв
досвід складання маршрутів	оформлення транспортної документації
фінансова грамотність	
Роботодавець – HedreHog, посада - Logistic support Manager, менеджер-логіст зі знанням англійської мови	
знання англійської на рівні INTERMEDIATE та вище	спілкування з водіями та брокерами англійською мовою
навички грамотного спілкування	обробка замовлень на відвантаження та транспортування
вміння вести переговори;	супровід та контроль процесу перевезення вантажів
здатність досягати поставлених цілей	координування водіїв на рейсі,

Вимоги до кандидата	Функціональні обов'язки
та нести відповідальність за свої результати	спілкування з клієнтами
багатозадачність	вирішення нестандартних ситуацій, що виникають під час перевезення
стресостійкість	встановлення та підтримання ефективного зв'язку між усіма сторонами, що беруть участь у вантажоперевезеннях
вміння розставляти пріоритети та навички ефективного тайм-менеджменту	
бажання працювати та розвиватися у сфері логістики	
Роботодавець – ФОП Пісоцький С. В., посада - логіст	
вища освіта	робота з існуючою клієнтською базою
досвід роботи логістом від 2х років	організація процесу перевезення
знання логістичного ринку України	пошук та залучення нових клієнтів
знання законодавчого поля вантажних перевезень по Україні	участь у тендерах, відкритих торгах та пошук замовлень на логістичних платформах
комунікабельність	ведення документообігу
активність,	контроль дебіторської заборгованості
ініціативність;	
впевнений користувач ПК	
знання програм пакету MS Office, у тому числі MS Word, Excel, Outlook	
Роботодавець – ДемченкоТрансБуд, ТОВ, посада - диспетчер-логіст	
досвід роботи у сфері транспортної логістики, вантажних перевезень автотранспорту або спец. будівельної техніки (екскаваторів, грейдерів тощо)	прийняття та обробка вхідних дзвінків
готовність до ненормованого робочого часу	пошук нових замовників
здійснення оперативного регулювання процесів перевезень	ведення переговорів з ТОП-представниками компаній та укладання договорів
облік робочого часу водіїв	продаж послуг спецтехніки існуючим контрагентам
реєстрація подорожньої документації та облік роботи автотранспортних засобів	розподіл техніки на замовлення
вміння домовлятися, міняти точку зору та продавати	контроль виконання замовлень
здатність працювати з великим обсягом інформації	контроль документообігу (рапортів/актів виконаних робіт)
здатність швидко приймати об'єктивні рішення	
впевнений користувач ПК: MS Office	

Вимоги до кандидата	Функціональні обов'язки
Excel, Word	
знання м. Полтави та області	
координація роботи водіїв (вчасність доставки, робочу дисципліну)	
Роботодавець – Суми-Будінвест, ТОВ, посада - логіст по транспорту	
досвід роботи на аналогічній посаді не менше 2 років	організація транспортних перевезень відповідно до вимог замовника та компанії
висока відповідальність та організованість	контроль за доставкою та отриманням матеріалів на будівельні майданчики
знання законодавства, що регулює транспортні перевезення	планування маршрутів та координація роботи водіїв
вміння працювати в електронних системах обліку та моніторингу транспорту	аналіз потреби в транспортних засобах та оптимізація витрат на їх утримання
водійські права категорії В	ведення документації з транспортних перевезень
досвід роботи на аналогічній посаді	пошук перевізників під наявні об'єми продукції
досвід роботи в базі 1с8	організація і координація вантажоперевезень
досвід організації і координації вантажоперевезень	організація ефективної роботи з клієнтом згідно з встановленими вимогами
досвід документального оформлення вантажу	координація взаємодії перевізника та клієнта
досвід роботи з майданчиками по найму транспорту	оформлення транспортної документації
фінансова грамотність	вирішення нестандартних ситуацій з клієнтами та перевізниками
базові знання у логістиці	
висока відповідальність та організованість	
бажання розвиватися, отримувати нові знання та навички	
ініціативність	
старанність	
комунікабельність	
впевненість	
наполегливість	
здатність до багатозадачності та роботи з великим обсягом інформації	
орієнтація в роботі на результат	

*узагальнено на підставі [2]

За останні кілька десятиліть логістика значно змінилася. Це означає, що змінилися навички та компетенції, необхідні для виконання різних логістичних функцій. Проведений аналіз ринку праці у сфері логістики в Полтаві та області на основі обробки даних сайту <https://robota.ua> про пошук роботи, засвідчив високий рівень його адаптації до змін. Зокрема, основними тенденціями у вимогах до кандидатів є:

- мати певний досвід роботи за фахом та вільне володіння англійською або іншою іноземною мовою;
- володіти навичками спеціалізованими знаннями у сфері інформаційних технологій;
- мати навички діловодства, наприклад реєстрація подорожньої документації, облік роботи автотранспортних засобів, облік робочого часу;
- знати законодавче поле вантажних перевезень по Україні;
- зростає роль грамотності та фінансової грамотності;
- перевага надається кандидатам з високою відповідальністю та організованим, вони повинні мати бажання розвиватися, отримувати нові знання та навички та бути орієнтованими на результат;
- особисті якості кандидата повинні характеризуватися ініціативністю, старанністю, комунікабельністю, впевненістю, наполегливістю тощо.

Список використаних джерел:

1. Логістика під час війни: як українському бізнесу організувати транспортні потоки. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/3566470-logistika-pid-cas-vijni-ak-ukrainskomu-biznesu-organizuvati-transportni-potoki.html (дата звернення 19.02.2024).
2. Сайт пошуку роботи. robota.ua URL: <https://robota.ua/zapros/logist/poltava> (дата звернення 19.02.2024).
3. Григорак М. Ю., Воловик О. І., Цапенко О. А. Трансформація професійних компетентностей логістів під впливом пандемічних і військових обмежень та їх розвиток в умовах відновлювальної економіки. Вісник економічної науки України. 2022. №1. С. 153-160. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/186651/20-Nrygorak.pdf?sequence=1> (дата звернення 19.02.2024).

УДК 658.153

Наталія ТКАЧУК

к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи,
страхування та фондового ринкуХмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова,
м. Хмельницький**ГРОШОВІ ПОТОКИ ПІДПРИЄМСТВА: АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА**

Однією з основних умов стабільного функціонування підприємства в умовах воєнного стану є безперервне надходження грошових коштів, що забезпечує покриття його поточних зобов'язань. Відсутність такого мінімально необхідного запасу грошових коштів свідчить про фінансові труднощі підприємства. В той же час, надмірна величина грошових коштів свідчить про те, що реально підприємство несе збитки, пов'язані з інфляцією і знеціненням грошей. В зв'язку з цим виникає необхідність адекватної оцінки раціональності грошових потоків підприємств.

Відтак, розглянемо показники оцінки руху грошових потоків ТОВ «Мрія» з використанням формалізованих методів аналізу. З цією метою обчислимо такі показники:

- коефіцієнт достатності чистого грошового потоку ($KD_{чгп}$):

$$KD_{чгп} = \frac{ЧГП}{ОБ + \Delta Z_{ТМ} + Д}$$

де ОБ – сума виплат основного боргу по довго- і короткострокових кредитах і позиках підприємства;

$\Delta Z_{ТМ}$ – сума приросту запасів товарно-матеріальних цінностей у складі оборотних активів підприємства;

Д – сума дивідендів, виплачених власникам підприємства (акціонерам) на вкладений капітал (акції).

- коефіцієнт ліквідності грошового потоку ($KL_{гп}$) [1]:

$$KL_{гп} = \frac{ПГП - (ГА_{к} - ГА_{п})}{НГП}$$

де ПГП – сума валового позитивного грошового потоку (надходження коштів);

$ГА_{к}$ – сума залишку грошових активів підприємства на кінець періоду;

$ГА_{п}$ – сума залишку грошових активів підприємства на початок періоду;

НГП – сума валового негативного грошового потоку (витрачання коштів).

- коефіцієнт ефективності грошового потоку ($KE_{гп}$) [1]:

$$KE_{гп} = \frac{ЧГП}{НГП}$$

- коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку ($KP_{чгп}$) [1]:

$$KP_{чгп} = \frac{ЧГП - Д}{\Delta PI + \Delta \Phi I_{д}}$$

де ΔPI – сума приросту реальних інвестицій підприємства (у всіх їх формах);

$\Delta \Phi I_{д}$ – сума приросту довгострокових фінансових інвестицій.

Як видно з обчислених показників (табл. 1), коефіцієнт достатності грошових потоків ТОВ «Технопростір» зменшився в звітному році порівняно з минулим на 94% і становив 0,082, при цьому в 2021р. відбулося його суттєве зростання порівняно з 2020р.

Таблиця 1

Показники аналізу грошових потоків ТОВ «Мрія» у 2018-2022рр. [2].
(тис. грн.)

Показники	Роки				
	2018	2019	2020	2021	2022
Чистий грошовий потік	1296	493	1457	3470	1009
Приріст запасів	-4016,5	395,2	-1392,8	2589,2	12338,8
Залишок грошових коштів на початок року	1112	810	776	776	731
Залишок грошових коштів на кінець року	2408	1303	2233	4245	1740
Валовий позитивний грошовий потік	140307	124151	146582	194525	267670
Валовий негативний грошовий потік	139013	123658	146499	191406	178009
Коефіцієнт достатності чистого грошового потоку	-0,32	1,25	-1,05	1,34	0,082
Коефіцієнт ліквідності грошового потоку	0,99	1,0	0,99	0,98	1,49
Коефіцієнт ефективності грошового потоку	0,009	0,004	0,01	0,018	0,006
Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку	-45,3	-82,2	29,8	8,9 раз	1,56

Досліджуючи рівномірність і синхронність формування грошових потоків даного товариства зауважимо, що обсяги чистого грошового потоку сягнули найвищого значення за досліджуваний період в 2021р. і склали 3470 тис. грн., тоді як в 2019р. було найменші обсяги чистого грошового потоку – 493 тис. грн. Поясненням цього є значне збільшення негативного грошового потоку товариства у 2019р. порівняно з незначним зростанням позитивного грошового потоку. У 2018р. і 2020р. від’ємне значення коефіцієнта достатності чистого грошового потоку свідчить про недостатній його обсяг і необхідність нарощення грошових надходжень ТОВ «Мрія».

Варто відзначити, що коефіцієнт ліквідності грошового потоку є більшим за одиницю у 2022р., але впродовж 2018-2021рр. його значення коливалося в межах одиниці, при цьому не відбувалося його зниження до критичної межі (0,85). Тому даному товариству необхідно в подальшій своїй господарській діяльності забезпечувати достатні обсяги залучення інвестиційних ресурсів, щоб коефіцієнт ліквідності грошового потоку не набував значення меншого за одиницю.

Коефіцієнт ефективності грошового потоку дозволяє нам оцінити співвідношення надходження і вибуття грошових коштів досліджуваного товариства за звітний період за умови, що абсолютним результативним показником є не лише прибуток, а й чистий грошовий потік. Отримані позитивні значення коефіцієнта ефективності грошового потоку засвідчують те, що надходження грошових коштів впродовж досліджуваного періоду перевищують їхнє витрачання, тобто на 1 грн. грошових виплат збільшилась величина чистого грошового потоку на кінець звітної періоду на 6%.

Коефіцієнт реінвестування чистого грошового потоку має від'ємні значення у 2018-2019рр., тому що ТОВ «Мрія» не мало приросту реальних і фінансових інвестицій (балансова вартість основних засобів зменшувалася на кінець року). Протилежна тенденція характерна для 2020-2022рр., що пояснюється поступовим збільшенням обсягів реальних інвестицій.

Підсумовуючи вищевикладене зазначимо, що проведений аналіз руху грошових потоків дає можливість зробити більш обґрунтовані висновки про те, в якому обсязі та з яких джерел відбулося надходження на підприємство грошових коштів та які основні напрямки їх використання; чи достатньо власних коштів підприємства для здійснення інвестиційної діяльності; чим пояснюються розбіжності величини одержаного прибутку та нарахування грошових коштів.

Список використаних джерел:

1. Шевченко Н. В., Мельник С. І. Фінансовий менеджмент: навчальний посібник у схемах і таблицях. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 224 с.
2. Річна фінансова звітність ТОВ «Мрія».

УДК 361.115

Мирослава ТОМАШІВСЬКА

викладач,

Галина МАРУТЯК

викладач, завідувач економічного відділення

Відокремлений структурний підрозділ «Вишнянський фаховий коледж ЛНУП,

с.Вишня

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У СТИМУЛЮВАННІ БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

За час російсько-української війни бізнес зазнав незліченних втрат. Обсяг завданої шкоди та довгострокові наслідки оцінити важко, адже бойові дії на території країни тривають.

За оцінками Національного банку, під час війни економіка України втрачає 50% "невиробленого" ВВП. Тобто кожен тиждень коштує національній економіці понад 50 млрд грн. І це без втрат від руйнувань.

Чимало підприємств опинилися в районах активних бойових дій і змушені були евакуюватися в більш безпечні регіони або припинити роботу. Однак навіть ті бізнеси, які відносно далеко від обстрілів, потерпають через проблеми з логістикою, нестачу сировини, робочої сили.

Та незважаючи на усі труднощі, навіть в умовах війни бізнес повинен працювати там, де це можливо, платити податки та давати країні ресурс для продовження оборони. Адже, бізнес є основним скелетом економіки. Тому, задля стимулювання розвитку бізнесу є сенс створити умови для впровадження партнерських відносин між ним і державою на шляху до перемоги.

Під час війни держава стає головною дійовою особою в економічній площині. Тому кожне прийняте державою рішення має важливе значення в усіх сферах економіки.

Аби стимулювати економіку під час війни, необхідне реформування регуляторної та податкової систем з метою спрощення всіх економічно значущих процедур.

Одним з основних завдань економіки України є стимулювання підприємницької діяльності через створення сприятливих умов її оподаткування. У зв'язку з цим, та з метою реалізації державної політики з питань розвитку та підтримки малого підприємництва, ефективного використання його можливостей у розвитку національної економіки було впроваджено спрощену систему оподаткування, а з початком війни - спеціальний податковий режим. Стосовно економічної доцільності існування пільгового податку, є різні оцінки. Але він, безумовно, відіграв позитивну роль для утримання на плаву багатьох підприємств у перші місяці російської агресії, цей інструмент допоміг їм «вижити».

Для забезпечення добробуту і стабільності важливим завданням держави є — залучити до роботи максимальну кількість працездатного населення. Сьогодні значна кількість громадян, які не несуть службу в ЗСУ або ТРО, займаються волонтерством або є внутрішньо переміщеними особами без місця

роботи. Необхідний потужний інформаційний супровід, який усталить думку про те, що робота у воєнний час – не менший героїзм, аніж волонтерство, робота на інформаційних фронтах чи патрулювання вулиць. У цьому контексті вкрай важливо акцентувати на тому, що українці мають включатись в робочий процес, не звертаючи увагу на свою кваліфікацію чи освіту.

Також важливо максимально спростити (тимчасово) дозвільні та регулюючі функції, щоб заохотити бізнес до роботи в нових умовах.

Як свідчить досвід країн, що пережили військові конфлікти, найбільш успішною є робота за принципом державно-приватного партнерства, що дозволяє залучати бізнес до цільових проєктів стабілізації економіки та відновлення інфраструктури.

Окрім активної роботи з отримання фінансової допомоги з боку міжнародних інституцій та держав, необхідно активно використовувати інструмент воєнних бондів, дозволивши інвестувати у них закордонним юридичним та фізичним особам.

Окрему увагу потрібно приділити МСБ, підготувавши спеціальний пакет кредитування, субсидування та податкових стимулів (тимчасовий).

Невеликі підприємства є більш гнучкими, швидше реагують на зміну умов, їх легше евакуювати, а також продублювати логістичні ланцюжки.

Список використаних джерел:

1. Вінокуров Я. Для пільг війна скінчилася. Держава повертає бізнесу мирні правила оподаткування. Економічна правда // 01.12.2022 <https://www.epravda.com.ua/publications/2022/12/1/694463/>
2. Майстренко О. В. Перспективи розвитку в Україні спрощеного оподаткування малого підприємництва. Міністерство юстиції // https://minjust.gov.ua/m/str_30255
3. Економічна правда <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/20/684363/>
4. Податкова система: Навч. посібник / За заг. ред. В. Л. Андрущенко.– К.: Центр учбової літератури, 2015. – 416 с

УДК 336.226.322

Юрій ЯРМОЛЕНКО
кандидат економічних наук,
м. Хмельницький

НОВАЦІЇ У ЗАКОНОДАВСТІ З БЮДЖЕТНОГО ВІДШКОДУВАННЯ ПДВ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ ВІЙНИ

Ні у кого не виникатиме заперечень, що податок на додану вартість (ПДВ) є найскладнішим серед всіх податків, зборів та обов'язкових платежів у вітчизняній податковій системі. І не тільки в Україні, але й у всьому світі серед 170 країн, які за даними ОЄСР запровадили ПДВ у свої фінансові системи на сьогоднішній день. Особливістю справляння механізму ПДВ є подвоєння інтересів для держави та суб'єктів господарювання - платників податків на етапах двохстороннього обігу коштів, спочатку від суб'єктів до бюджету, але й в подальшому у зворотному напрямку на поточні рахунки платників податків [1, с. 69].

В умовах воєнного стану чинний механізм справляння найвагомішого податку зазнав численних змін, як і за процедурами електронного адміністрування, так й за порядком організації податкових перевірок, що безперечно вплинуло на діючу систему фінансового та податкового обліку на підприємствах. Відтак в наукових та практичних виданнях з'явилися численні публікації з податкових новацій в умовах повномасштабної війни, подальшої цифровізації та діджиталізації фіскальних відносин, зокрема й що стосується змін у справлянні податку на додану вартість. Однак новації пов'язані з бюджетним відшкодуванням ПДВ залишаються поза увагою науковців, відтак проведена автором систематизація відповідних змін свідчить про необхідність та актуальність подальших досліджень в цьому напрямку (таблиця 1).

Повернення коштів з Державного бюджету через механізм бюджетного відшкодування податку завжди викликало суспільний резонанс. Адже справа стосується грошових потоків і при цьому у значних сумах. Про існуючі ризики в діючому порядку відшкодування наголошували як фахівці – практики, представники великого та середнього бізнесу, адвокати, експерти, консультанти з оподаткування, так й науковці. Питання фіскального адміністрування податкових ризиків при бюджетному відшкодуванні ПДВ по експортних операціях з реалізації сільськогосподарської продукції також досліджено авторами та результати наукового пошуку представлено на одній із міжнародних конференцій в ННЦ «Інститут аграрної економіки» [2, с. 67–71].

Однак в умовах воєнного стану ігнорування фіскальних загроз при поверненні коштів, насамперед у найприбутковіших операціях в сільськогосподарській галузі як придбання, виробництво та експорт зернових культур, призводить до надмірного вилучення коштів з державної казни, шахрайства та маніпуляцій з бюджетними ресурсами, і як наслідок - до затримки невідшкодованого ПДВ виробникам.

Таблиця 1

**Періодизація змін у бюджетному відшкодуванні з ПДВ
в умовах військового стану**

№/пп	Назва	Закон	Дата запровадження
1	По господарських операціях з оптового продажу пального (бензини моторні, нафта, сирі нафтопродукти), в т.ч. при імпорті від'ємне значення сум ПДВ не підлягає відшкодуванню з державного бюджету на рахунок платника	Закон України від 15 березня 2022 року №2120-ІХ	з 17 березня 2022 року
2*	Платники ПДВ, починаючи з 27 травня 2022 року не мають права подавати уточнюючі розрахунки по періодах до лютого 2022 року з метою подання заявок з бюджетного відшкодування з ПДВ	Закон України від 12 травня 2022 року №2260-ІХ (далі – Закон №2260)	з 27 травня 2022 року
3	Суми ПДВ, включені до складу податкового кредиту з придбання товарів (майна), які були знищені (втрачені) внаслідок дії непереборної сили (форс-мажору), не включаються до обрахунку суми бюджетного відшкодування	Закон №2260	з 27 травня 2022 року
4	Не підлягає бюджетному відшкодуванню сума від'ємного значення з ПДВ по операціях з першого постачання житла (об'єктів житлової нерухомості) або незавершеного будівництва	Закони України від 20.09.2022 № 2600-ІХ (в редакції № 2888 -ІХ від 12.01.2023) та від 10.08.2023 № 3317-ІХ (далі – Закон №3317-ІХ)	з 10 жовтня 2022 року по 31 березня 2023 та з 29 січня 2024 року по даний час
5	Платники податку, до яких згідно <u>Закону України "Про санкції"</u> , прийняті рішення про застосування спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій), не мають права на отримання бюджетного відшкодування сум від'ємного значення з ПДВ	Закон № 3317-ІХ	з 29 січня 2024 року по даний час

*Незважаючи на те, що заборону на подання уточнюючих розрахунків за періоди до воєнного стану, введено лише Законом №2260 відшкодувати ПДВ було неможливо й до 27 травня, оскільки до 21 липня 2022 року в країні діяв мораторій на відшкодування (крім заявок підтверджених після 17 березня камеральними перевірками протягом 90 днів).

При тому відповідні ризики в умовах війни удосконалюються, починають застосовуватися у господарських відносинах не тільки на внутрішньому, а й на міжнародних ринках, що також негативно впливає на політичних імідж країни в умовах, коли вкрай потрібна політична та фінансова підтримка з боку партнерів в сучасних реаліях повномасштабної війни [3].

Однак небезпека існують не тільки з боку суб'єктів господарювання, а й при адмініструванні податкових платежів фінансовими інституціями. Саме на цьому наголошено на останньому меморандумі з МВФ з метою переорієнтації податкових контролерів на ризикованих господарюючих суб'єктах та найбільших податкових правопорушників.

Але враховуючи на те, що аграрно-промисловий комплекс (АПК) найбільш вражений з боку різних загроз та небезпек, потребує фінансових ресурсів з врахування специфіки галузі нами запропоновано в умовах війни, з метою уникнення збитків та руйнувань, відновлення діяльності на безпечних територіях запровадити особливий спрощений порядок для тих виробників, які зазнали прямої шкоди, понесених втрат та збитків, завданих внаслідок збройної агресії, в т.ч. релокованих [4, с. 214–217].

Зазначимо, що, нарешті, принаймні, з боку представників законодавчої влади громадськість почула необхідність запровадження останнього. Так, за ініціативою очільника Комітету з питань фінансів, податкової та митної політики Верховної Ради України (ВРУ) Данила Гетманцева внесено пропозицію про скорочення строків у частині відшкодування ПДВ у відповідний законопроект для платників з позитивною податковою історією, застосовуючи ризикоорієнтований підхід [5]. Але чи вдасться владі реалізувати відповідні наміри у життя – покаже час.

Список використаних джерел:

1. Синчак В.П., Ярмоленко Ю.Ю. Транспарентність фіскальних відносин як необхідна умова в адмініструванні й відшкодуванні ПДВ. Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2023, № 4. С. 67–84.

2. Синчак В. П., Ярмоленко Ю.Ю. Фіскальне адміністрування податкових ризиків у бюджетному відшкодуванні ПДВ експортерам сільгосппродукції. Фінансовий механізм сталого аграрного розвитку: сучасний стан та перспективи. Зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. К. : ННЦ «ІАЕ», 2021. 228 с. URL: http://www.iae.org.ua/images/iae/books/22_7_fin_mek_sta.pdf.

3. Понад 20% зерна експортують ризикові підприємства, які не повертають валютну виручку. URL:<https://www.epravda.com.ua/news/2023/11/16/706672/> (дата звернення: 20.04.2023).

4. Ярмоленко Ю.Ю. Повернення бюджетних коштів з ПДВ в умовах воєнного часу. Розвиток аграрного сектору та сільських територій в умовах воєнного часу й повоєнного відновлення України: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, Київ, 28 вер. 2023 р. / Редкол.: Ю. О. Лупенко, М. І Пугачов, О. М. Нечипоренко та ін. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2023. 220 с.

5. В Україні пропонують скоротити строки відшкодування ПДВ. URL:<https://agroportal.ua/news/finansy/v-ukrajini-proponuyut-skorotiti-stroki-vidshkoduvannya-pdv> (дата звернення: 20.04.2023).

УДК 336.22

Валентина ЯРОВА
к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку та оподаткування,
Андрій ТУЧАК
здобувач ступеня доктора філософії,
Державний біотехнологічний університет, м. Харків

ДИНАМІКА НАДХОДЖЕНЬ ПОДАТКІВ І ЗБОРІВ ДО ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Головне завдання Державної податкової служби України, особливо в умовах війни, - це наповнення державної скарбниці. Фінансове забезпечення діяльності держави залежить від податків, тобто платежів, які стягуються органами державної влади з юридичних та фізичних осіб до бюджетів різних рівнів у термінах, передбачених законодавством.

Наповнення бюджету країни, в якій триває війна, залежить винятково від Міністерства фінансів України та державних органів, якими воно здійснює поточне керування, одним із яких є Державна податкова служба України.

В умовах війни Україна здійснює величезні фінансові витрати на армію, оборону та безпеку, для підтримки інфраструктури, виплати зарплат бюджетникам та соціальних допомог вимушеним переселенцям. Бізнесові структури мають продовжувати функціонувати, зберігаючи робочі місця, виплачуючи зарплату і виконуючи свої податкові зобов'язання. Це сприятиме наповненню державного бюджету та збереженню платоспроможності населення. «Усі війни в першу чергу є війнами економік. Тому економіка та бізнес мають працювати» [3].

В умовах воєнного стану законодавство для бізнесу змінюється майже щодня. Країна та бізнес постали перед тяжким випробуванням, проте уряд прагне активно підтримувати підприємства та сприяти економічному зростанню. З метою адаптації податкового навантаження і податкових правил до воєнних умов, сприяння виживанню бізнесу в умовах війни, полегшення умов для ведення бізнесу під час конфлікту або, принаймні, зменшення податкового тиску на підприємства прийняті закони України № 2118-IX, № 2115-IX, №2120-IX (від 15.03.2022 р.), №2142-IX (від 24.03.2022 р.), №7360 (від 12.05.2022 р.) [4, 5].

За даними Державної податкової служби України ми проаналізували надходження податків і зборів (обов'язкових платежів) до державного бюджету, контроль за справлянням яких покладено на органи ДПС в динаміці за 2014 – 2024 рр. (станом на 01.01. відповідного року). Для забезпеченості порівнянності вартісних показників, якими є дані про надходження податків і зборів до державного бюджету України за тривалий динамічний період (11 років), фактичні дані у національній валюті було перераховано у долари США за офіційним курсом НБУ. Що нам це дало? – по-перше, приведення динамічного ряду до співставного вигляду (таблиця), по-друге, об'єктивність отриманих даних та їх подальшого аналізу (рисунок).

Таблиця

Аналіз інтенсивності динаміки надходжень податків і зборів (обов'язкових платежів) до державного бюджету України, 2014 – 2024 рр., станом на 01.01

Роки	Фактичні надходження податків і зборів (обов'язкові платежі)		Темпи зростання надходжень у національній валюті, %		Темпи зростання надходжень у співставному вигляді (у доларах США), %	
	тис грн	тис доларів США	базисні	ланцюгові	базисні	ланцюгові
2015	432600300,0	18064087	166,6	166,6	104,7	104,7
2016	255972256,8	10015122	98,6	59,2	58,1	55,4
2017	307538777,5	11324955	118,4	120,1	65,6	113,1
2018	365757907,2	12959677	140,8	118,9	75,1	114,4
2019	419683671,1	17507043	161,6	114,7	101,5	135,1
2020	488860990,0	17155305	188,2	116,5	99,4	98,0
2021	579314567,2	21287216	223,0	118,5	123,4	124,1
2022	642132324,2	17559664	247,2	110,8	101,8	82,5
2023	708076020,3	19477520	272,6	110,3	112,9	110,9
2024	783599339,5	20619950	301,7	110,7	119,5	105,9
Середньорічні показники за 2014 – 2024 рр.						
- абсолютний приріст			52386244 тис грн		336904 тис \$ США	
- темп росту, %			111,7		101,8	
- темп приросту (+,-), %			+11,7		+1,8	

Джерело: розраховано авторами за <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nahodjennya-podatkov-i-zboriv--obov'яз/nahodjennya-podatkov-i-zboriv/>

Згідно отриманих у таблиці розрахунків, станом на початок 2024 р. сума надходжень податків і зборів у національній валюті становила 783599,3 млн грн., що вище більше ніж у 3 рази показника базисного 2014 р., і на 10,7% - за показник минулого 2023 р. Середній рівень суми надходжень податків і зборів у держбюджет України за 2014 – 2024 рр. становить 52386,2 млн. грн. Значення середньорічного темпу росту, розрахованого за формулою середньої геометричної, показує, що протягом досліджуваного періоду надходження податків і зборів у національній валюті зростали у середньому за рік на 11,7%.

Характеристика інтенсивності динаміки має зовсім інший вигляд при переведенні національної валюти у доларовий еквівалент. Станом на початок 2024 р. сума надходжень податків і зборів становить 20620 млн доларів, що лише на 19,5% вище за рівень 2014 р. (а не у 3 рази, як це було у національній валюті). Середньорічний темп росту становить 101,8%, тобто маємо збільшення сум надходження податків і зборів за 11 років на 1,8% (а не на 11,7% щороку).

В умовах воєнного стану, виконання податкових зобов'язань і забезпечення економічної стійкості країни є взаємопов'язаними аспектами. Платники податків України продовжують наповнювати державний та місцеві бюджети. Сприяючи виживанню бізнесу в умовах війни, чинним податковим законодавством передбачено, що коли підприємець не має можливості сплачувати податки, він їх не сплачує, штрафу не буде, але їх потрібно буде сплатити після завершення військового стану.

Якщо можливість сплачувати податку є – потрібно всі податки сплачувати своєчасно.

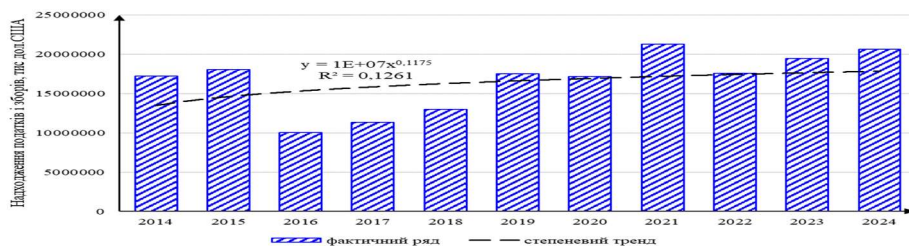

Рис. Тенденція зміни надходжень податків і зборів до державного бюджету України, 2014 – 2024 рр.

Для платників єдиного податку 3 групи діє окрема норма, окремий термін сплати заборгованості 60 днів після повернення на стару систему оподаткування. Пільги із сплати єдиного податку і ЄСВ залишилися

Аналіз динаміки надходжень податків і зборів до державного бюджету України проведений із дотриманням необхідної умови аналізу динамічного ряду – порівнянності (співставності) даних методом прямого перерахунку фактичних даних у національній валюті у долари США за офіційним курсом НБУ. Нами аналітично доведена необхідність застосування цієї методики для виявлення об'єктивної закономірності зміни надходжень податків і зборів до державного бюджету України. Протягом останніх десяти років надходження податків і зборів до державного бюджету України зростають у середньому за рік лише на 1,8%.

Список використаних джерел:

1. Архів валютних курсів: Міністерство фінансів України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/exchange/archive/2022-01-01/>
2. Надходження податків і зборів (обов'язкових платежів): Державна податкова служба України. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nahodjennya-podatkov-i-zboriv--obovyaz/nahodjennya-podatkov-i-zboriv/>
3. Оносовський Д. Податки під час війни: що змінилося для бізнесу або адаптація податкового законодавства до умов воєнного часу. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/211250_podatki-pd-chas-vyni-shcho-zmnilosya-dlya-bznesu.
4. Про внесення змін до податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану: Закон України №7360 від 12 травня 2022 р. URL: <https://agro-pro.com.ua/news/prijnato-zakonoproekt-no-7360>
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей податкового адміністрування податків, зборів та єдиного внеску під час дії воєнного, надзвичайного стану: Закон України від 12.05.2022 № 2260-IX. URL: <https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkovye-zakonodavstvo/zakoni-ukraini/77361.html>

РОЗДІЛ 5

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕС- ПРОЦЕСАМИ

UDC 658.5-338.2-331.4

Ivan HORODETSKYI

*Cand. of tech. science, Assoc. prof. of Department
of Project Management and Occupational Safety,*

Faruk GUNER

PhD, Prof. of Engineering Faculty, Giresun University, Turkey

Igor MAZUR

*Cand. of agricultural science, Assoc. prof. of Department
of Physics, Engineering Mechanics and Occupational Safety,*

Lviv National Environmental University, Lviv

DEVELOPMENT OF INFORMATION SYSTEM OF SAFETY MANAGEMENT FUNCTIONS

Today, business processes are conventionally structured into such types as a) the main ones – they form the main flow of income (production, supply, sales, marketing); b) support – have the purpose of serving the main ones (personnel, information support, accounting, etc.); c) management – management of system/enterprise functioning (corporate management, strategic management). The effectiveness of the functioning of the business processes of the system/enterprise can increase due to the use of information systems (automated control systems, appropriate technical and software tools, computer networks designed for receiving, processing, storing, forwarding, displaying and/or registering data about the state systems, their elements, properties and/or functioning). On our mind as to questions status quo the larger the size of the system/enterprise the greater the role of information systems. Today, information systems, as a set of organizational and technical means for storing and processing information in order to meet the information needs of users, play a leading role in the management of business processes.

For all types of business processes, the labor or occupational safety system is important, as it is aimed at forming prerequisites for preserving people's health in the work process. Safety management of system plays an important and key role in any branch, enterprise and organization. The range of agriculture engineering is one of the enough dangerous activities with the great number of dangerous processes, qualities, objects, factors, events, hazardous conditions with appropriate situation. For example, farm processes with the wide use of equipment were addressed when we assess and evaluate the levels of risks at definite production stages: a) prediction of dangerous events in order to plan different opportunities to resolve safety problems as to accident; b) detailed consequences analysis of multitude probable accidents with the aim to manage the destruction if damage accident was occurred and it provides response for other accident forecasting and perfection of safety management of objects; c) processes planning as to improvement of managerial safety strategies at the farms for minimization of objects and subjects damages or violation [1-2].

We propose the information system of safety management functions as a set of organizational and technical means for storing and processing information in order to meet the information needs of users. The bases of information system is the algorithm

of safety management which covers structural elements of area i.e. the crop production, animal husbandry, farm processing etc. The scheme contains the methodology for dangerous activity analysis with scheme of logical diagram: hazard identification procedure for maximum factors; danger events assessment (qualitative and quantitative or probabilistic according to types); further consequence analysis and general risk estimation; projection of prevention measures, plans as to the analyzed directions.

Developed algorithm for preserving people's health in the work process according to proposed schemes has constitutes and varies potential hazard events in the studied area of farm activity [3]. The identification procedure block of the hazard substance (mechanical, chemical, biological, psychophysiological etc.) at all production operations (fields preparing, farm machinery and equipment using, animals feeding, sheds cleaning, milking, first processing, milking machinery cleaning and maintenance, operations of chemical plant protections, harvesting etc.). The procedure includes the full list of units and processes of farm operation for detailed estimation, and thus to direct material, people and financial resources to prevent the forming of negative constituents. Method is based on a multi-characteristic danger identification and ranking [4-5]. The important features of method are: it takes into consideration the influence of process operations (driving, loading, animals feeding etc), and the associated process parameters for each objects hazard identification; procedure provides exact quantitative results of worthy reliability; methods contains the Fire Damage Index, Toxic Damage Index, models of thermodynamics, heat transfer, fluid dynamics, big mass transportation etc.

In proposed algorithm the logic scheme of consequence analysis quantifies of possible accidents in such parameters as destruction area (the radius or limit of the zone in which the destruction would occur), damage to material goods (equipment, machinery, buildings, animals etc.). The calculation of consequence involves a wide-ranging multiplicity of simulation, logical, physical and mathematical models. For example, source or cause models are used to forecast the level of release of dangerous material (gases, fluids, liquids, dust etc.), in some cases the degree of flashing and the definite rates of material evaporation. Mathematical models for explosions or fires are used to calculate the characteristics of fires. The impact power mathematical models are used to calculate the damage zones due to toxic load, explosion or fires.

In developed algorithm the logic scheme of definite forecasting procedure of stand-alone accidents assessment is the “chain of accidents”. The methodology analysis is usually performed at some levels. The first level is a screening of all the structural units of animal husbandry farm. It is done in order to recognize the start components that may come to the effect of domino – mechanical, chemical, biological factors influence. For this purpose, in standard professional literature the threshold values of diverse destructives are used. If the estimated values of parameters of destructions at the location of the objective unit are higher than the defined threshold values, the detailed analysis is implemented as a separate unit of algorithm.

The separate block and unit of algorithm contains the wider forecasting procedure at the following level and the stage of complexity. This is conducted to verify the presence of harmful matters, using the damage potential of the first event and the

characteristics of the further units. The following characteristics and parameters are considered: the constituent material of the constructions and unit, the chemicals involved in operations of animal farms and the operating conditions with which they are used, detailed of quantities and properties of the medicines and chemicals involved, place of the unit in distance from other divisions, and meteorology conditions, especially the wind direction and its force etc. For this purpose the separate algorithm model block for assessing the impacts was generated.

Information system methodology with interactive software is capable for study the actual farm processes on the base of assessing of likely impacts of accidents: toxic release, fires, energy flows and any combination; research of interaction among different accidental events; estimation of probability and consequences. This representation is valuable when carrying out the revision of different areas of farm production – crop farming, animal breeding, agrarian production first processing, machinery maintenance and repair, transport or heat using processes at crop production, livestock-breeding or stock-raising, forage preparing and other operations. Developed information system for preserving people's health in the work process will help reduce industrial injuries and occupational diseases.

References:

1. Городецький І. М., Мазур І. Б. Використання методів менеджменту безпеки процесів в аграрному виробництві. Вісник Львівського НАУ: Агроінженерні дослідження. 2013. № 17. С. 35-39.
2. Городецький І.М., Тимочко В.О., Мазур І.Б., Городецький І.І. Аналіз динаміки причин дорожньо-транспортних пригод і прогнозування небезпечних подій. Вісник Львівського НАУ: Агроінженерні дослідження. Львів, 2021. № 25. С.182-188. DOI: <https://doi.org/10.31734/agroengineering2021.25.182>.
3. Tymochko, V., Horodetskyu, I., & Berezovetskyi, A. (2018). Оцінка ризику під час роботи на металообробних верстатах токарної групи. Вісник Львівського НАУ. Агроінженерні дослідження, (22), 187-195.
4. Dmytriv V.T., Dmytriv I.V., Borovets V.M., Horodetskyu I.M., Kachmar R.Y., Dmyterko P.R. Analytical-experimental studies of delivery rate and volumetric efficiency of rotor-type vacuum pumps for milking machine. INMATEH - Agricultural Engineering. Vol. 58, no.2. 2019. P. 57-63.
5. Lanets O.S. , Dmytriv V.T., Borovets V.M. at al. Analytical Model of the Two-Mass Above Resonance System of the Eccentric-Pendulum Type Vibration Table. International Journal of Applied Mechanics and Engineering. 2020. Vol.25, Issue 4. P. 116-129.

UDC 657:681.518

Nataliia MARKOVYCH
Ph.D., Associate Professor of Entrepreneurship and Trade,
Lviv National Environmental University, Lviv

THE IMPACT OF MODERN INFORMATION SYSTEMS AND TECHNOLOGIES ON BUSINESS PROCESS OPTIMIZATION AND COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES

In recent years, Ukraine has been living under extraordinary circumstances: first, military actions in the east of the country, followed by a global pandemic, and for the past two years, we have been fighting the aggressor in conditions of full-scale war. In this context, business has been given its mission, which is to become a reliable partner and preserve the stability of the financial system for the country's recovery after victory. Therefore, today there is a need to adapt all processes of enterprise activities to the existing conditions of limitations, changes, and new rules of life. The war has forced changes in the directions of enterprise development and adaptation to modern realities, but it has not stopped the digitization of their business processes.

In modern conditions, the state of financial and economic activities of an enterprise directly depends on the level of its use of information systems and technologies. However, a significant number of Ukrainian enterprises still use information in a non-systematic manner, and the unsuccessful implementation of information technologies is usually associated with the imperfection of technical means. These mentioned problems highlight the necessity of IT modernization for the majority of Ukrainian enterprises.

The selection of an information system, as well as the formulation of tasks, should be carried out with a view to long-term economic planning of enterprise activities. The structure of the information system and its functional purpose should correspond to its goals, and the execution of set tasks should take place within a unified information field [2]. Only under such conditions does the informational readiness of the enterprise begin to directly affect the efficiency of its economic activities. Therefore, the rational combination of organizational, technological, and informational support for individual and collective activities contributes to clear orientation in the management process and the achievement of high results.

Analysis and management of business processes using advanced information technologies contribute to the rapid adaptation of enterprises to dynamic changes in the external environment. The achievements of global practice in automating economic management are concentrated in functionally advanced information systems that implement recommendations (standards) for management, based on a process-oriented approach. These include systems such as MRP, ERP, CRM [1].

MRP (Material Requirements Planning) is one of the most popular logistic concepts worldwide, upon which a large number of micro-logistic systems are developed and operate. The MRP system is used in handling materials, components, semi-finished goods, and their parts, the demand for which depends on the demand for specific finished products. Additionally, the MRP system can work with a wide range

of material resources. The use of MRP systems allows enterprises to efficiently manage resources, optimize production processes, and maintain competitiveness in the market.

MRP II (Manufacturing Resource Planning) is a comprehensive manufacturing planning strategy that includes not only material planning but also the integration of various aspects of enterprise activity to ensure efficiency and optimization of all resources. The system allows for detailed production planning and can be integrated with other management subsystems such as Customer Relationship Management (CRM) systems, Manufacturing Execution Systems (MES), and others. MRP II enables demand forecasting, risk analysis, and trend tracking for making effective management decisions.

ERP system (Enterprise Resource Planning System) is a corporate information system designed to automate the accounting and management of all resources of an enterprise (from procurement to the sale of finished products). Typically, ERP systems are built on a modular principle and cover all key processes of enterprise activity, facilitating the implementation of the best global business practices. This allows for an increase in the level of economic security of the enterprise, which is a guarantee of a strong competitive position and effective enterprise performance in the market.

CRM system (Customer Relationship Management) is an application software for enterprises designed to automate strategies of interaction with customers, aimed at increasing sales, optimizing marketing, improving customer service by storing customer information and interaction history, establishing and improving business processes, and further analyzing results.

CALS technologies (Continuous Acquisition and Life cycle Support) is an approach to designing and manufacturing high-tech and knowledge-intensive products, which involves the use of computer technology and information technologies at all stages of the product life cycle. The CALS method defines the information space of an enterprise to facilitate the accumulation of information from various sources, taking into account the qualitative characteristics of the product, the level of existing standards (industry-specific, state, international), changes in technological processes, and the requirements of modern consumers. Among the achievements of CALS technologies, it is necessary to highlight the ease of disseminating advanced design solutions, the possibility of repeated reproduction of parts of the project in new developments, etc.

SAP system is enterprise software used to automate the professional activities of individuals in various specializations. It is implemented in large enterprises to optimize business processes. The system provides each user with tools for productive work. Specifically, management receives reliable data on the company's financial position. This information allows for strategic planning and economic forecasting. An option for comprehensive analysis of activities in various dimensions is available. Thus, not only can data on work results be obtained, but factors affecting its effectiveness can also be regulated.

Effective business communication holds special significance for the performance of enterprises in the market. Improving business communication is a key element in ensuring the economic security of enterprises in times of economic crisis. There are

numerous information systems that help enterprises ensure effective business communication. Specifically, email remains one of the primary means of communication in business. Instant messaging platforms such as Slack, Microsoft Teams, or Skype for Business allow for creating chats, collaborating on projects, exchanging files, and conducting video conferences. Internal social networks such as Yammer or Workplace by Facebook enable employees to exchange ideas, resources, and communicate within a corporate environment. CRM systems such as Salesforce, HubSpot, or Zoho CRM help enterprises maintain effective contact with customers, track communication history, and generate personalized offers. These information systems assist enterprises in optimizing communication processes, improving internal and external interactions, reducing time for information transmission and processing, as well as enhancing business efficiency.

Therefore, considering the dynamic changes in the market environment and the detrimental impact of the war on Ukraine's economy, businesses require tools that swiftly address accounting and analytical tasks, have a convenient and user-friendly interface, and support business operations. Modern information systems and technologies allow enterprises to optimize business processes and business communication, automate routine tasks, ensure accuracy and speed of data processing, improve interaction with customers and suppliers, as well as reduce management and infrastructure support costs. As a result, enterprises can respond more quickly to changes in the market environment, adapt to new conditions and consumer demand, enabling them to maintain a competitive advantage and ensure stable development. Overall, the use of modern information systems and technologies is a key factor in supporting competitiveness and successful development of enterprises in the contemporary business environment.

References:

1. Business process optimization: how IT solutions help. URL: <https://intecracy.com/ua/news/optimizacia-biznes-procesiv-ak-dopomagaut-it-risenna.html> (accessed 10.03.2024)
2. Kravchenko M.O., Salabai V.O. (2023). The role of digital transformations in the business processes of enterprises. National Technical University of Ukraine “Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”, no. 26, pp. 148-153. DOI: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.26.2023.286988>.

UDC 657:681.518

Ruijie WANG
postgraduate student,
Sumy National Agrarian University, Sumy

THE APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN CONTEMPORARY MANAGEMENT

With the rapid development of Artificial Intelligence, the field of management science is encountering new opportunities and challenges. As a technologically intelligent measure, AI offers fresh perspectives and tools for applications in organizational management, decision-making, and marketing strategies. In contemporary management science, the application of AI has become one of the key means to enhance organizational efficiency and competitiveness. This paper will explore the application of AI in management science, analyze its impact on organizational management, decision-making, and marketing strategies, and provide relevant recommendations and prospects. A thorough investigation into the integration of AI with management science can further propel the field's development and bring more intelligent and efficient management modes for organizations.

In the field of human resource management, the use of AI can improve the efficiency and accuracy of recruitment, talent evaluation, and employee performance management. By employing AI technologies, the automated screening and matching of a large volume of resumes can be achieved, swiftly identifying candidates who meet job requirements. For instance, during the recruitment process, AI can automatically screen and match hundreds of resumes to accurately find the candidates that align best with job qualifications.

At the same time, AI can perform semantic analysis and emotion recognition to help assess candidates' adaptability and potential. Additionally, AI can evaluate and predict employee performance using data analysis and predictive models. By analyzing employees' work performance, training records, and performance data, AI can offer personalized training and development suggestions, aiding employees in discovering and maximizing their potential while improving work performance.

In the realm of production management, AI can be applied to the automation and optimization of production lines. By leveraging AI technologies, intelligent management and monitoring of the production process can be realized. For example, using sensors and data analysis technologies, AI can monitor and analyze production line data in real-time, identifying potential failures and issues preemptively, reducing downtime and production losses. Data indicates that an AI-powered production management system can improve fault detection accuracy by about 30% and reduce downtime and maintenance costs [1].

Moreover, AI can employ optimization algorithms and predictive models to enhance the efficiency of production scheduling and planning. By analyzing historical data and market demand, AI can forecast demand fluctuations, optimize production plans and material procurement, reducing inventory and costs. Statistics suggest that AI-powered production scheduling systems can enhance production efficiency and

delivery accuracy, while lowering inventory levels and material wastage, thus increasing production profit.

In the field of supply chain management, AI can facilitate intelligent management and prediction of the supply chain. By utilizing AI technologies, supply chain data can be analyzed and mined to provide accurate demand forecasting and inventory optimization suggestions. The use of AI in supply chain management is receiving increasing attention and application. Below is a detailed description of the results and discussion regarding the application of AI in supply chain management. The application of artificial intelligence (AI) in decision making can provide more accurate and efficient decision support and predictive capabilities. Through the analysis of big data and the application of machine learning algorithms, AI can help managers extract valuable insights from complex information and make wiser decisions. The application of AI in data analysis can assist managers in analyzing large volumes of data quickly and accurately, providing insights and trend analysis. By utilizing machine learning algorithms, AI is capable of automatically identifying patterns and correlations in data and predicting future trends and outcomes. For example, in marketing decisions, AI can offer personalized recommendations and pricing strategies by analyzing consumer behavior and market trends, thereby enhancing sales and customer satisfaction.

The application of AI in risk management can aid managers in predicting and assessing risks, providing corresponding measures to deal with them. By real-time monitoring and analyzing a vast amount of information, such as market data and transaction records, AI systems can predict potential risk events, such as fluctuations in stock prices or currency exchange rates. Based on these predictions, financial institutions can develop corresponding risk control strategies, such as adjusting investment portfolios or engaging in risk hedging, thereby reducing risks and protecting assets. For instance, in financial risk management, AI can predict potential risk events and provide corresponding risk control strategies by conducting real-time monitoring and analysis of market data and transaction records. They can extract insights from growing data volumes and quickly adjust risk assessments in response to market dynamics, providing strategic decision support for organizations.

Moreover, AI's application in risk management provides organizations with more refined and personalized risk assessments. By using advanced predictive models, risk assessments can be customized for specific scenarios or individual businesses, offering more specific and direct risk management strategies. The implementation of AI should not overlook potential challenges. Data quality, model interpretability, ethics, and privacy concerns are all serious issues that must be addressed when deploying AI solutions. Despite these challenges, the study concludes with a consensus: the integration of AI technologies will profoundly impact the landscape of risk management, offering unprecedented opportunities to innovate and optimize risk prediction and management practices.

The application of AI in intelligent decision systems can assist managers in making efficient and accurate decisions. By using machine learning and reasoning technologies, AI can establish intelligent decision models, generating optimal decision schemes according to different decision scenarios and objectives.

Artificial intelligence's application in market forecasting can help companies predict market trends and consumer demand through big data analytics and machine learning algorithms.

1. Trend Prediction: AI can identify trends and patterns in the market through learning and analyzing historical market data, and then predict future market movements. For example, by analyzing the historical data of the stock market, AI can assist investors in predicting the trend of stock price changes.

2. Consumer Behavior Prediction: AI can predict consumers' behavior and preferences by analyzing data such as purchasing history, social media activity, and search behavior. This helps companies to develop precise marketing strategies and offer personalized product recommendations and pricing strategies.

3. Market Demand Prediction: AI can predict the market demand for specific products or services by analyzing the supply-demand relationship and relevant factors in the market. This helps companies optimize production and supply chain management, preventing overstock or undersupply situations and improving market responsiveness and customer satisfaction.

The application of AI in personalized marketing can provide personalized marketing strategies and recommendation services by analyzing consumer data and behavior patterns.

1. User Profile Analysis: AI can generate user profiles by analyzing information such as user behavior data, interests, and purchase history to understand users' needs and preferences. This helps companies better comprehend their customer base and provide personalized products and services. 2. Customized Marketing Content: AI can generate personalized marketing content, such as emails, text messages, and advertisements, based on users' preferences and behavioral characteristics. This increases user engagement and conversion rates. 3. Real-time Marketing Decisions: AI can automatically adjust marketing strategies and optimize marketing campaigns by monitoring user behavior and market dynamics in real time. This enhances the effectiveness and responsiveness of marketing efforts [3].

The rapid development of artificial intelligence has brought new opportunities and challenges to management studies. By combining AI technology with management knowledge, organizations' competitiveness and innovation capacity can be further enhanced. However, the application of AI also faces several challenges, such as data privacy and ethical issues. Therefore, while promoting the application of AI in management studies, it's also essential to strengthen the development and regulation of relevant policies and laws to ensure the reasonable and sustainable development of AI.

References:

1. Chen Suihai. Analysis of Artificial Intelligence - Applications in Management Studies. *Family Living Guide*, 2018(10):80-80.

2. Chen Ronghu. The «Crisis» in Management Studies. *Cooperative Economy & Science*, 2018(1):4.

3. Zhang Qinglong. Discussion on Seven Theoretical Issues of Intelligent Finance. *Finance & Accounting Monthly*, 2021(1):7.

УДК 005.631.11 : 004

Володимир ГАЛАНЕЦЬ
к.держ.упр., доцент, доцент кафедри адміністративного
та фінансового менеджменту,
Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів
Андрій КОЛОДІЙ
к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРОВИРОБНИЦТВІ

У сучасних умовах агровиробництва, як і для будь-якої іншої конкретної економіки, характерно використання нових технологій, пошук потенційних можливостей для своєї цінної продукції, відповідність вимогам сучасного ринку, набір, що швидко змінюється, і багато іншого.

Щоб збільшити сільськогосподарське виробництво з обмеженими ресурсами, протягом більшої частини історії людства впроваджувалися значні технологічні досягнення. Однак зростання населення разом зі зміною клімату завжди створює загрозу між пропозицією продовольства та попитом. Очікується, що до 2050 року населення світу досягне 9 мільярдів, що приблизно на двадцять п'ять відсотків більше, ніж нинішнє населення [1].

Крім того, очікується, що тенденція урбанізації прискориться у країнах, що розвиваються, до 2050 року. Зараз 49% населення світу живе в містах, і очікується, що до 2050 року цей показник зросте до 70% [2].

Крім того, оскільки в майбутньому очікується зростання рівня життя, це сприятиме збільшенню попиту на продукти харчування, особливо в країнах, що розвиваються. У зв'язку з постійним зростанням населення світу питання поживних цінностей та якості продовольства буде ставати все більш актуальним. Щоб задовольнити майбутні потреби в продовольстві, до 2050 року виробництво продовольства має подвоїтися. Зокрема, щоб задовольнити світову потребу в продуктах харчування до 2050 року, необхідно збільшити вирощування зернових і виробництво м'яса з 2,1 млрд. тонн до 3 млрд. тонн, а також з 200 млн. тонн до 470 млн. тонн відповідно [3].

Протягом десятиліть агропродовольча безпека стала однією з найважливіших проблем у світі. Останнім часом застосування технологій агропродовольчої системи суттєво змінило світову ситуацію завдяки як зовнішнім, так і внутрішнім силам. Цифрове сільське господарство (Digital agriculture) (ЦСГ) – є новаторською технологією, яка допомагає задовольнити зростаючий глобальний попит на стале виробництво продуктів харчування. Інтеграція різних технологій, таких як штучний інтелект, автоматизація та робототехніка, системи моніторингу індикаторів, Інтернет речей, аналітика даних у сільськогосподарську практику, дозволяє зменшити кількість відходів, оптимізувати використання сільськогосподарських ресурсів та покращити виробництво сільськогосподарських культур. Це дозволить перейти від

виснажливих операцій до безперервно автоматизованих процесів, що призведе до збільшення обсягів сільськогосподарського виробництва завдяки забезпеченню відстеження операцій та процесів. Застосування ЦСГ надає виробникам агропродовольчої продукції точні спостереження в режимі реального часу щодо різних факторів, що впливають на їхню продуктивність, таких як здоров'я рослин, якість ґрунту, погодні умови, шкідники та хвороби. Аналіз результатів, досягнутих ЦСГ, може допомогти сільськогосподарським виробникам і науковцям приймати кращі рішення щодо підвищення врожайності, підвищення ефективності, зниження витрат і управління ресурсами.

У 2015 році ООН розробила стратегії, які допомагають досягти сталого розвитку сільського господарства до 2030 року. Однак останні статистичні дані ВООЗ не виглядають сприятливими для сталого розвитку, понад 800 мільйонів людей у всьому світі стикаються з нестачею продовольства, тобто це кожна дев'ята людина у світі. Для вирішення цих проблем необхідно збільшити загальне виробництво зернових культур.

Інтенсивний розвиток комп'ютерних та інформаційних технологій на початку нового тисячоліття різко прискорив процеси глобалізації і призвів до глибинних змін в різних галузях сільського господарства. Кілька десятиліть тому метою було не домогтися високих показників при мінімальних витратах, а забезпечити зайнятість населення країни. На сучасному етапі розвитку пріоритети змінилися в бік підвищення ефективності сільськогосподарського сектору. Можна говорити про те, що в даний час в сільському господарстві відбувається технологічна революція.

У зв'язку з постійним зростанням населення світу зростає попит на продовольство. Збільшується площа міст за рахунок лісових масивів та орних земель. У контексті скорочення площ орних земель високоефективні та передові технології повинні задовольнити зростаючі потреби населення світу в продовольстві. Спостерігається розвиток передових підходів для підвищення врожайності сільськогосподарських культур та вдосконалення інших заходів сільського господарства. Численні новітні технології все більш масштабніше використовуються в сільському господарстві. Можна констатувати, що й інші передові технології, такі як БПЛА, дистанційні та наземні системи моніторингу та індикації, комунікаційні технології та хмарні середовища стають все більш необхідними для сталого розвитку сільського господарства.

Список використаних джерел:

1. Union, U. World Population Projected to Reach 9.8 Billion in 2050, and 11.2 Billion in 2100; UN DESA: New York, NY, USA, 2017.
2. United Nations Department of Economic and Social Affairs. 68% of the World Population Projected to Live in Urban Areas by 2050, Says UN; United Nations Department of Economic and Social Affairs: New York, NY, USA, 2018.
3. Tripathi, A.D.; Mishra, R.; Maurya, K.K.; Singh, R.B.; Wilson, D.W. Estimates for world population and global food availability for global health. In The Role of Functional Food Security in Global Health; Elsevier: Amsterdam, The Netherlands, 2019; pp. 3–24.

УДК 657.1.011.56

Людмила ГНАТИШИН

д.е.н., професор, завідувачка кафедри обліку та оподаткування,

Аліна РИХЛЕВИЧ

*здобувач ОС «Бакалавр» за спеціальністю «Облік і оподаткування»,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

РОЛЬ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Зазначаючи на прогрес у розвитку програмного забезпечення, що пов'язаний із новими можливостями використання комп'ютерної техніки й Інтернет-технологій, слід виокремити наявність якісного ривка у розробці технологій штучного інтелекту. Впровадження нових технологій в автоматизовану систему бухгалтерського обліку вимагає розробки організаційних та методичних підходів використання штучного інтелекту для виконання практичних завдань обліку та оподаткування на мікро- та макрорівні. Дослідження основних перспектив розвитку бухгалтерського обліку та переваг використання систем штучного інтелекту є обґрунтованим і закономірним питанням з метою висвітлення можливостей його впровадження у сферу бухгалтерського обліку.

Штучний інтелект – це важлива технологія, яка підтримує повсякденне суспільне життя та економічну діяльність людини. Дана технологія значно сприяє сталому зростанню економіки та вирішує різні соціальні проблеми. Аналітики дослідили понад 60 варіантів використання генеративного штучного інтелекту в близько 850 професіях і встановили, що залежно від сфер впровадження технології, зростання продуктивності може варіюватися від 0,1% до 0,6% протягом найближчих 20 років [1]. Так, уже сьогодні штучний інтелект проникає у кожен галузь економіки і перетворює її. Багато технологій штучного інтелекту використовуються щодня у реальному житті, від чат-ботів до алгоритмів пошукової системи. Бухгалтери також отримують вигоду від цієї новітньої технології. Вона вже розгортається на декількох напрямках в галузі, і кількість заявок продовжуватиме збільшуватися.

Специфікою штучного інтелекту у сфері обліку та оподаткування є те, щоб цілі суперінтелекту були узгоджені з обліковими потребами підприємства, перш ніж він стане розумнішим за бухгалтерів. Творці штучного інтелекту прагнуть навчити машини обробляти інформацію як люди, щоб комп'ютери могли працювати і реагувати подібно до людей. Надможливостями штучного інтелекту на сучасному етапі є наявність незалежного творчого мислення – у нашому випадку застосування професійного судження бухгалтерів, яке ґрунтується і на нормах законодавства, і на знаннях та навиках, які бухгалтери набувають у процесі професійної діяльності. Окрім цього штучний інтелект можна розглядати як помічника, який виконуватиме адміністративні завдання, що зазвичай у бухгалтера займають багато часу.

Очевидною відмінністю людини та штучного інтелекту і водночас перевагою штучного інтелекту є велика різниця між людськими фізичними і розумовими можливостями та потенціалом машин, який проявляється у величезних масштабах і швидкості, з якою машини можуть обробляти інформацію та виконувати поставлені бухгалтером завдання. Машини можуть опрацьовувати величезну кількість інформації для виявлення закономірностей та допомоги бухгалтеру у прийнятті обґрунтованих та виважених рішень. Таким чином штучний інтелект уже присутній у бухгалтерському обліку, і його присутність буде стрімко зростати, оскільки і промисловість, і сільське господарство продовжує автоматизуватися і зменшує залежність від ручного опрацювання інформації. Сьогодні технології штучного інтелекту уже присутні у низці програмних додатків з перевагами, включаючи наступне [2]:

- Збільшення кількості та якості аналізу даних: штучний інтелект може обробляти величезні обсяги даних (структуровані та неструктуровані), а також підвищує масштаб, об'єм і чіткість аналізу. Аудитори часто виконують тестові процедури, натомість штучний інтелект може буквально проаналізувати всі доступні операції.

- Підвищення потужності спостереження та виявлення: штучний інтелект може витягувати здогадки, ловити слабкі сигнали і виявляти складніші явища в даних порівняно з тим, що можуть люди.

- Збільшення пізнавальної спроможності: використовуючи петлі зворотного зв'язку, штучний інтелект може автоматично і миттєво вивчати помилки або нові випадки і з часом ставати все більш розумним. Він ніколи не забуває і постійно будує і поглиблює корпоративну пам'ять.

- Покращення узгодженості: штучний інтелект може бути набагато послідовнішим. Роботи не нудьгують, втомлюються, розчаровуються, не бувають примхливі, ледачі, емоційні, голодні, спрагли або хворі. Машини не піддаються впливу циклів або коливань у біологічних або фізіологічних станах, як люди. Вони також не беруть відпусток або відгулів.

- Полегшення повторюваних завдань: замість того, щоб витратити час на стомлюючі завдання, такі як введення даних і процедури ручного огляду, бухгалтери можуть зосередити свої зусилля на тій роботі, яка вимагає втручання людини. Штучний інтелект може допомогти бухгалтерам бути більш продуктивними та ефективними. Скорочення на 80-90% часу, необхідного для виконання поставлених завдань, дозволить фахівцям приділяти більше уваги консультуванню своїх клієнтів.

- Зменшення помилок: у традиційній бухгалтерській обстановці помилки бухгалтерського обліку можуть залишитися непоміченими. Натомість штучний інтелект може негайно виявити помилки та забезпечити точність бухгалтерських записів. Додавання штучного інтелекту в бухгалтерські операції також підвищить якість роботи, оскільки ймовірність помилки буде меншою. Коли бухгалтерські чи консалтингові фірми впроваджують штучний інтелект у свою роботу, фірма стає більш привабливою як роботодавець й постачальник послуг.

- Швидша оплата рахунків-фактур: обробка платежів з декількох рахунків-фактур може бути складною. Машинне втручання дозволяє штучному інтелекту

аналізувати дані і оплачувати рахунки-фактури або генерувати нові рахунки-фактури.

- Прискорення аналізу даних: штучний інтелект також може виконувати великомасштабні завдання, які практично неможливо виконати вчасно. Приклад, штучний інтелект може аналізувати дані з кожного проекту бухгалтерського обліку, який коли-небудь виконувався у практиці підприємства. Потім технологія може надати цінну інформацію про те, як найбільш ефективно реалізовувати потенційну ідею проекту або навіть рекомендувати, щоб підприємство взагалі відкинуло неперспективний чи неефективний проект. При цьому людина-бухгалтер також може прийти до такого ж висновку, водночас для цього їй потрібно буде витратити безліч годин.

- Аудити в режимі реального часу для забезпечення відповідності: штучний інтелект може миттєво виявляти неточності та позначати неналежні подання у звітах про витрати та відрядження. Хоча ретельний перегляд цих деталей буде досить стомлюючим для бухгалтерів, інструменти штучного інтелекту можуть вивчати політику підприємства та аналізувати дані загалом, щоб гарантувати відсутність розбіжностей.

Таким чином, штучний інтелект розглядається як технологія, яка замінить багато робочих місць на будь-якому рівні кваліфікації. Бухгалтери будуть змушені прийняти цю технологію, так само, як їм довелося прийняти комп'ютер або Інтернет. Сфера бухгалтерського обліку розвивається, і фахівцям необхідно адаптуватися до цих змін. При цьому, хоча штучний інтелект є блискучою технологією, і ми часто уявляємо, що комп'ютери замінять людей, ми все ж-таки недооцінюємо важливість винятково людських навичок, таких як ентузіазм, творчість, дискусія або співпереживання. Усі вони також властиві бухгалтерській професії.

Майже 85% керівників розуміють, що штучний інтелект допоможе їхнім підприємствам досягти успіху та бути конкурентоспроможними. Слід тільки пояснити бухгалтерам, що впровадження штучного інтелекту звільнить їх від рутинної, нудної роботи та дасть можливість більш щільно займатися роботою з клієнтами або аналітикою [3]. Щоб допомогти бухгалтерам зрозуміти та прийняти технологічне доповнення до бухгалтерських форм, дуже важливо інформацію про переваги автоматизації та штучного інтелекту правильно донести, а співробітникам пройти перенавчання.

Список використаних джерел:

1. Розвиток штучного інтелекту принесе світовій економіці понад \$4,4 трлн. URL: <https://netfreedom.org.ua/article/rozvitok-shtuchnogo-intelektu-prinese-svitovij-ekonomici-ponad-44-trln>

2. Роль штучного інтелекту в бухгалтерському обліку. URL: <https://buhgalter911.com/uk/news/news-1044623.html>

3. Штучний інтелект в бухгалтерському обліку та фінансах. URL: <https://buhgalter911.com/uk/news/news-1049080.html>

УДК 339:347.7:65

Леся ГНИЛЯНСЬКА

к. е. н., доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,

Іван МАТОЛІНЕЦЬ

аспірант кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ВІДНОСИНАМИ З КЛІЄНТАМИ В ЗБУТОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Основною ціллю діяльності будь-якого підприємства (комерційного) є отримання прибутку за рахунок реалізації товарів чи надання послуг, який в свою чергу можна спрямувати на реінвестування в бізнес, формування запасу на майбутні потреби, інвестиції в дослідження та розвиток тощо. В контексті діяльності власне ІТ підприємств, зростання прибутку досягається за рахунок збільшення обсягів наданих послуг клієнтам. З цього випливає необхідність у ефективному управлінні відносинами з клієнтами як поточними, так і потенційними, формуванні індивідуальних підходів до них

Управління відносинами з клієнтами (від англ. Customer Relationship Management) — це сукупність методик, стратегій та технологій, які компанії застосовують для управління та аналізу взаємодій з клієнтами та їх даними на всіх етапах життєвого циклу клієнта. Метою є вдосконалення відносин з обслуговування клієнтів, сприяння збереженню клієнтської бази та стимулювання зростання продажів [1].

Відповідно, інформаційні системи управління відносинами з клієнтами (надалі CRM-системи) – це технологічні рішення які дозволяють автоматизувати процеси в контексті взаємодії з клієнтами за рахунок зберігання, структурування, аналізування та використання даних. Імплементация даних системи сприяє зростанню показника укладених угод що в свою чергу зумовлює збільшення обсягів продажів а також знижує адміністративні витрати.

З позиції ІТ, CRM-системи являють собою систему програм, що пов'язані спільною бізнес-стратегією та вбудовані в інформаційний простір компанії, використовуючи єдину базу даних для інтеграції.

В наш час є величезна кількість CRM-рішень (як іноземних так і вітчизняних) які здатні покривати різний асортимент потреб клієнтів в залежності від модулів які є в структурі тієї чи іншої системи.

Більшість інформаційних систем управління відносинами з клієнтами пропонують наступні можливості:

-зниження операційних витрат працівників – автоматизація процесів зумовлює зниження частки робочого часу на мануальну (ручну роботу) і дозволяє спрямувати зусилля на інші важливі напрямки діяльності;

-контроль та моніторинг діяльності фахівців з збуту (продажу) та відділу (департаменту) загалом – CRM-системи забезпечують швидкий доступ до актуальної та історичної інформації по клієнтах в розрізі працівників, за якими закріплена та чи інша угода (або потенційний клієнт), аналіз динаміки та

виконання плану (якщо в системі присутній модуль аналітики з можливостями формування необхідних інформаційних панелей);

-лідогенерація – автоматизоване збирання контактної інформації про потенційних клієнтів, яка надалі зберігається у відповідних картках клієнтів всередині систем;

-централізація даних – можливість уніфікованого зберігання інформації про клієнтів, листування з ними, документації тощо в одному місці.

Ключовим аспектом оптимізації діяльності компанії є впровадження інтегрованої системи CRM, яка сприяє координації роботи між різними підрозділами, надаючи їм єдину платформу для спілкування з клієнтами. Це вирішує проблему некоординованої роботи між відділами маркетингу, продажів та обслуговування клієнтів, коли їхні дії не синхронізовані. Також автоматизація допомагає уникнути багатьох помилок, що виникають через людський фактор.

Виходячи з рівня обробки інформації і розв'язання завдань виділяють такі категорії CRM-систем: операційні – рішення які спрощують процес роботи з клієнтами, надають можливості фіксування історії комунікації, створення завдань, реєстрації вхідних запитів, фіксування прогресу угод в загальному пайплайні тощо; аналітичні – рішення які дозволяють аналізувати та прогнозувати динаміку продажів, сегментувати клієнтську базу, моніторити поведінку клієнтів на кожному етапі тощо [2]; колабораційні – рішення, розроблені для координації процесів продажу, маркетингових дій та обслуговування покупців.

Як раніше згадувалось, на ринку є величезне різноманіття CRM-систем, які відрізняються спектром функцій, тарифних планів, спеціалізацією та набором модулів. Поширеними прикладами операційних систем є Snov.io (CRM-система для продажів), HubSpot (маркетингова CRM-система), AgileCRM (сервісна система. До аналітичних інформаційних рішень можна віднести Zoho Analytics, Pipedrive та Creatio. Що стосується колаборативних систем, сюди відносяться Zendesk, Cooper, Insightly та Neon [3].

Враховуючи вищезазначене, з впевненістю можна сказати що CRM-системи є не тільки критично важливим чинником для збільшення збутової діяльності підприємств але й стають фундаментом для сталого розвитку та конкурентоспроможності підприємств у довгостроковій перспективі.

Список використаних джерел:

1. Customer relationship management: Techtarget. URL: <https://www.techtarget.com/searchcustomerexperience/definition/CRM-customer-relationship-management> (дата звернення 14.03.24)

2. Юрчук Н. П. CRM-системи: особливості функціонування та аналіз українського ринку / Н. П. Юрчук // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. - 2019. - Вип. 23(2). - С. 141-147.

3. CRM: Snov.io. URL: <https://snov.io/glossary/ua/customer-relationship-management-crm-ua/> (дата звернення 14.03.24).

УДК 330.3 : 342.95

Лариса ГРИШИНА

к.е.н., професор,

Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова, м. Миколаїв

УМОВИ ТА ФАКТОРИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ В ЕКОНОМІЦІ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Сучасні реалії свідчать про активізацію використання цифрових технологій, впровадження яких сприяє розвитку малого та середнього бізнесу, розумного управління транспортом, підвищенню безпеки та покращенню екології, удосконаленню діяльності житлово-комунального господарства, електронної взаємодії з місцевою владою, покращенню рівня володіння цифровими навичками населення, тощо. Процеси глобалізації, інформатизації суспільства вимагають значних змін у сфері економічної діяльності. При цьому традиційна економічна діяльність перебудовується у напрямі використання інформаційних, комунікаційних та цифрових технологій, що зумовлює її перехід від такої, що споживає ресурси, до економіки, що їх створює.

Сьогодні складно переоцінити роль цифровізації в економічній сфері, оскільки рівень розвитку цифрової економіки значно впливає на рівень конкурентоспроможності як окремих видів продукції, так і економіки країни в цілому [1]. Це являється важливою складовою повоєнної відбудови вітчизняної економіки.

Одною із важливих передумов розвитку цифрових трансформацій в економіці України є вибір співробітництва з країнами Європейського Союзу, що в свою чергу, сприяло розробці та затвердженню стратегічного документа – Цифровий компас 2030 року [2]. У цьому документі виділено основні чотири напрями, які включають розвиток висококваліфікованих фахівців у галузі цифрових технологій, безпечної та ефективної сталої цифрової інфраструктури, цифрової трансформації бізнесу, оцифрування державних послуг.

Слід відзначити, що впровадження процесів цифрової трансформації в економіку України залежить від багатьох факторів. Фактори, що впливають на цифровізацію економіки країни можуть мати як позитивний, так і негативний вектор впливу. Так, використання досвідчених фахівців, що мають досвід впровадження цифрової трансформації в країнах ЄС, імплементація правової бази України до норм Європейського законодавства сприятимуть впровадженню сучасних цифрових інструментів в економіку. В сучасних реаліях до основних умов та факторів розвитку цифрової економіки в Україні, можна віднести такі, як: *розвинена галузь інформаційно-комунікаційних технологій (надходження до економіки України 7,35 млрд. доларів або 4,5% ВВП; близько 8,2 тисяч компаній інформаційних послуг; 271699 ФОП у сфері ІТ); *конкурентоспроможні інновації (у Глобальному інноваційному індексі (2022) Україна посідає 34 місце з 39 країн Європи; в Україні зареєстрували 1706 патентних заявок (2021), тоді як середнє значення в країнах Європи – 12680, а Східної Європи – 4010; слабкий рівень розвиненості інноваційної

інфраструктури); *сильні освітні інституції (недостатній рівень фундаментальної вищої освіти в ІТ сфері; необхідність підтримки академічної та фінансової автономії університетів).

Як свідчить досвід функціонування регіонів України, регіональна цифровізація, особливо в умовах війни, необхідна для надання якісних медичних, освітніх, соціальних, адміністративних та інших публічних послуг, забезпечення доступу до стільникового зв'язку та фіксованого інтернету. Вона також сприяє покращенню рівня кібербезпеки та функціонуванню критичної інфраструктури загалом. Регіони та громади являються важливою складовою розвитку євроінтеграції. Це підтверджується тим, що вони формують нову декаду цифрової України, стимулюють впровадження цифрових та технологічних змін.

За даними Міністерства цифрової трансформації України, напрям «цифрової трансформації» визначений одним із основних Регіональної стратегію розвитку на 7 років у 16 регіонах, 15 регіонів затвердили та успішно реалізують завдання регіональної програми інформатизації [3]. Також у 17 регіонах створено Управління чи Департамент цифрової трансформації в адміністраціях. В Україні 14 областей затвердили регіональні програми інформатизації, які є складовою частиною Національної програми інформатизації. Затвердження Регіональної програми виступає важливим фактором підвищення ефективності та конкурентоспроможності регіонів (табл. 1).

Таблиця 1. Регіональної програми інформатизації на 2024-2025 роки

Регіон	Особливості програми
Регіональна програма інформатизації Одещини	Програма має на меті розвиток інформаційно-комунікаційної системи органів місцевої влади, спрямована на подальший розвиток державного управління, місцевого самоврядування та інформаційної інфраструктури області
Регіональна програма інформатизації Кіровоградщини	Програма орієнтована на створення інноваційного середовища регіону, впровадження електронного урядування, розвиток цифрових технологій і покращення адміністративних послуг
Регіональна програма інформатизації «Дніпропетровщина: цифрова трансформація»	Програма включає такі напрями, як: упровадження технологій е-урядування в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування області; розвиток електронного комунікаційного середовища в регіоні, організація захисту інформації та реалізація заходів з кібербезпеки; підтримка працездатності та забезпечення функціонування існуючих систем.

Слід відзначити, що серед флагманів цифровізації важливе місце займає Львівська міська рада, яка затвердила програму підтримки бізнесу «7 дій економічного поступу Львова в умовах воєнного стану». Пріоритетними

галузями для економічного розвитку міста визначено такі, як: високотехнологічне виробництво; харчова промисловість; легка промисловість; медицина та фармацевтика; ІТ та бізнесові послуги.

Отже, активна співпраця влади, бізнесу, громадськості являється важливим фактором активізації процесів цифрової трансформації регіональних економік. Особливого значення така співпраця набуває в складних умовах нестачі фінансових ресурсів для реалізації програм і проектів сталого розвитку регіонів на основі цифрових технологій.

Обмін досвідом і формування нових партнерських відносин у сфері цифрового розвитку між Україною та країнами ЄС відкриває нові можливості для розвитку ІТ-бізнесу, штучного інтелекту, суперкомп'ютерів та цифрових навичок щодо участі у міжнародних проєктах із цифрових технологій.

Список використаних джерел:

1. Hryshyna L., Pogoryelova E., Mihai N., Hryshyna N., Khmarska I. Determining factor for providing competitive advantages of Ukraine industries. Social and economic aspects of internet services market development: monograph; Edited by I. Tatomyr, V. Fedyshyn. Praha: OKTAN PRINT, 2021, p. 188-202.
2. Стратегія цифровізації України до 2030 р.
[URL:https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html](https://strategy.uifuture.org/kraina-z-rozvinutoyu-cifrovoyu-ekonomikoyu.html)
- 3.Офіційний сайт Міністерства цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/>.

УДК 330.34

Оксана ДАВИДЕНКО

*к.т.н., доцент кафедри технології та організації будівельного виробництва,
Харківський національний університет міського господарства
імені О. М. Бекетова, м. Харків*

Наталія ОБУХОВА

*к.т.н., доцент кафедри менеджменту, бізнесу та професійних комунікацій,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, м. Харків*

Анатолій ДРУЖИНІН

к.е.н., професор

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ПРОЄКТАМИ БУДІВНИЦТВА

Інформаційне моделювання будівлі (Building information modeling, BIM) – це технологія оптимізації процесів проєктування і будівництва, в основі якої лежить використання єдиної моделі будівлі й обмін інформацією стосовно будь-якого об'єкта між усіма учасниками протягом усього життєвого циклу – від задуму власника і перших начерків архітектора до технічного обслуговування готового будинку.

В Україні 30 листопада 2019 року підписано меморандум «Дорожня карта впровадження інформаційного моделювання будівель (BIM) при створенні об'єктів будівництва, об'єктів архітектури». Учасниками підписання цього меморандуму стали представники Мінрегіону, Офіс ефективного регулювання, Конфедерація будівельників України, УЦСС та Міждержавна гільдія інженерів консультантів [1].

Інформаційна модель будівлі й автоматизована система управління будівлею в комплексі дає можливість контролювати, моніторити та оптимізувати функціонування інженерних систем будівлі для забезпечення оптимальних умов з мінімальними витратами. У результаті отримуємо:

- зниження ймовірності виникнення аварійних ситуацій;
- підвищення рівня комфорту;
- досягнення економії енергії та ресурсів;
- збільшення терміну експлуатації.

У загальному підсумку отримується економія до 40% витрат на експлуатацію будівлі та зниження (до 30 %) загальної вартості володіння [3].

Значні часові параметрів складових життєвого циклу будівельних проєктів викликають проблему виходу на реальну ринкову інвесторську вартість на момент здачі будівлі, а потім на реальні експлуатаційні витрати по роках з виходом на джерела фінансування й оцінювання впливу цих витрат на вибір оптимального варіанта будівлі вже на ранніх стадіях проєктування [4].

Загальним принципом методології оцінювання ефективності будь-якої економічної системи є співставлення **МАКСИМАЛЬНОГО ЕФЕКТУ** (вигод, результату) і **ВИТРАТ** з кінцевими результатами, що перевищують витрати.

Доцільним визнається варіант проєкту, що має: максимальний показник NPV, мінімальний показник PP, показник IRR більший чим 1 і максимальний за варіантом. Крім того можуть застосовуватися показник PI – індекс рентабельності як відношення грошового потоку + CF до капітальних інвестицій - CF, а також показники, що доповнюють попередні ресурсні або соціальні.

У ринкових умовах ведучим зовнішнім фактором для проєкту будівлі виступає попит та ціни на кінцевий продукт – житлову площу для інвестора в динаміці реалізації та експлуатаційні витрати для власника до першого капітального ремонту.

Прогнозування ціни шляхом побудови сценарію її зміни на тривалу перспективу (10 – 30 років) в ринкових умовах є складним ймовірнісним завданням, для рішення якого можливе застосування ряду методик цінового регулювання діяльності суб'єктів природних монополій.

В таких умовах у багатьох країнах світу перевагу віддають методів визначення допустимих підвищень цін на продукцію (методу визначення коефіцієнтів зміни $K_{зм}$) за допомогою формули щорічного розрахунку тарифу «інфляція мінус X »:

$$P_t = P_{t-1} * (1 + RPI - X_i \pm Z_i),$$

де P_t – прогнозована ціна на плановий період, грн;

P_{t-1} – базова ціна в попередньому звітному періоді, грн;

RPI – індекс споживчих цін, у долях одиниці;

X_i – фактор, який враховує планову величину економії на витратах, за рахунок інноваційних заходів на підприємстві, в долях одиниці;

Z_i – фактор, який враховує вплив непередбачених обставин або подій, що не залежать від діяльності підприємства, в долях одиниці.

По суті друга складова формули в дужках і є коефіцієнтом зміни ціни $K_{зм}$, який статистично може бути визначений методами рядів динаміки, кореляції з прогнозуванням на майбутнє за еволюційного розвитку системи.

Доцільно провести аналіз функціонування ринку нерухомості України, тарифів енергопостачальних компаній за 2019 – 2029 роки, що дозволить встановити динаміку цін на ринку нерухомості та тарифів на ринку енергоресурсів.

Ураховуючи світові тенденції зростання вартості ведучих енергоносіїв доцільно розглянути два варіанти прогнозування зміни тарифів без ПДВ на нерухомість, електричну енергію для енергоринку, водні ресурси:

1. Прогнозування на базі статистичних моделей за 2010 – 2024 роки з еволюційним зростанням тарифів відповідно до кореляційної моделі як для ринку нерухомості, так і для енергоринку з щорічним індексом від 1,09 до 1,1 до ціни попереднього року.

2. Прогнозування на базі статистичних моделей за 2010 – 2024 роки з еволюційним зростанням тарифів відповідно до кореляційної моделі для ринку нерухомості та енергоринку при ціні, що забезпечує рентабельність виробника до 10 % на один рік експлуатації.

Для виходу на оцінювання економічної ефективності капітальних інвестицій на 1 січня 2024 року необхідно розрахувати чистий грошовий потік *CF* за строк будівництва і на наступні 10 років експлуатації на базі діючої нормативно-правової бази і далі прогнозувати зміну техніко-економічних показників на наступні роки.

Ринкові ціни визначаються попитом та пропозицією і постійно змінюються під впливом інфляції та економічної кризи, що вимагає певних правил при визначенні вартості проекту в BIM-технології на момент його реалізації і в подальшому, тобто процесі його експлуатації. Використання запропонованих у дослідженні вдосконалень діючої в Україні системи ціноутворення дозволяє оперативно реагувати на ринкові зміни вартості трудових і матеріально-технічних ресурсів, забезпечує прозорість і достовірність вартості реалізації проекту.

Упровадження BIM-технології в процес проектування й будівництва має незаперечні переваги, так як дозволяє моментально отримувати доступ до будь-якої інформації про об'єкт, контролювати якість робіт на всіх етапах, уникнути колізій у проекті, а також істотно скоротити вартість будівництва. Однак головною перевагою впровадження BIM-технології в будівництві є можливість досягти практично повної відповідності характеристик майбутнього об'єкта вимогам замовника [2, 3].

Впровадження BIM-технології як системи моделювання оцінювання ефективності інноваційного розвитку та структурної перебудови в будівельному комплексі України, забезпечує визначення ефекту на ранніх стадіях проектування згідно результатам досліджень.

Список використаних джерел:

1. *Концепція застосування будівельного інформаційного моделювання в управлінні вартістю життєвого циклу державних об'єктів.* (Проект). - К.: НАДУ, 2019.- 25 с.
2. Трач Р. В. *Інформаційне моделювання в будівництві (BIM): сутність, етапи становлення та перспективи розвитку* (КНУБА). - Миколаїв: МНУ ім. В. О. Сухомлинського. Науковий збірник «Економіка та управління підприємством», вип. 16, 2017. с. 490 - 496
3. «Нові технології в будівництві». BIM. *Досвід та перспективи впровадження будівельних інформаційних технологій* [Текст] : тез. доп. 7 міжнародна наук.-техн. конф. (9-10 грудня 2019) - Київ.: ДП «НДІБВ», 2019 - 85 с.
4. Монографія «*Управління проектами на базі BIM-технологій*» Дружинін А.В., Дружинін Є.А., Давиденко О.А. - Харків: ФОП Бровін О.В., 2022. – 140 с.

УДК 657.1.011.56

Ігор ІВАНИЦЬКИЙ

*к.е.н., доцент кафедри обліку та оподаткування,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ

Розвиток інформаційних систем та технологій сприяв зміні структури управління підприємством, вплинув на швидкість обробки облікової інформації та її якості для прийняття управлінських рішень. Організація управління й обліку на підприємстві на даний час неможливі без застосування інформаційних технологій. Облік є головним елементом економічної інформаційної системи підприємства. Саме тому вирішальним напрямом вдосконалення є впровадження автоматизованих систем, що базуються використанні інформаційних технологій. На даному етапі розвитку інформаційних технологій та обчислювальної техніки облікова робота направлена на вдосконаленні організації ведення обліку.

Процес управління підприємством вимагає певної інформації про процеси, які відбуваються в господарстві, про наявність та використання ресурсів - фінансових, матеріальних, трудових, про результати господарської діяльності тощо. Одержати повну таку інформацію можна з даних обліку, які утворюють певну інформаційну систему, яка призначена для зберігання та видачі інформації та обміну в процесі управління. У бухгалтерському обліку такими елементами виступають факти господарського життя, підтверджені первинними документами. Саме вони знаходяться в основі побудови всієї системи бухгалтерського обліку. Частина даних обробляється у системі бухгалтерського обліку, в результаті чого на виході утворюється інформація, яка реалізується через фінансову звітність, податкову звітність, внутрішньо-господарську звітність. Бухгалтерський облік являє собою відкриту систему, в якій кількість елементів та зв'язків між ними змінюється залежно від входів та виходів з неї, яка здатна пристосовуватися до впливу оточуючого середовища [1, с.35].

Основними чинниками, які впливають на впровадження інформаційних систем, є потреба у достовірній та повній інформації для прийняття управлінських рішень, а також наявність певних засобів для їх формування. Найбільший вплив на розвиток інформаційних систем мали досягнення в галузі інструментальних та телекомунікаційних засобів. До складу інформаційних систем входять технічні засоби обробки даних, програмне забезпечення і відповідний персонал. До технічних засобів обробки даних відносяться засоби фіксації і збору та передачі відповідної інформації та повідомлень, засоби збереження та обробки інформації, засоби аналізу інформації. У сучасних умовах господарювання доводиться приймати рішення в умовах невизначеності і ризику, що призводить до необхідності одержання певної інформації стосовно виробничої та фінансової діяльності. Вся діяльність підприємства відображена у різноманітній інформації, розміщеній великій кількості документів. Від того, як вона буде оброблена і систематизована за певними ознаками, залежить

ефективність управління виробництвом, а відсутність достовірних даних може призвести до прийняття неправильного управлінського рішення. Кожна інформаційна система використовує автоматизовані комп'ютерні технології. Автоматизована інформаційна система – це система, що реалізує інформаційні технології в сфері управління, для спільної роботи управлінських працівників та технічних засобів управління. Вона призначена для автоматизованого збору, обробки, розподілу, зберігання та видачі інформації у відповідності з запитами управлінського персоналу. Метою реалізації автоматизованої інформаційної системи є одержання необхідної інформації для управління, використовуючи механізм загального інформаційного зв'язку даних. Вона повинна забезпечити постійне спостереження за станом об'єкту управління, здійснення збирання та аналізу даних для управління, ефективного збереження даних і доступ до них, взаємодію користувачів між собою.

В інформаційній системі підприємства значна роль належить обліку, який фіксує кожен господарську операцію і дає змогу відтворити її з усіма подробицями. При переході до ринкової економіки роль обліку зростає. Бухгалтерський облік є процесом, який виявляє, реєструє, узагальнює, зберігає та передає інформацію для прийняття управлінських рішень [2, с.303].

Інформаційні системи передбачають використання інформаційних технологій. Будь-яка інформаційна система характеризується наявністю технології перетворення вихідних даних у результатну інформацію. Тому інформаційна технологія не може існувати самостійно, окремо від технічного і програмного середовища.

Впровадження інформаційних систем і технологій є обов'язковою умовою діяльності сучасного підприємства, що сприятиме прийняттю обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на зростання конкурентоспроможності і посилення економічної безпеки підприємства.

Важливим елементом впровадження інформаційних систем обліку використання електронного документообігу. Формування облікової інформації в електронній формі сприяє зменшенню трудомісткості виконання облікових процедур та покращенню роботи зі змістом облікової інформації.

Застосування сучасних інформаційних систем дозволяє розширити зміст різних видів обліку, зробити їх найбільш різноманітними та оперативними. Автоматизація облікової роботи та застосування сучасних інформаційних технологій дає можливість підприємствам виходити на міжнародний рівень та залучати іноземні інвестиції. Використання інформаційних технологій сприятиме кращому переходу на міжнародні стандарти бухгалтерського обліку і це дасть можливість надати користувачам повну, структуровану та якісну інформацію. [3, с.9]. Запровадження сучасних технологій в обліковій роботі показує, ефективність функціонування підприємства і впровадження нових технологій підвищує конкурентоспроможність підприємства і виводить його на якісно вищий рівень.

Основними можливостями впровадження автоматизованої системи обліку є: оперативне отримання інформації; обмін даними між відокремленими підрозділами підприємства; планування потреби в персоналі; автоматизація

обліку відповідно до вимог чинного законодавства; планування руху коштів підприємства; контроль та облік зберігання запасів в аналітичному розрізі; управління основними господарськими процесами підприємства; оперативне отримання інформації про собівартість готової продукції; створення системи оперативної звітності [4, с.35]. Разом з тим очікувані вигоди від впровадження автоматизованої системи обліку можуть бути такі: підвищення ефективності діяльності підприємства; своєчасність прийняття управлінських рішень; ефективне управління кадрами; підвищення ефективності праці працівників; ефективний контроль за заборгованістю; ефективне управління коштами підприємства; контроль за результатами діяльності підприємства. Наявність багатьох інформаційних технологій у сучасному світі дозволяє вибрати таку, яка може забезпечити потреби усіх ланок однієї системи та враховувати специфічні особливості господарської діяльності.

Основним недоліком автоматизації бухгалтерського обліку є висока вартість інформаційних систем. Інформаційною системою вважається сукупність організаційних і технічних засобів для збереження та оброблення інформації з метою забезпечення інформаційних потреб користувачів. Інформаційні системи сприяють оптимізації використання ресурсів. Застосування автоматизованих систем у бухгалтерському обліку значно підвищує продуктивність праці обліково-економічної служби. При цьому автоматизовані інформаційні системи забезпечують безперервний контроль за складання документів та здійсненням облікових записів.

Ефективність роботи бухгалтера на підприємстві пов'язана із використанням засобів автоматизації робочого процесу, які дають можливість швидко акумулювати інформацію про результат господарської діяльності та застосувати її для формування відповідних бухгалтерських документів.

Список використаних джерел:

1. Сіренко Н. М., Баришевська І. В., Щербина Ю. О. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством : курс лекцій. Миколаїв : МНАУ, 2016. 132 с.
2. Інформаційні системи і технології в економіці. Посібник. За ред. В.С.Пономаренка. К.:Академія., 2002. 544с.
3. Голов С. Вдосконалення бухгалтерського обліку і фінансової звітності в Україні в контексті євроінтеграції. *Бухгалтерський облік і аудит*, 2014. № 1. С. 3-17.
4. Єганов О. Ю., Ажищев В. Ф., Погорелова О. В., Баланенко О. Г. Інформаційні системи і технології обліку: Монографія. 2-е видання, перероблене і доповнене. – Warsaw: RS Global Sp. z O.O., 2020. – 131 с.

УДК 339.1

Сергій ІВАНОВ

Міжрегіональна академія управління персоналом, м. Київ

ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЕЛЕКТРОННІЙ КОМЕРЦІЇ

Сучасні тенденції ведення бізнесу вимагають гідбридного і не стандартного застосування різних типів інформаційних систем і технологій, щоб надати більш гнучкі та ефективні рішення для управління бізнес-процесами.

Гібридні CRM-системи, які поєднують в собі функції управління відносинами з клієнтами з аналітикою даних, дозволяють підприємствам не тільки ефективно керувати своєю базою клієнтів, але й аналізувати ці дані для виявлення тенденцій та підвищення ефективності маркетингових та продажних стратегій.

Штучний інтелект (ШІ) стрімко революціонує світ електронної комерції, відкриваючи нові можливості для покращення досвіду покупців, оптимізації маркетингових кампаній, прогнозування попиту, автоматизації завдань та багато іншого. Його впровадження може призвести до значного підвищення ефективності, економії коштів, кращого прийняття рішень та підвищення конкурентоспроможності.

Розглянемо декілька можливостей практичного застосування ШІ в управлінні бізнес-процесами:

1. Персоналізовані рекомендації. Системи штучного інтелекту можуть аналізувати покупкові та переглядні звички користувачів, щоб надавати індивідуалізовані рекомендації товарів або послуг, що збільшує шанси на успішні продажі.

2. Автоматизовані чат-боти для обслуговування клієнтів. Використання чат-ботів з елементами штучного інтелекту дозволяє автоматизувати обробку запитів клієнтів через чат-системи, відповідати на запитання та надавати підтримку в реальному часі, допомагати з оформленням замовлень від стадії вибору товару до стадії оплати і видачі розрахункового документа за формою ФКЧ-1.

3. Прогнозування попиту. Штучний інтелект може використовуватися для аналізу даних про попередні покупки, поведінку клієнтів та інші фактори з метою прогнозування майбутнього попиту на товари та послуги.

4. Оптимізація ціноутворення. Алгоритми штучного інтелекту можуть допомогти у прогнозуванні попиту на продукти, щоб встановити оптимальні ціни, динамічно змінювати ціни на продукти залежно від попиту, конкурентного середовища та інших факторів, можуть допомогти у відстеженні цін конкурентів та встановленні конкурентних цін на продукти.

5. Автоматизоване управління запасами. Застосування штучного інтелекту в електронній комерції допомагає оптимізувати управління запасами шляхом прогнозування попиту, оптимізації складського обліку та автоматизації процесу замовлення товарів.

6. Кібербезпека. Виявлення шахрайських транзакцій та захисту від кібератак, а також аналіз даних про безпеку, щоб виявити та усунути вразливості.

Розглянемо деякі приклади успішного впровадження штучного інтелекту:

о Amazon: система рекомендує продукти, ґрунтуючись на історії покупок, поведінці на сайті та інших факторах.

о Netflix: рекомендує фільми та серіали, ґрунтуючись на рейтингах та історії переглядів.

о Alibaba: використовує ШІ для персоналізації результатів пошуку для кожного користувача.

о Uber: використовує динамічне ціноутворення, яке залежить від попиту та пропозиції.

о Facebook: використовує ШІ для сегментації аудиторії для більш адресних рекламних кампаній.

о ManyChat: використовує чат-ботів для автоматизації email-маркетингу та SMM.

о Adobe Analytics: використовує ШІ для аналітики та оптимізації маркетингових кампаній.

о Sephora: використовує чат-бота для консультування та підтримки клієнтів.

о IKEA: використовує віртуального помічника для допомоги у виборі та плануванні меблів.

о Trustpilot: використовує ШІ для аналізу відгуків клієнтів та виявлення проблем.

о Walmart: використовує ШІ для прогнозування попиту на продукти та оптимізації запасів.

о Airbnb: використовує динамічне ціноутворення для встановлення оптимальних цін на житло.

о PriceRunner: використовує ШІ для відстеження цін конкурентів та встановлення конкурентних цін.

о JD.com: використовує ШІ для прогнозування потреб у ресурсах та оптимізації маршрутів доставки.

о DHL: використовує ШІ для відстеження та моніторингу вантажів у режимі реального часу.

о Kiva Systems: використовує роботів, керованих ШІ, для автоматизації завдань на складі.

Це лише деякі приклади того, як ШІ використовується в електронній комерції. Очікується, що в найближчі роки використання ШІ в цій сфері буде значно зростати.

Впровадження ШІ може мати ряд переваг:

- Підвищення ефективності: автоматизація завдань може звільнити час для більш творчої та стратегічної роботи.

- Економія коштів: автоматизація може допомогти знизити витрати на персонал, логістику, інші сфери.

- Краще прийняття рішень: аналіз даних може допомогти приймати більш обґрунтовані та ефективні рішення.

- Підвищення конкурентоспроможності: ШІ може допомогти компаніям стати більш конкурентоспроможними на ринку.

Однак, важливо зазначити, що впровадження ШІ також може мати ряд ризиків:

- Витіснення робочих місць: автоматизація може призвести до втрати робочих місць. Хоча з точки зору роботодавця та в сучасних умовах та проблемах на ринку праці України це буде навпаки, перевагою.

- Етичні питання: використання ШІ може призвести до етичних проблем, таких як упередженість алгоритмів, порушення приватності.

- Висока вартість: розробка та впровадження систем ШІ може бути дорогим.

Хоча, якщо порівнювати з ризиками відтоку персоналу за період війни і витратах на навчання нового працівника - дана перспектива буде окупною. Впровадження штучного інтелекту в інформаційні системи надають підприємствам більш гнучкі та інтегровані рішення для управління бізнес-процесами, що дозволяє їм ефективніше працювати та досягати своїх цілей в умовах змінного бізнес-середовища.

Список використаних джерел:

1. Hemachandran K. Raul V. Rodriguez. *Artificial Intelligence for Business: An Implementation Guide Containing Practical and Industry-Specific Case Studies*. Велика Британія: Taylor & Francis, 2023. — 684 с.

2. . Louis Columbus. *How Artificial Intelligence is Revolutionizing Business in 2017*. // Forbes: електрон. фахове вид. URL: <https://www.forbes.com/sites/louiscolombus/2017/09/10/how-artificial-intelligence-is-revolutionizing-business-in-2017/?sh=889e27c5463a> (дата звернення: 13.03.2024).

3. Erik Brynjolfsson, Andrew McAfee. *The Business of Artificial Intelligence* // Harvard Business Review: електрон. фахове вид. URL: <https://hbr.org/2017/07/the-business-of-artificial-intelligence> (дата звернення: 13.03.2024).

УДК 004:631

Любов КВАСНІЙ

*к. е. н., доцент, професор кафедри менеджменту організацій,
економіки та підприємництва*

Юрій ШУЛЬЖИК

*к. т. н., професор Європейського професійного докторату,
директор інституту,*

*Прикарпатський інститут імені Михайла Грушевського, м. Трускавець
Ольга КОНДРА*

*к. е. н., доцент кафедри менеджменту організацій,
економіки та підприємництва,*

*Прикарпатський інститут імені Михайла Грушевського ПрАТ «ВНЗ «МАУП»,
м. Трускавець*

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕС-ПРОЦЕСАМИ НА ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

Інформаційні системи в управлінні бізнес-процесами на продовольчому ринку України стають все більш важливим елементом успішного функціонування підприємств у галузі харчової промисловості. Завдяки розвитку технологій та впровадженню сучасних інформаційних рішень, компанії отримують змогу оптимізувати свої процеси, забезпечувати високу якість продукції та задоволення потреб споживачів. Інформаційні системи сприяють управлінню бізнес-процесами на продовольчому ринку України в наступних сферах:[1]

- Автоматизація виробничих процесів: Інформаційні системи дозволяють підприємствам у сфері харчової промисловості автоматизувати різноманітні виробничі процеси, починаючи від контролю за постачанням сировини і закінчуючи управлінням якістю готової продукції.

- Управління ланцюгом постачання: Інформаційні системи допомагають управляти всіма етапами ланцюга постачання - від закупівлі сировини до доставки готової продукції споживачам. Це дозволяє зменшити час і витрати на пошук постачальників, покращити взаємодію з ними та забезпечити стабільне постачання сировини.

- Маркетинг і продажі: Інформаційні системи допомагають підприємствам аналізувати ринок, визначати потреби споживачів, розробляти маркетингові стратегії та ефективно просувати свою продукцію. Завдяки цьому підприємства можуть досягати більшого успіху на ринку та залучати нових клієнтів.

- Управління виробництвом і запасами: Інформаційні системи дозволяють оптимізувати управління виробництвом і запасами, що дозволяє підприємствам уникати надмірного або недостатнього запасу товарів і забезпечувати їхню належну якість та наявність в потрібний момент.

- Контроль якості і безпеки продукції: Інформаційні системи допомагають підприємствам вести контроль якості та безпеки своєї продукції на всіх етапах

виробництва та постачання. Це дозволяє забезпечити відповідність продукції стандартам якості та вимогам безпеки харчових продуктів.

- Аналіз та планування: Інформаційні системи надають підприємствам можливість проводити аналіз різноманітних даних про їхню діяльність, що дозволяє здійснювати ефективне планування розвитку бізнесу та приймати обґрунтовані стратегічні рішення.

Таким чином, інформаційні системи в управлінні бізнес-процесами на продовольчому ринку України є важливим інструментом для підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємств у цій галузі.

Автоматизація процесів дозволяє автоматизувати багато елементарних операцій, таких як облік товарів, управління запасами, ведення обліку фінансів тощо. Це дозволяє підприємствам зосередитися на стратегічних завданнях і приймати швидкі та обґрунтовані рішення.

Інформаційні системи дозволяють встановлювати ефективні зв'язки з постачальниками, управляти запасами, відстежувати рух товарів від постачальника до кінцевого споживача. Це допомагає зменшити затрати та час на постачання товарів і покращує обслуговування клієнтів.

Інформаційні системи дозволяють відстежувати якість сировини, контролювати процеси виробництва та забезпечувати відповідність продукції стандартам якості та безпеки. Інформаційні системи забезпечують доступ до даних, які допомагають аналізувати ринок, виявляти тенденції споживання, прогнозувати попит та реагувати на зміни вчасно. Це дозволяє підприємствам приймати обґрунтовані рішення щодо асортименту, ціноутворення та маркетингових стратегій.

Інформаційні системи дозволяють збирати та аналізувати дані про споживачів, їхні вподобання та поведінку, що дозволяє підприємствам створювати персоналізовані пропозиції, підвищувати лояльність клієнтів та збільшувати обороти.[2]

Усі ці фактори демонструють, що інформаційні системи в управлінні бізнес-процесами на продовольчому ринку України допомагають підприємствам стати більш конкурентоспроможними, адаптивними та ефективними, що є критично важливим у сучасних умовах ринкової конкуренції.

Впровадження сучасних інформаційних рішень дозволяє підприємствам оптимізувати свою діяльність, підвищувати якість продукції та задовольняти потреби споживачів на високому рівні.

Список використаних джерел:

1. Самсонова В.В. Сутність організаційно-економічного механізму поширення сільськогосподарських знань та інформації. Науковий вісник НАУ. 2006. Вип. 100. С. 329-333
2. Марусей Т.В. Інформаційні системи і технології в консультативному забезпеченні АПК. URL: <https://www.pdau.edu.ua/sites/default/files/nppdaa> (дата звернення (8.03.2024)).

УДК 004.45:005.95-051

Ірина КОЛОДІЙ

док. філософії, в.о. доцента кафедри менеджменту ім. проф. Є. В. Храпливого,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів

ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РОЛЬ CRM - СИСТЕМИ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ЧАСУ РОБОТИ МЕНЕДЖЕРА

У сучасному світі конкуренція на ринку є дуже високою. Щоб утримати клієнтів, компанії повинні надавати їм високий рівень обслуговування.

Сучасний бізнес володіє широким спектром інструментів, що використовуються для розробки маркетингових проектів та стратегічного управління конкурентоспроможністю. Це включає вдосконалення аналітики, маркетингових комплексів, партнерських відносин, методів залучення та утримання клієнтів, інформаційних систем, методів обробки інформації, цифрових технологій та багато іншого.

Одним з таких інструментів, який розглядається в статті, є CRM-система. Вона використовується як джерело інформації для розробки маркетингових проектів та стратегічного управління конкурентоспроможністю.

CRM система (Customer Relationship Management) – це програмне забезпечення, яке допомагає організувати та автоматизувати роботу з клієнтами.

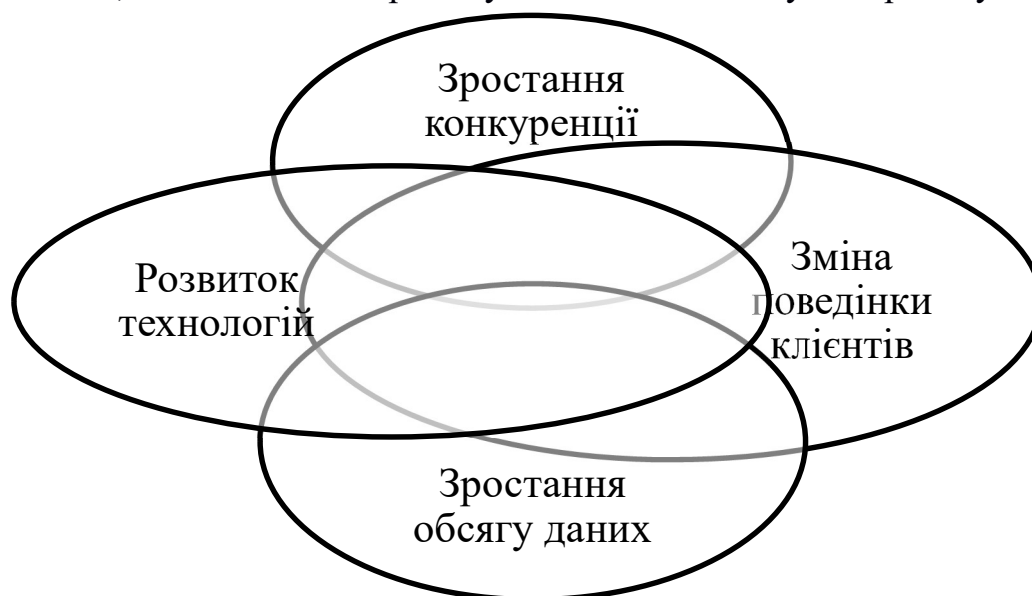

Рисунок 1 – Фактори що зумовлюють актуальність CRM – систем

CRM система може допомогти компаніям покращити обслуговування клієнтів за рахунок зберігання всієї історії взаємодії з клієнтом в одному місці, швидкого доступу до інформації про клієнта також надає можливості спілкуватися з клієнтом через різні канали (телефон, email, чат) і персоналізації пропозицій для клієнтів.

Основне завдання CRM-систем – автоматизація та прискорення бізнес-процесів. Це стосується всіх етапів продажу, маркетингу, сервісу, розподілу

завдань, контролю їх виконання, внутрішніх комунікацій та багато іншого.

CRM-системи можуть використовуватися в будь-якій сфері діяльності та розмірі бізнесу. Їх можна адаптувати до потреб specific businesses.

Використання CRM системи може дати компаніям переваги у збільшенні продажів, покращенні обслуговування клієнтів, зниженні витрат, підвищенні продуктивності та покращенні прийняття управлінських рішень.

Впровадження CRM системи може здатися складним завданням, але результативним. CRM система може допомогти значно покращити бізнес процеси в організації та оптимізувати час роботи менеджера.

Опрацювання літературних джерел [1; 2; 3] демонструють приклади успішного використання CRM систем:

- компанія "Nike" використовує CRM систему для персоналізації маркетингових кампаній;
- компанія "Amazon" використовує CRM систему для прогнозування потреб клієнтів;
- компанія "Starbucks" використовує CRM систему для лоялізації клієнтів.

CRM система – це не панацея, але це потужний інструмент, який може допомогти покращити та адаптувати бізнес до сучасних вимог та викликів.

CRM-системи автоматизують рутинні завдання, такі як ведення журналу спілкування з клієнтами, створення комерційних пропозицій, контроль за етапами угоди, нагадування про важливі події. Це звільняє час менеджера для більш важливих завдань, таких як генерування нових лідів, ведення переговорів та укладення угод.

CRM-системи надають доступ до аналітичних даних. Ці дані можуть допомогти менеджерам краще зрозуміти своїх клієнтів, їхні потреби та очікування. Це дозволяє менеджерам більш ефективно сегментувати клієнтів, розробляти більш персоналізовані пропозиції та підвищувати рівень обслуговування клієнтів.

Таким чином, варто зазначити, що впровадження CRM-системи є важливим та необхідним кроком для оптимізації бізнес-процесів в управлінні зокрема.

Список використаних джерел:

1. Карнаушенко А. Ю., Ширяєва Н. Ю. Цінність CRM-системи в менеджменті будівельного підприємства. 2016.
2. Краузе О., Піняк І., Шпилик С. В. CRM як джерело інформації для розробки маркетингових проєктів та стратегічного управління конкурентоспроможністю. Галицький економічний вісник Тернопільського національного технічного університету, 2022, 77.4: 94-102.
3. Мозгова Г. В., Морозов А. О. Фомін О. Д. Використання CRM-систем на українському ринку: особливості та перспективи. Проблеми системного підходу в економіці, 2017, 2: 89-94.

УДК 336.02:336.1: 336.6

Олег КОСТИРКО
аспірант,

Львівський національний університет природокористування, м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ

Тракування бізнес-процесів, як специфічних об'єктів обліку на підприємстві, що виступають в якості активів, формує необхідність їх розуміння як сфери витрат, облік яких на даний момент є теоретично недостатньо дослідженим та методично неврегульованим. Як наслідок, це створює практичні проблеми у достовірній вартісній оцінці цих витрат та ускладнює оцінку реальної ефективності менеджерської діяльності з позицій її впливу на загальноекономічні результати всієї господарської діяльності господарюючого суб'єкта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій зарубіжних (1,2) і вітчизняних науковців (4,5) та практикуючих менеджерів (7,8) вказують, що вартісна оцінка витрат на дизайн, практичне використання та реінжиніринг бізнес-процесів є недостатньо об'єктивною та чітко недермінованою. Як правило, вона обмежується витратами на оплату праці спеціалістів у сфері менеджменту, бізнес-консалтингу, матеріалів та засобів, що використовується в процесі управлінської діяльності менеджерами, які використовують запропоновані бізнес-процеси і т.п. Наприклад, в одній з найвідоміших та найвпливовіших праць з бізнес-процесів (Manifesto for Business Revolution) автори розкривають стратегічні особливості дизайну і реорганізації бізнес-процесів з метою досягнення значної ефективності, проте поза увагою є саме питання сукупної вартості витрат та їх чіткого відображення в обліку як одного з критеріїв оцінки їх ефективності.

В іншій класичній праці зарубіжних авторів (Michael Hammerand, James Champy, "Reengineering the Corporation: "Business Process Management: Concepts, Languages, Architectures") детально подано опис теорії, термінології та інструментів управління бізнес-процесами, однак цей навчальний посібник з бізнес-процесів також недостатньо вказує на процедури і способи акумулювання рівного роду витрат в цій сфері діяльності менеджменту та методів їх акумулювання і обліку для наступної оцінки їх ефективності.

Вітчизняні дослідники підходять до вирішення проблеми обліку витрат на проектування бізнес-процесів та їх використання в практичній діяльності спрощено, без належного дослідження всіх інституційних особливостей економічного середовища та стану досконалості методичного забезпечення бухгалтерського обліку.

Зокрема, необхідно актуалізувати визначення бізнес-процесу з позицій його використання в процедурах управління господарською діяльністю як окремого об'єкта бухгалтерського обліку, в т.ч. регламентування і ідентифікацію складу витрат, методики їх вартісної оцінки, обґрунтування їх віднесення до відповідної групи витрат, розглянути проблеми амортизації таких витрат тощо. З

огляду не це в дослідженні сформульовано ряд завдань, зокрема: що відносити до бізнес-процесу як активу підприємств, як визначати вартість бізнес-процесу, як оцінювати термін корисної дії бізнес-процесів та їх амортизацію, особливості обліку бізнес-процесів у інформаційних системах і ін.

Виклад основного матеріалу. Сучасні системи управління підприємством побудовані на основі бізнес-процесів або так званого процесного управління

М. Хаммер та Дж. Чампі, які одними з перших використали термін “бізнес-процес” в управлінській термінології, окреслили його як сукупність різних видів діяльності, коли “на вході” використовується один чи більше видів ресурсів, а на “виході” створюється продукт, що представляє цінність для споживача. Існують інші погляди на трактування цього терміну, які розкривають його ключові характеристики в залежності від мети дослідження.

В більшості публікацій зміст поняття «бізнес-процеси» означено як сталу послідовність цілеспрямованих і взаємопов'язаних дій та операцій, які здійснюються в рамках підприємства з метою виробництва продукту або надання послуги. Бізнес-процес включає в себе взаємодію різних структурних підрозділів підприємства, залучає людські, матеріальні та фінансові ресурси для їх опрацювання або перетворення і має певну мету, яку потрібно досягти.

Незалежно від того, до якої групи належать бізнес-процеси (основні, забезпечуючі, процеси управління чи розвитку) вони виступають інструментами організації діяльності підприємства та ефективного управління ним. Кожна з груп бізнес-процесів відіграє свою детерміновану роль при формуванні результатів діяльності підприємства і його вартості.

Бізнес-процеси можуть бути виконані на різних рівнях в організації, від окремих відділів до всього підприємства. Вони можуть бути автоматизовані або виконуватися вручну, можуть включати стандартні дії або бути унікальними для конкретного підприємства. Бізнес-процеси можуть бути створені підприємством самостійно або підприємство може придбавати готові бізнес-процеси для використання у своїх потребах наприклад на умовах франшизи.

Теорія управління трактує бізнес-процеси як активи (9), адже їх конструювання чи використання в управлінській діяльності вимагає певних витрат, що в свою чергу, обумовлює потребу в їх трактуванні як специфічних об'єктів обліку.

Окремі нормативно-правові акти України регулюють облік бізнес-процесів як необоротних активів підприємства, які за своєю природою є нематеріальними активами, що можна описати та ідентифікувати з допомогою відповідних артефактів, зокрема:

- діаграми бізнес-процесів (графічні зображення, які показують послідовність дій та процесів, необхідних для досягнення певної мети в бізнесі. Найбільш популярними типами діаграм бізнес-процесів є блок-схеми, UML-діаграми, діаграми потоків даних);

- описи процесів (текстові документи, які описують дії та процеси, які необхідні для досягнення певної мети в бізнесі. Описи процесів можуть бути написані у формі інструкцій для співробітників, керівництва процесом, або у формі документації зі стандартами та процедурами);

- форми та шаблони (стандартні форми та шаблони, які використовуються для збору та обробки даних у процесі бізнесу. Наприклад, форми заповнення замовлення, шаблони контрактів, форми звітності);

- матриці відповідальності (таблиці, які вказують, які співробітники відповідають за конкретні дії та завдання в рамках процесу);

- моделі бізнес-процесу (візуальні або математичні моделі, які описують послідовність та залежності між процесами в бізнесі);

- бізнес-правила (формалізовані правила, які встановлюють, як повинен працювати бізнес-процес). Ці правила можуть включати правила прийняття рішень, правила перевірки даних, правила контролю доступу до інформації, а також будь-які інші правила, які встановлюються в організації);

- автоматизований воркфлоу (робочий потік бізнес-процесу) - відображення бізнес-процесу за допомогою спеціального програмного забезпечення, яке дозволяє автоматично керувати послідовністю дій та подій у рамках процесу. Такий воркфлоу може включати в себе автоматизацію різноманітних завдань, включаючи автоматичну обробку даних, автоматичне відправлення повідомлень та інформації, автоматичне призначення завдань та визначення пріоритетів, автоматичний контроль над виконанням завдань, і багато іншого. Автоматизований воркфлоу бізнес-процесу дозволяє підприємствам знизити час, необхідний для виконання процесів, збільшити точність та ефективність виконання завдань, а також знизити витрати на виконання ручних робіт.

Для успішного функціонування підприємства важливо мати чітку картину бізнес-процесів, що відбуваються в організації, їх залежностей та взаємодії. Кваліфіковане управління бізнес-процесами може допомогти зменшити витрати, підвищити якість продукції або послуг, поліпшити клієнтський досвід та збільшити загальну ефективність підприємства.

За визначенням, до нематеріальних активів належать немонетарні активи, які не мають матеріальної форми, можуть бути ідентифіковані та утримуватися підприємством з метою використання протягом періоду більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує 1 рік) для виробництва, торгівлі, надання послуг чи адміністративних потреб.

Бізнес-процеси відповідають цим критеріям, тому на них поширюються правила і підходи які використовуються для обліку нематеріальних активів. Методологічні засади формування в бухгалтерському обліку відомостей про нематеріальні активи та розкриття інформації про них у фінансовій звітності визначає П(с)БО 8 «Нематеріальні активи». Для цього доцільно застосовувати рахунок 127 «Інші нематеріальні активи» разом з такими нематеріальними активами як права на здійснення діяльності, або використання економічних та інших привілеїв тощо.

Відповідно до цих вимог, необхідно відображати витрати на самостійний дизайн та розробку або придбання бізнес-процесів від інших фізичних чи юридичних осіб, які обліковуються за первісною вартістю, та суму дооцінки бізнес-процесів. Вибуття бізнес-процесів через їх неактуальність для підприємства і неможливість отримання надалі економічних вигод від їх використання, а також в разі уцінки бізнес-процесів в зв'язку зі зниженням їх

ефективності також повинно знаходити відображення в обліку. Всі операції, які забезпечують відображення бізнес-процесів в обліку оформляються первинними документами з дотримання відповідних вимог.

Визначення вартості бізнес-процесу може бути виконано за допомогою різних методів, зокрема:

- метод порівняльної оцінки: вартість бізнес-процесу визначається шляхом порівняння його з аналогічними процесами в інших компаніях, які мають подібні розміри та функціонують у схожих умовах. Цей метод може допомогти визначити наскільки ефективним є бізнес-процес у порівнянні з конкурентами;

- метод витрат: включає в себе оцінку вартості бізнес-процесу шляхом визначення витрат на його здійснення. Для цього необхідно враховувати витрати на оплату праці, витрати на матеріали та інші витрати, пов'язані з процесом;

- метод доходів: вимагає визначення очікуваних доходів або зекономлених коштів, які будуть здійснені завдяки бізнес-процесу. Оцінка вартості бізнес-процесу проводиться шляхом визначення потенційних доходів та чистого прибутку, які можуть бути здійснені в результаті його реалізації;

- метод ринкової вартості: полягає в оцінці вартості бізнес-процесу, виходячи з ринкових умов, у яких він діє. Цей метод вимагає вивчення ринку та визначення того, яка вартість може бути прийнятна для певного бізнес-процесу;

- метод дисконтування: визначення поточної вартості бізнес-процесу на основі майбутніх очікуваних виручок, вартість бізнес-процесу оцінюється шляхом дисконтування очікуваних виручок на поточний момент часу. Це означає, що більш віддалені потоки виручки мають меншу вагу при визначенні вартості бізнес-процесу, оскільки майбутні доходи мають меншу ймовірність і вплив на вартість, ніж доходи, які можна отримати в ближчому майбутньому.

Враховуючи вищевказані методи, слід зазначити, що оцінка вартості бізнес-процесу є досить складним процесом, який вимагає детального аналізу та вивчення бізнес-процесу та його взаємодії з іншими процесами в компанії. Оцінка вартості бізнес-процесу є важливою складовою прийняття рішень про фінансування, інвестування та оптимізацію бізнесу.

Оцінка терміну корисної дії бізнес-процесу як активу є важливою складовою управління бізнесом і безпосередньо визначає період відображення в обліку на підприємстві. Оцінка терміну корисної дії бізнес-процесу може бути проведена наступними способами:

- аналіз трендів та історичних даних. Вивчення трендів та історичних даних дає уявлення про те, як довго бізнес-процес може бути корисним у майбутньому. Наприклад, якщо бізнес-процес працював протягом останніх 5 років і його ефективність не зменшувалася, можна припустити, що його корисний термін становить ще кілька років;

- аналіз конкурентного середовища. Вивчення конкурентного середовища може дати уявлення про те, наскільки довго бізнес-процес може бути корисним на ринку. Якщо конкуренти також використовують подібний бізнес-процес, то можна припустити, що його корисний термін триватиме довше.

- аналіз змін в законодавстві. Зміни в законодавстві можуть впливати на термін корисної дії бізнес-процесу. Наприклад, якщо змінюється законодавство,

що регулює використання технологій або виробничих процесів, це може вплинути на термін корисної дії бізнес-процесу;

- аналіз технологічних змін. Технологічні зміни можуть вплинути на термін корисної дії бізнес-процесу. Наприклад, якщо нові технології з'являються на ринку, це може призвести до того, що бізнес-процес втрачає свою актуальність;

- експертна оцінка. Експертна оцінка може бути використана для оцінки терміну корисної дії бізнес-процесу. Експерти можуть відповісти на запитання про те, які фактори можуть впливати на термін корисної дії бізнес-процесу та які є перспективи його розвитку;

- вивчення залежностей. Термін корисної дії бізнес-процесу може бути пов'язаний з залежностями на бізнес-модель, організацію роботи на підприємстві чи у відділі та іншими бізнес-процесами. Наприклад, якщо бізнес-процес є складовою частиною більшої системи або процесу, його термін корисної дії може залежати від терміну корисної дії цієї системи або процесу.

Дискусійним є питання щодо амортизації бізнес-процесів як об'єктів обліку та чіткого визначення строку їх корисного використання. За основу можна брати мінімальні строки амортизації, встановлені у Податковому кодексі України або очікуваний період користування бізнес-процесом чи очікуваний термін виробництва продукту, до якого належить даний бізнес-процес. Відповідно до пункту 26 НП(с)БО 8. встановлений строк корисного використання бізнес-процесу як нематеріального активу потрібно зазначити у розпорядчому акті підприємства під час зарахування його на баланс.

Разом з тим потрібно враховувати, що не підлягають амортизації нематеріальні активи з невизначеним строком корисного використання, тому якщо бізнес-процес немає визначеного строку корисного використання, його не амортизують. Метод амортизації нематеріального активу підприємство обирає з урахуванням умов отримання майбутніх економічних вигод. Якщо для бізнес-процесу такі умови визначити неможливо, то амортизацію нараховують із застосуванням прямолінійного методу.

Облік бізнес-процесів в інформаційних системах на підприємстві має свої особливості, обумовлені впливом окремих факторів:

- Відповідність законодавству. Облік бізнес-процесів повинен відповідати вимогам законодавства та нормативно-правових актів бухгалтерського обліку;

- тип інформаційної системи. Облік бізнес-процесів може залежати від типу та функціональності інформаційної системи, яка використовується на підприємстві;

- особливості та розмір підприємства. Облік бізнес-процесів може залежати від розміру підприємства та його специфіки. Наприклад, для невеликих підприємств може бути доцільно використовувати простіші та менш витратні методи обліку.

Отже, спосіб обліку бізнес-процесів в управлінських та інформаційних системах на підприємстві залежить від різних факторів, тому підприємство повинно ретельно аналізувати свої потреби та вибирати оптимальний метод обліку, що відповідає його специфіці, внутрішнім потребам, особливостям ринку та нормативно-правовим вимогам.

Таким чином, аналізуючи зміст і природу бізнес-процесів на підприємстві та оцінюючи їх як активи, створені менеджментом задля ефективного управління господарською діяльністю, можна узагальнити наступні висновки:

Бізнес-процеси є необхідним елементом функціонування кожного суб'єкта економічної діяльності, які обумовлені його організаційною структурою, раціоналізують в її рамках економічні процеси та забезпечують ефективність функціонування господарюючого суб'єкта.

Бізнес-процеси є продуктом діяльності менеджменту підприємства, що уречевлюють в собі витрати праці на їх конструювання, а також матеріальні та фінансові витрати на їх впровадження та використання в процесі господарської діяльності

Сукупність витрат на конструювання конкретних бізнес-процесів вимагає відповідного облікового забезпечення процесу формування цих витрат та управління ними як активами, що впливають на економічну ефективність суб'єкта господарської діяльності

Організація облікового забезпечення бізнес-процесів як активів підприємства у формі специфічних об'єктів обліку є складною і недостатньо дослідженою науково-методичною проблемою, що обмежує аналітичні можливості оцінки економічної ефективності менеджменту і управлінської діяльності. Запропонований підхід до організації бухгалтерського обліку бізнес-процесів як активів підприємства що дозволяють підвищити ефективність їх функціонування може бути розвинутий і поглиблений на основі застосування теорії бухгалтерського обліку та теорії менеджменту, що в цілому дозволить краще організувати економіку організації та управління господарськими процесами на підприємствах.

Список використаних джерел:

1. Reengineering the Corporation: A Manifesto for Business Revolution by Hammer Michael, Champy James
2. Business Process Management: Concepts, Languages, Architectures, Book by Mathias Weske Harvard business review, Process management
3. Куцик П.О. Облікова концепція управління вартістю нематеріальних активів підприємства: [монографія] / П.О.Куцик, І.М.Дрогобицький, З.П.Плиса, Х.І.Скоп. – Львів: Растр-7, 2016. – 268 с
4. Кушина О. Необоротні активи: класифікаційний алгоритм / О. Кушина // Бухгалтерія. Право. Податки. Консультації. - 2012. - 2 листопада (№44). - С. 11-17.
5. Папінова О. Облік операцій з необоротними активами / О. Папінова // Бібліотека «Баланс». - 2012. - №9. - С. 16-23. HarvardBusinessReview
6. <https://www.golovbukh.ua/article/7363-amortizatsya-nematerialnogo-aktivu>
ABPMP BPM CBOOK Version 4.0 © 2019
7. <https://www.buhoblik.org.ua/uchet/organizacziya-buxgalterskogo-ucheta/388-plan-rahunkiv.html>

УДК 657:004

Ірина ЗАМКОВА

*д.е.н., професор, професор кафедри обліку і оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв*

Галина МАЦЬКІВ

*к.е.н., доцент, директор Навчально-наукового інституту заочної та
післядипломної освіти,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН В ОБЛІКУ ТА АУДИТІ

Запровадження технології блокчейн у систему бухгалтерського обліку та аудиту все ще перебуває на початковому етапі і вимагає значного імпульсу для активізації зазначених процесів. При цьому варто зауважити, що поява блокчейну в обліку зумовлена низкою факторів, а саме потребою у підвищенні прозорості та доступності даних; боротьбою із шахрайством та помилками; автоматизацією та оптимізацією бізнес-процесів; потребою у зменшенні витрат на адміністрування і часу для обробки та підготовки звітності, розвитком нових фінансових інструментів та моделей бізнесу [4].

Про проривний характер блокчейну у сфері обліку та аудиту свідчать розробки аудиторських фірм «великої четвірки» (Deloitte, Pricewaterhouse Coopers (RwS), KPMG та Ernst & Young), які зосереджені на можливостях інноваційного застосування технології для ведення бухгалтерського обліку, аудиту, консультування, а також використання в інших сферах, зокрема у трансформуванні бізнес-процесів, що забезпечить для клієнтів досягнення визначених стратегічних цілей, наданні блокчейн-рішень корпоративного рівня організаціям [2].

Таким чином, блокчейн за своїм техніко-економічним змістом являє собою базу даних усіх операцій, яка створюється у вигляді окремих блоків і при цьому кожний наступний блок містить у собі частину інформації попереднього. Головними перевагами такої технології вважається прозорість, надійність і спроможність працювати, аналізувати та перевіряти облікову інформацію в режимі реального часу. Суть роботи даної програми полягає в тому, що інформація, яка зберігається в блоках постійно перевіряється. Якщо певні дані змінюються, то система повідомляє про це, водночас записуючи нову інформацію в окремий блок. Система відстежує всі фінансові операції в реальному часі, повідомляє про зміни та не допускає помилок чи шахрайства з цифрами.

Отже, для впровадження блокчейну в обліку і фінансовому управлінні, існують різноманітні платформи, які спеціалізуються на цій сфері. Ось декілька популярних платформ, призначених для обліку з використанням технології блокчейн:

- IBM Blockchain – надає інструменти для створення та управління приватними блокчейн-мережами та спеціалізується на рішеннях для бізнесу,

може бути використана для впровадження систем обліку, забезпечуючи безпеку та прозорість даних;

- SAP Blockchain – пропонує блокчейн-рішення для вирішення різних завдань, включаючи облік та управління ланцюгом постачання, інтегрується з існуючими системами управління підприємством SAP та надає засоби для створення додатків на основі блокчейну;

- Oracle Blockchain – пропонує платформу для створення та управління приватними блокчейн-мережами, підтримує різні типи блокчейнів та інтегрується з існуючими системами обліку та управління підприємством Oracle;

- Deloitte Blockchain - пропонує послуги консультування та розробки рішень з використання блокчейну для бухгалтерського обліку та аудит;

- Microsoft Azure Blockchain – надає хмарні блокчейн-платформи для створення та управління приватними блокчейн-мережами, має інструменти для розробки та тестування додатків на основі блокчейну;

- Waves є блокчейн-платформою, спрямованою на фінансові послуги та відкриті фінанси, дозволяє створювати та обмінюватися цифровими активами та токенами, що може бути корисним для бухгалтерського обліку [5].

Кожна з цих платформ має свої особливості та може відповідати різним вимогам бізнесу у сфері бухгалтерського обліку. При виборі платформи важливо враховувати потреби конкретного підприємства, технічні можливості та готовність до інтеграції з існуючими системами.

Хоча блокчейн може мати багато переваг для обліку, також існують деякі проблеми, з якими може зіткнутися впровадження цієї технології, а саме обмежена масштабність (при великому обсязі транзакцій швидкість обробки може значно знизитися, а вартість проведення транзакцій – зростати), приватність та конфіденційність (відкритість блокчейну може створювати проблеми з конфіденційністю бізнесу, особливо якщо у деяких сферах потрібно дотримуватися правил щодо захисту персональних даних); відповідність регуляції (відсутність нормативної бази та стандартів регулювання операцій, відображених з використанням блокчейн-технологій); велика кількість енергії (багато блокчейн-мереж, особливо ті, що використовують алгоритм Proof of Work, вимагають великої кількості енергії для майнінгу та підтримки мережі), технічні проблеми (помилки у програмному забезпеченні та недоліки у безпеці можуть призвести до втрати коштів або навіть до втрати даних у блокчейні); витрати на впровадження та підтримку (впровадження блокчейну вимагає великих витрат на технічну підготовку, розробку програмного забезпечення та навчання персоналу). Ці проблеми варто уважно розглянути перед впровадженням блокчейну у систему обліку, і розробити відповідні стратегії для їх вирішення [1].

Попри беззаперечні переваги й позитивні сторони технології блокчейн, до прийняття кінцевого рішення про її застосування в обліку й аудиті варто підійти з розумною долею скептицизму, зваживши також усі «проти». Так численні представники бізнес-спільноти переконані, що через складність цієї технології та її зародковий стан мине ще немало часу, доки ми зможемо усвідомити справжню «силу» блокчейну. Слід також пам'ятати, що для її впровадження доведеться

змінити мислення працівників, основні засади організаційної культури на підприємстві, бізнес-процеси, бізнес-моделі, а це потребує часу і додаткових витрат. І, нарешті, відкритість та доступність інформації (фінансова прозорість), передбачена блокчейн-технологією, може негативно вплинути на діяльність підприємства внаслідок розповсюдження конфіденційних даних [4].

Впровадження принципів функціонування технології блокчейн у практику ведення бухгалтерського обліку й аудит багато вчених сьогодні вважає доволі перспективним напрямом. Так, за допомогою блокчейну можна трансформувати подекуди застарілі методи ведення бухгалтерського обліку, які використовуються на вітчизняних підприємствах. Беззаперечними її перевагами також є зменшення витрат на ведення обліку й проведення аудиту, одержання достовірних і завжди актуальних даних про господарську діяльність, підвищення швидкості доступу до бухгалтерської інформації, автоматизація багатьох функцій бухгалтера й аудитора, які раніше доводилося виконувати з набагато більшими затратами часу. Використання блокчейну також дозволяє підприємству розширити доступ до фінансування і покращити відносини з комерційними й фінансовими партнерами. Проте, як і стосовно будь-якої іншої нової технології, є сумніви щодо надійності, швидкості, безпеки та масштабованості блокчейну. Таким чином, перед прийняттям управлінського рішення про запровадження цієї технології, треба провести комплексний аналіз та оцінку багатьох чинників впливу, що стане напрямом наших подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Ілляшенко К. В. Перспективи застосування технології блокчейн в бухгалтерському обліку. Інфраструктура ринку. 2020. №40. С. 198-202.
2. Мацьків Г., Смірнова І., Малікова А., Пугаченко О., Дубініна, М. Застосування технології блокчейн у бухгалтерському обліку та аудиті: досвід України та Казахстану. Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice, 1(48), 2023. P.180–192.
3. Правдюк Н. Л., Обнявко М. В. Впровадження блокчейну в облікову систему: кроки назустріч. Ефективна економіка. 2022. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=9913> (дата звернення: 10.03.2023).
4. Попівняк Ю. М. Технологія блокчейн у бухгалтерському обліку й аудиті: сучасний стан, можливості та перспективи застосування. Економіка, управління та адміністрування. 2019. № 3(89). С. 137–144.
5. Ярощук О., Белова І. Технологія блокчейн в бухгалтерському обліку та аудиті. Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. 2020. № 3-4. С. 28- 44

УДК 330.3

Ольга ЛИСА

*к. т. н., доцент кафедри інформаційних технологій,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

Андрій-Володимир МІДИК

*Ph. D, інженер-розробник програмного забезпечення,
ТзОВ "N-IX" Software Development Company, м. Львів*

Тарас АНДРУШКО

*аспірант, інженер-розробник програмного забезпечення,
ТзОВ "N-IX" Software Development Company, м. Львів*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЕКОНОМІКИ У КОНТЕКСТІ БАЛАНСУ МІЖ ЦИФРОВІЗАЦІЄЮ ТА СТІЙКІСТЮ

Цифрові технології сприяють екологічним інноваціям, які сприяють сталому розвитку шляхом зменшення впливу на навколишнє середовище та оптимізації використання ресурсів. Оскільки ці технології розвиваються та зближуються з біотехнологіями та нанотехнологіями, вони можуть генерувати експоненційні інновації, які сприятимуть стабільному майбутньому. Цифровізація має як позитивний, так і негативний вплив на навколишнє середовище. З одного боку, це може дематеріалізувати економіку, сприяючи постачанню цифрових товарів і послуг, які становлять дедалі більшу частину економіки та експорту; збільшення важливості послуг, що надаються цифровими засобами, зменшує переміщення, а отже, і викиди. Більш глибокі зміни у споживанні очікуються з розвитком моделі продукту як послуги (PaaS), яка дає змогу порівнювати бажаний результат використання продукту без його покупки [1, с.43]. Мобільність як послуга (MaaS) використовує цю модель для поєднання транспортних послуг від державних і приватних постачальників через єдиний шлюз, який створює та керує переміщеннями. Це зменшує викиди вуглецю та оптимізує простір, який займають транспортні засоби, сприяючи просуванню до більш стійких міст [3, с.53].

У виробничому секторі впровадження штучного інтелекту в процес прийняття рішень оптимізує управління ресурсами та зменшує вплив на навколишнє середовище в таких сферах, як експлуатація природних ресурсів, виробництво, логістика та транспорт, а також споживання. Цифровізація також дає змогу відокремити діяльність від посередників, зменшивши транзакційні витрати та зв'язки в ланцюжках доданої вартості, з подальшою економією енергії та ресурсів. Дослідження Global e-Sustainability Initiative (GeSI) #SMARTer2030 підрахувало, що завдяки впровадженню цифрових рішень у різних секторах економіки загальний глобальний еквівалент вуглекислого газу можна скоротити на 12 гігатонн (Gt) до 2030 року, забезпечуючи шлях до стійкого зростання [2, с.64]. Найсуттєвіший внесок у це скорочення мали б зробити мобільні рішення, за якими слідують застосування у промисловому та сільськогосподарському секторах. Інформація про дорожній рух у режимі реального часу, розумна логістика та освітлення та інші цифрові рішення можуть

зменшити викиди CO₂ на 3,6 Гт, включаючи економію викидів від нереалізованих поїздок. Розумне виробництво, включаючи віртуальне виробництво, виробництво, орієнтоване на клієнта, циклічні ланцюжки поставок і розумні послуги можуть заощадити 2,7 Гт CO₂. Крім зниження викидів вуглецю, переваги включатимуть збільшення врожайності сільськогосподарських культур на 30%, економію понад 300 трильйонів літрів води, скорочення попиту на нафту на 25 мільярдів барелів на рік і зменшення на 135 мільйонів автомобілів у світовому автопарку.

Виробництво є не тільки центром цифрової революції, але й має найбільший потенціал для каталізації використання нових технологій, створення кращих робочих місць і синергії з іншими секторами економіки. Цифрові технології можуть оптимізувати ланцюг постачання та виробництво та прискорити час виходу на ринок. Крім того, зростання автоматизації та цифровізації сектору може призвести до серйозних реконфігурацій ланцюга, наприклад, зміни динаміки офшорингу, що призведе до неаршорингу та ресшорингу, а також збільшення передачі цінності від виробництва до проектування, досліджень, розробок та інновацій. Офшоринг, неаршоринг та ресшоринг - це різні стратегії управління глобальними діловими операціями, які використовуються компаніями для оптимізації витрат та ресурсів. Неаршоринг відноситься до перенесення бізнесу або виробничих процесів компанії до країн, які знаходяться в неподалік від її основного ринку або в тих самих географічних областях. Метою неаршорингу є зниження витрат та збільшення ефективності шляхом використання переваг близькості до основного ринку, зменшення часу та витрат на логістику, а також спрощення управління. Ресшоринг відноситься до повернення частини бізнесу або виробничих процесів компанії назад до її основної країни, де вони раніше були офшореними або неаршореними. Головною метою ресшорингу є збільшення контролю, якості та ефективності виробництва, а також відновлення робочих місць у домашній країні. Деякі з основних застосувань нових технологій у виробничому секторі – це відстеження замовлень у реальному часі та логістика постачальників, віртуальні системи розробки, міжмашинний зв'язок, моніторинг життєвого циклу клієнта та управління, а також автоматизація бізнес-процесів за підтримки штучного інтелекту.

Незважаючи на те, що цифровізація може зробити значний внесок у три виміри сталого розвитку (зростання, рівність і стійкість), її чистий вплив залежатиме від ступеня, в якому вона буде прийнята, і від її системи управління. Цифровий розвиток, який не регулюється принципами інклюзивності та стійкості, може посилити моделі соціального відчуження, а також нестабільні методи експлуатації та виробництва. Принципи інклюзивності та стійкості в контексті розумного виробництва та сучасного бізнесу означають створення систем та практик, які враховують потреби, можливості та довіру всіх зацікавлених сторін, включаючи різноманітні соціальні, економічні та екологічні аспекти. Ці принципи можуть бути реалізовані шляхом створення робочого середовища, що сприяє різноманітності та інклюзії, де кожен працівник відчуває себе поважним та врахованим; створення умов для вільного вираження

різноманітних думок, ідей та досвіду, що сприяє творчості та інноваціям у виробничих процесах; здатності бізнесу швидко реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі, адаптуючи свої стратегії та процеси до нових умов; розвитку бізнесу з урахуванням довгострокових економічних цілей та стратегій, що забезпечують стабільність і прибутковість; використання екологічно чистих та енергоефективних технологій, які мінімізують негативний вплив на довкілля та ресурси; введення цінностей інклюзивності та стійкості в корпоративну культуру та стратегії розвитку; забезпечення гідних умов праці для всіх працівників та сприяння соціальній відповідальності бізнесу перед громадськістю та співтовариством; розвитку партнерських відносин з усіма зацікавленими сторонами, включаючи працівників, клієнтів, постачальників та громадськість.. Ці принципи відображають важливі аспекти розвитку сучасного бізнесу та виробництва, сприяючи створенню стійких, інклюзивних та успішних організацій, які можуть працювати на користь всього суспільства.

Таким чином, в подальшому є необхідним розгортання, спільного використання та експлуатація сприятливої інфраструктури та технологій, необхідних для розвитку Інтернету, особливо шляхом сприяння створенню та зміцненню точок обміну Інтернетом (IXP) і прийняттю Інтернет-протоколу версії 6 (IPv6) за допомогою підходів із залученням багатьох зацікавлених сторін; стимулювати підприємницькі екосистеми та державну та приватну співпрацю для сприяння виробничим зв'язкам та інноваціям, а також для прискорення технологічних підприємств через інкубатори, акселератори, бізнес-мережі та обсерваторії цифрових екосистем; сприяння дистанційній роботі в регіоні, оновлення трудової політики для забезпечення належного соціального захисту, соціального діалогу, гідної праці та участі працівників у цифровій економіці.

Список використаних джерел:

1. Euromoney Global Limited (2019), TowerXchange Americas Dossier 2019, London.
2. GeSI (Global e-Sustainability Initiative) (2015), #SMARTer2030: ICT Solutions for 21st Century Challenges, Brussels, June [online] https://smarter2030.gesi.org/downloads/Full_report.pdf.
3. GlobalData (2020), “Demand for hybrid cloud solutions drives 22.4% CAGR increase in Latin America’s cloud computing services market from 2019 to 2023”, London, 4 February [online] <https://www.globaldata.com/demand-for-hybrid-cloudsolutions-drives-22-4-cagr-increase-in-latin-americas-cloud-computing-services-market-from-2019-to-2023>

УДК 332.1:004.9

Юрій МАЗУР
к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційних технологій,
Дмитро ПРУС
аспірант кафедри економіки,
Уманський національний університет садівництва, м. Умань

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ

Впровадження територіально-адміністративної реформи надало територіальним громадам додаткові повноваження та відповідальність щодо забезпечення соціально-економічного розвитку відповідних територій.

З концептуальної точки зору спроможна, «розумна» територіальна громада, за визначенням Інституту стандартів Великої Британії (British Standard Institution, BSI), розглядається як «ефективна інтеграція фізичних, цифрових та людських систем у штучно створеному середовищі для забезпечення громадянам стійкого та благополучного майбутнього». У прогнозі Національної розвідувальної ради США щодо розвитку світу до 2035 р. зазначається зростаюча роль саме місцевих органів влади в управлінні суспільними потребами в умовах глобальних економічних викликів [1].

Інформаційні технології позитивно впливають на розвиток людського потенціалу, спрощують можливості участі в управлінні громадою, змінюють механізми управління, покращують поінформованість учасників, дозволяють більш раціонально розподілити додану вартість між громадянами.

Використання інформаційних технологій в управлінні змінює спосіб взаємодії влади, бізнесу, громадян та громадських організацій. Інформаційні технології сприяють координації діяльності усіх учасників. Спрощується можливість спільної діяльності над проектами економічного та соціального розвитку. Таким чином інформаційні технології пов'язує громадян, ресурси, ідеї для створення нової цінності та забезпечення зростання добробуту громадян.

Нині інформаційні технології увійшли в усі сфери людського життя. Інформація є відображенням стану об'єктів, процесів, явищ суспільного буття, процесів економічної діяльності. Очевидно ефективне управління інформацією спроможне покращити стан управління усіма учасниками ринкового середовища, а отже забезпечити ефективне функціонування всього господарського комплексу.

Роль інформаційних технологій полягає ще й в формуванні середовища їх використання. Необхідним є розробка інформаційних технологій, розбудова інфраструктури їх впровадження та використання, навчання користувачів роботи з інформаційними технологіями. Щоб забезпечити прогрес соціально-економічного розвитку необхідно переосмислити процеси взаємодії та зробити інформаційні технології більш інноваційними з активною участю усіх зацікавлених сторін. За нинішнього сценарію роль технологій стає все більш значущою для ефективного планування соціального та економічного розвитку.

Управління соціально-економічним розвитком передбачає здійснення планування та реалізацію програм та стратегій. Розробка програм та планів потребує обробки великих масивів інформації, поглибленого дослідження напрямів соціально-економічного розвитку. Використання інформаційно-комунікативних технологій спроможне проводити управління на якісно іншому рівні. Окрім того інформаційні технології дозволяють залучати більшу кількість учасників, забезпечити вищу координацію їх дій, що позитивно впливає на якість прийнятих рішень.

Для ефективної роботи муніципальні установи, підприємства чи навіть окремі підрозділи організацій створюють спільноти для оперативного обміну інформацією, висвітлення власної діяльності, що робить їх більш відкритими, дозволяє оперативно отримувати інформацію про суспільні настрої. Разом з тим, впровадження різноманітних інформаційних технологій в умовах війни формує проблему пов'язану із обмеженням інформації. Для того щоб не пропустити важливу інформацію, потрібно постійно відслідковувати оновлення інформації на різних ресурсах, слідкувати за різними подіями.

Впровадження інформаційних технологій у систему управління територіальними громадами дозволить полегшити отримання необхідної інформації, суттєво змінити підходи до управління соціально-економічним розвитком та забезпечити ефективне управління процесами. Нова модель управління потребує розбудови інформаційної та технологічної підсистеми, зміцнення організаційного потенціалу, довіри, підвищення освітнього рівня громадян та передбачає посилення їх інформаційної взаємодії.

Таким чином, важливим є прискорений перехід до трансформаційного етапу розвитку при якому відбудеться інтеграція усіх адміністративних послуг в межах єдиного інформаційного середовища, а також отримання необхідної аналітичної інформації про соціальний та економічний розвиток регіонів. Найвищим рівнем буде формування системи електронного урядування та можливість прямого управління державою [2].

Широке використання інформаційних технологій дозволить змінити підходи до управління – перейти від представницького до прямого управління. Проте система потребує вирішення кількох завдань: готовності брати участь окремих громадян в управлінні та нести відповідальність за прийняті рішення, мати необхідні вміння та компетентність у завданнях, що вирішуються.

Список використаних джерел:

1. GLOBAL TRENDS PARADOX OF PROGRESS. URL: <https://www.dni.gov/files/documents/nic/GT-Full-Report.pdf>. (дата звернення: 20.03.2024).

2. Булуй О. Г., Якобчук В. П., Плотнікова М. Ф., Булуй В. Г. Інноваційно-інформаційні технології управління соціально-економічним розвитком територіальних громад. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. №

3. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=2023> (дата звернення: 21.03.2024). DOI: [10.32702/2307-2156-2021.3.31](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2021.3.31).

УДК 332.1:004.9

Юрій МАЗУР

*к.е.н., доцент, доцент кафедри інформаційних технологій,
Уманський національний університет садівництва, м. Умань*

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ

Управління соціально-економічним розвитком територіальних громад характеризується трансформацією потоків інформації, що неможливо зробити без сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Для ефективного управління необхідна соціально-економічна інформація про діяльність підприємницьких структур, розвиток галузей, ринкового середовища та діяльність усіх його сторін. Проте інформація, яку отримують менеджери в громадах, подається у формі, що агрегується відповідними галузевими організаціями та узагальнюється службою статистики. Така інформація часто є малоприсадною для подальших глибинних досліджень. Вона лише фіксує стан розвитку відповідних утворень і не дозволяє завчасно досліджувати та виявляти проблеми. Використання інформаційних технологій в електронному урядуванні обмежується в отриманні адміністративних послуг в електронному вигляді: відомості з державних реєстрів, реєстрів відкритих даних, інформації із земельного кадастру тощо.

Виникла необхідність в застосуванні різноманітних інструментів і технологій на базі систем бізнес аналітики. Використання методів кореляційного та регресійного аналізу, оперативної обробки даних, інтелектуального аналізу даних, факторного аналізу, лінійної оптимізації тощо, дозволяє провести первинну обробку даних, сформувані необхідний набір факторів впливу на певну ситуацію, провести класифікацію та кластеризацію набору об'єктів у багатовимірному просторі ознак, використовувати статистичні та нейромережеві методи прогнозування, провести пошук асоціативних правил у різноманітних базах даних, побудувати і використовувати OLAP-кубів для багатовимірного аналізу даних.

Використання інтелектуального аналізу даних для управління в територіальних громадах полягає у виборі найкращої моделі для пояснення певних явищ, запропонувати альтернативні варіанти розв'язання задач та стимулювання інформаційно-синтетичного підходу до побудови й ідентифікації різноманітних моделей.

Стало зрозумілим, що резерви підвищення ефективності управління соціально-економічним розвитком територіальних громад полягають у застосуванні аналітичних методів. Актуальним стає потреба у володінні аналітиками необхідними інструментами для отримання інформації, мати можливість групувати її за певними ознаками, згортати та розгортати інформацію, подавати її в зручному для сприйняття вигляді, виявляти взаємозалежності в даних, ідентифікувати нові структури та моделі поведінки тощо.

З цією метою в територіальних громадах доцільно:

- налагодити партнерство із закладами вищої освіти з метою підвищення обізнаності співробітників з інноваційними технологіями, застосування факультативних програм безперервної освіти співробітників, отримання більш раціональних варіантів вирішення управлінських завдань за рахунок впровадження математичних методів, звільнення від рутинної роботи за рахунок її автоматизації та забезпечення достовірності інформації;

- з приватними організаціями налагодити системну співпрацю для спільної розробки спеціалізованих навчальних програм, забезпечення стабільної роботи системи безпеки мережевої інфраструктури, доступу до хмарних обчислень (cloud computing) як моделі надання користувачам зручного доступу до комп'ютерних ресурсів громади;

- створити офіційний чат-бот, який дозволить здійснювати в режимі реального часу пошук, збирання та аналіз інтелектуальної інформації, функціонування системи обміну даними, підвищувати рівень поінформованості суб'єктів господарювання шляхом дистанційного проведення семінарів, роботи із ЗМІ та галузевими асоціаціями, створення цифрових платформ, спрямованих на об'єднання технологій в інтеграційні платформи, що вирішують міжгалузеві проблеми, забезпечить належну публічність та обговорення на онлайн-майданчиках, веб-трансляціях, у відповідних телепрограмах та засобах масової інформації [1, с. 15-19];

- з метою підвищення рівня конкурентоспроможності більш широко застосовувати соціальні мережі та такі інноваційні технології, як блокчейн, штучний інтелект і хмарні сервіси тощо, для розширення потенційних можливостей міжнародної науково-технічної та виробничої кооперації.

Застосування ІТ дозволить використання наукових знань і практичного досвіду для реалізації і організації соціальних процесів. При цьому відбувається економія витрат праці, часу, енергії, матеріальних ресурсів, необхідних для здійснення цих процесів. В цілому, це сприятиме підвищенню стратегічної ролі інтелектуалізації суспільства в розвитку системи освіти, культури, соціального рівня територіальних громад [2].

Разом із впровадженням реформ та наближенні держави до людини, спрощення отримання послуг, забезпечення відкритості в громадах виникло розуміння об'єктивної необхідності перетворення управлінської підсистеми на основі впровадження інтегрованого інформаційного середовища.

Список використаних джерел:

1. Олійник Д.І. Інноваційний розвиток територіальних громад в умовах четвертої технологічної революції: пріоритети та перспективи : аналіт. доповідь. К.: НІСД, 2018. 52 с.

2. Кудінов Олександр Вплив інформаційних технологій на соціально-економічний розвиток територіальних громад. Науковий журнал «Економіка та регіон». Полтава: ПНТУ, 2022. Т. (1(84)). С. 82-88. doi:[https://doi.org/10.32782/EiR.2022.1\(84\).2549](https://doi.org/10.32782/EiR.2022.1(84).2549) (дата звернення: 18.02.2024).

УДК 338.244.47

Ольга МАЛЕЦЬКА

к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування,

Львівський національний університет природокористування, м. Львів

Віталій ЛЮБКА

аспірант кафедри маркетингу і логістики,

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

Віктор КОЦЮК

аспірант кафедри маркетингу і логістики,

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНИМИ ГРОМАДАМИ

Необхідність застосування цифрових технологій територіальними громадами характеризується прийняттям інноваційних цифрових рішень на рівні місцевого самоврядування. Євсюкова О. В. доводить, що «значна кількість ТГ України вже мають власні концепції і програми цифрового розвитку. Однак, вони реалізуються неповною мірою. Швидше йдеться про правильний напрямок у міському розвитку, який може бути реалізований у майбутньому» [2].

Відмітимо, що використання цифрових технологій може сприяти оптимізації роботи органів місцевого самоврядування, полегшити доступ до інформації для мешканців, автоматизувати процеси прийняття рішень та забезпечити більшу прозорість управління ТГ.

Цифрові технології територіальних громад забезпечують доступ до різноманітних електронних послуг для їх мешканців. Це може включати онлайн-подачу документів, взаємодію з місцевими органами через цифрові канали, оплату комунальних послуг тощо. Вони стимулюють залученість громадян до участі в процесах місцевого самоврядування, забезпечують можливість зворотного зв'язку та обміну думками через онлайн-платформи, громадське опитування тощо.

Застосування цифрових технологій сприяє розвитку цифрової інфраструктури на різних рівнях територіальних громад. При цьому вони допомагають місцевим громадам ефективніше використовувати свої ресурси, включаючи бюджетні витрати, людські ресурси та інші активи, забезпечують впровадження цифрової платформи для спілкування та обміну інформацією між мешканцями та органами влади, а також покращення доступу до цифрових послуг, таких як електронні документи, онлайн-платформи для оплати комунальних послуг та інші інноваційні інструменти, які сприяють підвищенню ефективності та зручності для громадян.

Використання цифрових технологій може сприяти реалізації цілей сталого розвитку на місцевому рівні через забезпечення більш ефективного використання ресурсів, полегшення доступу до освіти та здоров'я через онлайн-навчання та телемедицину, підвищення енергоефективності та зменшення викидів шляхом впровадження цифрових систем управління енергозбереженням

та моніторингу навколишнього середовища, а також доступ до інформації та можливості участі громадян у процесі місцевого забезпечення прийняття рішень через цифрові платформи для зворотного зв'язку та громадських консультацій.

Перспективи цифрового потенціалу територіальних громад полягають у запровадженні цифрового аудиту та проведенні тематичних досліджень для визначення наявних ресурсів, виявленні сильних та слабких сторін, а також можливостей та викликів для розвитку, які можуть виникнути у кожній ТГ. Це стимулює до розробки та формулювання нових концепції та планів цифрового розвитку, які визначають систематичне та послідовне впровадження цифрових інструментів з метою сталого розвитку ТГ. Цифровізація запобігає корупційним ризикам та підвищує якість життя громадян і довіру до місцевої влади, оскільки за таких умов більшість процесів ухвалення важливих рішень відбувається прозоро та чесно.

Отже, застосування цифрових технологій територіальними громадами може сприяти покращенню якості життя мешканців, ефективному управлінському ресурсу та забезпеченню сталого розвитку на місцевому рівні.

Список використаних джерел:

1. Бочко О. Ю. Дослідження розвитку сільських територій Закарпатської області в умовах євроінтеграційних процесів. Фаховий науковий журнал «Науковий вісник Одеського національного економічного університету» URL: <http://n-visnik.oneu.edu.ua/archive.php> (дата звернення: 12.01.2024).
2. Євсюкова О. В. Цифрова спроможність територіальних громад в Україні: проблеми та перспективи. Державне управління: удосконалення та розвиток. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/6_2021/3.pdf (дата звернення: 12.01.2024).

УДК 657.1.011.56:004.8

Галина МАЦЬКІВ
к.е.н., доцент, директор Навчально-наукового інституту заочної
та післядипломної освіти,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів

ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОБЛІКУ

Штучний інтелект є значущим елементом цифровізації економіки, при цьому тенденції цифровізації ставлять чимало завдань перед державою і суб'єктами господарювання, які спрямовані на пошук способів застосування інновацій, в яких алгоритми, а не люди, можуть стати більш ефективними для вирішення базових завдань бізнесу.

Штучний інтелект (artificial intelligence) можна визначити як галузь комп'ютерної науки, котра займається автоматизацією розумної поведінки. Технології штучного інтелекту, покликані забезпечити оптимальність прийнятих рішень і мінімізацію ризиків, що зрештою має сприяти підвищенню ефективності діяльності суб'єктів бізнесу [2].

Впровадження штучного інтелекту (ШІ) у систему бухгалтерського обліку розширює можливості для автоматизації постійних повторюваних операцій, де ШІ буде точнішим та ефективнішим за людину. Облік та аудит значно спрощується з використанням засобів штучного інтелекту, оскільки він здатен обробляти великий обсяг інформації та швидко реагувати на потреби та загрози, а також прогнозувати потенційні ризики та аномалії, що у майбутньому виключає застосування подібних шахрайських схем [4].

Таким чином, використання штучного інтелекту в обліку може значно полегшити та покращити багато бізнес-процесів. Ось деякі з найбільш значущих способів використання ШІ в обліку:

- автоматизація рутинних завдань – ШІ може бути використаний для обробки вхідних та вихідних платежів та підготовки фінансової звітності;
- прогнозування та аналіз даних – ШІ може аналізувати великі обсяги фінансових даних та робити прогнози щодо майбутніх трендів та результатів, виявляти патерни та тенденції, які можуть бути корисними для прийняття стратегічних рішень;
- виявлення шахрайства та помилок – ШІ може бути використаний для виявлення потенційних випадків шахрайства або помилок у фінансовій звітності, а також для попередження їх виникнення в майбутньому;
- оптимізація податкового обліку – ШІ може допомогти в оптимізації податкового обліку, шляхом аналізу різних податкових стратегій та вибору найбільш вигідних варіантів для підприємства;
- ведення комунікації з клієнтами та клієнтський сервіс – ШІ може бути використаний для автоматизації комунікації з клієнтами, відповіді на їх запитання та розв'язання проблем, що дозволяє покращити клієнтський сервіс;

- підтримка в прийнятті рішень – ШІ може надавати аналітичну підтримку в процесі прийняття рішень, надаючи цінні дані та рекомендації для менеджменту [1].

Використання ШІ в обліку дозволяє підприємствам покращити ефективність, знизити витрати та зробити більш обґрунтовані рішення. Однак важливо забезпечити, щоб використання ШІ було етичним та відповідало всім правовим та регуляторним вимогам.

Існує ряд програмних продуктів, що використовуються для обліку та включає в себе функції штучного інтелекту. Ось кілька популярних програм ШІ для обліку:

-Xero – програмне забезпечення, яке зберігається на хмарних сервісах, засобами якого можливий облік витрат за категоріями, звірка по банківським рахункам, обробка інших первинних документів;

-Sage – програма на базі хмарних технологій, що покликана автоматизувати процеси бухгалтерського обліку, спрощує та пришвидшує процеси звірки, а також аналізує можливі маніпуляції з даними та шахрайські дії;

- QuickBooks – засобами цього програмного забезпечення фінансові операції стають надійнішими, точнішими та швидшими, зокрема, спрощується керування витратами та обробка платежів, а формування звітності відбувається у режимі реального часу;

-BlackLine – цей продукт на базі штучного інтелекту спрощує ведення обліку на підприємстві, оскільки автоматизує облікові операції та звірку рахунків;

- Workday – програмне забезпечення, яке зберігається на хмарних серверах та діє на платформі ШІ, використовується для автоматизації та спрощення фінансових операцій, звітності, обробки рахунків-фактур, застосовується в кадровому управлінському обліку;

- Chat GPT – чат на основі штучного інтелекту, за допомогою якого відбувається автоматична класифікація бухгалтерських проводок та здійснюється аналіз фінансових операцій, використовується для автоматизації повторюваних завдань і підвищення точності фінансової звітності.

Ці програми, а також багато інших на ринку, надають бізнесам ефективні інструменти для автоматизації та оптимізації бухгалтерського обліку за допомогою штучного інтелекту [3].

Штучний інтелект (ШІ) може значно спростити та автоматизувати багато рутинних завдань у бухгалтерському обліку, однак він не замінить бухгалтерів повністю. Проаналізуємо переваги людського розуму над штучним інтелектом за такими параметрами:

- вирішення складних завдань – ШІ ефективно виконує рутинні задачі, такі як обробка вхідних та вихідних транзакцій, але може бути менш ефективним у розв'язанні складних проблем, що вимагають аналізу та розуміння контексту;

- взаємодія з клієнтами та іншими фахівцями – бухгалтери часто взаємодіють з клієнтами та іншими фахівцями для збору інформації та роз'яснення фінансових показників, хоча ШІ може допомагати у цьому процесі, однак він не здатний замінити людську взаємодію та емпатію;

- прийняття стратегічних рішень – бухгалтерів часто залучають до прийняття стратегічних фінансових рішень, які вимагають аналізу даних, оцінки ризиків та розробки стратегій, хоча ШІ може надавати аналітичну підтримку, остаточне рішення залишається за людським експертом;

- контекст та креативність - бухгалтери використовують свій досвід та креативність для вирішення складних проблем та пошуку нових підходів до обліку, хоча ШІ може надати аналітичну підтримку, він не здатний замінити людську інтуїцію та творчий підхід.

Незважаючи на те, що штучний інтелект може ефективно автоматизувати та полегшити багато процесів у бухгалтерському обліку, бухгалтери все ж таки залишаються важливими для виконання складних завдань, взаємодії з клієнтами та іншими фахівцями, прийняття стратегічних рішень та генерації креативних підходів до вирішення ключових проблем в обліку.

Список використаних джерел:

1. Білоус О., Кундеус О. Трансформація бухгалтерського обліку в умовах цифрової економіки. Галицький економічний вісник. 2023. № 4 (83). DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.056 (дата звернення: 03.03.2024).

2. Златова М. Г., Гнат'єва Т. М. Перспективи впровадження штучного інтелекту в бухгалтерському обліку та аудиті. Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Суми, 16 лист. 2023 р.). Суми, 2023. С. 40-43. URL: <http://surl.li/rgefz> (дата звернення: 04.03.2024).

3. Гнедіна К. В., Нагорний П. В. Перспективи використання штучного інтелекту в бухгалтерському обліку, оподаткуванні, аудиті та управління підприємством. Сучасні кризові явища в економіці та проблеми облікового, контрольного та аналітичного забезпечення управління підприємством: матер. XV міжнар. наук. практ. конф. (м. Луцьк, 23 черв. 2023 р.). Луцьк, 2023. С. 29-32. URL: <http://surl.li/qrhub> (дата звернення: 04.03.2024).

4. Поповиченко І. В., Спіріданова К. О. Андрійчук А. С. Застосування штучного інтелекту в фінансово-економічному аналізі діяльності підприємства. Економічний простір. 2024. № 189. С. 81-84. DOI: <https://doi.org/10.32782/22246282/18915> (дата звернення: 03.03.2024).

УДК 330.3

*Андрій-Володимир МІДИК
Ph. D, інженер-розробник програмного забезпечення,
ТзОВ "N-IX" Software Development Company, м. Львів*

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ У КОНТЕКСТІ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Цифрова революція змінила економіку та суспільство. Якщо на початку розвитку економіки характеризувався масовим використанням Інтернету, дещо пізніше цей розвиток проявлявся через збільшення використання цифрових платформ як бізнес-моделей для постачання товарів і послуг, то на сьогодні рух спрямований до цифрової економіки, моделі виробництва та споживання якої базуються на впровадженні цифрових технологій у всіх економічних, соціальних та екологічних вимірах. Прийняття та інтеграція передових цифрових технологій (мобільні мережі п'ятого покоління (5G), Інтернет речей (IoT), хмарні обчислення, штучний інтелект, аналіз великих даних, робототехніка тощо) означає, що ми переходимо від гіперз'єданого світу до однієї з цифровізованих економік і суспільств [1, с.35]. Використання цих технологій дозволяє автоматизувати та оптимізувати бізнес-процеси, що призводить до підвищення продуктивності праці, зменшення витрат та підвищення якості продуктів і послуг. Інтеграція цифрових технологій відкриває нові можливості для розвитку ринків і нових видів бізнесу. Наприклад, IoT забезпечує основу для розвитку ринку розумних пристроїв і послуг, а штучний інтелект створює нові послуги на основі аналізу даних. Підприємства, які активно використовують передові цифрові технології, мають перевагу у конкурентній боротьбі через здатність швидко реагувати на зміни у ринкових умовах і задовольняти потреби клієнтів. Традиційна економіка з її організаційними, виробничими та управлінськими системами накладається або зливається з цифровою економікою з її інноваційними рисами щодо бізнес-моделей, виробництва, організації бізнесу та управління. Результатом цього є нова цифрова система, в якій взаємодіють моделі з обох сфер, породжуючи складніші екосистеми, які зараз зазнають організаційної, інституційної та регуляторної трансформації. Ці виміри цифрового розвитку постійно розвиваються в синергічному процесі, який впливає на діяльність на рівні суспільства, виробничого апарату та держави. Це робить процес цифрової трансформації надзвичайно динамічним і складним, а отже, складним для державної політики, оскільки вимагає постійної адаптації та системного підходу до національного розвитку. У цьому контексті мережі 5G зроблять конвергенцію телекомунікаційних та інформаційних технологій життєздатною, змінюючи структуру та динаміку сектора, тоді як впровадження цифрових технологій і штучного інтелекту (як технологій загального призначення) знаменує новий етап, етап цифровізації економіка.

На суспільному рівні цифрова трансформація призводить до змін у моделях комунікації, взаємодії та споживання, що відображається у зростанні попиту на пристрої, програмне забезпечення з більшою функціональністю,

хмарні обчислення та служби передачі даних, а також базові цифрові навички, необхідні для використання відповідних технологій. Хмарні обчислення (Cloud Computing) - це модель надання доступу до комп'ютерних ресурсів (таких як обчислювальна потужність, зберігання даних, програмне забезпечення) через Інтернет, безпосередньо з використанням серверів, розташованих у великих дата-центрах. Суть хмарних обчислень полягає у тому, що користувачі можуть використовувати ці ресурси по запиті, не потрібно власноруч утримувати та підтримувати великі серверні парки [3, с.24].

Хмарні платформи надають можливість масштабувати обчислювальні ресурси в залежності від потреб користувача, що дає можливість підприємствам масштабувати свої проекти швидко та ефективно, не витрачаючи час і кошти на придбання нового обладнання. Хмарні обчислення дозволяють підприємствам використовувати обчислювальні ресурси на потреби своїх проектів, оплачуючи лише за фактичне використання, таким чином підприємства можуть оптимізувати витрати на обладнання, програмне забезпечення та ІТ-персонал. Хмарні обчислення надають доступ до передових технологій, таких як штучний інтелект, аналіз даних та великі дані, і вони допомагають створювати інноваційні продукти та послуги. Вони також забезпечують доступ до інструментів розробки програмного забезпечення, що сприяє швидкому розвитку нових програм та додатків, а також покращенню конкурентоспроможності підприємства.

Цифрова трансформація виробничого сектору набуває форми нових моделей управління, бізнесу та виробництва, які сприяють інноваціям та виходу на нові ринки та руйнують традиційні галузі. Розширення промислового Інтернету, розумних систем, віртуальних ланцюжків створення вартості та штучного інтелекту у виробничих процесах пришвидшує інновації та підвищує продуктивність, що позитивно впливає на економічне зростання. Конструктивним інструментом для дослідження складних економічних умов і прийняття управлінських рішень в автоматизованих системах управління на підприємствах є економіко-математичні методи. Система управління підприємством функціонує в умовах невизначеності, тобто її можна вважати динамічною системою стохастичного типу. Процес фінансово-господарської діяльності на будь-якому підприємстві є циклічним, а, отже, і циклічним є процес управління діяльністю підприємства. Процес управління при моделюванні, на нашу думку, можна розглядати як марковський процес. На інформаційному рівні процес управління визначається взаємодією на основі обміну інформацією сумісних інформаційних систем, які складаються з різних інформаційних ресурсів (програмних компонент, баз даних, баз знань тощо). Тривалість циклу управління визначається використовуваними технологіями, режимами їх роботи, часом обробки інформації, розробки та прийняття рішень, організацією реалізації рішень.

Моделі розумного виробництва мають значний вплив на економіку, викликаючи різноманітні зміни та трансформації в бізнес-процесах та суспільстві загалом. Індустрія 5.0 включає людський фактор у розумне виробництво, розглядаючи співпрацю між людьми та автоматизованими системами як ключовий елемент виробничих процесів [2, с.19]. Вона підкреслює

важливість спільної роботи людей та роботизованих систем у забезпеченні ефективності та якості виробництва. Фабрики майбутнього базуються на використанні цифрових технологій для створення дієвих та інноваційних виробничих процесів. Ця концепція передбачає розвиток виробництва у напрямку гнучких, динамічних та адаптивних систем, які можуть швидко реагувати на зміни в ринкових умовах та вимогах споживачів. Передбачається перехід від традиційних серійних виробництв до постійного процесу виробництва, який забезпечує швидке переналаштування та виробництво на замовлення. Також передбачається створення цифрових копій фізичних об'єктів, таких як обладнання, продукція або процеси виробництва. Цифрові двійники дозволяють аналізувати та моделювати реальні об'єкти та процеси, сприяючи прийняттю рішень та оптимізації виробничих процесів.

У свою чергу, цифрова економіка дає споживачам можливість отримати доступ до інформації та знань усіх видів у різних форматах, товарів і послуг, а також до більш раціоналізованих форм дистанційного споживання. Рух до цифрової економіки має означати, що потреби споживачів можна задовольнити за допомогою інтелектуальних продуктів, які часто пов'язані з розширеними послугами, які дуже налаштовані. Усе це означає підвищення добробуту споживачів, що супроводжується реконфігурацією цифрових навичок, необхідних для більш просунутого цифрового споживання та для нових вимог до робочої сили, що є результатом нових моделей виробництва. Розвиток цифрової економіки радикально змінив ціннісну пропозицію товарів і послуг через скорочення транзакційних і посередницьких витрат і використання інформації з даних, створених і поширених на цифрових платформах. Ці цифрові моделі полегшують генерацію та збір даних, які, оброблені та проаналізовані за допомогою розумних інструментів, можуть бути використані для покращення прийняття рішень та оптимізації поставок. Це призводить до більш раціоналізованих операційних процесів, сегментації ринку, а також персоналізації та трансформації продукту. Дані та цифрові знання стають стратегічним фактором виробництва. Все це тягне за собою необхідність нормативних змін у різноманітних сферах, починаючи від телекомунікацій і закінчуючи торгівлею, враховуючи політику конкуренції та захисту даних і кібербезпеки. Узагальнюючи вищевикладене, бачимо, що необхідно сформулювати плани та стратегії, які сприятимуть ефективному та результативному забезпеченню, управлінню та використанню радіоелектричного спектру відповідно до міжнародних стандартів і рекомендацій, щоб сприяти узгодженому розгортанню мобільних технологій п'ятого покоління (5G), беручи до уваги потребу у відповідних показниках для вимірювання ефективного використання спектру; сприяти цифровій присутності та ефективному прийняттю, розповсюдженню та використанню передових цифрових інструментів, пов'язаних з Індустрією 5.0, для сприяння продуктивності та конкурентоспроможності бізнесу, а також підприємству та структурним змінам, з акцентом на малі та середні компанії, великі підприємства; стимулювати диверсифікацію варіантів фінансування для технологічних підприємств, включаючи альтернативні джерела фінансування, що

підтримуються такими системами, як цільові трасти, позики між особами та фінансові послуги через цифрові та інші платформи та використовувати цифрові технології для зменшення інформаційної асиметрії і бар'єри для доступу до ринків капіталу, відповідно до національного законодавства та на основі відповідної нормативно-правової бази, яка збалансовує інновації, стабільність і безпеку; вирішувати нові виклики цифрової економіки шляхом оновлення правил і норм щодо оподаткування, праці, конкуренції та міжнародної торгівлі в рамках, які захищають права та сприяють сталому розвитку.

Список використаних джерел:

1. Belkhir, L. and A. Elmeligi (2018), “Assessing ICT global emissions footprint: trends to 2040 & recommendations”, *Journal of Cleaner Production*, vol. 177, Amsterdam, Elsevier, March.
2. Siemens (2020), “Industrial 5G: for the industry of tomorrow”, Munich [online] <https://new.siemens.com/global/en/products/automation/industrial-communication/5g.html>.
3. Thompson, D. and E. Wentworth (2019), “Buenos Aires: multitenant datacenter market”, *Datacenter Technologies Cooling Market Map*, New York, 451 Research.

УДК 330.342.24

Леся САЙ

к.е.н., доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,

Юрій ПОРІЦЬКИЙ

аспірант кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ІТ-РИНКУ УКРАЇНИ І ПОЛЬЩІ

Ринок інформаційних технологій включає ринки обладнання, консалтингу, аутсорсингу, програмного забезпечення та ІТ-послуг.

Ринок України, як і Республіки Польща в сфері програмного забезпечення і інших інформаційних технологій, постійно змінюється і розвивається.

Щодо Польської республіки, то тут компанії ІТ-галузі найбільше сконцентровані у Кракові, Варшаві, Гдині, Вроцлаві, Гданьску, Сопоті і Познані. Загальна кількість ІТ-фахівців становить більше 250 тис. осіб. Основна частина з яких працює у Варшаві і Кракові.

У 2020 році Польща була сьомим найбільшим розробником ігор у Європі із доходом 556 млн.дол.

Активному розвитку сфери інформаційних послуг в Польщі сприяє те, що тут мають свої великі науково-дослідницькі центри такі компанії, як: Google, Motorola, Microsoft, IBM. Крім того, членство у Європейському Союзі забезпечує доступ польським ІТ-компаніям до європейських інвестиційних фондів, які покривають до 85% державних витрат на індустрію. Так фінансування ІТ-галузі у цій країні складає майже 2,2 % від ВВП.

В Україні у 2023 році працювало більше 2000 ІТ-компаній і більше 200 тис. ІТ-ФОПів. Важливою умовою розвитку ІТ-ринку в Україні є наявність значної кількості висококваліфікованих ІТ-фахівців, але стримуючими факторами є: низький рівень вітчизняного інвестування в розвиток технологічних компаній і технологічних дослідницьких центрів і низький попит на ІТ-послуги і продукти на внутрішньому ринку [2]. Тому галузь інформаційних технологій, насамперед, зорієнтована на експорт ІТ -послуг і продуктів, і на іноземні інвестиції.

В Україні ІТ-галузь посідала до 2022року третє місце серед орієнтованих на експорт індустрій, поступаючись лише аграріям та металургам. На інформаційно-комунікаційні послуги припадало понад 21% від всього українського експорту послуг.

Експорт українських ІТ-технологій здійснюється, насамперед, в США і Східну Європу як в Україні, так і в Польщі. У 2023році найбільше валютної виручки від ІТ-експорту поступило в Україну з США, Великої Британії, Мальти, Ізраїлю і Швейцарії. У 2023 році експорт ІТ-послуг з України знизився на 8,5% . Валютна виручка від експорту ІТ-послуг також знизилася - так у 2021 році вона становила 6,94 млрд. дол., у 2022 році – 7,35 млрд. дол., у 2023 році- 6,7 млрд. дол.

На українському ІТ- ринку активно використовуються аутсорсингові угоди при створенні програмного забезпечення на замовлення іноземних фірм.

Українські постачальники ІТ-послуг в основному спеціалізуються на управлінні даними, телекомунікаціях, хмарі, написанні ігор, електронній комерції, медіа-технологіях.

Найбільше ІТ- аутсорсингових компаній знаходиться в Києві, Львові, Одесі, Харкові, Дніпрі. В 2022 році дві третіх сумарного чистого доходу (184,4 млрд. грн.), задекларованого ІТ-компаніями України, було сконцентровано у столиці України – 123,7 млрд грн.

У 2019 році Україна зайняла 20-те місце в рейтингу глобальних послуг в сфері ІТ-аутсорсингу, який формує АТ Kearney, і випередила інші країни Східної Європи такі як: Польща, Румунія, Латвія і Угорщина. За останні 10 років Україна піднялася у цьому рейтингу на 22 позиції.

Важливим учасником ІТ-ринку в Україні є R&D-центри, які за оцінками займають близько 6% ринку. Фактично R&D-центри – це підрозділи великих міжнародних компаній, які створені в Україні з метою розробки програмного забезпечення. В Україні діють R&D-центри таких загальновідомих компаній, як Wergamang, NetCrasher, Magento (eBay), ABVYY, UbiSoft та ін.

Якщо говорити про рівень розвитку ІТ-ринку в Україні, то з частки 0,7% у ВВП в 2011р. він зріс у 2019р. до 4,6%, або на 2,8 млрд. дол. У 2023 році частка ІТ-галузі у ВВП України склала 4,9%.

Щодо кількості працівників в сфері ІТ, то вона до 2022 року постійно зростала і у 2019р. перевищила 185 тис. осіб. [27]. Однак 2022 рік вніс свої негативні корективи, через значну еміграцію ІТ-фахівців, зокрема, в Польщу. Крім того, R&D-центри і ІТ-компанії, які працювали в Україні, зокрема SoftServe, Eleksta Intellias, почали активно переміщувати в Польщу свій бізнес. У 2023 році уже більше 20 українських ІТ-компаній відкрили в Польщі свої офіси.

У 2022 році на першому місці за величиною чистого доходу була дочірня компанія холдингу EPAM Systems в Україні (20 млрд грн, що на 37,5% вище показника 2021 року), на другому – GlobalLogic Ukraine (11,5 млрд грн, +49%), а на третьому - Luxoft Solutions (5,9 млрд грн, +63%). Лідируючі позиції цим компаніям вдається зберегти і, сьогодні, завдяки значним міжнародним контрактам, над якими вони працюють, і, які уклалися ще до війни, але величина їх доходів у 2023 році значно зменшилася.

Загалом за 2 роки повномасштабної війни в Україні сповільнилися темпи зростання ІТ-галузі. Змінилася і структура попиту – так у 2023 році одним із трендів українського ІТ-ринку став попит на ІТ-технології в галузі military-tech, що, насамперед, стосуються розробки безпілотних літальних апаратів та програм посиленої кібербезпеки. Щодо Польщі, то її ІТ-галузь активно розвивається, проте вона також відчуває на собі негативний вплив війни в Україні і сповільнення темпів світової економіки, загалом.

Список використаних джерел:

1. У Український бізнес емігрує в Польщу
URL:<https://forbes.ua/innovations/polshcha-stala-drugoyu-domivkoyu-dlya-it-biznesu-s-ukraini-shcho-potribno-znati-pro-ii-rinok-podatki-ta-umovi-14042022-5435> (дата звернення: 08.03.2023).

2. Український IT-ринок розвивається, однак відтік кадрів продовжується. URL: <http://energolife.info/ua/2016/Business/2208/> [дата звернення: 08.03.2023]

3. IT industry in Poland - strongly growing sector URL: <https://msp.gov.pl/en/polish-economy/economic-news/5567,IT-industry-in-Polandstrongly-growing-sector.html> [дата звернення: 08.03.2023]

4. Досвід Польщі для України: чому варто робити ставку на високі технології? URL: <https://www.radiosvoboda.Org/a/27631224.html> [дата звернення: 08.03.2023]

УДК 339.138

Юрій ТОМАШЕВСЬКИЙ

*к.е.н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин та маркетингу,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГУ ТА ЦИФРОВОГО МАРКЕТИНГУ ДЛЯ ВИБОРУ ВДАЛОЇ СТРАТЕГІЇ ПРОСУВАННЯ БІЗНЕСУ

Цифровий маркетинг пропонує системний підхід до просування товарів та послуг, використовуючи цифрові технології та комунікаційні канали. У сучасному світі, де Інтернет та мобільні пристрої стали необхідною складовою життя, цифровий маркетинг стає вирішальним для успішного бізнесу. Він дозволяє компаніям залучати велику аудиторію, взаємодіяти з клієнтами, створювати впізнаваність бренду та збільшувати обсяги продажів. Цифровий маркетинг включає різноманітні стратегії та інструменти, такі як контент-маркетинг, реклама у пошукових системах, просування у соціальних медіа, аналітика та оптимізація, електронна пошта, а також мобільний маркетинг та інші інноваційні підходи цифрового світу.

Однією з основних переваг цифрового маркетингу є можливість точного спрямування та персоналізації повідомлень. Використовуючи цифрові канали компанії можуть визначити свою цільову аудиторію за різними параметрами, такими як демографічні дані, інтереси, поведінка та контекст, і створювати рекламні кампанії, які максимально відповідають потребам та вподобанням своїх клієнтів. Інтернет-маркетинг є сукупністю стратегій, методів та інструментів, що застосовуються для просування товарів та послуг у онлайн-середовищі.

Одним з перших кроків у інтернет-маркетингу є створення веб-сайту, який повинен бути оригінальним і привабливим для користувачів. При цьому важливо врахувати мобільну адаптивність і оптимізацію для пошукових систем. Пошукова оптимізація (SEO) – це процес покращення видимості веб-сайту в пошукових системах. Оптимізація контенту, ключових слів, мета-тегів і посилань допоможе покращити рейтинг сайту у пошукових результатах [1].

Реклама в пошукових системах (SEA), таких як Google Ads, дозволяє розміщуватися у верхній частині результатів пошуку. Створення оригінальних оголошень і оптимізація ключових слів є ключовими факторами успіху. Створення унікального, корисного та інформативного контенту для аудиторії може привернути увагу та встановити авторитет бренду. Блоги, статті, відео, інфографіка та соціальні медіа – це всі частини стратегії контент-маркетингу.

Активне використання популярних соціальних платформ, таких як Facebook, Instagram, Twitter та LinkedIn, дозволяє створювати оригінальний контент, взаємодіяти з аудиторією, будувати відносини та збільшувати впізнаваність бренду. А створення унікальних та персоналізованих електронних листів, таких як інформаційні бюлетені, спеціальні пропозиції та розсилки новин, допомагає підтримувати зв'язок з клієнтами, збільшувати їх лояльність та продажі. Використання аналітичних інструментів, таких як Google Analytics,

дозволяє відстежувати та аналізувати ефективність маркетингових кампаній. Унікальні підходи до аналізу даних можуть допомогти у прийнятті обґрунтованих рішень та вдосконаленні стратегій [2].

Співпраця з оригінальними та впливовими особистостями у соціальних мережах може допомогти досягти широкої аудиторії та збільшити впізнаваність бренду. Унікальний підхід до пошуку та співпраці з інфлюенсерами може стати ключовим успіхом. Рекламні кампанії, спрямовані на користувачів, які вже відвідували веб-сайт або взаємодіяли з контентом, допомагають збільшити конверсію. Оригінальні та привабливі оголошення можуть повернути увагу та повернути користувачів на сайт.

На даний час загальний процес діджиталізації та важливість активної присутності в інтернеті все глибше входить у всі сфери нашого життя навіть під час широкомасштабного вторгнення росії на нашу територію. З одного боку, актуальність покупок у мережі зросла через неможливість відвідування звичайних магазинів через їх закриття, а з іншого – взагалі очікуються зміни у культурі споживання що зумовлюються викликами війни. Для успішного ведення бізнесу в сучасних умовах попри однотипність підходів до інтернет-маркетингу та цифрового маркетингу все ж потрібно розрізняти їх особливості в сучасному діджитал світі.

Інтернет-маркетинг охоплює стратегії та інструменти для просування товарів і послуг у онлайн-середовищі. До особливостей інтернет-маркетингу можна віднести наступні: - зосередження на використанні Інтернету як основного каналу комунікації та просування; - основними елементами є: веб-сайти, пошукова оптимізація, контент-маркетинг, маркетинг у соціальних медіа та електронна пошта; - використання платних/безкоштовних рекламних кампаній, таких як реклама в пошукових системах (SEA) і реклама на соціальних платформах, для повертання цільової аудиторії; - орієнтований на веб-сайт, велика увага приділяється створенню і оптимізації веб-сайту для залучення трафіку та збільшення конверсії [3].

Цифровий маркетинг охоплює всі аспекти маркетингу, які можуть бути реалізовані з використанням цифрових технологій та каналів зв'язку. Ось деякі особливості цифрового маркетингу: - включає не лише інтернет-маркетинг, але й інші цифрові канали, такі як мобільні пристрої, смарт-телевізори, електронні плакати та інші цифрові платформи; - дозволяє залучати широку аудиторію, яка використовує різні цифрові пристрої та платформи, тобто усіх хто має доступ до мережі інтернет, всі учасники онлайн ринку; - передбачає інтеграцію різних каналів комунікації, таких як соціальні мережі, пошукові системи, мобільні додатки, електронна пошта та інші, для створення згуртованого та ефективного маркетингового підходу; - охоплює використання інноваційних технологій, таких як штучний інтелект, машинне навчання, віртуальна та доповнена реальність, для створення більш персоналізованих та оригінальних маркетингових стратегій; - акцентує увагу на покращенні клієнтського досвіду через різні цифрові канали, включаючи персоналізацію, автоматизацію та інтерактивність [4].

Таким чином цифровий маркетинг є більш широким поняттям, ніж інтернет-маркетинг і у своїй діяльності використовує усі можливі цифрові технології для досягнення максимального ефекту у маркетингових зусиллях. Він включає не лише онлайн-канали, але і офлайн-технології, такі як мобільні пристрої, цифрові білборди, телевізійну та радіорекламу; може бути застосований до різних об'єктів і поєднує різноманітні цифрові інструменти та стратегії; використовує цифрові канали, такі як пошукові системи, соціальні медіа, електронну пошту та веб-сайти, для привертання та взаємодії з потенційними клієнтами. Обидва терміни (цифровий маркетинг та інтернет-маркетинг) мають спільні риси, такі як використання онлайн-каналів та цифрових технологій для досягнення маркетингових цілей [5].

Підсумовуючи вищесказане, можна зробити висновок, що інтернет-маркетинг – це комплекс методів для просування товарів і послуг, які спрямовані виключно на онлайн-сферу. У той же час цифровий маркетинг – це будь-які маркетингові стратегії просування продукції з використанням не лише онлайн-каналів, але й офлайн-технологій, таких як мобільні пристрої, цифрові білборди, телевізійна реклама та радіо.

Отже, інтернет-маркетинг і цифровий маркетинг є ключовими аспектами сучасного маркетингу, пов'язаними з використанням цифрових технологій та комунікаційних каналів. Розуміння відмінностей між ними допоможе маркетологам розробляти ефективніші стратегії просування та адаптуватися до швидкозмінної цифрової сфери.

Список використаних джерел:

1. Булик О.Б. Вплив інструментів маркетингу на просування циркулярної економіки. Функціонування сільськогосподарських підприємств на засадах циркулярної економіки: матеріали Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конференції, ЛНУП, Дубляни, 6-7 червня 2023 р. / за ред. проф. Г.В. Черевка. Львів: Галицька видавнича спілка, 2023. С.150-153.

2. Гаврилюк І.І. Формування маркетингових стратегій виходу підприємства на зовнішній ринок. VII Всеукраїнська науково-практична конференція «Трансформаційні зміни національної економіки в умовах євроінтеграції» 6-7 грудня 2023 року Дубляни, 2023.С.58-62.

3. Butenko, N., Mykhaylovych, O., Bincheva, P., Lyndyuk, A. Luchnikova, T. The Role of Internet Marketing in the Strategy of Forming Entrepreneurial Activity. *Econ. Aff.*, 2023. 68(01s): 73-82. DOI: <https://doi.org/10.46852/0424-2513.1s.2023.9>

4. Fediv R., Fediv I. International marketing: determining factors of success. Theory and practice of agricultural complex and rural territories development. Materials of XIV International scientific-practical forum, 4-6 October 2023. Lviv: LNEU, 2023. P.159-162.

РОЗДІЛ 6

МЕХАНІЗМИ ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ

UDC 004.8:378.4

Svitlana KOT
PhD Assistant Professor North American Literary and Cultural Studies,
Saarland University
senior lecturer English Philology Department
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv

THE IMPORTANCE OF INTEGRATING AI IN UNIVERSITY CULTURAL STUDIES COURSES

In today's digital age, the study of culture is intrinsically linked to the technologies that shape our daily lives. Among these, Artificial Intelligence (AI) stands out as a pivotal force, influencing not only the way we interact with digital platforms but also how culture is produced and constructed by and within these spaces.

AI is not a magical solution that will solve all societal issues; rather, it reflects and extends the cultural practices and biases present in our society. Joanna Bryson, a leading computer scientist, notes, "AI is just an extension of our existing culture" (cited in Dalton). This assertion echoes Kranzberg's First Law, which states that technology is neither good nor bad; nor is it neutral (545). The deployment of AI in various contexts reveals that its impact is profoundly shaped by the social and cultural environments into which it is introduced.

The relationship between humans and machines (technologies) is characterized by mutual adaptation. As we integrate AI into our daily lives, we adapt to these technologies, and in turn, these technologies evolve to accommodate our needs, preferences and epistemologies. This coevolution is critical in understanding the role of AI in cultural studies, as it highlights the reciprocal influence between technology and society. Thus it is vital to explore how society and technology engage today in co-production and co-construction of the culture.

We tasted the possibilities of AI integration in the university cultural studies realm in the cultural studies course exploring race, gender. The course explores the intersections of race, gender, and class in the digital age, critically examining how technology and digital platforms impact social identities and inequalities. By incorporating AI, particularly language models like ChatGPT, the course offers a dynamic platform for students to explore these issues beyond traditional classroom discussions. This approach enables students to engage with ethical considerations of AI, examine biases, and challenge assumptions, thereby fostering a deeper understanding of digital culture's complexities.

In this course, AI is employed as both a tool for enhancing learning and a subject of critical analysis. This dual role of AI allowed students to directly engage with the technology, exploring its capabilities and limitations, while also encouraging them to reflect on the broader cultural and ethical implications of AI in society. By using AI to analyze cultural texts and engage in discussions about race, gender, and class, students can develop a nuanced understanding of how these dynamics are shaped by and shape digital technologies.

Among the objectives focus of the course is the challenge of aligning AI with human values and ethics. The concept of AI alignment emphasizes the importance of ensuring that AI systems operate in ways that are consistent with ethical principles and social justice. However, this is complicated by the diversity of human values, the difficulty of encoding these values into AI systems and the constructed nature of culture. The course encourages students to engage in critical thinking about the potential and limitations of AI in addressing the issues of class, race, gender and digital divides.

The integration of AI into cultural studies is not merely an academic exercise; it is a vital endeavor in preparing students to navigate and influence the rapidly advancing digital epoch responsibly and ethically. As AI continues to shape our culture and society, it is essential that we engage with these technologies critically and thoughtfully. By exploring the intersections of AI, race, gender, and class, the course offers valuable insights into the complex dynamics of our digital age, highlighting the importance of cultural studies in understanding and shaping the future of AI in society.

References:

1. Dalton, Dorothy. "Why AI Won't Stop Unconscious Bias in Recruiting." 3Plus International, July 2017. URL: <https://3plusinternational.com/2017/07/why-ai-wont-stop-unconscious-bias-in-recruiting/>.
2. Kranzberg, Melvin. "Technology and History: "Kranzberg's Laws". *Technology and Culture* 27. 1986. № 3. P. 544–60. URL: <https://doi.org/10.2307/3105385>.

UDC 330.341.1:631.11

Maryna POLEHENKA
Ph.D., associate professor of the Department of Economics,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro

INNOVATIVE VECTOR OF NATIONAL AGRIBUSINESS DEVELOPMENT

Innovative development of national agribusiness is a determining factor in improving the efficiency of its functioning and adaptation to the needs of the market environment. Each enterprise that operates in the field of agricultural production should be innovative and active, develop an innovative strategy, which is one of the functional strategies of any enterprise.

Innovative strategy is one of the means to achieve the goals, which is different novelty. The innovative development strategy should be flexible and transform quickly in case of market changes. It should reflect the content and main directions of the process of innovative development.

Full-scale war became a real test for agribusiness, as it caused the destruction of processes, logistics chains that had been established for years, and a significant part of the sowing territories were mined or there was no access to it, equipment and warehouses were destroyed. Ukraine also suffered losses due to the loss of grain, oil and other agricultural products not only due to destruction, but also due to the systematic export of it by the occupiers. In addition, active hostilities also damaged the internal transport infrastructure, as well as the storage and processing infrastructure of agricultural products. Especially problematic is the weakening of export capacity due to the closure of ports and damage to elevators used for temporary storage of grain [5].

The peculiarity and difference in the conditions of functioning of the national agribusiness, the degree of its involvement in innovative processes create the need to form an appropriate innovative development vector, which provides for adequate financial support for its implementation. This ensures the strengthening of the competitive positions of domestic agricultural producers, who choose such a strategy and strengthen their export potential [3].

The strategy of innovative development of national agribusiness should be aimed at the dissemination of innovations in agribusiness and the greatest involvement of enterprises in this area in innovative activities. The development of an innovative development strategy should provide for the search for fundamentally new types of activities and technologies, methods of organization of production and sales of products. And the effectiveness of the innovation strategy will be manifested precisely in the growth of profits, the increase in market share and competitiveness of agricultural products, increasing the effectiveness of business processes, reducing costs, increasing the level of consumer satisfaction [1].

Thus, one of the vectors for the development of innovative development of the national agribusiness should be export assurance - not only in the interests of the national economy, but also in view of the importance of Ukrainian exports for the guaranteed supply of food to the world market. An important prerequisite for this is the repair of damaged or the construction of new granaries. In addition, it is also important

to create a reserve fleet of equipment (tractors, combines) and quickly replace the destroyed equipment. For this agribusiness, additional funding must be raised.

Today in Ukraine the grant method of financing agrarian startups on the basis of innovative platforms and accelerators is gaining momentum. This demonstrates the strengthening of the role of new and unconventional tools for financing innovation in the field of agribusiness. In particular, crowdfunding has become a new way to attract financial resources for innovation. He usually uses social networks, networks of family, friends and acquaintances to expand the circle of people who want to finance the project. A characteristic feature of agribusiness is the close connection between new innovations and consumers, since new innovative products usually act as consumer products. It should also take into account the significant relevance of food security in the eyes of the public. A possible solution for limited access to financing of smaller innovators in agricultural production is the decision to unite consumers and developers of product agroinnovations through crowdfunding [2].

An innovative agribusiness voucher is an irrevocable financial aid that collaborates with farmers on the one hand and research institutions to develop or implement technologies, innovations that contribute to the fertility of farmland, the development of green energy, biotechnology, reduce greenhouse gas emissions and reduce the harmful effects of agricultural production on the environment. A prerequisite and peculiarity of providing innovative vouchers is the cooperation of agribusiness with scientific institutions and higher education institutions [4].

An equally important vector for the innovative development of the national agribusiness should be a rethinking of the set of cultivated crops with a focus on increasing productivity. For example, Ukrainian lands are also suitable for growing soybeans (harsh winters, dry hot summers). To increase the productivity of agribusiness in general, it would be useful to increase the depth of processing, for example, to process grain for flour or use grain products in animal husbandry. A successful example is the processing of sunflower seeds for the production of sunflower oil, which will take several years to implement. At the same time, this indicates that the potential of switching to a higher stage of the value chain in the near future is limited, since the installation of production facilities and the necessary infrastructure will take time. For example, in the case of export of flour instead of grain, the probability of introducing grain processing on flour in the next five years is estimated at about 20%. Finally, it would be advisable to increase investments in irrigation, which will increase gross production of crop production by restoring the targeted use of irrigation areas and increase the efficiency of crop production.

Therefore, for any state, innovative activity as an important component of the development of national economics, especially during the war and in the post-war period of reconstruction of the economic system of *der-zhava*, will always be the object of close attention of scientists and main subjects of production activities at both the state and *raion* levels. Therefore, to ensure the effective functioning of the agribusiness of Ukraine, it is necessary to form strategies for its development on an innovative basis, the implementation of which will contribute not only to the creation of prerequisites for achieving an upward trend of economic growth of the state and its transition to sustainable development, but also to ensuring the economic security of

enterprises and the state for the restoration of the country's economy in the postwar period.

References:

1. Shchurevich L. M. (2018), “Innovative perspectives in the development of the agricultural sector in Ukraine”, *Investytsiyi: praktyka ta dosvid. Seriya “Derzhavne upravlinnya”*, vol. 10, p. 101–105.

2. Sus, T., Suduk, N., Yemets', O., Movchun, S. and Tsiupa. O. (2023), “Innovative development of the agricultural sector: models of financing and assessment of the impact of financing at the regional level”. *Finansovo-kredytna diial'nist': problemy teorii ta praktyky. Tom 2 (49)*. 2023. pp. 181-193.

3. Radchenko, O.P. and Karadobri, T.V. (2019), “Status and prospects of innovative development in the agricultural sector of the economy of Ukraine”, *Ekonomika ta upravlinnia natsional'nym hospodarstvom*, vol. 47-1, pp. 79-82.

4. Bojko, L., Bojko, V. (2023), “The current state of agribusiness in Ukraine and its revitalization in the post-war period”. *Tavrijs'kyj naukovyj visnyk. Seriya: Ekonomika*, vol. 16, pp. 55-61.

5. Vraty na \$40 mlrd: iak cherez vijnu strazhdaie ahraryj sektor Ukrainy [Losses by \$40 billion: how the agricultural sector of Ukraine suffers due to the war]. Available at: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/19/695167/>

УДК 330.322

Зіновій БЕРЕЗІВСЬКИЙ

к.е.н., доцент кафедри економіки,

Вікторія КРИВОВ'ЯЗА

*здобувач вищої освіти факультету управління, економіки та права,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

ОСОБЛИВОСТІ ВЕНЧУРНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Перехід національної економіки до інноваційного типу розвитку потребує особливих зусиль від усіх секторів економіки країни, зокрема й державного, у напрямі формування сприятливого клімату та бізнес-середовища з метою розвитку венчурного підприємництва.

Сьогодні, коли Україна переживає складні часи, виникає потреба розвитку нових підходів та вимог до національної інноваційної політики, що зумовлені необхідністю поєднання реформування внутрішніх процесів та оптимізації економічної системи держави із врахуванням різких та швидких глобальних змін.

Поняття «венчур» у перекладі з англійського «venture» означає «ризик».. Венчур виступає специфічним видом економічних відносин, при яких важливу роль в успіху компаній відіграє участь інвестора в управлінні і передачі фундаторам компанії досвіду ведення бізнесу, корисних зв'язків і навичок.

Венчурне інвестування є формою інвестування за якої інвестор надає фінансову підтримку стартапам та компаніям із високим потенціалом, які щойно розпочали свою діяльність чи недавно зайшли на ринок. Венчурне інвестування передбачає вкладення коштів саме у малі або середні новостворені підприємства. Даний вид інвестування має свої ризики та переваги.

Термін венчурне інвестування означає довгострокові інвестиції приватного капіталу високого ступеня ризику в акціонерний капітал новостворюваних високотехнологічних перспективних компаній або вже існуючих прибуткових венчурних підприємств, орієнтовані на розробку і виробництво наукомістких продуктів з метою отримання прибутку від приросту вартості вкладених коштів. На відміну від класичних інвестицій, що передбачають повернення коштів, у венчурне фінансування закладена висока ймовірність втрат цих вкладень. Прибуток одержується за рахунок високої віддачі від найбільш вдалих інвестицій. Залучення венчурного інвестування з одного боку надає стартапам більше грошового, соціального і людського капіталу, але з іншого – венчурні інвестори з хорошою репутацією, досвідом і зв'язками часто пропонують фінансування на невигідних умовах. Також доступність венчурного інвестування сильно залежить від стану ринку, що робить цей вид інвестування нестабільним. Його використання може також привести до зміни в розподілі права власності і втрати контролю над прийняттям рішень.

Переваги венчурного інвестування в Україні наступні:

- ✓ об'єднання активів різних інвесторів для реалізації спільних проектів;

- ✓ спрощення та перерозподіл коштів між проектами або компаніями в рамках венчурного фонду;
- ✓ участь фізичних осіб в якості інвесторів венчурного фонду;
- ✓ надання позик юридичним особам за рахунок активів;
- ✓ включення до складу активів венчурного фонду боргових зобов'язань у формі векселів, позик тощо;
- ✓ повне включення до складу активів венчурних фондів грошових коштів, нерухомості, корпоративних прав та цінних паперів, що не допущені до торгів на фондовій біржі.

Венчурні інвестиційні фонди, які працюють у багатьох країнах світу, інвестують накопичені кошти в особливо ризиковані проекти. Зазвичай вони здійснюють інвестиції в компанії, які займаються рфпровадженням новітніх наукових розробок та діють в інноваційній сфері. В Україні основними джерелами фінансування інноваційної діяльності є кошти державного бюджету, кошти місцевих бюджетів, власні кошти спеціалізованих інноваційних фінансово-кредитних установ, власні чи запозичені кошти суб'єктів інноваційної діяльності, кошти будь-яких фізичних чи юридичних осіб, інші джерела, не заборонені законодавством України.

Підтримка держави залишається необхідною, оскільки держава не тільки створює сприятливе правове середовище, але й бере безпосередню участь у різних схемах змішаного державно-приватного інвестування розвитку венчурного бізнесу, діючи на рівних умовах із приватними інвесторами та визнаючи ризики. Використання подібних механізмів для переходу на інноваційний тип розвитку є необхідним для розвитку венчурної індустрії та зростання економіки України

Загалом, венчурне інвестування відіграє важливу роль у розвитку інновацій та нових технологій, проте воно вимагає обережності та готовності до ризиків. Процес венчурного інвестування вимагає ретельного планування, аналізу та відповідального підходу до управління ризиками. Будь-яка успішна стратегія повинна бути збалансована між ризиками та можливостями досягнення оптимальних результатів.

Список використаної літератури:

1. Кузьмін О. Є., Литвин І. В. Венчурний бізнес: навч. посібник. К.: Видавництво «Знання», 2012. 350 с.
2. Про інститути спільного інвестування: Закон України від 05.07.2012 р. №5080-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5080-17#Text> (дата звернення: 12.03.2024).

УДК 338.1:631

Євген ГУТМАН
аспірант,

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ
Науковий керівник: Наталія ПАТИКА
докторка економічних наук, професорка, завідувачка відділом
соціально-економічного розвитку сільських територій,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ.

МЕХАНІЗМИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

В період війни сільське господарство стає стратегічно важливим сектором економіки, оскільки забезпечує населення продовольством та іншими необхідними ресурсами. Однак війна призвела до знищення майна, інфраструктури, погіршення стану ґрунтів тощо. Для подолання цих негативних наслідків необхідні значні інвестиції, що сприятимуть збереженню робочих місць, зменшенню соціальної напруги та підтримці життєзабезпечення населення у важкий період війни та після її завершення. Проаналізуємо доступні на цей час механізми залучення інвестицій аграріями, які дозволять розробити ефективні стратегії відновлення сільськогосподарських підприємств.

Державні інвестиції та фінансування. Такі програми передбачають часткову компенсацію вартості сільськогосподарської техніки та обладнання вітчизняного виробництва, здешевлення кредитів для аграріїв, дотації на насіння та добрива, підтримку розвитку тваринництва та сільської інфраструктури.

Програма «Доступні кредити 5-7-9%» пропонує кредити за фіксованими процентними ставками 5%, 7 або 9% для малих та середніх сільськогосподарських підприємств. Окрім того позику до 60 млн грн можна отримати під нуль відсотків річних, а 80% від суми кредиту гарантує держава під заставу зерна. Цією програмою у 2022 р. скористалися понад 40 тис. аграріїв, яким було видано 90,850 млрд грн кредитів [1]. Програму реалізує Фонд розвитку підприємництва (ФРП), єдиним учасником якого є Уряд України в особі Міністерства фінансів України, що координує усі аспекти діяльності Фонду [2]. Кошти на цю програму рефінансуються Національним банком України.

Отримання грантів для сільськогосподарських підприємств в Україні також є важливим джерелом фінансування розвитку та модернізації господарств. Підприємства можуть звертатися за грантами до Міністерства економіки України та Міністерства аграрної політики та продовольства України, а також до регіональних органів влади та місцевих органів самоврядування.

Так, на програму безповоротних грантів (на стимулювання садівництва і створення теплиць) у 2023 р. заклали 1,3 млрд грн. Наприкінці 2022 р. було підписано 70 заявок на розвиток садів і 7 заявок на будівництво теплиць загальною вартістю 371 млн грн. [1].

Для успішного отримання гранту необхідно ретельно дотримуватися умов конкурсу, грамотно розробити проєкт та забезпечити його відповідність стратегічним цілям та пріоритетам фінансуючої організації. Також важливо мати чітке розуміння бізнес-плану та фінансових аспектів проєкту.

Приватні інвестиції мають великий потенціал для розвитку сільськогосподарських підприємств в Україні, сприяють їх модернізації та підвищенню ефективності виробництва.

Агрохолдинги можуть інвестувати в сільськогосподарські підприємства через придбання акцій, спільні підприємства або інші форми співпраці. Також, їхні розміри, ресурси та досвід роблять їх привабливими партнерами для іноземних та вітчизняних інвесторів.

Приватні інвестиційні фонди (ПІФ) можуть стати важливим джерелом капіталу для українських агропідприємств. ПІФ пропонують різні типи інвестиційних продуктів, які можуть бути адаптовані до потреб сільськогосподарських підприємств: придбання акцій або паїв, фінансування окремих проєктів, лізинг сільськогосподарської техніки та обладнання, придбання боргових зобов'язань, ф'ючерсні контракти та опціони на сільськогосподарську продукцію.

Ангели-інвестори, приватні особи, які вкладають власні кошти, маючи на меті отримання прибутку та зробити свій внесок у розвиток інноваційних проєктів, зазвичай інвестують у ранні стадії сільськогосподарських стартапів. Ангели-інвестори можуть приймати рішення про інвестування значно швидше, ніж традиційні інвестори, бути більш гнучкими щодо умов інвестування, надати доступ до своєї мережі контактів, що може допомогти агропідприємствам у розвитку бізнесу.

Краудфандинг може стати альтернативним способом залучення коштів для сільськогосподарських підприємств, пропонуючи інвесторам можливість вкласти кошти в проєкти, які їм цікаві, а фермерам — доступ до нового джерела капіталу. Платформи краудфандингу дозволяють аграріям збирати кошти від широкого кола людей, які не обов'язково є професійними інвесторами.

Загалом, для успішного залучення приватних інвестицій доцільно підготувати чіткий та лаконічний бізнес-план; брати участь у спеціалізованих заходах, конференціях, форумах; зареєструватися на профільних онлайн-платформах; звернутися до консалтингових компаній.

Міжнародне фінансування. Існує низка міжнародних організацій, які в змозі допомогти українським сільськогосподарським підприємствам залучити іноземні інвестиції:

EBRD (Європейський банк реконструкції та розвитку) спеціалізується на розвитку приватного сектору інвестування в країнах Центральної та Східної Європи, в тому числі й в Україні, надає фінансування, консультації та підтримку для підприємств у різних секторах, включаючи сільське господарство.

IFC (Міжнародна фінансова корпорація) — це частина Групи Світового банку, яка може надати фінансову підтримку, консультування та допомогу з розвитку бізнесу для приватних сільськогосподарських підприємств України.

Світовий банк надає різноманітні кредити та гранти уряду України, а також підтримує проекти розвитку сільського господарства.

USAID (Агентство США з міжнародного розвитку) має програми та ініціативи для підтримки сільського господарства й залучення інвестицій в Україну.

Також існують інші міжнародні організації, фонди та інвестиційні компанії, що зацікавлені у фінансуванні та наданні грантів для розвитку сільського господарства в Україні.

Залучення інвестицій від міжнародних організацій зазвичай потребує ретельно опрацьованої проектної документації та великих витрат часу, досить часто рішення приймаються на міжурядовому рівні, потребують державних гарантій, проте, умови фінансування можуть бути набагато кращими, порівняно з іншими джерелами.

Отже, резюмуючи вищенаведене:

державне фінансування в умовах війни та низької інвестиційної привабливості країни відіграє істотну роль в механізмі залучення інвестицій для сільськогосподарських підприємств. Для його максимальної ефективності важливо дотримуватися принципів прозорості, підвітності та зосередження на пріоритетних напрямках розвитку сільського господарства;

приватні інвестори можуть надавати аграрним підприємствам не лише фінансування, але й експертні знання, технічну підтримку та доступ до нових ринків збуту;

ефективна співпраця з міжнародними організаціями може допомогти українським аграріям отримати доступ до значних фінансових ресурсів на вигідніших умовах. Також, міжнародні організації, на відміну від приватних інвесторів, мають більшу толерантність до ризиків, що є надзвичайно важливим у реаліях війни та повоєнного відновлення.

Загалом, вибір правильних механізмів залучення інвестицій, дозволить сільськогосподарським підприємствам підвищити власну конкурентоспроможність на світових та внутрішньому ринках, збільшити обсяги виробництва та експорту сільськогосподарської продукції, досягти вищого рівня прибутковості, а також створити нові робочі місця в сільській місцевості.

Список використаних джерел:

1. Бюджетна підтримка агросектору та об'єднаних громад у 2023 році. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/998-byudjetna-pidtrimka-agrosektoru-ta-obyednanih-gromad-u-2023-rotsi> (дата звернення 11.03.2024)

2. Мінфін: За час дії воєнного стану в межах Державної програми «Доступні кредити 5-7-9%» видано 42847 пільгових кредитів на 170,5 млрд грн. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-za-chas-dii-voiennoho-stanu-v-mezhakh-derzhavnoi-prohramy-dostupni-kredyty-5-7-9-vydano-42847-pilhovyykh-kredytiv-na-1705-mlrd-hrn> (дата звернення 12.03.2024)

УДК 351.824.11

Богдан ДЕРЕВ'ЯНКО

*доктор юридичних наук, професор, провідний науковий співробітник
відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки,
Державна установа «Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова Національної академії наук України», м. Київ*

РОЛЬ «ЗЕЛЕНОЇ» ЕНЕРГЕТИКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕЗАЛЕЖНОСТІ ДЕРЖАВИ

Завдяки жорсткій конкуренції в усіх без винятку галузях і сферах людської діяльності сучасна економіка неупинно розвивається, вишуковуючи і пропонуючи усе нові і нові способи, методи, форми виробництва. У сучасному бізнесі можуть вижити і конкурентно перемогти компанії, які перманентно удосконалюють свою діяльність, неупинно знижуючи собівартість продукції. При цьому удосконалюються, уточнюються та вишуковуються можливості економії у тих процесах, у яких ще двадцять років тому ніхто й не думав вишукувати економію. І це відбувається постійно. Так, сім років тому нами піднімалися питання комерціалізації та впровадження у діяльність суб'єктів господарювання досягнень технічних наук, покликаних забезпечити максимально точне вимірювання споживання електроенергії [1; 2]. А вже сьогодні майже усім побутовим споживачам електроенергії в Україні компанія-постачальник за власний кошт замінила прилади обліку споживання електричної енергії. Якщо раніше прилади обліку не фіксували споживання електроенергії у випадку підключення великого побутового приладу (наприклад, пральної машинки) до мережі за відсутності запуску його у роботу, то тепер така дія буде зарахована власнику приладу (умовної пральної машинки) у використання приблизно 1,5 кВт/год. електроенергії на місяць. Раніше втрати електроенергії через спротив матеріалів, заземлення та інші фізичні причини списувалися на природні витрати і, відповідно, відносилися на собівартість постачальника. Сьогодні частина таких природних витрат приносить прибуток енергопостачальнику. Але у цьому випадку нового доданого продукту (нової кількості електроенергії) не виготовляється. Виробник і постачальник енергії лише перекладає супутні витрати із себе на споживача. Подолання основних проблем забезпечення економічної незалежності держави полягає дещо в іншому, на що буде звернуто увагу нижче.

В умовах дії правового режиму воєнного стану, діяльності українських підприємств під загрозою ворожих обстрілів, втрати підприємствами частини кваліфікованих співробітників через мобілізацію або еміграцію, підприємства енергетичної сфери повинні проявляти більшу гнучкість, ніж зазвичай. Мабуть сьогодні уже недостатньо просто знижувати собівартість видобутку і доставки одиниці електроенергії. На перший план має виходити диверсифікація у способах і місцях отримання електроенергії, її доставки, її використання тощо.

Уже більше двадцяти років діє Закон України «Про альтернативні джерела енергії» від 20 лютого 2003 року № 555-IV, яким суб'єктам бізнесу та

домогосподарствам пропонується отримувати енергію з відновлюваних джерел - відновлюваних невикопних джерел енергії, до яких належать енергія сонячна, вітрова, аеротермальна, геотермальна, гідротермальна, енергія хвиль та припливів, гідроенергія, енергія біомаси, газу з органічних відходів, газу каналізаційно-очисних станцій, біогазів [3]. Через безпеку для навколишнього природного середовища виробництво енергії із наведених джерел є основою «зеленої» енергетики. Роль цієї енергетики в умовах загроз воєнного часу лише зростає.

Стратегією злочинної російської влади було знищення енергетичної сфери України узимку 2022–2023 років. Численні ракетні та дроніві атаки здійснювалися на українські електростанції, розподільні станції, навіть вузли та лінії електромереж. Тоді енергетичній системі України вдалося вистояти завдяки допомозі союзників та вдалій роботі операторів ППО. Узимку 2023–2024 років вектор стратегії агресора був іншим, проте остаточно спроби від намагання влучити в об'єкти енергетичної інфраструктури не припинилися.

Викладене вище нашою на пропозицію напряму забезпечення економічної незалежності держави. Для цього необхідно диверсифікувати джерела отримання електроенергії, зокрема через максимальне розширення альтернативних, відновлюваних, «зелених» джерел; максимально можливе їх розпорошення у межах різних регіонів; опір на захист дорогими системами ППО великих всесвітньо відомих об'єктів енергетики із одночасним поширенням великої кількості мініелектростанцій.

Великі гідроелектростанції генерують значну кількість електроенергії. Однак сьогодні, і навіть сто років тому, їх не можна було відносити до об'єктів «зеленої» енергетики через затоплення значних площ родючих ґрунтів та населених пунктів. Навіть гідроелектростанції на таких річках, як Псел чи Ворскла, все одно сповільнюють водотік, заважають міграції риб, затоплюють ґрунти. При цьому електростанції або греблі на річках також можуть стати цілями терористів. Гідроелектростанції на маленьких річках або портативні мінігідроелектростанції на струмках, через які не затоплюються ґрунти та не змінюється природній хід води, можна вважати повноцінними об'єктами «зеленої» енергетики. Такі електростанції через невеликі розміри є нераціональною воєнною мішенню для ворожої авіації та артилерії. А користь від таких станцій у випадку їх поширення може бути колосальною – від вирішення проблеми забезпечення електроенергією суб'єктів малого бізнесу та домогосподарств і до забезпечення економічної незалежності держави в умовах війни. Домогосподарства при цьому можуть отримати дохід у вигляді оплати їм державою «зеленого» тарифу у розмірах, визначених постановою НКРЕКП від 29 грудня 2023 року № 2653 [4]. Раніше нами вказувалося, що незважаючи на хаотичне і безсистемне регулювання державою в особі органу законодавчої влади (Верховної Ради України), органів виконавчої влади (КМУ, НКРЕКП) діяльності у сфері «зеленої» енергетики, вектор розвитку законодавства є вірним: найвищі «зелені» тарифи для найперших виробників позитивно вплинули на появу сектору «зеленої» енергетики; із плином часу та завдяки розширенню цього сектору держава цілком виправдано поступово зменшує

«зелені» тарифи, які не повинні бути вищими за середньоєвропейські [5, с. 66]. На підтвердження можна навести динаміку зміни «зеленого» тарифу за декілька років. Так, наприклад, було встановлено «зелений» тариф на електричну енергію, вироблену з енергії сонячного випромінювання генеруючими установками приватних домогосподарств, встановлена потужність яких не перевищує 30 кВт та які введені в експлуатацію:

з 01 квітня 2013 року по 31 грудня 2014 року – 1445,21 коп/кВт·год (без ПДВ);

з 01 січня 2015 року по 30 червня 2015 року – 1299,82 коп/кВт·год (без ПДВ);

з 01 січня 2020 року по 31 грудня 2023 року – 655,34 коп/кВт·год (без ПДВ);

з 01 січня 2024 року по 31 грудня 2024 року – 590,24 коп/кВт·год (без ПДВ).

Було встановлено «зелений» тариф на електричну енергію, вироблену з енергії вітру генеруючими установками приватних домогосподарств, встановлена потужність яких не перевищує 50 кВт та які введені в експлуатацію:

з 01 січня 2019 року по 31 грудня 2019 року – 468,72 коп/кВт·год (без ПДВ);

з 01 січня 2020 року по 31 грудня 2024 року – 420,98 коп/кВт·год (без ПДВ).

Було встановлено «зелений» тариф на електричну енергію, вироблену з енергії вітру та сонця на комбінованих вітро-сонячних генеруючих системах приватних домогосподарств, встановлена потужність яких не перевищує 50 кВт та які введені в експлуатацію:

з 01 січня 2019 року по 31 грудня 2019 року – 659,68 коп/кВт·год (без ПДВ);

з 01 січня 2020 року по 31 грудня 2024 року – 494,76 коп/кВт·год (без ПДВ) [4].

У випадку продовження політики на поступове зниження «зелених» тарифів для домогосподарств і суб'єктів господарювання та доведення їх до розмірів, нижчих за відпускну вартість електроенергії для суб'єктів господарювання та громадян, держава зможе не лише зберігати навколишнє природне середовище, а ще й забезпечувати свою економічну незалежність. Власники «зелених» мініелектростанцій зможуть підтримати себе і допомогти державі. Мінімальна нормативна база в Україні наявна. На перший план має виходити консультативна та організаційна допомога суб'єктам малого підприємництва і домогосподарствам з боку місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Diahovchenko I., Volokhin V., Derevyanko B. Prospects of Nanomaterials Use in Current and Voltage Hall Sensors to Improve the Measurements Accuracy and Reduse the External Impacts. *Proceedings of the 2017 IEEE 7-th International Conference on Nanomaterials: Applications and Properties (NAP 2017) (Zatoka, Ukraine. September, 2017)*. Part 3. Sumy: Sumy State University. P. 266–270. URL: <http://ieeexplore.ieee.org/document/8190239/metrics>

2. Volokhin V., Diahovchenko I., Derevyanko B. Electric Energy Accounting and Power Quality in Electric Networks with Photovoltaic Power Stations. *2017 IEEE International Young Scientists Forum on Applied Physics and Engineering (YSF 2017)*

(Lviv, Ukraine. October, 17-20, 2017). Lviv. P. 36–39. URL: <http://ieeexplore.ieee.org/abstract/document/8126588/>

3. Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 20 лютого 2003 року № 555-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 24. Ст. 155.

4. Про встановлення «зелених» тарифів на електричну енергію, вироблену генеруючими установками приватних домогосподарств: постанова НКРЕКП від 29 грудня 2023 року № 2653. *Офіційний сайт Верховної Ради України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2653874-23#Text>

5. Дервянко Б.В. Тенденції розвитку законодавства України про «зелені» тарифи на електричну енергію. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 2 (71). С. 62–71. URL: <https://repository.ndippp.gov.ua/handle/765432198/257>

УДК 338.2:631.1

Назар ДІХТЯРЕНКО

здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії),
Уманський національний університет садівництва, м. Умань

РОЛЬ ІННОВАЦІЙНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВПРОВАДЖЕННІ ЕКОЛОГІЧНО СПРЯМОВАНИХ ПІДХОДІВ ДО ВЕДЕННЯ АГРОБІЗНЕСУ

Прагнення суб'єктів аграрного бізнесу до підвищення продуктивності й ефективності діяльності та оптимізації витрат ресурсів все частіше орієнтується на впровадження інноваційних підходів. Провідною в більшості країн світу є ідея використання концепції «розумного сільського господарства» (smart agriculture), яка базується на підвищенні ефективності операційної діяльності, максимізації урожайності та мінімізації витрат. Це досягається завдяки збору даних у реальному часі, їх аналізу та застосуванню цифрових систем управління виробництвом.

Цифрові технології для сільського господарства є частиною великого ринку smart agriculture, капіталізація якого у 2022 року досягла 23,1 млрд доларів США [1]. Учасники аграрного ринку активно застосовують сучасні інноваційні рішення та технологічні розробки, об'єднуючи аграрну індустрію з інформаційними технологіями для розвитку та підвищення ефективності своїх підприємств. Головними ініціаторами впровадження передових технологій та міжнародного досвіду є агрохолдинги та великі фермерські господарства. Проте, з кожним днем все більше агрокомпаній та фермерів прагнуть оптимізувати свої бізнес-процеси за допомогою інноваційних технологій.

Роль інноваційних цифрових технологій в діяльності аграрних підприємств стрімко збільшується. До найбільш активно застосовуваних та перспективних технологій в аграрному бізнесі можна віднести:

– precision Agriculture (точне землеробство), де застосування датчиків, GPS, дронів та іншого обладнання дозволяє збирати точні дані про ґрунт, врожайність, вологість, хвороби рослин. Це дозволяє оптимізувати використання ресурсів та максимізувати врожайність;

– автоматизація процесів, яка сприяє зниженню залежності від ручної праці і покращує ефективність;

– аналіз даних, який допомагає виявляти тенденції, прогнозувати погодні умови, оптимізувати сівозміну та вибір культур;

– електронна комерція та ринкові платформи, де Інтернет дає можливість аграрним підприємствам залучати клієнтів через електронну комерцію, а також збільшувати свою видимість на спеціалізованих ринкових платформах;

– технологія Blockchain, що допомагає забезпечити прозорість у сфері агробізнесу, відстежуючи походження продуктів, забезпечуючи безпеку продуктів харчування та управління ланцюгом постачання;

– використання штучного інтелекту, що застосовується для прогнозування врожайності, виявлення хвороб рослин, управління запасами, аналізу ринку та інших завдань;

– віддалений моніторинг і керування, що дозволяє віддалено контролювати стан господарства або обладнання та знизити витрати на персонал і покращити ефективність [2].

Використання інноваційних цифрових технологій в аграрному бізнесі демонструє низку значних переваг, сприяючи підвищенню продуктивності та ефективності виробництва, оптимізації управління ресурсами, та забезпеченню стійкості в умовах змінної динаміки ринку. По-перше, впровадження цифрових технологій дозволяє збирати, аналізувати та інтерпретувати великі обсяги даних, що стосуються різноманітних аспектів сільськогосподарського виробництва. Це сприяє удосконаленню процесів прийняття рішень, управлінню ресурсами, та плануванню виробництва, що в результаті призводить до підвищення продуктивності та оптимізації витрат. По-друге, цифрові технології дозволяють реалізувати точне та індивідуальне підходи до вирощування рослин чи утримання тварин. Застосування сучасних систем моніторингу та контролю у галузі агрокультур дозволяє забезпечити оптимальні умови для росту та розвитку, уникаючи надмірного використання ресурсів. По-третє, інноваційні цифрові технології сприяють покращенню якості продукції та безпеки її виробництва. Вони дозволяють відслідковувати кожен етап виробництва, контролювати умови зберігання, та ефективно управляти виробничими процесами, забезпечуючи високі стандарти якості та безпеки продукції.

Використання цифрових технологій в аграрному виробництві може відігравати ключову роль у збереженні навколишнього середовища та зменшенні негативного впливу на екосистеми. Насамперед, це зумовлюється тим, що такі засоби, як датчики, системи моніторингу, та аналітика даних дозволяють агровиробникам точно контролювати використання ресурсів: води, добрив та хімічних засобів захисту рослин. Це дозволяє уникнути перенасичення ґрунту та водних джерел хімічними речовинами, зменшуючи забруднення навколишнього середовища.

Крім того, завдяки сучасним цифровим технологіям отримується можливість точно прогнозувати та керувати врожаєм, виявляти шкідливі шкідники та хвороби на ранніх стадіях, а також вчасно реагувати на зміни в умовах вирощування. Це допомагає уникнути великих втрат урожаю та зменшити необхідність використання хімічних засобів захисту рослин.

Цифрові технології можуть також підтримувати впровадження агроекологічних практик, таких як агролісівництво, використання зелених добрив та збереження біорізноманіття. Вони допомагають точно прогнозувати та визначати найкращі практики, які сприяють екосистемі. Інтелектуальні агротехнології, такі як точне землеробство та автономні транспортні засоби, можуть зменшити викиди шкідливих газів, таких як вуглекислий газ, шляхом ефективного використання машин та обладнання.

Отже, використання цифрових технологій в аграрному виробництві не лише сприяє збільшенню продуктивності та ефективності виробництва, але й

забезпечує більш точне управління ресурсами, підвищує якість продукції та забезпечує стійкість у галузі сільського господарства. Це може відігравати важливу роль у покращенні екологічних показників галузі, сприяючи створенню більш сталого та екологічно чистого сільськогосподарського сектору.

Список використаних джерел:

1. Shahbandeh M. (2020). Smart agriculture. <https://www.statista.com/statistics/720062/market-value-smart-agriculture-worldwide/>
2. Горобець Н.М., Хомякова Д.О., Стариковська Д.О. Перспективи використання цифрових технологій в діяльності аграрних підприємств. Ефективна економіка. 2021. No 1. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.1.90> URL: <https://dspace.dsau.dp.ua/bitstream/123456789/3460/1/92.pdf>

УДК 361.115

*Любов ДРАНУС
к. е. н., доцент кафедри менеджменту,
Діана МАРИНИЧ
здобувач вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент»,
Чорноморський національний університет ім. Петра Могили, м. Миколаїв*

ПОКРАЩЕННЯ РЕКЛАМИ ТОВАРІВ ЩОДО ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНОЇ ТА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

На сьогодні актуальним є те, що підприємства сприяють постійному розвитку рекламних підходів щодо показу свого товару на ринку. Товар, який знає велика кількість споживачів – не тільки є конкурентоспроможним, але і передовим під час вибору серед інших товарів. Реклама – це те, що допомагає підприємству зробити свої товари відомими для споживачів. Реклама – це те, що сприяє зовнішньому розвитку, надаючи інформацію про благо, яке пропонується до продажу, для споживачів. Окрім цього це те що сприяє внутрішньому розвитку, сприяючи аналізу ситуації ринку та потреб, вдосконалюючи продукт всередині виробництва. Всі ці переваги використання реклами забезпечують те, що стратегії презентації власного товару є важливими для функціонування діяльності та розвитку підприємства.

Якщо поєднувати вплив інвестиційно-інноваційної діяльності щодо реклами на підприємстві – це є значним впливом на те, чи будуть обирати підприємство споживачі, або через недостатність переваг обиратимуть конкурентів. Інвестиційна діяльність полягає в тому, що підприємство повсякчасно вкладає гроші у розвиток рекламної стратегії щодо представлення товару для споживачів. Підприємство досліджує ринок, проводить аналіз переваг та недоліків свого продукту, формує інвестиційну політику щодо майбутнього розвитку та формує інноваційні планові зміни товару.

Інноваційна діяльність реклами полягає в тому, що підприємство вкладає гроші у створення нових способів, впровадження креативності та запровадження унікальності бренду щодо показу свого товару. Інновації завжди залежать від ставлення до ризиків підприємця. Іноді це рішення впливає на продаж товарів позитивно, та споживачі із задоволенням купують показаний ними товар, у інших випадках ризик може принести негативний результат – коли споживачі обиратимуть інших виробників, за рахунок негативної реакції на рекламну компанію.

Зовнішньоекономічна діяльність впливає на те, які зовнішні комунікації підприємство підтримує із споживачами, конкурентами, партнерами та державою – все це формує розуміння того, що за допомогою реклами отримуються дані про те, як суб'єкти, які з'єднані економічною діяльністю «купівлі-продажу» пов'язані, та які представлення формуються про підприємство. Уявлення бренду – є важливою характеристикою на економічному ринку. За представленням на ринку становиться оцінка виробників окремого

товару – та створюється бажання серед споживачів на вибір саме рекламованого блага.

Щодо діючих рекомендацій для покращення ринку в даних аспектах, автором було виділено декілька чітких варіантів на прикладах відомих компаній.

Інноваційна діяльність в рекламі сприяє персональному підході до кожного споживача – врахування інтересів та потреб покупців, створюючи модифікацію товару під важливі для споживачів потреби та у свою чергу оформлення під подібний вигляд оновленої реклами. Окрім цього інноваційність реклами полягає в тому, що підприємець надає на ринок нові товари, які були зроблені з креативним підходом до цього. Формування нестандартних, унікальних підходів сприятиме більшому попиту з боку клієнтів.

Прикладом хорошої інноваційної реклами може надати підприємство Nike. Саме цей бренд вразив своєю унікальністю та індивідуальністю – в тому, що створив слоган, який був використаний в багатьох своїх рекламних повідомленнях – «Just do it». Мотиваційний слоган не тільки виділяє бренд серед інших, але і сприяє вибору саме цього товару так як впливає на мислення споживачів, як дія до купівлі.

Важливим аспектом також є інвестиційна діяльність, яка в першу чергу включає в собі аналіз даних та статистики щодо купівлі товару. Підприємцю постійно потрібно формувати аналіз споживачів, їх інтересів, статистику своїх продажів, опісля формувати план щодо вкладення грошей в модифікацію реклами. Чудовим прикладом є бренд Coca-cola. Бренд охоплює рекламу свого товару по сезонно, тоді коли є розуміння, що попит на товар підвищиться. Його знаменита реклама під час новорічних свят – сприяє більшій купівлі цього продукту завдяки аналізу попиту споживачів, та підкріплення реклами методами проєкції людської поведінки під час різних сезонних коливань.

Щодо зовнішньоекономічної діяльності можна виділити два аспекти – надання пропозиції на світовому ринку конкретного товару та партнерство з іншими брендами. Пропозиція на світовому ринку – це явище, того коли бренд заохочує купувати свій товар по місцям, на яких направлена реклама. Прикладом є український бренд зв'язку Vodafone, який навіть на відстані пропонує клієнтам розширяти використання пакетів зв'язку, пропонуючи вигідні тарифи для користування. Це характеризується постійним інформуваннями з-боку бренду споживачів та використання місцевої реклами.

Щодо реалізації партнерства – це є прекрасний варіантом поділитися характеристиками брендом за допомогою іншого товару. Залучення двох брендів в одному товарі надає можливість задовільнити більше потреб споживачів та заохочувати більше покупців до купівлі їх брендів.

Список використаних джерел:

1. В.І. Довбенко, Роль інноваційного маркетингу у формуванні потенціалу розвитку підприємств URL: https://vlp.com.ua/files/28_14.pdf

2. Ковтун Е. О., Бондар І. О. Гуменюк А. А Особливості розробки маркетингової стратегії для здійснення оптимізації зовнішньоекономічної

діяльності підприємства URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/6_1_2016ua/43.pdf

3. Іванина Роман, Синявський Антон Рекламна стратегія в Інтернеті URL: <https://elit-web.ua/ua/blog/reklamnaya-strategiya-v-internete>

4. Стаття : «Психологія споживача: як вона впливає на рекламні стратегії» URL: <https://cases.media/en/article/psikhologiya-spozhivacha-yak-vona-vplivaye-na-reklamni-strategiyi>

5. Ангелко І. В., Сазанська Є. Ю Методи та прийоми психологічного впливу реклами на свідомість споживачів URL: <http://journals.khnu.km.ua/vestnik/wp-content/uploads/2021/01/5-19.pdf>

УДК 659.235:631

Світлана ЄВЧУ
аспірант,

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ РЕЗУЛЬТАТІВ ПРОЄКТІВ МІЖНАРОДНОЇ ТЕХНІЧНОЇ ДОПОМОГИ В СИСТЕМІ ВІТЧИЗНЯНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ДОРАДНИЦТВА

З метою підтримки України з 1992 року країни-донори та міжнародні організації надають міжнародну технічну допомогу (МТД) на безоплатній та безповоротній основі у вигляді: 1) будь-якого майна, необхідного для забезпечення виконання завдань проєктів, яке ввозиться або набувається в Україні; 2) робіт і послуг; 3) прав інтелектуальної власності; 4) фінансових ресурсів (грантів) у національній чи іноземній валюті; 5) інших ресурсів, не заборонених законодавством, у тому числі стипендій. Процеси залучення, використання та моніторингу МТД регулюються законодавством України [1], угодами і договорами, які передбачають техніко-економічне співробітництво з іноземними державами і міжнародними організаціями. Також провідні принципи здійснення моніторингу і звітності використання МТД містяться в Паризькій декларації щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги [2], до якої Україна приєдналася в 2007 році [3].

МТД виконує головну роль у вирішенні проблем в усіх сферах економіки та суспільного життя, з якими країна не спроможна впоратися самостійно. Прорівень проблематики в секторі економіки можливо судити по обсягу наданої МТД протягом року. Так, до початку широкомасштабної війни за обсягами наданих коштів МТД пріоритетними були сектор «Ядерна безпека» (45%) та «Національна безпека та оборона» (24%). В аграрний сектор економіки кошти МТД спрямовувалися на рівні 2% в рік [4,с.5].

В Україні всі проєкти та програми МТД підлягають обов'язковій державній реєстрації, яка провадиться Секретаріатом Кабінету Міністрів України. За період 2012-2023 рр. державну реєстрацію (перереєстрацію) отримали 45 проєктів (програм) МТД аграрного спрямування, з них 20% мали цілі і завдання в сфері сільськогосподарського дорадництва. Варто зазначити, що при підтримці проєктів МТД була утворена значна кількість сільськогосподарських дорадчих служб. Цей період охоплює МТД, яка надавалася наприкінці 1990-х – початку 2000-х рр. Метою і завданням нинішніх проєктів МТД є сприяння розвитку функціонуючих суб'єктів дорадництва шляхом підвищення їхніх професійних знань та навичок в питаннях розвитку сільських територій, в сфері фінансів, технологій, інновацій та ін.

В наслідок реалізації проєктів МТД їх учасниками – сільськогосподарськими дорадниками та експертами-дорадниками, напрацьована велика кількість концепцій, стратегій, аналітичних звітів, методичних посібників, довідників, збірників, навчальних програм та ін., які мають наукову та практичну цінність для всієї системи дорадництва.

Дослідження результатів проєктів МТД, які були реалізовані суб'єктами дорадчої діяльності, дозволяє зробити висновок, що МТД стала дієвим механізмом для втілення кращих світових і європейських практик в вітчизняну систему дорадництва. Крім того, під час реалізації проєктів МТД були налагоджені комунікаційні зв'язки між сільськогосподарськими дорадниками та зацікавленими державними, міжнародними та приватними інституціями, що для розвитку системи дорадництва становить соціальну цінність.

Однак, через інституційну недобудову формальних інститутів сільськогосподарського дорадництва, здобутки проєктів МТД по всій країні не синтезуються в цілісний комплекс знань, а добре налагоджені комунікаційні зв'язки не використовуються для підвищення організаційної ефективності системи дорадництва. Функцію акумуляції результатів проєктів МТД в сфері дорадництва по всій країні могли би виконувати Національний центр сільськогосподарського дорадництва або саморегульована організація, яка б об'єднувала 50 % суб'єктів дорадчої діяльності з не менш, ніж 17 областей України, 75% з яких проводили б сільськогосподарську дорадчу діяльність на професійній основі [5]. Однак ці інституції досі не створені.

Зважаючи на необхідність комплексного і системного підходу до синтезу здобутків проєктів МТД, існує потреба в пошуку джерел фінансування для створення Національного центру сільськогосподарського дорадництва.

Список використаних джерел:

1. Постанова КМУ «Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги» від 15.02.2002 № 153 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF#Text>
2. Паризька декларація щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги від 02.03.2005 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_271#Text
3. Указ Президента України «Про приєднання України до Паризької декларації щодо підвищення ефективності зовнішньої допомоги» від 19.04. 2007 р.№ 325/2007 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/325/2007#Text>
4. Інформація щодо міжнародної технічної допомоги, що надається Україні за результатами проведеного Міністерством економічного розвитку, торгівлі та сільського господарства України моніторингу проєктів у першому півріччі 2019 рок. - С.223.
5. Постанова КМУ «Про затвердження Порядку надання всеукраїнській громадській професійній організації статусу саморегульованої організації» від 18.11.2009 р. N 1221 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1221-2009-%D0%BF#Text>

УДК 327:656

Петро ЖОВНИЧ

здобувач кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва

Науковий керівник: Леся ГНИЛЯНСЬКА

к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,

НУ «Львівська політехніка», м. Львів

ПРОБЛЕМИ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ ВАНТАЖІВ ПІДПРИЄМСТВА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ КОНСИГНАЦІЙНИХ УГОД

Слово «консигнація», як і більшість торговельних термінів, походить від англійського слова «consign», тобто «передати» (стосовно товарів, вантажів). Норми чинного законодавства України такий вид операцій, як «консигнація», фактично не регулюються. Існує два варіанти консигнації, по-перше, коли консигнантом є резидент України, який експортує товари за межі її митної території для розміщення їх на консигнаційних складах іншої держави, а консигнатором – нерезидент, який зобов'язується продати цей товар з обраного консигнаційного складу (експортна консигнація), і, по-друге, консигнант – нерезидент, який ввозить товари на митну територію України для їх продажу консигнатором-резидентом з українського консигнаційного складу (імпортна консигнація).

Митне оформлення експортних консигнацій може здійснюватися у двох режимах: в режимі експорту при ордерних поставках та у режимі тимчасового вивезення. В першому випадку оформлюється вантажно-митна декларація типу ЕК-10, у випадку повернення нереалізований товар оформлюється з використанням вантажно-митної декларації типу ІМ-40. У другому випадку оформлюється вантажно-митна декларація типу ЕК-31 для вивезення товару, а при його продажі, заповнюється ВМД типу ЕК-10.

Оскільки реалізація імпортних консигнаційних угод супроводжується укладенням та виконанням комплексу договорів: безпосередньо консигнації; зберігання; купівлі-продажу, то відповідно присутні досить специфічні та багатоскладні процедури декларування та митного оформлення товарів на різних етапах консигнаційної торгівлі:

- в режимі митного складу - заповнюється вантажно-митна накладна ІМ-74;
- в митному режимі імпорту. Здійснюється у випадку випуску у вантажів вільне використання по вантажно-митній накладній типу ІМ-40;
- в митному режимі транзиту. Здійснюється у випадку вивезення вантажу за межі митної території України в зв'язку з поверненням товару нерезиденту-власнику вантажу або за його дорученням вивезення в іншу країну яке здійснюється за вантажно-митною накладною типу ТР-80;
- в митному режимі експорту. Здійснюється у випадку вивезення товарів за межі митної території України в режимі експорту при заповненні вантажно-митної декларації типу ЕК-10, ЕК-3;

- у разі тимчасового випуску з митного ліцензійного складу (на термін до 1 місяця) з обов'язковим поверненням на даний митний ліцензійний склад – здійснюється по листу митного ліцензійного складу.

На базі декількох досліджених інформаційних джерел у табл.1.сформовано обов'язки та права консигнатора і консигнанта.

Таблиця 1.

Права та обов'язки консигнатора та консигнанта

Консигнатор	
Права	Обов'язки
- отримувати винагороду в установленому розмірі; - відмовлятися від прийняття товару неналежної якості, кількості, асортименту та/або у не відповідній упаковці; - звертатись до консигнанта з вимогою змінити умови і строки реалізації товару через виникнення обставин, що перешкоджають його продажу	- підготовка приміщення для консигнаційного складу; - забезпечення повної цілісності, кількості та якості товарів під час перебування їх на консигнаційному складі; - оплата всіх витрат, пов'язаних з торговельно-оперативною діяльністю складу, з наступним відшкодуванням виплачених сум консигнантом; - страхування товарів, що перебувають на консигнаційному складі на користь консигнанта і передання йому страхових документів; - вчасне надання звітів консигнантові про перебіг реалізації та про запаси товарів на складі;
Консигнант	
Права	Обов'язки
- визначення умов та термінів реалізації товарів; - контроль над діями консигнатора зі зберігання та реалізації товарів; - зміна умов та строків реалізації товарів, з повідомленням іншої сторони в узгоджений сторонами термін	- постачання до встановленого терміну на консигнаційний склад товарів в обумовлених асортименті й кількості та подальшу підтримку запасів товарів на визначеному рівні; - оплата витрат з утримання приміщення консигнаційного складу

Примітки: сформовано авторами

В консигнаційній угоді сторони обов'язково мають вказати два терміни: термін дії договору; термін самої консигнації. В господарській практиці термін безпосередньо самої консигнації складає 1-2 роки. Термін дії договору в цілому має бути більшим, ніж строк консигнації, щоб мати можливість здійснити всі необхідні розрахунки з консигнантом і (якщо необхідно) повернути нереалізований товар, якщо консигнація поворотна або частково поворотна, або ж викупити даний товар (при безповоротній консигнації). Суттєвою ознакою договору консигнації є те, що товар, отриманий консигнатором для реалізації від консигнанта, є власністю останнього й залишається його власністю до моменту реалізації консигнатором цього товару покупцем. Основна особливість консигнаційної угоди, при якій підприємство виступає консигнатором полягає в тому, що товари, що надійшли від нерезидента до підприємства повинні зберігатись на консигнаційних складах. Найчастіше в Україні роль консигнаційних складів виконую митні склади.

Проблеми митного оформлення вантажів підприємства при здійсненні консигнаційних угод та шляхи вирішення цих проблем наведені у табл. 2.

Проблеми митного оформлення вантажів підприємства при здійсненні консигнаційних угод

Проблеми митного оформлення вантажів при реалізації консигнаційних угод	Шляхи вирішення
Відсутність досвіду у фахівців групи декларування в митному оформленні вантажів при здійсненні експортних консигнаційних угод	Для вирішення цієї проблеми працівнику групи декларування варто пройти навчання з питань митного оформлення консигнаційних операцій. До прикладу, можна пройти курси митного брокера. Курс може бути як повним, так і включати лише ті питання, які на даному етапі цікавлять фахівця з митного оформлення даного підприємства.
Значна втрата часу внаслідок тривалих процедур митного оформлення	Для вирішення цих проблем підприємству необхідно запровадити систему електронного декларування. Для цього потрібно подати заяву до митного органу на внесення підприємства до Реєстру підприємств допущених до електронного декларування, а також придбати спеціалізоване програмне забезпечення (до прикладу Diamond Bridge) та ключ електронного підпису. Впровадження електронного декларування дозволить пришвидшити процедури митного оформлення, дозволить зменшити кількість працівників групи декларування, адже внаслідок впровадження електронного декларування відпаде необхідність постійного перебування працівника на митниці, скоротяться витрати на витратні матеріали (ксерокс, бланки ВМД тощо).
Високі витрати на утримання групи декларування	Розроблення системи критеріїв оцінки фінансового стану посередника, яку можна буде застосувати при виборі консигнатора. Для попередження виникнення проблеми неплатежів у договір потрібно включати в зобов'язання консигнатора надання банківської гарантії платежу на суму не менш однієї третини вартості поставленого на консигнацію товару
Недостатність інформації про консигнатора, його фінансовий стан, відсутність гарантії здійснення платежів за реалізовані консигнаційні товари	

Примітки: сформовано авторами

Отже, основними напрямками удосконалення митного оформлення на рівні держави повинно стати удосконалення законодавчого забезпечення питань митного оформлення, зокрема доповнення Цивільного кодексу статтями, що будуть регламентувати питання консигнації. На рівні підприємства для удосконалення митного оформлення необхідно здійснити підвищення кваліфікації працівників, що займаються декларуванням і впровадити електронне декларування, що дозволить прискорити митне оформлення і вивести його на якісно новий рівень.

Список використаних джерел:

1. Абрамцова Тетяна. Посередницькі договори//Школа бухгалтера. – 2023. - №3. – с.31-32 (дата звернення 22.02.2024)
2. Дубіна А.А., Сорокіна С.В., Зельніченко О.І. Митна справа: Підручник. – К.:Центр учбової літератури, 2021. – 320 с.
3. Осадча Н.В. Режим митного складу: алгоритм його використання та шляхи вдосконалення //Економіка промисловості, №52 (4), 2022. – С.44-52

УДК 504.064.38

Наталія ЗЕЛІСКО
к.е.н., доцент кафедри підприємництва та торгівлі,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів

ЕКОЛОГІЧНЕ МАРКУВАННЯ ЯК КРИТЕРІЙ ОЦІНКИ ЯКОСТІ ТОВАРУ СПОЖИВАЧЕМ

Об'єктивна реальність сьогодення полягає в тому, що існує велика небезпека забруднення довкілля, що відповідно викликає необхідну реакцію запровадження екологічних стандартів у виробничу та господарську діяльність підприємств різних сфер економіки, привернення уваги громадськості до проблем екології, популяризацію здорового способу життя. У тому числі, це стосується роботи туристичних підприємств та, зокрема, готелів. Нині дедалі більше цінується екологічний товар чи еко-послуга.

Товари, які мають більший попит на європейському ринку, повинні бути більш екологічно кращими, багаторазовими, довговічними, придатними до модернізації, ремонту та утилізації, а також енерго- та ресурсоефективними. Цікаво, що втілення цих принципів не лише зменшує вплив на довкілля, а й дозволяє заощадити. Наприклад, за результатами дослідження на замовлення Єврокомісії, лише у 2021 році відповідність добровільним стандартам екологічного маркування для побутової техніки допомогло знизити споживання енергії домогосподарствами на 10%, і відповідно заощадити європейцям 120 млрд євро [1].

12 жовтня відзначаємо Всесвітній День екологічного маркування (World Ecolabelling Day). Цей День відзначається щорічно вже близько у 50 країнах світу і присвячений продуктам та послугам, які більш кращі для людей та довкілля. Така продукція позначається спеціальним знаком екологічного маркування за умов, якщо товар чи послуга відповідають спеціальним стандартам оцінки життєвого циклу і це підтверджено шляхом сертифікації [2].

Такі знаки є майже в кожній країні чи регіоні але їх об'єднує відповідність вимогам міжнародного стандарту ISO 14024. В Україні, це «Зелений журавлик». Право на застосування цього знаку надається органом, що має національну акредитацію та міжнародне визнання.

Нозивати в Україні систему екомаркування активно допомагають проекти, що фінансуються ЄС та європейськими країнами, зокрема: EU4Environment в партнерстві з UN Environment Programme та проект GIZ Energy Efficiency and Climate Projects.

В ЄС екомаркування є частиною Європейської Зеленої угоди. Воно покликане просувати насправді екологічні продукти, через впроваджену систему сертифікації, якій могли б довіряти споживачі. Пропонуючи продукти, які зменшують вплив на довкілля, підприємства можуть зміцнювати свою позицію на ринку та власним прикладом мотивувати інших до зеленої трансформації [2].

В Україні є різні товари, як вітчизняні, так і імпортовані, які мають екологічне маркування. До них належать [3]:

- Українське екомаркування I типу: «Зелений журавлик»;
- Регіональні екомаркування I типу: Екомаркування ЄС і Північний лебідь (The Nordic Swan) (Скандинавські країни);
- Екомаркування I типу або екомаркування, подібні до I типу, які діють в інших країнах і є міжнародно визнаними, наприклад Blue Angel (Німеччина);
- Green Seal (США), TCO Certified, ENERGY STAR, FSC, PEFC, Oeko-Tex Standard;
- Самодекларація (екомаркування II типу);
- Екологічна декларація продукту (екомаркування III типу) Екомаркування в Україні.

Вимоги до екомаркування були запроваджені у 2002-2003 роках шляхом прийняття серії міжнародних стандартів ISO 14020 «Екологічні маркування та декларації» до національної системи стандартизації. Розвиток екологічного маркування для покращення екологічних характеристик продукції є одним із завдань Стратегії державної екологічної політики України на період до 2030 року.

Екомаркування товарів (або екологічне маркування) – це система визначення та позначення екологічних характеристик товарів з метою інформування споживачів про їх вплив на навколишнє середовище. Ця система дозволяє споживачам здійснювати більш обізнаний вибір, враховуючи екологічні аспекти виробництва, використання та відновлення товарів.

Основні елементи екомаркування включають:

- Енергоефективність: позначення, яке вказує на те, наскільки енергоефективним є виріб або його використання.
- Відновлювані ресурси: позначення, яке вказує на те, чи були використані відновлювані ресурси під час виробництва товару.
- Перероблені матеріали: інформація про те, чи були використані перероблені матеріали для виготовлення товару, і у якій кількості.
- Викиди в атмосферу та забруднення: позначення, яке вказує на вплив виробництва товару на забруднення атмосфери та навколишнє середовище.
- Біорозкладання: інформація про те, чи може товар розкладатися в природних умовах без створення забруднення.
- Водоохорона: позначення, яке вказує на те, як товар впливає на використання та забруднення водних ресурсів.
- Екологічні стандарти: інформація про те, чи відповідає виріб певним екологічним стандартам та сертифікаціям.

Ці позначення можуть бути використані на упаковці товарів або на самому товарі для інформування споживачів про їх екологічні характеристики. Екомаркування допомагає споживачам здійснювати свідомий вибір на користь більш екологічно сталих товарів та сприяє розвитку екологічної свідомості в суспільстві.

За цілями Green Deal має зробити нормою на ринку ЄС продукцію «сталу» – іншими словами таку, що буде водночас конкурентною за ціною, більш якісною і безпечнішою, та матиме найменший вплив на довкілля на всіх етапах життєвого циклу [4].

Стандарти екологічного маркування дозволяють об'єктивно оцінити вплив технології, за якою виготовлено продукт, на стан довкілля та здоров'я людини. Для кожної категорії продукції чи послуг розроблено окремий стандарт, який встановлює критерії оцінки та необхідні показники якості продукту. Важливо, що отримати екологічний сертифікат може будь-яка продукція, чи послуга. Адже принципи екологічної сертифікації передбачають відповідність досить широкому набору стандартів. Під час сертифікації уповноважений орган вибирає той, який відповідає категорії заявленого на сертифікацію продукту.

Отримати сертифікат і право використання екомаркування виробники можуть, якщо екологічність товару підтвердить компетентна незалежна організація. Щоб пройти екологічну сертифікацію, замовник повинен надати виконавцю зразки продукції і документи про походження сировини, виробництво, упаковку, транспортування, зберігання і утилізацію продукту. Оцінюється готовий продукт і його життєвий цикл: складові, технологія виробництва і пов'язані з нею впливи на навколишнє середовище. У разі, якщо відповідність екологічним критеріям підтверджено, видається екологічний сертифікат, який є підставою для використання екомаркування [3].

Як в Європі, так і в Україні, під час закупівель на потреби держави чи громади за бюджетні кошти замовник може обрати продукцію, яка відповідає стандартам екологічного маркування. Сертифікат та знак відповідності, тобто екомаркування, як раз і свідчить про те, що продукція відповідає таким вимогам.

Список використаних джерел:

1. Відзначаємо досягнення українських виробників еко- продукції в умовах війни. URL: <http://surl.li/rmkeo> (дата звернення 10.03.2024).
2. Врятуй планету: що таке екологічне маркування і чому воно так важливе. URL: <http://surl.li/rmkew> (дата звернення: 02.03.2024).
3. Екологічне маркування в Україні Інформація для виробників у країнах Східного партнерства ЄС URL: <http://surl.li/rmkhn> (дата звернення 12.03.2024).
4. Органік, еко і біо: як розпізнати рекламний хід в маркуванні продуктів. URL: <https://rubryka.com/article/greenwashing/> (дата звернення 12.03.2024).
5. Як зрозуміти, що продукція екологічна? URL: <http://surl.li/rmkmu> (дата звернення 11.03.2024).

УДК 346.3 (045)

Леся ІЩУК

*к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Луцький національний технічний університет, м. Луцьк*

Ф'ЮЧЕРСНІ КОНТРАКТИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Інвестування фінансовими інструментами є важливою складовою стратегії багатьох інвесторів, оскільки це дозволяє розширити портфель та отримати потенційно високу дохідність. Одним з найпоширеніших у світі фінансових інструментів з високою ліквідністю, який доступний на широкому спектрі активів, є ф'ючерс. Популярністю він користується і в Україні з огляду на його відносно низьку ризикованість та високу гнучність [1, с. 245].

На сучасному етапі глобалізації тема розвитку ф'ючерсного ринку в Україні має велике значення тому, що розвиток цього ринку є одним з потенціальних шляхів залучення інвестицій [2, 3]. Так невідворотність та важливість ефективності повоєнної відбудови економіки України, стабілізація та зменшення геополітичних ризиків створюватимуть сприятливе середовище для інвестування. Відновлення економіки супроводжуватиметься збільшенням попиту на товари, продукцію, роботи і послуги, які використовуються в якості базових активів для ф'ючерсних контрактів, що загалом може призвести до зростання цін. Крім того, певні сфери економіки можуть мати більший ріст, ніж інший. Інвестування в ф'ючерси на активи в таких сферах (зокрема, будівництво, енергетика, інфраструктура) може принести значний прибуток. Задля результативного інвестування слід детально дослідити суть, природу та механізми його функціонування на ринку.

Ф'ючерс – це деривативний контракт, що укладається на організованому ринку, за яким одна сторона зобов'язується у визначений момент у майбутньому передати базовий актив іншій стороні, а інша сторона зобов'язується прийняти та оплатити базовий актив за ціною та на інших умовах, визначених сторонами під час укладення контракту, відповідно до специфікації такого ф'ючерсу (частина 5 статті 33 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» [4]). За своєю природою це є договір купівлі-продажу на майбутнє (від англ. futures) і передбачає передачу базового активу конкретної дати в майбутньому за ціною, узгодженою в день укладання договору. При цьому ціна договору фіксується і не може змінюватися ні за яких обставин. Базовим активом ф'ючерсу можуть бути емісійні цінні папери (у тому числі іноземних емітентів), інші фінансові інструменти, валютні цінності, продукція, роботи, послуги, що мають грошовий вираз вартості (частина 1 статті 32 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки»).

З огляду на те, що ф'ючерс укладається лише на організованому ринку, він має специфікацію. Специфікація деривативного контракту розробляється оператором ринку та реєструється Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Так згаданою статтею Закону встановлено, що специфікація

ф'ючерсу повинна містити, зокрема, інформацію про мінімальну кількість базового активу, який передається за контрактом, його якісні показники, мінімальний крок ціни у ході торгів, умови поставки, дату настання терміну виконання зобов'язання. Отже, ф'ючерс є стандартизованим за якістю та кількістю, щоб полегшити торгівлю [5, с. 753].

Досліджуючи сутність ф'ючерсу, слід зазначити, що за наявності зобов'язання щодо передачі базового активу його можна охарактеризувати як поставний, так і розрахунковий деривативний контракт (частина 3 статті 31 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки»). Ф'ючерс є поставним, оскільки передбачає передачу базового активу однією із сторін – в певну дату покупець за договором зобов'язаний прийняти та оплатити базовий актив, а продавець – доставити та передати за ціною, визначену при укладанні договору. Поставний ф'ючерс має на меті зниження фінансових ризиків (продавці страхують свій ризик зниження ціни базового активу, покупці – підвищення ціни).

Ф'ючерс також може бути і розрахунковим, оскільки може передбачати здійснення лише розрахунків між сторонами залежно від значення базового показника (ціни базового активу (в тому числі його курс), дохідності базового активу, процентної ставки, індексу, показника статистичної інформації, фізичних, біологічних, хімічних показників стану навколишнього природного середовища). У день виконання договору сторони можуть здійснити взаєморозрахунки без постачання базового активу, а різниця в ціні вважатиметься прибутком або збитком залежно від зміни ситуації на ринку, яка передувала укладенню договору та яка існує на день виконання договору. Тому це є спекулятивним інструментом.

За типом базового активу та/або базового показника ф'ючерс є товарним деривативним контрактом (частина 4 статті 31 Закону України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки»). Його базовим активом може бути продукція чи інший товарний деривативний контракт, а базовим показником – ціна на продукцію. Найпоширенішими базовими активами ф'ючерсного контракту є газ, нафта, електроенергія та зерно.

Виділяють дві категорії учасників, які використовують ф'ючерси: хеджери та спекулянти [5, с. 753]. Так хеджери укладають ф'ючерси задля управління ризиками та мінімізації втрат від коливань на ринку, а спекулянти – з метою отримання прибутку на різниці цін. Проте також хочемо виділити і третю категорію учасників – шукачів арбітражу, які укладають пов'язані між собою ф'ючерси протягом короткого проміжку часу щодо одного або кількох базових активів з метою отримання прибутку на їхній різниці цін.

Отже, надана характеристика ф'ючерсу дає глибоке розуміння його сутності, яке можна ефективно використовувати при плануванні стратегії інвестування, що позитивно впливатиме на економіку України.

Список використаних джерел:

1. Колодізев О. М., Коцюба О. В. Аналіз перспектив розвитку ринку деривативів в Україні з урахуванням вирішення проблеми його нормативно-правового регулювання. Проблеми економіки. 2016. № 1. С. 242 – 248.
2. Дискіна А. А., Богаченко Я. В. Перспективи становлення ф'ючерсного ринку в Україні. Науковий вісник Ужгородського університету. 2015. С. 63 – 67.
3. Ніколаєва А.М., Пиріг С.О., Іщук Л.І. Стимулювання розвитку ринку фінансових послуг у системі фінансової стабілізації економіки регіону. Економічні науки. Серія «Облік і фінанси»: зб. наук. праць. Луцьк, 2018. Вип. 15 (57). С. 140-146.
4. Про ринки капіталу та організовані товарні ринки: Закон України від 23.02.2006 р. № 3480-IV. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 31. ст. 268.
5. Заволока Л. О., Колеснік Є. О., Сіліна І. С. Ф'ючерсні контракти як важливий інструмент розвитку фінансового ринку. Економіка і суспільство. 2018. № 18. С. 752 – 756.

УДК 361.115

Світлана КРАСНОЖОН
к.е.н., доцент, доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу,
Юлія КАЛАШНИКОВА
студентка 2 курсу ФК-201,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
м. Київ

МАЙБУТНІ НАСЛІДКИ EUDI ДЛЯ УКРАЇНИ ТА РЕШТИ ЄВРОПИ

Європейська цифрова ідентифікація (EUDI) – це ініціатива, запропонована Європейською комісією для забезпечення безпечної та зручної цифрової ідентифікації для громадян і компаній у всьому Європейському Союзі. EUDI має на меті створити єдину взаємодіючу структуру цифрової ідентифікації, яку можна використовувати в різних країнах, секторах і службах, дозволяючи окремим особам і компаніям отримувати доступ до цифрових послуг легше і безпечніше. Ініціатива все ще перебуває на ранніх стадіях, але вона має потенціал змінити спосіб взаємодії людей із цифровими послугами та покращити загальну цифрову інфраструктуру ЄС. [4]

Ініціатива EUDI має велике значення для України та решти Європи. Для України EUDI може надати засіб для вдосконалення цифрової інфраструктури країни та покращення доступу громадян до цифрових послуг. Ініціатива також може допомогти Україні наблизитися до стандартів і правил ЄС, сприяючи торгівлі та співпраці між Україною та державами-членами ЄС. [1] Для Європи в цілому EUDI може сприяти створенню більш безпечної та інтегрованої цифрової екосистеми, знижуючи ризик кіберзагроз і підвищуючи ефективність цифрових послуг. Крім того, EUDI може сприяти більшій довірі та впевненості в цифровій економіці, заохочуючи більше компаній і окремих осіб до взаємодії з цифровими послугами. [2]

Наразі ініціатива EUDI все ще перебуває на стадії розробки, коли різні зацікавлені сторони з усього ЄС працюють разом, щоб створити єдину структуру цифрової ідентифікації. Європейська комісія розпочала публічні консультації для збору відгуків щодо ініціативи, і зараз реалізується кілька пілотних проектів для перевірки та вдосконалення запропонованої структури. Розробка EUDI є складним процесом, що вимагає співпраці та координації між кількома зацікавленими сторонами та секторами. [1] Проте потенційні переваги EUDI для України та Європи роблять його надзвичайно важливою ініціативою, а її успішне впровадження може мати далекосяжні наслідки для майбутнього цифрової ідентифікації та послуг у регіоні.

Імплементация Директиви Європейського Союзу з екодизайну (EUDI) може принести значні переваги Україні та решті Європи з точки зору підвищення енергоефективності. Встановлюючи мінімальні стандарти для енергоспоживаючих продуктів, EUDI прагне зменшити споживання енергії та сприяти використанню більш ефективних технологій. Це може призвести до скорочення викидів парникових газів і сприяти боротьбі зі зміною клімату. В

Україні, де енергоефективність була серйозною проблемою, EUDI може відіграти вирішальну роль у покращенні енергетичних показників країни, зменшенні марних витрат енергії та сприянні сталому розвитку. [2]

Окрім підвищення енергоефективності, EUDI також може призвести до зниження витрат на енергію як для споживачів, так і для підприємств. Сприяючи використанню більш ефективних продуктів, EUDI може допомогти зменшити рахунки за електроенергію, забезпечуючи значну економію з часом. Це може бути особливо корисним для домогосподарств із низькими доходами та малого бізнесу, яким може бути важко покрити високі витрати на електроенергію. В Україні, де ціни на енергоносії протягом багатьох років викликають серйозне занепокоєння, EUDI може допомогти зменшити навантаження на споживачів і сприяти економічному зростанню. [2]

Нарешті, впровадження EUDI може сприяти зменшенню вуглецевого сліду як в Україні, так і в Європі. Сприяючи використанню більш ефективних і стійких технологій, EUDI може допомогти зменшити викиди парникових газів і пом'якшити наслідки зміни клімату. Це може мати значні переваги для навколишнього середовища, такі як покращення якості повітря та зниження ризиків для здоров'я, пов'язаних із забрудненням. На додаток до прямих переваг для навколишнього середовища EUDI також може сприяти розвитку більш сталої та стійкої економіки, сприяючи інноваціям і створенню робочих місць у секторі зелених технологій. Підсумовуючи, впровадження EUDI в Україні та Європі може принести значні переваги з точки зору підвищення енергоефективності, зниження витрат на енергію та зменшення викидів вуглекислого газу. Сприяючи використанню більш ефективних та стійких технологій, EUDI може допомогти побудувати більш стійке та стійке майбутнє для всіх. [4]

Одним із головних викликів для впровадження EUDI (European Digital Identity) в Україні та Європі є технічні та інфраструктурні проблеми, пов'язані з впровадженням великомасштабної цифрової системи. EUDI вимагає надійної та безпечної технічної інфраструктури для забезпечення захисту персональних даних і запобігання кіберзагрозам. [1] Ця інфраструктура повинна мати можливість обробляти велику кількість користувачів і транзакцій, що вимагає значних інвестицій в апаратне, програмне та мережеве обладнання. Крім того, прийняття EUDI вимагає стандартизації систем цифрової ідентифікації в Європі, що може бути складним і тривалим процесом. [3]

Ще одним викликом для прийняття EUDI є фінансування та інвестиції. Впровадження EUDI вимагає значних фінансових ресурсів, що може бути перешкодою для деяких країн і регіонів. Фінансування EUDI має надходити з різних джерел, включаючи державні та приватні інвестиції, гранти та субсидії. Крім того, має існувати чіткий і прозорий механізм фінансування, щоб гарантувати, що впровадження EUDI є стійким у довгостроковій перспективі. [3]

Нарешті, прийняття EUDI вимагає нормативної бази та підтримки політики. Нормативна база має бути чіткою, послідовною та комплексною, щоб гарантувати, що система цифрової ідентифікації є безпечною, прозорою та доступною для всіх користувачів. Ця структура також має бути достатньо

гнучкою, щоб відповідати потребам різних країн і регіонів. Політична підтримка також має вирішальне значення для прийняття EUDI, оскільки політики повинні визначити пріоритети впровадження EUDI та надати необхідні ресурси та підтримку для забезпечення її успіху. На завершення зазначу, що прийняття EUDI в Україні та Європі створює значні виклики та міркування, які необхідно ретельно розглянути. Технічні та інфраструктурні проблеми, фінансування та інвестиції, а також нормативно-правова база та політична підтримка – це лише деякі з факторів, які необхідно брати до уваги. Вирішуючи ці виклики та працюючи разом, Україна та Європа можуть успішно запровадити EUDI та скористатися перевагами безпечної та стандартизованої системи цифрової ідентифікації.

Список використаних джерел:

1. Європарламент підтримав розробку Європейського цифрового гаманця. Березень 12, 2024: <https://eu-ua.kmu.gov.ua>
2. Україна долучиться до пілотного проекту цифрового гаманця ЄС — Фінансовий клуб. Березень 12, 2024: <https://finclub.net/ua/>
3. Європейський цифровий гаманець запрацює протягом 2 років. Березень, 12, 2024: <https://business.dii.gov.ua>
4. Європейська цифрова ідентичність. Березень, 13, 2024: <https://wataha.no/uk/2023/11/13/europejska-tozsamosc-cyfrowa/>

УДК 338.43: 631.1:355.4(477)

Олександр КОВАЛЬЧУК

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії),
Уманський національний університет садівництва, м. Умань*

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах сучасних геополітичних та соціоекономічних викликів, військові конфлікти стають складною реальністю для багатьох країн, в тому числі й для України. Стрімке зростання напруги та конфліктів негативно впливає на різні сфери життя, включаючи аграрний сектор. Стабільність та ефективність аграрного виробництва є важливими складовими економічного розвитку країни, а тому дослідження впливу воєнного стану та військових дій на території України на конкурентоспроможність аграрного сектору економіки є надзвичайно важливим завданням.

Оцінка наслідків війни на різні аспекти сільського господарства дає змогу з'ясувати, як воєнний конфлікт впливає на виробництво, експорт, інвестиції та інші аспекти аграрного сектору України. Дослідження такого впливу є важливим кроком для розробки стратегій та політик, спрямованих на забезпечення стабільності та зростання аграрного сектору в умовах воєнного конфлікту.

Воєнна агресія російської федерації проти України суттєво погіршила національну та світову продовольчу безпеку, загострила численні інші проблеми, пов'язані із забезпеченням населення харчовими продуктами. Це зумовлено втратою сільськогосподарських угідь на окупованих територіях, знищенням значної кількості підприємств, які займалися виробництвом продовольства та іншою допоміжною інфраструктурою.

Внаслідок запровадження воєнного стану та ведення активних бойових дій на значній частині території України конкурентоспроможність сільськогосподарської торгівлі на світовому ринку зазнала серйозного впливу несприятливих чинників. Окупація частини території та конфліктні ситуації призвели до втрати контролю над сільськогосподарськими землями, що спричинило зниження виробництва та експорту сільськогосподарської продукції з цих областей. Це призвело до скорочення обсягів виробництва та експорту, що вплинуло на загальну конкурентоспроможність сектору. Крім того, обмеження на експорт і імпорт аграрної продукції впливає на якість продукції через зниження рівня конкуренції і можливість скорочення вимог до якості продукції на внутрішньому ринку.

Військові дії призвели до знищення та пошкодження сільськогосподарської інфраструктури, такої як дороги, залізниці, порти та сховища. Це ускладнило транспортування та експорт сільськогосподарської продукції, що негативно вплинуло на її конкурентоспроможність на світовому ринку. Збої в аграрному виробництві та ланцюгах постачання призвели до перерв у постачанні сировини та обробленої продукції, що вплинуло на здатність України забезпечувати стабільні поставки на зовнішні ринки, а отже, й на її конкурентоспроможність.

Збільшилися витрати на безпеку, транспортування та логістику, а також зросли ризики виробництва та експорту. Це підвищило вартість виробництва та обмежило доступ до ринків збуту, що негативно вплинуло на конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції України. Частину ринків збуту було втрачено, що спричинило зміни в структурі та обсягах експорту агропродовольчої продукції.

Зростання інфляції та споживчих цін, порушення продовольчо-збутових ланцюгів та дефіцит кваліфікованих кадрів також стали невід'ємною частиною наслідків воєнного стану. Крім того, спостерігалось зменшення обсягів виробництва та експорту продовольства з України, що обмежило виробників у доступі до фінансових ресурсів для забезпечення поточної господарської діяльності.

За даними, наведеними в проєкті Стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року, продуктивність сільськогосподарських виробників в Україні значно відстає від показників країн ЄС, хоча випереджає їх за темпами зростання, окрім Німеччини (у 2021 році порівняно з 2020 роком темпи зростання продуктивності в Україні становили 53%). Основними причинами низької продуктивності є недостатнє використання інноваційних та інформаційних технологій у сільському господарстві (частка капітальних інвестицій у нематеріальні активи у сільському господарстві у загальному обсягу інвестицій у 2022 році становила 2,1%, тоді як у середньому по економіці – 5,9%), низький відсоток використаних або перероблених відходів сільського господарства (в Україні становить 23%, тоді як в ЄС – 60%) та незначні обсяги переробленої сільськогосподарської сировини, що негативно відображається на формуванні доданої вартості сільськогосподарського виробництва [1]. Однією з причин цього є те, що військові дії стали причиною призупинення низки наукових досліджень та розробки нових технологій для аграрного сектору або переорієнтації їх на потреби воєнного часу.

Значні втрати відчуваються і в частині зниження ресурсного потенціалу, зокрема трудового та фінансового, для забезпечення конкурентоспроможності галузі. Так, міграція населення деяких регіонів нашої країни, зокрема сільських жителів, вплинула на доступність робочої сили для сільськогосподарського виробництва. Аграрна галузь нараз гостро відчуває нестачу кваліфікованих працівників через мобілізацію значної їх частини до лав Збройних Сил України. Війна спричинила економічну нестабільність та девальвацію валюти, що вплинуло на вартість виробництва та здатність конкурувати на світовому ринку. Через воєнний конфлікт відбулося збільшення цін на паливо і енергоресурси, що підвищило витрати на транспортування і переробку сільськогосподарської продукції [2].

Відновлення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України на світовому ринку вимагає комплексного підходу та розвитку всіх зазначених аспектів. Подальше дослідження цього питання матиме на меті не лише розуміння поточної ситуації, але й виявлення можливих шляхів подолання

труднощів та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору України в умовах воєнного конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на період до 2030 року (проект). URL : <https://www.cci.zp.ua/app/uploads/2024/03/strategia-agro-2030-v10.docx>
2. Волкова Н., Мехтієв Р., Попадін Є. Ключові аспекти конкурентоспроможності та якості продукції аграрних підприємств в умовах воєнної агресії. Економіка та суспільство. 2023. № 54. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-10>

УДК 338.2

Уляна КОГУТ

к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,

Олег ПИЛИПЧИЙ

аспірант кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,

Андрій ІЩУК

аспірант кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ У РОЗВИТКУ ЕКОЛОГО-ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Розвиток людства зумовлює значний вплив на навколишнє середовище, що має незворотний характер. Збільшення чисельності населення на планеті та результати індустріалізації, споживацький характер суспільства призводять, інколи, до непередбачуваних наслідків з боку екосистеми для людства, під виглядом різноманітних екологічних катастроф. Враховуючи дані тенденції, головним завданням сьогодення є забезпечення балансу між соціально-економічним розвитком та ступенем негативного впливу на екосистему. Економіки країн мають забезпечувати економічний розвиток шляхом впровадження екологічних інновацій у різні сфери людської діяльності. Такі умови зумовлюють необхідність інвестування у розвиток екологічно чистих технологій на різних рівнях економічних систем (нано-, мікро-, мезо-, макро-, мета- та глобальному рівнях), формування відповідної інвестиційно-інноваційної політики держав.

Глобальні екологічні проблеми зумовлюють об'єктивне зростання інноваційно-інвестиційної активності щодо розвитку «зелених» технологій. В таких умовах важливим завданням виступає побудова екологічних інноваційних систем (ЕІС) та формування відповідної еко-інноваційної політики з метою стимулювання розвитку еко-інноваційної діяльності. Важливим також є визначення інвестиційно-інноваційних пріоритетів у даній галузі.

В США екологічно чисті технології займають третє місце (після інформаційних та новотехнологічних) за обсягом венчурного інвестування. В Китаї подібні венчурні інвестиції в останні роки вирости більш, ніж у 2 рази, і складають 19 % загального обсягу інвестицій. За прогнозами Міжнародної організації праці (МОП) галузь екологічних технологій Німеччини з нинішнього рівня до 2030 року зросте в 4 рази і складатиме до 16 % загального обсягу промислового виробництва [3].

У 2008 році стартував грандіозний проект – будівництво екологічно чистого міста Масдар (ОАЕ). Це перше на планеті місто з нульовими викидами вуглекислого газу і нульовими відходами, вільне від промислових підприємств та неекологічного транспорту. За приблизними прогнозами, будівництво має завершитись до 2025 року. Вартість проекту Масдар сягатиме близько 20 млрд. дол. Безліч екологічних інновацій, які тут з'явилися, будуть реалізовані не тільки в ОАЕ, але і в інші країни світу [1].

Північна Екологічна Фінансова Корпорація (НЕФКО) як багатостороння фінансова установа, також націлена покращити екологічну ситуацію у країнах Центральної і Східної Європи, за допомогою інвестицій у проекти, що мають позитивний вплив на екологію [2].

Також Канада є активним учасником розвитку еколого-інноваційної діяльності у світі. У Канаді реалізовується багато стартапів у даній сфері, є потужна підтримка держави, активно створюються та функціонують екологічні інноваційні підприємства.

Наприклад, ініціатива Канади з корпоративних екологічних інновацій (КЕІ) як урядова ініціатива, заснована на партнерстві, спрямована на прискорення інновацій і покращення екологічних показників компаній. КЕІ об'єднують промисловість, фінансовий сектор, науковців, неурядові організації та інші державні відомства [5].

За останні п'ять років канадська технологічна екосистема увійшла до щорічного рейтингу Global Cleantech 100, престижного списку стартапів і компаній, що розвиваються, які мають найкращі можливості для зростання, розвитку своїх технологій і подолання кліматичної кризи. У 2022 році до списку увійшло 13 канадських компаній (друге місце за представництвом після Сполучених Штатів Америки) [4].

Виходячи з вищевикладеного, ринкових умов господарювання та базових принципів синергетичної науки, зазначені ЕІС мають стати високоорганізованими системами, що саморозвиваються, здатними до ефективного розвитку та повністю враховують сукупність глобальних, міжнародних, національних, територіальних, підприємницьких та антропологічних екологічних та економічних інтересів. В основу побудови ЕІС доцільно покласти функціональну модель інноваційного процесу, компоненти якої можуть бути розташовані на мега-, мета-, макро-, мезо-, мікро- та нанорівнях. Це дасть можливість екологічному сектору постійно перебувати в горизонтальних (територіальних) або вертикальних (національних, міжнародних, глобальних) інноваційних циклах. Системний підхід і методи декомпозиції доцільно використовувати для побудови глобальних ЕІС (мегарівень), міжнародних ЕІС (метарівень), національних ЕІС (макрорівень), територіальних ЕІС (мезорівень), екологічних інноваційних підприємств (ЕІП) як ЕІС макрорівня (екопарки, екополіси, малі та середні ЕІП), а також антропологічних ЕІС (нанорівень), до вивчення стану розвитку ЕІС.

Важливим завданням є також формування еко-інноваційної політики на різних рівнях організації економічної системи. Варто розрізняти глобальну (мегарівень), міжнародну (метарівень), національну (макрорівень), регіональну (мезорівень), корпоративну (мікрорівень) та антропологічну (нанорівень) еко-інноваційні політики, які взаємозумовлені та взаємоузгоджені. Основою побудови сучасних екологічних інноваційних систем має бути еко-інноваційна політика. Важливо визначити майбутні пріоритети у формуванні відповідної еко-інноваційної політики з метою запобігання негативним екологічним наслідкам.

Таким чином, метою створення ЕІС є швидкий розвиток, розповсюдження та використання еко-інновацій, які б забезпечували покращення екології

людини, екологічної ситуації на територіях, у країнах та світі загалом. Функціонування екологічних інноваційних систем дозволить створити основу для просування екологічної політики, спрямованої на розгляд компанії не як забруднювача, а як потенційного еко-інноватора.

Список використаних джерел:

1. Масдар-сіті: зелене місто майбутнього. Суспільство. IPress. 11 квітня 2013. URL: http://ipress.ua/photo/masdarsiti_zelene_misto_maybutnogo_18416.html (дата звернення: 29.02.2024).
2. Північна Екологічна Фінансова Корпорація НЕФКО. Офіційний веб-сайт Житомирської міської ради. Розділ Сталий розвиток. URL: <https://old.zt-rada.gov.ua/pages/p3304> (дата звернення: 02.03.2024).
3. Селезньова Л. Інноваційно-інвестиційна діяльність в екологічній сфері. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. 124/125/2011, 2011. С. 76-78. URL: http://bulletin-econom.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2016/01/125_9.pdf (дата звернення: 05.03.2024).
4. Chong Barry. 13 Canadian companies rank in 2022's Global Cleantech 100. MaRS. 2022. URL: <https://www.marsdd.com/news/13-canadian-companies-rank-in-2022s-global-cleantech-100/> (дата звернення: 07.03.2024).
5. Moffat Andrea, Auer Adam. Corporate Environmental Innovation (CEI): a government initiative to support corporate sustainability leadership. Journal of Cleaner Production. 2006. Volume 14, Issues 6-7. P. 589-600. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2005.07.010> (дата звернення: 08.03.2024).

УДК 338.49

Петро КОЖЕЛЬ
Аспірант,
Лілія ВОЙНИЧА
к.е.н., доцент,

Львівський національний університет природокористування, м. Львів

КЛАСТЕРНА СПІВПРАЦЯ ЯК КАТАЛІЗАТОР ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Ми перебуваємо у часи фундаментальних змін та глобальної перебудови не тільки архітектури світової безпеки, що зазнала істотних змін після початку російської агресії проти України 24 лютого 2022 р., а й у період переформатування світових економічних зв'язків, що зумовлені повномасштабною війною у центрі Європи. Ситуація на фронті має динаміку змін, а це створює труднощі у прогнозуванні подальшої безпекової та економічної ситуації, як у регіоні, так і у світі загалом.

Окрім, вищезазначеного Україна активно працює над входженням в єдиний європейський економічний простір. На шляху до інтеграції виникають додаткові виклики у частині: гармонізації законодавства у відповідності до норм та правил ЄС, зниження рівня корупції, підвищення економічної конкурентоспроможності підприємств за рахунок модернізації виробництва, впровадження інновацій та покращення менеджменту. І це далеко не вичерпний перелік питань, що потребують оперативного вирішення. Ключовим інструментом для вирішення ситуації є економічне зміцнення промислових підприємств шляхом об'єднання спільних зусиль у кластерах.

Згідно з визначенням, наведеним у Національній програмі кластерного розвитку до 2027 року: «Кластер – це галузеве, територіальне та добровільне об'єднання організацій, які тісно співпрацюють між собою, а також з іншими суб'єктами в ланцюжку створення цінності з метою підвищення конкурентоздатності власної продукції, її експорту й сприяння економічному розвитку регіону» [2]. Кластери, як об'єднання підприємств на певному територіальному просторі, можуть стати ключовим інструментом для сприяння інноваційного росту сучасного бізнесу в окреслених вище умовах. За останні кілька років, це питання все частіше стає предметом жвавого обговорення, незважаючи на те, що діяльності кластерів є далеко не новою для українського бізнес-середовища.

Серед механізмів впливу кластерних підходів на інноваційний розвиток підприємств учасників наступні [3]:

-реалізації потенціалу ефективної взаємодії учасників кластера, пов'язаного з їх географічною близькістю (спільне використання ресурсів, таких як обладнання, лабораторії, персонал; обмін інформацією та знаннями, спільна робота над проектами; формування нових спільних підприємств);

-отримання підприємствами кластеру можливості виходу на висококонкурентні міжнародні ринки (спільне просування продуктів та послуг);

обмін досвідом щодо міжнародних ринків; спільне лобювання інтересів на міжнародному рівні);

-налагодження інтелектуальної та технологічної кооперації між підприємствами кластеру (розробка нових продуктів та технологій; обмін інтелектуальною власністю; робота з патентами та ліцензіями);

-кооперації з науково-дослідними, дослідно-конструкторськими та освітніми установами (доступ до нових знань та технологій; розробка продуктів та технологічних рішень; підготовка персоналу);

-більшого доступу до ресурсів, у тому числі фінансових (отримання грантів; кредитування на більш вигідних умовах; спільне інвестування в проекти);

-інтеграції ринків, які сприятимуть розширенню міжнародних інвестиційних потоків і збільшенню конкуренції регіонів з точки зору інвестиційного клімату (створення сприятливого інвестиційного клімату; збільшення конкуренції на ринку; збільшення попиту на продукти кластеру);

-збільшення наукового та інноваційного потенціал регіону за рахунок міжнародного трансферту технологій (впровадження нових технологій, створення нових робочих місць). [3]

Зважаючи на масштабні міграційні процеси, що зумовлені повномасштабною війною, доцільно окремо виділити питання дефіциту персоналу, а також рівень їхніх знань та компетенцій, що дозволяють впроваджувати інновації у кластерних середовищах. Дана проблема часто є не належно оціненою, хоча впровадження інновацій у всіх сферах діяльності, як компанії, так і кластеру, потребують особливих знань та навиків, а часто нестандартного та креативного підходу до справи. У сучасних умовах стандартні підходи, відпрацьовані та бездоганно працюючі бізнес-процеси, зустрічають вкрай рідко. А отже, кваліфікаційні вимоги до персоналу необхідно враховувати та перевіряти на усіх етапах створення продукту. [1]

Серед стримуючих факторів розвитку інновацій, зокрема у кластерах, є недосконалість вітчизняного законодавства, хоча згідно з Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженою Постановою Кабінету Міністрів України № 695 від 5 серпня 2020 передбачалось всебічне сприяння відновленню та модернізації промисловості, ґрунтуючись на інноваційних технологіях. Проте, це потребує більш досконалої нормативної бази, стратегій та політик сформованих за участі держави.

Вартує також відзначити, що деякі кластери хоча давно існують, проте демонструють неактивну діяльність і практично втратили потенціал до стрімкого зростання. Брак інфраструктури та базових послуг обмежує їхню здатність впроваджувати інновації, підвищувати якість продукції та використовувати нові ринкові можливості.[4]

Незважаючи на широке коло для вдосконалення та росту, кластерна співпраця має високий потенціал стати потужним каталізатором інноваційного розвитку підприємств, стимулюючи економічне зростання на регіональному та національному рівнях. Підтримка та розвиток кластерних ініціатив з боку усіх стейкхолдерів – це інвестиція в майбутнє економіки, яка окупається зростанням добробуту та конкурентоспроможності на світовому ринку. Розвинені кластери

сприяють розвитку малих та середніх підприємств шляхом підвищення їх конкурентоспроможності, зростанню ВВП, розвитку зовнішньо-економічної діяльності, впровадженню інновацій та загалом зміцненню економіки. Кластери – це не просто фактор розвитку, це потенційна рушійна сила сучасної економіки України.

Список використаних джерел:

1. Scheer, G., & von Zallinger, L. (2007). Cluster Management – A Practical Guide Part A: Overview. Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ) GmbH.

2. Національна програма кластерного розвитку до 2027. Концепція. Орієнтири розвитку. Рекомендації. INDUSTRY4 UKRAINE. 2020. URL:

<https://www.industry4ukraine.net/publications/proyekt-naczionalnoyi-programy-klasterного-rozvytku-do-2027/>

3. Некрасова Л.А., Попенко С.О. Формування кластеру, як напрямку інноваційного розвитку економіки. [Електронний ресурс] // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2014. – № 2 (12). – С. 132-138. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n2.html>

4. Єршова О. О., Гончаренко І. М., Ганушак-Єфіменко Л. М. (2023). Кластерооб'єднані підприємства як інноваційна форма розвитку бізнесу. Журнал стратегічних економічних досліджень, № 3(14), 2023. DOI: 10.30857/2786-5398.2023.3.2

УДК 330.322

Олексій КУЛЬПАЧ
здобувач освітнього ступеня «Магістр»,
Науковий керівник: Ганна БРАТУСЬ
д.е.н., доцент, зав. кафедри економіки та управління бізнесу
Навчально-наукового інституту управління, економіки та бізнесу
Міжрегіональної академії управління персоналом, м. Київ

ІНДУСТРІАЛЬНІ ПАРКИ ЯК ОДИН ІЗ МЕХАНІЗМІВ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Діяльність індустріальних парків поширена як у країнах з розвинутою ринковою економікою (США, країни Західної, Центральної та Східної Європи тощо), так і в тих, що знаходяться на різних етапах становлення ринкових відносин (країни Азії, СНД та ін.). Наприклад, на сьогодні в США функціонує понад 400 індустріальних та технологічних парків, у Китаї – 54, в Росії – 36, в Чехії – більше 144, в Угорщині – 206, в Румунії 49, в Словаччині – 38, в Туреччині – 264 [1].

В Україні поняття індустріального парку було визначено Законом України «Про індустріальні парки», відповідно до якого індустріальний (промисловий) парк (далі - індустріальний парк) - визначена ініціатором створення індустріального парку відповідно до містобудівної документації облаштована відповідною інфраструктурою територія, у межах якої учасники індустріального парку можуть здійснювати господарську діяльність у сфері переробної промисловості, переробки промислових та/або побутових відходів (крім захоронення відходів), альтернативної енергетики, зберігання енергії, а також науково-технічну діяльність, діяльність у сфері інформації і електронних комунікацій на умовах, визначених цим Законом та договором про здійснення господарської діяльності у межах індустріального парку [2].

Станом на початок лютого 2024 року в офіційний реєстр Мінекономіки внесені 75 індустріальних (промислових) парків. 13 із них додали в реєстр у 2023 році, ще два – вже в 2024-му [3].

Досвід створення індустріальних парків у світі свідчить про вагомі переваги для розвитку бізнесу у регіонах їх створення та широкі можливості для залучення інвестицій, нових технологій, створення нових робочих місць, збільшення надходжень до бюджетів, зростання доходів населення, тощо.

Тому для покращення інвестиційного мікроклімату та розвитку індустріальних парків зацікавлені держави застосовують різноманітні підходи та інструменти: кредити за спеціальними пільговими ставками; звільнення від податків та мит; субсидювання оренди; надання землі на пільгових умовах; субсидювання тарифів на електрику та воду; преференційні тарифи на телекомунікаційні послуги; спрощені регуляторні процедури; колективне використання послуг та активів; створення житлової та комунальної інфраструктури для працівників; вживають заходів до підготовки необхідних кваліфікованих кадрів та створення належної транспортної, логістичної

інфраструктури для функціонування бізнесу; активно приймають участь у співфінансуванні інвестиційних проєктів, тощо.

В Україні, на жаль, суттєва трансформація державної політики щодо індустріальних парків розпочалася у 2021–2023 роках після внесення змін до Закону України «Про індустріальні парки», Податкового кодексу України, Митного кодексу України, а також схвалення урядом Стратегії розвитку індустріальних парків на період до 2030 року.

На даний час законодавчо визначені інструменти для розвитку індустріальних парків в Україні можна розділити на наступні: фіскальне стимулювання. Податковий кодекс України звільняє від оподаткування прибутку від господарської діяльності учасника індустріального парку, включеного до Реєстру індустріальних парків, у сферах переробної промисловості, збирання, оброблення та видалення відходів, відновлення матеріалів, крім захоронення відходів, науково-дослідної діяльності виключно на території (в межах) індустріального парку, протягом 10 послідовних років.

Також сільські, селищні, міські ради мають право встановлювати пільгові податки з об'єктів нежитлової нерухомості, що розташовані на території індустріального парку та перебувають у власності його учасників.

У частині плати за землю та земельні ділянки, що входять до складу територій, включених до Реєстру індустріальних парків, органи місцевого самоврядування мають право встановлювати нижчу ставку земельного податку та орендної плати чи взагалі звільняти від сплати земельного податку.

У випадку використання земельної ділянки для облаштування індустріального парку юридичні особи також звільняються від відшкодування втрат лісгосподарського виробництва;

-фінансове стимулювання, що передбачає:

1) Надання повної або часткової компенсації відсоткової ставки за кредитами (позиками) на облаштування та/або здійснення господарської діяльності у межах індустріальних парків у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;

2) надання коштів на безповоротній основі для облаштування індустріальних парків та/або забезпечення будівництва об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури (автомобільних шляхів, ліній зв'язку, засобів тепло-, газо-, водо- та електропостачання, інженерних комунікацій тощо), необхідних для створення та функціонування індустріальних парків у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України. 28 жовтня 2022 року Кабінету Міністрів постановою №1207 затвердив Порядок надання коштів на безповоротній основі для облаштування індустріальних (промислових) парків та/або забезпечення будівництва об'єктів суміжної інфраструктури, необхідних для створення та функціонування індустріальних (промислових) парків. Відповідно до Порядку ініціаторам створення індустріального парку, суб'єктам господарювання та/або керуючим компаніям із державного, місцевого бюджетів та інших джерел надаються кошти, загальною сумою не більше 60 млн грн і 80% їх кошторисної вартості. Ці кошти мають бути спрямовані на облаштування, забезпечення будівництва об'єктів суміжної інфраструктури;

3) здійснення компенсації витрат на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

На виконання вище зазначених та інших заходів Законом України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» передбачено 1 мільярд гривень на стимулювання розвитку індустріальних парків [4];

- митне стимулювання. Звільняються від оподаткування ПДВ операції з ввезення на митну територію України у митному режимі імпорту нового устаткування (обладнання) та комплектуючих виробів до нього, визначені частиною шостою статті 287 Митного кодексу України, що ввозяться учасниками індустріальних парків виключно для власного використання для здійснення ними діяльності у сферах переробної промисловості, у сфері збирання, оброблення й видалення відходів, відновлення матеріалів на території (в межах) індустріального парку (без права надання в оренду, лізинг чи передачу в користування третім особам на будь-яких інших умовах), за умови, що з дати виготовлення устаткування (обладнання) та комплектуючих виробів до нього до дати їх ввезення на митну територію України пройшло не більше трьох років і вони не були у використанні.

Отже, наявне законодавство, що регулює діяльність індустріальних парків, спрямоване на фінансове, фіскальне, митне стимулювання їх розвитку. В умовах війни та післявоєнного відбудови України індустріальні парки можуть стати тим дієвим інструментом покращення інвестиційного мікроклімату, залучення значних інвестицій, повернення назад робочої сили, наповнення бюджетів усіх рівнів, та, як наслідок, прискореного відновлення економіки та соціального розвитку. Для цього необхідно й надалі збільшувати фінансування програм з облаштування індустріальних парків, розвивати кредитні програми, залучати громади до фінансування інфраструктури індустріальних парків, тощо.

Список використаних джерел:

1. Федюк В. Індустріальні парки як інструмент залучення інвестицій в місцевий і регіональний розвиток. Всеукраїнська мережа фахівців і практиків з регіонального та місцевого розвитку. URL: http://regionet.org.ua/ua/Industrialni_parku_yak_instryment_zalychennya_investutsiy_v_mistsevuy_i_regional_nuy_rozvutok_1561.html#page_title (дата звернення: 24.03.2024).

2. Про індустріальні парки. Закон України від 21.06.2012 р. № 5018-VI (із змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5018-17#n289> (дата звернення: 24.03.2024).

3. Антонюк Т. Інкубатори для промисловості. Десять індустріальних парків, які вже працюють в Україні – умови, локації, власники. Журнал Forbes Ukraine. 14.02.2024. URL: <https://forbes.ua/company/inkubatori-dlya-promislovosti-desyat-industrialnikh-parkiv-yaki-vzhe-pratsyuyut-v-ukraini-umovi-lokatsii-vlasniki-14022024-19161> (дата звернення: 24.03.2024).

4. Про Державний бюджет України на 2024 рік. Закон України від 09.11.2023 р. № 3460-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text> (дата звернення: 24.03.2024).

УДК 332.1:338.24

Ольга ЛИСЮК

к.е.н., доцент кафедри підприємництва та торгівлі,

Львівський національний університет природокористування, м. Львів

Лілія БАЛАШ

к.е.н., доцент кафедри права та менеджменту у сфері цивільного захисту,

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності, м. Львів

ПРІОРИТЕТНИЙ РОЗВИТОК ЕКСПОРТООРІЄНТОВАНИХ ГАЛУЗЕЙ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Як відомо, кожен окремо взятий регіон характеризується притаманними лише йому особливостями – це забезпеченість виробничими ресурсами, природно-кліматичні умови, географічне розміщення, кваліфікаційний рівень зайнятого населення, логістична інфраструктура, невід’ємною частиною якої є наявність і стан транспорту, а також шляхів сполучень, традиції та уподобання населення, історичні, культурні та природні пам’ятки, можливості щодо розвитку туристичного-рекреаційного бізнесу та багато іншого.

Виходячи з цього для будь-якої територіальної одиниці цілком логічними пріоритетами є ті напрямки діяльності, які б могли найкращим чином сприяти її соціально-економічному розвитку. Таким чином, функціонування та розвиток економіки регіону її галузева структура базуються на кількості, якості та доступності ресурсів, що можуть бути використані у процесі виробництва. Усе це, разом з кон’юнктурою на міжнародних ринках, визначає як номенклатуру, так і обсяги експорту товарів і послуг до інших країн, формуючи певний тип зовнішньоекономічної діяльності регіону.

ЗЕД Львівської області орієнтована більше на імпорт, хоч експорту теж належить доволі значна роль в економіці Львівської області. Слід зазначити, що за період з 2014 по 2021 рр. найбільшими галузями-експортерами товарів були промисловість і сільське господарство, частка товарів яких у загальних обсягах експорту у порівнянні з 2014 роком дещо змінилася – промисловість на -5,4 пункту, сільське господарство – на +9,3 пункту (табл. 1).

Таблиця 1. – Динаміка і обсяги експорту товарів основних галузей-експортерів Львівської області за 2014-2021 рр.

Галузь	2014 р.		2021 р.		2021 р. до 2014 р., пунктів (+,-)	2021 р. до 2014 р., млн. дол. США (+,-)
	млн. дол. США	питома вага, %	млн. дол. США	питома вага, %		
Сільське господарство	100,2	7,7	500,6	17,1	9,4	+400,4
Промисловість	913,4	70,0	1895,0	64,6	-5,4	+981,6
Загальний обсяг експорту товарів	1305,1	х	2932,5	х	х	х

Ці відносні показники характеризують лише динаміку явища, що ж до вартісного виразу, то промисловість збільшила обсяги експорту на 981,6 млн. дол. США, а сільське господарство – на 400,4 млн. дол. США.

Водночас у структурі валової доданої вартості регіону за видами економічної діяльності (КВЕД 2010) питома вага промисловості за той самий звітний період зросла на 3,5 пункту, тоді як частка сільського господарства зменшилася на 0,8 пункту.

Звідси можна зробити висновок, що серед галузей Львівщини сільське господарство найбільше орієнтується на випуск продукції, призначеної для експорту, бодай на коротко- чи середньостроковий періоди. Як додатковий аргумент можна привести той факт, що за 2014-2021 рр. обсяги виробництва сільськогосподарської продукції усіма категоріями виробників Львівської області зросли лише на 23,8%, тоді як обсяги експорту агропродукції збільшилися у 5 разів.

Все сказане вище дає підстави стверджувати, що одним з важливих напрямків збільшення обсягів надходження валютної виручки в регіоні є створення найбільш сприятливих умов для розвитку цього сектору економіки.

Варто зауважити, що внаслідок воєнних дій значна частина земель сільськогосподарського призначення України ще доволі тривалий час буде перебувати поза межами господарського використання, що неодмінно спричинить зростання попиту на агропродукцію та призведе до необхідності компенсації її втрат за рахунок регіонів, бойові дії на території яких не велися.

Вирішення цього стратегічного завдання, поза всяким сумнівом, стосуватиметься і Львівської області.

Таким чином, перед нашим регіоном сьогодні постає нагальна потреба сприяння якомога швидшому розвитку сільськогосподарського виробництва, розширенню його можливостей забезпечити суттєве нарощування обсягів виробництва, зменшуючи цим самим негативний вплив наслідків агресії на внутрішній та закордонні ринки збуту, у першу чергу продовольчих товарів, з метою недопущення дефіциту агропродукції та збереження вже усталених зв'язків України з іноземними партнерами.

Слід зазначити, що важливість цього завдання повністю усвідомлюється на усіх рівнях місцевої влади Львівщини. Так, в області зараз діє Комплексна програма підтримки та розвитку сільського господарства у Львівській області на 2021-2025 роки, затверджена розпорядженням голови Львівської обласної військової адміністрації від 14.12.2022 № 731/0/5-22ВА (зі змінами, внесеними розпорядженнями ЛОВА від 24.02.2023 та 16.10.2023), яка прийнята з метою забезпечення виконання Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки (постанова КМУ від 05.08.2020 № 695), Державної програми розвитку регіону українських Карпат на 2020-2022 роки (постанова КМУ від 20.10.2019 № 880), Стратегії розвитку Львівської області на період 2021-2027 років та Плану заходів з її реалізації у 2021-2023 роках (рішення ЛОР від 24.12.2019 № 948).

Зрозуміло, що за умови повномасштабної військової агресії з боку північного «сусіда» забезпечення галузі сільськогосподарського виробництва

фінансовими та кредитними ресурсами є питанням надзвичайно складним, однак, постійний пошук додаткових ресурсів та шляхів їх ефективного використання, а також залучення капіталів країн-партнерів неодмінно повинні дати свої позитивні результати, що сприятиме розвитку галузі та компенсації втрат України у продовольстві та сировині, спричинених війною.

Слід додати, що навіть у такий непростий час за поточний рік на підтримку сільського господарства з обласного бюджету було виділено 34 млн. грн., а роком раніше – близько 20 млн. грн. [3].

Хоч сільське господарство області упродовж минулих років демонструвало надзвичайно високі темпи нарощування обсягів експорту товарів, все ж у кількісному вимірі головною галуззю у цій царині залишається промисловість.

Варто також зазначити, що неприкрита військова агресія Москви негативно вплинула на діяльність окремих галузей регіону. Так, за інформацією департаменту економічної політики ЛОВА через зниження попиту на продукцію, проблеми з постачанням сировини, скорочення чисельності працівників, нестачу обігових коштів та перебої в енергопостачанні значно зменшили обсяги виробництва машинобудування, хімічної та деревообробної промисловості [2].

Якщо порівняти індекси експорту товарів до попереднього року за 2021 та 2022 роки серед основних галузей промисловості, то можна побачити, що мало місце відносне зменшення цих показників щодо продукції хімічної промисловості на 0,306, текстильної промисловості – на 0,317, недорогоцінних металів та виробів з них – на 0,368, машин, обладнання, механізмів та електротехнічного обладнання – на 0,273, різних промислових товарів – на 0,494.

Прискорення темпів зростання (+0,793) демонстрували практично лише продукти нафтопереробки (палива мінеральні, нафта і продукти її перегонки).

Усе сказане вище може свідчити про імовірність зменшення ролі промисловості у загальних обсягах експорту товарів Львівщини на найближчу перспективу, що може вплинути на зниження темпів соціально-економічного розвитку цілого регіону.

Список використаних джерел:

1. Головне управління статистики у Львівській області URL: <https://lv.ukrstat.gov.ua/ukr/bank/stbank.php> (дата звернення: 15.03.24)
2. Келеберда Т.В., Далик В.П., Корчинський І.О. Соціально-економічний розвиток Львівщини в умовах воєнного стану. Академічні візії. Випуск 22/2023. URL: <https://www.academy-vision.org/index.php/av/article/view/483/443> (дата звернення: 05.03.24)
3. [На Львівщині на підтримку сільського господарства виділили понад 34 мільйони гривень. Суспільне.](https://suspilne.media/367392-na-lvivsini-na-pidtrimku-silskogo-gospodarstva-vidilili-ponad-34-miljoni-griven/) URL: <https://suspilne.media/367392-na-lvivsini-na-pidtrimku-silskogo-gospodarstva-vidilili-ponad-34-miljoni-griven/> (дата звернення: 14.03.24)

УДК 330.341.1

Людмила МОГИЛЬНА

к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту імені професора Л.І. Михайлової,

Іван ВОРОБІЙОВ

здобувач вищої освіти ступеня доктора філософії,

Сумський національний аграрний університет, м. Суми

РОЛЬ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ У СТИМУЛЮВАННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ

Корпоративне управління стає необхідним компонентом сучасного бізнесу, особливо в контексті постійних змін у ринковому середовищі та зростаючого значення інновацій. При цьому слід наголосити, що інновації стають одним з ключових елементів успішної діяльності підприємств у всіх галузях економіки. Створення нових продуктів, впровадження передових технологій та процесів, а також розвиток нових ринків – все це вимагає ефективного корпоративного управління, спрямованого на стимулювання інноваційного розвитку підприємств.

Впровадження інновацій часто пов'язують тільки з розвитком самої інноваційної активності, не торкаючись суміжних проблем, що безпосередньо впливають на ймовірність успіху. Наголосимо, що існує декілька ключових проблем, які лежать на поверхні, не привертають до себе належної уваги та не вирішуються як нагальні. Одним з таких проблемних питань є роль корпоративного управління при стимулюванні інноваційного розвитку.

Основною функцією корпоративного управління є розробка стратегії підприємства, що спрямована на стимулювання інноваційного розвитку. Це включає в себе визначення місця інновацій у стратегічному плануванні підприємства, встановлення цілей та показників успішності для інноваційних проектів, а також формулювання стратегій для їхньої реалізації. Від формулювання місії, визначення цілей до розробки конкретних планів дій, а тому корпоративне управління відіграє важливу роль у визначенні напрямку розвитку підприємства та його інноваційного потенціалу.

Погоджуємось з думкою Родіонової І.В., що «серед причин низької результативності у впровадженні корпоративних систем управління доцільно виділити використання вітчизняними підприємствами застарілих організаційно-управлінських технологій. При цьому існує недостатня економічна зацікавленість керівництва підприємства у впровадженні, хоч і перспективних, але високовартісних видів нової техніки, технологій і матеріалів» [1, с. 110].

Зазначимо, що існує кілька основних стратегій корпоративного управління для інноваційного розвитку:

1. Створення інноваційних відділів або груп, які відповідають за інновації та нововведення на підприємстві.

2. Співпраця з університетами та науковими центрами, яка може забезпечити доступ до нових технологій та досліджень для підприємства.

3. Впровадження систем стимулювання та винагороди для співробітників, які пропонують та реалізують інноваційні ідеї.

Говорячи про інновації важко оминати тему фінансування новітніх розробок та інновацій, які впроваджуються на підприємствах, бо саме забезпечення фінансових ресурсів для інноваційного розвитку є однією з ключових відповідальностей корпоративного управління. Вирішення питань про алокацію бюджету, пошук зовнішніх джерел фінансування та управління ризиками фінансових інвестицій в інноваційні проекти, включаючи інвестиції в дослідження та розвиток, придбання нових технологій та співпрацю з інноваційними стартапами визначає успішність стратегії підприємства в цій царині. Крім того, ефективне фінансове управління включає пошук зовнішніх джерел фінансування та розробку стратегій залучення інвестицій для реалізації інноваційних проектів.

Корпоративне управління також відіграє важливу роль у формуванні інноваційної культури в організації. Це включає створення сприятливого середовища для творчості та інновацій, заохочення співпраці та обмін ідеями між працівниками, різними відділами та рівнями управління, а також впровадження механізмів заохочення для стимулювання інноваційного мислення.

Ще один з ключових аспектів ролі корпоративного управління у стимулюванні інноваційного розвитку - це управління ризиками та оцінка результатів. Це включає ідентифікацію потенційних загроз та ризиків, а також впровадження механізмів контролю й звітності. Керівництво повинне ідентифікувати потенційні загрози та ризики інноваційних проектів і розробляти стратегії їх управління. Оцінка результатів дозволяє визначити ефективність інноваційних зусиль та зробити необхідні корективи для досягнення успіху.

Отже, можна зробити висновок, що корпоративне управління відіграє важливу роль у стимулюванні інноваційного розвитку підприємств, яку неможливо переоцінити. Шляхом розробки стратегій, забезпечення фінансової підтримки, створення інноваційної культури та управління ризиками, воно сприяє реалізації інноваційних ідей та забезпечує конкурентні переваги на ринку. Постійна адаптація та вдосконалення стратегій корпоративного управління є важливою вимогою для забезпечення сталого інноваційного розвитку підприємств у сучасному бізнес-середовищі. Для подальшого розвитку інноваційного потенціалу підприємству необхідно продовжувати вдосконалювати стратегії та практики корпоративного управління, забезпечуючи їх адаптацію до змін у бізнес-середовищі та вимогам ринку.

Список використаних джерел:

1. Родіонова І.В. Використання корпоративних систем управління у підвищенні інноваційного розвитку підприємства. Інфраструктура ринку. 2017. Вип. 12. С. 109-113. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2017/12_2017_ukr/22.pdf (дата звернення: 09.03.2024).

УДК 005.591.3:338.2:004

Олег МОРОЗ

*к.е.н., доцент, доцент кафедри управління та адміністрування,
Інженерний навчально-науковий інститут ім. Ю.М. Потебні
Запорізький Національний Університету, м. Запоріжжя*

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ ДО УПРАВЛІННЯ СУБ'ЄКТАМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У розвитку підприємництва в цілому та окремих суб'єктів господарювання, зокрема, в умовах посткризового існування та розвитку економіки особливо важливим та актуальним є здійснення трансформації як у взаємовідносинах бізнесу з контрагентами ринку та чинниками впливу суспільства на бізнес, так і в управлінні цими організаціями в цілому та окремими бізнес-процесами, зокрема.

Існування та розвиток в посткризовий період у повоєнний час економіки країни в цілому та її бізнесового середовища, зокрема, не можливо в конкурентних умовах ринкового середовища без трансформації традиційної економіки аграрно-сировинного типу, що переважав в країні у довоєнний час, в економіку індустріально-інноваційного типу, що базується на стрімкому розвитку та поширенні інноваційно-інформаційних та цифрових комунікаційних технологій. Перетворення економіки, що базується на постачанні ресурсів на економіку, яка ґрунтується на переробці ресурсів та створенні додаткової вартості потребує інноваційної трансформації підходів як до управління такою економікою та бізнесовим середовищем в цілому, так і до управління окремими господарюючими суб'єктами, зокрема.

Впровадження інноваційних важелів управлінського впливу та інноваційних управлінських технологій, що забезпечують прийняття науково-обґрунтованих й найбільш оптимальних управлінських рішень, які впливають на всі внутрішні й зовнішні чинники розвитку підприємницьких організацій, здійснює, на наш погляд, один з найбільш вагомих впливів на стан, якість і розвиток усього спектру складових соціально-економічного розвитку суспільства в умовах подолання кризи в повоєнний час. При цьому доречно зазначити про те, що цей вплив може бути як позитивним, так і негативним. Саме тому можна очікувати, що поява інноваційних елементів управління на ґрунті впровадження передових інформаційних технологій сприятиме необхідності виокремлення бізнес-процесів управління, як окремого першочергового інтегрованого чинника впливу на очікувані результати діяльності господарюючих суб'єктів, без яких не можуть бути спроектовані.

Інноваційний розвиток як систем управління суб'єктами господарювання, так і, відповідно, організаційно-правових форм господарювання, який має супроводжувати, організовувати та регулювати різні види процесів, пов'язаних з існуванням та розвитком бізнесу, потребує чіткого визначення сфер здійснення цифрової трансформації, що впливають (як прямим, так і опосередкованим шляхом) на бізнесову діяльність. Існує декілька підходів до класифікації сфер

цифрової трансформації як пов'язаної зі змінами зовнішнього та внутрішнього середовища підприємницької діяльності, так і зі змінами в прийнятті та реалізації рішень, мислення та ділової культури тощо. [1]

Серед найбільш використовуваних підходів до дослідження впливу цифрової трансформації на результати бізнесової діяльності можна, на наш погляд, приділити увагу, зокрема, таким сферам як:

- цифрова трансформація суспільства в цілому - поширенням цифрових технологій у повсякденному житті;
- цифрова трансформація бізнесового середовища функціонування організації - перехід до цифрових механізмів комунікації між контрагентами в умовах конкурентного ринкового середовища та використання цифрових інструментів для взаємовідносин з регулюючими та контролюючими органами тощо;
- цифрова трансформація здійснення операційної діяльності організації - цифровізація бізнес-процесів, що відбуваються в підприємницькій структурі (англ. digital work);
- цифрова трансформація робочого місця - забезпечує незалежність від фізичного місця перебування працівників, гнучкість роботи, збалансованість між роботою та особистим життям тощо (англ. digital workplace);
- цифрова трансформація управління організацією - використання цифрових інструментів в управлінні (англ. digital management);
- цифрова трансформація працівників - формування цілого ряду поведінкових особливостей, потреб і мотивів працівників, пов'язаних із використанням цифрових технологій (англ. digital employees).

Враховуючи на те, що саме інноваційні підходи забезпечують можливість працювати бізнесу в рамках постійної конкуренції і боротьби за економічні ринки, підтримуючи конкурентоспроможність підприємства, саме тому в умовах загострення кризових викликів гостро постає питання впровадження інноваційно-інформаційних інструментів управління суб'єктами господарювання. Появі інноваційних елементів управління сприяє глибоке розуміння необхідності виокремлення управління, як окремого першочергового інтегрованого чинника впливу на очікувані результати діяльності господарюючих суб'єктів, без яких не можуть бути спроектовані і реалізовані ефективні технології розвитку, раціональне сполучення факторів виробництва, соціальних, інформаційних, облікових, фінансових, економічних та комерційних факторів успішної діяльності.

Для ефективною реалізації інноваційної діяльності, спрямованої на забезпечення антикризового управління на підґрунті поглиблення сфер цифрової трансформації, необхідне чітке визначення стосовно використання тих чи інших цифрових комунікаційних інструментів, які дозволятимуть працівникам ефективно спілкуватися, негайно отримувати інформацію та зворотний зв'язок, миттєво вирішувати проблеми і, таким чином, працювати на робочому місці якомога ефективніше. Розв'язання зазначеної проблеми в першу чергу пов'язане, на наш погляд, з визначенням підходів до цифрового

інструментарію управлінської сфери організації (суб'єкту господарювання), яка, з одного боку, тісним чином пов'язана з кожною із зазначених вище сфер цифрової трансформації, які впливають на підприємницьку, а, з іншого боку, має доволі широкий функціонал власної діяльності.

Так, наприклад, серед цифрового інструментарію однієї із сфер управлінської діяльності – ринкового менеджменту (маркетингу), в умовах цифрової трансформації та інноваційного перетворення його на «маркетинг, керований даними» (англ. Data-driven marketing) можна зазначити, зокрема, успішне використання таких інструментів як: а) вірусні відео; б) SMS-повідомлення; в) чат-боти; г) управління цифровими платформами маркетингу; д) координатні цифрові інструменти через TOV (акронім від англ. Tone of Voice - тон голосу) тощо. [2]

Таким чином, можна зробити висновки, що:

- трансформація як суспільства в цілому, так і окремих підприємницьких структур, зокрема, в умовах посткризового існування та розвитку потребує створення інноваційної економіки на засадах цифровізації суспільно-економічних відносин які зачіпають як суспільство та бізнесове середовище в цілому, так і окремі управління бізнес- процеси та діяльність працівників в організації, її операційну діяльність;

- інноваційний розвиток суб'єктів господарювання тісним чином пов'язаний з процесами цифровізації та цифрової трансформації, яка, з одного боку, є передумовою інноваційного розвитку бізнесової організації, а з іншого – інноваційна спрямованість бізнесу є генератором і амбасадором її популяризації;

- інноваційні підходи до управління суб'єктами господарювання мають враховувати сфери здійснення цифрової трансформації як в галузі відносин з контрагентами бізнесу та організаційно-економічних відносин всередині бізнесової організації, так і відносно робочих місць і працівників, які задіяні в діяльності організації, а також бізнес-процесів, що відбуваються в підприємницькій структурі, включаючи процеси управління її діяльністю;

- вдосконалення процесів управління суб'єктами господарювання на засадах застосування інноваційно-інформаційних підходів передбачає чітке визначення комплексу цифрових комунікаційних інструментів, використання яких дозволить досягти потрібної результативності управлінського впливу.

Список використаних джерел:

1. Фролова Л. В., Бойко І. М. Трансформація підприємництва в умовах цифрової економіки // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. 2021. № 2 (54). С. 47-56. URL.: <https://economics.net.ua/files/archive/2021/No2/47.pdf>.

2. Dave N. Digital Marketing Trends You Can't Ignore. URL.: <https://www.singlegrain.com/digital-marketing/digital-marketing-trends-2020/>

УДК 338.2

Микола МОСТОВ'ЯК
здобувач вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня,
Уманський національний університет садівництва, м. Умань

ЧИННИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛОГІСТИЧНИХ МАРШРУТІВ ЕКСПОРТУ АГРОПРОДОВОЛЬЧОЇ ПРОДУКЦІЇ З УКРАЇНИ

Функціонування агропродовольчого сектору економіки України в умовах воєнного стану та поглиблення спричинених ним ризиків та проблем міжнародної торгівлі агропродовольчою продукцією підвищує важливість дослідження ефективності логістичних маршрутів експорту. Україна володіє значним потенціалом у сільському господарстві та виробництві агропродукції, але зіштовхується з рядом викликів у сфері логістики, що обмежують можливості ефективного експорту. Тому врахування цього аспекту стає важливим фактором відновлення та подальшого збереження конкурентоспроможності країни на світовому ринку.

Дослідження ефективності логістичних маршрутів експорту агропродовольчої продукції з України передбачає вивчення впливу багатьох факторів, таких як інфраструктура, транспортні зв'язки, тарифи, політичні та безпекові умови тощо. Такий аналіз може допомогти визначити найбільш оптимальні маршрути та сприяти підвищенню конкурентоспроможності українських аграрних виробників на міжнародному ринку.

Оцінка ефективності логістичних маршрутів насамперед передбачає огляд наявної транспортної інфраструктури, такої як морські та річкові порти, залізничні та автомобільні маршрути. Україна має добре розвинену мережу автомобільних та залізничних шляхів, а також морські та річкові порти. До початку повномасштабного вторгнення через чорноморські порти України проходило 90% експорту агропродовольчої продукції. З розгортанням активних бойових дій постачання цими транспортними шляхами становило 5,5% досягнутих раніше обсягів (0,3 млн т щомісяця порівняно з 5,4 млн т). Налагодження альтернативних маршрутів допомогло збільшити експорт зерна до 1,2 млн тон у квітні та 2,7 млн тон у червні 2022 року [1].

В рамках Чорноморської зернової ініціативи з липня 2022 року по липень 2023 року експорт суттєво збільшився (до 6-7 мільйонів тон щомісяця), але логістичні витрати залишалися дуже високими. В умовах блокади портів значну частину експорту агропродовольчої продукції було переорієнтовано на автомобільний і залізничний транспорт.

Вартість транспортування також є ключовим чинником у визначенні ефективності маршрутів. Високі тарифи або нерегулярні зміни можуть підвищити витрати на експорт. Важливим є і час транспортування, оскільки багато видів агропродовольчої продукції є швидкопсувними та мають обмежені терміни придатності.

Ризики для логістичних маршрутів та значне зниження ефективності створюють безпекові чинники та нестабільність у всіх регіонах України.

Складські, елеваторні потужності в пунктах зберігання, транспортні засоби, що перевозять агропродовольчу продукцію для постачання її на експорт, часто зазнають атак з боку агресора, наслідком чого є пошкодження, повна або часткова її втрата. Така ситуація погіршується політичними негараздами. Хоча угода з Європейським Союзом покликана забезпечити сприятливі умови для експорту аграрної продукції з України до країн ЄС, протести польських фермерів на кордоні України з Польщею (який є одночасно кордоном з ЄС), нівелюють позитивні досягнення послаблення обмежень в рамках торговельних угод.

За підрахунками Київської школи економіки, що базуються на врахуванні кількості вантажівок, що перебувають в черзі на кордоні з Польщею та перевозять агропродовольчу продукцію, структури її перевезень автомобільним транспортом та середньозваженої внутрішньої ціни пшениці, ячменю та кукурудзи, середня вартість простою однієї вантажівки становить \$110. Розраховано загальні втрати від такого простою за різними варіантами:

– якщо зернові перевозять 35% від усіх вантажівок, що везли агропродукцію, а зіпсоване збіжжя становить 5%, то загальні збитки сягнуть \$0,95 млн;

– якщо ту саму кількість зернових вантажівок і рівень псування збіжжя становить 15%, то збитки становитимуть \$1,04 млн;

– якщо на кордоні частка зернових вантажівок становить 50% від загальної кількості вантажівок, що перевозять аграрну продукцію та за умови псування 5% збіжжя, загальні збитки складуть \$1,36 млн;

– якщо у черзі перебуває 50% вантажівок і 15% збіжжя буде непридатним для використання, збитки за цим сценарієм сягнуть уже \$1,5 млн [2].

Проблемні питання експорту агропродовольчої продукції та вантажних перевезень Україна зможе вирішити лише із відновленням контролю над західною частиною Чорного моря та встановлення стабільного експортного коридору. У 2022 та 2023 рр., за даними Міністерства аграрної політики та продовольства, економічно вигідніше було експортувати продукцію до румунського порту Констанца та польського порту Гданськ, ніж до функціонуючих морських портів Одеси. Однак у 2024 р. ситуація змінилась, ціни на продукцію в українських портах з урахуванням витрат на логістику, стали більш привабливими, ніж в європейських. Українські агровиробники можуть отримати вищий рівень рентабельності, експортуючи через працюючі українські порти (рис. 1).

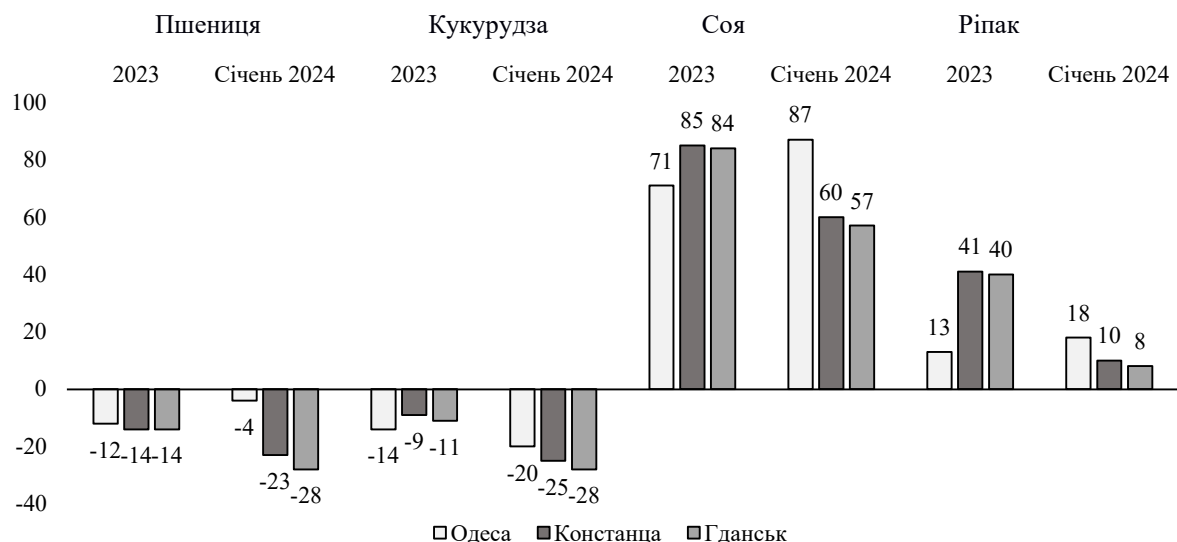

Рис. 1. Середня рентабельність на різних логістичних маршрутах, USD/т [3]

У контексті зростання конкуренції на зовнішніх ринках, вдосконалення логістичних процесів та оптимізація маршрутів постачання агропродовольчої продукції з України до міжнародних пунктів призначення є вирішальним. Врахування внутрішніх та зовнішніх чинників, які впливають на ефективність логістичних маршрутів, дозволить формувати рекомендації для оптимізації логістичних процесів та підвищення конкурентоспроможності українських виробників на міжнародному ринку.

Список використаних джерел:

1. Агросектор України: вплив війни та перспективи відновлення. DLF attorneys-at-law. 30.05.2023. URL: <https://dlf.ua/ua/agrosectorukrayini-vpliv-vijni-ta-perspektivi-vidnovlennya/>
2. Центр досліджень продовольства та землекористування (KSE Агроцентр). URL: <https://kse.ua/ua/center-for-food-and-land-use-research-c4flure-main/>
3. Україна: вплив війни на прибутковість сільськогосподарського виробництва. URL: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/viini-na-pributkovist-silskogospodarskogo-virobnitstvavipusk-3.pdf?fbclid=IwAR1XK7jm2jiiqPhKj65nZClCmRsB2cq8CacJxGGacaRkx9tppCXxWQZVuXaU>

УДК 330.131.7:330.322.014:338.432(477)

Руслан МУДРАК
д.е.н., професор кафедри економіки,
Уманський національний університет садівництва, м. Умань

РИЗИКИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО АГРОБІЗНЕСУ

Найбільшою загрозою для функціонування та розвитку українського агробізнесу є триваюча російська військова агресія. Так, згідно із розрахунками Центру досліджень продовольства та землекористування при Київській школі Економіки (KSE Agrocenter), від моменту відновлення широкомасштабної військової агресії росії (24.02.2022р.) і до середини 2023р. український аграрний сектор зазнав прямих та непрямих збитків на суму 40,2 млрд. доларів США. Для відновлення галузі потрібно щонайменше 29,7 млрд. доларів [1].

За оцінкою асоціації «Український клуб аграрного бізнесу», у 2023 році збитки аграрного сектору економіки України за оптимістичним сценарієм можуть становити близько 3 млрд. дол. США. Причини - зростання витрат виробництва, підвищення вартості добрив, палива, насіння та інших ресурсів внаслідок війни. Найбільш значний негативний фактор впливу на прибутковість агросектору – суттєво ускладнена експортна логістика. До переліку негативних факторів слід також додати: неможливість повністю засіяти усі землі, знищення та пошкодження посівів [2].

В умовах дуже високих інвестиційних ризиків, кошти, що надходять у виробництво – це власні ресурси суб'єктів агробізнесу, які спрямовуються на просте відтворення. Наприклад, навіть у відносно мирному 2021р. в структурі джерел фінансування сільського господарства, мисливства та надання пов'язаних із ними послуг, частка власних коштів підприємств та організацій становила 90,9%. З високою ймовірністю можна прогнозувати, що за підсумками воєнних років цей показник зросте.

Дана проблема – надзвичайно складна і потребує відповідних підходів до її вирішення. Зокрема, в Національному інституті стратегічних досліджень пропонують дворівневу систему страхування воєнних ризиків в Україні:

- міжнародний рівень. Необхідно спрямувати дипломатичні зусилля на формування «інвестиційної коаліції» країн-партнерів, певної політичної угоди щодо створення (за участю багатьох донорів) узгодженої міжнародної програми страхування від воєнних ризиків чи надання фінансових гарантій для інвестиційної діяльності в Україні;

- національний рівень: фінансування національної програми страхування інвестицій від воєнних ризиків через Експортно-кредитне агентство; визначення критеріїв внесення видів діяльності до сфери охоплення програмою страхування; запровадження нового обладнання; створення додаткової кількості робочих місць; упровадження інноваційних технологій; розв'язання завдання щодо забезпечення економіки України критично потрібними ресурсами; створення

новітніх виробництв; упровадження енерго- та ресурсощадних технологій; виробництво електроенергії з нових джерел тощо [3].

Міжнародна фінансова криза, військова агресія росії, пандемія COVID-19 – це чинники, що зумовили різке зростання ділових ризиків та, відповідно, падіння обсягів інвестицій в аграрне виробництво. Проте, є група чинників системного характеру, що зумовлюють довгостроковий негативний вплив на інвестиційний клімат в українській економіці в цілому та її аграрному секторі зокрема. Так, Європейська Бізнес-Асоціація, інвесткомпанія Dragon Capital та Центр економічної стратегії наприкінці жовтня 2020 року провели п'яте щорічне опитування іноземних інвесторів щодо ключових перешкод іноземним інвестиціям в Україну. Антирейтинг перешкод вперше за п'ять років очолила недовіра до судової системи, випередивши навіть розповсюдженість корупції, яку інвестори називали найбільшою перешкодою чотири роки поспіль. Ці дві перешкоди назвали найважливішими як стратегічні, так і портфельні інвестори. А в цілому рейтинг перешкод наступний:

- 1 місце: недовіра до судової системи;
- 2 місце: розповсюджена корупція;
- 3 місце: монополізація ринків та захоплення влади олігархами;
- 4 місце: обтяжливе і мінливе законодавство;
- 5 місце: репресивні дії правоохоронних органів;
- 6 місце: складне податкове адміністрування;
- 7 місце: нестабільна валюта і фінансова система;
- 8 місце: військовий конфлікт з росією;
- 9 місце: обмеження на рух капіталу та валютні операції;
- 10 місце: масштабна трудова міграція з України [4].

Є і суто галузеві причини, що обмежують надходження інвестицій у сферу аграрного бізнесу. На них вказує директор департаменту аудиту, керівник галузевої групи з харчової промисловості та сільського господарства компанії Deloitte Серпутько Я.:

1) провал тесту на публічність. До 2014р. українські агрокомпанії намагалися максимально укрупнитися, розширювали банк землі, деякі з них успішно вийшли на фондові біржі, зокрема через залучення фінансування у вигляді єврооблігацій чи через вихід на IPO. Однак, дефолт агрохолдингу «Мрія» мав міжнародний резонанс. Він був не єдиним. Це суттєво підірвало інвестиційну привабливість аграрного сектору України в очах іноземних інвесторів;

2) низька здатність до кооперації українських фермерів. Це фундаментальний обмежуючий фактор. Міжнародний досвід показує, що без ефективної кооперації дрібний гравець не може працювати ефективно. Без згуртування та утворення кооперативних об'єднань неможливо отримати великі контракти, дешевше фінансування, доступ до технологій;

3) культура ведення бізнесу. Мова, насамперед, йде про проблему недотримання домовленостей - невиконання договорів не сприяє довірі, встановленню партнерських стосунків та розширенню доступу до інвестиційних ресурсів [5].

Список використаних джерел:

1. Українське сільське господарства зазнало \$40,2 мільярда збитків через війну – KSE. УКРІНФОРМ. 22.05.2023, 17:49. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3712702-ukrainske-silске-gospodarstva-zaznalo-402-milarda-zbitkiv-cerez-vijnu-kse.html>
2. Збитки українського агросектору цьогоріч можуть сягнути \$3 мільярдів – експерт. УКРІНФОРМ. 27.12.2023, 19:38. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3805621-zbitki-ukrainskogo-agrosektoru-cogoric-mozut-sagnuti-3-milardiv-ekspert.html>
3. Покришка Д., Гейко Т. Страхування інвестицій від воєнних ризиків в Україні. Національний інститут стратегічних досліджень. 05.06.2023. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/strakhuvannya-investytsiy-vid-voennykh-ryzykiv-v-ukrayini>
4. Іванов О. Вперше за п'ять років. Недовіра до судової системи перешкоджає інвестиціям в Україну навіть більше, ніж корупція – опитування. New Voice. 09.11.2020, 16:54. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/economics/dumka-investoriv-nedovira-do-sudiv-naybilshe-pereshkodzhaye-investiciyam-v-ukrajinu-50122922.html>
5. Інвестиційний горизонт в агросекторі до повномасштабного вторгнення. Deloitte. 08.09.2023. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/uk/pages/press-room/deloitte-press/2023/08-09.html>

УДК 338.2:631.11:656:658.5

Катерина ПИЛИПЕНКО
д.е.н., професор, професор кафедри економіки
та готельно-ресторанного бізнесу,
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, м. Запоріжжя
Тетяна ЧЕРНЯВСЬКА
д.е.н., професор,
Конінський університет прикладних наук, м. Конін, Польща

ЛОГІСТИКА, ЯК ШЛЯХ ВИРІШЕННЯ СТАТЕГІЧНИХ ПИТАНЬ ТА РИЗИКІВ

Для ефективної діяльності підприємства усе частіше застосовують логістичні стратегії, які відображають напрями реалізації загальної стратегії за допомогою інструментів логістичного управління. Логістика виступає не лише як засіб транспортування товарів, але й як важливий інструмент вирішення стратегічних питань між країнами світу, сприяючи розвитку торгівлі, економіки та співпраці на міжнародному рівні.

Найбільш поширений вплив на формування ланцюгів поставок має глобалізація сфери торгівлі та розвиток електронної торгівлі. Основою визначення рівня стратегічного розвитку торговельного підприємства є система збалансованих показників, які характеризують насамперед стан та ефективність логістичного управління торговельним підприємством.

Логістика вирішує широкий спектр питань та викликів, пов'язаних з управлінням потоками матеріальних, інформаційних та фінансових ресурсів від постачальника до кінцевого споживача. Деякі питання, на вирішення яких направлена логістика, ми вирішили ці завдання представити у вигляді табл. 1.

Кожного року ці питання розширюються, як і шляхи вирішення завдяки логістиці. Отже, вона є критично важливою для підтримки ефективності та конкурентоспроможності підприємства. Її значення постійно розширюється, особливо в умовах швидкої зміни світового бізнес-середовища.

Логістика грає важливу роль у вирішенні стратегічних питань між європейськими країнами через свою здатність сприяти ефективному руху товарів, послуг і інформації через географічні кордони. Ось кілька способів, якими логістика може служити як шлях до вирішення стратегічних питань між європейськими країнами:

-Забезпечення ефективного торговельного обміну, а саме допомагає забезпечити швидкий та безперервний рух товарів між країнами, що сприяє розвитку торгівлі та економічного зростання.

-Зниження витрат на транспортування, що може підвищувати конкурентоспроможність продуктів і послуг європейських компаній на світовому ринку.

-Розвиток міжнародних інфраструктурних проектів, допомагає стимулювати співпрацю між країнами у розвитку транспортних

інфраструктурних проєктів, таких як магістральні дороги, залізниці та морські порти, що сприяє підвищенню ефективності та конкурентоспроможності регіону в цілому.

Таблиця 1

Найпоширеніші питання, що вирішує логістика

Питання для вирішення	Напрямок вирішення
Оптимізація поставок	допомагає забезпечити ефективне розподілення товарів з місця виробництва до місця споживання, мінімізуючи витрати та час доставки.
Управління запасами	дозволяє ефективно управляти запасами, щоб забезпечити належний рівень товарів відповідно до попиту і уникнути зайвих запасів
Зниження витрат і підвищення ефективності	впровадження оптимальних процесів, технологій та стратегій управління, логістика допомагає знизити витрати на транспортування, зберігання та інвентаризацію
Маршрутизація та транспортування	вирішує питання вибору оптимальних маршрутів та видів транспорту для доставки товарів, щоб мінімізувати витрати і час доставки
Підвищення рівня обслуговування клієнтів	дозволяє забезпечити своєчасну доставку товарів і послуг, що сприяє підвищенню задоволеності клієнтів і покращенню їхнього досвіду покупок
Інвентаризація та складське управління	допомагає забезпечити ефективну організацію складського простору, контроль за запасами і проведення інвентаризації
Управління ланцюгом постачання	сприяє зв'язку між різними стадіями постачального ланцюга, включаючи постачальників, виробників, дистриб'юторів та кінцевих споживачів
Митне оформлення і логістика в області міжнародної торгівлі	допомагає у вирішенні питань, пов'язаних з митним оформленням, тарифами та іншими аспектами міжнародної торгівлі
Технологічні рішення	використовує різноманітні технологічні рішення, такі як системи управління складом (WMS), системи відстеження товарів (RFID), програмне забезпечення для оптимізації маршрутів та інше, для поліпшення ефективності і точності процесів
Управління ризиками	допомагає ідентифікувати та зменшувати ризики, пов'язані зі зберіганням, транспортуванням та доставкою товарів, такі як затримки у поставках, втрати та пошкодження
Сталість і стандартизація	дозволяє впроваджувати стандартизовані процеси та процедури, що сприяють сталості якості та ефективності управління підприємствами

-Управління ланцюгами постачання, що на сам перед допомагає вирішувати складні стратегічні питання, пов'язані з управлінням ланцюгами постачання між країнами, включаючи оптимізацію інвентаризації, вибір постачальників та управління ризиками.

Ще є безліч питань, на які направлена робота логістичних компаній. Але є і безліч ризиків з якими вони стикаються, які можуть бути прораховані, а деякі з них і ні.

Саме зараз ці питання є досить актуальними та своєчасними для нашої країни. Керування цими ризиками вимагає ретельного планування, впровадження стратегій мінімізації ризиків та встановлення ефективних систем контролю. Ось ризики, які є найпоширенішими у логістиці для нас сьогодні:

- Затримки у поставках товарів, які можуть бути спричинені різними факторами, такими як погодні умови, технічні несправності, страйки, політичні нестабільності тощо.

- Пошкодження вантажу, та витрати на відшкодування зіпсованого товари.

- Зміни валютних курсів, що впливає на вартість поставок та збитки компанії.

- Проблеми з митними процедурами, а саме зміни у законодавстві та інші складові аспекти.

- Ризики в сфері безпеки, які можуть вплинути на безпеку персоналу, транспортні засоби та вантаж.

- Ризики управління інформацією, коли існує високий рівень незахищеність конфіденційної інформації.

- Недоліки у транспортній та логістичній інфраструктурі, які можуть викликати затримки та перешкоди у вирішенні поставок.

Існує кілька шляхів вирішення ризиків за допомогою логістики. Ось декілька з них:

Диверсифікація постачальників, шляхом різноманітності напрямів та джерел постачання та постачальників.

Управління власними запасами - ефективне управління запасами дозволяє зменшити вплив ризиків, таких як затримки у поставках або несподівані зміни в попиті.

Страхування та ризик-менеджмент при укладенні страхових полісів на вантажі та інші активи.

Використання сучасних технологій, таких як системи відстеження та моніторингу вантажів, аналітичні інструменти та програмне забезпечення для управління ланцюгами поставок.

Співпраця та комунікація з постачальниками та партнерами.

Керування цими ризиками, з якими наша країна стикається, вимагає ретельного планування, стандартизації, політичних важелів задля впровадження стратегій мінімізації ризиків та встановлення ефективних систем контролю.

Отже, логістика виявляється важливим інструментом у вирішенні стратегічних питань та управлінні ризиками між європейськими країнами, сприяючи їхньому економічному зростанню та сталому розвитку. Урядові угоди та гарантії також надають важливий важель та аргумент.

УДК 336.71:658.15.001.4

Дар'я СЕЛЕЗНЬОВА
здобувач вищої освіти факультету фінансів,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,
м. Київ
Науковий керівник: Володимир ПІДДУБНИЙ
д.т.н., професор кафедри технології
і організації ресторанного господарства,
Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ

БІРЖОВИЙ ПРИБУТОК: ШЛЯХ ДО УСПІХУ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ

Фінансові ринки завжди привертали увагу інвесторів, починаючи з давніх часів, коли торгівля відбулася на ринку цінних паперів під відкритим небом, до теперішнього часу, коли електронні платформи та алгоритмічна торгівля перетворили ринки на глобальні фінансові платформи. Одним з головних мотивів участі у фінансових ринках є можливість отримання прибутку. Біржовий прибуток є показником успішності торговельної діяльності на ринку і відіграє важливу роль для інвесторів і трейдерів.

Біржовий прибуток є ключовим показником фінансового успіху інвестора на ринку цінних паперів. Він визначається як різниця між вартістю активів або портфеля до і після торгівлі. Даний показник відображає результати торгової стратегії та ефективність визначення точок входу і виходу з позицій. Позитивний біржовий прибуток свідчить про те, що інвестор здійснив успішні торгові операції, що призвело до зростання вартості його портфеля. Він може виникнути внаслідок покупки активів за низькою ціною і їх подальшого продажу за вищою ціною, або від збільшення вартості інвестиційних об'єктів у портфелі. Негативний біржовий прибуток, навпаки, свідчить про збитки в результаті торгових операцій. Це може статися через поганий вибір позицій, неправильний аналіз кон'юнктури ринку або несприятливі цінові рухи на ринку. Інвестор зазнає збитків, які знижують вартість його портфеля.[3]

Фактори, що впливають на біржовий прибуток, включають в себе різні аспекти, що охоплюють як технічні, так і психологічні аспекти торгівлі на фінансових ринках:[1]

Ринкові умови: поведінка ринку може бути непередбачуваною, і успішний трейдер повинен вміти адаптуватися до цих змін і аналізувати рух ринку. Розуміння ринкових тенденцій і здатність реагувати на них може визначити успіх торгової стратегії.

Торгова стратегія: Вибір і розробка правильної торгової стратегії є ключем до досягнення прибутку на біржі. Кожна стратегія має свої переваги і обмеження, і успішні трейдери часто вибирають або розробляють стратегію, яка відповідає їх цілям і стилю торгівлі.

Управління ризиками: ефективне управління ризиками є необхідною умовою успіху на ринку. Це включає в себе правильний розмір позицій,

встановлення стоп-лосс і прибуткових цілей, а також дотримання стратегії управління грошима. Це допомагає знизити втрати в разі невдалих угод і зберегти капітал трейдера.

Психологічна стійкість: торгівля на фінансових ринках може бути емоційно напруженою, а успішні трейдери мають психологічну стійкість. Вони здатні контролювати свої емоції, такі як спрага, страх або паніка, і приймати раціональні рішення, спираючись на об'єктивний аналіз ситуації на ринку.

Постійне навчання та аналіз: успішні трейдери завжди залишаються в курсі останніх тенденцій і новин на фінансових ринках. Вони продовжують навчатися та вдосконалювати свої навички аналізу ринку та використання інструментів. Аналіз попередніх угод і вивчення власних помилок допомагають поліпшити стратегії і збільшити шанси на обмінний прибуток в майбутньому.

Диверсифікація портфеля: ще одним способом досягнення обмінного прибутку є розподіл капіталу між різними активами та ринками. Диверсифікація портфеля допомагає знизити ризики шляхом виділення інвестицій в різні активи. Це дозволяє трейдеру зменшити вплив можливих негативних подій на один конкретний актив і підтримувати стабільний потік прибутку.

Використання технологій: сучасні технології, такі як електронні торгові майданчики, алгоритмічна торгівля та штучний інтелект, відкривають нові можливості для досягнення біржового прибутку. Вони дозволяють трейдерам отримати доступ до широкого спектру ринків і швидко реагувати на мінливі умови. Використання аналітичних інструментів і автоматизованих систем допомагає приймати більш обґрунтовані рішення і підвищувати ефективність торгової стратегії.

Навчання від досвідчених трейдерів: знання та досвід досвідчених трейдерів можуть бути цінним джерелом навчання та вдосконалення власних навичок. Спілкування з успішними трейдерами, участь у семінарах, курсах або спеціалізованих онлайн-спільнотах дозволяє отримати нові ідеї, стратегії та практичні поради, які можуть збільшити шанси на успіх на фінансових ринках.

Стриманість і терпіння: обмінний прибуток не завжди може бути досягнутий швидко або без коливань. Успішні трейдери проявляють стриманість і терпіння, розуміючи, що процес досягнення прибутку може зайняти час і вимагає постійного вдосконалення і адаптації до змін на ринку.

Торгівля акціями: Інвестування в акції може генерувати високі прибутки, особливо якщо трейдер може визначити перспективні компанії з високим потенціалом зростання. Це може включати як швидкі торгові операції (скорочення), так і довгострокові інвестиції в перспективні компанії або участь у первинних публічних розміщеннях (ІРО). Важливо провести фундаментальний і технічний аналіз перед вкладенням грошей, а також бути готовим до можливих коливань котирувань акцій.

Опціони та торгівля ф'ючерсами: Опціони та ф'ючерси - це похідні фінансові інструменти, які можуть принести великий прибуток при успішному прогнозуванні руху цін на активи. Вони дозволяють в майбутньому здійснювати операції з купівлі або продажу активу за певною ціною. Використання опціонів і

ф'ючерсів може принести значний прибуток за рахунок кредитного плеча, але вони також супроводжуються більшим ризиком втрат.

Торгівля валютними парами на ринку Форекс: Ринок Форекс пропонує широкі можливості для трейдерів, що дозволяють заробляти на коливаннях курсів валют. Торгівля валютою вимагає можливості прогнозувати рух цін і успішно відкривати торгові позиції. Однак важливо розуміти, що ринок Форекс відрізняється високою волатильністю і може призвести до значних втрат, якщо не враховувати ризики.[2]

Торгівля криптовалютами: криптовалютний ринок стає все більш популярним і приваблює трейдерів своїм потенціалом для високих прибутків. Він також дуже волатильний і може принести як швидке зростання, так і різкі втрати. Торгівля криптовалютами вимагає високого рівня аналізу і здатності прогнозувати тенденції ринку.

Додаткові методи включають інвестування в індексні фонди і роботизовану торгівлю.

Успішна торгівля на фінансових ринках вимагає комплексного підходу і розуміння різних факторів, що впливають на прибуток біржі. Від ринкових умов і торгових стратегій до управління ризиками та психологічної стійкості, кожен аспект відіграє важливу роль у досягненні успіху. Постійне навчання, аналіз і використання сучасних технологій допомагають трейдерам залишатися конкурентоспроможними на ринках, що постійно змінюються. В цілому успішна торгівля вимагає ретельного планування, дисципліни і готовності до постійного вдосконалення.

Список використаних джерел:

1. Мерфі Дж. Технічний аналіз фінансових ринків. Нью-Йорк: New York Institute of Finance, 1999. 576 с.
2. Куликовська А. Торгівля на Форексі для початківців. Київ: Видавництво "КМ Академія", 2019. 240 с.
3. Лондон Лей. Трейдинг та біржова діяльність: стратегії та підходи. Нью-Йорк: McGraw-Hill Education, 2015. 416 с.

УДК 330.341.1

Тетяна СЛОБОДЯН
здобувач вищої освіти
Науковий керівник: Анна БУРКОВСЬКА
старший викладач кафедри менеджменту та маркетингу,
доктор філософії (економіка),
Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв

СТРАТЕГІЧНІ БІЗНЕС-МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Інновації стають визначальним фактором для розвитку будь-якого сучасного підприємства. Сьогодні ринок постійно змінюється, що вимагає від підприємства розробки та впровадження нової бізнес-моделі. Розвиток та розширення бізнесу можуть включати як пряму, так і зворотну інтеграцію. Підприємства активно пристосовуються до нової операційної моделі і не повертаються до попередніх шаблонів. Бізнес-модель стає сучасним інструментом для втілення стратегії підприємства в умовах непередбачуваного ринкового середовища. Використання технології бізнес-моделювання в українському бізнесі є перспективним напрямом для наукових досліджень та практичного застосування [1].

Бізнес-модель визначає, як саме можна досягнути мети шляхом визначення оптимальних дій та ресурсів. До ключових складових будь-якої бізнес-моделі відносять наступні [2]: - цінність для клієнтів, яку надає підприємство через свої продукти та послуги; - система створення цієї цінності, включаючи постачальників, клієнтів та ланцюжки створення цінності; - активи, які використовуються для створення цінності; - фінансова модель, що описує структуру витрат та шляхи отримання прибутку.

Бізнес-модель передбачає створення інфраструктури для впровадження продукту на ринок у зручній для клієнтів і вигідній для компанії спосіб. Правильна побудова цієї інфраструктури має вирішальне значення і вимагає співпраці з іншими компаніями, які завершують ланцюжок створення вартості. Для досягнення успіху важливо чітко визначити цільових клієнтів і використовувати технології для роботи з ними. Це визначатиме лояльність клієнтів і потенціал для розширення ринку [2].

В умовах кризи може підірватися ефективність бізнес-моделей. Деякі підприємства зазнають збитків та зникають з ринку, використовуючи застарілі моделі. З іншого боку, деякі бізнеси використовують кризу як можливість для зміцнення своїх позицій, використовуючи нові стратегічні можливості. Неefективні бізнес-моделі та недостатня гнучкість при адаптації можуть призвести до серйозних фінансових втрат та втрати можливості залишитися в бізнесі. Криза може стати шансом для підприємств посилити свої позиції на ринку, використовуючи раніше недоступні стратегічні можливості [2].

Модель бізнесу може бути загальною для багатьох підприємств у галузі, тоді як інші є інноваційними та специфічними для певних підприємств у цій

галузі. Управлінська проблема полягає в тому, що окремі підприємства в галузі бізнес-системи можуть шукати альтернативні способи виконання функцій, які зазвичай покладені на інші частини бізнес-системи, з метою отримання більшого прибутку. Тому, залежно від обсягу основних компонентів бізнес-системи, всі підприємства можна поділити на три групи (три типи бізнес-моделей) [3]:

1. Підприємства повного циклу: вони охоплюють всі або більшість видів діяльності, пов'язаних зі створенням продукту, організацією виробництва, просуванням та збутом. Такі підприємства характеризуються продуктовими та технологічними інноваціями. Однак навіть такі підприємства все частіше використовують аутсорсинг та мережеве партнерство.

2. Підприємства, які спеціалізуються на розробці продукту, пілольному виробництві та, в деяких випадках, брендингу, а інші функції передають на аутсорсинг. Такі підприємства зазвичай займаються продуктовими інноваціями, але інновації можуть бути і в рамках створення нових моделей продуктів. Основою стратегії таких підприємств є розподіл функцій між підприємством та її партнерами. Підприємство залишає за собою наукомісткі та маркетингові функції, тоді як виробництво та продаж передаються партнерам на аутсорсинг. Такий підхід забезпечує гнучкість та інноваційність бізнесу.

3. Підприємства, які організовують виробництво на основі чужого дизайну, можливо, під чужою торговою маркою (контрактне виробництво). Підприємства цієї групи неоднорідні, оскільки серед них є як імітатори, що купують готові розробки, так і підприємства, що реагують на замовлення підприємства другої групи. Конкурентна перевага таких підприємств полягає в низькій собівартості завдяки використанню сучасного обладнання та дешевої робочої сили. Для таких підприємств часто характерні технологічні інновації, спрямовані на зниження собівартості продукції.

Нові бізнес-моделі не лише втілюють організаційні нововведення. В сучасних умовах інноваційні бізнес-моделі стають ключовим фактором для збільшення вартості та конкурентоспроможності підприємства. Ці бізнес-моделі можуть виступати як інтегруючі новації, які поєднують різні види інновацій - процесів, технологій, продуктів та організаційних методів [3].

Підходи до бізнес-моделі, які представлені М. Джонсоном, К. Крістенсеном та Х. Кагерманном пропонують сприймати бізнес-модель як систему, що складається з чотирьох взаємопов'язаних елементів або підмоделей, які разом створюють і постачають цінність споживачам [4]:

1. Представлення цінності для споживачів (цільова аудиторія, їх потреби, які треба задовольнити, пропозиція компанії);

2. Механізм отримання прибутку (стратегія доходів, структура витрат, модель максимізації прибутку, швидкість обороту ресурсів);

3. Ключові ресурси (кадри, технології, виробництво, обладнання, інформація, поставкові ланцюги, партнерські відносини, альянси тощо);

4. Основні процеси (операційні процеси, стандарти, правила).

Ці чотири компоненти є основними будівельними блоками будь-якої бізнес-моделі. Сила цього підходу полягає у складному взаємозв'язку між їхніми

елементами, незважаючи на вигляд простоти. Глобальні зміни в будь-якому з цих елементів впливають на інші три, а також на всю бізнес-модель в цілому.

На сучасних сільськогосподарських підприємствах зростає значення стратегічного використання технологій для підвищення ефективності виробничих процесів. Розвиток інноваційних методів збору, обробки та аналізу даних сприяє формуванню ефективних бізнес-моделей, що ґрунтуються на економічному аналізі та плануванні діяльності сільськогосподарських підприємств. Послідовне використання цих стратегічних підходів допомагає підприємствам не лише прогнозувати та контролювати виробництво, але й приймати обґрунтовані управлінські рішення для досягнення більшої конкурентоспроможності на ринку [5].

У нинішніх умовах інноваційні бізнес-моделі стають вирішальними для розвитку підприємств у змінному ринковому середовищі. Вони визначають способи створення цінності для клієнтів, організацію виробництва та постачання продукції, використання ресурсів і забезпечення прибутку. Важливим аспектом є адаптація до кризових ситуацій, де ефективність бізнес-моделей може визначати майбутнє підприємства. Різноманітність бізнес-моделей дозволяє підприємствам обрати оптимальний шлях досягнення своїх цілей, залежно від специфіки їх діяльності та ринкових умов. Розвиток і використання інноваційних бізнес-моделей є ключовим чинником для забезпечення стійкості та конкурентоспроможності підприємств у сучасному бізнес-середовищі.

Список використаних джерел:

1. Бізнес-моделі інноваційного розвитку підприємства. Pidru4niki. URL: https://pidru4niki.com/85866/ekonomika/biznes-modeli_innovatsiynogo_rozvitku_pidpriyemstva (дата звернення: 18.03.2024).

2. Бойко І.М. «Формування бізнес-моделі інноваційного розвитку підприємств». URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/515.pdf> (дата звернення 18.03.2024).

3. Майнка М.К. БІЗНЕС-МОДЕЛІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ. Zenodo. URL: <https://zenodo.org/records/4420386> (дата звернення: 18.03.2024).

4. Конспект лекцій з дисципліни «Економіка інновацій» для підготовки здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня всіх технічних спеціальностей. Укл.: д.е.н., проф. Олена ПЛАХОТНИК. Кам'янське. ДДТУ. 2022. с. 33. URL: <https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/34/7-34-kl54.pdf> (дата звернення 18.03.2024).

5. Shebanina O., Burkovska A., Petrenko V., Burkovska A. Economic planning at agricultural enterprises: Ukrainian experience of increasing the availability of data in the context of food security. *Agricultural and Resource Economics*. 2023. Vol.9. No.4. Pp.168–191. <https://doi.org/10.51599/are.2023.09.04.08> (дата звернення 18.03.2024).

УДК 339.5

Віталій СМОЛІЙ

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії),
Уманський національний університет садівництва, м. Умань*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКСПОРТНОЇ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Агропродовольчий сектор є однією з ключових галузей економіки України, забезпечуючи не лише внутрішнє споживання, а й відіграючи важливу роль на міжнародному ринку. Експорт агропродукції є стратегічним напрямком розвитку національної економіки, сприяючи підвищенню економічного зростання, стабільності та конкурентоспроможності країни.

Україна має значний потенціал у виробництві та експорті сільськогосподарської продукції, але ефективне використання цих можливостей вимагає аналізу експортної спеціалізації агропродовольчого сектору. Розуміння структури експортних потоків, особливостей та перспектив спеціалізації країни на зовнішніх ринках є важливим для розробки ефективних стратегій розвитку сільськогосподарського виробництва та підвищення його конкурентоспроможності.

Дослідження експортної спеціалізації агропродовольчого сектору України здійснюється шляхом аналізу внутрішніх та зовнішніх факторів, що впливають на формування експортної структури. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства, частка аграрної та харчової продукції в загальному експорті України збільшилась з майже 36% в 2021 році до 62% у 2023 році (в грошовому вимірі). При цьому майже 79% експорту аграрної та харчової продукції припадає саме на зернові та олійні культури. Це нашттовхує на висновок, що основною рисою структури експорту агропродовольчої продукції є переважно сировинна спеціалізація. Ця модель сформувалася через збільшення капіталовкладень, включаючи зовнішні, у вітчизняний аграрний сектор. Параметри цієї моделі в основному визначалися глобальними тенденціями у соціально-економічному розвитку світу.

У період воєнних дій високий аграрний статус України став ключовим фактором, що сприяв пом'якшенню наслідків конфлікту для продовольчого забезпечення населення. Руйнування у сфері виробництва та збуту агропродовольчої продукції, викликане військовими діями, може послужити каталізатором для подальшого розвитку аграрного сектору країни на принципах сталості та структурної збалансованості виробництва й експорту. Це може призвести до поступового переходу від вузькоспеціалізованої монопродуктової структури агропродовольчого виробництва та експорту до більш ефективної, що відповідає національним економічним інтересам [1].

Після вирішення невідкладних проблем, пов'язаних з припиненням воєнних дій, основна увага має бути зосереджена на розвитку транспортно-логістичної інфраструктури, створенні ефективної інституційної системи в країні та активізації міжнародного торговельно-економічного співробітництва. Вступ до

Європейського Союзу, ймовірно, збільшить надійність інвестицій в агропродовольчу галузь. Очікується, що як внутрішні, так і зовнішні інвестори зможуть отримати вигоди від використання цих нових можливостей. У минулому українські підходи до бізнесу в галузях аграрного виробництва та харчової промисловості ґрунтувалися на сильній вертикальній інтеграції з великою часткою виробництва сировини. За умови покращення прозорості бізнес-середовища та виконання контрактів можуть з'явитися нові можливості для партнерських відносин у ланцюгах постачання та переробки, що сприятиме спільному продажу продукції. З великими обсягами продукції та можливостями економії за рахунок масштабу, об'єднання виробників можуть розглядати можливість власних інвестицій у підприємства з переробки харчових продуктів.

В Стратегії аграрного експорту [2] зазначається, що основними викликами для подальшого розвитку агропромислового сектору України в контексті нарощування аграрного експорту є: адаптація до зміни агрокліматичних умов; стимулювання пропозиції (нарощування виробництва) в умовах обмеженого внутрішнього попиту; необхідність гарантування безпечності продукції (санітарні та фітосанітарні заходи, розвиток системи державного контролю); трансформація структури експорту в бік збільшення частки продукції переробки; необхідність поліпшення умов доступу до зовнішнього ринку для вітчизняних експортерів; необхідність диверсифікації та поглиблення асортиментного спектру товарних позицій експорту.

Реалізація стратегії для відновлення та розвитку аграрного експорту після війни потребує глибокого зв'язку з процесами зовнішньоекономічної діяльності у сільському господарстві, активної ролі держави, вдосконалення законодавства, створення адекватної експортної інфраструктури, залучення міжнародних донорів для відновлення вітчизняної економіки та налагодження системи управління аграрним сектором. визначення ключових напрямків та перспектив розвитку українського агропродовольчого експорту. Такий аналіз не лише сприятиме більш ефективному використанню потенціалу сільськогосподарського сектору, а й допоможе забезпечити стабільність та розвиток економіки країни в цілому.

Список використаних джерел:

1. Виклики та наслідки агропродовольчої спеціалізації України у світовій економіці : колективна монографія / за ред. д-ра екон. наук Шубравської О.В. ; НАН України. К., 2023. 254 с.
2. Про схвалення Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року. Розпорядження КМУ від 10 липня 2019 р. № 588-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2019-%D1%80#Text>

УДК 330:65:62-6

Андрій СТЕЦЬ

*здобувач кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,
НУ «Львівська політехніка»*

Науковий керівник: Леся ГНИЛЯНСЬКА

*к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,
НУ «Львівська політехніка», м. Львів*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВ ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

В Україні загальний річний технічнодосяжний енергетичний потенціал альтернативних джерел енергії в перерахунку на умовне паливо становить близько 63 млн тонн. Частка енергії добутої за рахунок альтернативних джерел становить сьогодні близько 3 %. Згідно з українською енергетичною стратегією до 2030 р. частку альтернативної енергетики на загальному енергобалансі країни буде доведено до 20 %. Основними та найбільш ефективними напрямками відновлюваної енергетики в Україні є: вітроенергетика, сонячна енергетика, біоенергетика, гідроенергетика, геотермальна енергетика.

Однією зі складових удосконалення та розвитку технологічних інновацій підприємства є розробка на підприємстві проекту відновлюваної енергетики та нетрадиційних і відновлюваних джерел енергії (ВДЕ). Досліджуване підприємство має достатньо енергоємне виробництво, для якого електроенергія є вагомим компонентом виробничої собівартості. Питання забезпечення енергетичної безпеки підприємств – питання майбутнього. В умовах нестабільності зовнішнього середовища, непередбачуваності енергетичної політики держави і кон'юнктури світових ринків в умова сьогодення необхідно шукати шляхи впровадження альтернативних джерел енергії на підприємствах. Використання альтернативних джерел енергії на підприємстві є економічно вигідним. До альтернативних джерел енергії, які можна використовувати на вітчизняних підприємствах відносяться: сонячна енергія, енергія вітру і енергія біомаси. На відміну від викопних палив ці форми енергії не обмежені геологічно накопиченими запасами. Це означає, що їх використання та споживання не веде до неминучого вичерпання запасів.

Підприємство розробило план використання для власних потреб енергію сонця, встановлюючи на дахи цехів та корпусів геліоустановки Arpicus 160. Це є досить ефективним засобом отримання чистого джерела енергії так, як енергія сонця – нескінченна, безкоштовна, найбільш безпечна для довкілля серед усіх видів енергії. Ця енергія може вироблятися там, де це необхідно. Сонячні теплові та фотоелектричні установки не виробляють забруднюючих газів та шкідливих викидів. Сонце здатне забезпечити стійкість та надійність поставок та енергетичну незалежність, що вкрай важливо у нинішній ситуації енергетичної кризи. В умовах нашого клімату сонячні системи здатні виробляти як електроенергію, так і тепло практично на всій території (з різною ефективністю)

протягом усього року. Це означає, що теплоенергетична геліоустановка працюватиме, згідно різних оцінок, з віддачою в 50% і більше від 7 до 9 місяців на півдні, 5 – 7 місяців – у північних областях. Взимку ефективність роботи падає, але не зникає. Оптимально підібране обладнання зменшує річне використання енергії для підігріву води до 50–60% та електроенергії з мережі до 50–70%. У період з квітня по вересень правильно встановлена система покриває до 95% витрат тепла та електроенергії.

Таблиця 1

Позитивні і негативні моменти використання альтернативних джерел енергії підприємством

1. Поновлюваність або невичерпність ресурсів. На відміну від нафти, газу, вугілля та інших природних копалин альтернативні джерела енергії мають необмежений запас. Їх можна сміливо використовувати впродовж сотень років без загрози вичерпання. 2. Безпека для навколишнього середовища. Гідро, сонячні, вітряні та геотермальні електростанції не забруднюють Землю. В кінцевому результаті виходить повністю чиста енергія без відходів і негативного впливу на навколишнє середовище. 3. Економічна вигода. В середньому один об'єкт альтернативної енергетики окупається 3-5 років. Це в декілька разів швидше аніж у випадку з класичними способами отримання енергії. 4. Автономність. Альтернативні електростанції та інші об'єкти в більшості випадків не потребують постійного додаткового обслуговування. Це допомагає значно знизити вартість однієї одиниці енергії і заощадити власні кошти і зусилля. 5. Довгий строк експлуатації. В середньому один об'єкт може обслуговуватися до 20 років без потреби в капітальному ремонті. 6. Заощадження коштів для підприємств, котрі використовують альтернативні джерела енергії. Наразі існує безліч державних програм, що спрощують оподаткування для бізнесу, який активно використовує енергію вітру, води і сонця. Це дозволить значно зменшити затрати і підвищити рентабельність підприємства. 7. Стабільність. Встановивши сонячну, вітряну чи гідроелектростанцію в себе на ділянці ви будете захищені від перепадів електрики та регулярних відключень центральної системи.	1. Мала щільність потоку (питома потужність). обставина примушує створювати великі площі енергоустановок, що «перехоплюють» потік використовуваної енергії (приймальні поверхні сонячних установок, площа вітрокола, протяжні дамби приливних електростанцій і тому подібне). 2. Мінливість у часі більшості НПДЕ (нетрадиційних поновлювальних джерел енергії). 3. Велика матеріаломісткість і собівартість у порівнянні з традиційними енергоустановками. Правда, підвищені капіталовкладення згодом окупаються за рахунок низьких експлуатаційних витрат, але на початковій стадії вони чутливо «б'ють по кишені» тих, хто хоче використовувати НПДЕ.

Примітки: сформовано авторами.

Як видно з наведеної вище таблиці позитивних моментів використання альтернативних джерел енергії майже в половину більше, ніж негативних. Встановлено, що використання нетрадиційних та відновлюваних джерел енергії доводить їх велику перспективність для задоволення енергетичних потреб промисловості.

Окрім цього, для вироблення і втілення в життя стратегії розвитку альтернативної енергетики у підприємства є все: сировина, досвід, технічні і технологічні напрацювання, підготовка відповідних кваліфікованих кадрів у системі вищої освіти.

Другою складовою удосконалення та розвитку технологічних інновацій підприємства є впровадження інноваційних технологій буріння та закріплення свердловин. В умовах важкодоступності природних джерел енергії найбільш доцільно для підприємства використання комплексних інноваційних технологій, що дозволяють реалізувати одночасний вплив на прискважну зону пласта (ПЗП) декількома агентами: теплом, вуглеводневими розчинниками, кислотними, лужними розчинами і розчинами ПАР і водорозчинних полімерів.

На аналізованому підприємстві була розроблена ціла гамма технологій з впливу на ПЗП з метою збільшення продуктивності видобувних і прийомистості нагнітальних свердловин, а також обмеження водотоку до вибою свердловин.

Серед розроблених можна виділити найбільш ефективні інноваційні технології: термохімічні, вдосконалені кислотні, селективні (спрямовані) кислотні обробки, комплексні технології ізоляції водопритоків.

Також, на підприємстві було розроблено альтернативні технології буріння: буріння горизонтальних, похило-скерованих свердловин.

Результатом впровадження розроблених технологій є збільшення видобутку нафти, як наслідок спрямованого впливу кислотної композиції на нафтонасичені прошарки, і зменшення припливу води в свердловину.

Список використаних джерел:

1. Норми технологічного проектування гірничодобувних підприємств із відкритим способом розробки родовищ корисних копалин. Ч. 1 : Гірничі роботи. Ліквідація гірничовидобувних підприємств. Техніко-економічна оцінка та показники / М.В. Голярчук, В.І. Квітка, А.І. Воробйов, В.М. Куроченко, В.Я. Нусінов, М.М. Пижик, Б.І. Римарчук, А.Г. Шапар. СОУ-Н-МРР-73.020-078-1:2007. Кривий Ріг: Мінерал, 2022. 279 с.

2. Мініна О., Шадура-Никипорець Н. Дослідження регіональної специфіки процесів утворення і поведження з промисловими відходами Галицький економічний вісник. 2021. № 3(64). С. 32–43.

3. Потапова Н.М. Еколого-економічні аспекти регіональної організації безвідходного виробництва в Україні. Вісник Приазовського державного технічного університету : зб. наук. праць / ДВНЗ «ПДТУ». Маріуполь, 2021. Вип. 36. С. 273–278.

УДК 339.9:327(477:5

Вікторія ТОМАРЕВА-ПАТЛАХОВА
д. е. н., професор, завідувач кафедри менеджменту,
Вікторія КОКОРИНА
викладач кафедри менеджменту,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ МІЖНАРОДНОГО ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ СУБ'ЄКТАМИ СЕРЕДЬНОГО І МАЛОГО БІЗНЕСУ ТА КРАЇНАМИ ПІВДЕННО-СХІДНОЇ АЗІЇ

Розвиток світових господарських зв'язків в умовах глобалізації сприяв у ХХІ столітті формуванню тісного зв'язку між національними економіками, національними економіками і регіонами, регіонами і регіонами. Інтегрування національних економік на регіональному сприяло виокремленню одного з головних економічних центрів світової системи разом з США, Японією та ЄС південно-східного регіону. Так, країни Південно-Східної Азії у азійському регіоні міжнародних економічних відносин мають зовнішньоекономічний інтерес для суб'єктів малого бізнесу, у тому числі України, у рамках довгострокового співробітництва з країнами Азії, ЄС та Північноамериканським регіоном.

Аналізуючи аспекти міжнародної торговельно-економічної діяльності необхідно звернути увагу на механізм її реалізації. Механізм визначає основні стійкі взаємозв'язки та інструменти, завдяки існуванню яких є можливим здійснення міжнародної торговельно-економічної діяльності. Можна виділити механізми реалізації міжнародних торговельно-економічних відносин на мікрорівні, макрорівні та наднаціональному рівні.

У механізм реалізації міжнародних торговельно-економічних відносин на мікрорівні входить здійснення окремими регіональними підприємствами ретельного маркетингового аналізу потенціальних міжнародних ринків та укладання міжнародних договорів та контрактів з суб'єктами господарювання інших країн та регіонів світу. До цього рівня також необхідно віднести конкурентні зв'язки між суб'єктами міжнародної торговельно-економічної діяльності [2, с. 51].

Малий і середній бізнес в Україні за кількістю підприємств становить основу підприємництва. Із загальної кількості підприємств 93,7 % – це малі підприємства (суб'єкти малого бізнесу – далі СМБ), 5,8 % – середні підприємства (суб'єкти середнього бізнесу) і лише 0,5 % – великі підприємства (суб'єкти великого бізнесу). Крім того, в Україні здійснює діяльність понад 2,4 млн фізичних осіб-підприємців (суб'єкти мікробізнесу) [3].

На міжнародному рівні СМБ беруть участь у різних формах і рівнях міжнародного економічного співробітництва, зокрема у системі міжнародного бізнесу.

Швидкі темпи економічного зростання провідних країн Південно-Східної Азії створюють для інших країн світу та мікроагентів (суб'єктів малого бізнесу) передумови істотного розширення політичного та економічного діалогу, збільшення обсягів торговельно-економічного, науково-технічного і гуманітарного співробітництва з ними. Для всіх суб'єктів міжнародних економічних відносин активізація участі в існуючих та створення нових політичних і господарських зв'язків із азійськими країнами мають стати не тимчасовим явищем чи кон'юнктурним вибором, а свідомо обраною перспективою.

Перед виходом на південно-азійські ринки, просуваючи свій бренд та продукцію СМБ варто звернути увагу на такі аспекти, які зменшать негативний вплив проблем бізнесу у цьому регіоні:

1. Визначити, наскільки цікавий продукт підприємства для місцевого ринку.
2. Робота над маркетинговою стратегією.
3. Пошук партнерів чи потенційних замовників.
4. Перевірка партнера.
5. Підготовка до експорту.

Сприяння розвитку бізнесу на ринках Південно-Східної Азії та подолання будь-яких проблем активізації співробітництва між країнами можливо шляхом [1]:

– спільної координації діяльності щодо вдосконалення механізму залучення інвестицій в українську економіку з метою вирішення низки соціально-економічних питань, посилення позицій українських виробників на світових ринках, забезпечення участі наших підприємств у реалізації масштабних інвестиційних та інфраструктурних проектів в інших країнах світу;

– сприяння в організації і проведенні міжнародних заходів щодо створення привабливого інвестиційного іміджу регіонів України та просування їх експортного потенціалу;

– інформуванні щодо передового світового досвіду ефективного регулювання інвестиційної та експортної сфери, надання рекомендацій щодо вдосконалення профільного законодавства;

– сприяння у створенні ефективного механізму обміну відповідною інформацією.

Список використаних джерел:

1. Майко В. А. Зовнішньополітичні та економічні пріоритети України у країнах Центральної, Південної і Південно-Східної Азії. URL: <http://soskin.info/ea/2011/9-10/20112.html> (дата звернення 23.03.2024).

2. Попок С. В. Теоретичні аспекти дослідження міжнародної торговельно-економічної діяльності на регіональному рівні. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/knp/176/knp176_50-53.pdf (дата звернення 22.03.2024).

3. Розвиток підприємницької діяльності в Україні. URL: http://ukrexport.gov.ua/ukr/zakon_v_sferi_zed/ukr/5225.html (дата звернення 20.03.2024).

УДК 327(477)(075.8)

Геннадій Чіобану
старший науковий співробітник, д.е.н.,
Національний інститут наукових досліджень у сфері праці та соціального
захисту, Університет «ARTIFEX», м. Бухарест, Румунія
Аліна Рихлевич
здобувач ОС «Бакалавр» за спеціальністю «Облік і оподаткування»
Львівський національний університет природокористування, м. Львів

РОЛЬ І МІСЦЕ ПІСЛЯВОЄННОЇ УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНОМУ СПІВТОВАРИСТВІ

Повномасштабна війна росії проти України змінила картину світу, суттєво прискоривши кризові тенденції у системі міжнародних відносин. Агресивна неоімперська політика росії спричинила тектонічні зсуви у сприйнятті безпеки, а також завдала неймовірної шкоди міжнародній системі гарантування безпеки та стабільності, висвітлила неефективність існуючих механізмів попередження та врегулювання криз. Міжнародна спільнота з метою запобігання повторенню жахів війни і зламу системи міжнародного права має домогтися реформування і зміцнення системи безпеки на глобальному, регіональному та національному рівнях. Подальше зволікання із запровадженням необхідних змін у структурах і механізмах забезпечення безпеки несе ризики повної руйнації системи міжнародних відносин. Чітко та однозначно має бути визначений подальший курс України до членства в ЄС і НАТО. Своєю чергою, змістовні та часові рамки цього курсу багато в чому залежатимуть від того, якими після війни будуть світ, міжнародне безпекове середовище (в т.ч. ЄС і НАТО), Україна та росія [1].

Попри те, що військове протистояння України з росією триває кілька років, Україна не втратила, а навпаки, в окремих галузях розвинула свій потенціал. Завдяки фінансовій допомозі від країн Європейського Союзу та США, а також наполегливості та відданості українських громадян, наша держава уже є в авангарді за кількома напрямками розвитку. Так, до війни Україна була європейським лідером з експорту зернових культур, активного розвитку набула ІТ-сфера та туризм. Уже зараз потрібно зламати шаблони меншовартості та залежності, щоб у післявоєнний час досягти та продемонструвати першість у тих сферах, у яких Україна має пріоритети. Отож:

1. Україна — центр власної безпеки та безпеки країн Центральної Європи

Уже зараз та у майбутньому ключовим завданням має бути розв'язання проблем безпеки. Паралельно із процесом вступу в НАТО, Україна повинна завершити трансформацію системи оборони, зокрема:

- створити наймодернізованішу, мобільну й ефективну армію в Європі;
- розширити потужну систему протиповітряної оборони (ППО);
- розбудувати космічні війська з фокусом на моніторинг, розвідку і знищення об'єктів, що являють собою ризики для України та її партнерів;

- організувати приватні воєнізовані підрозділи, що ефективно виконують функції захисту українських інтересів та інтересів українського міжнародного бізнесу за межами України;

- підтримувати народну самооборону (ТРО), сформовану з цивільних осіб, що пройшли військову підготовку, та міцний військовий резерв, сформований з військових у відставці.

Вважаємо, що зміна системи військового замовлення і допуск приватних розробників до створення технологій подвійного призначення створять базу для виробництва в Україні найефективніших оборонних систем, а також сучасної високотехнологічної військової продукції.

2. Україна — енергонезалежна країна та впливовий енергетичний гравець у Європі

Володіючи другими за об'ємом запасами урану (235 тис. т) і природного газу в Європі (1,1 трлн м³), запасами нафти й газоконденсату — понад 200 млн м³, Україна спроможна досягти енергетичної незалежності від інших держав. Для цього енергетичну незалежність потрібно визнати як головний пріоритет державної політики. За такої умови Україна зможе відмовитися від імпорту природного газу і почати його експортувати, оскільки вже сьогодні наша держава часткової постачає газ в європейські країни.

В останні десятиліття Європа прагнула знизити частку «традиційних» джерел енергії, розвиваючи альтернативні, які коштували дорожче. Україна ж стала постачальником дешевої енергії завдяки ефективній кооперації з європейськими партнерами, спільно розвиваючи атомну генерацію з фокусом поставки в Європу. Маючи найдешевшу електричну енергію, Україна може продавати її досить дорого в Європі, де сформовано ринок за рахунок зеленої енергетики. При цьому Україна має перевагу у виробництві технологічної енергоємної продукції.

3. Україна — європейський логістичний і транзитний хаб

Перебуваючи на перетині кількох транзитних коридорів (шовкового шляху, скандинавсько-індійського, балто-чорноморського), Україна стала найефективнішим, найшвидшим і найдешевшим інфраструктурним хабом для обслуговування глобальних торговельних і виробничих операцій. Портова інфраструктура України сьогодні є однією з найбільш конкурентних в акваторії Чорного моря (з глибоководними портами, офшорними портами, швидкою перевалкою і митними процедурами).

Україна перетворилася на дешевий авіаційний пасажирський і вантажний хаб із центрами в Києві, Львові, Одесі, Харкові; на найбільшого оператора річкового переходу з Балтійського моря в Чорне.

4. Україна — туристичний європейський хаб

Туризм став одним із ключових секторів економіки, який важливо стимулювати не так для того, щоб наповнити бюджет податками, як для того, щоб громадяни отримали нові доходи за рахунок нового бізнесу, нових сервісів і витратили гроші у своїй країні.

У майбутньому Україна зможе успішно реалізувати такі проекти:

- медичний туризм (дешева якісна медицина для європейців), розташований близько до авіаційних хабів для здешевлення і прискорення логістики;
- закриті комфортні й безпечні котеджні містечка для європейських пенсіонерів на Півдні України (Бессарабія, Херсонська область);
- гірськолижний туризм;
- пляжний туризм (формат Туреччини та Єгипту), all inclusive (тільки українські продукти й персонал): Чорне й Азовське моря;
- центр грального бізнесу й романтичного туризму.

5. Україна — світовий супермаркет екологічно чистих продуктів

Володіючи найбільшими і найкращими чорноземами світу – 27% від світового запасу, Україна має перспективу перетворитися на продовольчий хаб:

- постачальник на світовий ринок екологічно чистих продуктів харчування (преміум сегмент);
- центр продовольчої безпеки світу;
- постачальник якісного продовольства на швидкозростаючі ринки Африки, Індії, Китаю (з урахуванням місцевої специфіки);
- маркетплейс сировини і продуктів для всього світу;
- важливий постачальник халяльного м'яса в арабські країни.

6. Україна — центр хай-тек-культури в Європі та європейський R&D-хаб

Україна, маючи науковий та інтелектуальний потенціал, може брати участь у світовій конкуренції інновацій і технологій, стати виробником не лише електронних цифрових послуг, але й нових софтверних рішень, якісних передових гаджетів, персональних «розумних» пристроїв, дронів, модулів і роботів.

7. Україна — найбільший постачальник ІТ-продуктів у Європі

Пільгові умови оподаткування ІТ-сфери України свого часу дали поштовх для її ефективного розвитку. Завдяки економічним стимулам Україна вже стала і надалі може бути:

- найбільшим в Європі постачальником готових ІТ-рішень для оптимізації операційних витрат: логістики, маркетингу, бухгалтерії;
- розробником платформ для онлайн-торгівлі, чат-ботів;
- європейським лідером у промисловому сегменті Internet of Things (IoT);
- світовим розробником відеоігор;
- розробником платформ для екосистем;
- ключовим постачальником фінансових технологій: небанкінгу, краудфандингу, нових платіжних систем, сервісів з управління особистими фінансами тощо.

8. Україна — світовий центр подовження людського життя

Розбудова якісної медицини допоможе Україні стати недорогою та високоякісною альтернативою Ізраїлю й Німеччини в галузі проведення нейрохірургічних операцій, лікування та профілактики захворювань, пов'язаних зі старінням органів, тканин і мозку, застосовуючи досягнення генної інженерії. Застосування технологій 3D-друку штучних органів і тканин, кісток і суглобів, дозволять зробити Україну європейським центром трансплантології з дотриманням етичних норм. Ще одна ніша, у якій Україна завоювала світове

лідерство, — протезування. У країні багато людей, які пройшли війну і потребували біонічних протезів, які не просто могли б повернути працездатність, а й дозволили б вести активний спосіб життя.

9. Україна — світовий постачальник фармацевтичної продукції

Розвиток медичного сектору стимулює розвиток української фармацевтики. До 2030 року Україна може стати постачальником ліків в усі куточки світу, оскільки володіє технологіями тестування медичних препаратів на штучних тканинах, надрукованих на 3D-принтерах, та виробництвом ліків під конкретну цільову групу, наприклад з урахуванням інформації про гени.

10. Україна — регіональний фінансовий центр Європи та сприятливе середовище для малого й середнього підприємництва

Сподіваємось, що зростання української економіки спричинить приплив зовнішніх інвестицій в Україну та поставить у пріоритет стимулювання створення робочих місць.

11. Україна — країна електронного уряду

Вже досить давно в Україні діє електронний уряд і громадянство, де кожен українець може через електронний кабінет мати доступ до всіх відкритих державних реєстрів, бачити всі свої доходи, витрати, податкові зобов'язання, штрафи, взаємодіяти з банківськими рахунками, робити запити в державні органи, послуговуючись електронним підписом, і отримувати оперативні відповіді, формувати податкову декларацію, підписувати контракти, брати участь в електронних референдумах.

Автоматизація процесів знизилася кількість необхідних службовців, витрати на держапарат, ризики людського фактору і корупції.

12. Базові цінності українців — родина, воля і розвиток

Україна повинна створити всі умови для вільної реалізації своїх громадян, їх розвитку, творчості. У світі, в якому зросла роль роботів і штучного інтелекту, людина може зберігати конкурентоздатність лише в креативі і створенні нового, а також зберігаючи людяність.

Сім'я, продовження роду — одна з головних цінностей людини. І кожен новий українець робить нашу націю сильнішою. Україна повинна допомагати молодим сім'ям і підтримує зростання народжуваності в країні.

Список використаних джерел

1. Роль і місце України в перспективних європейській та євро-атлантичній системах безпеки. URL:

https://razumkov.org.ua/images/2022/11/16/2022_Rolj_i_mistce_Ukr.pdf

2. Роль і місце України на світовій мапі. URL: <https://strategy.uifuture.org/rol-%D1%96-m%D1%96sce-ukraini-na-sv%D1%96toviy-map%D1%96-2030e.html>

УДК 336.71

*Олена ШУПЛАТ**к.е.н., доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу,
Київський національний економічний університет ім. В. Гетьмана, м. Київ*

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНТЕХУ В СФЕРІ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Інноваційні технології відіграють важливу роль у розвитку сфери туризму. Необхідність запровадження фінтеху набула ще більшої актуальності в період поширення пандемії Covid-19, коли через закриття кордонів та інші обмеження в переміщенні туристів, туризм зазнав значних збитків. Після пандемії Covid-19 в сегменті подорожей і гостинності попит на фінтех досяг свого піку. Наступним викликом стало повномасштабне вторгнення росії в 2022 році. Сфера туризму, яка тільки почала оговтуватися після карантинних обмежень, зазнала суттєвих втрат. Наразі важко провести комплексне оцінювання завданих війною збитків індустрії туризму загалом та туристичній інфраструктурі зокрема. Тільки за перший місяць війни українські компанії втратили більше ніж за 2 роки пандемії. [1, с. 156]

За 2022 рік бюджет України втратив третину надходжень від туризму. Надходження скоротилися майже на 31%. [2] У 2023 р. ситуація на туристичному ринку, попри деяку активізацію, в цілому продовжувала погіршуватися. Згідно з статистичною інформацією, оприлюдненою ДАРТ, за перший квартал 2023 року суб'єкти туристичного ринку України сплатили на 29% (383,22 млн. грн.) менше податків, ніж за аналогічний період 2022 р., коли до бюджету надійшло 540,41 млн. грн. У порівнянні з аналогічним періодом 2021 р., коли туристична галузь перерахувала до бюджету 629,14 млн. грн., скорочення податкових надходжень склало 39%. При цьому більша частина податкових платежів – 61% – (233693,5 млн. грн.) була сплачена готелями та іншими закладами тимчасового розміщення. Туристичними операторами та туристичними агентами за три місяці 2023 р. було сплачено 44854,6 млн. грн. (11,7%) та 33843,7 млн. грн. (8,8%) відповідно. [3, с. 74]

За даними Economist Intelligence Unit, війна вплинула на сферу туризму і в Європі, через: втрату російських та українських туристів; обмеження щодо авіакомпаній та використання повітряного простору; більшими витратами на харчування та паливо; і серйозним ударом по довірі мандрівників та доходах.

В повоєнний період особливо актуальним буде активізація відновлювальних заходів щодо розвитку сфери туризму. З економічної позиції, постконфліктне відновлення індустрії туризму країни повинне стимулювати приватний туристичний бізнес до забезпечення макроекономічної стабільності держави. [4, с. 43] Розвиток сфери туризму неможливий без запровадження сучасних фінансових технологій, оскільки вони забезпечують: покращення якості послуг; передачу великого обсягу інформації; збільшення швидкості обслуговування та ефективність діяльності; можливість враховувати потреби кожного індивідуального споживача; ефективний зворотній зв'язок. Фінтех в сфері

туризму - це процес впровадження фінансових технологій у сферу з метою полегшення та покращення різних аспектів подорожей, включаючи бронювання, оплату, страхування, управління витратами та інше. Він дозволяє використовувати електронні платіжні системи для зручності та безпеки оплати подорожей, включаючи картки, мобільні платіжні додатки та інші електронні способи оплати. Використання безготівкових та електронних форм оплати в туризмі, забезпечує більшу прозорість та ефективність у фінансових операціях. Крім того, системи бронювання та резервації, дозволяють здійснювати швидке та зручне бронювання готелів, авіаквитків, турів та інших послуг через онлайн-платформи та додатки. Такі додатки допомагають туристам у плануванні подорожей, а також управлінні своїми фінансами. До фінтеху в туризмі, відносяться також, інноваційні страхові рішення, які забезпечують захист від ризиків, пов'язаних з подорожами, такі як страхування медичних витрат, страхування від скасування подорожі тощо. Деякі інструменти фінтеху дозволяють туристам ефективно управляти своїми фінансами під час подорожей, відстежуючи витрати, отримуючи сповіщення про витрати та управляючи бюджетом. На сьогоднішній день, надзвичайно популярними є блокчейн-технології. Використання блокчейну в туризмі може забезпечити безпеку та достовірність транзакцій, зокрема у сферах бронювання та управління лояльністю клієнтів.

Незважаючи, на актуальність та ефективність фінансових технологій в сфері туризму, існують і виклики, які перешкоджають активізації впровадження фінтеху в Україні, такі, як:

1. Недостатня освіченість та доступність: Багато туристів та малих туристичних підприємств можуть бути неосвіченими щодо можливостей фінтеху або не мати доступу до необхідних технологій через обмежену інфраструктуру та фінансові можливості.

2. Безпека та конфіденційність даних: Зростаючі загрози кібербезпеки можуть ставити під загрозу конфіденційність та безпеку фінансових даних туристів та туристичних підприємств.

3. Відсутність спеціалізованого законодавства. У багатьох країнах, включаючи Україну, законодавство щодо фінтеху в сфері туризму може бути неоднозначним або відсутнім. Це може створювати невизначеність для компаній, які хочуть використовувати фінтех-рішення для покращення послуг у туристичному секторі.

4. Обмеження щодо онлайн-платежів та електронного банкінгу. Українське законодавство може мати обмеження, що стосуються онлайн-платежів та електронного банкінгу, що ускладнює розвиток фінтех-систем в туристичній галузі.

5. Непрозорість у регулюванні та ліцензуванні. Відсутність чітких правил та процедур регулювання та ліцензування фінтех-підприємств у сфері туризму може ставити під сумнів їхню законність та безпеку для користувачів.

6. Бюрократичні перешкоди. Довготривалі процедури реєстрації та одержання ліцензій можуть гальмувати розвиток фінтех-стартапів в туристичній галузі.

7. Недостатня увага до кібербезпеки. Недостатня увага до кібербезпеки та захисту персональних даних може створювати ризики для користувачів фінтех-послуг у туризмі, а це може бути результатом відсутності відповідних нормативних вимог.

З метою, активізації процесів запровадження фінансових технологій в туризмі, слід перш за все проводити освітні заходи та інформаційні кампанії щодо переваг використання фінтех у туризмі для підвищення обізнаності та розуміння серед туристів та туристичних підприємств. Також, необхідно створити нові та підтримати вже існуючі інфраструктурт та платформи для забезпечення доступу до фінтех-рішень для всіх учасників туристичного ринку. Крім того, важливу роль у розвитку фінтеху в українському туризмі відіграє уряд:

- Створення сприятливого середовища. Уряд відіграє ключову роль у створенні сприятливого регуляторного середовища для розвитку фінтех-індустрії в сфері туризмі. Це включає у себе створення законодавчої бази, яка заохочує інновації та забезпечує правовий захист для фінтех-підприємств.

- Підтримка інновацій. Уряд може надавати фінансову та інфраструктурну підтримку для розвитку інноваційних фінтех-проектів в сфері туризму, наприклад, через створення інкубаторів стартапів або надання грантів та фінансової допомоги.

- Співпраця з приватним сектором. Уряд може стимулювати ДПП для спільної розробки та впровадження інноваційних фінтех-рішень у сфері туризму.

- Ліцензування та регулювання. Уряд повинен забезпечити відповідне ліцензування та регулювання фінтех-компаній, що діють у сфері туризму, для забезпечення їхньої відповідності законодавству та захисту інтересів користувачів.

- Захист прав споживачів. Регуляторні органи мають забезпечити захист прав та інтересів споживачів у сфері фінтеху в туризмі, включаючи правильне регулювання відносин між клієнтами та фінтех-підприємствами.

- Моніторинг інновацій. Регулятори повинні активно моніторити розвиток технологій та інновацій у фінтеху туризму, щоб адаптувати регуляторну рамку до нових викликів та можливостей.

- Стандартизація індустрії. Важливою частиною регуляторного аспекту є створення стандартів та нормативів для фінтех-підприємств у сфері туризму, що допоможе забезпечити їхню безпеку та стабільність.

Отже, аналіз сучасного стану розвитку фінтех-технологій в сфері туризму України вказує на значний потенціал щодо покращення якості послуг та ефективності операцій. Проте, необхідно враховувати виклики, щоб забезпечити стає та безпечне впровадження цих технологій. Розуміння цих факторів допоможе максимально використовувати можливості фінтеху для подальшого розвитку сфери туризму в Україні. Уряд та регуляторні органи України відіграють ключову роль у розвитку фінтеху в українському туризмі. Шляхом створення сприятливого середовища, регулювання та захисту прав споживачів, вони сприяють створенню інноваційних та конкурентоспроможних рішень, що сприяють розвитку сфери туризму країни.

Список використаних джерел:

1. Сіра Е.О., Голубець І.М., Безрученков Ю.В. Післявоєнне відновлення туризму в Україні. Інфраструктура ринку. 2022. № 68. С. 155-158. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2022/68_2022/29.pdf.

2. Спад на третину. Стало відомо, скільки туризм України недоотримав через війну РБК-Україна. URL: <https://www.rbc.ua/rus/travel/spad-tretinu-stalo-vidomoskilki-turizm-ukrayini-1678791650.html>

3. Чорна Н.М. Стан та основні тренди розвитку туристичної галузі України в умовах сьогоденних викликів. Індустрія туризму і гостинності в Центральній та Східній Європі. 2023. № 8. С. 72-78.

4. Трусова Н.В., Цвілий С.М. Стійкий безпечний інноваційний розвиток у вітчизняній територіальній туристичній дестинації. Інтелект ХХІ. Науковий економічний журнал. Київ : НУХТ; Одеса ВД «Гельветика». №2/2023. С. 42-50.

РОЗДІЛ 7

СТРАТЕГІЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

UDC 37.018.43:004.738.5

Ciloci RAFAEL

Associated professor, PhD

Dean of the Faculty of Economic Engineering and Business,

Technical University of Moldova, Chisinau

Nataliia Trushkina

Candidate of Economic Sciences (PhD), Senior Researcher, Research Center for

Industrial Problems of Development of the NAS of Ukraine, Kharkiv

Oksana Prokopyshyn

Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor of

the Department of Accounting and Taxation,

Lviv National Environmental University, Lviv

STRATEGY OF DISTANCE LEARNING BASED ON THE PRINCIPLES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT: “EDUCATION FOR SUSTAINABLE LIVING”

Distance education, also known as distance learning, is gaining increasing popularity today. With the availability of modern computer technologies and the Internet, it has become convenient and accessible. Distance education does not require students to be physically present in a classroom, allowing them to study at their convenience from any location worldwide. One can complete a university degree, learn a foreign language, or enhance professional qualifications remotely [2].

In many publications, the following terms are encountered alongside the term "distance education" and "distance learning", namely “correspondence education”, “home-study”, “independent education”, “open education”, “distributed education”, “e-learning” and others [1, p. 25].

A modern researcher and author of the monograph [1] considers distance education as a form of the process and result of educational activity of subjects, which is carried out in the information and educational environment through the information and communication technologies that ensure interaction and dialogical communication of its participants, which results in their personal development [1, p.43].

Distance education can be an important tool for promoting sustainable development, as it provides access to education regardless of geographic location and allows for the optimization of resource use.

One strategy for distance education based on sustainable development principles is the "Education for Sustainable Living". Its essence is that it is important to include modules on sustainable development, environmental awareness, and efficient resource use in distance education programs. This will help students develop a conscious attitude towards environmental issues and make them more responsible consumers.

These modules can be divided into the following key groups (see Figure).

The proposed modules can be implemented through a variety of teaching methods, such as lectures, discussions, practical exercises, projects, open research, and practical exercises. They must be prepared taking into account the specifics of the audience and the needs of the modern world.

Practical tasks within the framework of studying social responsibility can help students not only understand theoretical concepts but also apply them in real life.

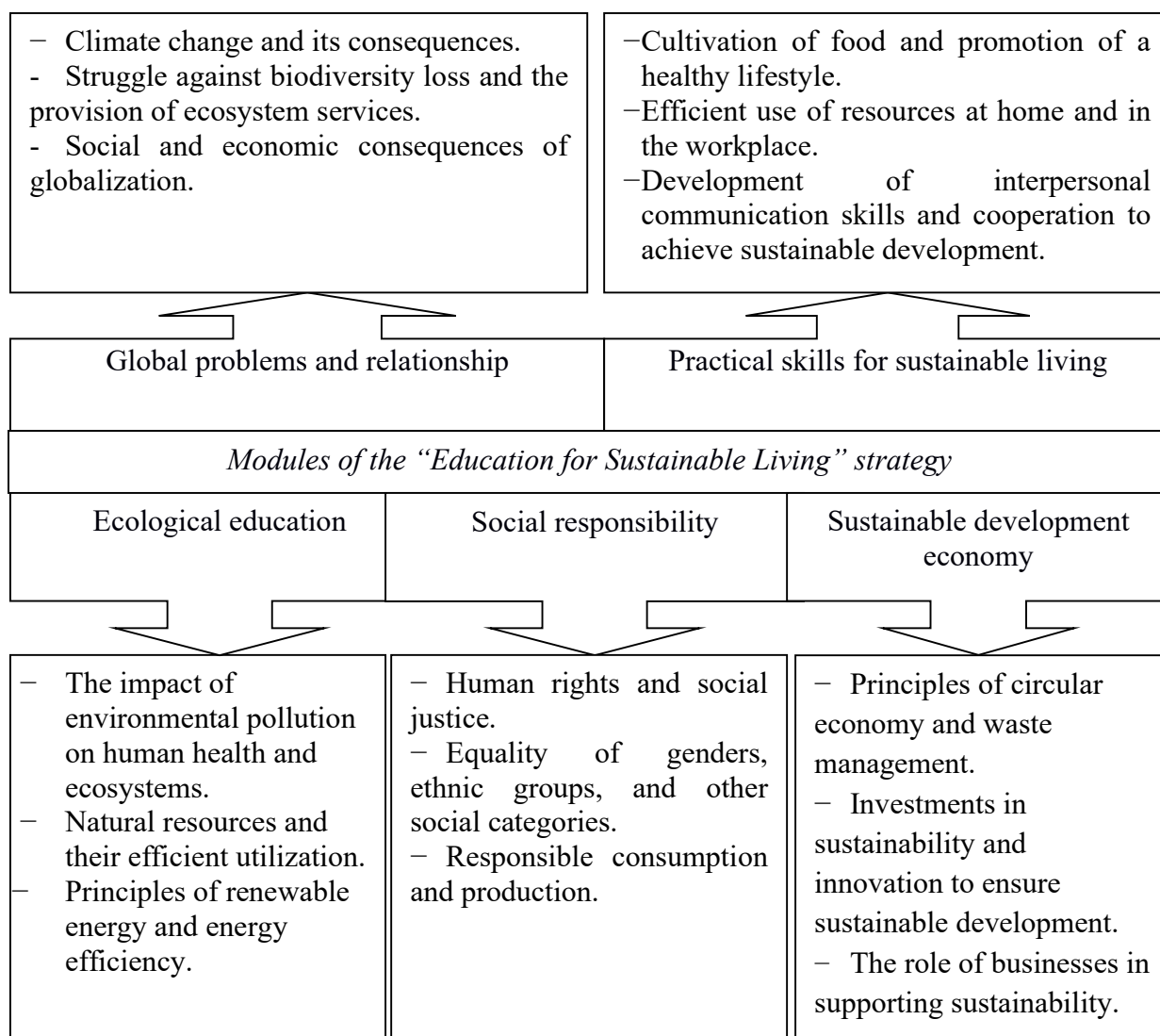

Figure – Key modules of “Education for Sustainable Living” strategy
Examples of practical tasks and exercises may include, among others:

1) Analysis of socially responsible enterprises, within which students can investigate the activities of companies striving for social responsibility (for example, "Metinvest", one of the largest companies in Ukraine that implement various programs to support local communities. "Metinvest" is actively engaged in charity, supports projects in education, healthcare, culture, and sports, and also initiates projects related to environmental protection and energy efficiency; "Nasha Riaba", a poultry product manufacturer that actively participates in social programs and projects. The company supports educational and medical institutions, initiates charity events, and contributes to the development of rural areas and support of local communities; "Kyivstar", is a telecommunication company that actively implements social programs and initiatives to support societal development. "Kyivstar" is engaged in projects in education, healthcare, culture, and technology, promoting digital literacy and access to information; "Epicentr", is a hypermarket chain that actively participates in the development of local communities. "Epicentr" implements social projects in the fields

of education, culture, sports, and ecology, and also supports social adaptation and rehabilitation programs). The task may involve studying their social responsibility programs, environmental impact, and social activities.

2) Development of a social project. Students can get a task to develop a social project to address a specific problem in their place of residence or community. This could be a project for environmental improvement, support programs for vulnerable groups, or initiatives to enhance educational awareness.

3) Participation in volunteer events. Students can be offered to participate in volunteer projects or events aimed at improving the lives of others or the environmental conditions. This could include cleaning up areas, assisting in homeless shelters, or participating in volunteer programs to teach children.

4) Surveys and research. A practical task could involve making surveys of students' surroundings to study the level of awareness about social responsibility, as well as interests and needs in implementing social initiatives.

5) Creation of educational materials. The result of this practical task could be the creation of educational materials (such as brochures, videos, or presentations) about social responsibility and its importance for different audiences (students, entrepreneurs, public organizations, etc.).

The application of theoretical knowledge gained from studying the key modules of one of the distance education strategies "Education for Sustainable Living" will help to gain practical experience in working with the concepts of social responsibility and will support the personal development towards skills for real-world existence.

References:

1. Abakumova O. Phenomenon of distance education: monograph/ edited by A. Melnychenko. Kyiv: Publishing house "ArtEk", 2021. 212 p.

2. What is distance education? Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University. URL: <https://kubg.edu.ua/servisi/48-struktura/pidrozdili/ndl-informatizatsiyi-osviti/262-scho-take-distantnijna-osvita.html> (Accessed March 22, 2024).

UDC 004

lena BOCHKO

*Professor, Department of marketing and logistics,
National university "Lviv Politechnika", Lviv*

Olha MALETSKA

*PHD, Associate Professor, Department of Accounting and Tax,
Nation Lviv National Environmental University, Lviv*

Olena FILIMONOVA

*PhD, Coordinator of EU Erasmus+ project 101083143 - DEFEP «Distance Education
for Future: best EU practices in response to the requests of modern higher education
seekers and labor market», International relations office,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv*

INTELLIGENCE IN EDUCATION: DIGITAL LEARNING FOR STUDENTS

Artificial intelligence does not rule the world, but it has already become the new norm. Much of the conversation surrounding artificial intelligence (AI) tools is often focused on business, but Artificial intelligence has enormous potential to dramatically improve our education systems. It is one of the most effective tools that educators can have, and it often relieves them of the administrative burden. These technologies will not replace teachers, but will allow them to devote more time to teaching students.

The use of artificial intelligence in the educational process is not a fantastic future, but today's reality. In January, a survey was conducted among Stanford University students. According to the results, almost 20% of students have already used ChatGPT to help with homework, exams and study projects [4].

AI is growing rapidly in the education sector, and it is becoming a multi-billion dollar global market. This rapid growth is due to its ability to transform many aspects of teaching and learning processes. Artificial intelligence can create immersive virtual learning environments, create "smart content," remove language barriers, bridge the gap between learning and teaching, create customized plans for each student, and much more.[2]

ChatGPT can answer questions and help generate ideas, but it is not a reliable source of information and cannot replace critical thinking and independent analysis.

Using ChatGPT to quickly gather information and initial analysis, and then independently prepare a report based on it, is a positive example of effective use of the tool. In addition, there are already such cases of using Artificial intelligence in Ukrainian education. However, it is important to realize that insufficient verification of information provided by AI can lead to false conclusions and misinterpretation of any topic [4].

Artificial intelligence can be integrated into corporate training to improve the effectiveness and efficiency of training programs. This can be achieved through technologies such as AI-powered e-learning systems, learning chatbots, performance analytics, assessment systems and personalized learning recommendations. These solutions use machine learning algorithms to personalize training programs based on

individual employee needs, analyze employee performance and preferences, and provide personalized support and recommendations. Thus, the use of artificial intelligence makes training programs more personalized and accessible to employees [1].

Some ideas and points about how artificial intelligence helps in distance learning:

1. Personalized learning: Artificial intelligence systems can analyze data about students and create personalized learning programs that take into account their individual needs and level of knowledge.

2. Automation of grading: Artificial intelligence can help automate the process of grading assignments and tests, making it more efficient and objective.

3. Track student progress: AI algorithms can analyze student learning data and provide teachers with reports on their progress and potential difficulties.

4. Use of intelligent learning management systems: Intelligent systems can assist teachers in managing the learning process, including resource allocation, lesson planning, and interaction with students.

5. Creation of interactive educational materials: Artificial intelligence can be used to create interactive educational materials that contribute to the engagement of students and facilitate their assimilation of educational material.

6. Support for students with special needs: Innovative technologies based on artificial intelligence can help students with special needs adapt to distance learning more quickly and receive individualized support.

7. Analytics and Prediction: AI systems can analyze large amounts of learning data and make predictions about the effectiveness of different learning strategies and methods.

8. Support for teachers in conducting remote classes: Intelligent assistants can help teachers in conducting remote classes, including automating certain aspects of teaching and providing advice on teaching methods.

9. Ensuring accessibility of learning: Artificial intelligence can be used to create and adapt educational materials to ensure their accessibility for students with different needs and limitations.

Overall, using ChatGPT for training can help make training more effective, engaging and accessible to employees, thereby increasing their efficiency and the company's competitiveness.

Students need to be prepared for the world in which artificial intelligence works. It cannot be ignored, hoped for disappearance or ban. Artificial intelligence will perform part of the tasks in many professions.

One of the recent studies of the LinkedIn platform showed that for 84% of users of this service, generative artificial intelligence technologies will affect at least a quarter of their key skills. That is, people need to focus on those aspects of their professions that are less amenable to automation. This will mean increasing training, specialization, attention to detail and personal involvement. It is necessary to develop such skills as flexibility and adaptability, the ability to learn.

Thus, we see that artificial intelligence brings to education not only hundreds of tools capable of generating texts, images, presentations or other information products,

but also draws our attention to important end-to-end skills that go far beyond digital literacy.

We mentioned critical thinking, prevention of prejudice, responsibility of authors and creators of technologies, as well as their users, academic integrity, ability to learn, flexible adaptation to changes.

When forming your own strategy for working with artificial intelligence, it is important to keep the whole range of these problematic issues in focus. Artificial intelligence raises not only the question of what next tool to use or how to prevent writing off, but also about how far it is possible to replace the teacher in the learning process, and what education in general means in the era of artificial intelligence [3].

Artificial intelligence tools will only become more embedded in the processes of our daily lives, including the processes in the classroom. To realize the benefits these tools provide, instructors and administrators need training and institutional support. Institutions must equip them with the knowledge and skills they need to seize opportunities while mitigating risks. These opportunities include achieving the long-awaited goal of assessing students' ability to apply knowledge in real-world situations. And those that harness the power of artificial intelligence to create a better learning experience will ensure students learn in the age of artificial intelligence.

References:

1. Intelligenza Artificiale e formazione aziendale: intervista a ChatGPT
URL:<https://www.edutech.it/blog/item/51-intelligenza-artificiale-e-formazione-aziendale-intervista-a-chatgpt.html>
2. McFarland A. Top 10 AI Tools for Education. URL:<https://www.unite.ai/uk/10-best-ai-tools-for-education/>
3. Pasichnyk O. Artificial intelligence in education: three aspects. URL:<https://osvita.ua/school/method/91077/>
4. I. Primachenko. Artificial intelligence in education: opportunities, challenges and the first steps of a major adaptation. URL:<https://life.pravda.com.ua/columns/2023/08/4/255650/>

UDC 37.015=111]:004

Olga ISHCENKO
Senior lecturer, foreign languages department,
Lviv National Environmental University, c. Lviv

TAKING STEPS TO SUCCESSFUL DISTANCE EDUCATION

Distance education, also known as online learning, has been growing in popularity for years, and the trend has accelerated dramatically. Let us consider some activities and figures that show how popular it has become recently. The number of students enrolled exclusively in online college courses jumped from 2.4 million to 7.0 million between 2019 and 2020 alone. In the US, a whopping 75% of all postsecondary students (over 14 million learners) took online classes in fall 2020, compared to just 36% in fall 2019. Even with a post-pandemic shift back to in-person classes, enrollment remains high at around 60%. The global online education market is expected to reach a staggering \$239 billion by 2027, showcasing the immense growth and demand. These figures paint a clear picture: distance education is not just popular, it's becoming a mainstream way for students to learn. The most popular online courses among students vary depending on their interests and goals, but some general trends emerge. Here are some of the top categories:

Computer Science: With the tech industry booming, it's no surprise that computer science courses are in high demand. Popular options include Introduction to Programming (often using Python), Artificial Intelligence, and Data Science. These courses equip students with valuable skills for a variety of tech careers.

Business: Business courses are another popular choice, as they provide students with the knowledge and skills needed to succeed in the business world. Popular options include Marketing, Finance, and Accounting. These courses can be beneficial for students pursuing careers in management, sales, finance, or entrepreneurship.

Personal Development: Self-improvement is always a worthy goal, and there are many online courses available to help students develop valuable life skills. Popular options include Time Management, Communication Skills, and Learning How to Learn. These courses can benefit students in both their academic and professional lives.

But to implement distance learning and to be successful in the area the university has to consider some institutional changes. First of all these are special training programs for faculty development. The university should equip faculty with the pedagogical skills and tools for effective online instruction. This can involve training on creating content, using learning management systems, and fostering online interaction. The institution should also set up support structures in order to provide ongoing support for faculty as they develop and deliver distance education courses. This could include mentoring programs, instructional design resources, and communities of practice. Great attention should be paid to the development of infrastructure and technology. Special Learning Management System (LMS) should be developed and introduced. That means the institution should invest into a user-friendly LMS to host online courses, deliver content, manage communication, and track student

progress. Technology Resources should be available around the clock for faculty and students, including computers, internet connectivity, and learning software. All online course materials and tools should be accessible for students including those with disabilities. Some online or blended orientation programs should be developed to familiarize students with the distance learning environment, technology tools, and support services. The academic support resources tailored to the needs of distance learners including resources to support student mental health and well-being should be offered to online learners. To ensure academic quality clear policies and procedures for developing, reviewing, and approving distance education courses have be elaborated. Great attention should be paid to developing policies on copyright and intellectual property ownership related to online course materials. The institution is responsible for creating clear guidelines for online assessments and address issues of academic integrity in the distance learning environment. We must focus on student success, i.e. design programs with clear learning outcomes, engaging activities, and opportunities for interaction and feedback. Flexibility is also important factor in distance education. A variety of distance learning options to cater to diverse student needs and preferences should be offered. Regular evaluation of distance education programs and making adjustments based on student feedback and data are highly important for continuous improvement. Additionally we shoud consider offering flexible support options such as extended online chat hours, asynchronous communication options, and recorded webinars for students in different time zones. The institution introducing distance education should regularly gather student feedback through surveys, focus groups, and online discussions to identify areas where student support services can be improved. By investing in faculty development and robust student support services, you can create a supportive learning environment that promotes student success in distance education programs.

References:

1. Bakker, A. Design Research in Education: A Practical Guide for Early Career Researchers; Routledge: Abingdon, UK, 2018; ISBN 978-1-138-57447-2. [Google Scholar]
2. Dominik E. Froehlich. Sustainable Service-Learning through Massive Open Online Courses. Centre for Teacher Education, University of Vienna, 1090 Vienna, Austria
URL; <https://doi.org/10.3390/su151813522>
3. Froehlich, D.E.; Hobusch, U.; Moeslinger, K. Research Methods in Teacher Education: Meaningful Engagement Through Service-Learning. Front. Educ. 2021, [Google Scholar]
4. Lim, S., Bloomquist, C. Distinguishing Service Learning from Other Types of Experiential Learning. EFI 2015.
5. Jiusto, S.; DiBiasio, D. Experiential Learning Environments: Do They Prepare Our Students to Be Self-Directed, Life-Long Learners? J. Eng. Educ. 2006, 95, 195–204. [Google Scholar]

UDC 373.3.

Oleg RUMYANTSEV

*PhD in Philology, associate professor of the Department of Humanities,
University of Palermo*

Liybov DRANUS

*PhD in Economics, associate professor of the Department of Management,
Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolayiv*

DISTANCE LEARNING AS A MODERN FORMAT OF EDUCATION

The rapid development of technology and the transition to the information society, the emergence of new communications and computer technologies in various fields of activity contribute to the modernization of education and the active development of distance education. Distance learning has taken a key place in the organization of the educational process. The wide use of distance education is changing perceptions and opportunities in learning and teaching. New methods, techniques, and methods of organization are being introduced into the educational activities of institutions, and teachers are facing new requirements for the effective implementation of their skills and increasing their professional mobility. In the educational process, there is a demand for professional tutors, facilitators, mentors, trainers, and coaches who are skillful in using the principles and technologies of collaborative pedagogy.

The introduction of distance learning will make it possible to use the existing opportunities not to stop the educational process in unforeseen conditions and to receive education in a convenient format. Distance education can be an impetus for innovative solutions for the development and adaptation of curricula and courses, and for the organization of interactive interaction between teachers and students in the online learning system. This will make it possible to engage students in active participation in the construction and implementation of the educational process that would ensure the formation of the professionalism of future specialists. The introduction of distance learning should be of high quality to eliminate certain distortions in the understanding of its content.

Distance education is carried out in the process of distance learning.

Distance education is a universal form of education based on the use of traditional and new information technologies of education, as well as on technical means that create conditions for a higher education student to freely choose educational disciplines and dialogic exchange with a teacher; the learning process does not depend on the location of its participants in space and time" [1].

Distance learning is the provision of educational services without attending an educational institution using modern information technologies [2].

The Encyclopedia Britannica [3] defines distance learning as a form of education in which participants of the educational process are physically located in different places, and interaction between students and teachers takes place through a virtual environment on the Internet and with the help of various communication technologies: audio, video, chats. The main advantage of distance learning is that it allows both

students and teachers to work at a comfortable pace, implement an individual approach to learning, diversify learning sources, etc. To ensure quality education, it is necessary to justify the development of educational programs for this particular form of education, taking into account the specifics of specialties and courses of disciplines.

The process of establishing communication changes significantly in distance learning. Higher education students demonstrate a higher level of readiness to learn and use the latest technologies, so an important step is to prepare teachers for the new teaching format. The role of the teacher is changing; he or she must remain a highly qualified specialist in his or her field of knowledge, have an effective methodology for teaching the discipline, and additionally play the role of a consultant. The teacher should support, motivate to succeed, provide professional advice, coordinate the educational process, modernize and improve their disciplines in accordance with new requirements and innovations in education.

There are also additional requirements for higher education students, because with the emergence of free time, there is a need for self-organization and self-discipline in order to maintain continuity, consistency and a high level of professional knowledge. Effective daily routine planning and time management are becoming an integral part of quality distance education. Threats to the quality implementation of distance learning include the lack of a unified system of knowledge control, increased psychological burden and stress on higher education students. This form of education does not develop socialization skills among peers and poses a threat of addiction to online communication.

Therefore, the ability to self-educate and a constant high level of motivation to acquire new knowledge are extremely important for successful distance learning.

Distance education successfully solves many problems by providing an opportunity to obtain the necessary knowledge without interrupting work, without wasting time on long-distance travel. In many countries around the world, distance learning has already proven to be an alternative way of professional development and improvement of previously acquired education, as well as a tool for ensuring lifelong learning. The intensity of the use of distance learning technologies for education indicates that this trend will continue to develop in the coming years. The main task is to provide a high level of knowledge and, accordingly, quality education.

List of references used:

1. Самойленко О.М. Поняття дистанційної освіти та дискусії навколо неї. Збірник наукових праць. Херсон : «Міськдрук», 2011. С. 61.,
2. Кухаренко В.М. Дистанційне навчання: умови застосування. Дистанційний курс : навч. посіб. / за ред. В.М. Кухаренка. 3-тє вид. Харків : НТУ«ПІ», «Торсінг», 2002. 320 с, с. 135
3. Encyclopedia Britannica // URL: <https://www.britannica.com/topic/distance-learning>

UDC 811.111:339.5

Svitlana PANCHYSHYN,
senior lecturer of the Department of Foreign Language
Mariana OPYR,
senior lecturer of the Department of Foreign Languages
Lviv National Environmental University, Lviv
Nataliia MYRONENKO,
lecturer, Ivan Franko National University of Lviv

EXPLORING THE PROS AND CONS OF DISTANCE LEARNING

All areas of human life have been affected by the advent of the Internet and the constant improvement in technology. Technology has also had an impact on education, not just the methods in which it is taught but how they are presented to pupils. Times have changed, and now anyone from anywhere in the world can attend a class or obtain a degree without ever stepping foot into the physical place where classes are held.

Distance learning is a great method of education because of its various advantages, which include the ability to save time and access a wide range of materials. However, in order to encourage students to expand their knowledge, teachers must be highly involved, and students must also be motivated and exercise self-control. This method allows students to study wherever they do not need to be present in a physical classroom but can take courses and learn by using virtual methods. Distance education is a formal educational process in which the majority of the instruction (interaction between students and instructors and among students) in a course occurs when students and instructors are not in the same place. Synchronous or asynchronous instruction may be used. With the advancement of technology, learning English, one of the most widely spoken languages globally, has become more accessible through distance education platforms. However, like any educational method, distance learning English comes with its own set of advantages and disadvantages. Let's delve into both sides of this dynamic approach to language acquisition.

The advantages and disadvantages of distance learning depend on the perspective of the student.

Among the significant advantages of distance learning are the following:

-Greater Flexibility. Perhaps the most significant advantage of distance learning English is its flexibility. Students can access learning materials and engage in coursework at their convenience, allowing them to balance their studies with work, family commitments, or other responsibilities.

-No commuting. Distance learning takes place online, which means students don't need to spend money and time commuting to and from class venues. Students can take lessons and complete assignments from the comfort of their home.

-Cost Savings. Distance learning an economically viable option for both students and parents. Apart from the convenience of pursuing a course from home, students will

have a perfect opportunity to save more on their studies. As mentioned before, if you register in MOOCs, the courses are usually free of charge.

- Convenient Learning. For most of the working-class students, going back to the classroom is rather intimidating. Asking questions about a hard concept about a given topic can also be embarrassing for shy students. But that's not the case with distance learning. A disciplined and self-motivated student can learn at his or her own pace. Students can communicate and interact not only with the professor through virtual means, but also with other people around the world who are taking the same course as you. This interaction can be done via email or chat rooms, and the students can be from different cultures or countries.

The disadvantages of distance learning are:

- Lack of physical social interaction that is found in a typical, traditional classroom. Students can only engage and share opinions through virtual means in chatrooms or broadcasts, but are not able to physically interact with each other. One of the most significant drawbacks of distance learning English is the absence of face-to-face interaction with instructors and peers. This lack of personal connection can hinder communication skills development and may lead to feelings of isolation among students. Though students can interact through chat rooms, discussion boards, emails and/or video conferencing software, the experience cannot be compared to that of a traditional campus.

- With no face-to-face interaction with instructors and other students, those who are enrolled on an online program might find it hard to keep track of their course work and assignments. That's because there are no constant reminders about pending assignments and/or deadlines. It only requires one to be self-motivated and focused to be able to complete a course successfully. Hence distance learning cannot be a good option for students who keep procrastinating things or those who aren't able to stick to deadlines.

- Any student seeking to enroll for a distance learning program needs to invest in a range of equipment including computer, webcam and stable internet connection. There is absolutely no physical contact between students and instructors as instruction is delivered over the internet. This overdependence on technology is a major drawback to distance learning. In case of any software or hardware malfunction, the class session will come to a standstill, something that can interrupt the learning process. Moreover, the complicated nature of the technology used in distance learning only limits online education to students who are computer and tech savvy.

- Despite its convenience and affordability, distance learning is still not the best option for many due to lack of quality faculty members. Even when the instructors are fully qualified and experienced, they might not find it comfortable to teach in an online environment. The design and delivery of every course differs greatly. Sometimes the instructor might find little time to talk about trivial details of a given topic, which are otherwise important to helping students understand better a given concept. That, plus a host of other challenges like lack of proper assessment make credibility of distance learning degrees questionable.

- It does not fit all types of learners. If you are someone who needs constant motivation and support from professors or instructors, then distance learning is not for

you. Some courses required to complete a degree may not be available online. Sometimes universities make many required courses online to give students a feel of their teaching methodologies, quality, and value. After you complete those courses, to get the degree you might be required to attend some classes in person. These classes will most likely be less affordable, or you will not be able to travel to the university to take them.

- You need to be technologically savvy. If you are a person who is not as comfortable to working with technology, then distance learning will not suit you. Distance learning requires students to be able to operate with at least a minimum knowledge of different chat rooms, online examinations, and interaction, and many people do not feel comfortable if they do not even have physical material to study from.

In conclusion, distance learning English offers a myriad of advantages such as flexibility, accessibility, and diverse resources. However, it also presents challenges such as lack of face-to-face interaction, limited motivation, and technical issues. Ultimately, the effectiveness of distance learning in acquiring English proficiency depends on individual learning styles, motivation levels, and the quality of the educational resources and support available. Balancing these factors is key to maximizing the benefits of distance learning English while mitigating its drawbacks.

References:

1. Carnwell, R. (1999) Distance education and the need for dialogue. *Open Learning* 14 (I) - P. 50-55.
2. Duffy, J. (1997) *College online: how to take college courses without leaving home*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
3. Porter, L. (1997) *Creating the virtual classroom: distance learning with the Internet*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
4. Surma, T., Kirschner, P., (2020). Technology enhanced distance learning should not forget how learning happens, *Computers in Human Behavior*, September 2020

УДК 378.018.43:378.4:61

Ірина ГУМЕНЮК

*к. е. н., доцент, декан факультету економіки, управління та діджиталізації,
Навчально-реабілітаційний заклад вищої освіти
«Кам'янець-Подільський державний інститут», м. Кам'янець-Подільський
Богданна ГЕРАЙМОВИЧ*

*здобувач освіти Національного університету Біоресурсів
і Природокористування України,
Навчально-наукового інституту Енергетики, Автоматики і Енергозбереження,
спеціальності Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології, м. Київ*

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ

Введення в Україні воєнного стану 24 лютого 2022 року у зв'язку з повномасштабною збройною агресією стало серйозним викликом для освітньої системи. Перехід на дистанційне навчання дозволив відновити освітній процес і завершити 2021-2022 навчальний рік у складних умовах воєнного стану.

Умови воєнного стану в Україні ставлять перед освітою низку викликів, які дистанційне навчання може вирішити. Проте для успішного його впровадження необхідне спільне зусилля батьків, здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників, а також підтримка з боку держави [1].

Під час дистанційного навчання в умовах воєнного стану освітній процес повинен бути спрямований на забезпечення безпеки під час навчання. Тому дотримання встановлених процедур у разі оголошення сигналу повітряної тривоги, яке припиняє подальше проведення занять, є обов'язковим. Також потрібно враховувати зовнішні чинники, які можуть перешкоджати з'єднанню здобувачів освіти та викладачів для синхронних занять. У такому разі використання доступних засобів комунікації стає альтернативою для учасників освітнього процесу.

У ситуації воєнного стану необхідно належним чином організувати навчальний процес для ефективного вирішення проблем, що виникають у зв'язку з військовим конфліктом, такими як змінна локалізація студентів, непостійна доступність Інтернету, труднощі з використанням технічних засобів. В більшості вищих навчальних закладів наразі використовується дистанційна навчальна платформа Moodle для організації навчального процесу в умовах конфлікту. Паралельно з цією платформою активно використовується система відеоконференцій Zoom та платформа Classroom. Обмін інформацією між викладачами та студентами ефективно відбувається за допомогою електронної пошти, платформи Viber і подібних засобів зв'язку [2].

Під час дистанційного навчання необхідно дотримуватися стандартів безпечного освітнього середовища, що включає виконання санітарних норм, захист особистих даних, дотримання кібербезпеки, запобігання булінгу, відсутність пропаганди та інших законодавчих вимог.

В умовах воєнного стану важливо особливо уважно спостерігати за діями педагогічних працівників, які можуть мати ознаки співпраці з агресором,

наприклад, публічно закликаючи на підтримку ворожої дії або пропагандуючи ідеї держави-агресора. В таких випадках важливо повідомляти правоохоронні органи про кожен інцидент [3].

В умовах воєнного стану в закладах вищої освіти переважно використовується дистанційне навчання. Організація такого навчання залежить від різних чинників, таких як наявність необхідної технічної бази, можливості з точки зору ергономіки, аспекти соціальної та психологічної безпеки для студентів та викладачів, а також особливості функціонування кожного закладу вищої освіти в умовах воєнного стану. Керівник закладу вищої освіти повинен усвідомити, що забезпечення безпеки для здобувачів освіти, викладачів та іншого персоналу є його особистою відповідальністю.

У цей період основною стратегією організації освітнього процесу в закладах вищої освіти в Україні є використання електронних форм взаємодії між здобувачами освіти та викладачами. З'ясовано, що основними завданнями для адміністрації ЗВО є забезпечення безпеки та захисту здобувачів вищої освіти, викладачів і персоналу в надзвичайних ситуаціях і військових діях, а також створення ефективних курсів безперервної освіти [4].

Список використаних джерел:

1. Про деякі питання організації роботи закладів фахової передвищої, вищої освіти на час воєнного стану: Наказ МОН України від 07.03.2022 № 235. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0235729-22/sp:max50:nav7:font2#Text>
2. Особливості організації 2022/23 навчального року. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/osoblivosti-organizaciyi-202223-navchalnogo-roku>
3. Алексеева, С. Організація освітнього процесу в старшій профільній школі в умовах непередбачуваних глобальних впливів. *Scientific Collection «InterConf»: with the Proceedings of the 10th International Scientific and Practical Conference «International Forum: Problems and Scientific Solutions»* CSIRO Publishing House, с. Melbourne, Australia, 102–108 <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/731128>
4. Ульянов О.І. Організація навчального процесу у ЗВО зі специфічними умовами навчання в умовах воєнного стану. *Освітній процес в умовах воєнного стану в Україні* : матеріали всеукраїнського науково-педагогічного підвищення кваліфікації, 3 травня – 13 червня 2022 року. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2022. С. 443-445.

УДК 373.5.091

*Ігор ГУЦУЛЯК
Мирослава ГУЦУЛЯК
вик. вищ. катег.,*

*ВСП «Тлумацький фаховий коледж Львівського національного університету
природокористування», м.Тлумач*

МЕТОД ПРОЕКТІВ, ЯК ЗАСІБ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ, ПІД ЧАС ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Євроінтеграційні процеси та трансформація соціально-економічних відносин в Україні, зумовили зміну державної освітньої політики в сторону модернізації закладів освіти, особливо щодо проектування ними сучасних технологій навчання. Як наслідок, актуальним питанням на сучасному етапі соціально-економічного розвитку України є формування основних засад проектування сучасних технологій навчання в закладах фахової передвищої освіти в контексті реформування освітнього середовища.

Нова освітня філософія визначила головну стратегію педагогічної діяльності: стримування навчально-виховного процесу на формування духовного світу особистості, утвердження загальнолюдських цінностей розвитку потенційних можливостей та здібностей здобувачів. При цьому навчання, виховання, самовиховання, виступають як єдиний процес, що розвиває особистість та адаптує її до навколишнього світу.

Сучасне суспільство вимагає виховання самостійних, ініціативних, відповідальних громадян, здатних ефективно взаємодіяти у виконанні соціальних, виробничих і економічних завдань. Виконання цих завдань потребує розвитку особистісних якостей і творчих здібностей людини, умінь самостійно здобувати нові знання та розв'язувати проблеми, орієнтуватися в житті суспільства. Саме ці пріоритети лежать в основі реформування сучасної загальноосвітньої школи, головне завдання якої — підготувати компетентну особистість, спроможну знаходити правильні рішення у конкретних навчальних, життєвих, а в майбутньому і професійних ситуаціях.

Тому актуальним завданням сучасної школи є реалізація компетентнісного підходу в навчанні, який передбачає спрямованість освітнього процесу на формування і розвиток ключових компетенцій особистості.

Сучасні умови життя потребують, аби людина мислила і працювала творчо, а також уміла приймати нестандартні рішення. Саме цим зумовлена нині увага педагогів до інновацій, і саме під час дистанційного навчання це питання виходить на перший план у роботі педагога. Сьогодні метод проектів вважається одним із найперспективніших методів навчання, адже він створює умови для творчої самореалізації тих, хто навчається, підвищує мотивацію до навчання і сприяє розвитку інтелектуальних здібностей, формує навички пошуково-дослідницької технології.

Саме в умовах особистісно зорієнтованого навчання відбувається становлення та розвиток таких важливих якостей особистості, як рефлексивність, спонтанність критичність мислення, уміння працювати з інформацією, спілкуватися та відповідати за наслідки власних дій.

Орієнтація на особистість вимагає від викладачів запровадження педагогічних технологій, які включають здобувачів освіти в активну діяльність, стимулюють розвиток мислення, уяви, викликають зацікавленість і позитивне ставлення до навчання.

Навчання як процес мислення передбачає розумову діяльність викладача з передачі знань і видів діяльності та пізнавальну діяльність здобувачів. Мотивація навчання викладачем та активність здобувачів у навчанні є каталізаторами процесу навчання, стимулами та умовою його ефективності[1, с. 76-78]. Таким чином навчання - це активний процес, який здійснюється здобувачами. Можна і треба вчити людину, але навчитися вона тільки сама.

В умовах традиційних методів навчання інформаційно-репродуктивного типу, незважаючи на постійні заклики викладачів до уваги, активності тощо, пасивність здобувачів рідко можна подолати. Лекція, бесіда, оповідання, демонстрація - обов'язкові в навчанні[5, с. 156-158]. Вони дають певну суму знань і певною мірою сприяють пізнавальній активності. Але сфера їх можливостей обмежена. Більше того, вони призводять до звикання, репродуктивного підходу до засвоєння знань, створення стереотипів мислення (переказування конспектів). Знання можна отримати на лекції або занятті, а засвоєння способів діяльності - на практичних заняттях. А ось методи мислення, досвід творчого підходу, соціального спілкування - тільки на практиці чи в умовах ігрового моделювання.

Порівнюючи інформативні та проблемні методи навчання, можна помітити, що проблемне навчання завжди відбувається під знаком запитання, завжди породжує потребу в новому знанні, а інформативний тип навчання закінчується крапкою: все зрозуміло, все з'ясовано і потреби у самостійній діяльності здобувача ніби й нема.

Є різні методичні форми активізації навчання: неімітаційні (проблемна лекція, семінар, інше) та імітаційні (аналіз конкретних ситуацій, імітаційні вправи, ігрове проектування, тренінги та проекти) [3, с. 15-18].

На початку ХХ ст. у США, Англії та в деяких інших країнах Заходу виникали системи індивідуалізованого навчання, що мали своїм завданням підготовку активних, ініціативних, енергійних працівників. З цих систем навчання найбільш поширеним був дальтон-план (назва - від м. Дальтон у США). При дальтон-плані заняття скасовуються, навчальні класи замінюються предметними "лабораторіями", кожний учень працює самостійно, виконує тижневі чи місячні завдання ("підряди") відповідно до своїх індивідуальних можливостей, а вчителі виступають в ролі консультантів і контролерів[2, с. 13-112].

Метод проектів, як засіб активізації пізнавальної діяльності здобувачів освіти в процесі підготовки фахових молодших бакалаврів, це така освітня технологія, яка спрямована на здобуття здобувачами освіти знань у тісному

зв'язку з реальною життєвою практикою, формування в них специфічних умінь і навичок завдяки системній організації проблемно-орієнтованого навчального пошуку. В основі цього методу проектів лежить розвиток пізнавальних навичок здобувачів, уміння самостійного конструювати свої знання, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, розвитку критичного мислення.

Цей метод є орієнтованим на самостійну діяльність здобувачів освіти - індивідуальну, парну, групову, та під час дистанційного навчання, яку здобувачі виконують протягом певного часу. Він завжди передбачає рішення певної проблеми: з одного боку використання різних методів та засобів навчання, а з іншого - інтегрує знання, навички з різних галузей науки, техніки, технології, творчих галузей. Результати проектів повинні містити конкретне рішення[4, с. 12-14].

Уся діяльність викладача має бути насичена турботою про створення сприятливого психологічного клімату на заняттях. Досягається це насамперед через поведінку самого викладача. Метою діяльності викладача, крім виконання навчальних завдань, є зміцнення впевненості здобувача, підтримка позитивної самооцінки та самоповаги. Тільки в такій атмосфері комфорту та взаємоповаги виникає ґрунт, на якому виростають нові ідеї, погляди, міркування. Тільки такий підхід дозволяє учасникам максимально розкрити свої можливості та ефективно працювати.

Застосування методу проектів під час дистанційного навчання вносить у навчальний процес принципово нову, у порівнянні із традиційним навчанням, систему співпраці «викладач-студент», відкриває нові можливості щодо формування пізнавальних інтересів здобувачів освіти розвитку їх творчих та інтелектуальних здібностей. В результаті студент виступає в ролі науковця дослідника, що дає йому можливість відчувати свою значимість у навчальній діяльності. В сучасних умовах розробка навчальних проектів з врахуванням специфіки дистанційного навчання є перспективним напрямком науковометодичних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник / С. У. Гончаренко. – К. : Либідь, 2010. – 376 с.
2. Єгорова І. В. Практика реалізації педагогічних проектів: навчально-методичний посібник до курсу. Івано-Франківськ : ПНУ імені Василя Стефаника, 2021. 112 с. URL: <http://lib.pnu.edu.ua:8080/handle/123456789/9862>.
3. Коберник О.М. Проективна технологія: можливості застосування в освіті. Педагогіка вищої та середньої школи. Кривий Ріг, 2012. Вип. 36. С. 15–18.
4. Мелашенко К. М. Технологія проектного навчання. – Завуч, № 13 (271). – Травень, 2023. – С. 12–14.
5. Освітні технології : навчально методичний посібник / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за заг. ред. О. М. Пехоти. – К. : А.С.К., 2019. – 256 с.

УДК 378.018

Євген СИДОРЕНКО
науковий співробітник,
ННЦ «Інститут аграрної економіки», м. Київ

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА НА ЗАСАДАХ ІНКЛЮЗИВНОГО РОЗВИТКУ

Електронне освітнє середовище пропонує унікальні можливості для дітей з особливими освітніми потребами (ООП), базуючись на ключових засадах інклюзивного дистанційного навчання:

- **Інтерактивність:** Важливо, щоб учні з ООП мали змогу взаємодіяти з однолітками, вчителями та педагогічними асистентами в онлайн - просторі, забезпечуючи їхнє залучення до спільної навчальної діяльності через комп'ютерні технології.

- **Диференціація:** Електронне навчання має бути орієнтоване на індивідуальні здібності та потреби кожного учня, використовуючи методи, що дозволяють навчатися на різних рівнях складності.

- **Індивідуальний підхід:** Необхідно враховувати конкретні особливості розвитку та комунікації учнів з ООП, адаптуючи навчальний процес таким чином, щоб максимізувати їх розвиток.

- **Пластичність** є важливим аспектом дистанційного навчання, особливо для дітей з інклюзією. Вона вимагає гнучкості в плануванні та проведенні уроків, щоб кожен учень міг засвоювати матеріал у власному темпі. Це може включати індивідуальні навчальні плани, записи уроків для повторного перегляду, та адаптивні технології, які дозволяють учням просуватися відповідно до їхніх здібностей та потреб[1].

Розглянемо деякі особливості дистанційного навчання:

- **Перехід до тренерської моделі навчання.** У цьому контексті, вчитель виступає як консультант та наставник, який підтримує не тільки учня, але й його батьків. Вчитель допомагає батькам розуміти, як краще надавати підтримку своїй дитині в домашніх умовах, як заспокоїти дитину, як впоратися з емоційними вибухами, та як продовжити освітній процес за межами традиційного класу.

- **Синхронне навчання** передбачає реальний час, коли учень та вчитель знаходяться онлайн одночасно. Це може бути онлайн - урок, вебінар, чи груповий чат. Такий формат дозволяє учням отримати негайну відповідь на свої запитання та більшу взаємодію з вчителем та однокласниками.

- **Асинхронне навчання** дає можливість учням працювати з матеріалами в зручний для них час. Вчитель може записувати відеоуроки або надавати інші навчальні матеріали, які учень з ООП та його батьки можуть переглядати та опрацьовувати разом в комфортному для них темпі.

- **Наочний матеріал** є важливим елементом навчання, особливо для дітей з інклюзією, оскільки він може допомогти їм краще зрозуміти та запам'ятати інформацію. Використання предметів з домашнього оточення може бути

ефективним способом адаптації наочних матеріалів до умов дистанційного навчання.

-Сталість навчання передбачає дотримання звичного для дитини розпорядку дня, що важливо для дітей з ООП, адже це допомагає їм відчувати стабільність та передбачуваність. Уроки мають проводитися в регулярний час, а домашні завдання мають виконуватися в звичний час, щоб дитина могла зберегти розпорядок дня та була організованою.

-Безпека та здоров'я дитини є найвищим пріоритетом у процесі навчання. Особливо це стосується дітей з порушеннями зору, які можуть відчувати дискомфорт під час тривалої роботи за комп'ютером. Важливо створити таке навчальне середовище, яке б враховувало їхні фізичні обмеження та сприяло б їхньому здоров'ю. Якщо дитина відчуває тривогу, емоційну перевантаженість або агресію, важливо відреагувати на це адекватно. Примушувати дитину продовжувати навчання в такому стані не тільки неефективно, але й може завдати шкоди її психічному здоров'ю.

Розглянемо питання які краще окремі чи спільні уроки для дітей з ООП.

Інклюзивна освіта - це процес, який забезпечує доступ до навчання для всіх дітей без винятку, і це основоположний принцип, який необхідно завжди враховувати. Важливо також усвідомлювати, що онлайн-уроки відкривають можливості для дітей з особливими освітніми потребами (ООП) налагодити взаємодію та спілкування з однолітками, що є ключовим аспектом соціалізації, закладеної в концепції інклюзивної освіти.

У контексті дистанційного навчання, роль батьків підвищується, адже вони перетворюються на активних учасників освітнього процесу. Починаючи співпрацю з батьками, ми закладаємо фундамент для подальшої ефективної роботи з їхніми дітьми, які мають ООП, іноді вони виступають як посередники у комунікації між вчителем та учнем[2].

Не слід забувати, що для дітей з особливими потребами реальність постійного "карантину" була звичною справою, оскільки вони часто залишалися вдома і не відвідували шкільні класи, або ж навчалися в індивідуальному порядку. Тепер, у часи війни та минулого глобального карантину, ми маємо всі підстави стверджувати, що діти з ООП повинні навчатися разом з іншими, їхнє право на освіту повинно бути безумовно забезпеченим. Більшість навчальних занять проводиться у спільному інформаційному просторі, адже соціальна взаємодія є необхідністю для кожної людини, підтримуючи нашу взаємну потребу у людському спілкуванні.

Список використаних джерел:

1. Гладких Н. В. Як поєднати дистанційне навчання з інклюзивним [URL:https://nus.org.ua/articles/yak-poyednaty-dystantsijne-navchannya-z-inklyuzyvnyum/](https://nus.org.ua/articles/yak-poyednaty-dystantsijne-navchannya-z-inklyuzyvnyum/) (дата звернення: 25.03.2024).

2. Гуторов А. О. Генеза формування парадигми інклюзивного розвитку національної економіки. Актуальні проблеми інноваційної економіки. 2018. № 4. С. 47–52.

УДК 378.018.43:004

Марина СІЛЬЧЕНКО

к.е.н., доц.,

проректорка з науково-педагогічної роботи та цифрової трансформації,

Юлія КРАСЮК

к.пед.н., доц.,

в.о. директора Інституту дистанційної освіти,

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана,

м. Київ

ЦИФРОВИЙ ВЕКТОР РОЗВИТКУ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Досвід навчання за кризових обставин, якого набули заклади вищої освіти України під час карантинних обмежень та за умов воєнного стану, значно розширив та поглибив цифрові компетентності усіх учасників освітнього процесу. Набуті науково-педагогічними працівниками уміння «на льоту» перебудувати траєкторію вивчення конкретної навчальної дисципліни, коли залежно від рівня небезпеки змінювалась модель організації освітнього процесу у вимірах онлайн/офлайн, синхрон/асинхрон, здатність застосовувати педагогічні та інформаційні технології віддаленого навчання, розроблений банк дистанційних курсів, розміщений в єдиній загальноуніверситетській системі управління навчанням (Learning Management Systems, LMS), є підставою стверджувати, що освітня діяльність науково-педагогічних працівників вже ніколи не повернеться до старого формату, а технології електронного навчання стануть невід'ємною частиною навчання на усіх формах здобуття вищої освіти.

Водночас, цей досвід актуалізував завдання щодо виправлення недоліків діючої системи організації дистанційної форми здобуття вищої освіти (дистанційної форми навчання), які в першу чергу пов'язані з відсутністю синхронної взаємодії між учасниками освітнього процесу, що спричиняє зниження самомотивації та самоорганізації здобувачів до регулярного навчання, погіршує зворотній зв'язок, не забезпечує повноцінне формування у здобувачів соціальних навичок (soft skills).

Розвиток дистанційної форми здобуття вищої освіти. Проведений аналіз ефективності діючої системи організації дистанційної форми здобуття вищої в КНЕУ ім. В. Гетьмана, результати її обговорення з науково-педагогічними працівниками на навчально-методичних конференціях університету, форумах, круглих столах, вебінарах, університетських курсах підвищення кваліфікації «Дистанційні технології в освітньому просторі університету», результати опитування в режимі інтерв'ю здобувачів вищої освіти за дистанційною формою навчання, отриманий науково-педагогічними працівниками досвід щодо організації в дистанційному форматі процесу навчання на очній (денній) формі здобуття вищої світи за особливих обставин, зокрема в проведенні занять на базі хмарних сервісів організації відеозв'язку, засвідчили нагальну потребу введення в навчальні плани дистанційної форми здобуття вищої освіти і, відповідно,

робочі програми навчальних дисциплін-дистанційних занять, які б проводились на базі платформ синхронного відеозв'язку та використовувались науково-педагогічними працівниками для проведення оглядових чи проблемних лекцій, командної роботи над завданнями, консультацій, захистів виконаних робіт тощо.

Київський національний університет імені Вадима Гетьмана є партнером грантового проекту Еразмус КА2 101083143 — DEFEP «Distance Education for Future: best EU practices in response to the requests of modern higher education seekers and labor market» (Дистанційна освіта для майбутнього: кращі практики ЄС у відповідь на запити здобувачів сучасної вищої освіти та ринку праці), в рамках якого у 2023 році: - відбулось ознайомлення з кращими європейськими практиками в організації дистанційної освіти (в Університеті Саарланд (Universitat des Saarlandes, м. Саарбрюкен, Німеччина), в Університеті Короля Хуана Карлоса (Universidad Rey Juan Carlos, м. Мадрид, Іспанія), в Університеті Палермо (Università degli Studi di Palermo, м. Палермо, Італія); - було проведене соціологічне опитування усіх груп стейкхолдерів щодо їх бачення дистанційної освіти, її переваг та недоліків, пріоритетів, потреб та запитів стейкхолдерів; - відбулось обговорення проблем дистанційної освіти та шляхів їх подолання в рамках міжнародного форуму освітян і роботодавців «Дистанційна освіта майбутнього: виклики та перспективи» та міжнародної науково-практичної конференції «Трансформації особистості, суспільства та ринку праці: виклики майбутнього та вплив на освіту»; - був сформований аналітичний звіт про передумови та ключові тенденції подальшого реформування дистанційної освіти в її методологічній, інституційній, організаційній, нормативній, кадровій та технічній складовій на підставі аналізу поточного стану дистанційної освіти в Україні, Молдові та країнах Європейського Союзу; - було проведене наукове дослідження, результати якого представлені в монографії з методології дистанційної вищої освіти.

Враховуючи результати цієї роботи, під час організації освітнього процесу на дистанційній формі навчання доцільним вважається унормування проведення дистанційних занять в синхронному режимі на засадах оптимального балансу між фізичною присутністю учасників освітнього процесу та використанням цифрових інструментів синхронної та асинхронної взаємодії шляхом введення їх у розклад щонайменше раз на місяць. Також, важливим для забезпечення достовірних результатів підсумкового контролю є проведення екзаменів в очному режимі (в аудиторіях університету). Однак в окремих випадках, якщо здобувач не може приїхати на очну сесію в установлені навчальними планами терміни за об'єктивних причин, про що є відповідний підтверджуючий документ, або у разі дії особливих обставин, організація освітнього процесу за яких регламентується відповідними нормативними документами університету, здобувачу повинно надаватись право скласти екзамен в онлайн-режимі засобами системи управління навчанням.

Розвиток очної форми здобуття вищої освіти, на нашу думку, повинен базуватись на продовженні ефективного використання технологій електронного навчання в освітньому процесі, що забезпечить інноваційність освіти, значно розширить можливості здобувачів й підвищить якість освітнього процесу та

забезпечить реалізацію гібридних рішень щодо організації освітнього процесу за особливих обставин [2], у тому числі за умов правового режиму воєнного стану.

Основні зміни в організації освітнього процесу на очній та дистанційній формах навчання продемонстровано на рис.1.

ОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ: F2F_old + Zoom + Moodle = F2F_new

ДИСТАНЦІЙНА ФОРМА НАВЧАННЯ: Dist_old + Zoom = Dist_new

Рис. 1. Організаційні зміни в освітньому процесі на очній та дистанційній формах навчання

Джерело: складено авторами

Список використаних джерел:

1. Сільченко М.В., Красюк Ю.М. Трансформація заочної і дистанційної форм навчання: забезпечення якості. Інноваційні технології в освіті: Зб. тез доповідей науково-педагогічного форуму (4—5 грудня 2023 року, Україна, м. Івано-Франківськ) – Івано-Франківськ : ІФНТУНГ, 2023. – С. 38–41.

2. Красюк, Ю.М. Адаптація дистанційних курсів до онлайн-навчання в кризових умовах [Текст] / Ю.М. Красюк, М.В. Сільченко // Перспективи та інновації науки. – 2022. – Випуск 9(14). – С. 197-210.

УДК 378.018.43

Олена ХАЧАТУРЯН

*к. е. н., доцентка кафедри менеджменту авіаційної діяльності,
Льотна академія Національного авіаційного університету, м. Кропивницький*

ПОБУДОВА ДИСТАНЦІЙНОГО КУРСУ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Успішність дистанційного навчання багато в чому залежить від організації навчального матеріалу. Якщо курс призначений для навчання, тобто для взаємодії викладача та здобувача, то відповідно й вимоги до організації такого курсу, принципи відбору та організації, структурування матеріалу, забезпечення контролю будуть визначатися особливостями цієї взаємодії.

Відбір навчального матеріалу для різних засобів «доставки» знань, його організація та структурування визначаються дидактичними властивостями компонентів курсу. Структуризація курсу повинна забезпечувати можливість залучення здобувачів до самостійної пізнавальної діяльності, тобто здійснення ним процесу навчання, а не приймати пасивну участь у процесі викладання. При цьому викладач повинен керувати процесом навчання та контролювати рівень отриманих знань, якість засвоєних вмінь і набутих навичок.

Інструментальні засоби для підготовки навчального матеріалу вибираються в залежності від технологічної основи та виду навчальних занять.

На наш погляд, структура курсу в системі дистанційного навчання повинна складатися з таких елементів.

1. Мотиваційний блок пробуджує інтерес до продуктивної пізнавальної діяльності, активному засвоєнню основного змісту [1]. Мотивація – необхідні складова дистанційного курсу, котра повинна підтримуватися впродовж всього процесу навчання. Велике значення має чітко визначена мета, котра ставиться перед здобувачами. Мотивація швидко знижується, якщо рівень поставлених задач не відповідає рівню підготовки здобувача.

2. Інструктивний блок містить інструкції та методичні рекомендації учасникам навчального процесу, розпорядчі документи, інструкції та програми анкетування здобувачів, результати анкетування, розклад всього навчального процесу (в тому числі докладну інформацію щодо графіку вивчення окремих розділів курсу, домашніх завдань, контрольних роботах, тестах, колоквиумах, іспиті чи заліку). Інструкції та методичні рекомендації повинні бути чіткими, без лишніх подробиць, які приводять до розсіювання уваги здобувачів. Особлива відповідальність при цьому лягає на викладача, котрий не тільки виступає в ролі консультанта, але одночасно допомагає здобувачам побудувати індивідуальну освітню траєкторію, визначити глибину необхідного знання та окреслити коло його джерел.

3. Інформаційний блок містить у собі: друковані підручники та навчальні посібники, електронні навчальні та методичні посібники, завдання для виконання лабораторних і практичних робіт, список основної та допоміжної літератури, додаткові навчальні матеріали з курсу, глосарій. Цей блок є одним з

важливих, оскільки в першу чергу від інформаційного наповнення залежить результат процесу навчання. Наприклад, в системі дистанційного навчання Moodle для цього компоненту в наявності такі елементи, як лекція, глосарій, Flash Video, пакет Scorm і такі ресурси, як веб-сторінка, посилання на файл і каталог. Методичні посібники повинні бути побудовані таким чином, щоб здобувач міг перейти від діяльності, що виконується під керівництвом викладача, до діяльності, організованої самостійно, тобто до максимальної заміни викладацького контролю самоконтролем. Тому вони повинні містити докладний опис раціональних прийомів описаних видів діяльності, критеріїв правильності рішень, рекомендації з ефективного використання консультацій.

4. Контролюючий блок містить інформацію відносно ходу навчального процесу [2, с. 40-48]: тести для вхідного, проміжного та підсумкового контролю знань; перелік питань для самоконтролю; робочі зошити. При роботі з тестами, як правило, передбачається робота здобувача в двох режимах – навчання та контролю. При роботі в режимі навчання здобувача при помилковій відповіді на поставлене питання надається можливість ознайомитися з правильною відповіддю. При роботі в режимі контролю здобувачу після проходження тесту тільки повідомляється інформація щодо успішності проходження тесту (кількість набраних балів). Це дозволяє здобувачу перевірити свої знання з будь-якої теми курсу чи за весь курс з отриманням відповідної оцінки. Для проведення оперативного проміжного контролю в дистанційному курсі також дуже зручно використовувати різного роду анкети.

5. Комунікативний і консультативний блоки являють собою систему інтерактивної взаємодії учасників дистанційного курсу з викладачем і між собою. Комунікативна взаємодія викладача та здобувача легко здійснюється засобами системи дистанційного навчання Moodle. У системі для цієї мети призначені такі засоби, як лекція з елементами діяльності, робочий зошит, тематичний форум, чат [3, с. 91-94]. Консультації можуть бути індивідуальними та груповими (5÷7 чоловік одночасно). Вони можуть проводитися в реальному (чат, ICQ, Skype, вебінар) і відкладеному (електронна пошта, форум, дошка об'яв) часі. Однак відмітимо, що інтернет-спілкування, якби наближеним до реальності воно не було б, це все ж імітація реальності, тому встановити емоційний контакт з аудиторією викладачу не вдасться. Вебінар ні в якій мірі не може замінити, наприклад, тренінг, де однією з найважливіших складових є групова взаємодія учасників і емоційний контакт кожного з них з викладачем. Крім того, не всі викладачі, котрі мають досвід спілкування з реальною аудиторією, готові з такою ж віддачею працювати з віртуальною, сидячи в самотності перед комп'ютером, і в результаті вебінар може стати менш ефективним і цікавим, ніж звичайний семінар.

Тому для відтворення атмосфери традиційної навчальної аудиторії необхідно вносити до курсу такий ресурс, як Open Meetings – створення відео-конференцій. Доступ до відео-конференцій здійснюється шляхом відкриття сторінки з кімнатної конференції. Використання цього ресурсу має такі переваги: крос-платформеність; відсутність стороннього софту для спілкування в конференціях; можливість планування відео-конференцій; інтеграція з LDAP

(Lightweight Directory Access Protocol – «полегшений протокол доступу до каталогів»); наявність «дошки», на якій можна розміщувати навчальні матеріали, котрі зможуть бачити всі учасники конференції.

У дистанційному навчанні джерелом інформації є саме середовище, тому процес навчання набуває активного характеру з боку здобувачів, і під час вивчення курсу відбуваються постійна взаємодія здобувача з викладачем і систематичний контроль рівня знань і вмінь.

Таким чином, найбільшого педагогічного ефекту від використання систем дистанційного навчання в учбовому процесі вищого навчального закладу можна досягти, якщо забезпечити комплексність використання різних засобів інформаційно-комунікаційних і традиційних технологій у різних видах учбової діяльності.

Список використаних джерел:

1. Мельничук І., Білоус І. Інноваційні методи викладання та навчання у сфері вищої освіти. Гуманітарні студії: історія та педагогіка. 2022. № 2. С. 94-102.

2. Антошук С. В., Гравіт В. О. Основи організації дистанційного навчання в післядипломній педагогічній освіті: наук. посіб. Суми: НІКО, 2015. 180 с.

3. Анисимов А. М. Работа в системе дистанционного обучения Moodle. Учебное пособие. – Харьков: ХНАГХ, 2008. 275 с.

УДК 378.018.43

Лілія ЧИЖИК

викладач економічних дисциплін,

*Відокремлений структурний підрозділ «Тлумацький фаховий коледж
Львівського національного університету природокористування», м. Тлумач*

ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА – ЗАКОНОМІРНИЙ ПРОЦЕС РОЗВИТКУ ТА АДАПТАЦІЇ ОСВІТИ ДО СУЧАСНИХ УМОВ

На початку ХХІ століття головним стратегічним завданням всієї світової спільноти є забезпечення стабільного та ефективного існування сучасної цивілізації на засадах цілісності природного оточення, економічної життєздатності та соціальної справедливості для нинішніх і майбутніх поколінь. Вирішення цих питань стало можливим із впровадженням у зміст соціальної та освітньої політики стратегії сталого розвитку. Вирішальне значення для безпечного сталого розвитку сьогодні надається сучасній освіті, яка виконує роль випереджаючого чинника реалізації необхідних суспільних змін. Становлення випереджаючої освіти для сталого розвитку потребує нової педагогічної культури та мислення, нових педагогічних моделей, нового педагогічного змісту. Сучасна освітня ланка покликана забезпечити досягнення таких освітніх результатів, які б відповідали цілям розвитку особистості й сучасним вимогам суспільства. Найголовнішими серед них є формування усталених моделей поведінки людини, зміна її ціннісних пріоритетів у бік соціально-відповідальних, екологічно та гуманістично-орієнтованих форм взаємодії із природним та соціальним оточенням [3, ст.101].

Якість освіти може бути визначена як ступінь відповідності освітніх послуг та результатів навчання очікуванням стейкхолдерів (студентів, викладачів, роботодавців, держави) та вимогам сучасного ринку праці. Вона включає в себе ряд складових: знання, навички, цінності, компетентності, які забезпечують успішне професійне та особистісне зростання студентів. Фактори, що впливають на якість освіти, можна поділити на зовнішні та внутрішні. Зовнішні фактори включають: державну політику в галузі освіти, фінансування, ринок праці та потреби економіки. Внутрішні фактори охоплюють: організацію навчального процесу, науково-методичне забезпечення, якість викладачів та науковців, матеріально-технічну базу та інфраструктуру навчального закладу, мотивацію та відповідальність студентів [1].

Інтеграція України у світовий освітній простір вимагає постійного вдосконалення національної системи освіти, пошуку ефективних шляхів підвищення якості освітніх послуг, апробації та впровадження інноваційних педагогічних систем, реального забезпечення рівного доступу всіх її громадян до якісної освіти, модернізації змісту освіти і організації її адекватно світовим тенденціям. Пріоритетом розвитку освіти є впровадження стратегій розвитку сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують удосконалення навчально-виховного процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному

суспільстві. Стратегії дистанційної освіти можуть бути важливими інструментами для забезпечення доступної та сталої освіти. Вони дозволяють здобути знання та розвивати навички, не обмежуючись територією чи зовнішніми обставинами.

Розвиток дистанційної освіти в Україні розпочався значно пізніше ніж у країнах Західної Європи і здійснювався дуже повільно з багатьох причин, зокрема, у зв'язку зі сприйняттям освітянами дистанційної освіти як конкурентної для класичної традиційної освіти. Але пандемічні обмеження пов'язані з COVID-19 та широкомаштабне вторгнення росії на наші території внесли корективи в освіту України. Вимушене дистанційне навчання стало викликом для всіх учасників освітнього процесу: вчителів, учнів та батьків. Організувати якісне навчання з використанням цифрових технологій, надихати й мотивувати здобувачів освіти, давати раду технічним проблемам виявилось зовсім не просто. Складністю дистанційного навчання стало не тільки стимулювання учнів до внутрішньої роботи, а й можливість розгортання діалогу, який дозволяє учням висловлювати найрізноманітніші пропозиції. Сучасні завдання, які поставлені перед системою освіти України вимагають створення такої системи освіти, яка забезпечуватиме перехід до безперервної освіти. Зволікання з розвитком дистанційної освіти загрожує зниженням конкурентоспроможності української освіти у світовому просторі.

Сучасний розвиток суспільства та зростання його потреб у висококваліфікованих фахівцях зумовлюють необхідність вдосконалення якості освіти на всіх рівнях навчального процесу. Однією з найважливіших складових успішного освітнього середовища є академічна доброчесність, що є запорукою розвитку критичного мислення, відповідальності та самостійності у студентів. Викладачі та студенти також відіграють важливу роль у забезпеченні якості освіти та академічної доброчесності. Викладачі мають створювати сприятливе середовище для навчання, заохочувати академічну доброчесність та виявляти та запобігати порушенням. Студенти мають бути відповідальними у своєму навчальному процесі, дотримуватися академічних стандартів та поважати права та інтереси інших учасників освітнього процесу [4, с. 247].

Система дистанційного навчання не замінить традиційну систему вищої освіти, а доповнюватиме її, і, водночас, матиме вплив на розвиток освіти як в Україні так і в усьому світі, та удосконалення української системи вищої освіти. Впровадження дистанційного навчання допоможе реалізувати принцип навчання впродовж життя, а отже забезпечить безперервність освіти. Поєднання технологій та укорінених у сталому розвитку стратегій навчання може позитивно трансформувати освітню систему і забезпечити знання та можливості для майбутніх поколінь [5, с. 279].

Список використаних джерел:

1. Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
2. Закон України «Про інноваційну діяльність». Відомості ВВР. 2002. № 36. ст. 266. Ред. від 31.03.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/40-15>
3. Стратегії і трансформації педагогіки в умовах сталого розвитку суспільства 2023 ст.101
4. Підліснюк В., Рудик І., Кириленко В., Вишенська І., Маслюківська О. Сталий розвиток суспільства: роль освіти. Путівник / За ред. В.Підліснюк – К.: Видавництво СПД «Ковальчук», 2005
5. Журнал « Наукові інновації та передові технології» № 5(19) 2023 (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»)

УДК 37.018:004.738.5/8

Богдан ШУВАР

*к.е.н., доцент, кафедра інформаційних технологій,
Львівський національний університет природокористування, м. Львів*

РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ПЛАТФОРМ ТА ВІРТУАЛЬНИХ СЕРЕДОВИЩ У ДИСТАНЦІЙНІЙ ОСВІТІ

Впровадження дистанційної освіти у сучасному світі є неабиякою мрією в галузі сталого розвитку освіти, особливо в умовах стрімкого технологічного прогресу. Водночас виникає проблема визначення оптимальних стратегій впровадження та використання інтерактивних платформ та віртуальних середовищ у дистанційній освіті для досягнення сталого розвитку.

Тема використання інтерактивних платформ та віртуальних середовищ у дистанційній освіті є надзвичайно актуальною в сучасному світі з кількох ключових причин. По-перше, зростаюча популярність дистанційного навчання є невід'ємною частиною сучасного освітнього процесу, особливо в контексті глобальних викликів, таких як пандемія COVID-19, військові агресії та ін. Використання інтерактивних платформ та віртуальних середовищ стає необхідним для забезпечення неперервності освітнього процесу та доступу до навчання у будь-який час та в будь-якому місці. По-друге, впровадження цих технологій в дистанційну освіту сприяє покращенню якості навчання та збільшенню ефективності навчального процесу. Інтерактивність та інтеракція, які надають інтерактивні платформи та віртуальні середовища, стимулюють зацікавленість та активність студентів, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу та підвищенню рівня розуміння навчального матеріалу. По-третє, засоби дистанційної освіти, засновані на інтерактивних платформах та віртуальних середовищах, що зменшує негативний екологічний вплив традиційного освітнього процесу, зокрема, викиди вуглецю, пов'язані з поїздками до шкіл та університетів, та сприяють більш ефективному використанню ресурсів. Тому тема використання інтерактивних платформ та віртуальних середовищ у дистанційній освіті з точки зору сталого розвитку є вкрай важливою, адже вона не лише відповідає на сучасні виклики, але й сприяє створенню більш ефективної, доступної та екологічно збалансованої системи освіти.

Проблема необхідності ефективного використання інтерактивних платформ та віртуальних середовищ у дистанційній освіті в контексті сталого розвитку полягає в розробці та впровадженні стратегій, які б забезпечували не лише ефективність навчального процесу, але й сприяли збереженню ресурсів та зменшенню негативного впливу на навколишнє середовище. Аналіз ролі та значення інтерактивних платформ у дистанційній освіті відображає їхню важливість у покращенні навчального процесу та забезпеченні більш ефективного та захопливого навчання. Інтерактивні платформи дозволяють:

- створити навчальне середовище, де студенти можуть активно брати участь у навчальному процесі. Вони можуть взаємодіяти з матеріалами,

розв'язувати завдання, виконувати вправи та спілкуватися з однолітками та викладачами;

- створювати персоналізовані навчальні траєкторії для кожного слухача відповідно до їхніх потреб, здібностей та темпу навчання. Це дозволяє кожному слухачеві отримувати індивідуалізовану підтримку та матеріали, що відповідають їхнім потребам;

- створювати цікаві навчальні досвіди, що стимулюють зацікавленість студентів/учнів у навчанні. Вони можуть використовувати ігрові елементи, візуалізацію даних та інші інтерактивні методи для залучення уваги;

- автоматично збирати дані про навчальні досягнення, активність та прогрес, що можна згодом використовувати для аналізу ефективності навчального процесу та для вдосконалення методів навчання;

- сприяють співпраці та взаємодії між слухачами, викладачами та іншими учасниками навчального процесу, створюють можливості для спільної роботи над завданнями, обміну думками та досвідом, що підвищує якість навчання.

Результати наукових досліджень щодо впливу інтерактивних платформ та віртуальних середовищ на академічні досягнення та мотивацію студентів у дистанційній освіті підтверджують, що використання інтерактивних платформ сприяє покращенню академічних досягнень студентів. Вони дають можливість індивідуального навчання, дозволяючи студентам вчитися у власному темпі та адаптувати навчальний матеріал до своїх потреб. Віртуальні середовища та інтерактивні платформи надають можливість навчатися у цікавій та захопливій формі, що сприяє підвищенню зацікавленості та мотивації до навчання. Ігрові елементи, системи винагород, а також можливість взаємодії з однолітками та викладачами створюють стимулююче навчальне середовище. Крім того, деякі дослідження вказують на позитивний вплив інтерактивних платформ на розвиток критичного мислення та проблемного мислення у студентів. Вони стимулюють аналіз та оцінку інформації, сприяючи розвитку критичного мислення та спроможності розв'язувати складні завдання.

Запровадження технологій у дистанційну освіту супроводжується рядом викликів, серед яких значущим є нестабільність технологічного середовища, відсутність універсальних підходів до впровадження та недоліки у технічних навичках користувачів. Щоб подолати ці виклики та забезпечити успішне впровадження технологій у дистанційну освіту необхідно ретельно вивчити потреби та вимоги користувачів, зрозуміти їхні можливості та обмеження. На основі цього аналізу можна розробити індивідуалізовані програми навчання та підготувати спеціалізовані курси для підвищення навичок використання технологій. Крім того, важливо забезпечити стабільність технологічного середовища шляхом вибору надійних платформ та програмного забезпечення, а також забезпечити їхню постійну підтримку та оновлення. Це допоможе уникнути технічних проблем та забезпечити безперервність навчального процесу. Не менш важливо створити ефективну систему підтримки та консультацій для користувачів. Це може включати навчальні курси, вебінари, онлайн-консультації та інші форми підтримки, які допоможуть користувачам вирішувати технічні та методологічні питання.

Нормативні рамки в цих питаннях окреслено Законом України "Про вищу освіту" [1], який встановлює чіткі правила та принципи функціонування системи вищої освіти, що сприяє уніфікації та стабілізації освітнього середовища. Проте у зв'язку зі змінами у суспільстві та освітніх технологіях, Закон може потребувати періодичного оновлення та доповнення для відповідності сучасним вимогам.

Другим регуляторним актом, який стимулює впровадження нових педагогічних методів та технологій, що сприяє розвитку інноваційного навчального середовища є «Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти» [2]. Але вони є недостатньо ефективними без обов'язкових нормативно-правових актів, що стимулюють їх впровадження в навчальних закладах. Відсутність необхідної підтримки з боку університетських адміністрацій та викладачів може перешкоджати успішному впровадженню дистанційного навчання.

Загалом, подолання викликів та забезпечення успішного впровадження технологій у дистанційну освіту вимагає комплексного підходу, який враховує потреби користувачів, стабільність технологічного середовища та ефективну систему підтримки.

Узагальнення результатів дослідження вказує на значущий вплив інтерактивних платформ та віртуальних середовищ на дистанційну освіту для сталого розвитку. Використання цих технологій сприяє покращенню доступності освіти, зменшенню екологічного впливу, підвищенню академічних досягнень та мотивації студентів. Ці технології дозволяють створювати зручне та ефективне навчальне середовище, сприяючи активній взаємодії між викладачами та слухачами, а також забезпечуючи можливість індивідуалізованого навчання. Крім того, інтерактивні платформи та віртуальні середовища стимулюють зацікавленість та мотивацію до навчання, що є важливим фактором у забезпеченні успішного навчання та досягнення академічних результатів. Таким чином, інтерактивні платформи та віртуальні середовища виступають важливим інструментом у модернізації та розвитку сучасної освіти.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про вищу освіту». [Електронний ресурс], Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. [Електронний ресурс], Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/rekomendacij-shodo-272-vprovadzhennyazmishanogo-navchannya-u-zakladah-fahovoyi-peredvishoyi-tavishoyi-osviti>

УДК 330:336[338.2]

*Мирвода А.Г., Нікітюк Д.В.
аспіранти² відділу фінансово-кредитної та податкової політики,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», м. Київ*

КРЕДИТНІ ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ АГРОСЕКТОРУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах воєнного стану для агросектору особливо гострою є нестача фінансових ресурсів. За розрахунками дослідників, потреби у фінансуванні сектору оцінюються у 2300 млрд грн (80 млрд дол. США) щорічно, з них значну частку займають позики [4, с. 220]. Вченими підкреслюється, що особливо активна роль у фінансуванні належить кредитним інструментам [1, с. 18].

Міністерство аграрної політики та продовольства (Мінагро) розмістило інформацію щодо підтримки аграрного сектору у 2024 році Урядом, згідно якої продовжено Державну програму «Доступні кредити 5-7-9%» для полегшення доступу аграріїв до кредитів в умовах воєнного стану та програму надання державних гарантій. Зазначається, що «аграрії можуть отримати кредит у розмірі до 90 млн грн під 5-9 % річних, залежно від категорії кредиту та суб'єкта підприємництва. Програма постійно актуалізується з метою її адаптації до умов сьогодення, викликів часу та забезпечення доступності кредитування більш широкого кола суб'єктів підприємництва» [2]. Інформація про стан залучення кредитних коштів суб'єктами підприємництва агропромислового комплексу (аграрними та переробними підприємствами) у 2024 році, у тому числі за державною програмою «Доступні кредити 5-7-9%» станом на 11 березня 2024 року приведена у табл. 1.

За даними Мінагро, у 2024 році до 11 березня 3,517 тис аграріїв залучили кредитів на загальну суму 21,885 млрд грн. Минулорічний обсяг кредитування за цей період склав 19,908 млрд грн, тобто спостерігається зростання на 9,93 %. Також у 2024 році аграрії взяли кредитів, що складають 27,8% рівня річного кредитування 2023 року. Лідерами за обсягами кредитування є Київська (9,290 млрд грн), Тернопільська (1,297 млрд грн), Кіровоградська (1,9 млрд грн), Хмельницька (1,113 млрд грн), Дніпропетровська (1,015 млрд грн) області.

Найбільші обсяги кредитів за цей час надали АТ «КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК», «Райффайзен Банк», «ПриватБанк», «Ощадбанк», АТ «Прокредит Банк», АТ «ПУМБ» [3].

Крім того, КМУ прийняв Постанову «Про внесення змін до Порядку надання фінансової державної підтримки суб'єктам підприємництва» від 22 березня 2024 р. від № 310. Зазначається, що підприємства, які отримали кошти за програмою «Доступні кредити 5-7-9%», мають можливість їх пролонгувати, за умови що виробничі потужності станом на 24 лютого 2022 року були на територіях: активних бойових дій та тимчасово окупованих рф.

² Науковий керівник – д.е.н., професор, г.н.с. відділу фінансово-кредитної та податкової політики ННЦ «ІАЕ» Калівощко О.М.

Таблиця 1

Стан залучення кредитів підприємствами агросектору в 2024 році, у тому числі за державною програмою «Доступні кредити 5-7-9%», тис. грн (11.03.2024)

Область	Кількість суб'єктів кредитування		Обсяг залученого кредиту		Обсяг кредитної лінії під портфельні гарантії			Ставка, %	
	Всього	у т.ч. 5-7-9	Всього по програмах	у т.ч. 5-7-9	Разом	80%	менше 80%	мін	макс
Вінницька	334	189	927369,80	710505,11	435743,41	41000,00	394743,41	7,00	48,00
Волинська	135	112	698093,26	425682,39	293668,14	23700,00	269968,14	0,01	30,00
Дніпропетровська	262	108	1015045,50	374421,52	283242,94	92070,00	191172,94	5,00	45,00
Донецька	4	3	15987,66	13741,41	0,00	0,00	0,00	6,00	23,07
Житомирська	100	32	293675,79	187196,26	40528,83	0,00	40528,83	13,00	38,00
Закарпатська	16	9	47568,74	12865,74	10930,00	0,00	10930,00	21,07	45,00
Запорізька	54	37	223149,45	200042,95	97982,83	0,00	97982,83	17,00	30,00
Івано-Франківська	75	26	493661,97	253804,76	294535,50	0,00	294535,50	4,66	37,00
Київська	317	163	9290390,98	904884,83	471361,44	500,00	470861,44	0,01	45,00
Кіровоградська	441	227	1144215,47	676673,26	530214,05	0,00	530214,05	5,00	40,00
Луганська	0	0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Львівська	204	128	788092,93	402651,05	258441,73	3000,00	255441,73	7,00	45,00
Миколаївська	174	50	285288,64	158448,09	64401,73	15000,00	49401,73	7,00	34,00
Одеська	245	128	1014713,88	522236,08	296553,44	0,00	296553,44	4,00	45,00
Полтавська	204	61	704983,70	230747,58	87375,00	32500,00	54875,00	0,01	48,00
Рівненська	47	35	261385,35	168550,21	58139,22	5000,00	53139,22	5,00	30,00
Сумська	101	62	378166,86	259390,34	111950,00	5000,00	106950,00	6,15	48,00
Тернопільська	138	82	1297238,36	182364,06	30710,00	0,00	30710,00	5,50	45,00
Харківська	195	104	986935,75	858717,75	532779,03	0,00	532779,03	13,00	48,00
Херсонська	6	6	58357,50	58357,50	5100,00	0,00	5100,00	22,68	23,02
Хмельницька	147	56	486666,37	163779,19	45107,92	0,00	45107,92	7,00	45,00
Черкаська	175	67	583072,50	209043,47	18193,39	0,00	18193,39	3,20	45,00
Чернівецька	41	30	226587,60	81434,60	69636,10	0,00	69636,10	8,99	30,00
Чернігівська	102	38	663897,68	145118,82	79760,25	21 000,00	58760,25	6,15	45,00
Всього	3 517	1 753	21884545,74	7200656,97	4116354,95	238770,00	3877584,95	0,01	48,00
31.12.2023	13 981	10 914	78837495,85	44512714,00	24977764,19	6451328,30	18526435,89	0,01	45,00

Джерело: [2]

Злагожденій роботі банків, які змогли надати кредити економіці, сприяє макроекономічна регуляторна політика НБУ. Так, за даними Огляду банківського сектору у 2023 році збереглися тенденції попередніх періодів, насамперед «зросло гривневе фондування від населення і бізнесу, збереглися припливи коштів в іноземній валюті, тривав приріст роздрібних строкових коштів, динамічно зростали вкладення банків в ОВДП і депозитні сертифікати НБУ» [3, с. 1].

У Огляді також зазначається, що «поступове зниження ставок сприяло підвищенню попиту на кредити. Операційна ефективність банків залишалася високою, а витрати на резервування – мінімальними. Попри значне збільшення ставки оподаткування, сектор залишився високорентабельним, що забезпечує його стійкість. Прибутковість та запас капіталу дають змогу банкам виконати нові регуляторні вимоги» [4, с. 1].

Крім того, Мінагро анонсовано, що на 2024 році крім підтримки кредитної лінії за програмою «Доступні кредити 5-7-9», підприємці, які обробляють до 500 га, можуть отримати гарантію на кредит через Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві. Передбачено також гранти на розвиток садів і теплиць; бюджетна компенсація до 50% вартості відновлення та будівництва меліоративних систем; компенсація вартості вітчизняної сільськогосподарської техніки – до 25% [2].

Таким чином, прямі кредитні інструменти для агросектору в умовах воєнного стану зосереджені у державній програмі «Доступні кредити 5-7-9». При цьому уряд і НБУ докладають зусиль для його врівноваженого функціонування. Для агросектору це проявляється у доступності кредитів на пільгових умовах і можливості ведення бізнесу навіть в умовах невизначеності. Крім того, є ряд програм бюджетної підтримки, за якими агровиробники можуть отримати доступ до фінансування, зокрема за гарантію через Фонд часткового гарантування кредитів.

Проте, цих ресурсів замало, щоб покрити зростаючі потреби агросектору у фінансуванні. Тому необхідна більш активна державна політика щодо залучення інвестицій, коштів зарубіжних партнерів, міжнародних фінансових організацій для підтримки вітчизняних товаровиробників і гарантування продовольчої безпеки держави в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Калівошко О.М. *Теоретико-методологічні засади та практика функціонування інститутів фінансово-кредитного ринку України*: Монографія. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2019. 438 с.
2. Міністерство аграрної політики та продовольства. Офіційний сайт. URL : <https://minagro.gov.ua/> (дата звернення 24.03.2024 р.).
3. Огляд банківського сектору, лютий 2024 року. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/oglyad-bankivskogo-sektoru-lyutiy-2024-roku> (дата звернення 21.03.2024 р.).
4. Radchenko O.D. (2024). Financial and credit regulation of the agricultural sector: the experience of Ukraine under war conditions. *Moderní aspekty vědy: XLI. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o. §6.1, pp. 210-220.* URL : <https://doi.org/10.52058/41-2024>

Електронне наукове видання

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
СУЧАСНОГО БІЗНЕСУ: ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВИЙ ТА
УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТИ**

матеріали

VI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ

ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

27-28 БЕРЕЗНЯ 2024 Р.

Відповідальна за випуск Оксана ПРОКОПИШИН
Комп'ютерна верстка Оксана ПРОКОПИШИН

Рекомендовано до друку вченою радою
факультету управління, економіки та права
Львівського національного університету природокористування,
протокол № 7 від 26.03.2024 р.

Видається в авторській редакції.

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших
даних несуть автори статей.

Думки, положення і висновки, висловлені авторами, не обов'язково
відображають позицію редакційної колегії.

Львів 2024